

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Redakce v Praze č. p. 568—II.

Slovo k P. T. čtenářům.

Časopisů českých různých jmen a směrů veliké jest množství; též i časopisů paedagogických různých odstínů není nedostatek. Ale časopis paedagogický, jenž by se hlásil zjevně a rozhodně a za všech poměrů k zásadám křesťanským, jest, pokud nám známo, toliko jeden a tímto časopisem jest „Vychovatel“.

Doufame tudíž, že nebudem nikterak volati nadarmo, zvouce k hojnému odebrání listu tohoto; doufáme tak tím více, jelikož se potřeba listu podobného všeobecně uznává a jelikož družstvo „Vlast“, kteréž převzalo tento časopis ve svůj majetek a ve svou správu, i nový redaktor družstvem zvolený, ochotni jsou proň učiniti všecko, seč jenom budou.

Těm, kdož listu tohoto a směru jeho dosud neznají a vůbec všem přátelům a příznivcům školství a řádné výchovy, připomínáme, že bude „Vychovatel“ pojednávat o všech odvětvích paedagogiky se stanoviska křesťanskokatolického a že bude hájiti a zastávati křesťanský ráz výchovy a vyučování.

Zazlívati mu to nebude snad nikdo a právem ani nemůže; nebo chválí-li i sám Dr. Lindner, miláček tak mnohých českých paedagogů rázu „moderního“ protestanty za to, že „se přidržují dosud pevné zásady, že jest to přirozeným (naturgemäss) určením náboženství, aby bylo středem veškerého školního vyučování a základem školního vychovávání“ (Encyclop. Handbch. der Erzieh. ve stati nadepsané: Religionsunterricht), nebudem snad my kárati proto, že se tu držíme téže zásady jako protestanté; nebo co jest i dle soudu paedagogů rázu Lindnerova na protestantech hodno pochvaly, nemůže býti bráno za zlé nám.

Mimo to uznává přítel i nepřítel, že se v době novější moment náboženský všude opět tlačí v popředí a že jest tak řka nejvnitřnějším jádrem všech všudy otázek jak politických, tak i vědeckých a socialních, jako by člověčenstvo instinktivně tušilo, že tam, kde nastává převrat všech poměrů, kde mnoho z toho, co přetrvalo celá stáletí, bortí se a boří, jedině náboženství v nastalém zmatku může poskytnouti pevné opory a pevné naděje do budoucnosti. (Tak Bedř. Heman, podobně i sám Ed. von Hartmann, modní filosof, a mnozí jiní; viz Pesch: Die grossen Welträthsel II. 463.)

I v oboru výchovy narážíme skoro při všech otázkách na náboženství; ano bez zřetele náboženského nedá se ani řádně stanoviti pojem, cíl a účel paedagogiky. Že, co zde pravíme, není pouze naší subjektivní domněnkou, nýbrž pravdou známou vůbec každému, kdo o věci té trochu přemýšlel, viděti z toho, že každý skoro paedagog, který nestojí na půdě křesťanství positiv-

ního, pojem a dosah výchovy jinak vyměřuje. Proto vyznává německý paedagog Salzmann upřímně: „O vychovávaní nemáme ještě žádného stálého, všeobecně uznaného pojmu; skoro každý, kdo píše o tom předmětu, podává o něm vlastní svou představu“ (Ameisenbüchlein str. 76.). Že tak nebylo mezi paedagogy protestantskými a rationalistickými pouze za dob Salzmannových, nýbrž i později, dosvědčuje Spencer a po něm i Lindner, kterýž napsal, že prý „pojem a dosah výchovy nebyl dosti přesně a důkladně vymezován“ (Paedag. na zákl. nauky o vývoji atd. str. 3.); že by však on sám na svém stanovisku darwinistickém byl jej vymezil tak přesně a důkladně, že by v této příčině nemohlo být více žádného sporu, o tom si trouláme pochybovati.

Z Němec k nám povoláný protestant Dr. Dittes, kterýž pracoval úsilovně k tomu, aby náboženství bylo z výchovy zcela vyloučeno, pověděl sice, že prý nevíme, jaké jest nejvyšší určení člověka a že prý to také pro řádné člověka vychování nikterak není rozhodujícím, že na tom výchově pranic nezáleží (Grundriss der Erziehungslehre). Že jest to tvrzení lehkomyšlné, není ani třeba podotýkati. Každý, kdo jenom poněkud myslí, pozná zajisté, že řádnému paedagogu právě na tom musí nejvíc záležeti, aby znal poslední a nejvyšší cíl, nejvyšší určení svého chovance, jelikož tomuto nejvyššímu cíli, jehož má jednou chovanec dosíci, všechny ostatní cíle výchovy musí býti podřizovány aneb mu aspoň nesmí nikterak býti na překážku nebo závalu.

Z toho pak plyne důsledně dále, že veškeré školní vychovávaní a rovněž taky vyučování, — nebo i to jest částí výchovy —, musí býti prodchnuto duchem náboženským, proto že onen nejvyšší cíl, k němuž má každý, kdo jest člověkem, jednou dospěti, jest cíl náboženský.

Víme, že mnozí paedagogové ovládaní duchem „moderním“ sofisticky říkají, že prý chtějí budovati vychování veškeré na základě náboženském, na základě křesťanském, bylo by velmi nepaedagogické, proto že prý jest vychovávaní náboženské pouze částkou výchovy a částí že nesmí podřizen být celek; ale tu se přehlídá, ať si již pouhým nedopatřením aneb z úmyslu, že vliv a působnost náboženství neobmezují se pouze na ty neb ony úkony lidské činnosti, nýbrž na všechno lidské cítění, myšlení, chtění i jednání a že tudíž náboženství ani jako předmět vyučovací a prostředek vychovávací nestojí nikterak na rovném stupni na př. s počty, mluvnicí, přírodopisem nebo dějepisem, nýbrž jest všechněm těmto předmětům jak svým původem, tak svou působností a rovněž i cílem, k němuž směřuje, nadřaděno a tudíž všechny pronikati a ovládati má, as tak jako rozum, ač jest pouze částí lidské bytosti, přece veškerou činnost člověka stále má řídit i ovládati.

Nad náboženství není tudíž žádného lepšího prostředku vychovávacího, nebo každým jiným prostředkem vychovávacím působí se toliko na tu neb onu duševní sílu nebo mohutnost, buď toliko na rozum aneb pouze na cit a obrazotvornost, nejméně pak na vůli; náboženství však zmocňuje se na jednou celého člověka, všech jeho duševních sil a mohutností a na všechny působí velmi blahodárně.

Má-li žák býti vychován na člověka, ale na člověka skutečného, celého, řádného, v povolání věrného, spolehlivého, pro dobré nadšeného a obětavého, na člověka pevného, dobrého charakteru a ne pouze na člověka ve smyslu moderních paedagogů, jenž jest jakousi všeobecnou abstrakcí ve skutečnosti však neexistuje: není toho lze dosíci jinak, než když se za základ vychování položí náboženství.

Bez náboženství možno jest ovšem vycvičiti ducha, obohatiti jej vědomostmi, ale to ještě není vzdělání a vychování; nebo člověk není pouze rozum, nýbrž má též vůli a ta rozhoduje více nežli rozum: „V záležitostech života a v jednání více platí povaha než rozum, více srdce než hlava, — více sebevláda, trpělivost a kázeň, vede-li ji zdravý úsudek, nežli nejskvělejší vlohy ducha. Mužové zvláštních vloh nejsou nikterak řídkým úkazem, ba ani ne veleduchové. Avšak, zdali možno na vlohy, na veleducha spolehnouti se?

Nikoli, leč by opíraly se o upřímnost, o pravdu. Tať jest vlastnost, kteráž nad jiné zjednává si vážnost a úctu a získává důvěru jiných. Pročež není opatření lepšího pro potřeby života jak domácího tak veřejného, nad dobrou zásobu obecného zdravého rozumu, jenž se řídí poctivostí. Zdravý rozum, jsa vycvičen školou zkušenosti a dobrotou srdce, stane se na konec praktickou moudrostí. Ba dobrota srdce jistou měrou v sobě zahrnuje moudrost tu nejvyšší, sloučení totiž zájmů tělesných s duševními“ (Smiles, Karakter). Takovéto lidi, takovéto dobré, šlechtetné karaktery jest však možno vychovati pouze a jedině na základě náboženství.

Kde však náboženství není základem celé výchovy, kde se chovanci ukazuje stále jenom k této zemi a nikdy aneb málokdy k oněm věčným, nebeským idealům mravnosti, šlechtetnosti, spravedlnosti a ku věčné odplatě, tam vyrostou pouze plémě sobecké a prospěchářské, kteréž všecko obětuje jenom zájmům svým. V této příčině napsal velmi dobře Dr. Lindner, ač nebyl žádným přítelem náboženství: „Opak pravé výchovy, kteráž hledí vypěstiti mravní charakter, jest ona sobecká, prospěchářská výchova, kteráž dnešního dne tak jest rozšířena. Výchova sobecká nedbá vypěstování mravního charakteru, stavíc subjektivní blaho chovancovo nad ethický ideal... Odlučuje jednostranně zájmy chovancovy od zájmů společenstva a prohřešuje se tudíž proti blahovolnosti (často též proti právu a spravedlnosti). Sem náleží nastupování křivých cest, jen když vedou k cíli, posvěcování prostředkův účelem... Devět desetin všech lidí vychovává se tímto způsobem“ (Dr. Lindner l. c. 68, § 33.). Tak napsal Lindner! „Proto musí býti hlavní naší snahou při výchově mládeže,“ píše liberál Dr. Max. Vogler, „klásti váhu největší na ethickou a mravní stránku vzdělavacího processu. Jenom tak jest lze konec učiniti panujícímu polovzdělání a vzdělání zdánlivému a pokolení přítomné jakož i budoucí vychovati opět z u r C h a r a k t e r t ů c h t i g k e i t. Musíme uznati, že pouhý výcvik paměti a nashromáždění si realních vědomostí a zručností nikterak nepostačí, by byli vychováni lidé řádní v každém ohledu“ (Die Verwahrlosung des moder. Charakters).

Mravní stránka výchovy, a na to Vogler zcela zapomněl, tak jako na to zapominají skoro všichni plní liberálové, nedá se však mysliti bez náboženství a sice náboženství ne mlhavého a neurčitého, s jakým by i oni byli srozumění, nýbrž náboženství určitého, pozitivního, jehož základem jsou dogmata. Každá mravnost toho jména hodná ovocem jest náboženství a od náboženství odtržena jsouc hyne; odtud ten nepopíratelný úkaz v dějinách, že s klesáním víry klesá i mravnost, třebas by kultura zevnější někdy stoupala; kde však mravnost klesla, tam, jak svědčí dějiny, nastupuje brzy úpadek rychlý a neodvratný. Proto právem napsal protestant Frant. Guizot: „Vyučování bez vychovávání není ničím, a vychovávání bez náboženství nestojí za nic. Duše se nevzdělá a nenaučí mravnímu pořádku, nemá-li na zřeteli, že ji stále vidí a nad ní vládne Bůh, kterýž ji stvořil a který ji bude jednou souditi“ (Guizot v řeči proslovené 1. května 1852 ve spolku protestantském, jenž si obral za úkol šířiti a podporovati elementární vyučování mezi protestanty francouzskými; viz: Alimonda, L' Uomo etc. p. 437.).

Když se tudíž dožadujeme vychovávání školní mládeže na základě náboženském, neděje se to z choutek osobních, hierarchických, jak se rádo říká; neděje se to z touhy po nadvládě, jak se nám vytýká ovšem neprávem až příliš často, nebo po nadvládě nikdo netouží; neděje se to v časném zájmu vlastním, nebo o ten by bylo postaráno o mnoho lépe, kdybychom nechali běžeti vše tak, jak to vůbec běží, neměli bychom tolik odpůrců a nepřítelů, ba i odměna za kilometry byla by větší; neděje se to ani z té příčiny, jako bychom snad byli zásadními odpůrci školy „moderní“, neboť uznáváme velice rádi a bez závisti, co je na ní dobrého, ač ovšem k vadám jejím nechceme nikterak zavírat oči; neděje se to konečně ani z příčiny té, jako bychom snad byli nepřítelů pp. učitelů anebo snad docela chtěli snížit úroveň vzdělanosti, nebo pp. učitelům přejeme rádi všechny výhody a chceme

s nimi žítí a pracovati, pokud to jen možno, v nejlepší shodě, a co se vzdělanosti a všeobecného pokroku týče, pro ty zajisté činila vždýcky a činí až dosud církev naše tolik, že se k ní žádný stát, žádná korporace ani z daleka nemůže rovnati, a školy její zaujímají ve všech těch zemích, kde má plnou volnost v jejich řízení, ještě i nyní místo nejpřednější, jak dosvědčují nepodezřelé zprávy úřední, k nimž čas od času poukážeme; žádáme-li tudíž, pravíme, ještě jednou, vychovávání školní mládeže na základě náboženském, na základě křesťanském, děje se to 1. z lásky k mládeži, o jejíž blaho časné i věčné tímto způsobem nejlépe a nejvhodněji bude postaráno; děje se to 2. z lásky k národu a z lásky k vlasti, kteráž potřebuje šlechtitých a obětavých lidí, pevných charakterů, povah stálých a v nehodách nezlomných, lidí spolehlivých, řádných, příčinlivých, dbalých povinnosti; takových pak míti nebude bez výchovy zbudované na základě náboženském, tedy u křesťanů na základě křesťanském.

Z lásky k mládeži a z lásky k národu a drahé vlasti, jejíž nadějí mládež často bývá nazývána, budeme tudíž hájiti důsledně křesťanský ráz výchovy a kdyby se snad proti nám vzbouřil veškerý svět, neustoupíme od přesvědčení, že vyučování a učení se vzhledem ku pravdám spásy počátek, základ a cíl jest, od něhož každé vzdělání ducha vycházeti musí, o něž se opíráti, na něž vždy opětně zřetel bráti musí. Vedle ducha však musí býti též stále a stále cvičena vůle, zušlechťováno srdce a cit. Kdo však klade váhu na sílu vůle a pevnost a šlechtitost charakteru, ten nechť ptá se světa celého, zdali možno jest najíti směr života, který by dovedl vytvořiti statečnější, zmužilejší, pevnější a neoblomnější charaktery nežli náboženství křesťansko-katolické. A takových šlechtitých, pevných charakterů jest nám ještě mnohem více třeba nežli mnohovědců; nebo bez těchto může národ obstatí; nemůže však obstatí bez šlechtitých žen, bez svědomitých a svých povinností pilně dbalých mužů, bez pevných, šlechtitých a rázných charakterů!

Kdo tudíž miluješ národ svůj a vlast, spoj se s námi k dílu šlechtitému, nechť jsi kdokoliv. Čím více nás bude pracovati svorně k jednomu cíli, tím lépe se bude práce dařiti. Redaktor se ovšem vynasnaží všemožně, aby list udržel na žádoucí výši a jej pokud možno zdokonaloval. Ale ani redaktor nejsvědomitější mnoho nesvede, nemá-li dovedných a vytrvalých spolupracovníků. Za tou příčinou prosíme snažně za laskavou podporu a jelikož chceme všechny české časopisy paedagogické stále míti v evidenci a rovněž i čelnější paedagogické listy cizojazyčné stále zamýšlíme stopovati, abychom o tom, co se kde děje v oboru výchovy a vyučování, spolehlivě byli informováni, prosíme ctěné přátely a příznivce, aby se dopisem k redakci přihlásili, kdo z nich chtěl by který list pročitati a o něm občas podávati zprávy. Těm, kdo přihlásí se, bude pak list zasílán zdarma a franco. Za stránku práce původní bude se platiti honoráře 1 zl. 50 kr., a peníze vyplatí administrace časopisu „Vlast,“ jakmile bude celá práce vytištěna.

Kdo pak nemůže ani psáti, ani o některém časopise referovati, toho prosíme, aby nám aspoň, může-li, radou přispěl. Též o to prosíme, aby nám to každý upřímně a bez obalu řekl anebo napsal, kdyby se mu snad v listu našem někdy něco nelíbilo. Takovéto upozornění, neb třeba i výtky dobře míněná, může listu mnohdy více prospěti, nežli pochvala, ale postranní sudílkování, o kterém se snad redakce mnohdy ani nedozví, listu jenom škodí a nepůsobí pranic dobrého. —

Látka ku pracím pro „Vychovatele“ může býti volena z kteréhokoliv odvětví paedagogiky; též i práce, kteréž ukazují, jak církev plnila v oboru tomto učitelský úřad svůj, budou vítány. Jenom za to žádáme, aby v pracích jednajících o mužích katolických, o školství zasloužilých, hleděno bylo hlavně a přede vším k zásadám paedagogickým, jimiž se řídili a spravovali a ty aby v práci byly spojeny v organický celek. Rovněž si bude „Vychovatel“ všímáti všech otázek časových, školy se týkajících.

Nuže tedy ku práci ve jménu Páně, aby k oněm zdatným spolupracovníkům, kteří se už přihlásili a příspěvky zaslali, přibyla brzy ještě řada jiných. Cíl náš jest šlechetný a úmysl čistý, proto doufáme, že dá Pán Bůh naší práci požehnání! —

Konečně ještě jako dodatkem připomínáme, aby všecko, co se redakce týče, bylo zasíláno nížeapsanému; předplatné však budiž posíláno administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505.

V P r a z e v oktáv sv. Štěpána 1891.

Frant. Pohunek,

kaplan u sv. Štěpána č. p. 568—II., redaktor.

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává **Josef Flekáček.**

Vyučování, jež se odlučuje a odchyluje od pravd zjevených Bohem, nemůže nepadnouti do bludů a lží. Výchování, jež neřídí útlou mysl dítek a jako vosk poddajná srdce jejich pomocí nauky a mravouky křesťanské, nemůže zploditi než pokolení, které dává se unášeti toliko nešlechetnými chťiči a vlastním svým rozumem; pokolení takové způsobí nejen rodinám svým, ale veškeré společnosti lidské rány nejtěžší. (Sv. otec Lev XIII.)

Každý vývoj vloh a nadání člověka mimo křesťanství vede ke bludům neb i k proviněním. Křesťanství a náboženství jest jediný základ, na němž může spočívatí společenský pořádek lidstva. Náboženství, jsouc počátkem vychovávání jednotlivce, je i počátkem a zákonem zdárného vývoje celé společnosti lidské. (Eugen Rendu.)

Jmenujte mi jediný toliko kmen neb větev kteréhokoliv národa neb národu, jehož mládež nebyla kolébána a kojena náboženstvím, a přiznám vám, že dítě nemá žiti v ovzduší náboženském. Jestliže nutnost principu náboženského vůbec někde jest, jest především a nejhlavněji ve výchování. (Laprade.)

Jestliže Bůh je počátek a konec všech věcí, jestliže člověk od Boha vyšel a k němu se vrací, aby došel blahého svého cíle: pak náboženství, jež víze člověka s Bohem, jest nutným učitelem veškerého lidstva, ono jediné může učiniti výchování zdárným a dovésti člověka k jeho cílům vznešeným. To, co jest pravdou pro veškeré lidské pokolení, platí i pro jednotlivce. Člověk nemůže býti povznesen na výši svého určení jinak, nežli naukou, která vede k Bohu. Patrně tedy každé výchování, jehož duší není náboženství, odvádí člověka od jeho cíle a přivádí jej na cesty bludné a falešné. Snad přivádí jej k cílům čistě lidským: k moci, slávě, k užívání tohoto světa atd., ale cíle tyto nejsou posledními, ani účelem člověka. (Bautain.)

Pokrok intelektuelní bez pokroku mravního a náboženského stává se základem nekázně a pýchy, plynoucí z největšího sobectví — a to je pravým nebezpečím pro společnost lidskou. (Guizot.)

Filosofie snad je schopná, aby učila nás rozumovati — ale náboženství samo a jediné má moc a sílu, aby nás učilo ctnostně jednati. (Vico.)

Pokud nedá se Bohu místo, jež mu ve vychovávání mládeže náleží, pokud vychovatel nedovede oproti chovanci svému důstojně řídit se náboženstvím a zásadami jeho: tu lze souditi bezpečně, že z takového výchování nic dobrého nebude. Bůh je základem všeho, tedy též nutným základem výchování. Chovanec Jej musí všude tušiti, všude Mu musí rozuměti, všude Jej musí viděti a znáti. Není-li tomu tak, je to marnost, zkáza, zpuštění.

(Arró Carroccio.)

Nadání, pilnost, studie — to vše jest umělé zvlažování; voda, jež opravdu zúrodňuje a požehnáním naplňuje, přichází s bůry a slove náboženství.

(J. Zanella.)

Beznáboženské vychování tvoří snad intelligentního živočicha, ale člověka dokonalejším nečiní. Veliký omyl jest domnívati se, že člověk může býti velik toliko vědou. Není velikým, ani člověkem — nežli a jedině po znání Boha.

(Aimé Martin.)

Co jest vychování v očích víry? Pokračováním díla Tvůrcova v dítěti jest to objati útlého tvora hned v kolébce a vésti jej k nejvyššímu jeho cíli jenž jest poznati svého Stvořitele, milovati ho a sloužiti mu, a radovati se s ním v nebesích.

(Champeau.)

Kdybych byl nucen, rozhodnouti se, mám-li svého syna dát pouze učiti čísti nebo pouze učiti modliti, zvolal bych: „Modli se!“ Neboť modliti se jest čísti v nejkrásnější ze všech knih, ze které prýští veškeré světlo, veškerá krása a moudrost.

(Legouvé.)

Vyučování náboženské má býti středem veškerého národního vychování. Od oné doby, kdy přestaneme vyučující čerpati z věčně živého pramene evangelia, bude se datovati zkáza vzdělanosti národní. Křesťanský charakter národní školy je palladiem vzdělanosti naší; škola smíšená ve příčině náboženské jest jen rušitelkou míru a pokoje.

(Dipauli.)

Každá soustava křesťanského vychování v zemích křesťanských musí vykazati náboženství první místo mezi všemi předměty. Bez náboženství vědy ostatní neučiní šťastným ani jednotlivce, aniž budou ku prospěchu státu celému. — A kteréž jiné mluvě může dítě lépe rozuměti, nežli mluvě mateřské? A náboženství v pravdě jest matkou člověka, jež utiňuje srdce a odhaluje tajemství slovem svým.

(Lambruschini.)

Jest nutno, aby náboženství bylo duší všech škol a rodin, každého vychovávání, vyučování a veškeré kázně. Není to však nějaké cvičení nebo studování, aby snad dostačilo, vytknouti mu na rozvrhu hodin den a hodinu. Náboženství je víra a zákon, jímž třeba býti proniknut stále, vždy a všude a jež jedině pod touto výjimkou působí na duši i život účinem tak blahodárným.

(Monfat.)

Nechati dítě bez vychování náboženského znamená, nechati je bez zdravého rozumu a soudnosti, bez poesie a ideálu, dáti je v šanc všem útokům pudu a materialismu, učiniti z něho hříčku všech vichrů vášně, pochybnosti a nezdravé fantasie.

(Legouvé.)

„Nejsem nepřítelem náboženství,“ napsal lord Byron, „to dokazuje nejlépe to, že jsem dal dcerušku svou na vychování do kláštera přísně katolického — jsem přesvědčen, že náboženství nemůže míti člověk nikdy mnoho — pozoruji, že sám den ode dne, čím dále tím více, kloním se k naukám katolickým.“

(G. Capponi.)

Vzdělání rozumu a soudnosti malý má účiu na mravnost člověka. Známé lidi studované, vzdělané, učené a přece nejsou mravní. Jsou marnotratníky, opilci, neřesti tropí, ba i zločinů se dopouštějí. Z toho patřo, že se mravní vychovávání zakládá na zásadách náboženství a mravouky.

(Smiles.)

Náboženství jest největším podporovatelem vědy. Nemůže zajisté samo stvořiti talent tam, kde ho není — ale všude, kdekoliv jej nachází, zušlechťuje a vyvyšuje jej nad míru.

(De Maistre.)

Byl-li kdy který záměr schopen úplně podvrátiti svět, byl to onen jenž chtěl zpřelámati všechny svazky, poutající člověka k Božství a hledat pramen ctnosti a společenského pořádku jinde, nežli v zásadách náboženství, jakož i založiti mravouku a společnost beznáboženskou. Chtíti mravnost bez náboženství jest stavěti budovu bez základů, mysliti si zákony bez zákonodárce! Ctnost byla by věru politování hodna, kdyby měla základem a oporou náboženství.

(Fraschetti.)

Filosofie nikdy tak nespekulovala na lidskou vůli a vášně jako za našich dnů, nikdy tak nevynalezala a nepředpisovala pedagogika pravidla a pokyny až úžasné: a přece jsou srdce suchá, vůle slabá, mdlá, neschopná ku každému většímu činu. Povídky, veršičky a pohádečky dýšící sentimentálností a mající za účel vzdělati dobré srdce a vylouditi nějakou tu slzičku, přepĺňují v tisících naše školy. Jsou však věci tyto s to, aby daly vzniknouti onomu zdroji nevyčerpatelnému, z něhož se prýští láska účinná, šlechetná, činná, překypující, objímající Tvůrce i stvoření, nekonečné i konečné, povzbuzující člověka ke skutkům lidskosti důstojným, k nadzemské povznešenosti obrazů Božích?

Jediných dvanácte článků víry, obsahujících souhrn učení křesťanskokatolického, povznáší nás k Bohu, učí nás o něm a o světě mnohem více než veškerá vědění lidská a to s takovou určitostí, že marná jsou všechna úsilí různých filosofů, přerозličné systémy vymýšlejících; první tři články z těchto dvanácti vlévají do srdce více lásky, než všechna poesie se všemi oněmi říkánkami a veršičky. Kdo toho nechápe, nemá srdce ani myslí vnímavé.

Vynasnažme se s veškerou láskou a úsilím, abychom chovance své vyučili lásce, spravedlnosti a svatým pravdám, aby rostli a prospívali čím dále tím více v poznávání Boha Otce a Ježíše Krista, v nichž jsou veškeré poklady moudrosti a vědy skryty, a skrze něž a v nichž byly, jsou a budou veškeré věci.

(Karel Uttini.)

(Pokračování.)

Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné.

Podává J. L e p a ř.

I.

Účel škol obecných vytýká zákon ze dne 14. května r. 1869. jakož i ze dne 2. května l. 1883. slovy: „Úkolem škol obecných jest, aby vychovávaly dítky v mravnosti a nábožnosti, aby duševní jejich činnosti vyvíjely, aby je zaopatřovaly vědomostmi a uměními potřebnými jim k dalšímu vzdělání pro život a položily základ, by se z nich stali hodní lidé a občané.“ V zákoně tomto mluví se o škole obecné tak, jakoby u dítek před počtím jejich povinnosti školní v naznačených směrech nikdo působiti povinnosti nebo práva neměl, a jakoby školou obecnou působení to teprve počínalo. Ale není zajisté rozumného člověka, jenž by nevěděl, kterak již v rodině i obcováním dítek ve společnostech lidských ve směrech naznačených se působívá, a to úmyslně i bez úmyslu, a že tedy škola účelem svým jest dalším pokračováním vychovávacím a vzdělávacím. Že zákonem zapomenuto bylo poměr tohoto účelu školního k působení rodinnému a společenskému zjevné a zřetelně vytknouti, jest vadou, kterou ke sporům o školství zavdána několikera příčina.

Kdokoli podniká stavbu nějaké budovy, stavby nepočíná, dokud nepoznal základu, na kterém budova má býti vystavena; jest-li mu pak převzítí pokračování ve stavbě někým jiným počaté, neopomene zajisté stavbu již vykonanou řádně prozkoumati, aby na daných základech dílo své bezpečně a zdařile mohl dokonati. A co platí o staviteli, to platí také o každém učiteli a vychovateli, tedy i o škole obecné. Vyžaduje-li pak stavba budovy všelijak složité několik stavitelů, nezbytně žádá toho její zidar, aby mezi staviteli panovala shoda dokonalá co do postupu čili osnovy prací i co do prostředků stavebních a způsobů v jejich užívání. Podobně tomu také v každém díle

vychovatelském a učitelském. Kdyby na naše školství obecné pohlíželo se s hlediště tohoto nepopíratelně oprávněného, všeliké spory nyní ovládající sbory odborníkův i obecnstva vůbec při dobré vůli vyrovnaly by se v theorii snadno a položil by se i v praxi základ bezpečný k utěšenému rozvoji školy obecné.

Poněvadž vychováváním a vyučováním školním v dšle dříve již více nebo méně zdařile počatém toliko se pokračuje, jest nutnou p o v i n n o s t í v y c h o v a t e l ů v a u č i t e l ů v jejich, aby v p r a v i l i se ve snažení svém v d u š e v n í i t ě l e s n ý v ý v o j d ě t e k, o jejichž další vývoj jim jest převzítí péči, ne sice veškerou, ale hlavní a uměle zosnovanou, by došlo se k c i l i rychleji a bezpečněji než po příčinlivostech a umělostech za doby předškolní mnohonásobně nahodilých a neumělých a trvajících i dále, když dítka vyhovují povinné návštěvě školní. A poněvadž pravidelným a veledůležitým prostředkem vychovatelským bývají pokyny dětem davané jazykem jim srozumitelným, rozumný a paedagogicky vzdělaný učitel ku poučování dítek nevolí slov k účelu svému dětem neznámých, tím méně tedy vůbec jazyka jim cizího. Pročež kdyby zásady této nepopíratelně oprávněné všude přiměřeně se šetřilo, přestaly by ihned obyčejné o to hádky, mají-li či nemají-li býti dítka posílány do škol s v y u č o v a c í m j a z y k e m jim buď zcela neznámým anebo toliko nepatrně srozumitelným. V této příčině v krajinách s obyvatelstvem co do jazyka smíšených a se školami různojazykými nemají rozhodovati o tom libovolné choutky, do které školy dítka mají se vřaditi, nýbrž přijímací zkoušky, jimiž na jisto se postaví, kterému jazyku dítě přiměřeně k dočasnému vývoji svému nejlépe rozumí a kterým naučilo se nejzdařileji myšlenky své pronášeti. Škola, která přijímá do středu svých řádných navštěvovatelů dítka vyučovacího jazyka neznalé, dává na jevo, že buď nepochopila úkolu svého, anebo, což ještě horší věci jest, že nezáleží jí na rozumném a přirozeném způsobě vychovávacím. Že škol tohoto druhu rozsáfné obecnstvo podporovati nemůže, rozumí se samo sebou. Toliko v případech, kde by jinak dítka zcela zůstatí musily bez školního vychovávání, tedy jen z bídy a nouze, dopouštějte se v dotčeném směru výjimky.

A jak tomu jest vůbec ve příčině vyučovacího jazyka, tak platí to i ve příčině v y c h o v á v á n í n á b o ž e n s k é h o. Po zákonu říšském ze dne 25. května 1868. dítka mezi 7. a 14. rokem věku svého nesmějí měniti svého náboženství, ani v případech, kdyby si toho rodičové jejich přáli, tím méně tedy tenkrát, když rodičové sami se snaží vychovati dítka své v témž náboženství, ku kterému dítka za doby školní a v předchozí době vzdělávali. A ježto i dle výslovných nařízení zákonitých (podle §. 62. řádu školního a vyučovacího ze dne 20. srpna r. 1870.) v š e c h n y u č e b n é p ř e d m ě t y na školách obecných činí s o u l a d n ý j e d n o t n ý c e l e k, nemá dítě školou povinné ničemu býti vyučováno, co by s náboženským jeho vzděláváním současným se nesrovnávalo; naopak má všeliké učení, pokud k mravnosti a nábožnosti dítek nějak směřuje, vzdělávání náboženskému býti podporou a posilou. Jen neupřímný anebo zlomyslný paedagog ocítá se se základními těmito požadavky v odporu. Komu však běží opravdově o řádné dítek vzdělávání školní, s tím u věci řečené nenaskytnou se nikdy nějaké spory. Nestane se nikdo výtečným písařem, kdo tahy a polohu i tvary písmen v psaní svém stále měniti se navyká neb donucuje; tak tomu i u vychovávání náboženském, jest-li jednou slýchá dítě velebiti za zbožnou mravnost, co jindy prohlašuje se za malichernost anebo dokonce až i za pošetilost. Toliko v následcích sem spadajících jeví se ovšem velikánské rozdíly dle důležitosti naznačených předmětův učebných. Avšak dotčená s o u l a d n á j e d n o t a vychovatelská není zásadním požadavkem toliko hledíc k učebným předmětům, nýbrž i k vychovatelským záměrům, snabám a příkladům všech školních i mimoškolních součinitelů čili o s o b v y c h o v á v a c í c h. Vychovatelé školní mají znáti poměry, ve kterých pobývají se dítka jim svěřené, aby dle toho osnovy i prostředky u vychovatelské činnosti své si stanovili. Ale rovněž tak

mají i mimoškolní vychovatelé znalými býti působení školního, aby jednak působení tomu nikterak nepřekáželi, jeho nezneusnadňovali, ale ovšem dle poměrů a sil svých je podporovali. Leč to opět shledáváme se na rozcestí sporném v životě praktickém. Škola obecenstvu stala se v „moderní“ době nepřístupnou: obecenstvo nesmí do školy, a učitelům sotva kde dovoluje se učití předmětům, které toho povahou svou vyžadují, pod širým nebem, aby i obecenstvo dovídalo se, čemu, jak a nač se děti učí a kterak bývají k těm kterým účelům od učitelů svých naváděny. Za doby mimoškolní nelze si mysliti mládeže, která by nezatoužila po dětských hrách; avšak u věci té bývá nyní až příliš přenechávána samé sobě, neboť obecenstvo moderní školou v naznačeném směru otupělo, a učitelé tu po mnohonásobné námaze, onde za vedlejším povoláním jdouce a i potřebné výživy hledající, po odzvonění školním dětem více si nevšímají. O styku jejich s rodiči dětek marně hledáme pravidelné stopy. Na místě jednotného působení neznámých sobě součinitelů ve vychovávání dětek objevují se stesky jedněch proti druhým, a o společných hovorách, ve kterých by se obapolný účel od osob věci znalých, přiměřeně a dle poměrů místních nějak objasňoval a rokovalo se o prostředcích usnadňujících dosažení společného cíle, sotva kde lze něčeho zaslechnouti. Kterak mají za takových poměrů odstraněny býti stále množící se a rostoucí spory mezi živly sebe se stranícími? — Ovšem nebude nedostatek osob, které v tom směru ukáží k úřadům školním, jejichž povoláním jest bděti nad řádem školním a dbáti o zvelebování výchovy obecné; avšak i na poli úřední této činnosti setkáváme se se záhadami k novým sporům ukazujícími, o kterých promluvíme zde zvláště.

Juana Vivesa dvě osnovy učebné.

Napsal Václav Petrá.

V dějinách umění vychovatelského zaujímá jedno z předních míst Juan Vives, paedagog španělský, a to proto, že založil zásady své jednak na náboženství katolickém, jednak také proto, že zásady jeho Jan Amos Komenský přijal za své a hlubokým důmyslem svým je rozváděl dále.

Juan Luis Vives se narodil dne 6. března r. 1492 ve Valencii z rodiny vznešené, od níž se mu dostalo vychování velmi pečlivého. Dovědiv vzdělání své na rozličných universitách, stal se vychovatelem mládeže a zastancem humanistického směru i ve výchově, o čemž odkazujeme čtenáře k zevrubné rozpravě o jeho působení, vytištěné v Paedagogii na rok 1887. Jako doplňkem ze statí té podáváme tuto dvě osnovy duchaplného vychovatele křesťanského, které po tolika stoletích obsahují v sobě pravdy, k nimž věk náš buď ani nedospěl, buď tak brzy nedospěje, pokud se nepostaví umění vychovatelské na podklad, z něhož vyplynulo a se vyvinulo. Zajímavost jest, že jedna z osnov se táhne k výchově jinocha, druhá k výchově dcery, jíž jest anglická královna Marie, dcera nešťastné Kateřiny Aragonské, manželky Jindřicha VIII., s níž se Vives tak hojně stýkal a jejíž přízně požíval u vysoké míře.

Že se v osnovách těchto promlouvá jen o jazyku latinském, nebudiž laskavému čtenáři na závadu: bylať latina v těch dobách řečí vzdělců, řečí učenou, vrcholem moudrosti. Předpisy, jež Vives učitelům a učňům uděluje, jsou však toho způsobu, že je lze s nejlepším prospěchem obrátiti i na metodu, jak totiž učití jazyku mateřskému.

I.

Karlovi, synu Viléma Montjoie.

Poněvadž jest mým přáním ukázati otci Tvému, muži výtečnému a ve všech ctnostech osvědčenému, jak velice si ho vážím a jak ho miluji, uzavřel jsem při sobě dopsati Tobě něco o studiích elementárních, na nichž se zakládají úhelné podmínky pravého vzdělání jako v semeni příští útvar bylinný. Vynasnažil jsem se, abych tě nemátl počtem ani nesnázemi předpisův oněch. Pokud bylo v moci mé, jest vše přizpůsobeno chápavosti Tvé nebo věku o něco málo pokročilejšímu. Odesílaje Ti knizečku tuto, mám na zřeteli Tvého otce, jemuž leží na srdci mravní a vědecké vzdělání Tvé jako vlastní jeho život, a který Tě bude milovati tím něžněji, osvědčíš-li se býti, jakým si přeje, totiž mužem rozšafaým a vzdělaným. Jest na tobě, abys dosáhl obého schopnostmi a pilností. Měj se dobře a spravuj se vždy příkladem, jež máš ustavičně na očích, příkladem výtečného otce svého.

V Londýně r. 1523.

Jan Ludvik Vives.

a) Náboženství.

Ježto pocházejí moudrost i ctnost i vědění od Boha, jest spravedливо, aby přístup ke všemu tomu vedl Jím. K Pánu měj vždy hlubokou úctu a viň se k němu myslí zbožnou; vše, co Ti ukládá, byť to i maličkost byla, plň horlivě a s pilností.

b) Práce.

A poněvadž Bůh nerozdává darů svých lenochům, jest třeba na studium vědecké a na snahy po mravném zdokonalení práce, pilnosti.

c) Paměť.

Pomni, že jest paměť pokladnou vzdělanosti, a že by byla bez ní marna všechna práce jako nabírání vody do sudu děravého. Avšak nikdo nemá paměť tak nebohou, aby jí nemohl cvikem proměnit v dobrou; není, co by tak vděčně splácelo námahu a práci, není však také, co by se snáze pokazilo a snáze klidem a zahálkou uvedlo v nivec ven a ven. Proto se máme učit něčemu každodenně, i když toho není třeba, jen aby se v mysl nevplížila žádná lenost, což jest největší nemoc její. Rovněž dobré zdraví mnoho napomáhá dobré paměti. Strážme se jmenovitě přecpání žaludku, opilosti, nemírného požívání vína, silného piva a dlouhého spaní.

d) Učitel.

Učitele máme neméně milovati, ctíti a si vážiti, nežli jakoby byl otcem vlastním. Neboť lze opravdu učitele přirovnati k otcům; od nikoho se ti nedostane většího dobrodiní nežli od toho, kdo tě činí lepším a moudřejším; k těmto oběma statkům nelze v životě nic přirovnati. K tomu se přidružuje, že se učíme snáze, milujeme-li vyučujícího a jeho slovy ani nepohrdáme ani jich nezanedbáváme. Měj učitele svého vždy v uctivosti a slova jeho jako věštbu. Ale nemiluj ho toliko, nýbrž přičiňuj se také, bys byl i od něho milován; potom tě bude vyučovati pečlivěji a s větší zálibou. Dosáhneš toho tím, budeš-li vždy předpisů jeho poslouchati, jemu pozorně a uctivě vycházeti vstříc, a všemu se obdivovati, co řekne nebo co učinil. Schválil-li něco slovem nebo skutkem, přihlédej, aby znamenal, že i to schvaluješ; neschválil-li něčeho, pomiň toho. Poslouchej ho pozorně, pamatuj si jeho slova a obraty, jakož i smysl jejich; vynuasnažuj se vůbec ze všech sil, abys mu byl roven. Uznamená-li to učitel, vynuasnaží se i on, bys ničeho nepřijal od něho, co jest nehodno, aby bylo napodobováno.

e) S p o l u ž á k y

pokládej za bratry. Neboť jste splozeni jedním učitelem rovně jako jedním otcem; jste spojeni svatyní vědy, jež váže rovněž tak pevně jako krev. Proto jim buď zcela tak oddán jako bratrům. Ví-li některý z nich více než ty, nenávid' ho proto, nýbrž spíše se vynasnažuj, abys se mu vyrovnal, nebo jej docela překonal, by se ti dostalo přízně stejné.

f) H o r l i v o s t.

S lepšími a chytřejšími horli třeba o závod v učení, nikoli z nenávisti nebo zloby, nýbrž toliko v ctnosti a rozšafném snažení. Méně zkušenými nepohrdej, spíše jim pomáhej, a podporuj je, aby se snažili dále. Neboť se nestaneš horším, budou-li ti jiní rovni, spíše lepším, jiní-li se pomocí tvou vyšinou. Kdyby byli všickni nezkušení, nebylo by, kdo by uznal předností tvé a se jim podívoval. Jest zajisté krásno snažiti se o závod s dobrými, krásněji ještě nad ně předčiti, a to způsobem poctivým, beze všeho podvodu.

g) P o z n á m k y (annotationes).

Založ si knihu prázdných listů, rozděl ji ve více rubrik. V jedné si zaznamenávej slova každodenně přicházející, na př. významy duše, těla, našich úkonů, her, šatu, obydlí, pokrmů; v jiné výrazy řidší, vybrané; ve třetí obraty, jimž buďto rozumí málo kdo, nebo jichž se užívá často; ve čtvrté případné a vtipné výroky; v páté přísloví, v šesté místa nesnadná a co se tobě nebo učiteli jeví býti památným. Tak si pamatuješ všecko dvakráte, a kniha není svědkem samotným. Potom si to přečítej a přečítávej znova; vtiskej v paměť, abys měl, co bylo zapsáno, neméně v srdci nežli na papíře a abys to měl po ruce, kdykoli toho potřebuješ. Neboť míti knihy učené, prospívá málo, zůstává-li duch neučeným.

h) P i l n é p s a n í.

Dbej, abys měl cvičenou ruku k psaní a nechoď na výklady učitelovy nikdy bez pera a papíru, aby ti neušel žádný uhlazený, vzácný a potřebný obrat, žádné významné, obsažné slovo a abys je ihned zanesl do sešitů svých. Tak si sebereš za krátkou dobu snůšku věcí hodných zapamatování.

ch) Č e t b a.

Nečti knihy nikdy, abys nevypsal, co se může vypsati také z výkladu učitelova podle toho, co jsme již řekli nahoře. Nečti ničeho s myslí rozptýlenou nebo nepozornou, nýbrž vezdy s myslí celou. Při tom jest si třeba všímati tří věcí: slov, slohových obrátů a smyslu; přihlédej bedlivě, kterých výrazů a obrátů používají spisovatelé k výkladu předmětu svého. Potom jest třeba zvláštního zření na obsah i náležitého zkoumání, co znamenají věci, o něž běží. Zaznamenati si, podržeti si a upotřebiti jest trojí úkon, na němž záleží při četbě a poznamech k ní se upínajících. Ustavičně měj po ruce pero a inkoust. Čemu se podivuješ nebo co tě těší, označ známkou náležitě patrnou; místa, při kterých se zastavíš, rovněž označ, by se dotázal vysvětlení na učitele nebo na spolužáku.

i) O t á z k y.

Nikdy ti nebuď stydno se dotazovati, neboť to není hanba, ale hanba jest nic nevědět. Nevnučuj lidem jiným, že něco víš, co ve skutečnosti nevíš; tím oklameš jen sebe sama, nikoli jiné, a dopadnou-li tě při nevědomosti, vysmějí se ti.

j) O p r a v y.

Co se na tobě nebo na jiných káře nebo opravuje, ať se ti z mysli nevytratí. Nikdy se nedej z téže věci kárati dvakráté. Obracej poklesky cizí na poučení své. Moudrý opravuj život svůj dle poklesků cizích.

k) Ř e ě.

Mluv, jak slyšíš mluvití muže vzdělané a jak se toho dočítáš ve spisovatelích latinských. Podezřelých slov neužívej ani v mluvě ani v písmě, pokud jsi o nich nenabyl od učitele náležitého vysvětlení. S těmi, kdo špatně mluví po latinsku, tak že by tím řeč tvá vzala škodu, bav se raději anglicky nebo mluvou jinou, v níž není nebezpečnoství tak veliké. Stýkej se rád s muži rozumnými a výmluvnými; není větší radosti než slyšeti ony, kdo mají v řeči své pro každý stav duševní ihned balsám hojivý.

l) S l o h.

Ve slohu jest se třeba cvičiti ustavičně, jest nejlepším učitelem a vzdělavatelem řeči dobré. Z počátku vybírej ze spisovatelů nejen slova jednotlivá, nýbrž i celé věty, ale spojuj je tak, aby bylo pořád znamenati, že jsou to součástky cizí. Znenáhla přiměšuj z vlastního, až pokročí časem vzdělání tvé tak, že budeš sám všecek původní. Zprvu piš málo, ale pečlivě, nehleď, jak mnoho jest, ale jak jest to dobré. Až se dostaví cvik delší, dostaví se i rychlost a lehkost bez ujmy pečlivosti. Tak se naučíš psáti nejen dobře, nýbrž i lehce.

(Pokračování.)

Ještě slovo o katechismu a ku katechismu.

Mnoho, ba mnoho napsalo se v době poslední o katechismu; což zajisté důkazem zřejmým, že katechismus není knihou lhostejnou, nýbrž důležitou; ale také důkazem, že se o této věci mysle od sebe různí. Tu však především třeba, by se náhledy různé urovnaly a sjednotily. Toho docilit, není úlohou těchto skromných řádek; chcemeť pouze poukázat na úpravu katechismu ubohých škol vesnických, ať jedno- ať dvoutřídních. Pravíme ubohých, totiž ohledně návštěvy školy.

Dítky tu začínou chodit do školy až po práci podzimní, ba až napadne sněh, (letos bývalo u nás v druhé třídě do 15. listopadu pouze pět hochů a asi deset děvčat) a z jara dochodí až do velikonoční zpovědi — do prvního sv. přijímání; nedočkají ani zkoušky z náboženství, tím méně pana inspektora, pak bývají lavice prázdné, takže počet lavic převyšuje počet dětí. Mimo to bývá na zimu nepohoda, v zimě chumelenice, z jara taje sněh, sem a tam nemohou děti přes vodu, tu stůně otec, tu zase matka, tu dítě samo, nebo nemá obleku, obuvi; někdy se opět koná pohřeb dítěte, děti jsou za družičky, za mládenečky atd.

A nyní se tážeme, mnoho-li může katecheta za těch pár hodin při nejlepší vůli a největší péli poříditi?

Nebylo by snad záhodno, by pro tyto školy se sestavil katechismus zvláštní, dosti stručný, jenž by hlavní pravdy sv. náboženství jasně a lehkou mluvou dětem podával? Toho aby se docílilo, třeba dobrého rozdělení a mluvy ustálené.

A tu myslíme, že rozdělení katechismu pro děti nejsnadší, nejjasnější a od sebe nejohraženější jest pět kapitol dle Canisia: víra, naděje, láska, svátosti a křesťanská spravedlnost. To se též velí katolickému křesťanu, by to uměl a to jest i rozumu dětskému nejpřiměřenější. Dítě se doma modlí

Věřím v Boha, Otčenáš, Zdrávas, Desatero přikázání, a to se mu ve škole pozvolna jedno po druhém vykládá. *

Podotkneme jen, jak krásně, důmyslně sestaveno jest apoštolské vyznání víry, v němž se vše obsahuje, čemu má katolický křesťan věřit. Začíná s Bohem Otcem, Stvořitelem — stvoření světa a hřích prvotní. — Bůh Otec pak slíbil a poslal Vykupitele Ježíše Krista (2—7. článek). Ten opět sliboval apoštolům a poslal Ducha sv. (8. článek). Tentýž Duch sv. pak oživil Církev od Krista založenou, on s ní zůstává na věky, údy její posvěcuje a osvěcuje (9. článek.) Tato Církev pěstuje obcování svatých, do něhož patří: 1. věřící na zemi, 2. svatí v nebi a 3. duše mrtvých v očistci.

Z tohoto obcování jsou navždy vyloučeni zatracenci v pekle (podobnoství o bohatci a Lazarovi). Vyloučil je hřích! Ten jest tedy pro křesťana neštěstím největším, on jest jediné a pravé zlé. — A tu tedy díky neskončené Ježíši Kristu, že své Církvi dal (skrže apoštoly) moc, hříchy odpouštět (10. článek)! Tato moc pak potrvá v Církvi až do skonání světa, kde bude „těla vzkříšení“ (11. článek) a nastane život věčný (12. článek o nebi), pro nějž nás Bůh Otec stvořil, Syn Boží vykoupil a Duch sv. posvětil a do něhož nás Církev svatá bezpečně vede.

Začíná tedy apoštolské vyznání víry se stvořením světa a dokonává koncem světa a životem věčným.

Jak mistrovsky tu sestaveno učení naší sv. víry (tato jest základem spasení); z toho pak se dá vše ostatní vyvodit, a proto budiž přísně ohraženo v první kapitole.

Život věčný si pak přejeme, na něj se těšíme, ten doufáme všickni; za něj prosíme. Proto jedná druhá kapitola výhradně o naději kř., kterouž vzbuzujeme modlitbou, jížto Pána Boha ctíme, jemu děkujeme, a jej prosíme. Čím více pak Boha ctíme a prosíme, tím více a spíše můžeme od Pána Boha doufati, tudíž se naděje modlitbou vzbuzuje, rozmáhá, sílí. Nejprřednější pak ze všech modliteb jest Otčenáš, Zdrávas (výklad).

Život věčný však se nedá pouze vymodlit, musíme si jej vydobýti, zasloužit; čím? Zachováváním přikázání Božích. (Chceš-li vjíti do života, ostříhej přikázání). Tím pak se dokazuje láska k Bohu a k bližnímu, a proto ať jedná opět třetí kapitola výhradně o křesťanské lásce; a tedy o desateru přikázání Božích a o pateru přikázání církevních.

K ostříhání pak přikázání Božích třeba nevyhnutelně pomoci Boží, posily a osvětlení, a pakli jsme poklesli, se prohřešili, odpuštění a posvěcení; A tu jedná 4. kapitola o sv. svátostech od Kr. Ježíše k našemu posvěcení ustanovených.

Konečně pak: Když tak křesťan pevně v Boha věří, doufá, jej miluje, sv. svátostí užívá, tuť jest křesťanem dokonalým, tu se varuje zlého (hříchu) a činí dobré. Ejhle! křesťanská spravedlnost, k níž touto cestou dospěje! (5. kapitola). Toť ovoce sv. náboženství, tohoto dobrého stromu; vírou je křesťan zakořeněn v Bohu, naděje jej drží co peň, sv. svátosti jsou oživující mizou, tak že ostříháním přikázání Božích dobré ovoce nese.

V této pak křesťanské spravedlnosti jej udržuje a utvrzuje památka na poslední věci člověka; smrt, soud, peklo, království nebeské. (Přídavek).

Tyto poslední věci člověka má křesťan ustavičně na paměti, proto se varuje zlého a činí dobré.

Toto rozdělení jest tudíž pro mysl dětskou nejsnazší, nejjasnější, nejpřirozenější; není rozdrobeno, a zase jako přihrádky dobře ohraženo. Kapitola není ani mnoho, ani málo. —

Dle toho co jsme tu zatím uvedli, nesouhlasíme nikterak s návrhem, ježž jistý duchovní v tomto časopise přednesl, by totiž křesťanská spravedlnost zaujala čtvrtou kapitolu a sv. svátosti se přendaly do kapitoly páté; pořádek Canisia katechismu jest zajisté ospravedlněn sám sebou i sám v sobě.

Ještě jednou však podotýkáme, že tyto řádky platí katechismu na vesních školách, kde katecheta má za těch pár hodin zimních aspoň těm starším žákům vštípit stručně ty nejhlavnější pravdy sv. náboženství, a nenapadlo nám ani dost málo, zavádět o novější důkladné katechismy, spracované pro více třídní školy, zvláště v městě.

Příště se zmíníme o mluvě ustálené.

Kněz diecese Budějovické.

Schliemannova metoda učiti se jazykům.

Anglický ilustrovaný list: „The Graphic“ přinesl nedávno podobiznu slavného odkryvatele řeckých starozitností Jindřicha Schliemanna. Tvář jeho nevyznačuje se žádnou zvláštností. Na první pohled bychom hádali, že je to podobizna obyčejného obchodníka, nebo živnostníka. Tvář svědčí spíše o typu polském, nežli meklenbursky-německém, toliko pod nosem zdobena je přistřiženým knírkem. Za to ale výrazné oko vyznačuje bystrost a pátravost ducha; jinak není na ní ani dosti málo znáti ráz německého učence. A přece učencem byl ve svém oboru. Z býv. kupeckého mládence vypracoval se autodidakticky na linguistu nevšedního, z prachudého chlapce stal se slavný muž, na něhož se závistí pohlíželi cechovní učenci v Německu. Pozoruhodné jest, že značné jmění své — několika milionů — nabyl v Rusku jako obchodník s indygem. Je zjištěno, že mluvil hbitě všemi skoro evropskými jazyky. Ze slovanských znal výborně jazyk ruský a polský. Největší radost mu dělalo, že uměl starořecky mluvit i psát. „T i s í c a j e d n a n o c“ četl v arabském originálu nedlouho před svojí smrtí. Čtenáře „Vychovatele“ bude zajisté zajímati metoda, podle níž učil se jazykům.

V jednom listě svém stěžuje si na převrácenou metodu, podle níž vyučuje se na gymnasiích jazykům klasickým.

Oktavánu prý po osmiletém studiu řečtiny není s to, napsati řecky stať o padesáti řádcích, aby v ní neudělal sto chyb. Je to prý následek nerozumného biflování mluvnice se všemi možnými výminkami, pro kteréž gymnasta nikdy nedospívá k jádru řeči, z níž professoři celého ducha skřipcovými regulemi vymačkali. Metoda Schliemannova byla následující.

Začal najednou čtením cizí řeči. Vybral si stať a učil se jí na paměť, odřikávané si ji hlasitě k vůli výslovnosti. Spůsobem tím ihned pojímal ducha řeči, syntax, fraseologii nesprávným překladem nezpřítvořenou. Schliemann aby se naučil plovati ve vodě francouzské, anglické, holandské atd., neužíval ji po lžicových dávkách, nýbrž skákal celý do ní, nechávané na sebe působiti všecku její moc. On rázem polykal anglický vzduch i s londýnskou mlhou, aby vycítil ducha angličiny. Teprv když v té vodě jaksi zdomácněl, když cizojazyčného vzduchu s důstatek se nalokal, přistupoval pozvolně ku gramatickému rozboru, nikoliv ale professorsky pedantickému. Učením se z paměti celým statím, gramatické záhady samy sebou se mu rozlušťovaly.

Schliemann vlastně adoptoval čili zdokonalil metodu Komenského, která jediné je přirozená. Podle ní vlastně učí se dítě jazyku mateřskému. Co na tom, nenaučí-li se dítě zároveň správně psát. V Anglicku mezi tisíci sotva jeden dovede správně anglicky psát, ku př. kaugh a vyslovovati kóf, však se tomu, kdo chce, může naučiti později. Skoro stejnou způsobílost k učení se cizím jazykům osvědčila i jeho manželka, rozená Řekyně, kterou prý kdosi, slyše ji mluvit německy, držel za Meklenburačku.

Schliemann ostatně methodou svojí nejlíp osvědčil, že bez učitele jazyku cizímu naučiti se jest velmi těžké, ba co do výslovnosti zholá nemožné. Teprve výslovnost činí řeč j a z y k e m. Čech ku př. neumí si představit, kterak by Angličanu bylo možná, naučiti se češtině, bez její lahodné výslov-

nosti, čehož u řeči klasických není třeba, protože Římané a Řekové jak mluvili, tak i psali.

Řeč tištěná podobá se mrtvé podobizně, jež nedýše, nevidí, neslyší, nemluví. Proto kdo se kterému jazyku učí, nesmí, aby ducha jeho poznal, naprosto zanedbávati výslovnost.

Vedle přirozené metody Schliemannovy není příliš těžké naučiti se skoro všem indo-europským jazykům měrou takovou, aby se mohly spisy jejich čísti a z nouze v nich i se vyjádřiti. Kdo podržel něco z řečtiny a latiny a naučil se přede vším francíně, má klíč ke všem řečím románským; němčina s francínou otevírá bránu k jazyku anglickému, jehož zvláštní ráz svědčí o povaze národa na světě nejbohatšího a nejenergičtějšího, čeština pak ku všem jazykům slovanským. Může se tvrditi, že jaksi dějiny a povaha toho kterého národa vtěleny jsou do jeho jazyka. Ve francíně ku př. znázorňuje se nejlíp povaha Francouze, tak že může se opravdu říci: Francouz může mluvit jen francouzsky; povaha jeho gallantní, upřímná, veselá, hravá a při tom udatná vytvořila si zvláštní řeč. V angličtině zase vidíme trosky čtyř i pěti jazyků rozbitých a opět srostlých. Od severu, východu a jihu vnikali tam národové, bojovně se rozražejíce. Jazyky jejich se rozbily, kousky z nich ve formě časem až komické srůstaly a vytvořily se v jazyk národa nejmohutnějšího, jenž v kolonisační síle jediné smí se měřiti se starým Římanem.

Za to ale jazyk anglický není ani dosti málo zpěvným. Angličan pro samé bussines — obchody — ani nemá kdy celé slovo vyslovovati. Vyslovuje pouze jednu slabiku, na níž je akcent, a ostatní polyká, ostatní mu uváznou na jazyku, v zubech, hrdle a pod. Naproti tomu zpěvné jsou jazyky slovanské. Měkká, sdílná, zpěvná, ačkoliv i bojovná povaha česká vytvořila si ze slovanské prařeči jazyk zvláštní, jenž šveholí se zpěváky vzdušnými, lká v bouři s Meluzinou a na nepřitele burácí hněvem. Podobně i v jazycích národů jihoslovanských lze dobře rozeznati řeč guslaře, skřek válečný a výkřiky otroctví staletého.

Kdož by ze mluvy italské a španělské nevycítil to krásné nebe, v němž fíky a pomeranče zrají, to dolce farniente, vzdechy lásky a šílený vztek zrazeného milence? Čím který národ jest, takovou si vypěstoval řeč. Pochmurné ponebí grönlandské nikdy nevytvoří řeč Itala. Jazyky nejdokonalejší mohou dařiti se toliko v ponebí středním a nikoliv v severním, v němž všecko zimou skřehá, aniž v tropickém, kdež zase žárem slunečním všecko vadne. I člověk jest rostlinou, jíž nejlíp daří se v ponebí středním. Rádost i žal vyjadřuje člověk nejrozmanitěji toliko zde.

Upříti nelze, že i křesťanství veliký vliv mělo na útvar řeči lidské. Ono naučilo lidi bratrsky spoluobcovati, socialní rozdíly vyrovnávati, naučilo drsné hrdiny řeči lásky, řeči dítek, řeči milosrdenství. Jinou řečí mluví pohan, jinou křesťan. Oddělme oba v tomtéž ponebí na několik století, a každý bude míti jazyk jiný.

Proto velice poučným je učení se jazykům. Čekáme na linguistu, jenž by napsal dílo o dějinách, logice, filosofii, psychologii a fyziologii mluvy lidské.

Petr Kopal.

D r o b n o s t i.

Zrnka. a) Ze spisů Daniele Adama z Veleslavína.

Ti, kteří chtějí nesmrtedlného jména dosáhnouti, musí živi býti pobožné a spravedlivě.

Jak veliký jest nerozum, spravedlivé věci od nespravedlivých lidí žádati, poněvadž ti nevědí a neznají, co jest spravedlivého, tak také neslušné jest od spravedlivého člověka žádati věci nespravedlivé.

Mezi zlými dobří nejspíše trpí.

Kdo svárlivé a vadící se smířiti chce, sám v tom uvázne a utrpí.

Nesvorným všecken dům bývá těsný.
Svornost měšťanů zachovává město.
Pokoj jistý lepší než-li válka, nad niž nic není horšího a škodlivějšího.
Z boje nemnoho dobrého pochází, neb co dobrého, hyne skrze válku,
co zlého, rodí se z ní.
Umění v boji více může nežli síla.
Nic není tak škodného, jako nespravedlnosti netrestati, nebo tudy lidé
bývají vždy horší.
Ze spravedlnosti pochází dobré jméno.
Spravedlnost všech ctností královna.
Na zlé pokuta náleží, ne česť.
Vrchnost jest právo mluvící.
Častá proměna práv škodlivá jest.
Žádost vlastního zisku a užitku původ všeho zlého.
Sám Bůh kupuje se za almužnu.
Mírnost a střídmost ve všem nejlepší.
Nádherné roucho ukazuje lehkost mysli.
Lenivost přivádí k chudobě.
Jedenkaždý tři peníze sobě shromážďovati má; jeden na útratu, druhý
k poctivosti a třetí pro nemoc, k čemuž by se v potřebě a nedostatku zdraví
utéci mohl.

* * *

Znamení doby. V obci S. vrazil žák L. svému spolužáku V. na cestě
ze školy kudlu do prsou a poranil jej tak těžce, že tento za krátkou dobu
skonál. V obci L. u Prahy stala se 12letá žákyně matkou. V téže obci se
23. prosince m. r. oběsil poblíž příbytku svého otce 9letý žák. Říkal prý:
„Buď se zastřelím, nebo oběsím.“ 19letý studující, syn vážené rodiny v Pr.,
odešel z domu do R., skryl se u dráhy a když viděl příjížděti rychlovlak,
vyskočil na koleje a běžel proti němu, hledaje smrt a taky ji našel. 19letý
syn rodiny velmi bohaté z K. V. zastřelil se; atd. atd. „Naděje vlasti“
zmocňuje se zoufalostí. Proč? —

Listárna redakce.

Neuverejní se, nýbrž odevzdá na označené místo: Feuilleton od M. —
„Upřímná slova“ od L., „Hradba mocná“ a články spolu zaslané. Od zasýlatele
těchto článků očekáváme však časem práce velmi dobré. Článeček „Marnivost“
se nám líbil velice, až na to příliš moralisující zakončení. Ostatní pp. přispívatele
prosíme za laskavé poshovění.

Vyhláška. Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račť
později doplatiti 40 kr. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim
dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%
a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. Redakční exempláře
knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“
na faře u sv. Štěpána v Praze.

Přípomnutí: Do krajin německých předplácí se na „Vychovatele“
2 zl. 50 kr., do ostatních zemí mimorakouských 3 zl. ročně.

Obsah „Vychovatele“:

Slovo k p. t. čtenářům. (R.) — Náboženství ve výchování. (Ze spisů italských
a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.) — Jak domoci se vyrovnání
v nekonečných sporech o školství obecné. (Podává J. Lepař.) Juana Vivesova
osnovy učebné. (Napsal Václav Petrů.) — Ještě slovo o katechismu
chismu. (Kněz diecese Budějovické.) — Schliemannova metoda učiti
(Petr Kopal.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Restaurujme auktoritu Církve ve škole.

Píše Jos. Nedvídek.

S pokojem budiž širý svět i dávná minulost, ač v péro oba se tisknou; přítomnost, paměti naší zachycena, a vlast naše širší i užší látku nám dávají hojnou a jevištěm jsou prostrauným dosti hodlajícím rozpravu pořídit o tom, že s veškerou auktoritou podryta i auktorita Církve, jež pravdu Boží hlásá, štěpuje dobro a lásku nítí ke krásnu. Není zajisté tajno ni klerika ni laika, že déle než po čtvrt století slovy drsnými, hrubými, vždy ovšem hanlivými mluveno na řečnístích, i v žurnálech psáno o duchovenstvu katolickém, ano nešetřeno ani samého Spasitele a zjevené Jím nauky spasné.

Surová potupa, na cti utrhaní a pomluva hnusná z otevřených dokořán úst chrlyly se a z namočených v jedu sběsilosti per tekly špíny té proudy na sv. Otce, a na veškeren episkopát i klérus v létech sedmdesátých, kdy na obecném sněmě Vatikanském dogmatem formálním prohlášena neomylnost nejvyššího učitele křesťanstva. Stydno věru člověka čestného, že tolik jedu otravného, tolik špíny kalné smělo vyrobeno býti spanilým jazykem českým, a to na Církev, která o národ český mnoho si získala zásluh.

Bylo modou, ba manil již v každém čísle liberálních žurnálů národních i pokoutních plátků, které jako za velkým hafanem nepatrnými psíky poštěkávaly, ztupiti aspoň jednoho kněze tu článkem úvodním, tu zase lokálkou stručnou. Zvláště bývalo běda kněžím, kteří ať pérem ať jazykem bránili sebe, nebo štítem byli Církvi a horlivě střežili stádce svého, aby potupou na Církev potíštěný vlk nevloudil se do ovčince jeho. Zlolačný žurnalistiky liberalní směr zavlečen i do literatury krásné (?), ba samé vědecké zvláště historické a přírodopisné: čtenářstvo pak všeho toho na mysli zmámeno jest, modou považující pokročilou, pohrdati duchovenstvem a k oltáři Božímu obracet se zády. Malověrným zdálo se, že skála Petrova se pohnula již v základech svých a budova Církve že s ní se řítí.

Než ubylo již jedu, zmírnila se jedovatost slov i činů; po Církvi chrlená špína potupy již netřísní velebné řízy její, anobrž zpět padá na zlolačce sama, jenž vida marnost nectného řevu svého jako pes umlká, nedbáno-li štekotu jeho. Tak tuším u nás v Čechách zvláště i v Rakousku vůbec. Ale

símě jedovatého blínu potupy hojněji, než dlužno bylo rozséváné a zalévané nemohlo nevzrůstí a nevydati ovoce ovšem hořkého ba otravného, jehož požíval kde kdo s chutí a s chvatem jakoby ovoce zapověděného.

Vliv Církve ve společnost lidskou zdál se těm, kdož sami moci nad lidem se domáhali, překážkou, která musila z cesty, po které ku předu za moci brali se moderní konsulové, senatoři a tribunové lidu. Liberální ministerstvo, parlament, sněmy, okresní i obecní zastupitelstva, besedy, kluby, jednoty, ano i korporace jednotlivých stavů tiskli Církev se všech stanovíšť veřejného života, ač je Církev sama byla v život povolala. Církev překážela všude; odevšad byla tištěna. Aby pak Církev moc trvale byla ochromena, národní škola, kterou na loktech prvorozcem chovala, z náručí jí vzata. A synové a dcery Církve by neujímali se matky své, matka byla jim líčena macechou sobeckou, pyšnou, lenivou, marnotratnou, tvrdou, nevědomou: i počaly se děti stydětí za vlastní matku svou, před ní zavíraly dvéře srdce svého, a tak „do studnice, z níž se napily, házely pak kamení a smetí.“ „Syny své vychovala a vyvýšila, oni pak strhli se jí.“

Hanebná práce konána hanebnými prostředky, jež „jim“ účel posvěcoval, a domohli se, po čem prahli jiní nevědomky, jiní vědomě, malomocnosti Církve a služebníků jejích. V mnohých obcích více pastucha ceněn než pastýř duchovní, jehož práce a snaha spíše trpěna jenom, než si jí váženo; do školy pak sotva že vstoupiti směl.

Trpké to byly doby, jejichž hořkosti duchovenstvo mladší nezakusivši ani nepochopí. Než dosti již stesku budiž a raději k plodné přístupme práci, k otázce dané hledající odpovědi, kterak auktoritu Církve ve škole restaurovati.

I.

Obmezují látku na školu schválně, abych nevykročil z mezí „Vychovatelových“; ale i proto předmětu uskrovněji, abych vodnatým snad výkladem odporu nevzbudil v čtenářstvu starém i novém. Na školách zákony liberálními ubráno náboženství hodin a zkrácena na minimum náboženská cvičení; i odznaky náboženské a symbola — kříž — odstraněny ze škol. (Náprava v té příčině stala se jakás, ale posud dostatečna není.) Tím saženo na sám kořen stromu horčičného, k němuž Pán Církev svou rovná. Změna ne z Církve, ale z moci světské vyšla a proto vážnost Církve utrpěla velice, zvláště když se prohlašovalo, že to zlý pouze počátek ještě horších koncův. Kdyby učitelé a otcové i matky věrní byli zůstali Církvi, jako se byli zdáli před zákony liberálními, vliv Církve byl by jen málo utrpěl: ale auktorita — vážnost Církve zlehčena i samými učiteli, kteří do tábora svobodomyšlného ne v četách anobř v legiích přecházeli navádějíce k tomu i otce dětí školních i kdo se vůbec navésti dal. Někde se děje tak posud, ač duchové dosti jsou protřibření a již snadno ani dobře ani zle raditi si nedávají.

Vzata byla Církvi moc, zlehčena jest její auktorita i ve škole obecné i v obcích venkovských. Kterak k tomu odpomoci? Bez vážnosti nic nemůže v rodině otec, nic nemůže v obci starosta, nic nemůže na osadě kněz; bez auktority ve škole s dětmi nic se nesvede. Proto katecheta nikdy, za žádnou cenu nesmí ve škole rušiti auktoritu učitelovu, nejen proto snad, že kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá, ale také proto ne, že by všechno vychovatelství a vyučovatelsství ve škole mařil a ničil, kdyby dětem zlehčil toho, jemuž děti na 6—8 let bývají svěřeny. I kdyby sám učitel kněze nešetřil ve škole samé, nebo ve společnosti jiné, kněz pojednej o tom s učitelem soukromí a trpělivě, pokud možno bez nepřátelství s obou stran, aby slunce nezapadalo nad hněvivostí obou mužů za vzdělance uznávaných: ale ve škole i ve společnosti katecheta mluv o učiteli uctivě, ano zastaň se ho spíše, než abys naň žaloval a do ohně pálcího vážnost učitelovu oleje přiléval. Katecheta, kněz, buď vzorným katolickým křesťanem, který odpouští po vůli Mistrově ne do sedmikrát ale do sedmdesátikrát sedmkrát.

Vzpouzej se v nás porušená přirozenost jak vzpouzej, nám nezbyvá než trpělivostí uhlí řetavé hrnouti na hlavu ubližujícímu nám; i když do nás kdo kamenem, my do něho jen chlebem. Jednání mírné, slova snášelivá, činy přátelské v obcování s kollegy světskými vymůže nám více úcty, než zlosti nám natropí slovo drsné a jednání urážlivé. Auktorita šlechtetností povahy získaná bývá trvalá jako povaha sama; a té vážnosti zda každý katecheta nemůže nabyti ve sboru učitelském? Jestliže katecheta sám uctivostí předchází učitele, jestliže ochotně plní každé spravedlivé přání jeho a nehledá nikde sebe, ale Krista, jestliže neraduje se z nepravosti postižené na svém kollegovi; jestliže vždy jest aspoň dobrým kollegou nesmíme snad býti přítelem o přátelství nejša žádán: pak úcta nemůže mu odeprěna býti ani od člověka bezkarakterního.

Povaha dokonalá — „budte dokonalí jako Otec váš v nebesích dokonalý jest“ — mnoho zmůže zvláště podporována jsouc svědomitou pilností u vykonávání úředních povinností, — čili povinností z povolání. Budiž jen kladně — pozitivně rozprávěno; nedbalců nesvědomitých pomiňme. Nemine se mnoho s pravdou, kdo dí, že i za nynějších poměrů školních možná z mládeže učiniti křesťany-katolíky, ovšem pracovitostí větší, než jindy jí třeba bývalo na to.

Jestliže sv. evang. Jan až do smrti své lásky žádal po křesťanech a jestliže v tom ukázala se láska Boží k nám, že Syna svého dal, abychom život měli věčný: nám učeníkům Páně neméně sluší lásku míti k lidstvu vůbec, k osadníkům pak zvláště, avšak pro maličké, abychom Kristu je získali, žádná oběť nesmí nám býti velkou. A jak mnoho výchově křesťanské prospěje dobrá vůle kněze s učitelem, zkušenost na všech dokazuje místech. Ne pánovitost, ani arrogance nevymáhá vážnosti sebe většímu „pánu“, ale mírnost, která známa býti má všechněm lidem, sjednává přízeň, důvěru, příchynost i vážnost. Kollega učitel světský nerad od nás přijímá poučení slovem dávané, ale z dobrého našeho činu dovtipí se, že opak čině chybuj. Jestliže my pomluvače nepomlouváme a donášečů neslyšíme jim nepřisvědčující, jestliže prosíme za to, čeho bychom po zákonu vymáhati směli, jestliže sami činíme, co by vlastně povinností bylo kollegy světského; zkrátka či ne-m-li dobrým a ochotným u vši práci školské svého kollegu předstihujeme: více zjednáme si vážnosti, než kdybychom den co den slovem kollegu světského pamatovali na jeho zákonnité povinnosti. Co zvláště vždy imponovalo a budilo úctu, štědrost a nezištnost jest. „Máš-li mnoho, dávej mnoho, jestliže málo máti budeš, také i z mála rád uděluj; odplatu zajisté dobrou skládáš sobě ke dni potřeby.“ Job. Velemoudře jedná Církev, že zkoušky náboženské koná ve školách anebo ve chrámech veřejně, ale i premie mají se hodným žákům at chudých at bohatých rodičů o zkouškách těch dávat. A když děti k prvnímu jdou svatému přijímání nebo k biřmování, dávána jim budiž památka na tento svatý úkon. Vikáři biskupští mají nyní zvláštní platy na vydání a za práce vikářské: jestliže by z toho příjmu jindy nebývalého věnovali část na premie, kterak by děti se v pilnosti předstihovaly, aby premie dosáhly, kterak by jejich rodiče radost měli z dárků těch a ctíli představené Církeve pro štědrost jejich. A chudý katecheta uskrovněval-li by se v potřebách svých, aby dětem školním po obrázku dáti mohl odplaty nehledaje, zda by lásky a úcty nesjednával sobě nejen dětí, ale i rodičův a učitelův? A duchovní správce pozval-li by o zkoušce náboženské kollegy-učitele na hostinu třeba jen jednou do roka, zda by veškerá osada se zalíbením nepozorovala krásné shody vychovatelů mládeže své a zda by nepřilnula s uctivou láskou i vděčnou k služebníkům Církeve? Slovo vlídné rozšafného vikáře biskupského v kruhu učitelstva duchovního i světského zda by neotvíralo srdcí, do nichž by láska a úcta ku křesťanství volný měla vstup a výchově náboženské cestu by rovnala i křivou a drsnou? C. k. inspektor školní nechť vládne zákonem mocným, nechť tresce po zákonu nedbalce a spurníky vzdorné; duchovní vlídností mírnou a přičinlivostí vzornou domáhej se výchovy zdárné a nezištnou štědrostí získávej srdce kollegů světských.

Než povaha dokonalá sama by nevzmohla všeho; s ní se spojij i vzdělání obecné i odborné. Katecheta „prostností holubičí a opatrností hadí“ osvědčuj vědění, jehož nabyl studiem gymnasijsními. Sotva kdo by upíral, že klassické studium ducha formálně vzdělává v míře mnohém větší, než z jazyků moderních získáno vzdělání to býti může; ale i v realitách klassicky vzdělaný muž není snad ignorantem. Historie s geografii, matematika s fysikou i přírodopis sotva na ústavech učitelských intensivněji vykládají se než na gymnasiích. Kreslení a hudba pak, jež gymnasium jen neobligatně pěstuje, paedagogium však jimi učitelstvo náležitě vypraviti má na roli školskou, ač fundus instructus jsou velmi cenný, nepřeváží přece vzdělání klassického. Zkrátka, vzdělanost učitele světského není ani vyšší ani širší než vzdělání učitele duchovního. A toho katecheta stále si vědom jsa při vhodné příležitosti osvědčuj vzdělání své, ne aby snad pyšně se vynášel, ale aby důstojnosti své ubájl. Mnoho si učený svět zakládá na vzdělání odborném; jako technická na odbory dělí se práce, tak i učenosti nyní jiní jinou chlubí se docházeť cestou. Klassičtí filologové, co humanismus vrcholem jmen byl všeho se snažení, považovali se nejen za muže vzdělání jedině v pravdě ušlechtilého, ale že sami jen pravými jsou paedagogy o sobě se domnívali i hlásali slovem mluveným a psaným. Teď ovšem se stran mnohých jim vážnosti se ujímá a že jejich studium za své vezme i s vysokých míst a rozhodných se tu zjevně, tu tajeně napovídá. Ač pak tomu nebude studiu za mnohá ještě století konce, ježto všechna vzdělanost naší doby z klassické vyrostla půdy a na ní jen zdárně roste, tož přece kněz s dobrou se potáže, po jiném-li oboru šíře se vzděláváje sáhne. Literatuře klassické ovšem nejblíže jest studium svatých Otců církevních, na jejichž spisech teprve zdárně by užil veškeré znalosti klassických řečí. Zda studiem tímto katecheta gymnasijsní důstojně by nestavěl se po bok klassickým filologům? A tímto studiem zdali by vážnost jeho nevzrůstala u valného počtu kolegů světských? Historie církevní úzce souvisí s historií občanskou, a církevní historik neobejde se bez důkladného studia i dějin občanských; musí zajisté katecheta střední školy zevrubně znáti nejen dějepisné knihy školní ale i více ještě, aby sám vše dobře znal, což žákům jeho vykládáno bylo dříve, než počal sám vykládati dějiny církevní. Mimo to jak často ve společnosti různé a v řečech i přednáškách o minulosti národa našeho mluvívá se i národů jiných a to často o věcech, jimiž se Církvi naší pro křivé a lživé výklady vážnosti ujímá. Jakou měrou uchrániti možná vážnosti církevní, zasáhne-li kněz v rozhovor látku na pravou uváděje míru historickými fakty, doznal zajisté ten, jenž vědění historického nemaje mlčeti musil. Trapně dojímá svědka nestranného a nepředpojatého, mlčí-li kněz k urážkám Církvi činěným jalovými frásemi, jimiž nedoukové nahrazují své historické nevědomosti, nebo když kněz proti frásím zase jen s frásemi na kolbiště vstupuje. Facta loquuntur a tedy také loquantur. Historickými daty kdo snadno šermuje, potře i boucharona lehkým mečem britkého slova svého. A proto všemu kněžstvu pilné studium dějepisu občanského vůbec a do církevních dějin zasahujícího zvláště se doporučuje, aby vědomosti těmi imponovali zvláště mladším kolegům-učitelům, z nichž někteří ve škole i jinde blýskají se několika skroucenými daty historickými z doby husitské a bělohorské, jež pouze jednostranně znají a to ovšem na újmu vážnosti Církve, jejíž synové sami jsou.

Historický kroužek z Družstva „Vlasti“ dobrou nám kněžím konati bude službu prozpytovávaje prameny dějinné těch dob, jichž ani naši první historikové nepojali se stanoviska na prsto objektivního. Vězme, co praví Palacký, co Tomek, co Rezek, ale vězme také co Gindely, Helfert a Kalousek, co ve zprávách očitých svědků se praví strany obojí. Studium dějepisné zdá se mi pro kněze každého býti nejblížejším, nejzajímavějším a také zbraní, jíž možná hájiti autority církevní i získati vážnost vlastní. Že by na studium historické nebylo ani kdy ani peněz, tomu nedávám; proč? nebudu zde rozváděti.

Z přírodopisných studií kněží nejčastěji si oblíbují botaniku; ač někteří i mineralogii pěstují. Kdo byl dobrým botanikem anebo mineralogem na gymnasiu, měl by u vědě té kochati se i dále v úřadě kněžském a že svět vědění své o přírodě vysoce cení, i kněz by vážnosti nabyl z vědomostí svých a škole také by jí prospěl. Ze zoologie tuším nejspíše ornithologie zvláště knězem by pěstována býti mohla. A jak často příležitost se udá ze vědomostí odborných na kazatelně in exemplo et simili užiti mnohého, jak často možno promluvit u veřejnosti ve společnosti! Čím více vědění při nás bude, tím více i vážení; základy dalo nám gymnasium, stavme dále do výše na základech těch.

Církev katolická nejen zřizovala vysoké školy, ona je také učiteli ze svého duchovenstva osazovala; její byly školy klášterní a kollegiatní; a školy farní i filialní, ať normalní, ať trivialní Církev jednak zřídila, jednak aspoň řídila. Nemíneme se asi s pravdou, že tou měrou v duchovenstvu přestávala se pěstovati věda všech různých odborů, kterou školy přejímány byly od moci světské a dávány stolice učitelské neknižím. Ne najednou, ale času postupem Církvi brány jsou školy vysoké, střední i obecné konečně, a hlášáno v katolickém duchovenstvu, že není vzděláno ani didakticky, ani paedagogicky s dostatek, aby školy směly dále ve správě Církve nechány býti. O tom napsáno již tolik, že hlava z toho šla kolem; proto nebudiž zde o tom se šířeno. Ale to budiž důrazně vytčeno, že didaktická a paedagogická způsobilost katolického duchovenstva domůže se zase ve všech školách svého působení tou měrou, kterou se bude prokazovati; ovšem první předchůdci, antrprenéři, zvláště musí vynikati. Osvědčí-li se volavky, i hejno bude uznáno. Chtějme ve školách pracovati, osvědčme svou didaktickou a paedagogickou způsobilost, a školy budou záhy de facto katolické tedy konfessionelní, třeba de jure to jest po liteře zákona jmenovaly se bezkonfessiijní neb interkonfessiijní. Křesťanství změnilo svět; římský stát byl interkonfessiijní, jen křesťanské konfesse trpěti nechtěl, a Bůh několikem málo dělníků Páně učinil jej konfessiijním a to křesťanským. Nyní Bůh náš má v Církvi katolické aciem legionum bene ordinatam, má legie dělníků v šik dobře spořádané a nezřídil by si ve své Církvi, kterou založil, kterou zachovává a řídí, školy konfessiijní — katolické? Pracujme v mezích nynějších interkonfessiijních zákonů školských směrem konfessiijním usilovněji než třeba bylo předchůdcům našim se namáhati, vychovejme novou generaci konfessiijnější, neb nynější jest zaslepená a opojená lžiliberalismem, a nová generace spojí-li se s duchovenstvem, pořídí si jistě školu konfessiijní. Dokažme světu, že něco umíme, dovedeme a chceme a svět s námi se spojí. Ale pouze chtěti bez osvědčení umění a dovednosti nikoho nám nezíská: my musíme napřed dáti a hojně dáti, totiž ducha dobrého vzbuditi, mínění o sobě zlepšiti čili zkrátka auktoritu Církve restaurovati a pak budeme také respektováni. Proto ještě pojednati jest o tom, kterak ve škole pracovati jest duchovnímu, aby byl školním dělníkem vítaným a vzácným.

(Pokračování.)

Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné.

Podává J. Lepař.

(Pokračování.)

Ježto všeliké školy obecné vychovávají mají dítky pro život veřejný, o jehož zdárný vývoj a ochranu nejvyšší péči má stát, jest tedy i povinností státu, aby měl dozor k obecnému školství, který mu také základní zákony říšské pojišťují (t. § 17.). Žijeme však ve státě konstitučním, ve kterém občanům přísluší právo účastniti se jak v zákonodárství, tak i ve správě ve-

řejné zákony samými upravené. I občanstvu tedy zabezpečuje se tudy dozor ke školství, jež vychovati má dítky, aby se staly řádnými občany.

Komu opravdu na věci té záleží, přesvědčí se o tom ze znění různých zákonů říšských i zemských a z nařízení ministerských, ku kterým zde se odvoláváme. Po § 10. zákona říšského ze dne 25. května r. 1868. ustanovují se v každé zemi k řízení a dozoru škol obecných z e m s k é, o k r e s n í a m í s t n í š k o l n í r a d y. Ve školních radách těch, a to ve všech, zasedají po zvláštních zákonech zemských (v Čechách ze dne 24. února 1873, na Moravě ze dne 12. ledna 1870, ve Slezsku ze dne 28. února 1870) zástupcové o b ě a n ů v ů b e c, o d b o r n í k ů š k o l s t v í, s p o l e č n o s t í n á b o ž e n s k ý c h a ú ř a d ů s t á t n í c h, kterým přirčeno jest i právo i povinnost přesvědčovati se o zdatu vychovávání a vyučování a působiti tolikéž ve směru tom v poradách sborův, k nimž náležejí. Avšak smutným úkazem jest, že zvláště členové místních a okresních školních rad jmenovitě městských práv svých neužívají a tudíž sami sobě působení své obmezují. Kolik místních dozorců objevuje se ve školách k účelům vytčeným v § 16. zákona zemského pro Čechy a Moravu? Kolik členů místních školních rad přesvědčuje se o spůsobech školního dítek vzdělávání návštěvami po školách, ku kterým návštěvám mají výslovné právo dle § jmenovaného? Kolik sporů školských vzalo by však za své, kdyby dotčení členové práv svých užívali a povinnosti své plnou měrou konali? Či bylo by to možná v případech naznačených, že by nikdo neukázal k vadám, které ovládají ve školách, tu pro neporozumění zákonitých ustanovení, onde pro odpor v ustanoveních těch skutečně panujících? Uvádíme tu zvláště křiklavý tento případ. Ustanovují se na školách navštěvovaných téměř výhradně od dítek katolického náboženství po § 3. říšského zákona ze dne 25. května l. 1868. učitelé víry židovské, jejichž vyučování jednotlivým předmětům má činiti souladnou jednotu s vyučováním náboženským po zjevném nařízení § 62. řádu školního a vyučovacího ze dne 20. srpna l. 1870., kterému nařízení však dotčení učitelé nevyhovují, žáky do rozpaků zavádějíce; a kdyby nařízení tomu vyhovovali, dělo by se to tak zjevně farizejsky, že by účinek učení a výchovy byl ještě nakažlivější než v případě dříve naznačeném. Jak mají děti konati za takových poměrů modlitby školní, znamenajíce, že učitel jejich u příležitosti té ani řádů víry své ani víry jejich nešetří, poněvadž jinak chovají se křesťané modlíce se, a jinak židé. A ještě hůře tomu, hledíme-li k učení zpěvu. V příčině té totiž dle nařízení, ministra duchovních záležitostí a vyučování dané dne 8. června r. 1883. (l. 5.): „Při vyučování zpěvu budiž vedle vlasteneckého a národního zpěvu pěstován také z p ě v c í r k e v n í.“ Zajisté i málo zkušený a soudný paedagog pozoruje, že pěstování církevního zpěvu od učitele jinověrce nebo docela až i nevěrce působilo by u dítek pohoršlivě a nevychovalo by nikterak dítky upřímného charakteru. Ačkoli pak případy tohoto druhu naskýtají se hojnou měrou (známeť v jednom jediném městě na školách dítek katolických 12 učitelů a 5 učitelek židovských), mlčí všelící dozorcí, jakoby mlčením takým zdat vychovávání školního povinným spůsobem byl podporován! Prokazují jinověrci a nevěrci skutečně ve smyslu zákona říšského ze dne 25. května r. 1868. (§ 6.) zákonnitou k tomu spůsoblost, aby vychovávali dítky katolické nábožensky a mravně? A jaký soulad věcného učení panuje pak na škole takové, kde učitelé různých vyznání náboženských (ovšem katechety v ně počítajíc) sebe se straní, na § 62. řádu školního nikdy nepamatujíce? Přesvědčil se kde který místní dozorce školní, účastně se porad učitelských na škole dozoru svému podřízené, kterak se ona souladná jednota vyučovací a vychovavací pěstuje a nepěstuje-li se zákonitě, které kroky učinil, aby věc byla napravena? — Marné jsou tyto otázky; odpovědi k nim odnikud se nám nedostane: ustanovení o souladu dotčeném ze znění na papíře neznají cesty do života praktického. Kolik sporů školských by pominulo, kdyby okresní dozorcové dbali o to, jak se zákony a zákonitá ustanovení školská provádějí! Ale i zde marné volání. Jest příliš dobře známo, že okresní inspektorové, ačkoli s místními mají býti ve stycích,

pěstovaných za různých svých návštěv školních, místních dozorců ani nepoznali, a tedy s nimi ani raditi se nemohli o nedostatech a nápravách týkajících se vad školství i obecné výchovy dětí, jakoby 2. odstavky § 34. na př. zákona zemského ze dne 24. února r. 1873. v Čechách ani nebylo. V § 65. řádu školního praví se: „Na konci každého školního roku mohou se vedle zdání místního úřadu školního konati veřejné zkoušky, a to jediné k tomu konci, aby rodičové nabyli vědomosti o prospěchu ve škole učiněném a aby se v obci školní vůbec zvýšilo účastenství ve školství.“ Mělo se vlastně říci, aby obecnstvo podporovalo souladně s ostatními součiniteli společný úkol vychovatelský. Avšak ve skutečnosti veřejné zkoušky upadly v zapomnutí a moderní místní úřadové školní v obcích školních nemají o nich ani zdání, proto také zdání toho nepronášejí; zdali děje se tak po přání učitelstva či dozorců všeho druhu, o tom nelze dáti rozhodného úsudku. Jisto však jest, že by zkoušky veřejné vydávaly o tom svědectví, učí a vychovávají-li se na té které škole mládež, jak se vychovávají a vyučovati má. Kdyby zkouškami veřejnými přesvědčovalo se obecnstvo o povaze výsledkův školního působení, nebyly by možnými spory o to, jsou-li moderní školy konfessionální či bezkonfessionální, a nebylo by tím možné, aby spory ty rozšiřovaly se zvláště hojně ve vrstvách učitelských, kde ovšem nejdříve věděti má vychovatel, a to důkladně věděti, činí-li učení jeho souladnou jednotu s učením v náboženství, ku kterému dívky náležejí, a působí-li on také k výchování nábožensky mravnému. Jest to zajisté bolestný zjev doby naší, že přese všechna dozorská opatření, při nichž předpokládati se má, že dozorcí v oboru svém jsou zákonitých ustanovení řádně znalí, teprve nejvyšší správní soud musí rozhodovati o tom, je-li škola konfessionální či bezkonfessionální, a že rozhodnutí to, totiž z 9. listopadu r. 1882., brzy po pověstném sjezdě učitelstva českého v Plzni dané, posud ve známost učitelstva a obecnstva málo vešlo. Paedagogům má správní soud vykládati základy vychovatelské? V kterém století to žijeme? V zemích koruny české počítá se nyní přes 7.300 škol obecných, a šak kdybychom chtěli zvědět, na kolika z těch všech škol jsou dívky jenom vyznání katolického, na kolika našich školách dotčený spor o konfessionálnost jejich je zcela bezpodstatný, marné jest naše pátrání. Statistiky naše i u věci té octly se v močále podobném tomu, jenž rozkládá se v říši naší pod názvem obcovací řeči.

Mají-li rozmanité spory ve věcech školských vzíti za své, nevyhnutelně jest potřebí, aby dozor ke školám obecným dokonale byl upraven a upřímně prováděn tak, aby všichni vychovatelští součinitelé v vzájemném svém působení zůstávali ve stálém dorozumění, aby pozorováním vývoje školního a poradami o odstraňování nedostatkův pečovali a o podporách k docílení zákonitě vytčeného úkolu přemýšleli a se radili.

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.
(Pokračování.)

Intelligentní revolucionáři obrátili všecken zřetel k vyučování, chtějíce lidskou společnost odvrátiti od křesťanství. Škola stala se bojištěm, ženou útokem na mládež, chtějíce se jí zmocniti, aby budoucí pokolení bylo beznáboženským a stoickým. De Maistre praví: „veškerí národové světa, pobádání pudem a předsvědčením, jež nikdy neklame, svěřovali vždy vychovávání mládeže duchovním, a to netoliko v dobách křesťanských; vždyť přemnozí v šedé dávnověkosti učili z vědy výhradní jmění kněžstva a duchovenstva. Tato obecná jednomyslnost zasluhuje velikou pozornost; a jestliže někteří

národové v této příčině učinili změny, třeba jest výslovně podotknouti, že všichni, vedeni vědomím o nesmírné důležitosti náboženství, jež jest nejlepší zárukou jistoty a pořádku ve státu, starali se o to, aby ve školách přivedli vyučování a princip náboženský co možno k největší platnosti.

(Ginó Capponi.)

Podivně věru má se to dnes s náboženským vychováním mládeže katolické! Vedena jsouc nábožensky, ve věře a zbožnosti snad až do prvního sv. přijímání, ochábne a schladne ku podivu ve věku dospělejším, čím domněle ve studiích více pokračuje — jsouť bohužel některé školy a někteří učitelé, kteří vykládají jim tak, že slova a učení jich jsou v hrubém odporu s jejich prvním vyučováním a vychováváním náboženským. A tak druhé polovice života studenta katolického užívá se k tomu, aby se zbožilo to, co se v první polovici zbudovalo. Začne se s vědomím a snahou vychovati křesťana a skončí se s vychováním nevěrce a skeptika.

(Bautain.)

Napoleon I. veřejně prohlásil se ve shromáždění zákonodárném: „Zákony spravují toliko některá konání, náboženství objímá výkony všechny; zákony zadržují toliko rámě, náboženství vládne srdci lidskému; zákony týkají se toliko občana, náboženství zmocňuje se člověka vůbec.“

(Dupanloup.)

Náboženství, jsouc nejvyšší dobro, zůstati má netknuto uprostřed všech proměn věcí světských, i u prostřed změn státních, poněvadž objímá všechny časy a veškerá místa.

(Sv. Otec Lev XIII.)

Kdokoliv útočí na náboženství, je veřejný zločinec, neboť bezbožství je zkáza státu.

(Plato.)

Zbožňovatelé kříže Kristova i jeho nepřátelé, nohsledové atheismu rovněž jako učenníci sv. evangelia skládají nyní veškeré naděje na generace, jež se právě vychovávají — jedni proto, aby v nich vychovali pomocníky v boji proti zlu, druhí proti dobru; jedni jimi chtějí sesílití šiky ženoucí útokem na společnost lidskou, druhí, aby jimi společnost ochránili před nebezpečími, z generace takové na lidstvo jen sršícími.

(De Bonald.)

Poněvadž vyučování náboženské má účín nad jiné blahodárný, jest třeba, aby se v dětství časně budily city náboženské. Běda nesmyslným oněm rodičům, kteří nechávají dítě vyrůstati až do let, kdy školou je povinno, aniž by živily v něm city náboženské! Vyučování náboženské důležitostí svou předčí veškerá ostatní vědění.

(Froebel.)

Dobrý smysl starověku neodděloval nikdy tyto dvě věci: náboženství a vychování, náboženství a vzdělanost, náboženství a vědu. První učenci byli theosofové, první vychovatelé národů byli pontifikové, zákonodárcové: Orfeus u Řeků, Hermes u Egyptanů, Zoroaster u Peršanů, Numa u Římanů jsouť zářivým zosobněním jednomyslného onoho ducha starověku, jenž spojoval veškeré veliké idey s Bohem. Ab Jove principium, Jovis omnia plena. Učitelé byli sami náčelníky náboženskými, a odtud úřad vychovatelský a věda byly svěceným statkem kněží a duchovních.

(Dauphin.)

Náboženství! náboženství! Toť jest výkřik lidstva každé doby a v každém místě — vyjímaje některou dobu, jež značí hrozné poblouzení a hanebné klesnutí (franc. revoluce.)

(Guizot.)

Zásady mravní bez zásad náboženských nedovedou vládnouti dlouho v duších jednotlivců, natož aby vládly celým národům.

(Tommaseo.)

Jestliže náboženství zcela neničí vášně, alespoň je mírní a ovládá. Bez náboženství by vášně spálily srdce mladistvá. Vášně jsou lýtice člověka, a ač jinak jsou přirozeností naší součástíkou, učí je náboženství podřizovati se a poslouchati, aniž by je ničilo.

(Laurentie.)

Náboženství a věda mají se slučovati u vychovávání dítěte, mají se vzájemně pronikat tak jako zvuky jediného koncertu, činícího dojem harmonický. Bůh jest rovněž tak otcem víry, jako otcem vědy; Bůh, jsa Tvůrcem náboženství, jest i Tvůrcem lidských vloh a nadání, a nemůže býti odporu v dílech Božích. Učitelé náboženství, vám netřeba obávati se vědy, přejte jí vývoje nejširšího i nejhlubšího; pracuje pro vás, poněvadž pracuje pro

pravdu. Učitelé věd, neobávejte se vznešené a božské ochrany náboženství; ono miluje vaše výzkumy, vaše pokroky, nepřekáží vám v nich — jediné blud a zpozdilost jsou odpůrci vašimi. (Dauphin).

Náboženství je přirozená duše vyučování, poněvadž veškeré vědy tvoří tutéž rodinu, pocházejíce od Boha. Svět byl by upadl v temnou propast bez mocného působení církve; bylo by se tak stalo přes veliké spisovatele doby Augustovy, přes veškeru vzdělanost říše římské . . . všesvětová zkáza se chystala. Církev středověkými školami svými i v době následující vysoko držela a udržela v Evropě pochodeň vědy. Toť jest pravda nepopíratelná a známá všem, kdož jen poněkud historii umějí. (Landriot.)

Jest třeba vychovávatí dítky v zásadách křesťanských, a pak teprve zaujme vlast místo, jehož by nikdy neměla pozbyti. Vlast jsi ty, jsem já, jsme my všichni. Náboženství zlepší nás všechny, a tedy také vlast. Zdokonalení vlasti jest přirozený důsledek zdokonalení každého z nás. (L. Humbert.)

Onoho dne, kdy myšlenka, jež je život lidstva, odvrátí se od zásad náboženství křesťanského, počne jistý a úplný úpadek vzdělanosti.

(Gladstone.)

Dnes vidíme mladíky, kteří umějí všechno: dějepis, zeměpis, rostlinosloví, matematiku, vědí o všech vědách, ale pravd ku spasení nepostradatelných neznají. Jak ubohé v té příčině jsou zvláště dívky, jimž dostalo se tak zvaného „moderního“ vychování! Hudba, zpěv, tanec, kreslení, jazyky — tomu všemu se učí, ale běda vám, kdybyste se jich zeptali na nejjednodušší věc z katechismu! Musily by se zardíti nad ukrutnou nevědomostí. Nejmenší námítka proti jich víře, dosti bídné sofisma již je buď úplně splete, neb alespoň jimi valně otřese. Tato žalostná nevědomost je příčinou, že bludné zásady tak úžasně se mohou šířiti, že dobývají lidských myslí a kazí srdce.

(Franco.)

Rousseau míní, aby prý se vyučování náboženské nechalo až na pozdější leta člověka. Toť veliký blud! Ideu o Bohu, Jeho důstojnou, nížádný člověk ať věku jakéhokoliv nemůže míti nikdy, ovšem však může se k dokonalosti idey té blížiti. Kdyby se dítěti nedalo dříve jísti až tehdy, kdy by samo poznati mohlo, co jí, zemřelo by hladem. Zneužívati nevědomosti nevinných dětí a zbavovati je útěchy a vznešenosti náboženství, bylo by nespravedlivé a ukruté.

(Tommaseo.)

Utvořiti národy bez náboženství znamenalo by míti národy, kteří nejsou k tomu, aby se nad nimi a jim vládlo, nýbrž aby se postříleli.

Napoleon.

Juana Vivesa dvě osnovy učebné.

Napsal Václav Petrů.

(Pokračování.)

m) Spisovatelé.

Pokud nedovedeš pro mládí sám posouditi spisovatele, doporučuji ti tyto autory užitečné jak řeči tak i realním vědomostem způsobu přerozmantého. Pro obyčejnou mluvu velmi dobře se hodí Terentius,¹⁾ jemuž má Cicero za mnoho co děkovati, a jehož hry prý byly pro ohebné a obratné výrazy dle domněnky mnohých složeny od jakéhos Římana vznešeného. Také listy Ciceronovy (zejména jež svědčí Attikovi) jsou velmi poučné pro mluvení obyčejné, neboť jest v nich řeč čistá a prostá, jaké užíval Cicero sty-

¹⁾ Terentius, římský dramatik (194—159 př. Kr.), zůstavil po sobě šest veseloher rázu uměleckého.

kaje se se ženou a dětmi, otroky, přátely u stolu a v lázni, na loži a zahradě. Rovněž psal Erasmus ¹⁾ rodinné hovory, jež poskytují nejen prospěch, nýbrž i radost, a to nemalou, ježto skladatel jejich byl muž ducha ušlechtilého a vysoce vzdělaného. Listy Plinia mladšího poskytují veliké množství krásných sentencí, jež jsou vhod každému, kdo píše psaní; zdá se skoro, jakoby je byl právě proto složil, neboť ač se zmiňují rubem k listům Ciceronovým jen o událostech nemnohých, obsahují půvabné sentence, jichž lze jako drobných drahokamů na šperk použiti při psaní. Téhož rázu jsou listy Politianovy ²⁾, avšak jsou často přílišnou péčí poněkud tvrdy a těžky; skladatel jejich se vynasnažuje, aby brousil co nejvíce, a nechce při tom ztratiti žádného slova dobrého. Taková trapnost se nehodí do slohu listového. Listy Philephovy obsahují více přívalu slovního nežli půvabu; rovněž i hračky Calentiovy. Má-li někdo kdy čísti Apollinaria Sidonia, ³⁾ čti také Apulejova Oslu ⁴⁾ a Floridu.

n) Historikové.

Také historikové mohou býti po stránce mluvnické užiteční, na př. Livius a Suetonius, v kterémžto posledním se dočítáme památné zvláštnosti spisovatelské, oné totiž stručnosti, jež plyne více z čivů a svalů nežli z masa. Cornelius Tacitus by byl s velikým prospěchem, kdyby nás byl došel bez pohromy a v podobě čistě; ale i v podobě přítomné jest dosti prospěšným. V zápisech Julia Caesara se dočítáme oné cudné prostoty dikce, jakáž bývala zvykem u staré šlechty římské. Není nic jemnějšího, propracovanějšího nad tyto zápisy, i ty je třeba studovati zevrubně, i lze jimi vědomosti mluvnické u veliké míře rozmnožiti. Sallust, nejsvěžejší dějepisec římský, jak ho Tacitus jmenuje, velmi často jest v rukách chlapců; přes to se mi zdá býti příhodnějším pro pokročilejší.

o) Spisovatelé o rolnictví.

Cato, Varro, Columella, ⁵⁾ Palladius, ⁶⁾ Plinius učí názvům přerozmantých věcí, jimž jest se učiti velmi pečlivě. Porovnávej důkladně slovo s předmětem označeným, abys ho neužíval křivě. Plinius jest tak mnohostranný jako povaha věcí sama, o níž jedná. Počet slov jeho jest veliký jako počet látky.

p) Básníci.

Také básníků jest se třeba dotknouti, jednak že osvobozují náladu z omrzelosti, potom hlavně že přinášejí změnu s četbou řeči nevázané. Toto střídání prosy a poesie vzpružuje vůbec pozornost duševní ve studiích. Ostatně jsou básníci plni méně známých slov, vidů všeho způsobu, jichž ani řeč obyčejná nepostrádá. U vynalezání jsou vznešení, znameniti a rychli, ve výrazu příjemni a lichotivi. Probuzují veškerý dojmy, jak toho právě předmět vymáhá. Vergilius se pokládá za básníka prvního, a to právem dle domnění mého, neboť jest vážný a smyslu hlubokého. K němu se druží Horac, básník formy dokonalé, výrazu zvláštního, moudrý v poučování. Silius Italicus ⁷⁾ pra-

¹⁾ Erasmus Roterdamský (1467—1536) přední z humanistů a filosofů své doby.

²⁾ Politianus Angelus, vlášský básník a humanista, žil v r. 1454—1494, psal také verše latinské a řecké.

³⁾ Sidonius Apollinaris, spisovatel a básník lat., žil v r. 428—70.

⁴⁾ Apulejus žil ve II. stol. po Kr. a napsal proslulý román O zlatém oslu a Floridu, sbírku řečnických pokusů.

⁵⁾ Junius Columella žil v I. stol. po Kr., a psal o hospodářství.

⁶⁾ Rutilius Palladius žil ve IV. stol. po Kr. a sepsal velmi oblíbený spis De re rustica.

⁷⁾ Silius Italicus, básník římský v I. stol. po Kr., napsal epos o druhé válce punské.

coval s mnohou bedlivostí. Z latinských spisovatelů truchloherních se dochoval doby naší pouze Seneca. Ale po soudě mém předčí nade všechny majestátným výrazem, mohutností látky, významností a počtem myšlének Lucanus. ¹⁾ Také básníky křesťanské máme čísti, Prudentia, ²⁾ Prospera, ³⁾ Paulina, ⁴⁾ Sedulia, ⁵⁾ Juvenca, ⁶⁾ Aratora, ⁷⁾ kteří jednájíce o svrchované látce, spásе pokolení lidského, vynikají obratností řeči, jíž nelze povrhovati. Mají mnoho míst, na nichž mohou závoditi uhlazeností a spanilostí veršovou se starými, nerci-li že nad ně vynikají.

q) Gramatikové.

Při všech těchto spisovatelích měj pozor, jak přísně zachovávají tvary mluvnické nebo jich užívají volněji. U mnohých nelze mnohonásobného užívání pojati v pravidla určitá a pevná; řiďme se však vždy raději vzory praktickými nežli vědeckou mluvnicí, která jest bez toho z nich odvozena. Proto však nepohrdejme také vědou mluvnickou, jenom se na ni úzkostlivě nepoutejme. Pravidel potřebujeme, poněvadž nevíme, jak řeči užíváno v lidu; beřme tedy všecko ze spisovatelů. Netvoří-li se však z nich měřidlo řeči, pohybujeme se ve rčeních obvyklých, obzvláště že nám o předmětech nynějších mluvíti jinak. I tehdáž, když v Latii a Řecku vládla ta řeč v lidu a mezi učenci, nemohli pohřešovati jistých pravidel. Mnozí psali o gramatice, ale držme se jednoho, na nejvýše dvou. Tací jsou Perotus, Aldus, Antonius Nebrisensis, Sulpitius, Ninivita. Pro uhlazenost řeči obírejme se velmi pečlivě Vallou; ⁸⁾ jest sice velikým pedantem, ale může prospěti dobře, aby byli začátečníci u výrazu opatrní a vybíraví.

r) Vykladatelé.

Ve věku přítomném i pokročilejším budeš pohřešovati výkladu jednotlivých spisovatelů. Neboť v těchto jest ledacos nesnadného, co nedovedeš ani s největší námahou rozřešiti. Oni pak vykládají vše k většímu ušetření času a námahy, k patrnému prospěchu vědeckému. K takovým vykladatelům náležejí: Servius (Vergilia), Donatus (Terentia), Akron a Porphyrius (Horatia). Stejně s nimi lze doporučeti slovníky, jež měj vždy po ruce, bys v případech pochybných je vzal na potaz. V té příčině má dosud literatura latinská mezeru bolně citelnou, neboť Varro, Festus, Marcellus jsou sice učení, ale nesnadní, aby jich mohl učící se upotřebiti; také nepodávají všeho, co potřebujeme nyní, Cornucopiae Perotovy a dílo Calepinovo, jež jsou v ruce všech, nejsou tak obsažny a také nepřilíš učeny i nelze se na ně bezpečiti. Perotus vykonal, co mohl, a co nám zůstavil, nesmí se pomíjeti. Calepinus se odhodlal poučovati jiné, kdežto potřeboval ještě poučení sám. Zatím však jest nám přestati na těchto dvou, pokud nepřijde někdo, jenž by pole toto vzdělal se zdarem větším.

Autory čti pro sebe a nečekej vždy, až učitel všecko vysvětlí, sice to nepřivedeš nikdy k náležitému porozumění bez pomoci. Má-li tedy býti nastřádána ona bohatá zásoba reálná a slovná, jest ji třeba sbíрати z mnohých spisovatelů způsobu přerozmanitého; z porozumění jednoho spisovatele, jež

¹⁾ Annaeus Lucanus žil v I. stol. po Kr., napsal epos Pharsalia.

²⁾ Aurelius Prudentius žil ve IV. stol.

³⁾ Prosper Akvitanský žil v V. stol.

⁴⁾ Paulinus žil v VIII. stol., jsa souvěkovcem Karla Velikého.

⁵⁾ Cajus Sedulius z V. stol. po Kr.

⁶⁾ Cajus Juvenecus žil za Konstantina Velikého.

⁷⁾ Arator žil v VI. stol. po Kr.

⁸⁾ Lor. Valla (1406—1457), slavný učenec italský, sepsal mnoho spisů, mezi nimiž hlavně De elegantia latinae linguae; také překládal spisovatele řecké na jazyk latinský.

vysvětlí učitel, otevře se pilným studiem také porozumění mnohým jiným samo sebou. Vždyť pak jsou u všech táž slova, též obraty, jimiž se vyznačuje smysl; není knihy, která by nebyla učitelem pro mnohé jiné, ani kdyby se jí dobře neporozumělo; třeba jen, abychom napínali soudnost, a co již víme, obraceli na případy nové.

ř) O řečtině.

Po té se rozepisuje Vives, jakým postupem se má spravovati vyučování řecké. Předpisů těch tuto pomíneme, poněvadž jsou více nebo méně odborné a netáhnou se obecně k účelu našemu. Připomeneme jen, co praví o prospěšnosti řeči té, proti níž se i za doby naší ozývají hlasové. Kdo poznal řeč řeckou — praví Vives — má přístup do všech věd otevřený, které vzaly počátek od Řeků; před ním se otvírá poznání největších duchů, jimiž bylo Řecko vždycky tak bohaté; dále se stává, že tím porozumí hlouběji řeči latinské, poněvadž právě odtud brali Římané vědy slovné a způsob, jak o předmětech se rozepisovati; není-li někdy po ruce na označenou věc nějaké hned slovo latinské, jest dovoleno i možno vypůjčiti si je z řečtiny jakožto z bohaté pokladnice. Vždyť pak si spisovatelé latinští po Ciceronovi pilně všímali řečtiny a nesouce se přáním, aby vědomosti své u lidu rozšířili, přeložili velikou část spisů řeckých do latiny.

Tuto máš, Karle Montjaie, náhledy mé o prostředcích, o něž můžeš opíratí prvá studia svá. Sám pak se teď vynasnažuj, abys byl za krátký čas velikým znalcem a náležel v počet těch, kteří si dobyli všech vědomostí silou vlastní.

Druhá osnova má na zřeteli více výchovu dívčí, i promluvíme o ní příště.

Aforismy o vyučování náboženském na školách středních.

Když jsem studoval na gymnasiu, — na jehož jméně tu nezáleží —, měli jsme horlivého učitele náboženství; vadou však bylo, že se nedovedl uskrovniti a nám přednášel sv. náboženství v takovém rozsahu, jako na ústavu theologickém. Zvláště z theologie fundamentální neprobrali jsme později na fakultě bohoslovecké ani o vlas více nežli co nám zvěčnělý učitel náboženství již v kvintě byl přednesl.

Jako by to dnes bylo, tak se pamatuji na okamžik onen, když jsem byl od něho, jako nejprvnější zkoušen v kvintě z důkazů o jsoucnosti Boží. Z knihy jsem „vydřel“ všechno, co tam bylo, ale to vše ještě nikterak nepostačovalo k vyvinutí důkazu kosmologického a důkazů ostatních, zvláště důkazu fysikoteologického (já říkal: fysikotheologického!).

Ubohý učitel mučil se se mnou, vytahuje ze mne otázkami puntík za puntíkem, vše co byl přednesl. Já se potil úzkostí a pletl se tím více, čím patrněji vystupovaly na jeho čele mráčky nevole. Já krátce řečeno tomu, nač se mne ptal, nerozuměl; v knize o tom nebylo ani zmínky a dělali si poznámky v hodině náboženské, tomu jsem nebyl dosud zvyklý.

Po tak trpké zkušenosti začal jsem ne pouze dělati si poznámky ale celou přednášku vždy psáti. Jelikož však náš učitel náboženství ničeho nediktoval, nýbrž jenom přednášel a to dosti rychle, nestačil jsem ovšem napsati všechno. Často jsem zachytil jenom kusé věty, kteréž sestavené nepodávaly buď žádného smyslu aneb se z nich mohl vyčísti snadno i smysl nepravý, bludný.

Když jsem později, studuje theologii, zkoumal a uvažoval, mnoho-li asi a jak uspořádaných vědomostí náboženských jsem sobě přinesl z gymnasia, musil jsem vyznati, že toho bylo dosti málo, ač na maturitním vysvědčení známka „chvalitebná“ měla svědčiti o opaku.

Jako katecheta gymnasiijní po delší praxi na škole obecné a měšťanské pohlížím na věc ovšem ještě jinak a některé myšlenky o vyučování náboženství na školách středních uvedu. Kéž by vzbudily uvedené tyto myšlenky u soudruhů mých opětně jiné, kteréž by se i oni odhodlali v tomto časopise uveřejniti.

Máme nyní časopis, který slouží svatě naší věci v oboru vychovatelském, nuže pěstujme v něm vzájemnost všestrannou a povězme sobě, co nám prospívá a škodí sine ira et studio. — Počínám.

P r i m a. Bude prý zaveden ve všech diecésích v Rakousku jeden jediný katechismus, tak ohlásil nejdůstojnější episcopát Rakouský již v loni tuším. — Bůh dej, by se tak stalo co nejdříve. — Prozatím tedy držíme se každý katechismu v diecésích našich zavedeného. — Toť základ, na kterém dlužno na dále stavěti i nám katechetům gymnasiijním. — Proto právě asi byla jistá učebnice pro první třídu škol středních v nejnovějším čase tak doporučena a všude na místě jiné, z němčiny přeložené zaváděna. Než jestli ona učebnice právě proto tak hledaná jest, že po většině obsahuje slova katechismu, proč pak by se i pouhý katechismus nehodil do primy, zvláště když hodí se pro první třídu měšťanských škol, kdež jsou žáci stejného věku s primány. Žáci, probavše katechismus v primě, podrželi by ho i do vyšších tříd, aby ho mohli každoročně celý zopakovati.

S e c u n d a. Vypisují-li se konkursy na zvláště důležité projekty, na plány staveb a vysazují-li se ceny na nejlepší povídky aneb jiná díla literární, věru, přál bych sobě, aby se vyskytl dobrodinec, který by určil a složil cenu a vypsál konkurs na nejlepší katechesi o mši sv. na základě slov knihy „Frenclovy“ §§ 17. 18. Pravím katechesi, ale takovou, aby žáci všechněm slovům v textu uvedeném porozuměti a textu samému s prospěchem se učiti mohli. Takovou katechesi viděl bych věru velice rád. — Nikdy nezapomenu slz a vzlykotu jistého hodného žáka, méně sice nadaného ale pilného, kterýž, když jsem ho plánil proto, že se z liturgiky neučil, s pláčem ke mně pravil: Vašnosti, do půlnoci jsem se učil, ale já si to nemohu pamatovati, jak to tam stojí. — Já tomu nerozumím! Račte dovoliti, já to budu říkati jak to je v katechismu. — Vícekrát jsem paragrafy ony nevzal dle knihy, nýbrž dle katechismu. A takových partií jest ve jmenované liturgice více.

T e r t i a. Rád bych věděl, jak má katecheta vysvětliti žákům následující záhadu v jedné učebnici pro třetí třídu středních škol v „Dějepisú Zjevení Božího Starého Zakona“ obsaženou. Na str. 20. stojí tam totiž: „O Kainovi vypravuje dále Písmo sv., že měl syna a počal stavěti město, kteréž nazval jménem syna svého Henoch. Od Henocha, kterýž byl živ 365 let, pocházel Mathusael, jenž měl 969 let, a od tohoto Samech máje věku 777 let a od tohoto Noë, kterýž žil 950 let. — Byl tedy podle tohoto výkladu Noë potomkem Kainovým.

Než ale na str. 21. řádka třetí čtu jinak a sice: „Jen Noë, z pokolení Sethova, nalezl milost před Hospodinem. — Erkläre mir Graf Oerindur . . .

Tak četl jsem v druhém opraveném vydání.

V Písmě sv. čtu však následovně: „I vyšel Kain od tváři Hospodinovy, bydlil poběhlý na zemi na východní straně Eden. Poznal pak Kain ženu svou, kteráž počala a porodila Henocha: i vystavěl město a nazval jméno jeho podle jména syna svého Henoch. Henoch pak zplodil Irada a Irad zplodil Maviaele a Maviael zplodil Mathusaele a Mathusael zplodil Lamecha (I. Mojž. 4, 16—18.).

A v I. Mojž. 5, 6—29. čteme, že Seth zplodil Enosa, Enos Kajnana, Kajnan Malaleele, Malaleel Járeda, Járed Henocha, Henoch Mathusaléma, Mathusalém Lámecha, Lámech pak Noë. — O Samechovi nikdež ani zmínky. — Na výklad byl bych žádostiv.

Q u a r t a. Ale někdo by mi mohl vytýkati, že kritisovati snadné jest, napsati však učebnici dobrou, těžké a mohl by mi říci: Ukaž sám, jak by kniha Zjevení Božího, třebas Nového Zákona, měla býti sestavena, aby vyhovovala všechněm podmínkám, žactvu i učitelí, aby obsahovala, čeho jest žáků věděti třeba a zároveň aby mu ve třídách vyšších vhodnou mohla býti pomůckou.

Zůstane-li náboženská osnova na nižším gymnasiu táž, pak radil bych, oba dva dějepis Zjevení Božího nespřacovati dříve, než budou sestaveny učebnice pro gymnasium vyšší. To až se stane, pak nechť komitě redakční ze sestavených učebnic vybere všechny texty a události, ku kterým se v těchto učebnicích děje odvolání a dle těchto nechť se pak sestaví články v obou dějepisích Zjevení Božího.

Nikterak bych neschvaloval rozvržení látky dle obsahu, ani ne v dějepis Nového Zákona, neboť má-li sloužiti učebnice taková dějepisem, ať jsou v ní sestaveny jednotlivé události dle postupu chronologického. Text článků vzat buď z Písma sv. jak Nového tak i Starého Zákona dle překladu nedávno vydané bible Dědictvím svato-Janským. Za podklad volby článků a rozsahu látky vzat buď biblický dějepis Starého a Nového Zákona pro obecné školy; k článkům zde obsaženým buďtež dle potřeby látky učebné, jak věroučné tak i mravoučné, přidány na místech příslušných, buď kratší odstavce neb jednotlivé články. Poznámky o udání míst, času, okolností, vysvětlivky jednotlivých obrazných rčení přidány buďtež drobnějším písmem buď pod čarou aneb na konci odstavce, aneb na konci celého článku; na okraji pak buď kratince udán obsah jednotlivých odstavců. Poučení, výsledky, vývody ze slov jednotlivých pro věrouku neb mravouku buďtež seřaděny dle odstavců na konci článku, aby kontext článku a přehled látky nebyl rušen, při čemž užito buď slov, definic dle učebnic ve vyšších gymnasiích zavedených, liturgické pak poznámky buďtež uvedeny narážkami s udáním stránky pro potřebu učitele náboženství. — Na uváženou dávám, zdali by knihy takové nemohly býti opatřeny příhodnými obrázky jako nynější učebnice dějpisu všeobecného pro nižší gymnasia. — Snad by se mohlo získati ploten z Německa, užitých k obrázkům v knize Schusterové: „Handbuch zur biblischen Geschichte“ vydané Dr. Holzammrem, neb při Starém Zákoně některých obrázků z Mlčochovy „Starovědy biblické“. Proč by na př. ku článku „Narození Páně“ nemohly býti přidány obrázky: „Pohled na Betlém“ a jeskyni betlémskou anebo na kostel nad jeskyní zbudovaný?

Z textů prorockých buďtež vzaty ony, kterých bude žák pro kvintu a sextu potřebovati k důkazu, že Ježíš Kristus jest zaslíbeným Messiášem, avšak v tom pořádku, v jakém se v oné učebnici uvádějí a pokud se u toho neb onoho proroka nalézají; kde toho třeba, připojen buď zároveň kratinký výklad aneb narážka několika slovy; rozvedení pak budiž ponecháno katechetovi.

Taktéž z listů Apoštolských, ku př. z listů sv. Pavla buď podáno jenom tolik, kolik textů z listů těchto přijato jest v učebnice pro vyšší gymnasia, a výňatky ty buďtež seřaděny dle látky věroučné a mravoučné, jako v učebnicích věrouky a mravouky provedeno jest.

Žák nám bude povděčným, dobře-li se naučí nejpotřebnějším těmito výrokům v tertii a quartě; budeť je moci v gymnasiu vyšším mnohem snaději zopakovati a podrží je déle v paměti.

D r o b n o s t i.

O škole bezkonfessní napsal židovský učitel B. v časopise „Israelit“ takto: „Školu bezkonfessní považovali bychom (my židé) za rovněž takovou nestvůru jako hynoucí školu simultánní. Mluvme si o bratrství, o humanitě, lásce k bližnímu, co chceme a jak chceme, každý musí přece zůstatí věrným zděděné víře, ji pochopiti hluboce a cele a dle její zásad dobře činiti. Židovský učitel bude tudíž musiti vyučování utvářiti jinak nežli křesťanský jeho kollega. Představme si dějepisnou hodinu, v níž se vychvalují ctnosti panovníka křesťanského, aneb hodinu, v níž se křesťanství tlačí stále v popředí atd. Z toho, co jsme pravili, zajisté jest patrné, že se musíme starati o to, by byly zřizovány a vydržovány školy židovské, v nichž by se učilo podle zásad našeho sv. náboženství.“ (Dle Christl. paedag. Bl. R.).

* * *

O přetížení žáků učivem napsala „Niederösterr. Schulztg.“ č. 45 m. r. následovně: „Naše plány učebné žádají nejen příliš mnoho vzhledem ku času, jakýž vyměřen jest jednotlivým předmětům, nýbrž i více nežli duch dětský může chápati... Děti nemohou látku zmociti, proto že jim schází duševní vyspělost.“ — Totéž jsme říkali už dávno my a byli jsme za to vykřikováni za nepřátele pokroku a osvěty. Po nás přicházejí nyní pp. učitelé a tvrdí totéž. Budou snad taky vyhlašováni za tmáře a zpátečníky, za nepřátele pokroku a osvěty? (R)

* * *

Samovraždy žáků. V Prusku skončilo, pokud mohlo býti úředně zjištěno, od r. 1883 do r. 1888 297 školou povinných dětí samovraždou, 248 chlapců a 49 děvčat. Za příčiny těchto samovražd udávají se v statistice úřední: „nešťastná láska“ (!), „uražená ctižádost“, „omrzelosť života“ (!) a „bázeň před trestem.“ Nejen však Prusko má tak mladé samovrahyně! Z Mnichova se nedávno oznamovalo: V nejnovější době událo se v Bavorsku rovněž jako jinde mnoho samovražd nad míru mladých lidí. Podivení nad tím jest oprávněné obzvláště i proto, že příčiny a pohnutky ku činům těmto nemohly býti buď vypátrány a v mnohých případech byly malicherny. — Doufejme, že se podaří vypátrati příčiny těchto sebevražd našemu ministru kultu a vyučování, kterýž právě nařídil, aby za tím účelem sbírána byla statistická data o mladých sebevraždách a slíbil svolati zvláštní enketu, kteráž by se radila, jak by se zlu tomuto dalo odpomoci. Za toto jsme panu ministrovi vděční. Nežli však budou úředně zjištěny příčiny častých samovražd žáků a lidí mladistvých, dovolíme si tu poznamenati, co v příčině této napsal nedávno jistý list vídeňský: „Hoši, kteříž se chápou revolveru nebo provazu, jsou zvrhlým plodem výchovy bez mravní opory, přede vším ale bez náboženství. Kdyby měli pojem o vyšším určení, pro něž jim dal život všemohoucí Stvořitel, neodvážili by se tento život svůj zničiti rukou vlastní.“ — Lord Salisbury pravil nedávno: „Proti mravní hnilobě jest pouze jediný bezpečný prostředek: vychovávání dětí v křesťanské víře.“ (Dle L. Theol. Quartalschr. R.)

* * *

Jak „Chr. paed. Blätter“ sdělují, shledal v obci H. v severní Moravě okresní školní inspektor, že prý se Otčenáš za modlitbu pro děti dobře nehodí; lepší prý byla by nějaká písnička. Přivedla-li ho k náhledu tomuto péče o křesťanské vychování dětí, nevíme.

Spisy redakci zaslané.

V l a s ť, časopis pro poučení a zábavu, vydávaný družstvem „Vlast“ ročníku VII. č. 4. s následujícím zajímavým obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na studie theologické (Pokr.) — Mnich a ptáček. Báseň od J. A. Dvořáka. — Ve chmurných dnech. Báseň od J. Mottla. — Mohamed a jeho učení. Nakreslil V. Petrů. — Sirota. Báseň od F. Leubnera. — Poručík Hrdina. Povídka od Boh. Brodského. (Dok.) — Cizina a vlast. Příspěvek ke studiím dějepisným od P. Jos. Svobody, Tov. Jež. (Pokr.) — Dělnický sociální tisk v Rakousku. Píše Tom. Jos. Jiroušek. (Pokr.) — Čeští bratři v zrcadle svých kancionálů. Podává K. Konrád. — Na slovan-ském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských od Jos. Třeštíka. — Jak píše B. V. Košut, evang. pastor, o Mistru Janu Husovi? Podává Filip Konečný. — Literatura.

* * *

Č a s o p i s u č i t e l e k s p ř í l o h a m i: Škola mateřská, Škola ženských ručních prací, Rozhledy po lidumilství. Roč. VII. č. 1. Red. Emilie Schmutzrová. Doporučujeme.

* * *

S l o v a p r a v d y. Laciné čtení pro lid. Vydává Edvard Brynych, sídelní kanovník vyšehradský. Č. V. a VI. („Po ovoci jejich poznáte je“ a „Bílá Hora ve světle pravdy“). Doporučujeme vřele k hojnému rozšiřování. Čistý výtěžek věnován „Jednotě katol. tovaryšů.“

* * *

R ů ž e d o m i n i k á n s k á r. IV. č. 9. Rediduje P. Filip Konečný. Doporučujeme.

Listárna redakce.

Tomu, jehož se týče: Prosíte nás „velmi zdvořile“ lístkem růžovým, bychom otiskli, co na lístku stojí, rozumí se i s tím: „doporučujeme sbírku tuto všem svým čtenářům“ a slibujete vezdy „ochotné služby vzájemné“. K tomu s naší strany jenom tolik: Co za dobré uznáme, doporučíme, co však shledáme býti závadným, pokárame. Jste s tím spokojen? Na vzájemné služby nakladatelů ne-reflektujem. Pomůžeme si jako až dosud s pomocí Boží sami.

*Listárna administrace.

Potentibus intentiones pro ephemeridibus „Vychovatel“ respondemus: nullas habemus.

Obsah „Vychovatele“:

Restaurujme auktoritu Církve ve škole. (Píše Josef Nedvídek.) — Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné. (Podává J. Lepař.) (Pokračování.) — Náboženství ve výchování. (Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.) (Pokračování.) — Juana Vivesa dvě osnovy učebné. (Napsal Václav Petrů.) (Pokračování.) — Aforismy o vyučování nábožen-ském na školách středních. (X.) — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASŤ“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Restaurujme auktoritu Církve ve škole.

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

II.

Nedá se neviděti, že náboženské výchování rodinné každým rokem klesá; jako rodiče dětem prvním více věnují péče a obětí než pozdějším, tak za naší doby národ náš rovněž ochabuje u výchově svého dorostu, jenž čím dále tím nezvedenější, že bezbožnější, se jeví. Dostí velké procento do školy vstupujících dětí modliti se neumí, ano jsou děti, jež nevědí, že jest Bůh a že jeden jest, ač z domu již dítě znáti má oněch šest článků víry, jež Církev sv. fide explicita věděti a věriti káže. Čím větší náboženská nevědomost, tím větší nezvedenost mravův.

Z toho již jde samo sebou, že učitel náboženství tím horlivěji pečovati má ve škole i mimo školu o náboženské vzdělání dětí školou povinných, čím více na osadě jeho správě svěřené děti jsou v té příčině zanedbanější; i bude horlivého katechety za to vzpomínáno ještě od posledního chovance jeho, když kosti jeho na hřbitově již setlí, jako nedbalého spravedlivým hněvem budou odsuzovati. Již horlivost v katechetském úřadě sama zjedná učiteli duchovnímu uznání a úctu při chovancích, ale zvláště při rodičích jejich. Jsou po Čechách osady, kde křesťané služeb Božích zanedbávají, domácí pobožnosti nekonají a náboženského výchování svých dětí pranic na péči nemají; kněz jim zbytečnou jest osobou úřední, jeho práce považuje se za jalovou a neužitečnou. Jestliže pak i světšší učitelé ne jiné o knězi a práci jeho mají smýšlení, není divu, že se knězi z počátku působení jeho zasteskne. Než důvěra v pomoc Boží nesmí ho opustiti; „poselství Kristovo konáme,“ praví sv. Pavel; apoštolé šli mezi pohany; sv. Cyrill a Metoděj, sv. Patrik, sv. opat Augustin, sv. Bonifac a pozdější všichni, kdož proti rakovině racionalismu a náboženského indiferentismu pracovali, ti rovněž přicházeli buď přímo mezi pohany anebo jako mezi pohany. Věrozvěstové ze všech vrstev lid měli kolem sebe, do srdcí mladých i dospělých kladli símě evangelia

Kristova, a ti, v jejichž srdci símě se ujalo, byli pak sami novými věrozvěsty ve svých rodinách, ve svých obcích. Na některých osadách není jinak pracovat než jako by mezi pohany. Práce těžká, obětí plná, ale ve svém výsledku plodící radost; jen když kněz působí s pastorální opatrností, vědom si jse pomoci s hůry a „mluví jako moc máje“, ale ne jako „na nejisto jen vzduch rozrážeje“ a hned z předu nedůvěřuje síle sv. evangelia a moci Ducha sv. Nezlomnou tuto důvěru máje katecheta, s žádoucím výsledkem pracuje na škole kategorie každé. Experto credite Ruperto; ať na škole obecné, ať na střední, ať na ústavě učitelském působíš, heslem ti budiž sv. Pavla: „scio, cui credidi, et certum est depositum meum.“

Kněz ve škole nebudiž toliko učitelem, anobrž jako v kostele jest knězem (sacerdos), učitelem i pastýřem, konej všechen úřad trojí též ve škole. Přestávají na pouhém výkladu katechismu, biblické dějepavy a církevních dějin (myslím tu na školu každé kategorie, tudíž i střední) čili konati jen úřad učitelský, jest símě zasévati do půdy nezorané a nezvlažené. „Počátek moudrosti jest bázeň Boží,“ která z lásky k Bohu se rodí; kdo Boha miluje, touží po něm, žádá s ním býti, s ním obcovati; a to se děje modlitbou a službami Božími. Proto učme především žáky své modliti se a službám Božím obcovati. Žáci se nemodlívali, poněvadž se modliti neumějí. Mechanicky odříkávaná modlitba před školním učením a po něm, modlitbou ani nebývá; nahrazujme ji před náboženskou hodinou a po ní modlitbami jinými dle dospělosti mládeže: tu „Otčenášem, Věřím v Boha, Desaterem, Anděle Boží, Zdrávas královno, Anděl Páně;“ jindy na stupni vyšším (na střední škole) vzbuzující společně víru, nebo naději, nebo lásku (formule vzbuzení tří božských ctností umějtež všichni žáci; proto formule ty katechismus podává). Záhy zavedme svatý Růženec; v adventě na př. rozdělme třídu na pět skupin, z nichž každá modlí se doma jeden desátek, který po týdnech adventních se střídějí z růžence radostného, v postě z růžence bolestného, po velikonocích ze slavného. Žáci se modlí růženec rádi sami, žádajíce, aby změna na nový týden stanovena byla. Chvalme žáky v modlitbě horlivé, a povzbuzujme převětivě nemodlence, aby se modlili, i když rodiče a jiní dospělejší modlitby ranní a večerní nekonávají; dítě druhdy samo rodiče k modlitbě pohne. — Každého roku v každé třídě každé školy vykládán budiž význam svátků; zvláště exhorty na svátky připravujte mládež; když pak exhorta v hodinách náboženských se zkouší, znova budiž mluveno vřele o významu slavností církevních. Exhorty dogmatického a morálního obsahu oživovány buďtež krátkými životopisy čelnějších svatých, jichž památku Církev v týdni nastávajícím koná, aby tak abstraktní pravdy náboženské konkrétním životem se znázorňovaly. Předkové naši neřídili se kalendářem dní a měsíců, anobrž svátky Svatých Božích. Dobře jest po exhortě žákům oznamovati, kterých svatých památka připadá a pověděti kdy, kde se který narodil, čím se proslavil, a pak to v hodině náboženské opakovati. Všim tím mládež snáze se stává křesťanskou než abstraktním učením toho lze docíliti. „Mirabilis est Deus in sanctis suis“ a „mirabiliter per exempla operatur in cordibus nostris.“ „Veritas non habet osorem nisi ignorantem;“ mládež poznávej Církev ze svatých jejích a bude Církev ctíti, bude se z toho radovati, že jest údem Církev, která tak velké svaté vychovala.

Ke slovům přístup i čin. Památka všech věrných Dušiček, tato slavnost víry církevní i srdcí lidských, která živé vede do „města mrtvých,“ mládež přiměj k tomu, aby svým v Pánu zesnulým dle příkladu dospělých v obět přinesla modlitbu hojnou, ale také aby jak toho dne tak po celé léto rovny upravovala, obkládala drnem, krásnila květinami, je zalévala a na hrob pomník na rodičích jim vyprošovala. Tato vděčná láska v srdcích mladých živě buzená z pustých hřbitovů rozkošné činívá sady a víru v obcování živých se zemřelými oživuje a skutkem jeví; a tím zase v mládeži úcta k Církvi se budí, která učí ctíti předky svých osadníkův. Ale kněz dobrým příkladem předcházěj, dbaje slušné úpravy na rovech svých předchůdcův a čiň to pokud

Ize vlastnoručně. — Svátek sv. Mikoláše svátkem jest maličkých; dětem vypravujeme o sv. Mikoláši, veršovaný jeho životopis děti umějtež z paměti; krásné illuse, že sv. Mikoláš hodným dětem naděluje, nerušíme sami. Kde se chodívá svatým Mikolášem, bdíme nad tím, aby důstojně se dalo. Mládež dospělejší rodiče sama povzbuzuje, aby mladším bratřím nadělovali o sv. Mikoláši. Když pak po svátku samém duchovní maličkých ve škole se táže, byl-li u nich sv. Mikoláš, co nadělil, děti rády vypravují; a kterým nenadělil doma si stýskájce rodičům nevědouce výčitky činí. Při všem ovšem tollatur abusus et servetur usus. Příležitost se naskytá o sv. Mikoláši, aby chudým dětem z milodarů zimní oděv pořizován byl. — Podobně děj se o vánocích. Betlem menšího nebo většího rozměru děti mohou si stavěti všecky. Vánoční hry pastýřské rovněž budí křesťanskou mysl. Co tu vše kněz může a má činiti při mládeži školní, poměry místní nejlépe stanoví.

Jest obecně známo, že Jeho Eminence nejdůst. pan kardinál a tuším i všichni nejdůst. p. biskupové čeští ve svých městech sídelních velmi ochotně a z vlastní iniciativy se účastnívali školních slavností, které mají ráz jen poněkud církevní: jako jsou slavnosti Mikolášské, štědrovečerní čili vůbec vánoční; tím příkladem vybízeli duchovenstvo své, aby samo ve školách na osadách svých slavnosti podobné pořádalo a pořádaných se účastnilo, štědře je podporujíc. Nečiní se zmínka tato zbytečně; někteří zajisté duchovní správcové za heslem odtržení školy od Církve zavřeli sáčky své a laciným ovšem způsobem ignorují vše, co škola sama i na povzbuzenou ducha křesťanského činí. In hoc non laudo. Praví se, že trpná opposice parlamentární, kterou národ náš provozoval, nebyla praktickou: myslím, že i Církev škodu vzala z toho velikou, že někteří duchovní správcové na počátku nynějších školních zákonů odepírali škole všecku pomoc svou a na minimum snížili v nich svou činnost. Tím řádem na některých osadách celá generace Církvi se odcizila, či vlastně Církve své nepoznala, k ní nepřilnula na velikou ovšem škodu svou mravní i na velikou potíže, kterou s pokolením tím má nynější duchovní správce, jenž tím třeba ani vinen není. „Nechte maličkých přijíti ke mně, a nebraňte jim,“ slovům těm nesmíme snad rozuměti, že nám maličkých si nevšímají, když dozor Církvi nad školou vzat byl; nám jest dítek hledati, kdokoli jsou a číkoli jsou. Dozor na školu střední a na paedagogia Církve má ještě menší než na školu obecnou, a přece se zřetele jich nepouští žádajíc, aby katechetové svědomitě konali úřad svůj. Čím méně všechno vyučování mimonáboženské nese se duchem církevním, tím více duchovnímu náleží, aby svým působením nahrazoval, a to nejen slovem, anobrž činem.

Zvláštní moc má první svaté přijímání dítek, o němž krátce již jest zmíněno se. V některých diecesích nařízeno jest od nejd. Ordinariátů bisk., aby se konalo co nejslavněji. Školní sestry řeholní jako ve všem, zvláště v této žádosti vyhovují měrou vrchovatou; ale za to velmi ba až příliš mnoho jest duchovních správcův a katechetů, kteří rozkazu svého nejd. Ordinariátu nešetří vůbec aneb aspoň ne měrou náležitou. Stálo by to ovšem trochu práce a také nějakou obět peněžitou a proto nejkrásnější a nejpamátelnější slavnost dítek, těchto květů křesťanských vyznavačů, odbude se tak všedně, tak povrhu, že z toho horší se rodičové jen trochu nábožensky uvědomějí a dobré výchovy dítek svých dbalí. Nemá-li rozkaz nejd. Ordinariátů býti illusorním, bisk. vikáři ve zprávách o svých visitacích měli by povinni býti výslovně referovati o slavnostech prvního sv. přijímání školních dítek na jednotlivých osadách a povinnosti své nedbalí duchovní měli by donuceni býti k úkonu tomu. Oltářní Svátost jest nejsvětější a proto, že sama původce vši svatosti podává, jest i nejúčinnější ve všem životě náboženském. Jestliže dítky po náležité, nejvyšší svědomité přípravě, o níž ke každému dítěti zvláštní běže se zřetel, v slavném průvodu v rouše svátečním provázeny jsou ostatní mládež školní starší i mladší a svým učitelstvem a davem věřících za hláholů všech zvonů berou se do kostela, kde k nim zvláště a ke všemu lidu, jakož i k rodičům dítek dojemná se učiní řeč, jestliže svíčky hořící v rukou

drží a po obrázku významném se jim dostane, třeba na náklad samého katechety: není možná ani, aby kdy zapomněly na slavný ten den, aby kdy pozbyly křesťanského vědomí, aby s vděčností nevzpomínaly toho, kdo jim péči svou věnoval, aby nepřilnuly k Církvi s láskou a úctou, když jim sama Boha živého za pokrm duší k životu věčnému podává. O přijímání svatých svátostí vůbec, ale prvním svatém přijímání zvláště dítě cítí, poznává a jest si vědomo, že jest údem Církve své, že jí náleží, která tak mateřsky o blaho duše jeho pečuje. Tenkrát maličci jdou ku svému Ježíši, nikdo jim nebrání, když ruka laskavé Církve je k Němu vede. Nejd. pp. biskupové o visitacích svých hojně a štědře podělují mládež školní, a my bychom zavírali ruku svou, když sebe menší dárek Církvi Kristově získal by nevinné a proto nejmilejší Kristu stádečko? Jest věru s podivením, kterak láska Kristova tou měrou stydnouti může v srdcích některých správců duchovních!

Vld. p. vikáři v svých visitacích nejen slovem vlídným, anobrž činem hned osvědčují se zástupci svých nejd. pp. biskupů, jestliže nejhodnějším a nejpilnějším dětem školním darují po vhodné knížce neb obrázku; zda nepamatuje se posud na ono blaho pocítěné v srdci, kdo z nás za hodna uznán byl knížky vld. p. vikářem doručené? Jak jsme se těšili, jak jsme se učili na zkoušku veřejnou, jen abychom hodnými uznáni byli oné premie! Ovšem má se při tom zachovati rozkaz sv. Pavla ke Kor. I. 14, 40: „Všecko poctivě a podle řádu ať se děje!“ jakož slova jeho, která mluvil Miletským louče se s nimi: „Argentum et aurum, aut vestem nullius concupivi; beatius est magis dare, quam accipere.“ Act. apost. 20, d.

Nemohu se ovšem nezmíniti na místě tomto o znalosti literatury žádaje, aby duchovenstvo knihami vážnost svou a tudíž Církve budilo v srdcích mládeže. Znám jest axiom „ignoti nulla cupido,“ a „člověk vidí jen, co zná.“ Na roli literární duchovenstvo české dělníkem bývalo předním. Znalost literatury české i jinojazyčné při českém duchovním tak všude a od každého se předpokládala, jako očekávalo se od lazebníka, že umí sázeti baňky, od myslivce, že umí latinu mysliveckou, od pana otce mlynáře, že mleči ukradne, kdyby na pytli seděl. Chvalitebná činnost duchovenstva v literatuře ochabla; psány a rozšiřovány jsou knihy bez duchovenstva, proti jeho vůli a na jeho škodu. Zakládaly se knihovny veřejné a školské, do nichž brány byly spisy Církve a víru její zlehčující a mravy čtenářovy kazící. Duchovní díval se tomu řádění bohopustému dosti často s tupou resignací; zanařikal, snad i zaláteril si doma, aby ho nikdo neslyšel, a zatím nepřítel všeho dobrého řádu sel koukol na roli církevním. Dost v krátkém čase duchovenstvo, které literatury bylo nejen znalcem katexochén, ale i strůjcem, jmíno jest literatury ignorantem, kterého není dbáti při kupování a půjčování knih školských i veřejných knihoven. (Že ochotnická divadla záhy vymkla se ze správy duchovenské budiž jen mimochodem připomenuto.) — Nyní se poměry zmenšila ale systematicky lepší. „Družstvo Vlasti“ zásluhy má posud všude nepoznané a nedoceněné o mnohoslibné hnutí literární v duchovenstvu českém, které jednak literaturu českou, abych tak řekl, reviduje a seznamy, a řeknu, indexy chystá knih ničemných a knih dobrých a dle těch indexů nastane jednak nové uspořádání knihoven nynějších i zakládání knihoven budoucích.

Až snaha znáti zevrubně literaturu novou z vlastní četby a z kritiky veřejné ovšem spravedlivé pronikne všechno duchovenstvo, a to se stane, tu naději mám, dle činnosti „Družstva Vlasti“ v několika letech, až totéž „Družstvo“ z duchovenstva českého nové vzbudí a vycvičí spisovatelstvo české, pak literaturou duchovenstvo obnoví zase vážnost a úctu svou po národě českém vůbec a ve škole zvláště. Duchovní zajisté znalcem jsa literatury pro mládež psané, bedlivým okem prohlédati bude knihovny školské, bude je doplňovati knihami dobrými, jakož bdíti bude nad tím, aby mládež doma do rukou nebrala knih náboženství a církev zlehčujících. Aby věci ty žádoucí rychleji spěly ku svému uskutečnění, měla by „Vlast“ kritiku pěstovati více systematicky, kterak, zde vykládati není na místě; zatím duchovenstvo mělo

by odebrati moravskou „Hlídku literární,“ která výhradně kritiku pěstuje svědomitou, nikoli kameradskou. Duchovenstvo, aby naplnilo úkol svůj, literaturu pilně poznávati musí a jako literatura dvojí má ostří, z nichž jedním hájí a brání náboženství a druhým zraňuje, jsouc jednak dobra, jednak bídna, meč ten na obě strany broušený duchovenstvo znej a jím, šermovati uměj. Práce to ovšem mnoho stojí i peněz, nebo jen cvičení dává umění; ale zkracujme „dolce far niente,“ ujímejme sobě spánku libého i zábav, nevydávejme ze skrovných příjmů svých leč na potřeby nejnutnější, a míti budeme dosti času i peněz na knihy dobré, na jich koupí i četbu. Připomenouti čtenáři řádků těchto, aby v mládeži šířili „Dědictví“ Hradecké a „Zlatou knihu“ Píseckou a „Vlast“ zase na školách středních, vidí mi se býti zbytečno až měrou tou, že bych spíše nezbedným než prospěšným býti se zdál. Ale i jiných spisů veliká jesti hojnost a i ty zasluhují rozšíření a čtení hojného.

Jest-li na válku potřebí peněz a ještě peněz a po třetí zase peněz, na restaurování auktority Církve ve škole nutna jest práce, a potřebny jsou peníze: obětujme práci i peníze a hojně práce i peněz, a obět naše nebude marna.

Na konci pak článku svého nepokrytě vyznávám, že nemyslím o něm více, nežli sluší mysliti; nového nepodal jsem ovšem nic; ale staré a známé věci obnovovati a připomínati dobře bývá, aby nečinní práce se chopili a pracující aby v práci vytrvali neustávající, a mdlí aby nově síly své sebrali, vědouce, že „všecko můžeme v Tom, který nás posiluje, v Bohu.“ Zavírám pak pojednání své slovy sv. ap. Jakuba: „Nejmilejší! Buďtež činitelé slova a ne posluchači toliko . . . činitel skutku blahoslavený bude v skutku svém.“

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.
(Pokračování.)

Když za Ludvíka Filippa v komoře poslanecké jednalo se o potlačení veškerého náboženského vyučování ve veřejných školách státních, povstal neohrožený poslanec jeden a pravil: „Dovoltež, pánové, abych ještě před hlasováním vám vypravoval příběh, jehož sám jsem byl svědkem. Znal jsem otce rodiny, vznešeného a bohatého muže, jenž je dnes nevýslovně nešťasten. Vychován jsa v duchu Voltaire-ově, nechtěl naprosto, aby jeho děti byly vyučovány náboženství a dočkal se té bolesti, že viděl svého prvorozence, kterak promarniv vše a se zločinci se spolčiv, popraven byl katem . . . Z dcery jeho stala se veřejná hříšnice a poběhlice, a třetí dítě, syn, z něhož neřesti učinily žijící mrtvolu, týral otce hrubě, až jej konečně na stará kolena z domu vyhnal. Viděl jsem nešťastníka toho před několika měsíci v blázinci, a ve chvílích jasnějších žaloval hlasitě sám na sebe, že své dítky povraždil . . . nářek a volání jeho prorývalo srdce. A nyní, pánové, hlasujte; a máte-li srdce, hlasujte pro odstranění veškerého vyučování náboženského!“
(Kard. Kajetan Alimonda.)

Střední cesta žádná není možná: buď učiní vychovatelé náboženství základem výchování, pravidlem života a prvním účinem na život člověka vůbec a pak otcovská kázeň je možná, anebo přisoudí náboženství jen tak jakousi důležitost dle jména, uzounkého působení, abych tak řekl, že připustí náboženství „úředně“ toliko, a pak bude třeba utíkat se k nejpřísnějším prostředkům kázně, a znenáhla dostane se do výchování kázeň vojenská, ku škodě výchování samého. Jest to věc velice pozoruhodná. Kázeň náboženská zdá se býti přísnou, jest však ve skutečnosti vlídnou a mnohem liberálnější, než kterákoliv jiná disciplína.
(Dauphin.)

Přílišnou jest pravdou, že jsou mnohé ústavy vychovávací (jména vychování se zde zneužívá), kde povinnosti náboženské veřejně sice se vykonávají, ale po straně jsou vysmívány s opovržením, a kde mládež bývá odsouzena slyšati, že víra je předsudek a pověra, zbožnost pokrytství a náboženství fanatismus. (Dupanloup.)

Myslíval jsem někdy, že i bez Boha může býti člověk poctivcem, ale již jsem se vyléčil z tohoto bludu. (Rousseau.)

Jen zkoušejte, jací jsou to lidé, kteří nejvíce k ateismu se kloní! Poznáte hned, že jsou to pyšní marnivci, plní předsudků a nadutosti, lidé naprosto prázdní všech vlastností, které člověka činí lásky- a úctyhodným — jak mravy, tak moudrosti. (Bacon.)

Nikoliv, nechci působiti k potlačení vyučování náboženského, vyslovil se Viktor Hugo, nikoliv, pokládám je nyní za mnohem nutnější nežli kdykoliv jindy! Čím více člověk pokračuje, tím více má věřiti, čím více se blíží k Bohu, tím lépe má Jej znáti . . . Bůh je konec všech věcí; nezapomínejme Ho a učme o Něm všechny a každého. Nebylo by ani důstojné žíti, ani by té námahy hodno nebylo, kdyby smrt byla konec všemu. To, co posvěcuje práci, co usnadňuje namáhání a trampoty, co činí člověka silným, dobrým, moudrým, trpělivým, spravedlivým, dobrotivým, pokorným, velikým, hodným daru rozumu i svobody jest to, že má před sebou dokonalý pojem o lepším světě, z něhož září paprsky nesmrtelnosti v mrákoty tohoto života. (Laprade.)

Vychovávati dítě znamená ukládati v mysl jeho pravdu, a to pravdu veškerou, od nejjednodušší až do nejvznešenější, otevírati srdce jeho nejvznešenějším citům, nejpoctivější šlechetnosti a nejčistější cti; vychovávati jest působiti, aby duše jeho chvěla se při slovech Bůh, vlast, rovnost, volnost a bratrství pravé, jak tomu učí evangelium. To všechno však nelze jinak konati nežli pomocí vyučování a vychovávání náboženského, pomocí autority vyšší, jež jednou, v hodině, kterou sama ustanoví, odmění dobré a ztrestá zlé. (Dufaut.)

Je-li náboženství ve vychovávání tím, čím býti má, neomezuje se toliko, aby napravovalo chyby, ale ono je i vykořeňuje; čistí svědomí, utvrzuje i povahu, podporující víru, posiluje i rozum, hýbajíc srdcem, ušlechťuje charakter. V příčině vychovávání jest tedy náboženství prostředek, jenž proniká, ovládá, ozařuje, oživuje veškeré prostředky ostatní: bez něho vše se převrací, vše je marné, namáhavé, málo účinné až do nicotnosti. (Dupanloup.)

Intellektuelní pokrok, je-li spojen s pokrokem mravním a náboženským, je znamenitý. Jest počátkem blahodárného řádu a pořádku a zároveň pramenem prospěchu a velikosti pro společnost lidskou. Pokrok intelektuelní bez pokroku mravního a náboženského jest však počátek pýchy, nekázně, egoismu, rozervanosti a tudíž je společnosti lidské nebezpečným. (Guizot.)

Nic tak nedovede nadchnouti srdce a mysl dítěte pocitem a vědomím povinnosti, spravedlnosti, láskou k pravdě a dobru jako vyučování náboženské. Nic tak neprobouzí a neoživuje city dětinské lásky k rodičům, city, zbožnosti, dobročinný soucit, plný účinnosti k bližním, velikost a vznešenost srdce, jako toto vyučování a vychovávání. (Uttini.)

Tam, kde je náboženství, můžeme předpokládati všechno dobré; kde ho není, předpokládáme všechno zlé. (Macchiavelli.)

Filosofie nemůže v lidské společnosti konati žádné dobro, jež by nevykonávalo jinak nebo lépe náboženství, a mnoho vykoná náboženství, co by samotná filosofie nikdy vykonati nemohla. (Rousseau.)

Věda bez náboženství dává člověku intelligentnost, jemnost, zchytralost, ona zesateronásobňuje způsoblost a náklonnost jeho ku zlému, neboť jest jí dán falešný směr. Věda bez mravouky byla by schopna vymykati falšovateli, buřiči a zlosyni trestající moci zákonů a zaručovati dobrodiní bez trestnosti všem obratným zločincům. Jest to tedy zbraň, jež by jim dána byla proti společnosti. Opětují ještě jednou, věda bez náboženství tvoří bytosti plné chyb, ale slušného, uhlazeného zevnějšku, vinníky dobrého tónu a spo-

lečenského chování. Není to ani arithmetika ani algebra, ani skladba nebo kreslení, ani zeměpis nebo filosofie, co činí člověka mravným. Tyto vědomosti, pravda, zdobí a obohacují rozum a paměť — ale to již je vše. Jediné náboženství samo jest zákonník, upravující a řídící život, jediné ono činí lidi mravnými. (Montesquieu)

Náboženství není snad pouhé věření v některé dogma, neb návod k mravnému žití, jest to původní prasíla, prvek naší duše, jenž ovládá a spravuje veškeré její výkony. Jestliže každá naše jednotlivá představa, každý náš čin jest tón, pak jest náboženství harmonie, jež tyto tóny řadí v libý souzvuk a celého člověka udržuje a proniká. (Lalanne.)

(Pokračování.)

Jak by se měla vykládati představa lítosti potřebné ku pokání?

Píše Klement Markrab.

Lítost nad hříchy jest mezi podstatnými úkony pravého pokání nejdůležitější. Ba můžeme směle tvrditi, že jest vlastně pokání samo. Vímeť, že v mnoha případech jediná a pouhá lítost odpuštění hříchů u Boha vymáhá, není-li totiž kajicníku možno z hříchů se zpovídati a za ně dostičiniti. Rozumí se tedy samo sebou, že musí býti nejpřednější péčí katechetovou u přípravě dítek k sv. zpovědi, by vstúpil dítkám dokonalou představu lítosti. Vizmež, kterak by se měla vykládati tato důležitá představa.

Ukázkou, jak obyčejně se vykládá, jest katechese páně Doleželova v „Pastýři duch.“ r. 1881, str. 357—360. Porovnáme-li tuto katechesi s příslušným textem katechismů, vidíme, že jest zcela správným onoho textu výkladem. Nejprve se vyvinuje pojem lítosti; pak se objasňují její pohnutky a vlastnosti; dále se líčí rozdíl dokonalé a nedokonalé lítosti; posléze se vykládá potřeba lítosti a způsob vzbuzování. Ze stránky methodické není proti tomuto výkladu zhola žádné námitky; potkávámeť se s ním ve všech školách. Avšak ze stránky paedagogické jest nedostatečen. Musí předcházeti ještě jiný výklad. Jaký, hned povíme.

Připravující dítky k svátosti sv. pokání, musíme míti nejhlavnější zření k tomu, by lítost nad hříchy skutečně ve svém srdci vzbudily a pocítily. Neboť lítost jest úkon vnitřní. Avšak o úkonu vnitřním nena-budeš náležité představy žádným rozumováním ani příkladem ani podobenstvím, nýbrž pouze a jediné tím, že onen úkon ve svém vlastním nitru nacházíš a pozoruješ. Tak jest to se všemi představami vnitřních úkonů a stavů, t. j. citů. Vezměme si za příklad představu útrpnosti. Jak ji vyložíme dítkám? Snad příkladem milosrdného Samaritána? Zdát se v skutku, že nemůže býti ani vhodnější pomůcky; a přece sama o sobě k cíli nevede. Vylič sebe živěji žalostný stav zraněného z jedné strany, a zármutek, jež měl nad ním Samaritán, ze strany druhé: představa, kterou tak vytvoříš, bude nedokonalá, spočívajíc pouze v mysli dítek. Chceš-li, aby byla dokonalá, uveď jim ná-mysl utrpení některé jim drahé osoby, zejména matky, vylič její žalostný stav slovy nejživějšími a taž se pak dítek: Jak jest vám? A ony odpovědí: Smutno. Anebo snad pro zármutek a pláč ani neodpovědí. Toho se chop a řci: Když matka trpí, a vás to rmoutí, jste útrpní; když kterýhokoliv člověk trpí a nás to rmoutí, jsme útrpní; útrpnost jest nepřijemný cit, který v nás povstává, když vidíme jiného člověka, an trpí. Tato představa zakládá se v srdci dítek, opírá se o jejich vlastní vnitřní zkušenost. Proto jest mnohem dokonalejší, nežli představa vyvozená z příkladu milosrdného Samaritána. Čímž ovšem není řečeno, žeby toto vyvozování naprosto zbytečno

bylo; dobré jest, užije-li se ho v druhé řadě jako k sesílení oné představy utvořené z vlastního vnitřního názoru.

Abyste tedy děti náležitou představu lítosti, musí katecheta vše tak nastrojiti, by lítost v srdci dítek skutečně vzbudil. Jakým způsobem toho dosáhne? Lítost, jak známo, prýští se dílem z milosti Boží, dílem z poznání hříchů. Třeba tedy za dar lítosti se modliti a pak své hříchy uvažovati ¹⁾ Z této dvojí stránky působí katecheta na děti. Co se týče prvního, modlitby, vykonej ji za děti sám prvé, nežli počneš o lítosti mluvit; obětuj na ten úmysl zbožné memento při mši sv. Pak přikroč k uvažování hříchů.

Nejprvé připomeň dětkám všechny hříchy, kterých se as více méně dopustily buď od maličkosti buď od poslední zpovědi. To jest jakési předběžné a obecné zpytování svědomí. Velmi vhodně může se zavěsiti toto obecné rozebírání svědomí k příběhu o synu marnotratném. Řci as takto:

„Milé děti! slyšely jste, že syn marnotratný zhřešil a že mnoho zhřešil. Zvláště pak kterých hříchů se dopustil? Nechtěl svého otce poslouchati; odešel od něho; zapomněl na něj; co měl od něho, marně utratil; žil prostopášně; dělal otci hanbu. A vy, milé děti, byly jste také takové, jako syn marnotratný. Jak často zapomněly jste na Pána Boha a nechtěly jste se modliti! Jak často neposlechly jste svého otce, své matky, svých učitelů! Jak často jeden druhému jste ubližovaly, jeden druhému nadávaly! Snad jste někdy také klely, jména svatá nadarmo braly, do kostela nerady chodily! Možná také, že jste nestydatě mluvily, něco nestydatého činily, kradly, lhaly. Ach, jak mnoho hříchů jste spáchaly! Byly jste jako syn marnotratný!“

Po tomto krátkém a obecném rozebírání svědomí následuj ihned uvažování. Ukaž dětkám, jak ohavný jest hřích vůbec. Uveď jim na mysli nejprvé spravedlnost Boží, jak se zjevuje naproti hříšníkům, a pak jeho neskončenou lásku. Řci as takto:

„Považte, milé děti, koho jste urazily svými hříchy. Urazily jste Pána Boha. A jaký jest Pán Bůh? Pán Bůh jest nejvyšší spravedlivý; trestá hříšníky podle zásluby. Vzpomeňte si, jak trestal Kaina . . . , hříšné lidi za časů Noemových . . . obyvatele Sodomy a Gomorrhy . . . Nemohl-li trestati i vás? Ano, Pán Bůh má takovou moc, že vás mohl trestati věčně: mohl vás zatratiti do ohně pekelného, a tam v tom ohni pekelném musily byste se trápit jako onen boháč nemilosrdný Ó co jste to učinily, že jste Pána Boha tolikrát urazily! Jak jest vám při tom pomýšlení? Jste smutny, není-li pravda? Tedy vás to rmoutí, že jste hřešily? — Ale pomyslete ještě, děti, že jest Pán Bůh nejvyšší dobrotivý. Pán Bůh vás stvořil k svému obrazu a podobnosti; dal vám duši nesmrtelnou, rozum a svobodnou vůli. Pán Bůh vám dal rodiče, kteří vás živí, šatí, vychovávají; učitele, kteří vás vyučují, k dobrému vedou a napomínají; anděla strážného, který vás chrání, napomíná a u Pána Boha se přimlouvá, abyste se dostaly k němu do nebe. Pán Bůh poslal na svět svého nejmilejšího jednorozeného Syna Ježíše Krista, aby vás vykoupil. A kterak vás vykoupil Syn Boží? Vzpomeňte si, co zkusil Pán Ježíš: jak se rmoutil a krví potil, jak ho svázali, soudili, bičovali . . . usmrtili. Za koho trpěl Pán Ježíš všechny ty bolesti, za koho umřel na kříži? Za všechny lidi, i za vás! Tak vás miloval Syn Boží: co jste vy zasloužily za své hříchy, trpěl za vás nevinný Beránek Boží! A co učinil Pán Bůh, abyste byly čisty od hříchu? Posvětil vás skrze Ducha sv. na křtu sv., učinil vás svými dětkami, duše vaše byla čistá, nevinná, svatá Tak vás Pán Bůh miloval, tolika darů vám nadělil, tolikým obsypal dobrodiním! A co vy jste mu za to učinily? jak jste se mu odsloužily za všecku jeho lásku? Ach, vy jste Pána Boha hněvaly, urážely, neposlušely; za to, že byl k vám dobrý, byly jste vy zlé. A to by vás mohlo těšiti? to by vás nemělo rmoutiti? Co cítíte as v duši? Jistě cítíte zármutek. A z čeho? Z toho, že jste hřešily.

¹⁾ Srovn. Čas katol. duch. 1871. str. 500. Markrabův katechismus str. 85.

A proč? Protože jste urazily Pána Boha, kterého jste se měly báti a kterého jste měly nade všechno milovati.“

Tímto a podobným představováním spravedlnosti a dobrotivosti Boží musí vzniknouti v srdci mládeže pravá lítost. Musí, pravíme, plyne-li totiž řeč katechetova od srdce. Nebo co jde od srdce, jde k srdci. Chladné slovo k roznícení citu nestačí; musí býti diktováno citem. Na tom záleží!

Po tomto obecném uvažování hříchů mělo by následovati ihned zvláštní čili podrobné a zevrubné zpytování svědomí. Neboť jen tenkrát, když uváží člověk, jaká zloba a jaký nevděk v každém hříchu zvlášť se uzavírá, zaujme lítost celé jeho srdce.²⁾ Avšak netřeba toto zvláštní zpytování svědomí hned na počátku s dítkami předsebráti. Dostačí prozatím ono obecné uvažování, jehož cílem jest lítost v srdci dítek vzbuditi a na tomto základě theoreticky o lítosti vykládati. Že tento theoretický výklad netušenou měrou jest usnadněn, předchází-li svrchu položené působení na cit, jest každému zřejmo. Hravě takřka pochopí dítky (rozuměj: dospělejší, neboť u malých po prvé i po třetí se zpovídajících dostačí lítost v nich vzbuditi, aniž by znaly ještě dotýčné theorie, — již proto, že dle slov Tomáše Kemp. lépe jest „sentire compunctionem, quam scire ejus definitionem“, čehokoli podává o lítosti katechismus. Naopak, opomine-li katecheta této přirozené a tudíž jedině k cíli vedoucí metody, málo prospěje dítkám všecken jeho výklad sebe důkladnější a sebe názornější. Neboť dobře dí Hirscher:³⁾ „Výměry lítosti, výčet jejích vlastností, dokazování její potřeby atd. neprobuzuje v srdci žádné skutečné lítosti, tak že můžeš všechny ty věci uměti, aniž bys hřích opravdu v nenávisti měl aneb aspoň věděl, kterak dospěti k lítosti. Náš lid jest odkázán výhradně na své knihy modlitební a formuláře lítosti, jež také, pokud umí, odříkává. Avšak co nevychází z vnitra, nýbrž z venčí do člověka se vpravuje, může-li míti dobrý základ anebo dokonce trvalý účinek?“

O modlitbě ve škole.

Z praxe školní podává E. Cívka, katecheta.

Přední povinností každého katechety jest, žáky nejen k nábožné modlitbě naváděti, ale také všem obvyklým modlitbám správně je naučiti. Ze zkušenosti ví každý, že nemůže v té příčině očekávati velké pomoci ani od rodičů, ani od pp. učitelů.

Jest známo, že v nynější době přichází do školy dosti dítek, které ani jedné modlitby neznají a z těch, které se hlásí, že se modlití dovedou, jistě velmi malá část umí se modlití správně. Jak zkomolená slova, ano i zkomolené věty bývá často slyšeti při modlitbě dítek, a změny ty nejen že mluvnicky nesprávné jsou, ale i obyčejně smysl modlitby docela ruší. Na rodiče tedy není možno se spoléhati a že by pp. učitelé žákům k správnému se naučení modliteb nápomocni byli, toho neodváží se doufati jistě žádný katecheta,⁴⁾ neboť jest přesvědčen, že většině pp. učitelů jest modlitba před vyučováním a po vyučování jen trpěnou formou. Kdo by o tom pochyboval, ať poslechne někdy tu modlitbu žáků u přítomnosti p. učitele, pak zajisté přisvědčí těmto

²⁾ Viz „Čas. kat. duch.“ 1880. str. 185.

³⁾ „Besorgnisse hinsichtlich der Zweckmässigkeit unseres Religionsunterrichtes“. Freiburg 1863. str. 53.

⁴⁾ V této příčině není všude stejně zle, ani stejně dobře. My měli příležitost poznati pp. učitele, kteří modlitbě valně nepřáli a žákům při modlitbě dali všecku zvůli, ale též učitele, a těch bylo Bohu díky více, kteří se žáky modlili se střídavě různými modlitbami. Budiž jim za to čest.

slovům! Nejlépe učiní tudíž katecheta, když sám o to se postará, aby všichni žáci správně se modliti naučili. Správně pak modlí se žáci, když užívají při modlitbě beze změny toho textu, který v katechismu se nalezá. Této správnosti jazykové jest pilně šetřiti, nejen proto, že nařizuje církev, aby užívalo se při učení modlitbám jen textu schváleného, ale třeba jest jí také k dobrému porozumění pronesených vět a k dosažení souladné jednoty při modlitbě společné. Aby měl katecheta jistotu, že všichni žáci, dříve než ze školy vystoupí, všem obvyklým modlitbám správně se naučí, dobře učiní, když na začátku roku udělá si rozvrh, kterým modlitbám v každé třídě bude učiti.

Pro školu osmitřídní radil bych k následujícímu rozdělení:

Pro první třídu: Otče náš a Anděle Boží; pro druhou: Desatero Boží a Zdravas Královno; pro třetí: Věřím v Boha; pro čtvrtou: Anděl Páně; pro pátou: opakování předešlých; pro šestou: „Modlitba před školou a po škole (z katechismu); pro sedmou: Pod ochranu Tvou (růženec); pro osmou opakování všech naučených modliteb. Správnému naučení žáků těmto modlitbám ať věnuje katecheta vždy několik minut na začátku hodiny; ovšem způsob tohoto učení jest jiný ve třídách nižších a jiný ve třídách vyšších, kde žáci umějí již z katechismu čísti. — V první třídě v prvních hodinách modlí se katecheta s dětmi „Otčenáš“ tak, jak to dovedou. Hned v první hodině však, když naučil děti dobře dělati kříž, může část „Otčenáše“ správně vštípiť jim v paměť takto: Katecheta pochválí děti, které již z domova modlitbu Páně znají a potom řekne: „Abyste všichni dobře Otče náš uměli, budeme so učiti kousek po kousku. Dnes naučíme se začátku. My říkáme: Otče náš, jenž jsi na nebesích. Vidíte, my voláme k P. Bohu: Otče náš, protože P. Bůh nás má rád tak, jako tatínek své děti a protože P. Bůh zvláště tam na nebi přebývá, modlíme se: jenž jsi na nebesích. Kterak se modlíme?“ Celou větu dá opakovati několika lepším a několika slabším žákům, pak dvakrát nebo třikrát řekne jí celá třída. Potom pokračuje: „Dále se modlíme: Posvěť se jméno Tvé. My chceme, aby každý člověk to slovo P. Bůh, P. Ježíš, P. Maria pomalu, uctivě vyslovoval a proto se modlíme: Posvěť se jméno Tvé. I tuto větu jako první vštípiť všem v paměť. V první hodině může přidati, stačí-li čas, ještě další prosbu: Přijď království Tvé. — Ku konci pak všechny tři věty celá třída několikrát stoje opakuje. Tímto způsobem ve čtyřech hodinách naučí se všichni žáci snadno celé modlitbě Páně a v následujících 2—3 hodinách pozdravení andělskému. Při této modlitbě ať zvláště upozorní katecheta žáky na správné vyslovení věty: Nyní i v hodinu smrti naší. Po vánocích možno začíti s učením druhé modlitby: Anděle Boží. Krátký slovní výklad ku každé částce modlitby, které se děti učí, nebude zajisté nikdy na škodu přidati.

V druhé třídě může se katecheta ze začátku modliti se žáky modlitby v první třídě naučené, desateru začne učiti po částech teprve potom, až při vypravování bibl. dějepavy dojde k té události, ve které se vypravuje, kterak dal Hospodin 10. přikázání lidu israelskému. Ve 4—5 hodinách naučí žáky snadno správně všem přikázáním, přidávaje také ku každému stručný výklad. — Ve třetí třídě mají žáci již katechismus a proto mohou se modlitbě „Věřím v Boha“ naučiti správně z katechismu. Nemyslím však uložiti jim celou tu modlitbu naučiti se doma na paměť, neboť tak by se jí sotva všichni žáci správně přiučili. Spíše ať hned v první hodině některý lepší žák pomalu tu modlitbu čte a katecheta upozorní zvláště na věty a slova, ve kterých děti obyčejně chybují aneb je mění a překrucují, tyto věty nebo slova ať podtrhnou si žáci tužkou. Potom žáci společně jednou nebo dvakrát celou modlitbu pomalu přečtou. V následujících hodinách modlí se katecheta před začátkem vyučování „Věřím v Boha“ se žáky takto: Žáci najdou si tu modlitbu v katechismu, vstanou, udělají kříž, pak vezmou si knihu do ruky a pomalu modlitbu čtou. Po přečtení položí knihu a křížem zase modlitbu ukončí. Po 2—3 hodinách dovolí katecheta těm žákům, kteří si troufají říkati modlitbu z paměti, modliti se bez knihy a ostatním čísti, po několika

dalších hodinách naučí se této modlitbě dokonale všichni žáci. Podobným způsobem přiučí se snadno a správně ve čtvrté třídě modlitbě: Anděl Páně a také v šesté a sedmé třídě udaným modlitbám.

Naučené modlitby modlí se pak střídavě katecheta se žáky buďto na začátku hodiny, když jest hodina náboženská první, aneb po hodině, když touto hodinou vyučování se končí. Ve kterých třídách má katecheta hodiny náboženské prostřední, v těch ať neopomene vždy před začátkem vyučování se pomodlit i potom, když potřebným modlitbám v té třídě žáky naučil, jest toho potřebí zvláště ve třídách vyšších ku opakování. Aby však katecheta před každou hodinou, tedy i před tou, kterou se vyučování končí a také po každé hodině se modlil, nepokládám za nutné, ani v posledním případě za užitečné. Při té modlitbě po skončení hodiny, když dáno bylo již znamení a když ještě jiná hodina vyučování následuje, budou žáci jistě více roztržitými nežli nábožnými.

Ještě o jedné modlitbě zvláště se chci zmíniti, totiž o růženci. Zeptá-li se katecheta žáků, kdo se již modlil růženec, málo rukou se zvedne a naléztí žáka, který by z domova řádně růženec se uměl modlit, sotva se vůbec podaří. Této významné modlitbě mohou se žáci vyšších tříd nejlépe naučiti při exhortě (ovšem, kde tato v budově školní se koná.) Před první nedělí v říjnu připomene katecheta žákům, aby si přinesli (kteří jej doma mají), k exhortě růženec. V exhortě vyloží původ a význam růžence, poví a ukáže, z čeho se skládá a ku konci vysvětlí krátce tajemství prvního desátku (růžence buď radostného neb vítězného), a pak hned společně se žáky první desátek kleče se pomodlí. Druhou nedělí po exhortě vyloží několika slovy tajemství druhého desátku a zase společně se žáky tento se pomodlí. Za pět neděl pomodlí se tak celý růženec ať radostný nebo vítězný; o nedělích postních může opět tajemství růžence bolestného rozjímati a jej po jednom desátku se žáky se modlit. Tímto způsobem naučí se dítky růžence si vážiti a zapamatují si též pravý způsob, jak se jej mají modlit. Není-li možno při exhortě této modlitbě učiti, ať jí učí katecheta v náboženské hodině (v sedmé neb jiné vyšší třídě) tak, že na začátku hodiny po krátkém výkladu vždy jeden desátek se pomodlí. — Ku konci připomínám, že s prospěchem bude, když přiučí se žáci ve škole také nějaké modlitbě před jídlem a po jídle. Obyčejně dává se jim napomenutí, aby poznamenali se sv. křížem a krátce se pomodlili. Lépe učiní katecheta, když také vhodným modlitbám žáky ve škole naučí, k čemuž dobře může použití textu těch modliteb, které v katechismu za tím účelem se nalezají.

P o z n á m k a. Na které škole jsou pp. učitelé k modlitbě před a po vyučování zvláště nevšímavými a po celý rok by stále tutéž modlitbu (ku př. Otčenáš) se žáky odříkávali, tam učiní katecheta dobře, když při první konferenci na začátku roku jich požádá, aby v každé třídě (snad od druhé počínajíc) naučili žáky nějaké vhodné zbožné písní před a po vyučování, kterou pak s modlitbou mohou střídati. V malých zpěvníčcích, pro každý rok školní určených, jsou k tomu cíli písně dosti přiměřené. — Taková zbožná píseň více působí v srdce dítěte, než odříkávání některé modlitby.

Ú č e l š k o l y o b e c n é.

(Několik slov k § 1. Říšského zákona ze dne 14 května r. 1869. V konferenci učitelské promluvil E. m. Ž á k, katecheta.)

Když zde, mezi učiteli povoláním, promluvíti chci několik slov o věcech školství se týkajících, tu živě připadá mi na mysl historka jedna ze života vesnického.

S myslí pro blaho osadníků svých zanícenou, a se srdcem vznešenými city překypujícím, vstoupil kdys p. farář menší jedné osady na kazatelnu.

Celá osada, či jak se častěji říkává kolatura, sešla se naslouchat slovům svého duchovního pastýře; a žádný koutek útulného kostelíka nezůstal prázden. — Pan farář začal, a slova jeho padala na půdu úrodnou. Rychle rozehlřivala se tvrdá kůra ledová, jež pokrývala srdce osadníků, hlavy všech skláněly se a v krátké době slzeli všichni: mladí i staří, muži i ženy. Kazatel dosáhl svého cíle. Podánilo se mu pohnouti těmi tvrdými hlavami své kolatury, a proto okem radostným rozhlížel se s kazatelny po svých ovečkách. Všichni byli skloněni pod tíhou viny vlastní, — jen tam vzadu stál člověk jeden, a opřen jsa o pilíř, zcela lhostejně po kostele zrakem svým těkal. Vida ještě jedno tvrdé srdce, počal pan farář znovu mluvit do duší svých osadníků. Vše plakalo a štkalo hlasitě, — ale člověk onen v zadu pořád lhostejně vzhůru se díval. Tu nemoha si vysvětliti chování jeho, zvolal k němu horlivý pastýř: „Což ty, srdce kamenné, neznáš viny svojí, a všechno domlouvání jest ti marné?“ A prostý sedláček klidně se ozval, řka: „Požženě prosím, já jsem z cizí kolatury.“ — Měl v prosté mysli své za to, že kázání jeho se netýká, když nepatří do osady kazatelovy.

A slova prostého sedláčka: „Jsem z cizí kolatury“ i mně připadají na mysl, když zde mezi učiteli stavem a povoláním promluvití chci. Nejsem učitelem dle stavu svého, a proto snad by mne záležitosti školství neměly tolik zajímati? — Aneb někdo z učitelstva mohl by mi snad namítnouti: „Nejsi z naší kolatury, nejsi z našeho stavu, a proto hled si jen svého katechismu, a ostatních našich věcí nedbej!“

Podobné náhledy, ať by je pronesl kněz vůči učitel, neb učitel proti knězi, špatny jsou. Stav kněžský a učitelský jsou stavy sobě nejbližší, neboť jeden a stejný mají účel: nábožensko-mravně vychováti ty, kdož péči jich svěření jsou. Učitel a kněz, byť nebyli rodem bratři, jakž byli učitel a vůdce lidu vyvoleného Mojžíš a velekněz Aron, přec duchem a veškerým smýšlením svým podle vznešeného povolání svého bratry býti mají. Jsmeť dělníci na téže brázdě role lidské. Škola a kostel blízko sebe obyčejně se staví, kathedra a kazatelna skoro stejně důležitý jsou, týž cíl sledující. — Účel oné v zákoně školním jest takto vyjádřen: „Školy obecné zřízeny jsou k tomu, aby dívky v mravnosti a nábožnosti vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známosti a zběhlostí, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě potřebí, jim poskytovaly a byly základem, aby z nich stali se hodní lidé a občané.“ (§ 1. ř. z.)

Dovolím si příkladem objasniti, což slovy svými naznačiti zamýšlím. Do obce N. přišel mladý p. učitel. Dána jest mu první třída. S chutí, jaká u nováčka tím zřetelněji se jeví, počal vštěpovati základy učiva v drobné hlavinky milých dítek. V tom přijde velebný pán, a p. učitel by třeba takto k němu řekl: „Občane velebníčku, musíme tu oba spolu učit, proto občansky se o § 1. rozdělíme; já půl a vy půl. Já k mravnosti dívky povedu, vy k náboženství. — Nikde se zajisté taková rozmluva nedála, ale předpokládejme, že by oba dle této osnovy pracovali. Učitel neopíraje se o zásady náboženské snažil by se k mravnosti děti vésti, a katecheta by stále jen o Bohu a jeho přikázáních mluvil, chování svěřenců svých si nevšímaje. K jakému došli by cíli? Vznešený cíl škol obecných zůstal by oběma dalek. Neboť mravnost od náboženství oddělití se nedá, tak jako budova bez základů trvati nemůže. Odděl náboženství od mravnosti, a pod rukou ti zbude as tolik, co ze známé slzičky skelné, z níž si jen nepatruou část uštípnouti hodlal. Mravnost bez náboženství byla by jen teninké pozlátko na těle lidském, mravnost bez náboženství byla by jen těžkými pouty svírajícími člověka v stálé jeho snaze a dychtění po požitcích tělesných.

Nechci zde uváděti důkazy rozumové, že mravně vychováti lze jen na základě náboženském; chci jen naznačiti, že moment náboženský ve výchování jest první a nejhlavnější. Tohoto momentu nemá pomíjeti učitel, ať přikazuje neb varuje, ať chválí neb kárá. Vezměme příklad, že dívka učitele neposlechla. Zaslouží pokárání. A více zajisté než všechna slova hanlivá po-

může, když poukážeme na 4. přikázání Boží, když upozorníme ji, co slibuje Bůh těm, jež přikázání to plní. Jinde zas žákyně mezisebou se nesnášejí. Poukaž jim na velké přikázání lásky k bližnímu a ukaž, jak blahý život, jenž v svornosti a lásce plyne. Snad také pomlouvají? Opakuj jim často 8. přikázání, pouč je, že pomluvač má ďábla na jazyku, a posluchač pomluvy má ďábla v uchu.

2. Dle nynějšího zařízení náboženství vyučuje ve škole obyčejně kněz, ostatním předmětům učitel. Dítě vidí před sebou pro náboženství učitele jiného a pro ostatní předměty také jiného. Jakkoli zařízení toto změnit nelze, přec po mém náhledu může z tohoto zařízení povstati — a často také povstává — osudná chyba. Jest-li totiž nepracují svorně a směrem stejným, není-li katecheta podporován od učitele, a učitel opět katechetou: stane se, že dítě náboženství od ostatních předmětů zcela odlučuje, zásady náboženské do svého rozumu zvlášť ukládá, a jen tehda je v paměti vybavuje, když katecheta v hodině své po nich se táže. Zkrátka ono zásady mravně-náboženské zná, ale v jednání svém neřídí se jimi, když i učitel nepřihlédne, aby dle nich se spravovalo. A jak vyhlídí taková dívka, když z podobné školy vyjde? Nábožensko-mravní zásady nevnikly až v hloubi srdce jejího, dle nich jednati neuvykla, a následek toho jest: že ona náboženství považuje — abych užil přirovnání známého — za šat nedělní, který na sebe při slavnostních příležitostech do kostela bře, a ihned odkládá, když domů se vrátila; myslí, že náboženství pro obyčejnou potřebu a život všední není, — vždyť k tomu nikdy nebyla vedena.

Však sledujme ji v životě dále: dívka se buď provdá, a pečuje o rodinu, v níž sama má býti prvním vychovatelem. Miluje děti své, ale vychovati mravně-nábožensky jich nedovede, poněvadž sama vychována tak nebyla. Aneb — a to jest menším neštěstím pro společnost lidskou — sestará jako svobodná, a vrhne se nyní, nemajíc jiných starostí, na liché pobožnostkářství. A mohl by někdo říci: „Nu teď jest taková, jak ji ti knězi míti chtěli!“ Nikoli. Ona jen rozmnoží řady planých modlíků, lidí žijících jen pro pobožnost, a přece bez pobožnosti, horujících pro ctnost a přece bez ctnosti.

A odkud vzala zárodek života takového v mládí i v stáří svém? Jistě také ze školy, viděla li tam, že učitel a katecheta nejsou svorní, nemluví k ní stejně, nejednají stejně; zkrátka: jedním směrem nevychovávali.

Tuto velikou chybu, jež nastati může z toho, že náboženství učí někdo jiný a ostatním předmětům také jiný, kdo může zažehnati? Jedině učitel. On na svého svěřence dohlíží celé dni, měsíce, ba snad i celá léta; pozoruje ho za různých příležitostí, sleduje každé jeho chování a tu opět a opět naskytá se mu příležitost upozorniti na zásady mravně-náboženské, a přihlížeti k tomu, by dle nich jednal, a s nimi své jednání srovnával. Učitel nejlépe může ukázati svěřencům svým, že dle těch zásad jednati mají nejen ve škole, ale i mimo školu, všude, ať kdekoli jsou. A když táž slova budou se opakovati dítěti po celou dobu, co do školy chodí, když tytéž mravně-náboženské zásady zní budou v duši jeho z úst katechety i učitele, pak se zakotví pevně a hluboko v duši jeho, a ono zásadám těm věrno zůstane i po léta budoucí. A tenť jest přec účel školy obecné.

3. Tím ovšem předpokládám, že katecheta a učitel jsou jedněch zásad mravně-náboženských, a jestli první řídí se svatou a ideální naukou Ježíše Krista, že i druhý týchž zásad je a tytéž zásady šíří. Než mohl by snad někdo říci: „Dovedu něčemu učiti, v co sám nevěřím, dovedu vštěpovati zásady, jichž sám nejsem.“ Slova jeho však pravdiva nejsou. Dětky zajisté poznají, zda slova jich učiteli jdou jen „od plic“, neb z hloubi srdce, zda mluví z přesvědčení neb jen na oko. A dejme tomu, že by někdo takovým uměním divadelním dovedl děti klamati, že by jinak smýšlel a jinak mluvil: pak táži se, zda by nepoznaly z chování a konání učitelova, zda sám věří tomu, co jim povídal čili nic? Mladý a ostrý zrak jejich brzo by to postřehl, a v jich duši útlé brzo by ozvěnou zněla slova šizeného Isáka: „Hlas slyším

sice Jakobův, ale ruce jsou Esauovy“, t. j. jinak se ke mně mluví a jinak jednati vidím. A jaký by byl výsledek všech těch slov učitelových? Žádný. Neb jen tam kde živý příklad odpovídá slovům vychovatele, lze nadíti se zdárného výsledku vychování. A my vychovávající mládež, pilně toho dbáti musíme, aby zásady mravně-náboženské vnikaly v její duši nejen uchem ale i okem, aby mládež nejen slyšela, ale také viděla na nás všech jako zosobněné zásady mravně náboženské.

4. Však svěřence své nevychovááme — bohužel — samotni. Kdyby tak mohlo býti a vskutku tak bylo, snad dočkali bychom se toho, že by počet lidí špatných ve světě se zmenšil, a vracel by se k nám ten ztracený ráj věků nejprvnějších. Spolu s námi mládež vychovávají rodiče a pak ještě ten nejhorší všech vychovatelů — svět. Rodiče též — aspoň výjimky jsou snad skrovný — chtějí dítky vésti k dobrému, ale svět ten často pokazí, co první dva vychovatelé vykonali. Tohoto vychovatele ovšem potlačiti a vyloučiti nemůžeme, ale ozbrojiti své chovance proti zkaženosti jeho, posíliti je, by nedali se svéstí příkladem lidí zlých, to jest v moci naší. Vypravuje dějepis biblický, že Rebeka pod srdcem svým zároveň pospolu nosila dva syny své: divokého Esaua a mírného Jakoba. První — zosobněná vášeň, druhý — obraz mírnosti a tichosti. A zrovna tak v srdci každého člověka, i v těch srdéčkách našich svěřenců spočívá vedle sebe zárodek dobra a zárodek zla, hříchu i ctnosti. Tam jsou počátky obou, a který my síliti budeme, ten se vzdá. Když pilně k tomu přihlížeti budeme, by touha po ctnosti a skutcích dobrých v srdcích našich svěřenců vzrůstala, když každým dnem zárodek dobra, jenž v duši dítek všech se nalezá, síliti budeme vlahou dobrých naučení a dobrého příkladu, a každé příležitosti použijeme, bychom třeba tutéž mravně-náboženskou zásadu vždy hloub a hlouběji do srdce jim vštěpovali, pak nám nebude třeba se báti, že jednou svět ze základu poboří to, co drahnou dobu, snad po celý život svůj my stavěti jsme usilovali. Podrobné nauky, jež dítkám vykládáme, upadnou snad u nich v zapomenutí, tak jako jarní list dospívajícím letem se stromu k zemi padá; ale ty zásady mravně-náboženské, které jsme uložili v srdce dítek, zůstanou tam stále, jako kořen stromu ni podzimem ni zimou neumírá.

A když podaří se nám v době té, co dítky péči své máme svěřeny, zásady mravně-náboženské do srdcí jejich vštípit, pak naši chovanci též obraz náš, obraz svých učitelů, hluboko v paměť si vštípí vedle obrazu otce a matky své, a vděčně budou na nás vzpomínati nejen až ze školy vyjdou a s námi po delší době jednou se setkají, ale i tehdy, až ruce nám klesnou, a matka země v klíně svém nás uspí k spánku nejdelšímu.

Blbé dítky a jejich náboženské vychování.

Není vesnice, není města, kde by vedle cílých, chápavých, tělesně i duševně zdravých dítek nebylo několik na duchu slabých, nevědomých, duševně nevyspělých, na smyslech mdlých slovem — blbých. Nemíním zde mluviti o dětech docela blbých, jež vůbec idioty nazýváme a kteří v ústavech, k tomu zřízených ošetření nacházejí; chci pojednati o dětech, které dříve nebo později se uzdraví, které aspoň poněkud jasné vědomí mají, v literních oborech jakž tak se cvičí a také náboženského vychování potřebují.

Kněz s takovými dětmi se setkává ve škole. Sedívají tiše v lavici, na učení žádného podílu neberouce. Bývají plny úzkosti, by jich učitel nevyvolal, nebo sebou stále vrtí, sousedy a učitele znepokojující. Překázejí ve vyučování. Dítě takové neumí ani tělo ani ducha opanovati. Časem i některého smyslu postrádají, z pravidla však bývá u takových dětí těžkopádná řeč, neohebný jazyk.

I těmto dětem jest třeba náboženského vychování, i k těmto dětem jest knězi míti náležitý zřetel. Mají duši nesmrtelnou, k obrazu božímu stvořenou, budou z nich občané a údové společnosti lidské. Jest jim třeba mravného základu, musí znáti aspoň poněkud rozdíl dobra a zla, hlavní zásady víry sv. a co nutno věděti a věřiti, by spásy věčné došly.

Stav dítek těch jest velmi ubohý a téměř z pravidla to bývají děti chudých rodičů, kteří nemohou jim dáti ani vzdělání ani bohatství potřebného. Nemajíce pak žádného vychování, rostou pro svoji bídu a klesají v proletariát. Dokazují totiž ředitelé věznic a káznic, že valná část těchto nevidomců klesá tak hluboko, že plní celý žalářní. Nedostalo se jim mravného podkladu, nemají vychování náboženského a svět zhoubně nadužil nevyspělosti jejich a ducha slabosti.

Rodiče mnohdy neposílají těchto blbých dětí do školy v domnění, že by se tam ničemu nepřiučily a pak nemá ani duchovní správce příležitosti dětem těm pozornost věnovati. Blbci pak vyrostše beze všeho vzdělání a mravního vedení klesají nevědomě a pomoci si nemohou.

Aby dítě blbé aspoň poněkud nabylo vychování a vycvičení, všichni faktori společně působiti mají: v přední řadě rodiče, pak učitelé světští i duchovní a spolublíží vůbec. Zde dlužno připomenouti hned předem, že se často lidé na těchto dětech mnoho proviňují, nadužívajíce jejich nedostatků duševních k svému obveselení, že blbými dětmi pohrdají a z nich si posměch tropí. Lidé dělají z chudých těchto dětí ne užitečné údy společnosti, ale abych tak řekl užívají jich za podnož svých choutek. V každé téměř osadě jest takový duševní mrzák (tichý blázen), jehož stav bývá velmi politování hodný.

Že by takoví poloidioti nebyli schopni vzdělání, nelze připustiti; i blbce možno poučovati a vzdělávati, však ne dle školní, všeobecné šablony, ale dle zvláštního, na to neb ono dítě hodícího se systému. Právě tito blbci v některých oborech daleko to přivedou, poněvadž jejich mysl jenom na to neb ono obrácena jest a ničím jiným nebývá vyrušována.

I v náboženství je lze vychovati a vycvičiti, když jim nejsnadnějším způsobem a také ovšem v nejpresnějších výběru jest podáváno. Neběží zde snad o celý katechismus jako spíše o poznání dobra a zla, vycvičení v modlitbách a nejhlavnějších pravdách sv. náboženství. Alb. Štolz poukazuje, že na tom neb onom duchovním záleží, by poznal a usoudil, jak mnoho a kdy náboženské cvičení u blbců počíti a pokračovati má a zdali ku přijetí sv. svátostí může býti vycvičený poloidiot připuštěn. Hlavně jest se prý řídit zásadou, že kde s vědomím hřích páchán, musí býti všechna píle naložena, by i blbec — hříšník ku pokání byl připraven a veden.

Všechny osnovy škol obecných jsou spořádány pro dívky úplně duševně i tělesně zdravé, pro žáky vloh nejlepších a tudy blbým dostává se sotva drobtů, nejsou-li zvláště vedeni a poučováni. Nejlépe by bylo ovšem, kdyby pro ně zvláštní školy ¹⁾ byly zařízeny. Dokud však jich není — a kdyby ta neb ona byla zařízena, všechny podobné děti se do ní nedostanou — nutno k nim v jednotlivých třídách přihlížeti.

Poněvadž blbci bývají nepozorní a mysl jejich těžko k nadpřirozeným pojmům se upoutává, nutno je posaditi blíže stolu učitelova, by k nim pozornost častěji byla obrácena. Bývá ve třídě jeden nebo dva a snadno pro ně bude příhodné místo nalezeno.

Blbci bývají často ve škole předmětem posměchu a zvláště nejapným odpovědím jejich žáci se usmívají. Než úlohou učitelovou budiž vzbuditi u žáků s dětmi těmi soucit, aby jich nikdo netrýznil, jim neubližoval, ale

¹⁾ V Německu napočítáno r. 1888. blbých dětí 74000 a z těch se dostává 5000 zvláštního vyučování v tak zvaných školách výpomocných ve větších městech Drážďanech, Lipsku, Hamburku a jiných zařízených o dvou až několika třídách.

nápomocni jim byli v obtížném postavení jejich Učitel dávej blbcům co nejléhčí otázky a spokoj se s nejstručnější odpovědí.

Pro blbé děti dobře se hodí biblické dějiny, z nichž lze věro- i mravoučné pravdy snadno vyvoditi. I tyto děti dovedou příběhy biblické vypravovati, k čemuž napomáhají také obrazy. I kdyby jazyk váznul, přece se probouzí cit. Nutno dobře naučiti blbce denním modlitbám a vzbuzení lítosti jakož i božských ctností, aby měli aspoň to nejhlavnější ze sv. náboženství pro život. Má-li býti dítě takové pocvičeno také v katechismu, tu nutno zvláštních mu uděliti hodin a veliké pozornosti.

Také uvede katecheta ve praktický život náboženský dívky ty, pobídne je, by zúčastňovaly se průvodů církevních, navštěvovaly pilně chrám Páně a za horlivost jejich je pochválí. K nebohým dětem těm jeví učitel lásku, aniž se dá nepřijemnou jejich tváří odpuditi; však také přihlíží přísně ke všem špatnostem, jež by snad v nich bujely, a hledí z kořene vyplniti neposlušnost, vzdorovitost, lež, mstivost a jiné nešlechternosti, jež by blbci jevíli. Na paměti má vždy vychovati z nich hodné lidi a horlivé křesťany. Blbci nemají na světě žádné radosti a často žádné opory; naleznou-li potěšení v Bohu a modlitbě a vedou-li řádný život, pak veliké vykonal dílo učitel, položiv základ k jejich mravnému náboženskému vychování. *Alois Dostál.*

Slovo o katechismu a ku katechismu.

Předeslavše nástin v jakém pořádku by se zjevené pravdy sv. náboženství dětem dle slabých schopností jejich co nejsnadněji a nejjasněji vykládaly, přikročíme ještě k tomu, jak by se ta která pravda dětem vyložiti a vštípati měla, by sobě katechismy o pravdách důležitých neodporovaly. In necessariis unitas, praví sv. Augustin. A takové necessarium (magnum valde) jest zajiště výklad katechismu.

Proto podáme k l a s k a v é m u p o s o u z e n í ¹⁾ aspoň toto:

a) V 1. článku ap. vyznání víry připojují mnozí slovo: „všemohoucího“, k slovu: „stvořitele“ ²⁾ ne pak k slovu „Otce“.

V 6. pak článku stojí opět: „Boha Otce všemohoucího.“ Tu se tážeme: ku kterému slovu pak by připojili slovo všemohoucího? Zajisté že k slovu „Otce.“

Vždyť stvořitel předpokládá již všemohoucnost, an může z ničeho pouze vůli či slovem učiniti, cokoli chce. Sv. apoštolé ve svém vyznání víry tu dvakráte jmenují „Boha, Otce všemohoucího“, by naznačili jeho lásku co Otce a také jeho moc neobmezenou, svrchovanou. První nás má pohnouti k lásce a k bázni dětinné, a kdoby snad nechtěl tak, ten se musí báti jeho všemohoucnosti, s jakou může trestati, bázni otrockou. (I ďablové věří, avšak třesou se.) Nad to pak ještě: vždyť se přičítá Bohu Otci zvláště všemohoucnost jako Bohu Synu moudrost a Duchu sv. láska a milost. Divně se na to dívá dítě, když dostane jiného katechetu, a ten učí: „Otec všemohoucí“ — a první vykládal: všemohoucí stvořitel.“

b) Jiní opět tomu chtějí, by se v 5. čl. říkalo: duše Ježíše Krista vatoupila do předpekli, místo do pekel. Proč to? Vždyť od jakživa se modlíme:

¹⁾ Dp. autor poznamenal v listu k redakci, že své náhledy nikomu nechce vnutit, ale že je podává tak, jak vyrostly v hlavě a srdci jeho k laskavému posouzení.

²⁾ Toť dle interpunkce katechismu pražského. Breviář však má správněji: Credo in Deum, Patrem omnipotentem, . . . R.

ssoupil do pekel. Němci: zu der Hölle, nikoli zur Vorhölle, v latině: ad inferos (sc. omnes). Tři jsou taková skrytá místa, která se pospolu pekla jmenují. — Tu pravíme, duše P. Ježíše do pekel ssoupila, z předpekli však duše nábožných lidí vykoupila či vyvedla.

Někteří učitelové Církve jsou toho mínění, že i do očištky duše Pána Ježíše ssoupila, a dušem úlevu neb i odpuštění přinesla; ano že i do pekla ssoupila, zavržence hrůzou naplnila, v spravedlnosti své se jim objevila, aniž by na své slávě čeho utrpěla, jako paprsky sluneční vnikají do míst temných a hrůzných, aniž by na lesku svém škodu utrpěly. O to se hádati, není třeba; třeba však říkati a učiti: Duše Pána Ježíše ssoupila do pekel.

c) Jiní chtějí 7. článek připojit až k 11. článku. Nezdá se nám tak. Neboť: 1. článek zahrnuje celé učení o Bohu Otci — stvořiteli i říditeli světa — a články 2—7 opět obsahují celé učení o Bohu Synu, Spasiteli ale také soudci našem. Poslání Jeho jako Spasitele jest těsně spojeno s jeho příchodem k soudu. Otec mu dal moc, činiti soud, nebo Syn člověka jest, Jan 5, 27. (že nás jako Bůh člověk vykoupil, dal mu Otec moc, činiti soud). Tak učili i sv. apoštolové: „Přikázal nám kázati lidu a svědčiti, že on jest, který ustanoven jest od Boha soudce živých i mrtvých“ (Skut. ap. 10, 42.). Andělé na hoře Olivetské pravili k ap.: „tak přijde“... (Tamtéž 1, 11.). Hle, sotva že vstoupil Ježíš Kristus na nebesa, již připomínají andělé: zase přijde.³⁾ Tento 7. článek jest korunou celého učení o Pánu Ježíši. Ten odtrhnouti či oddělit od předešlých, zdá se nám jako by sundal či sebral s věže celou střechu i s krovem.

Že je tu soud oddělen od vzkříšení těl, to nevadí; v 7. článku se vyloží: co je souditi a dle čeho bude Kristus Ježíš souditi, a v 11. opět co se míní slovy: „těla vzkříšení“, a u výkladu jednoho lze snadno též zaváditi o druhé.

d) Jiní opět chtějí v učení o křesťanské spravedlnosti říkat: Čiň dobré a varuj se zlého místo dřívějšího, varuj se zlého a čiň dobré. Tu jsme toho mínění, že třeba při naší porušenosti dříve ze zlého se čistiti (křest) a zlému se ustavičně brániti, (tělo, svět, ďábla přemáhati) a pak činiti dobré. (Odchyl se od zlého a čiň dobré — I. Petr 3, 10)

Církev užívá napřed exorcismu než žehná či svěť. Rolník, chce-li kliditi, připraví role, odklidí kámen, bloží a pod. a pak osévá pole čisté, upravené.

Tak ostříhejž křesťan čisté srdce, nebo je očisti, a do čistého strážej dobré skutky, kteréžby neplatné — bez zásluhy — byly, kdyby duše nečistá, bez milosti Boží byla.

Míníme též že většího namáhání a, pozoru — opatrnosti — třeba, by člověk zlému odolal, než ku konání dobrého. Mnohý sem a tam též dobré činí, ale při tom v hříších tone, z nich však vybřednouti síly nemá, či míti nechce. Tedy vše pochybeno u takového. *Kněz diecese Budějovické.*

Škola a veřejné zábavy.

Skoro každá doba má svoje slinné i jasné stránky; tak i doba naše. Podobně není lidského vynálezu, jenž by vedle prospěchu, jaký z něho plyne, nemohl též lidem býti ku škodě, zvláště když se ho zmocnila ruka zlá a nevědomitá. To platí i o tisku zvláště novinářském. Mnoho dobrého uvedl tisk v život, ale také mnohým a různým nepořádkům, zlovykům a neplechám brázdí a upravuje cestu.

³⁾ Pán blízko jest (Filip. 4, 5.) též: 1. Kor. 4, 5. Fil. 3, 20. Druhé příští vždy pojí k prvnímu a nám je tudíž vřele na paměť i na srdce kladou.

Tak na př. za dnů našich v každém skoro čísle našich krajinských listů čítávám lokálky obsahu as tohoto:

„V dědině X. odbyvala se dne toho a toho veřejná zábava. Uvědomělé obecnstvo holdovalo s nenucenou, veselou náladou Therpsychoře. Společnost poctili přítomností svou pan Z., důst. p. K., ctěné učitelstvo atd. Zábava byla velice animována, čehož důkazem, že většina teprv před úsvitem odebrala se domů.“

Lokálka ta, řekne se, není sama sebou zlá; zábavy byly před námi a budou i po nás. To jest ovšem pravda. Ale zdali pak se jim dostávalo vždy tolikých chval a doporučování jako právě nyní? A to jest právě, co nás naplňuje jakousi obavou. Neboť tím ustavičným vynášením dotyčných zábav, pozdního rozchodu, tím ustavičným vychvalováním „pokročilého a uvědomělého“ obecnstva, tím vypisováním a jmenováním osob, kteréž na zábavě podílu měly, vnucuje se mládeži klamné mínění a falešný náhled, jako by bez navštěvování podobných zábav nemohl se člověk ani řaditi k „pokročilému a uvědomělému“ obecnstvu; slovem vštepuje se malým i velkým touha po přílišné marnivosti, titěrnosti, ať nedím bezuzdné požívavosti. A přece máme trpkou toho zkušenost, kam až to přivedly obce druhdy bohaté, když byly sobě zamilovaly příliš časté zábavy a s nimi obyčejně spojené pitky.

Již z této příčiny není valně dobře, když osoby, kteréž svěfence svoje mají nabádati k věcem vážnějším, podobných zábav až příliš „svědomitě“ se zúčastňují a k osobám těmto patří zajisté učitelé mládeže stavu světského i duchovního.

Mimo to ještě: čím víc vystupuješ na veřejnost, tím častěji býváš posuzován. A toto posuzování děje se zhusta dost nemilosrdně, zvláště od těch, kteří jsou nám poněkud podřízeni. Študenti posuzují svoje professory a byl-li by který, jenž probděl častěji přes půl noc anebo dlouho do noci — ne však nad knihami, neměl by u nich příliš mnoho úcty ani respektu a chtěl-li by si jich přece zjednati, musil by sáhnouti ku prostředkům, pro něž by se stal žákům svým buď směšným aneb ještě spíše — nenáviděným.

A také ti malí „študentci“ na školách obecných naslouchávají pilně hovorům a různým posudkům, jež buď otec jejich anebo ještě častěji máti o tom neb onom pánu pronášejí; doslýchají-li se posudků nepřiznivých aneb méně chvalných, tu gloriola vážnosti a autority učitelovy v očích jejich bledne více a více, až konečně snad zcela vybledne, — a kdo tím vinen?

Mimo to nedají se časté zábavy aneb návštěva jich příliš horlivá doporučovati učitelstvu — ať světskému ať duchovnímu — již se stanoviska socialního. „Já se dřu a lopotím a ten se jen stále raduje a užívá,“ — myslívá sobě tak mnohý dělník a s trpkostí o tom vypravuje doma ženě i dětem a v továrně svým spoludělníkům.

Nuže i zde platí: názorné vyučování! Nejprv ukažme příklad sami na sobě a pak budeme jiné moci poučovati, napominati nebo varovati s úspěchem. Jinak by se nám mohlo říci právem: *Medice cura te ipsum!* lékaři, vyleč se sám, aneb aspoň — mlč!

(Marius.)

O jedné časté anomalii jazyka a kterak lze ji léčiti cestou paedagogickou?

Píše A. P—a (Dol. Rak.).

Řeč — jak vzácný to dar od Stvořitele! Jak mohutně liší se touto člověk rozumem nadaný od zvířete, jež leda nějakým nečláankovitým skřekem dovede naznačiti své tužby, své city!

Ačkoli pak se vždy vysoká cena řeči uznávala, ačkoli potřeba řeči od prvotních dob pobytu člověka na zemi vždy se pociťovala, přece vidí se

mi věk nynější nad veškeré předešlé daleko hovornější. Za dnešních časů všude se „řeční“: V kasinu, ve spolku, ve družstvu, v klubu, ve sněmu, v radě, zvláště pak při hostinách „až do těch hrdel.“

„Líná huba holé neštěstí“ — dí známé přísloví a to věru právem. Bys třebaš na dně duše své choval poklady moudrosti Šalomounovy i vědomosti všechněch doktorů „nového zákona,“ neumíš-li zahráti si na řečníka, podobáš se kupci, jenž mnoho sice zboží chová na skladě, však nemoha je prodati, prodlením času padá za oběť neúprosnému bankrotu.

Bylo to kdesi, tuším že až někde v Trantarii, kde za rektora university vyvolili si profesora, jehož hlavní předností prý dobrá huba, oplývající mnohými zvučnými frasemi a slovy, však nevalnou prý vědátorskou slovností... Nuže což z toho?... Že nám vychovatelům vskutku sluší věnovati jazykovému ústrojí našich chovanců bedlivý pozor. Arci lékaři nejsme, proto se nebudeme plést v obor lékařský, v nějž zajisté spadají mnohé vady jazykové. Také si pisatel článku tohoto neobral za úkol dáti nějaký návod učitelům dětí hluchoněmých. Výchova a učení hluchoněmých tvoří již od doby delší zvláštní obor v umění paedagogickém. Přítomné řádky budou se zabíratí úkazem, jenž jest mezi mládeží i odrostlými dosti častým, a jenž tak směšným slovem charakterisuje se, slovem — **k o k t a n í**. Laskavý čtenář se bezděky usměje při slově tomto; úsměv ten byl sice tak mihotný, přelétavý, že by méně podezřivé oko ani ho nepostřehlo, však nešťastný koktal nepřehlédne ničeho, co ho činí ubohým! On zahlédl lehký ten úsměv, a zadumav se propoví: „Podivno, němého, hluchého, slepého politují; šilhavému, hrbatému, koktavému se vysmějí!“ Snad zaleskne se v oku koktově i malá slzička, však co platno, i ti, kdož s ním soustrast cítí, sotva se zdrží úsměvu, zočí-li ty chvějící se rty, ten násilný sykot, praskot a rachot deroucí se z ohrady brzo skřípajících, brzo opětne zaťatých zubů, zočí-li tu odulou, vnitřní patálí zrudlou tvář, zočí-li ten hrozitánský, úzkostlivý, plachý pohled, jenž jako zloděj krade se z polootevřeného, mnohdy zase křečovitě vypouleného oka!

A kdo by se nesmál! Kdyby na zajíce místo z pušky stříleli z děla, kdo by se nesmál?

Ano v tom právě spočívá ta směšnost, že ku věci tak jednoduché, jakou jest i dítětem ovládaná mluva, kokta užívá prostředků tak četných a nepřípadných! On mluví rukama, nohama, břichem, očima, nosem, tvařema, rtoma i zuby, nejméně však otevřenými ústy, jazykem a plícemi. Kdo by se nesmál? —

Však vychovateli nemá býti do smíchu, je-li chovanci jeho do pláče opravdu usedavého, a nikoli mazlivého, nýbrž zoufanlivého! Pomoziž tu, kdo můžeš! —

Dříve než lékař předepíše lék a stanoví způsob ošetřování nemocného, o h l e d á prvé nemocného, poptá se, poklepá, naslouchá atd. Učínmež podobné při koktovi! — Kterak počíná si tento, když mluvití chce?

Ani vzduchu nevdechnuv, ani řádně úst neotevřev, počne jako nějaký břichomluvec ve svém nitru mačkatí a tlačiti ze všech sil, až se mu rdí tváře a oči mu z důlků vystupují. Jak nepřipadné to počínání! A přece jedině toto mačkání uvnitř jest charakteristickou známkou vady koktalovy. Nikoli ono nekonečné opakování jednotlivých slabik i celých slov, což nejprve v laikovi úžas budí, tvoří podstatu řečené vady, vždyť i normálně zbudovanému mluvkovu se leckdy taková rekapitulace podaří dokonce proti vůli. Okolnost, že kokta z pravidla opětuje slabiky nebo slova tlumeně pronešená, jest spíše následkem či účinkem onoho vnitřního namáhání. Jako rváč učiniv mohutný rozmach, rány obmyslené nezadrží již bezprostředně před úderem, jako běhoun prudce rozběhlý běhu náhle nezarazí, jako struna, jsouc pružna, třebaš zevní síla účinkovati již přestala, dále se chvěje a zvučí, tak i kokta jednou vyraziv tak mocným útokem, nemůže ihned ustati; orgány jednou tak násilně vzrušené, jsouce u všech koktů velmi citlivy, pobudou si bezděčně

děle v pohybu, jenž křeči nějaké na vlas se podobá, proti vůli nebohého koktala, jenž se marně pokouší, aby dostal ze sebe následující slabiku

A odkud toto nepřipadné počínání? Bůh sám ví; vědění lidské stojí v této příčině asi na rovní se Sokratovým vyznáním: „Vím, že nic nevím.“ Pro samé stromy neviděti lesa, pro samé slupky neviděti jádra, pro samá slova v otázce této tak různých se lékařů neviděti myšlenky, která jim asi tanula na mysli. Nic než theorie, samá „šedá“ theorie! I já jsem si zbudoval theorii, již potud budu věřiti, pokud mi někdo nedokáže, že jsem na omylu. Mluvím z vlastní zkušenosti, a zkušenost prý jest nad učnost. Však i této se mi jakž takž dostalo, třebaž že mi aspoň ve příčině vady mé málo prospěla. Souhlasím s Emilem Denhardtem, druhdy majetníkem ústavu pro koktavé v Burgsteinfurtu Vestfálském, že koktání jest vada psychická, však doplnil bych, že ku psychické vadě se prodlením času přidružila také vada fysická. Vždyť není divu! Když po dlouhá léta stroje zneužíváš, nemusí-liž pokaziti se? Z pravidla ovšem kořeni vada koktalova v duši, nestal-li se tělu zvláštní, taktéž na duši působící úraz, což se arci přibízí — pochod to zvratný. V pochodu postupném, jak již naznačeno, sídlí ovšem zmíněná vada na způsob kořene v duši, z této pak vkrádá se postupem času na způsob pně a větví i do ústrojí tělesného. Prve rozbolavěla duše, postupem času rozbolaví také aparát, jenž duši slouží, totiž orgány tělesné, jež sprostředkují vůdcovské rozkazy duše. Na př. strach pojal do jista prve duši, tato sdělila se ruče o něj s tělem, a hle! zděšenému jazyk vážne, zajikavě a trhavě derou se slova ze stísněného hrdla — prototyp vtěleného kokty. I koktavý nepřišel-li zmračený na svět, nebo nepřišel-li již záhy k úrazu, z počátku nekoktá, však jsa příliš útlocitný, podlehá brzy účinkujícím naň dojmům strachu a bázně ve všelikých odstínech, až konečně z jednotlivých aktů stal se habitus; strach prve aktuální, jenž se dostavoval v jednotlivých snad objektivně důležitých případech, stal se nyní habituálním a pojímá ubohého koktu ve všech subjektivně kritických momentech t. j. kdykoli jest mu promluvíti slovo, které padá na váhu.

S chutí požívastne si ve veselé společnosti a koktání na něm ani skoro nepozoruješ, však běda, zeptá-li se ho kdo, jak se jmenuje?! Tu není zbytků, pravé jméno jeho jest jen jedno, synonymem si pomoci nelze, co činiti? Chutě do boje! „Jen hlavu neztratit“, pravil kat ku zločinci, jemuž před popravou bylo příliš úzko. S takovým asi šibeničním humorem podejímá se chudák kokta odpovědi na onu osudnou otázku. Jaké to bombardování, jaké to namáhání! A přece se „smělý“ tazatel z úst koktových sotva asi dozvěděl, jak se jmenuje. Kdyby se ho byl ptal někdo na stáří, na rodiště, na dům, kde bydlí, pomohl by si snadno z nesnáze odpovědí: „Jsem přes dvacet,“ „budu brzo plnoletý,“ „skoro čtvrt století“ a pod. Také stranu rodiště, bydliště atd. lze najíti dosti různých odpovědí: „V malé vsi u N.,“ „Na jihu vlasti u N.,“ „v lesích nebo za lesy,“ „v údoly řeky N.“ —

Z vývodů těchto plyne, že kokta hlavně tehdy koktá, když jest mu mluvíti přesně, určitě, stručně, doslovně v citacích atd. Tato okolnost jest patrně také důkazem, že se koktání právem považuje za vadu hlavně psychickou, neboť vada tato při veselém nebo rozmarném rozpoložení mysli, jakož i pod příznivým vlivem jakéhosi hrdého sebevědomí téměř úplně ustupuje v pozadí. Pravil jsem svrchu, že koktovi za těžko přichází doslovně citovati, a přece býval jsem sám, ačkoli koktav, svého času slaveným deklamátorem, jak moji kollegové by mi dosvědčili. Kterak to možno? Aj „cítil“ jsem se jaksí. Těše se přirozené a vrozené živosti a snad také improvisatorskému nadání, zmužile stoupal jsem i před širší obecenstvo, jež jsem takorůžka za „miseram plebem audientium subditorumque“ považoval. A věru podivno: Táž báseň, již jsem deklamoval na podiu ani se nezajiknuv, působila mi ihned těžký kříž, jakmile jsem ji měl odříkávati v „lavici.“ V prvním případě cítil jsem se totiž co pán situace, byl jsem jaksí přednostou celé společnosti, ve druhém pak případě byl jsem pouhým, prostičkým školáčkem!

Patrně tedy, že koktání jest arci prvotně vada psychická a druhotně teprve vada fysická. Než co platno jest nám věděti, kde bychom měli hledati kořen této vady, když jest do duše tak nesnadný přístup? Co platno říkati koktavému a jej chlácholiti: „Neboj se, neboj!“ když nebohému každá písmenka jest děsným hasťošem? Bohu díky nalezla se rada účinnější. Ovšem i zlatá berla zůstane berlou, a dojistá, lépe a snáze si pochodí zdravý, silný a bezúhonný rekrut nežli urozený, o vkusné a drahocenné berli se belhající veterán. Nuže jak tedy vypadá ta berla o niž ubohý kokta, chromý na jazyk, se může opírat? (Dokonč.)

Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě.

Píše Fr. V o h n o u t, farář v Žluncích.

(Pokračování.)

26.

Jak dlouho očekávali lidé přislíbeného Mesiáše? Která doba církevní nám připomíná ty 4000 let? A kdo jest ten zaslíbený Vykupitel lidí, jenž také Mesiášem se nazývá? Pán Bůh vyvolil pro Vykupitele matku — kterou? Skrze koho to dal P. Bůh vědět bl. P. Marii? Jak pozdravil archanděl Gabriel bl. P. Marii? Co oznámil jí o budoucím Vykupiteli, čím že jest to Syn? Z koho počala Maria Ježíše? Anděl oznámil P. M. ještě o jiném dítěti — komu že se naroditi má? Či manželkou byla Alžběta? Kdo by mně pěkně vypravoval o tom, jak archanděl Gabriel se zjevil Zachariášovi? Kým měl býti ten synáček Zachariášův? Alžběta byla teta bl. P. Marie; jak tedy uslyšela P. M. od anděla, že Alžběta má obdržeti synáčka, zaradovala se a umínila si, tetu Alžbětu navštívit. I vydala se hned na cestu. Když pak vstoupila do domu Zachariášova a pozdravila Alžbětu, naplněna jest tato Duchem sv. a s radostí zvolala: „Požehnána tys . . .“ Povšimněte si dobře, jak vítá Alžběta P. Marii? Ta začátečná slova jsme již slyšeli — od koho? Anděl Gabriel tak pozdravil P. M. z rozkazu Božího a kdo vnukl asi sv. Alžbětě tatáž slova? Bůh sám tedy dává tak velebiti bl. P. M. skrze anděla i skrze Alžbětu; přeje si tedy uctívání bl. P. M. Alžběta také toho vnuknutí Božího uposlechla; nebo slyšte, jak uctivě dále mluví k P. M.: „Odkud mi ta milost, že matka Pána mého přišla ke mně?“ Koho pak to asi nazývá Alžběta Pánem svým? Toho, jehož bl. P. Maria měla poroditi; kdo jest to? A Pán Ježíš jest skutečně Pánem a to nebes i země; nebo co pravil o Ném arch. Gabriel k P. M., čím že jest Syn? Když tedy Alžběta nazývá P. M. matkou Pána svého, uctívá ji tím jako Matku Boží a to zajisté z vnuknutí Božího; celá pak posv. radostí nadšená velebí P. M., že uvěřila a ujišťuje, že vyplní se jí vše, co od P. Boha jí bylo povédáno. I poznala bl. P. M., že sám Bůh zjevil Alžbětě o zvolení jejím za Matku Boží a proto plná vděčné oddanosti zvolala: „Velebí duše má Hospodina a zplesal duch můj v Bohu Spasiteli mém, že milostivě shlédli na mne prostou dívku; neboť aj, od této chvíle blahoslavenou mne nazývají budou všichni národové.“ A skutečně všichni katol. křesťané velebí bl. P. Marii jakožto Matičku Boží a to těmi slovy, kterými ji sám Bůh skrze arch. Gabriela a skrze Alžbětu pozdraviti dal; jakou že modlitbu připojujem k Otčenáši? „Zdravas M.“ a vyzýváme ji dle návodu Církve sv. „Sv. Maria, Matko B.“, aby se za nás přimlouvala. Vidíte, že tu modlitbu sám P. B. zjevil, a proto se jí vždy zbožně modlete, jako arch. Gabriel a sv. Alžběta. — Bl. P. Maria zůstala u Alžběty po tři měsíce, aby jí posluhovala a tak dočkala se toho, když Alžbětě přislíbený synáček se narodil. Byla

z toho veliká radost v celém domě; ale i sousedé, když se to dozvěděli, těšili se z toho, poněvadž milovali Zachariáše a Alžbětu pro jejich šlechetnost. I přišli jim k tomu štěstí přát a radili se, jak to dítko pojmenovat. Všichni téměř shodovali se v tom, že by synáček po otci nazývati se měl Zachariáš; my však už víme, že dítko to mělo jméno své již určené od Boha — jaké? Proto Alžběta trvala na svém, aby se jmenoval Jan. Měl to tedy rozhodnouti Zachariáš; že ale byl němý, dali mu tabulku, aby to napsal; a on napsal, ale spolu také hned to vyřkl: „Jan jest jméno jeho“ Udivením naplnilo to všechny přítomné; ale Zachariáš pověděl jim nyní vše, co se s ním stalo v chrámě a že nyní naplnilo se všechno, co mu anděl zjevil. A naplněn Duchem sv. počal hlasitě velebiti Boha, že navštívil lid svůj a připravil vykoupení, an již v dítku tomto poslal Předchůdce Mesiášova. Všichni svatou bázní naplnění jsou, nebo poznali v tom všem řízení Boží; s vroucností velebili za to společné Boha. Připojme se v duchu k těm zbožným lidem a s nimi poděkujme Pánu Bohu, že i nad námi se slitoval, když nás hned jako dítky na křtu sv. pro spasení věčné posvětil . .

Juana Vivesa dvě osnovy učebné.

Napsal Václav Petru.

(Pokračování.)

II.

Kateřině, královně anglické, jediné ochrankyni mé.

Nařídila's mi, abych napsal krátký plán, dle něhož by se řídil učitel vyučuje dceru tvou. Poslechnu tě rád, ježto bych ti rád posloužil ve věcech mnohem důležitějších, jen kdybych mohl. A poněvadž jsi zvolila právě onoho učitele, muže, jakož se sluší, učeností a rozšafností vynikajícího, přestal jsem pouze na tom, abych jednotlivé požadavky pouze nastínil; on pak to ostatní již doplní. Co však se podává temně nebo co po mém rozumu spisovatelé gramatičtí přehlédli, označil jsem slovy poněkud zevrubnějšími. Prosím Boha, aby se stala učebná tato osnova náležitě prospěšnou vědeckému a mravnímu vzdělání dcery tvé. Žij blaze a přijmi ubezpečení, že mysl má jest Veličenstvu Tvému vždy oddána a podrobena.

V Oxfortě, dne 7. října 1523.

J. L. Vives.

Čtení.

Výzvuk písmen ať se naučí vyslovovati úplně, obratně a správně, neboť prospěchu vyučování jest s nemalou důležitostí, jak se naučila počátkům a jak umí slabiky vyslovovati. Nechať ví, že některá písmena slují samohláskami, jiná souhláskami, kolik jich způsobu každého jest a proč se tak nazývají. Ať se učí dále, že jsou některé ze souhlásek němé, to jest, že počínají se zvukem, ježž označují, a samohláskou se končí, na př. b, c, d, nazývají se tak, poněvadž neznějí, stojí-li samy, a nejde-li po nich v zápětí samohláska; jiné slují polohláskami (semivocales), a z těch jsou některé plynné (liquidae) na př. l, m, n, r. Dvě ze samohlásek, i a u, přeskakují mezi souhlásky, následuje-li po nich jiná samohláska, s níž se spojují ve slabiku, na př. ve slovech vivus (vívus), coniicio, vinum (vínium), vulpes (vúlpes). V řečtině se ῥωτα nestane nikdy souhláskou, tudíž se na př. Jacobus, Joannes nevyslovují s J (j); souhláskové u zní v této řeči ov, samohláskové u se rovná dvojhlásce ov. Slabikou zoveme styk více písmen; avšak

slabiku může činiti také samohláska prostá na př. v Marie, Ježíš. Slabika záleží tudíž buď z jediné samohlásky nebo ze samohlásky a souhlásky: bez samohlásky slabiky není, a kolik samohlásek se ve slově objevuje, tolik slabik má. Ze samohlásek se skládají čtyři souhlásky: dvě se i píší i vyslovují, dvě pouze píší a nevyslovují, leda že by byl zvuk poněkud silnější nežli zvuk jednoduché samohlásky. Zcela též věci ji učte v řečtině, aby v obou řečích zároveň vyslovovala čistě. To se musí provozovati tak dlouho, až zmizejí všechny chyby.

Částky řeči.

Potom necht se učí, že mají Latínci osm částí řeči, čtyři ohebné a čtyři neohebné. Z ohebných se nazývají slovesy ty, jež vyjadřují činnost a se ohýbají dle způsobu a časů. Které se ohýbají dle pádů a označují stav, slovou participia. Zájmen jest patnáct, ostatní slova podobná jsou jména (nomina). Z neohebných částek řeči jest asi padesát předložek; spojka mi jmenujeme spojovací částice jednotlivých částí řeči. Slova, jež vyjadřují náhlé pohnutí duševní, nazýváme, citoslovci, všechna ostatní příslovci. Všecko toto buďtež pouhé pokyny, aby se více nabádalo a porozumění sprostředkovalo, nežli aby bylo vyučováno podrobně a exaktně. (Pokr.)

Z r n k a.

Mnohých lidí štěstí proto povyšuje, aby tím tížeji a nebezpečněji padli. — Spasení duše nám milejší býti má, nežli všecken svět. — Zrušení smluv, slibův a přísahy jest největší nešlechtnost a hřích. — Co za starodávna bylo dobrého, sluší obnoviti, neboť starodávni věci i nám hoditi se mohou. — Svět zrádce daruje, Bůh tresce. — K velikým věcem potřebí myslí hrdinské a stálé. — Jsme-li milovníci své vlasti, povinni jsme vedle hřivny od nejvyššího Pána sobě svěcené, o to snažně pracovati, abychom jak slávu a čest Jeho v národě svém rozmnožiti, tak i své zemi České za mnohé dobrodiní odměně se odsluhovali, aspoň tím, když bychom poctivost, obecné dobré a jazyk její dle možnosti své zvelebiti hleděli.

b) Ze spisů Sixta z Otrstorfu.

Kratička jest tohoto světa sláva, kratičké štěstí, kratičká rozkoš a všechna moc tohoto světa v rychlosti — pomijí. — Čím kdo vyšší, toho také pád očekává broznější, nebo sláva závist plodí, závist pak nebezpečenství. — V přech a věcech pochybných a nejistých žádného rozsudku nečin, ale toho k samému soudu božskému poodlož. — Žádného před vyslyšením neodsuzuj, na žádného z pouhého domnění rozsudku nevyřikej: prvé zkus pilně a rozvaž bedlivě a potom teprv suď. — Následuj při soudech pravdy, žádného neza- stávej proti zřejmé pravdě; neprohlídej, když soudíš, k osobám, chudý-li či bohatý? pozři ke při a ne k osobě. — Tak jiné suď, jakby sám chtěl, aby tě jiní soudili. — Při soudu spravedlivém zachovej také i mi osrdenství, neb což přílišného a nad míru jest, nedostatek v sobě nese. — Spravedlivě jednomu každému čin a spravedlnosti uděluj pro samu odplatu věčnou; nebo kdož dobré věci zde bere, více co by měl vzíti necht neočekává. — Čehož koliv s rozšafností působiti nebudeš, nedostatek v tom najdeš; nebo ctnost nerozumná anebo nerozšafná za hřích se pokládá. — Nemírným a nestřídým užíváním dobré věci ve zlé se obracejí, což se však v střídmosti děje a vykonává, zdraví v sobě nese a zavírá. — (Pokr.)

Spisy redakci zaslané.

Cesta rozumu a srdce ku spojení se s Kristem. Postní kázání. Napsal Edvard Brynych, sídelní kanovník Vyšehradský. Druhé vydání. — **Zachraň duši svou.** Dvě řady postních řečí, vydává Edvard Brynych. Druhé vydání. — **Postní kázání** o posledních věcech člověka, s dodatečným kázáním na velký patek. Dle Jos. Othm. ryt. z Rauscherů, kardinála knížete biskupa Vídeňského, přeložil Václav Jos. Čečetka, duchovní správce c. k. trestnice kartouzské. — **Mojžíš.** Obraz povahopisný. Napsal Petr Kopal. Otisk z „Nedělní přílohy Čecha“. — Vše tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) a k dostání v knihkupectví Cyrillo-Methodějském (G. Franci) v Praze. — **Růže Dominikánská,** katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Ročník IV. č. 10. Obsah vybraný. Doporučujeme.

Listárna redakce.

P. T. pp. referentům k laskavému povšimnutí.

Ony p. t. pány, jimž už byly zaslány některé listy paedagogické. aby je laskavě pročítali a o nich občas podávali zprávy, jakož i pány ty, jimž listy teprve zaslány budou, prosíme, aby: 1. krátce, určité a jasně vytkli obsah a směr listu: 2. články zvláštního pozoruhodné uvedli též zvlášť v krátkém výtahu; 3. co by sledali v tom kterém listě proti náboženství, církvi neb kněžstvu, aneb co by tam sledali spřízněného se snahami podvratnými, aby přesně ve zprávě zaznamenali, věty pak v tomto směru zvlášť markantní a charakteristické aby sobě neobtěžovali věrně opsati na zvláštní malý listek s přesným udáním jména časopisu, ročníku, čísla a stránky a jej spolu se zprávou redakci zaslali. Redakce listky ty přiloží k zásobě lístků podobných, aby se jich mohlo v čas potřeby užítí, Zajímavé drobné zprávy z oboru školství nebudtež také opomíjeny. —

Kdo z pp. katechetů chtěl by si zvlášť všimati dvou krejcarových protestantských traktátů, jež se zvlášť v Praze vyskytují často v rukou dětí a jež mají na skladě hlavně dva knihkupci, z nichž jeden má krám přímo naproti dvěma školám měšťanským? — Kdo chtěl by pročítati spisky pro děti z protest. knihtiskárny p. Hoblíkovi, jež někteří páni velice horlivě rozšiřují mezi školní mládeží? —

P. t. pány spolupracovníky, jejichž práce nebyly dosud tištěny, prosíme opětně o laskavé shovění; dojdeť postupem času na všecky. Při tak velikém návalu látky není lze ani při nejlepší vůli vyhověti všechněm najednou.

NB. Ku přání některých pp. katechetů ochotni jsme v listě tomto otevřítí rubriku otázek a odpovědí o věcech, jež se týkají školství, právního postavení pp. katechetů a pod.

Obsah „Vychovatele“:

Restaurujme auktoritu Církve ve škole. (Píše Josef Nedvídek. Pokračování.) — Náboženství ve výchování. (Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček. Pokračování.) — Jak by se měla vykládati představa lítosti potřebné ku pokání. (Píše Klement Markrab.) — O modlitbě ve škole. (Z praxe školní podává E. Cívka, katecheta.) — Účel školy obecné. (Promluvil Em. Žák, katecheta.) — Blbé dívky a jejich náboženské výchování. (Alois Dostál.) — Slovo o katechismu a ku katechismu. (Kněz diecése Budějovické.) — Škola a veřejné zábavy. (Marius.) — Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě. (Fr. Vohnout, farář v Žlunicích. Pokračování.) — O jedné časté anomálii jazyka a kterak lze ji léčiti cestou paedagogickou? (Píše A. P—a.) — Juana Vivesa dvě osnovy učebné. (Napsal Václav Petrů. Pokračování.) — Zrnka. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASTĚ“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Sirotčinec.

Úvaha o výchování sirotek v ústavě a v rodině.

Podává Alois Matuška.

I.

Sirotčinec jest jeden z oněch ústavů, při němž vedle účelu vychovávajícího vynikají některé ještě velmi vážné zřetele, které dlužno si náležitě uvědomiti.

Sirotčinec jest ústav humaní v nejlepším toho slova smyslu.¹⁾ Sem přijímají se sirotkové, i také jiné děti ubohé, které pro různé příčiny byly zbaveny domova.²⁾ Jsou to dítky opileců, vězňů, tuláků, rodičů rozvedených, znemravnělých, nemocných a p. Živly tak různorodé mají se nyní společně vychovávat i jest patrné, jaké z toho povstávají pro vychovatele obtíže.

Ústav má jim doopravdy nahraditi rodinný útulek, mimo něj nemají jiného domova. Obec také přenáší na ústav práva rodinná, na vychovávací sbor postavení otce a matky. Sirotčinec jest ústav rodinný a tím se liší od jiných ústavů, které jsou chovancům svým dočasným přístřeším, anebo jichž

¹⁾ Humaní stanovisko bylo to, které odevzdalo sirotčince do rukou osob stavu duchovního, a z téhož zajisté důvodu svěřeno bylo výchování sirotek v Lipsku lékařům, jakožto mužům, jenž má smysl a zrak pro utrpení lidu a dětí.

²⁾ Statuten des kath. Waisen-Hilfsvereines in Wien. §. 4.: Die Fürsorge des Vereines erstreckt sich auf kath. Kinder, welche entweder beide Eltern oder doch den Vater durch den Tod verloren haben, oder die von ihren Eltern derart verlassen sind, dass sie als verwaist betrachtet werden können. — V sirotčinci pražském je zřízeno pro takové dítky t. zv. „oddělení bez přístřeší.“ Také v sirotčincích francouzských (orphelinats) nečiní se rozdíl mezi dítkami opuštěnými a sirotky. Mnohé z nich přijímají také dítky chudé. Naproti tomu Angličané rozeznávají sirotčince (orphanage) v přesném slova smyslu od domovů (home) pro dítky opuštěné i pro sirotky.

účel jest pouze vzdělávací. Obec, jež jest povinna starati se o dítky bez přístřeší, dává je někdy do sirotčinců a tím jest ředitelství připraveno o samostatný výběr chovanců, opět veliký zřetel, jenž v celém vedení ústavu padá na váhu.

Sirotčinec má býti dětem domovem. Ale uvažme jen obtíže, které dokonání takového účelu jsou na závalu. Máme při tom na mysli ústav většího složení, kde se tedy nabízí vychování hromadné, jež jest samo sebou na újmu rodinného. Pravý význam rodiny spočívá v jejích radostech a starostech, v onom úzkém splynutí několika málo osob, které jsou si krví a duchem spřízněny, spojeny sterými vlastnostmi těla i duše, v oné zvláštní rodinné individualitě, na které mají podíl tisíce drobné události rodinné. O tyto přednosti vroucího života rodinného přicházejí chovanci a hlavně proto jsou ubozí. Příchodem a odchodem chovanců kruh jejich stále se mění, často i odchodem pěstouna; chovanci neshlí se v takový celek přirozený, jakým jest rodina. Také se jimi scházejí kontrasty, jaké se nikdy nemohou objeviti v rodině, mající společné názory a návyky.

Vychovávají se pak jako dospělí, jako vojínové v kasárnách (více dresurou nežli vychováním) anebo jak občané ve státě (více způsobem právním nežli vedením). Tento způsob vychovávání mládeže byl přiměřenější ve starověku. Již Solon označil vychování dítek za úlohu státu, vystaviv zásadu: „Že tu není nikdo pro sebe, nýbrž s ostatními že žije pro celek.“ Ještě přirozenější mohlo to býti ve Spartě, kde život rodinný pohlcen byl státem! Dítě od 7. roku náleželo již státu. Tam byl život družný vyvinut ve skénách (státech) a také pacholíky vidíme seřaděny ve sborech pod paidonomy a buagory. Děti jsou vychovávány společně již od malička a jaký byl život, takové bylo vychování: válečné, drsné, pospolité. Tam také výhradně platila zásada (jinak správná), že nejlepší školou je život sám. Chlapci úmyslně vedli se k úskoku — mohli hřešiti — jen nesměli býti polapeni! Přenášení spartského systému na naši společnost kulturní jest nepřislušné, jakožto neodpovídající našim poměrům. Stinné stránky veřejného spartského vychování mohly býti ještě paralysovány onou jednoduchostí a tuhostí charakteru, přísností, s jakou byl mravní život strážěn („bezectí“³⁾), čehož v naší době není. —

V ústavě vládne zákon a nikdy ona vřelost dobrotivého srdce rodičů. Pěstoun má býti dětem otcem i matkou; dovede-li toho býti obojím? jest každý pěstoun zaujat pro dítky sobě svěřené skutečnou, nelíčenou láskou, která by se alespoň podobala přirozené lásce rodičů? Může dáti on, jsa těžkými pouty svého povolání sevřen, osamoceností a jednotvárností života k zasmušilosti přivedený, onu živost a veselost dětem, jaké potřebují?

Skutečná láska vyváží všechny zákon. — Rodina jest rozšířená úsoba více jednotníků udržující se citem závislosti jednoho na druhém. Ale kde nelze předpokládati této intenzivní závislosti, tam musí býti život zákonný, jenž sotva dá vzrůst vroucímu spoluzítí. Při velikém počtu chovanců vzroste egoismus, nedůtklivost v maličkostech, vzájemná nevraživost, nenávisť ku každé autoritě, rušení předpisů jen proto, že jsou to předpisy, a vůči osobám je vedoucím potměšilost, pokrytectví, ano i raffinerie. V rodině přetvářka z pravidla odpadá, poněvadž jest tu kruh osob malý, obcování vroucné a rodiče znají dítky od narození. Faleš vyvíjí se v ústavě tím více, když dítě vidí, jak se stále od celého množství lže. Děti vypořádávají vše, právě jako velcí lidé, čím by se dal zákon obejít, jak by své pěstouny obelstily. Jako v kasárnách, tak i v životě mravně zkažená individua, dovedou-li chytře učiniti jistým formám za dost, jsou chválena, tak i zde vyvine se snaha

³⁾ A přec vyvolalo spartánské toto vychovávání brzy hroznou spoustu mravní, hlavně u žen! (Pozn. R.).

obejít příkazy, vyhnouti se, oklamati, stavěti se hodným pro chvíli, což jest nejhorší školou pro život: vychovávají se licoměrníci, nezvyklí opravdové práci, kteří se dají zaprodati, ale i hned dovedou zraditi, lidé bez zásad. V ústavě platí zevnějšek více nežli nitro a v tom vězí největší vada každého internátu. Vnitřní život jednotlivce zůstává většinou nepoznán. Jako při armádě chválíme dokonalé zevnější vystoupení vojínovo, ale jeho vlastní povaha jest velitelům lhostejna, jako ve státě pouhé vyhovění zákonu dostačí, ale pravá podstata dotýčného občana se nebere na zřetel, tak i veliké internáty na povrch sic vynikají velikým pořádkem, ale bývají uvnitř sídlem největší mravní skleslosti.

Mechanismus ústavu má následky nejen mravní, ale i psychologické. Celý ten stroj pohybuje se od rána do večera, den co den v jednom tempu, beze změny, bez vyrušení a umožňuje svou jednotvárností chovance i vychovatele. Neurčitost budoucího, ona charakteristická známka života, jež dodává životu svěžesti, barvy a půvabu, obdařujíc člověka podněty k činnosti a podnikavosti, v ústavě nemá místa. Mechanismus ústavu utlačuje dále snahu a možnost přihlídati k individualitě při vychování, kteréžto žádá, aby se při dítěti docílilo co možná největšího rozvoje jeho vlastních sil. Stejný rozkaz, rovné požadavky, jedna metoda oblékají chovance ve společnou uniformu a nikdy nevystihnou, čeho jednatel potřebuje — rozvin jeho zvláštního charakteru. Každé individuum vyžaduje pro sebe zvláštního působení vychovatelského na základě vystihnutí jeho letory a jeho celého vývinu duševního.

Hoch z ústavu postrádá také oné pružnosti mysli, jakou se významává chlapec venku vychovaný. V toku jeho představ je stagnace. Následkem mechanismu domácího zařízení a stuhlého jednotvárného života jest proud představ příliš pravidelný a volný. Jest to ještě více následek nedostatku látky k novým představám, Doma vidí chlapec, jak otec koná rozmanitou práci, to a ono spravuje, obzor jeho se šíří přicházením do různých domácností jiných, mnoho zase vidí na ulici a vše se to obráží v jeho duši, pozůstává zde stopy a dává látku ku přemýšlení. Naproti tomu dětem, které byly od malicka vychovány v ústavě, nedostává se tohoto názoru; zde se jim spíše všechno odstraňuje, jsou velmi naivními a nejapnými a jako učňové se v řemesle málo osvědčují.

Dítě vychované v rodině sroste s cílem svých rodičů, dokud si nenašel svého cíle vlastního, ba často syn přejímá zaměstnání otcovo, kdežto není lze na chovance ústavu pohlížeti jinak, nežli jako na zástup dětí honěných sem tam, dětí, kteréž si nejsou vědomy žádného životního cíle. Také se jim nedostává oněch rozličných vlivů zevnějších, štěstí a neštěstí, kteréž — jakož i způsob, jak jsou od rodičů přijímány — působí vychovatelsky na vzdělání mysli dítek. Jen v rodině učí se dítě znáti v malém život tak, jak se utváří jednou ve velkém.

K nedostatku bystrosti ducha pojí se ještě druhé zlo, že se tlumí energie vůle pod ženským řádem domácím, který zamezuje veselé výbuchy dětí, odvalu, samostatný pohyb — vše to, čím se šťastné dítky v rodině vychovávají v příští energické muže s praktickým rozhledem a znalostí života. Z nejnižších vrstev vyšlo hlavně proto tak mnoho znamenitých mužů, že musili překonávat množství překážek, a z bohatých rodin často děti se nevydařují, proto že vyrůstaly ve vylučném postavení od ostatních dětí.

Hlavní a jediný popud živobytí je vlastně snaha po existenci, která vede člověka k dokonalosti pokud se týče dovednosti a k vypěstění charakteru na základě zkušenosti a účinkem všelikých ran osudu. V rodině již děti spolupůsobí při tomto zápase o živobytí. Mají příklad na otci řemeslníku neb rolníku a ten je strhuje sebou. Pěstoun nepracuje, jen dohlíží; a pracuje-li, není jeho práce tak vytrvalá, neúmorná a těžká jako toho, kdo si jí musí chleba svého vydělávati. Dítě, jež vyrůstá v rodině, vidí v mnohonásobném příkladě, jak otec jeho pracuje, jak těžce vydělává

si chléb svůj, nařiká na těžké živobytí a váží si každého kousku chleba, každého kusu šatů a náradí, a tento obraz šetrného živobytí mu v mysli zůstává a s ním dále putuje. V práci a strádání roste dítě, jest naplněno péčí o budoucnost a vděčno za každé nepatrné dobrodíní, které se mu prokáže. Naproti tomu hoch v ústavu jest vlastně pánem. On také děkuje, však z poučení, jako stroj, a cenu dobrodíní nezná. Od prvního do posledního jest o něho postaráno. Má vychovatele, oděv, pokrm, vyučování a všeho toho málo si váží, věda, že se mu vše musí dáti, co jest předepsáno a že se mu toho dostane ze zásob ústavu, který není vysazen úzkostlivé péčí o budoucnost. Přirozený následek toho je škodlání, necitnost v upotřebování majetku a dělání si práva na společnost i později, aby ho živila. Proto také socialisté prohlašujíce rovnost majetku, požívání a práva, zcela důsledně chtějí své děti vychovávatí nikoli v rodinách, nýbrž ve velkých státních ústavech společně.

Do sirotčince, jak již praveno, přijímány bývají dítky nejen osiřelé, ale i takové, jež byly rodičům svým odňaty anebo připadly obci v pečování. Z tohoto temného světa a z tak různých stran sebrané děti tvoří obyvatelstvo ústavu, který má z nich utvořiti řádné občany. Nehledě k této okolnosti, vyrůstají již při tak velikém počtu dětí neřesti samy sebou, a nedají se ubrániti ani při nejbedlivějším dozoru, zlý příklad táhne za sebou mnoho jiných a příležitosti k nákaze nedá se vyvarovati. Děti se vidí všude a vše si také povědí. Zvláště výstřednosti pohlavní jsou to, které bývají údělem ústavů.⁴⁾ Hochům z ústavu jsou povědomy věci, které dle věku měly by věděti teprve o několik let později. I jiná nezdravá hnutí citu objevují se tam, kde bydlí mnoho dětí pohromadě.⁵⁾ Vychování není všemohoucí, jak se domníval Helvetius. Jest o b m e z e n o přirozeností chovance a co může vychovatel činiti, jest jen úkol, aby vyzpytoval vlastnosti chovancovy, lepší jeho stránky rozvinul, horší pak hleděl utlumiti a zeslabiti, a to přiváděním neb odstraňováním vlivů. Jest-li individuum úplně mravně zkaženo, jest marno při něm všechno vychovatelské úsilí. Mimo to ohrožují příbuzní sami často kázeň již v ústavě a proto i nejpečlivější vychování takového sirotka v ústavě jest jen dílem polovičním. Postavme se na chvíli na stanovisko optimistů, nehleďme k tomu, jak to vypadá v ústavě ve skutečnosti, a mysleme si mravní stav chovanců ve světle nejkrásnějším: kde je záruka, že se chovanci udrží také v životě? Zkušenost ukázala četnými příklady, že se chovanci zvrhli, jakmile byli postaveni mimo ústav. Požadavky života jsou tak vážné a doléhavé a boj o existenci tak krutý, že jest lidem asamoceným velikého mravního udatenství zapotřebí, aby se od zásad mravních neuchýlili. Na úplné zdokonalení života, organisování jeho podmínek, musí se resignovati (každý takový pokus jest utopíí) a poněvadž tedy ony nedostatky budou v životě povždy trvati, budou také vždy neblaze působiti na mladé odchovance, a často je přimějí, aby odvykli mnohým pěkným zásadám, ba mnohdy je i naučí choditi cestami křivými.

Ještě jedna vada ústavu jest nedostatek čerstvého vzduchu. Děti jsou po dvaceti až třiceti uzavřeny v jedné jizbě, v noci po deseti v jedné ložnici. Při mnohém dýchání se kyslík brzo spotřebuje, dusík nahromadí, a proto jsou děti z ústavu tak bledé. Z množství dětí ani jeden není tak červený, jako vidáme často venku. Děti přicházejí ze školy zas do učebny v ústavě a polykají tedy prach od procitnutí až do ulehnutí, ani procházky nevyjímaje, protože je zástup dětí provázen oblaky prachu a písku. Účinky toho na zdraví a na tělesný stav člověka jsou patrné

⁴⁾ Viz výroční zprávy libeňské r. 1889 str. 13. a 1885 str. 13.

⁵⁾ Příklady viz ve „Waisenpflege von R. Zelle“. S. 24. Též v „Beiträge zur Geschichte der Erziehung der Waisen“ (Graetz) S. 31.

z výkazu domácí nemocnice⁶⁾ a ukážou se každého čtvrt leta při vážení chovanců velikým schodkem.

Sirotek v ústavě podobá se ptáčeti v kleci uzavřenému. Na místo zlaté volnosti, ze které se dítě v rodině tak těší, zmírá chovanec ústavu se vřeností, neboť nesmí ani krok bez dovolení a bez dozoru učiniti, je připoután k legii ostatních dítek od rána do večera, rok co rok, sám o sobě nemůže ani na chvíli žíti. Mnohému ubožáku zatouží se po zlaté svobodě, ale pak pyká za nedovolenou vycházku. Humanita žádá, aby se dítě nic neubíralo, co je potřebno k jeho rozvoji. Do ústavu patří jen takové děti, kterým by se nikde venku nedostalo, co tamo; může-li dáti rodina více nežli může ústav, pak jest to humanitní stanovisko, které se opírá proti kasárnování siroteků, protože je připravuje o výhody, jichž požívají jiné šťastnější děti.

(Pokračování.)

Dějepisné ideály p. Sokolovy.

Píše Fr. Pohunek.

Pod titulem: „Význam našich dějin vzhledem k učení školnímu“ uveřejnil letos Josef Sokol v 2. sešitě „Paedagogických Rozhledů“ delší článek, jenž jest v mnohém ohledu hoden povšimnutí. Že by pisatel zmíněného článku na české dějiny pohlížel příliš objektivně, toho jsme ovšem neočekávali; že by však na ně hleděl tak strannicky a že by zvláště proti církvi katolické tak byl zaujal, jak osvědčil skoro celým svým článkem, toho jsme se přece nenadáli. Celý ten článek činil na nás dojem, jako by psán byl na zkoušku, má-li jeho původce dosti schopností a dosti rozhledu po dějinách českých, aby mohl býti vřaděn „s dobrým svědomím“ mezi historiky N. L.!

Není a nemůže býti tuto naším úkolem vyvracet vše, co p. pisatel ve článku svém napsal bludného a chybného, sice bychom musili napsati ne článek, nýbrž celou knihu a to objemnou; ale věci některých zvláště křiklavých nesmíme nikterak pominouti mlčením.

Pisatel se ptá „co poučného pro lid chová v sobě náš český dějepis?“ a odpovídá, že když prý si z něho odmyslíme dějepis trůnu, . . . dějepis šlechty, . . . dějepis církve: shledáme, že to, co nám po odečtení všeho toho zbývá, má v sobě tolik vysoce poučných a zároveň tklivě dojímavých stránek, že mysl jemná, přemítajíc o nich, neubrání se pohnutí“ (str. 53.).

Když si toto všecko p. pisatel „odmyslil“ z dějpisu českého, tak že mu zůstal jen dějepis lidu, počal o těch „tolika vysoce poučných a zároveň tklivě dojímavých stránkách“ dějpisu lidu „přemítati“ a, jak z dalšího postupu vidno, „neubrání se pohnutí,“ neboť má mysl velice „jemnou,“ jak seznáme s dostatek z dalšího jeho vypravování.

Aby dějepisná jeho úvaha byla pikantnější, začíná ji příslovím: „Koho Pán Bůh miluje, toho tresce, bičuje,“ řka že, „je-li pravdivé toto přísloví,“ „doznati musíme, že náš lid byl od věků velikým a zvláštním miláčkem Božím,“ neboť prý „to bylo nějakých bičů a šlehů, které naň dopadaly!“ Přísloví toto málo obvyklé obral sobě místo mnohem běžnějšího: „Koho Bůh miluje, křížem ho navštěvuje,“ aby „mysl jemná“ mocně byla vzrušena a bičety a šlehy tak řka cítila.

Co dále praví ve druhém a třetím odstavci na téže stránce, v tom mu dáváme z části za pravdu, neboť ani my „nevěříme“ slepě „každému přísloví

⁶⁾ Dle výroční zprávy městského sirotčince z roku 1886 nacházelo se ze 183 chovanců v senexaci 45, kteří pobývali v 58 přírůdkách.

a pozorováním dějin lidských nabyli jsme“ též „mnohonásobného přesvědčení,“ že lidé „mnohou vinu svalují na Boha a nejednu dějepisnou událost neostýchají se vyvozovati z vůle Boží, ač se musí Bohu naprosto přičítí.“ I v tom má Sokol částečně pravdu, když dále píše do slova takto: „Vrátím-li se opět k uvedenému přísloví, připouštím sice z něho rád, že lid náš nejednou krásnou vlastností zasloužil si lásky Boží, ale ty biče a ty šlehy, které vytrpěl, nepocházely nikdy od Boha, nýbrž jen od nepřátel Božích — od lidí, kteří neostýchají se třeba i za Boha se skrývati, jen aby tím svobodněji páchatí mohli bezuzdné svoje prostopášnosti a lži dali škrabošku práva a pravdy“ (ibid.).

Ještě jednou pravíme, že má v této příčině Sokol z části pravdu, chybí však v tom, že by to rád udal na falešnou adresu. Nuže, my mu povíme, ovšem pouze z ochoty, adresu pravou. Byli v skutku lidé, kteří byli na náš ubohý národ opravdovým bičem, bičem uzlovatým, kteří jej šlehali nemilosrdně, kteří bořili, pálili, ničili vzácné jeho památky s „vandalismem zúmyslným a důsledným,“ kteří odjímali všem těm z lidu českého, kdož s nimi nebyli ve všem jedné mysli a jedné víry, jejich domy, pole, zahrady, ano i poslední sousto chleba, kteří je vraždili, hromadně pálili, ukrutně zabíjeli a „mordovali,“ kteří uvedli slavný národ český až na kraj hrobu, kteří jej uvrhli do nevýslovné bídy, nouze, hladu na léta dlouhá, kteří byli příčinou ukrutné a hnusné poroby lidu, kteří nad to ještě i jméno české uvedli v nenávisť a opovržení u všech národů vzdělaných a kteří při všech těchto ukrutnostech svých a při všem vandalismu, s jakým řádili proti kostelům, oltářům, obrazům, klášterům, knihovnám i proti starému sídlu knížat českých a královské hrobce: „neostýchali se skrývati so za Boha, jen aby tím svobodněji páchatí mohli bezuzdné svoje prostopášnosti a lži daly škrabošku práva a pravdy“ (viz svrchu slova p. Sokolova) a lidmi těmi, kteříž byli na náš ubohý národ a celou Českou zem bičem a metlou, byli — bratří Táboři! Pakli tudíž „nepocházely ty biče a ty šlehy, které vytrpěl náš český lid, nikdy od Boha, nýbrž vždy jen od nepřátel Božích atd.“, jak čteme v „Rozhledech“ na str. 53., musíme z této důrazné posice páně Sokolovy učiniti nutně logický závěr, že byli Táboři nepřátelé Boží, třebas o sobě rozhlašovali, že „oni jsou boží zástupové, poslání, aby vymietali všechna pohoršení a zlosti z Kristova království,“ jak se o tom dočítáme v „Českém archivu,“ vydaném Palackým (díl III. str. 219—220.)

Že pak Táboři na českou zemi hrozným byli bičem a že řádili ve vlastní své vlasti jako opravdoví Vandálové, o tom píše Palacký na mnoha místech svých „Dějin národu českého.“ My zde uvedeme pouze něco a sice podle vydání třetího. Táboři, upadše do bludů chiliastických, očekávali novou říši Kristovu a považovali „všecka stavení a nářadí bohoslužebná“ za zbytečná a neplatná; „byl-li ale nad to který chrám neb oltář ustanoven na čest a jméno některého svatého, ihned seznali v tom modloslužebnost ohavnou, kteroužto zrušiti a vykořeniti povinni se býti cítili. Toto domnění, spojené s nenávisť proti hierarchii vůbec, splodivši *vandalismus* z úmyslný a důsledný, připravilo Čechy bez mála o všechny památky staré krásoumy, vzdělávané tehdaž teměř jen skrze kostely a kláštery.“ (Tak Fr. Palacký III. 1. 365.).

Že pak pokládali za povinnost zuřiti nejen proti klášterům, kostelům, oltářům atd., nýbrž i proti lidem všem, kteří by nechtěli přijati jejich učení, vysvítá jasně z „Artikulů Tábořských,“ kteréž dosvědčují, že bratří Tábořští učili a hlásali, že každý, kdo nechce v učení s nimi býti za jedno, „od bratří Tábořských jako satan a drak má potřen býti a zabit a všechno jeho zbožie aby ot bratří těch bylo pobráno aneb zkaženo.“ (Palacký, Archiv III. 220; „Kdo byli Husité?“ str. 73.). Boření, pálení, drancování a zabíjení těch, kdož nechtěli přijati jejich bludy, vykonávali bratří Táboři a bohužel někdy i Husiti pražští nejen „pro svobodu slova božího“ (ubohá svobodo!!) nýbrž i pro — loupež! Tak prý hlásali, jak se praví „v člancích

bratří Táborů svrchu vzpomenutých“ „boží tito bojovníci“, že každé místo, kteréž noha Táborů šlapati bude, náleží Táborům, neboť prý proto málo opustili, aby mnoho nabrali (Palacký, Archiv český III. 219. a 220.) O Husitech pražských poznamenal pak Vavřinec z Březové, husitský to kališník a professor na pražské universitě, po nešťastné pro ně bitvě u Mostu (r. 1421.): „Plakali vdovy a sirotci, ztrativše muže i otce; duchovní (totiž kališníci) i světští všichni litovali neřádného bratří svých skutku a kazatelé věrní (totiž husitsko-kališníci); neboť katolíky jmenuje tento kališnický kronikář vždycky „nevěrci“) hlásali po všech kostelích ta slova, že všemohoucí Bůh spravedlivým soudem svým dopustil na nás tuto ránu; neboť z počátku, když pro svaté jeho pravdy obranu bojovali jsme s utrpností a s pokorou, všecko nám šťastně šlo pod rukou; nyní ale když bratří (rozuměj husitské vojsko pražské) dali se v nešlechetnost, *bojujíce mnozí ne pro pravdu, ale pro loupež, berouce chudým statky nemilosrdně* (inmiseri-corditer) *a mordujíce bližní své ukrutněji nežli pohané*, rozhněval se na nás Bůh“ (Tak kališník Vavřinec z Březové ve své kronice. Palacký III. 2. 107.).

Ale nejen katolíky vraždili, trýznili a vydírali bratří Táboři, nýbrž i svoje vlastní přívržence. Tak vyznala sama husitsko-tábořská synoda, jak možno čísti v starobylé kronice latinsky psané, kteráž se chová v rukopise v musejní knihovně pražské. Praví se tam doslovně: Všecky téměř obce, které za následovníky zákona Božího (t. j. za husitsko-tábořské) držány býti chtějí, týrají okolní lid způsobem naprosto nelidským, utiskují jej jako tyrané a pohané, a úroky, kteréž „holdy“ nazývají, bez rozdílu a bez milosrdenství vymahají také na lidech nejvěrnějších (fidelissimis), ačkoli někteří z nich jsou víry jejich, v nebezpečenství válečná s nimi se vydávají a zároveň od strany protivné krutě trýznění a drancování bývají.“ (Höfler, Geschichtsschreiber der hussitischen Bewegung II. 484.). Tedy selský lid musil po případě svým bývalým pánům holdy a ouroky platiti a když jej tábořští Husité lákavými sliby a hroznými výhrůžkami na víru tábořskou převrátili, pak přišli titěž tábořští Husité a vydírali na nich bez milosrdenství tytéž holdy a ouroky. Nemilosrdné vybírání „holdů“ ano mnohdy i vypálení dlužníka, nemohl-li v čas dostáti své povinnosti, bylo mezi Táboři tak hluboce zakořeněno, že obec Tábořská nemohla na ně zapomenouti ani po bitvě u Lipan. Neboť ještě r. 1438. psali Tábořští obci města Milevska: „My, purkmistr a rada města Hory Tábor, vám richtáři, konšelóm i všie obci města Milevska přiezeň naši vzkazujem, p ř i k a z u j í c p ř í s n ě, aby konečně do neděle nyníe příštíe tři sta žita čebrów a padesát kop grošov nám bez výmluvy dali. Pakli toho neučiníte, t e h d y s p o m o c í b o ž í v á s k t o m u v š e l i k ý m o b y č e j e m a n a d t o o h n ě m p ř i p r a v í m e, že naše rozkázanie m u s í t e u č i n i t i“ („Kdo byli Husité?“ str. 67; Palacký, Archiv český IV. 165.).

Pro stálé války hynulo všecko a na lid český uvalena jest nesmírná bída. „Na český národ přišla bída i nedostatek,“ píše Palacký; „rozbroje domácích, pobořená města, hrady a tvrze vypálené, obyvatelstvo na mnoze povražděné anebo ze sídel svých vyplašené, pole nezoraná, živnosti (řemesla i obchody) kleslé, obchod s jinými národy na všechny strany zamezený, zdivočilosť mravů zmahající se v té míře, co umění a práce pokojné v zemi hynuly a řídly, — to vše nedalo se ani nahraditi, ani opravití kořistmi sebe bohatšími z ciziny.“ Dodáme-li k tomu, že, jak vypravuje Kornel ze Všehrd, skoro třetí díl celé země české válkami a morem v době té spustnul, že sídel zemanských množství přišlápné v každém kraji jest zahubeno a zbořeno, a že co po meči, ohni a moru zůstalo, to že téměř z větší části rybníky jest zatopeno (viz knížku: Kdo byli Husité? str. 62.), pochopíme snadno, jak hrozná musila mezi lidem českým býti bída a snadno budem věriti Petru Chelčickému, když o bídě nastalé skrze války husitské takto píše: „V těch časech zkusili jsou lidé této země i zemí okolních velikých zarmoucení, bíd a nouzí, když se stalo zbouření strany proti straně pro víru, že

jedni na druhé tiskli mocí jako na kacíře. A trvala válka ukrutná na 15 let se záhubami příslušnými, s velikými strachy a s davy. Mnozí ze sedlákův a lidí robotných pro chudobu a pro hlad nemohli na dědiinách ostatek. Nebo někteří troje neb čtvery platy na brady a na města museli platiti oběma stranám; a vojska polní ostatek jim vydrali.“ (Viz: kdo byli Husité? str. 64.; Palacký IV. 470.) Byloť tenkrát v Čechách po mnoho let bezvládní; „soudové přestali, rozepře vzniklé mezi stranami rovnány byly v době té z pravidla mečem a válkou a člověk chudý, zvláště pak lid vesnický, neměl vůbec nikdež žádného zastání, pro něj nebylo žádného práva, ten zkoušel mnoho od pánů hradních i od měšťanů. „Nyní vidíme, coť jest dal Bůh lapek v Čechách. Všecky hrady a města osadil zloději a lapkami, aby trápili, bili, z chalup táhli, vázali, loupili a u vězení sázeli; tak že u velikou nouzi všecky lidi podal jest Bůh. A to jsou pomsty od Pána Boha hrozné“ (Ol. 140.; Palacký IV. 1. 470.). Násilníci hradoví a tvrzní chovali na svých hradech, jak se vypravuje v současné postille, zjevné zloděje, morděře, násilníky ku zuásilňování chudých; sedláky své tepali a haněli, chlapy, výry, psy je nazývali a u vězení sázeli, aby vždy jim bezedná hrdla plnili (Palacký IV. 470). Tak vypadala ta slibovaná rajska svoboda, již oblažili bratři Táboři ubohý český lid: „Následovníky své, kterýmž úplnou svobodu na vody, lesy, pastviny slibovali, zbavili vši svobody a je jako Farao židy v Egyptě do poroby zavedli“ (Höfler l. c. I. str. 628. dle svrchu uvedené rukopisné kroniky). Porobu tedy, porobu krutou a všecky útrapy s ní spojené uvedly na lid český ty velebené války husitské, nebo před nimi, jak svědčí sám Palacký, — a ten věru nebyl katolickým stranníkem, — poroby v Čechách vůbec nebylo! Tvrdí-li tudíž Sokol s emfází, že „ty biče a ty šlehy, které vytrpěl český lid, nepocházely nikdy od Boha, nýbrž vždy jen od nepřátel Božích,“ prokazuje památce našich Husitů a zvláště pak Táborů velmi špatnou službu.

Sledujme však p. pisatele dále. Nejšťastnějším byl dle názoru jeho český lid v samých začátcích dějinného svého vystoupení, neboť prý v něm bylo „provedeno důsledně, co tanulo na mysli nejušlechtlejším zakladatelům náboženských soustav,“ i to, „oč se marně pokoušeli filosofové francouzští na konci předešlého století: úplná rovnost všeho lidu“ (ibid.) Jako na doklad, jak za této „úplné rovnosti všeho lidu“ bylo v Čechách blaze, vypisuje dále slohem řečnickým, čeho všeho tehdaž u nás nebylo. Že líče tento rajska šťastný stav pohanských Čechů, neopomenul řádně vytknouti, že tehdaž nebylo žádné bídý, žádných opuštěných sirotekův ani starců hladem zmořených, že nebylo dluhů a že pro dluhy nikomu nebyl prodán statek, že nebylo tyranů, rozumí se samo sebou. My prý nyní pohlížíme na tuto dobu „s panským opovržením,“ proto že tehdaž nebydleli Čechové „v třípatrových domech,“ aniž byla tenkrát „do domů vedena po trubicích říčná voda tovarními odpadky znečištěná“ atd. Na všecko, čeho tenkrát v Čechách nebylo, vzpomněl p. autor, jenom na to zapomněl, co s jeho povoláním nejtěsněji souvisí, na školy totiž; a přece mohl ku větě: „tehdaž ještě nepřebývali v třípatrových činžovních domech“ přidati snadno: „tehdaž ještě nebylo dvoupatrových školních paláců, ani učitelů atd. — Že by se to s osvětou a vzdělaností tehdejších Čechů špatně rýmovalo? Věříme rádi; ale pomozme si, když je to pravda.

Dále podotýká ctěný p. autor o této době dějin českých: to že „byla doba, ve které (my), hledíce na dějiny své brejlemi německými a špatně tudíž rozumějice tehdejšími poměrům, vyčítáme Slovanům nesvornost“ (str. 54.). Zde na sebe povíme, že, když jsme při druhém čtení článku, o němž tuto jednáme, přišli k této větě a četli o těch německých brejlích, nemohli jsme se ubrániti smíchu. A proč? Proto že tu autor, jak jest z dalších jeho slov ještě mnohem patrněji vidno, odsuzuje právem německé brejle, skrze něž se u nás často koukává na domácí naše dějiny, a neznamená, ba nemá ani tušení o tom, že sám pohlíží na dějiny české kalnými

brejlem i německého protestantismu! Tím však nechceme nikterak tvrditi, že by pravdou nebylo, že Slované nade vše milovali svobodu, ale také nechceme nijak přiti toho, že mezi nimi vládla často nesvornost, kteráž jest jako dědičnou kletbou národů slovanských a má kořen svůj v umíněnosti a neústupnosti, kteráž chce mermomocí provésti svou, byť nařed již viděla vzešlou z toho škodu a zkázu vlastní i škodu jiných.

„Svoboda a rovnost stavů.“ píše jmeovaný paedagog dále, „byla našim slovanským praotcům nade všecko, ona byla ušlechtilým rysem slovanské povahy, odvěkým, podstatným znakem slovanského života. A přece přišli o svobodu, když z rovnosti stavů učiněna byla nerovnost! A kterak se to stalo? *Přijetím křesťanského náboženství* (str. 54.).

Tu to tedy máme! Křesťanství připravilo podle paedagoga Josefa Sockla lid český — o svobodu! — Praví sice jako na omluvu hned po slovech právě uvedených. „Nebudiž mým slovům rozuměno tak, jako by vznešená křesťanská nauka sama o sobě byla příčinou nerovnosti stavů mezi národy světa, tuhé podřízenosti jedněch pod druhé,“ k čemuž ještě podotýká, že prý „nebylo ohnivějšího horlitele proti lidské lakotě, pýše, panovačnosti nad zakladatele víry křesťanské; praví konečně že Kristova nauka o Bohu, otcí plném lásky, který všecky národy světa stejně jako své děti miluje a jim za přední povinnost ukládá, aby se též jako bratři a sestry vespolek milovali, právě k tomu směřovala, by ohromnému velestátu římskému, zbudovanému pýchou a lakotou na šíji národů ztročených, podrazila půdu, aneb aspoň věrným svým ve státě tom zjednala ochranného útulku. Vznesenou touto naukou že prý byli též proniknuti všickni vyznavači náboženství křesťanského, pokud se nad nimi vznášela kletba římských císařů“ (ibid.); ale pak dále: „Ale když křesťanství stalo se náboženstvím panujícím, když církev křesťanská vpravila se do forem císařství Římského, ano když sama podle těch forem se zřídila, tu právě učení o všeobecném bratrství národů upadlo poněkud v zapomenutí . . . stát římský, ačkoli se zastřel závojem křesťanským, přece jen pořád stál na starých pohanských nohou. A když stát Římský od germánských národů z polovice byl vyvrácen, tu těm novým státům, které na místě něho zbudovány byly, dán jest právě tak nekřesťanský podklad jako starému. Jméno bylo jiné, věc zůstala táž, jen že nabyla jiné, ještě hrubší formy. Na místě vybroušených římských patriciů nastoupili neotesaní germanští šlechticové, a ti se svými poddanými zacházeli právě tak nelidský jako Římané s otroky . . . Když Čechové přijali křesťanství, nemohli vedle státu, založeného na tuhé pobrobenosti lidu obecného, zůstatí skupinou svobodných slovanských obcí, ale musili se sousednímu státu přispůsobiti — pustiti svobodu, aby zachovali samostatnost. (ibid. 54—55.) Zde věru nevíme, čemu bychom se měli dříve diviti, zdali těm hlubokým dějepisným vědomostem páne autorovým a přísně nestrannému jich užívání, nebo té přesné a neúprosně důsledné logičnosti, s jakou píše! I bude snad nejlépe, když svůj pokorný, respektu plný obdiv rozdělíme řádně po česku a půl ho necháme platiti hluboké znalosti dějin, jakouž tu osvědčil ctěný pan autor, půl pak důkladné jeho logice!

Ačkoli z toho, co předchází větu, již jsme tu označili tiskem význačnějším, jako výslednice vyznívá výtku, že se církev odchýlila v mnohém od nauky Kristovy, že jí šlo jenom o moc a vládu a proto že, nabyvši svobody, sama se zřídila podle forem starého státu Římského a k tomu mlčela, když se nové státy zřizovaly na témž pohanském starém podkladě, pomínem vše mlčením, jelikož chtějíce vyvrátiti vše, co tu nesprávného, musili bychom psáti celou knihu a nikoli článek. Jenom mimochodem připomeneme: tolik soudnosti že přece může míti snad každý, by poznal a uznal, že staleté zvyky a obyčeje, staleté nectnosti a neřesti, kteréž přešly takřka v krev a tuk národů, nedají se změnití, nedají se vymýtiti obratem ruky, od večera do rána, forma vládní že jest církvi věci vedlejší, že se, pokud to může srovnati se svým povoláním a s naukou Kristovou,

srovná s vládní formou každou jen ne s tyraní a anarchií; žádný moudrý člověk že nezboří domu, ve kterém bydlí, třebaš tento byl dosti chatrný a nepohodlný, dokud nemá jistoty, že na jeho místě bude moci postaviti dům nový a řádný a ještě ani v tomto případě že nesboří celého starého domu najednou, nemá-li na blízku domu jiného, v němž by zatím bydlel, nýbrž že boří a opravuje kousek po kousku a podobně, že činívá i moudrý politik, jemuž jde skutečně o blaho národa, o blaho lidu; že surový, nevzdělaný člověk nemůže se za den ani za rok jediný státi vzdělaným, vybroušeným a vypulirovaným, ale že při vši neobroušenosti a zevnější neuhlazenosti může s těmi, kdož mu podřízení jsou, nakládati mírněji, nežli to činili „vybroušení římská patriciové,“ kteří svoje otroky mnohdy pro maličkost krutě trýznili, na kříže vbíjeli a jejich masem ryby krmili, *) — to snad že taky bez obtíží pochopí, kdo zná jen trochu dějiny a lidi!

Avšak o tom všem, jak už svrchu bylo připomenuto, mluvíti nebudem; ale na to bychom se dějinu dobře znalého pana pisatele rádi zeptali, co že vlastně rozumí svobodou občanskou a co že měli naši předkové vlastně činiti, aby zachovali tuto svobodu i samostatnost. Měli snad i na dále zůstatí pohany? Nutilo snad křesťanství pokřesťené Čechy, by „pustili svobodu?“ Neměli Čechové před svým pokřesťením prazádných vládců a žádných knížat? Netoužil nikdo mezi pohany nikdy po vládě? Či snad nebylo a není dosud u národů pohanských žádného poddanství? Či toužila snad knížata česká teprve tenkrát po rozšíření knížecí moci, když se stala křesťanskými? Či prohlásil snad Boleslav I. pozemky, které nebyly dosud rozděleny jednotlivým obcím, jediné proto za majetek knížecí, že se stal křesťanem, a byl by, jsa pohanem, toho neučinil? Toho se pan pisatel, jenž Boleslava I. a činu jeho výslovně vzpomíná, skoro zdá domýšleti.

Dejme tomu, že by předkové naši víry křesťanské byli nepřijali; byli by mohli vedle státu mocného, založeného, jak pisatel dí, „na tuhé podrobenosti obecného lidu,“ „zůstatí skupením svobodných slovanských obcí?“ Byl by i tak nezůstal míněný stát sousední státem mocným, Čechům nebezpečným? Či byl by snad proto onen stát zmizel anebo stal se jim méně nebezpečným? Byl by je proto, že zůstali pohany, nechal s pokojem? — Právě naopak! Kam se poděli počtem mnohem četnější Slované polabští? Ti přec nepřilnuli k víře křesťanské. Nuže, kde pak jest jejich svoboda, jejich samostatnost, kde jsou oni sami?

Palacký, tušíme, znal dějiny české ještě trochu lépe nežli Josef Sokol, a Palacký napsal: „V pokřesťanění záležela oné doby životní otázka všech národů slovanských... Slovanům bylo aneb přilnouti k ní (totiž ku vzdělanosti šířené křesťanstvím) anebo zabynouti v boji s ní konečně (Dějiny národa českého I. 1. 227). *Že Čechové znikli osudu Obodritův, Luticův, Ratarův, a jiných pokrevencův svých, za to nejvíce děkovati mají včasnému a upřímnému pokřesťanění svému*“ (ibid. str. 229.).

Když by tudíž Čechové bez upřímného se pokřesťanění byli nemohli uhájiti ani existence své, jak pak by teprv bez přijetí křesťanství byli mohli retovatí slovanskou svobodu svou!? Toho nám bohužel pan učitel Sokol nepověděl a my sami jsme tak zabeďněni a v tmách klerikálních tak pohřbeni, že se toho nikterak nemůžem domysleti! (Dokonč.)

*) Viz náš spisek: Staropohanské štěstí, svoboda a lidskost str. 27 a násl., obzvláště pak str. 39—42.

O jedné časté anomalii jazyka a kterak lze ji léčiti cestou paedagogickou?

Píše A. P—a (Dol. Rak.).

(Dokončení).

Vylíčili jsme s hora, jak koktavý nepřípadně sobě vede, an mluví. Proti jednotlivým momentům vady koktovy bojuje v pravdě hojivá metoda.

Koktavý jsa nucen mluvit, spustí, ani vzduchu nevdechne. Proto pokárá jej vychovatel a takto přede vším jej poučí: 1. Beze vzduchu nelze nám nejen žít, nýbrž ani mluvit. Vždyť i střelec prve nabíjí a pak teprve může střílet. Však platno-li by bylo něco střelci, že nabíjel, když by nežli vystřelí, náboj zase z pušky vyndal? mohl liž by střílet? Taktéž i mluvícímu by vzduch prve vssátý nijak neprospěl, kdyby jej vydechl dříve, než počne mluvit. Vzduch vdechnouti arci nutno, však neméně nutno také jeho užití, upotřebiti.

Než také třeba koktavého učiti, jak lze co nejvíce vzduchu vdechovati. Nikoli ústy otevřenými, neboť by vzduch vdechnutý zajisté zase hbitě se rozprchl, nýbrž skoro zavřenými, aby proud vssátého vzduchu mohl býti po vdechu sevřenýma rtoma udržen. Po vdechu pak ihned dlužno promluvit a to zároveň se vzduchem z úst proudícím. Pohříchu tohoto výkonu přesně podle daného návodu tuze chorý kokta nedovede! Jako začátečník školák naučiv se jednotlivým písmenkám, přece čísti neumí, poněvadž je neumí spojovati, tak také milý kokta poučen byv o svém úkolu co nejdůkladněji, přece nesrovná si tak snadno a současně dýchání a mluvení, aby nekotkal. Na povel vdechne i vydechne, ale máje mluvit, okamžitě začne „mačkatí“, vzduch vdechnutý vězí zavřen někde v hrdle, nebo byl ve zmatku zase vydechnut, dřív nežli koktavý promluvil a v plicích zavládl opět obvyklý nedostatek vzduchu! Proto jesti třeba koktu zvláště učiti spojování slabik a výdechu. Prudší výdech, jak známo, zní snadno slyšitelně jako hláska „h“. Nuže tuto zvuku nechť vysloví kokta jemně, táhle a pak hlaholu nepřeruš, nechť přejde zcela jemně, mírně ku vyslovení první slabiky.

2. Dále jest třeba koktavému poukázati na marné jeho úsilí mluvit ústy téměř zavřenými. Vždyť když jíme, rovněž ústa otvíráme, proč bychom jich neotvírali chtíce mluvit? Každá hláska vyžaduje zvláštní činnosti jazyka, rtů, plic, po případě hrdla i nosu atd. Ale ku vyslovování souhlásek není třeba ústa otvírati mnoho, tím více za to ku vyslovování samohlásek. Ať třebas lícní kosti chřestí, ať si zacvaknou, jen otevři ústa dokořán při samohlásce a! Vyslovuje slovo, jehož jádro tvoří samohláska e, rozevřiž ústa na široko, jak hláska tato žádá, ale opět energicky, nikoli upejpavě!

Samohláska e, stojí tak jaksi ve středu mezi a a i. Kdežto a dlužno vyslovovati zcela otevřenými ústy tak, aby horní i dolní čelist, horní i dolní ret co nejdále přišly od sebe, zavzní samohláska i nejjasněji, pootevrou-li se ústa jen málo a oba rty-li se roztáhnou co nejvíce na široko jako při úsměvu.

Otevra ústa, jako bys chtěl vysloviti a, a rozlože zároveň rty na široko, jako bys chtěl říci i, vyslovíš e. Súže rty na kolo, vyslovíš o, vysunav rty více ku předu, jako bys foukal, zatónuješ samohlásku u, spojení o s u stvoří ou atd.

Toto vše dlužno koktovi pověděti, vyložiti, aneb aspoň připomenouti. Hlavní pak zásada jest samohlásky tyto zvukně, energicky, prononcovaně vyrážeti, aby zněly ve slově co nejzřetelněji.

3. Jak jsou samohlásky pro koktu spásonosny, tak zpropadené jsou proň souhlásky. Tyto jsou proň jako úkladná skaliska, o něž se z pravidla

třísťivá pevné předsevzetí koktovo mluvití bez úhony. Sotva se namane ve slově nějaká dentalis, nebo gutturalis, nebo dokonce nějaká skupina souhlásková, ihned zaslechneš ten zlověstný sykot, rachot, praskot, mlaskot, hvizd a třeskot v oné pro nekoktu tak zajímavé směšnosti. Jak tu pomoci? Kokta činiž opak toho, co posud činíval, vyslovuje souhlásky! Až posud tlačil, mačkal, drtil, lomil, soptěl atd. — samé násilnické akty, a jaký býval výsledek? Skřesk, nesrozumitelný výbuch, neslušný prskot — toť veškerý účinek tak strašného násilí, tak mocného boje vnitřního! Od nynějška nechť to zkusí s mírností, jemností, něžností. Hle, vždyť i ta struna na houslích, když na ni příliš zhurta smyčcem přitlačíš, zavrzne a zaskřípá tak nepříjemně, až to v uších trhá; dotkneš-li se jí však něžně a pružně, vyloudíš z ní krásný zvuk. Nuže aplikujme: Čím jemněji, něžněji koktal hladčeji samohlásku hledá vysloviti, tím spíše, tím lépe se mu dlo vydaří. On považujž souhlásky ve slovech tu a tam naň číhající za tenké, slabounké pojídlo, za drobnou sponku samohlásek, pročež vyslovujž je zcela měkce, povrchně, sotva slyšitelně! Jednoduchý příklad nám věc objasní: „Jak se máš?“

Tento výrok sestává z 5 souhlásek a 3 samohlásek. Jak různé označení v tisku poučuje, sluší koktovi ony 3 samohlásky výrazně, oněch 5 souhlásek tak jen ledabylo vysloviti. Ale, ale, jak pak se asi ubohý kokta přebelhá po tak drsné a kamenité cestě pověstné věty: „Strč prst skrz krk?“ Kdyby žil ještě nebožtík Karel Vinařický, snad by si věděl rady, když dovedl tak vtipně, srovnáváje jazyk český s německým, onen proti výčitce ne-libozvuku obhájit! Snad by toho u českých grammatikářů a brusičů vymohl, aby se smělo říkati: „Sterč perst skerz kerk,“ aby se smělo říkati „serdce,“ „vertěti,“ „herdý“ atd.

Že by to neznělo pěkně česky a že by to bylo proti mluvnici? I dobrý deklamátor na jevišti, zpěvák, básník atd. srazí se někdy s grammatikou, nechť tedy ani koktavého srdce proto nebolí, poruší-li snad z nutné příčiny svatosvaté právo tvrdohlavé mluvnice, kteráž, chce-li, ať ho dispensuje, jako dispensuje básníky.

4. Poslední, však neméně důležité pravidlo, jehož jest koktavému třeba šetřiti, vrcholí v tomto kategorickém imperativu: „Mluv plynne a souvisle, jako by celá věta byla jen jedním jediným slovem. Jak vůbec známo mluvívá kokta velmi trhaně, sekaně, s přestávkami, jež trapně působí na jeho okolí. „Jjjjá - - - jsssem - - - zzz - - - Kkkko - - - lllína.“ Od nynějška bude mluvití takto: „Já-jsem-z-Kolína, či ještě názorněji: Já-jsem-zkolína.“

Je-li věta dlouhá, tuť arci nebude koktovi, jenž z pravidla bývá velmi krátkodechý, ani přibližně možno, celou větu takto jedním dechem vysloviti. Však ať se také o tento krkolomný kousek nepokouší, selhálo by mu. Naopak čím častěji vdechne čerstvého vzduchu, tím jistěji a neúhonněji bude mluvití, tím bezpečněji a účinněji vystřelí, čím bezpečněji jsou plíce vzduchem nabitý!

Ovšem příliš často vdechovati na př. za každým slovem také není radno, byloť by to tuze namáhavé a zbytečné, ač lepší v tomto případě plus nežli minus. Několika týdenní cvik a pozorování sama sebe poučí dostatečně, kdy jest třeba opětně při mluvení vzduchu nabratí.

Stůjž tuto aspoň jediný příklad:

(Vdech) Již-jedenáctá-odbila,

(Vdech) A-lampa-ještě-svítila

(Vdech) A-lampa-ještě-hořela,

(Vdech) Co-nad-klekátkem-visela.“

V poslední slabice není zvláštního pozoru třeba, neboť z pravidla ne-koktavá nikdo na samém konci slova.

Zopakujeme-li si stručně právě vyložené čtyry části metody, dle už jest koktovi dlužno mluvití, tož bude jejich postup tento:

1. Vdech při málo otevřených ústech a hned na to počátek mluvení zároveň se vzduchem z úst proudícím.

2. Prononcovaná výslovnost samohlásek s určitou postavou úst při a, e, i, o, u, ku kterýmžto samohláskám nechať kokta obrací hlavní pozornost.

3. Povrchní výslovnost souhlásek samohlásky pojících; zvláště z počátku cvičby budtež souhlásky tyto vyslovovány co možná nejjemněji, nejněžněji, třebaš na úkor srozumitelnosti, ale vždy pružně.

4. Souvislá přednáška; jakmile povstane překážka, tož dlužno bezprostředně před pokračováním v řeči opět vydatně vdechnouti vzduch, a pak následujž znovu bedlivý výkon sub 1 2 3 4 podaných pravidel! Jako kolébání ode slova ke slovu něžně a přece energicky, vždy vdechem jarým nově podnícenou silou, budiž mluva koktova a nebude více mluvou koktavou!

Ovšem „nil sine labore dedit vita mortalibus!“

3—4týdenní cvik v užívání metody právě vyložené dostačí, trvám, k osvojení si mohutnosti mluvití řeči neúhonnou, t. j. plynou, nikoli přerývanou. Čím svědomitěji a pilněji metoda řečená prakticky bývá probírána, čím důsledněji oněch čtyř pravidel v nerozlučném spojení bývá šetřeno, tím zdárnější bývá také výsledek.

Pomalu mluvití, jak se koktovi radívá, není třeba. Každý jednotlivec má individuální přirozenost, a této své přirozenosti nechať i po hořenís způsobu experimentující kokta metodu přesně pojatou přispůsobí! Ovšem příliš rychlá mluva s těží by se asi dala spojití s požadavky zmíněného návodu, neboť řádně, ano excessivně samohlásky vyřázení vždy s přiměřenou a tudíž stále se měnící polohou mluvidel, možno jenom alespoň za mírného kvapu v řeči. Však, jakmile byla ona metoda správně nastudována, není se mírného kvapu děsiti, spíše budiž podle potřeby a individuality mluvícího příslušné tempo mluvy nastrojeno! Přílišné otálení při mluvě, proti pudu mluvícího kokty, skrývá totiž v sobě nebezpečí že úzkost: „Nemohu to vyřici!“ nad míru se zahostí do srdce v průběhu řeči. Ať o něco dále letí myšlenky v před, jinak nebylo by lze mluvití, však tuze daleko v před zalétající myšlenky bývají na zhoubu každému řečníku, tož také koktovi. Neboť nikdy neprospívá pro budoucnost zapominati na přítomnost!

Končím stať tuto, těše se radostnou nadějí, že někdo z laskavých čtenářů mých vývodů použije, aby buď nějakému nešťastníku koktavého jazyka ukázal cestu spásy neb aby ještě v čas rázným poukázáním na označená svrchu pravidla někoho, jenž by k jazykové této chorobě byl náchylným, v čas vyléčil z vady, která v letech dospělosti jen z těžka se dá léčiti.

Metoda nahoře ve čtyřech odstavcích dolíčená pochází od jmenovaného již Emila Denhardta, kterýž r. 1883 v Burgsteinfurtu Westfálském zemřel. Odkaz jeho přešel na syny Karla a Rudolfa Denhardta, z nichž prvý v Blasevicích u Drážďan, druhý v Eisenachu Duryňském sídlí, oba korekturou koktavého jazyka se zanášejíce. Honoráře žádají, jak prospekt nasvědčuje, 200 M. = 120 zl. a to za pouhé sdělení metody — jeť osvojení si metody dilem vlastní píle a cviku, dávající si za stravu a byt zvláště platiti. Pobyt v ústavu bývá různý co do času; jeť píle a schopnost chovanců rozdílná. Po mém soudě vykoná soukromá cvičba tytéž služby jako hromadná ve společnosti, v ústavu, má-li totiž chorý opravdovou vůli se cvičiti a vytrvalou píli. Než toť stará historie: V lázních, kde to hodně peněz stojí, horlivěji šetří nemocný rady lékařovy, chtěje tu haldu peněz přece vydatně využítkovati, proto jsem udal pro případ potřeby hoření adresu.

Denhardtovi synové vymínují prý si od chovanců svých mlčelivost stranu své metody, jak jsem se doslechl. Mně se takového příkazu, abych se tajil známostí svou, nedostalo, což výslovně připomínám, hodlaje se takto pojistiti proti výčitce: „zrády.“ Ostatně, upřímně řečeno, mně a zajisté i laskavému čtenáři připadala by taková výhrada (patent) na poli paedagogickém či lékařském nelidskou a proto mimořádnou*).

*) S hlediska tohoto uveřejnil jsem před nedávným, o Denhardta se opíraje, v jednom vídeňském denníku polemicky naběhlý článek proti názoru, jako by lze bylo vyléčiti koktání mluvou koktavou!

Na rozloučenou budiž mi dovoleno pronést tuto otázku:

Nebylo-li by možno dle vzoru severních států při ústavech pro hluchoněmé i také u nás zařídit oddělení pro koktavé? Jak mnoho mrzáků nepovšimnutých a proto nepolitovaných dalo by se tak získati v čas pro zdárnou a ušlechtilou činnost.

Hlas francouzského myslitele o výchově dívčí.

Ve vědeckém časopise francouzském „Revue scientifique“ uveřejnil právě Gustav Le Bon psychologickou úvahu o ženách i o výsledcích nynějšího jejich vychovávání. Poněvadž ve studii té s mnohými novými myšlenkami se setkáváme, neváháme ji tuto ve stručném výtahu podati.

Nejprve vyvrací autor názor, jakoby lidé různých plemen, a mužové i ženy téhož plemene jednaké měli schopnosti. Psychologie učí, že žena po stránce citové vysoko nad mužem stojí. „Obětavost bez mezí, vděčnost, dobrota srdce a zvláště předivný instinkt, jímž bleskurychle řeší poměry, k nimž třeba muži dlouhé rozvahy, toť zvláštní úděl žen. Za to však úsudkem a rozumem mnohem níže stojí. Paměť žen jest výtečná. Umožňuje jim zapamatovati si podrobnosti často velice spleťité, ona usnadňuje jim osvojit si snadno celý vnější náter civilisace („tout le vernis extérieur de la civilisation“) i skládati zkoušky se skvělým výsledkem — avšak jejich vědění jest po většině povrchní, pamětné, bez náležitých základů rozumových. Tento zevnější lesk uvádí je také často na scestí a nedá jim vniknouti ku podstatě věcí.“

Z této psychické různosti pohlaví mužského a ženského odvozuje autor závěr, že vychování děvčat i chlapců tímtož směrem vedené jest bludné. Horlí velice proti přeplňování vědomostmi (přetěžování) ve vyšších školách dívčích. Podlé jeho mínění vychování takové — jen čistě pamětné — nerozšíří duševní obzor žen, aniž jim jaký užitek ve příštím povolání přinese, ba spíše velice jest nebezpečným v ohledu morálním a zvláště fysickým. Systém přetížení mládeže ženské jest zřídlem anemie (chudokrevnosti) i nervosity, a následek jeho bude: úplná degenerace příštích pokolení. Ženy, vychované methodou „přetížení a pedantismu“, jsou nejen neužitečny rodině své, nemohouce úkolů, který je očekává, dostáti, ale i v povolání, které si vyvolily, vědomostmi svých prospěšně užiti nedovedou.

Po této kritické části přistupuje autor k otázce, jakým směrem by se vychování a vyučování děvčat, hledíc ku psychické jich schopnosti a příštímu povolání, vésti mělo.

Na prvním místě, praví Le Bon, mají ženy znamenité schopnosti ku vychovávání malých dětí. Místo pachtění se po úřadech, jež jenom pohlaví mužskému odpovídají, nechť oddávají se vychování dětí a volí si za povolání stav učitelský. Ve všech školách obecných měly by v nejnižších třídách učiti učitelky. Kdyby se přijal systém tento, v Americe s dobrým výsledkem zavedený, získala by mládež velice, a ženám otevřelo by se široké pole působení, zabezpečující neodvislou existenci . . .

Dále radí Le Bon, aby zakládány byly takové dívčí školy průmyslové, které by mládeži ženské byly s to dáti takový výcvik, jakého nabývají v různých závodech modních, šicích atd. Školy takové povznesly by také morální i společenský význam jistých stavů, jež v ohledu tom veliké vážnosti se netěší (ku př. šičky, modistky, květinářky a j. v.), a tím samým neodpuzovaly by od sebe děvčata řádně vychovaná, chudobných, strachujících se pro dobré jméno své podobnému povolání se oddati.

Na konci práce své rozvádí autor dopodrobna učebnou osnovu pro dívky. Rozsah učiva vůbec sluší omeziti, za to však rozšířiti obor vědomostí ženám potřebných. „Poučení o nejnovějších vynálezech, trochu literatury, něco

z historie bez mnoha dat, bitev a rodokmenů, místo toho více z dějin vzdělanosti, důkladné vědomosti z hygieny, zásady domácího hospodářství, nejvýše jeden cizí jazyk, a to se stránky praktické, důkladná známost ručních prací a mravouka, toť hlavní předměty učebné, jichž ženské mládeži třeba.“ V mravouce hlavní váhu položití jest na velikou odpovědnost ženy vůči celé společnosti lidské, na důstojné povolání její v rodině i společnosti, jakož i povznéstí význam nejvšednějších prací a povinností v domácnosti. —

Ku trefným úvahám těmto sluší ještě připojití, že vychování děvčat — jako vůbec každé vychování. — založeno býti musí na zásadách náboženských, i že náboženství, jak věrouce tak zvláště mravouce, věnován býti musí dostatečný počet hodin učebných. B.

Hlídka školská.

Norvéžské školy obecné.

Roku 1890. schválen následující počet hodin pro víceleté školy v Norvéžsku:

Rok:	Školy chlapecké.							Školy dívčí.						
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Náboženství	3	3	3	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	4
Jazyk mateřský	12	9	8	5	5	5	4	11	8	7	5	4	4	4
Počty a měřictví	5	4	4	4	3	3	3	4	4	3	3	3	3	3
Psaní	4	4	3	2	1	1	1	4	3	2	1	1	1	1
Kreslení	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	—	2	2	2
Zeměpis	—	2	2	1	1	1	1	—	2	2	1	1	1	1
Dějepis	—	—	2	2	1	1	1	—	—	2	2	1	1	1
Přírodní vědy	—	—	—	2	2	2	2	—	—	—	2	2	2	2
Zpěv	—	1	1	1	2	2	2	—	—	1	1	1	1	1
Tělocvik	—	1	1	1	2	2	2	—	—	—	2	2	2	1
Ruční práce (Slöjv dl.)	—	—	—	—	1	1	1	2	4	4	4	4	4	4
Čelkem	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24	24

Zvláštní jest, že ve všech třídách počet hodin 24, ve školách chlapeckých slöjv jest povinným, v dívčích pak ručním pracem již od nejnižší třídy se vyučuje. Náboženství věnován větší počet hodin než u nás. (Szk.)

Školství francouzské. Školní rozpočet francouzský na rok 1891. vykazuje následující částky: Dozor na školy obecné (inspektoři a inspektorky) 2,213.000 franků; učitelské ústavy 9,625.475 franků; služné učitelstva 108,300.840 franků; prostředky učebné a knihovny 706.860 franků; zálohy a půjčky 2,000.000. Úhrnem 122,846.115 franků. K tomu ještě dodati třeba, že značnou část vydajů na školy nesou obce, vláda pak podporuje je subvencemi. (Szk.)

Obecné školy v Berlíně. Roku 1890. bylo v Berlíně 184 městských škol obecných o 3.104 třídách a 172.778 dětech. Mezi rokem 1870—1880 přibývalo ročně 10.000 dětí, v letech posledních vzrůstá frekvence pouze o 4.000 dětí. Ve školách těch pracovalo 184 rektorů (ředitelů), 1.955 učitelů, 180 učitelek lit. a 617 učitelek ručních prací ženských. Za příčinou nemoci zastupováno roku toho 11 učitelův a 68 učitelek. (Szk.)

Školství saské r. 1889. Podle zprávy saského ministerstva osvěty bylo v r. 1889. pro 3,182.000 obyvatelů 2.205 obecných škol veřejných

a 1.934 škol (kursův) pokračovacích. Do škol obecných chodilo 578.794 dětí (právě polovina chlapcův a polovina děvčat), do kursů pokračovacích 74.659 chlapcův a 1 279 děvčat. Ve školách soukromých učilo se 6.732 dětí, doma pouze 952. Učitelů veřejných škol bylo celkem 10.102 (mezi tím 2.413 učitelek), průměrem tedy čtyři v jedné škole. Z učitelek pouze 210 bylo literárních, ostatní vyučovaly ženským ručním pracem. Vydání na školy obecné obnášelo 18,154.456 marek t. j. skoro 11 milionů zlatých. Polovici vydajů těch kryjí obce, ostatek školní plat a zemská subvence. Na stavbu nových škol vydáno kolem 3¹/₂ mil. marek. (Szk.)

Spisy redakci zaslané.

Časopis Učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Ročník VII. č. 2. Vydává a rediguje Em. Schmutzrova. — *Pěstoun.* Prostonárodní časopis vychovatelský. Ročník XIV. č. 2. Red. Fr. Černý. — *Máj.* Illustrovaný list rodinný pro literaturu a umění. Ročník II. č. 1. 2. 3. — *Kubešova Bibliotéka Moravská.* Ročník II. seš. 5. — *Mimochodem.* Příhody a nehody z cest Josefa Wünsche. Seš. 2. — *Nešporní žalmy,* antifony, hymny a jiné zpěvy atd. Třetí poopravené vydání. Se svolením nejdůst. konsistoře Pražské vydal M. Zahradnický. Nákladem Mariánské kongregace. — *Slova pravdy.* Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych: č. VII. *Tolerance*; č. VIII. *Jesuité.* Čistý výnos věnován Jednotě katol. tovaryšů v Praze. — *Český Lev.* Orgán strany národní ku mravnímu i hmotnému povznesení našeho Pošumaví. č. 3. V Strakonicih. Red. M. Wachek. — *Vlast.* Ročník VII. č. 5. Red. Tomáš Škrdle. Obsah následující: Vzpomínky Fr. Pravdy na studie theologické (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček. Mohamed a jeho učení. Nakreslil V. Petrů (Pokr.). Cizina a vlast. Příspěvek ke studiím dějepisným od P. Jos. Svobody T. J. (Pokr.). Poručík Hrdina. Povídka. Napsal Boh. Brodský (Dokonč.). Zkazky a pověsti biblické s exkursem o Hyksech. Kritické úvahy. Podává Oldřich Fr. Vaněk. Dělnický sociální tisk v Rakousku. Píše Tomáš Jos. Jiroušek (Pokr.). Lelia. Novela. Napsal L. Ritchie. Přeložil V. A. Černý. Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí J. Třeštík. Z národního divadla. Píše Jos. Flekáček. Literatura.

Listárna redakce.

Nov . . . nov. To i naším přesvědčením; ale na ten čas není vyhnutí. Nemůžeme, aspoň prozatím, tak jak bychom chtěli. — Panu F. Š. Časem bude přání Vaše nejen vyplněno, nýbrž předstiženo. Není lze provésti všechno najednou, jsme teprve v začátcích. — Panu J. Jk. Strpení! Objednali jsme list, jenž se nám k seznání tamějších poměrů viděl býti nejvhodnějším v těchto dnech pak nám doručena zpráva, že přestal vycházeti. Objednán jiný. — Špan. Ano, ale nevyhovuje. Pátráme po lepším.

Obsah „Vychovatele“:

Sirotčinec. (Úvaha o výchování sirotků v ústavě a v rodině.) Podává Al. Matuška. — Dějepisné ideály p. Sokolovy. (Píše Fr. Pohunek.) — O jedné časté anomálii jazyka a kterak lze ji léčiti cestou paedagogickou? (Píše A. P—a. (Dokonč.) — Hlas francouzského myslitele o výchově dívcí. (B.) — Hlídka školská. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25% a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Vyučování budiž jednotné.

Právem nařizuje tak věda vyučovatelská, žádajíc, aby tam, kde působí více než jeden učitel, vyučovalo se tak, aby jeden neodporoval druhému, neužíval v jednom a tomž předmětu method a způsobů zcela odporujících methodám a způsobům, jichž užíval soudruh, od něhož žáci postoupili, neb jichž užívá kollega ve třídě vyšší. Konečně tomu chce i didaktika u jednoho učitele, aby vyučování jeho bylo jednotné, t. j. aby jistých povšechných zásad šetřil vždy u každého předmětu, tak aby ku př. v hodině mluvnické neprotivilo se učivo a látka jeho tomu, co povéděno při předmětech jiných, zkrátka: aby mezi předměty učebnými i osobami vyučujícími panovala věcná, paedagogicko-didaktická harmonie.

Proto zákon nařizuje měsíční porady sborů učitelských, proto si přeje, aby jeden učitel druhého navštěvoval a vyučování jeho poslouchal, a proto konečně jest stále dorozumění učitelů, kteří mají na školách vícetříduích, kde jsou paralelky, stejné třídy, nejvýš žádoucí.

To vše jest zajisté věc spravedlivá a v zájmu škol a žáků chvalitebná. Zajímavé však při tom jest, že, kdežto se tato zásada o jednotnosti vyučování již kandidátům hlásá, kde ji čteme ve všech přednáškách professorů na paedagogiích, ve všech větších i menších didaktikách a různých „návodech,“ ve velkém a důležitém se právě tato zásada přivádí ad absurdum, ba přímo zabíjí.

Království české, jak známo, rozděleno jest na školní okresy, v nichž často neomezenými pány ve věcech školských jsou c. k. okresní školní inspektoři. Zvláště celému vyučování a způsobu jeho dávají tito páni směr zcela rozhodný, o čemž je každý učitel úplně přesvědčen; ba mnohý „dělá“ to ve škole tak, jak si to pan inspektor „přeje,“ byť i ve svém nitru byl zcela jiného názoru, a byť i dlouholetá často zkušenost zcela jinak jej poučovala. Tomu velmi významně nasvědčuje ta okolnost, odejde-li ku př. z jednoho okresu inspektor, a dostane-li se do okresu nový, jehož páni učitelé dosud neznají. Tu bývá slýchati hovory a otázky velice zajímavé. „Co pak asi tenhle nový zase bude chtít?“ „Jak pak asi si to tenhle bude přát?“

„Jakého má koníčka?“ a t. d. — Novým inspektorem kolikráte padá celá didaktika až dosud za starého inspektora v okrese obvyklá, a učitelstvo celého okresu horem pádem a s dychtivostí učí se vyučovat tak, jak si to „tenhle“ přeje; kdo byl ku př. za starého inspektora učitelem výborným, je nyní dostatečným, a kdo byl dříve v kursu pod nullou, stoupnul najednou znamenitě.

Kdežto za příčinou jednotnosti vyučování nařizuje zákon učitelům stále dorozumívání se, panuje v našich jednotlivých okresích školních v té příčině ta největší nejednota, ba ten největší Babylon. A tou nejednotou vinni jsou páni okresní inspektoři a jejich náhledy ve věcech vyučování, které často platí více nežli zákon a ta nejmoudřejší didaktika.

V okrese A. ku př. umějí (?) žáci odříkávatí mluvnická pravidla a definice, skloňují a časují, rozebírají atd. a nepíší nikdy, neboť pravopis považuje se za něco vedlejšího, za něco, při čem by učitel zahálel a děti zlenivěly; v okrese vedlejším klade se hlavní váha na pravopis; v okrese jednom vykládají se články s takovou obšírností a za přispění tak rozsáhlého aparátu věcných pomůcek, že to ztráví celou hodinu, a žáci se ani čísti nenaučí; v okrese druhém čtou stále, jako když bičem mrská, ať tomu rozumějí nebo ne, a co je výklad článku nevědí. Tady počítají z paměti příklady dlouhé a složité po celé hodiny, k písemnému počítání sotva dostati se mohouce; tam zase stále píší a píší po celé hodiny. Zde rozebírají jeden příklad hodinu, stále opakujíce a opakujíce, jak jej řešiti a proč tak a ne jinak, a k výpočtu ani nedojde; tam zase se prostě vypočítá, a úsudek se stručně pomísí. Na okrese X. vykládá při kreslení pan učitel po celou hodinu, mluví se hodně, a kreslí se málo; na okrese Y. pauzuje při kreslení hrobové ticho a jen se kreslí. Někde se při zeměpisu kreslí mapy, jinde nesmí býti o tom ani řeči; někde se ukládají domácí úkoly, jinde nesmí se tak díti; a mohli bychom z jednotlivých okresů uvéstí křiklavé případy odporů a protiv, které svůj původ mají v různých, až směšně si odporujících náhledech a libůstkách pánů inspektorů. Chce-li ku př. při inspekci okresní inspektor, aby mu žáci hbitě skloňovali, časovali, rozebírali atd. a klade-li na to velikou váhu, netáže-li se nikdy po pravopisu, nebo jen tak mimochodem, dává-li si jen vykládati články a po čtení se neptá atd. kýž div, že se na celém okrese pak jen skloňuje, papouškuje a mluvníčkuje, povídá a vykládá, a že pak žáci ani čísti ani pravopisně psáti se nenaučí. Tak ku př. v jistém okrese školním nedaleko Prahy chtěl inspektor vždy, aby mu žáci početní příklad posoudili, a ke skutečnému vypočítání nikdy nedošlo; jeho nástupce však říkával učitelům: „prosím vás, nechte toho ustavičného posuzování! Vždyť ani nevidím, zdali někdo skutečně příklad vypočítati dovede, čili nic.“

Nepřejeme si žádné další centralisace v našem školství, ale v zájmu vyučování zajisté bylo by jen dobré, kdyby i páni okresní inspektoři časem tak jako učitelé své zákonitě nařízené porady měli, v nich na svých požadavcích při inspekcích na základě zkušenosti a učebných osnov jednotně se usnášeli, svých „koníčků“ zanechali, a tak nezavdávali příčinu k nejrousavějším vtípům o sobě a jednotlivých okresích. Pokud nebude zkoušek inspektorských, při nichž by kandidát inspektorství dokázal, že obecnému školství rozumí, že dovede vyučovati na obecné škole i vyučování posuzovati, byly by takové porady věru na čase. Tato babylonská různost v požadavcích inspektorů okresních a didaktická strakatina jednotlivých okresů, o níž by se mohly psáti celé kroniky, svědčí jen o tom, co každý nepředpojatý člověk uznati musí: že náš školský dozor má přetné vady a díry, přes celou svou drahotu a složitost.

Karel Slavík.

Sirotčinec.

Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině.

Podává Alois Matuška.

(Pokračování.)

II.

Vady zde vyznačené mluví v neprospěch vychování hromadného, zvláště pro sirotky, kteří ztratili úmrtím svých rodičů požehnání domácího života a potřebují tedy takového útulku, jenž by jim vychování domácího nahradil. K tomu se vidí býti nejpříhodnější rodina, skutečná rodina, možno-li bezdětná, anebo jejíž děti nejsou více v domě, hlavně pak taková, jejíž odrostlé dítky svědčí o spůsobilosti rodičů k vychování. Při rodině bezdětné vadí poněkud ta okolnost, že se jí nedostává vychovatelských zkušeností a musí se jí poskytovat stálého návodu a činné pomoci, a přece často dítě vracejí, pravice, že si dílo vychovatelské tak těžkým nepředstavovali; stalo-li se to opravdu ze svědomitosti, byla taková rodina k vychování právě nejpopovolanější — třeba tu raditi k vytrvalosti. A hle, sotva uplynuly dva tři roky, přirostlo jim děcko tak k srdci, že ho od sebe více vydati nechtějí.

Rodina taková nesměla by býti příliš chudobná, aby dítě netrpělo fysicky, a aby přijímání takových dítek nedělo se z peněžní spekulace, což platí ponejvíce o těch rodinách, které se na vyhlášku samy přihlašují; takové činí to spíše z výdělku nežli z útrpnosti k sirotkům. Dále není radno svěťovati dítky takovým lidem, kteří se živí podnájemem, strážníky, berou chudinskou podporu, které vedle svého zaměstnání opatřují si rády ještě vedlejší výdělky, ač k jich skrovnému živobytí není toho tak nutně třeba, a děje se nejvíce ze ziskuchtivosti, proto se má k tomu hleděti, aby to byla rodina, mající své příjmy zajištěné. Žádoucno bylo by, kdyby měly svůj vlastní dům, zahradu a hospodářství, aby mohly dáti dětem dobrou, vydatnou stravu, aniž by větší náklad na stravu vlastně pozorovali.

Pěstounské rodiny v městě obývající jsou živý z ruky do úst, odkázaný jsouce na trhy, kdežto venkované žijí většinou ze svého vlastního, mají sami mléko, připravují sami máslo a sýr, chovají vepře a p. Venkov jest tedy přiměřenější nežli město, a zvláště takové obce vesnické, které se nenacházejí na blízku většího města a kde tedy získané produkty nemohou se hned v peníze obrátiti; vesnice jest vhodnější také již tím, že se tu rodiny všechny znají a podléhají tedy pěstounové více veřejné kontrole, také farář, učitel znají obyvatelstvo zevrubně, a dítě samo roste před očima celé vsi, jest tu dozor možnější, nežli ve městě, kde je mnohým příležitostí nebezpečným a svádění vysazeno. Čeho ztratí na látce učebné, toho vyzíská na dobré domácí stravě, čerstvém zdravém vzduchu, a na bodrém, svědomitém vychování.

V druhé řadě doporučuje se řemeslnická rodina v městě venkovském z důvodu, který jsme již z předu vytkli, že dovede připoutati mysl hochovu k určité práci a že ho mnohostranným názorem vychovává k praktickému životu, a tu zas hodí se nejlépe rodina takového zaměstnání, jež by dobře působilo na vývoj dítěte. Námitky o ziskuchtivosti a znemravnělosti mnohých rodin, do kterých se sirotci dávali, jest ovšem námitkou vážnou, zvláště uváží-li se, že nezištnosti a pravé dobročinnosti mezi lidmi ubývá. Leč jest to překážka, kterou možno při dobré organizaci utlumiti. Uváží-li se, jak četných sil vychovávacích a správních vyžaduje ústav a jakého

nákladu jich služné,¹⁾ bude souhlasiti každý s ustanovením zvláštního inspektora, dobře postaveného, staršího to zkušeného učitele,²⁾ který by však úkolu tomu se výhradně věnoval a dosavadního jiného povolání se sřekl — jemuž by připadl úkol rodiny dotyčné udržovati v živé a pilné evidenci, pátrati, zdali v nich nejsou rušivé poměry, nedocházejí-li tam osoby mravně nedoporučitelné, je často navštěvovati, stesky dítek i rodičů vyslýchati, býti těmto radou u vychování, ne každé dítě jim dávati, nýbrž dle jejich síly a vzdělání, i také přání,³⁾ povzbuzovati jich a jmenovitě začátečnickům v jich prvním díle ku pomoci býti. Dle návrhu inspektora vylučovaly by se rodiny nevhodné ze svazku sirotčince a nové příhodné by se vyhledávaly. Vůbec musilo by se po celou dobu, stále ve hledání pokračovati, zkoumati nové krajiny atd., což vyžaduje mnohého vyptávání a trpělivosti, neboť prvním požadavkem dobrého opatření rodinného jest, aby stále byla pohotově záloha rodičů, kteří jsou každou chvíli odhodlání dítky přijmouti.

Tito inspektorové tvořili by s vrchním ředitelem ústavu chudinského v čele správu sirotčího úřadu (jako zvláštní oddělení chudinského ústavu) a konali by týdenní porady. Každoročně sestavila by se statistika o chovancích, zároveň s udáním rodiny, které chovanec jest přikázán.

Sirotčinec (ústav) dosud stávající by se tím nerušil, než jen obmezil a sloužil by pro chovance, kterých by nikdo nechtěl přijmouti buď pro tělesnou vadu nějakou nebo pro jakékoli příčiny jiné, anebo pro takové děti, jež by nutně potřebovaly tuhé kázně, nebo kteréž by pro zvláštní vlohy zasluhovaly důkladnějšího a vyššího vzdělání a p. Dům tento shromažďoval by také veškeré sirotky z rodin k různým výročním slavnostem nebo povinnostem, na př. nedělním pobožnostem. O prázdninách trávily by děti, které si nikdo nebere, na ferialních koloniích.

Upozorňujeme dále na to, že by některé zámožnější rodiny, mající toliko jedno děcko, rády přijaly dítě osiřelé, aby bylo společníkem jejich dítěte ve hře i učení, a to jmenovitě ve velkých městech, kde se dítě vychovává soukromě v domácnosti a mezi dav ostatních dítek nepouští, ba ani do školy neposílá. Takové rodiny by přijaly mnohdy zdarma a rády takového sirotka, ovšem by to musilo býti dítě živějšího temperamentu, čiperné, a takové, jež by také v učení vzbuzovalo rivalitu svého soudruha.

Vychování takové nedá se ničím jiným nahraditi, ani nejlépe zřízeným ústavem.

Rodina jest dítěti, čím půda rostlině: podmínkou zdatu a vodiskem k životu. Dítěti umístěnému v dobré rodině dostane se přede vším čerstvého vzduchu, rozhledu v okolí a životě, smyslu pro práci a šetrnost, vývoje mravů, a jsouc v rodině ojedineho, není tak vysazeno nebezpečí

¹⁾ Sirotčinec arciv. Gisely, který vydržuje město Praha, stojí ročně 33.000 zl., z čehož vypadá náklad na jednoho chovance 237 zl. V rodině stojí nejvýše 120 zl. Služné personálu činí přes 7000 zl.

²⁾ Mohli by býti i dva, neb více, dle rozsáhlosti věci, ale vesměs to zvláště zřízené síly vychovatelské, nikoli tedy čtvrtní chudinští otcové, kterým ze známosti těžko jest nepodléhati mnohým ohledům.

³⁾ Ve vzorně prováděném systému rodinném v Düsseldorfu, o němž obsažnou a v každém ohledu poučnou zprávu podává sirotčí inspektor Graetz, při výběru rodičů berou se v úvahu tato stanoviska: 1. jejich nábožensko-mravní život, 2. vychovatelská schopnost, 3. občanské postavení, zaměstnání, 4. materiální postavení, 5. okolí a byt, 6. poměry rodinné. Co se týče dětí, jsou kategorie následující: 1. náboženství, 2. věk a pohlaví, 3. tělesný stav, 4. mravní charakter, 5. dosavadní poměry, 6. přibuzenství.

nákazy, a naopak zase dítě daremné jsouc v rodině izolováno, nekazí jiných. Daremné dítě dá se v rodině, kde vládne přísný otec, spíše držeti na uzdě nežli v ústavě, kde pro množství dětí uniká pozornosti anebo jsouc pozorováno, působí tajně skrze jiné přemluvené.

O přednosti systému rodinného vyslovil se nepokrytě ředitel pražské vychovatelny p. Leop. Pek v pozoruhodné rozpravě své „Zřízení rodinné a společenské“ ve zprávě téhož ústavu (r. 1889). Tam praví: Je-li dokázáno, že právě rozrušením života rodinného největší počet dětí přichází ku zkáze mravní, jest tím již dokázána potřeba, aby dítkám takovým život rodinný znovu otevřel svou náruč. — K tomu jsou na prvním místě povolány skutečné rodiny co přirozená instituce vychovávací.“

Nejcharakterističtější známkou věci, o níž jednáme, a spolu nejvýmluvnějším důkazem ve prospěch zařízení rodinného jest ta okolnost, že kdežto v sirotčincích vládne většinou nespokojenost, nevyskytuje se nic podobného u obcí a spolků, majících své sirotky po rodinách, touha po změně tohoto způsobu, po ústavě. Ano, bylo nám ujištěno od spolků těch, že mezi dětmi a jich pěstouny vyvinuje se láska jako ve vlastní krvi spřízněné rodině; ony cítí, že jim zde nastala jakási domovina a jakožto na takovou uvyknou si pohlížeti na dům svých pěstounů, s nimiž i v dalším životě zůstávají ve spojení. Ano, dle některých soukromých zpráv nezřídka se stalo, že dobré děti, které dovedly k svým pěstounům přilnutí, i v ohledu hmotném pro budoucnost štěstí učinily.

Co může učiniti dobrá rodina, líčí nám zkušený inspektor sirotek Grätz v Düsseldorfu (Beiträge 62) takto: „Děti, které doma jen klení a nadávky slýchaly, jichž celé okolí na sobě neslo pečeť neřesti a hříchu, a které se dle toho také tak vyvíjely: ušlechtovaly se v dobré rodině ode dne ke dni, jakýsi nový mravní život počal v nich zráti, tak že ovšem za stálé bdělosti rodičů, faráře, učitele, i později v tomto smyslu (proti dřívějšímu) nebyly k poznání. Děti našly ve svých pěstounech otce a matku, srůstají s nimi co nejtěsněji, požívají všech výhod dobrého rodinného společenství, mají účast na radosti a bolesti, rozvíjejí se tím v užitečný charakter a zůstávají domácími dětmi, i když už dávno dohledu jejich byly sprostěny, ale v rozhodném okamžiku svého života rady a přispění potřebují.“

Podobně vyslovuje se Ehrle ve svých příspěvcích k reformě chudinství: 4) „Přirozené, Bohem uspořádané poměry k výchování dítěte naleznou se toliko v rodině. Zde snesla Prozřetelnost vše, co k rozvoji dětského srdce jest nutno.“

Avšak i často hlasy veřejných listů vyzývají k témuž příslušné orgány, a vizme, jak se soudí o výchování sirotek na př. v Mexiku. „Sirotčinců Mexiko nepotřebuje,“ dí cestovatel po této zemi. 5) Osířelých dětí ujímají se kmotrové a vychovávají je jako své děti. Zemrou-li též kmotrové, nechybí rodin, které rády se dětí opuštěných ujímají. Sirotčince, které se u nás uvádějí v povznášejícím smyslu jako lidumilná zařízení, považovaly by se zde za žalostnou náhradu za nedostatek lásky a slitování v srdcích lidských.“ (Pokr.)

4) Fr. Ehrle: „Beiträge zur Geschichte und Reform der Armenpflege“ S. 119.

5) Graetz „Beiträge etc.“ S. 40.

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.
(Pokračování.)

Jak může srdce lidské ostati lhostejným oproti pravdě, jež rozptyluje bludy národů a mrákoty, v nichž tonou? Lze-li opovrhovati naukou, jež oživuje rozum člověka, vysoko jej povznášeje, naukou, jež na pravou cestu přivádí svedené, jsouc tvůrkyní věd a umění, a jež obnovuje tvář země? Může se úplně zanedbávati ono vyučování, z něhož vzešli podivu hodní mudrové, zářící v temnotách světa jako slunce? A přece jsou lidé, kteří nenávidí náboženství a bojují proti němu. Tiť věru jsou podobní oněm politování hodným divochům starověku, kteří v slepé zuřivosti hnali útokem a vyslali množství šípů na slunce, které jim dávalo světlo a teplo. (Karel Uttini.)

Působení náboženství na chovance jest velikým prostředkem v rukou vychovatelů a vůbec nejúčinnější součástí každého vychovávání, neboť působení toto klade kořeny své do vůle člověka, a vůle jest velikou zpruhou duše. Veškeré marné theorie o domnělé „škodlivosti“ náboženského vyučování vzhledem k dítěti, všechna tato zpozdilá bázeň, prýstíci se většinou ze záhubných a bídných systémů filosofa ženevského, musí umlknouti před rozhodnou a nedotknutelnou úvahou: každé vychovávání, jež nečiní chovance mravným, jest na škodu jeho srdci. Jakž medle může však zůstati dítě mravným a čistým bez hlubokého a mocného účinku náboženství? Bez něho nikdy jím nebude — to uzná každý, komu jsou známy strašné návaly vášní a nesčíslné slabosti, jež jsou průvodkyněmi onoho lehkomyšlného a žárného věku mladistvého. (Dupanloup.)

Jest nejvýše třeba vyučování, jež by založilo a upevnilo víru a zbožnost v srdcích. Neboť dnešního dne — díky značnému rozšíření špatných knih — stala se nevěra téměř populární, posměch a pochybovačnost zvýšily se — toť ovoce zhoubných deklamací lidí zkažených a svůdců, s nimiž všude se setkáváme. Dnes otevírají se s radostí uši rozhovorům, jež odporují zásadám katolickým, zvláště kde tyto odsuzují lidskou marnivost a vášně, odtud lze si vysvětliti onu velikou snadnost, s jakouž se mnozí dávají svést. A proto třeba založiti vyučování a vychovávání na základech náboženství tak pevně, aby jimi nebylo lze tak snadno otrásti. (Franco.)

Žádné vědění nemělo by člověka od náboženství vzdalovati: každá věda měla by se k němu přibližovati. Všechny vědy jsou zkaženy lidskou ješitností a marnivostí, a nebudou-li přivedeny zpět k čistotě křesťanské, nebudou dobré k ničemu jinému, než že převrátí v základech ducha a srdce lidské. (Laurentie.)

Největší zlo, jež může potkati národ, jest ztratiti vlastní národnost. A není-liž stejným zlem, ztratí-li národ svou víru a náboženství? Není-liž to uvolnění a rozvázání svazku, který pojí člověka s Bohem a lidí mezi sebou? (Mad. di Necker.)

Náboženství pojí národy, jako krev slučuje rodiny; náboženství jest příbuzenstvím. Ono posvěcuje auktority, udílí sankci smlouvám mezi národy, mezi lidem a hlavou korunovanou. Ono přísahami upevňuje věrnost, zajišťuje víru slibům, potvrzuje pravdu. Ono zjednává rovnováhu mezi ctností a štěstím, ukazujíc k jinému životu. (Cesare Cantù.)

Náboženství katolické jest náboženstvím silných, a právě proto, že geniů a silných lidí (duchů) dnes není nadbytek, klesla víra a živoří ve veliké části lidstva. Náboženství katolické zakládá se na vytrvalosti u víře a na lásce, a to jsou dvě ctnosti nadpřirozené, vyžadující často stálosti heroa a velikodušnosti mučenníka. (Gioberti.)

Náboženství nemá většího nepřítelů nad nevědomost, a tohoto nepřítelů má porážeti každý člověk pravých a upřímných zásad náboženských. Jest

tedy povinností každého křesťana, aby zasvětil studiu co nejvíce času možno. (Kard. Wiseman.)

Mládež, majíc býti vychovávána, nejvíce potřebuje náboženství; to uznávají i ti, kteří sami nežijí dle zásad náboženských, ba je i zavrhuji. Ale, milý Bože! jak podivný to způsob, kterým se mládež učí milovati a veřejně vyznávati náboženství své! Člověk by plakal nad mladíkem naší generace, a věru hodno jest pokolení to soucitu a pláče! Matka dítěte se modlí, otec se nemodlí; matka chodí do kostela, otec prahu jeho nepřekročí; ona se zpovídá, on nikoliv; matka mluví o náboženství s láskou a vážností, otec s posměchem. A co vidí venku kolem sebe? Samý odpor a lež, zmatek jazyků, strašlivou disharmonii srdcí, pravý to koncert ďábelský! Jeden křičí: víra! druhý hučí, ne, jen rozum pouhý! Tento ho napomíná, aby trpěl a snášel, onen, aby jen užíval, a všude kol něho pje veliký sbor: „Jen peníze, dítě, peníze si opatři, ty jsou vše . . . Jak vychovávati dítě u prostřed takového zmatku a tak různých příkladů, tolika vášní v srdci, jež jim zimničně zmítají!

A jako by toto všecko ještě nedostačovalo, dostávají se dítěti do rukou knihy a časopisy, v nichž je katolicismus zlehčován, posmíván, poplván, jest urážen a odsuzován ve školách, kde se falšuje historie ku škodě náboženství, *) neb kde beztrestně se útočí na veřejné výkony náboženské, kde škola pomáhá v onom krutém boji, jenž byl před několika lety církvi vypovězen. *)

(Aró Carraccio.)

2. Zbožnost, průvodce náboženství.

Zbožnost jest onen vnitřní cit, ona něžná ctnost duše, jež nás učí s láskou plniti veškeré povinnosti náboženské k Bohu. Ona objímá veškeré city nejušlechtlejší, nejvznešenější: živou víru, šlechetnou lásku, dětinou důvěru, uctivou bázeň Boha, vděčnost za obdržená dobrodiní, modlitbu, zpěv ku poctě Boží, dychtivost a snahu, znáti jeho zákon, slyšeti jeho slovo, navštěvovati jeho chrám, okrášlovati jeho oltář, slaviti a světiti jeho svátky — to vše jsou výkony zbožnosti. A za odměnu sladkého a vnitřního obcování, jež má s Bohem, dostává — dle písma svatého — rosu večerní a rosu ranní, nadšení vznešené a paprsek onoho slunce, jež dává v srdci vzrůstati a kvěsti, nejvznešenější a lásky nejhodnější ctnosti, jako jest mravní síla, odvaha k dobrému, nepřemožitelná zmužilost k boji proti zlému, a heroismus duše v těžkých zkouškách života. (Dupanloup.)

Nechť tě nezmatou ani mnozí pokrytci ani četní posměvači, kteří se tě opovází nazvati přetvařovácem, protože jsi zbožným. Bez duševní síly nelze býti ctnostným, nelze vykonati jakoukoliv vznešenou povinnost; právě kdo chce býti zbožným, nesmí býti málomyslným. (Silvio Pellico.)

Zbožnost jest první z ctností, nebo spíše povzbuzovatelkou a podporou všech ctností ostatních. Ve velikém díle vychovávání měj tedy zbožnost své místo ne pouze dle jména neb z formální povinnosti, ale proto, že je přispěním ve výchování, bez něhož nemůže vychovatel obstáti. Vychování jest dílo tak nesnadné, pracné a složité, že nějaké chladné náboženství, víra bez skutků a nicová vlnost v něm ničeho nesvedou. Zde se žádá vřelé náboženství, láska k Bohu, opravdová modlitba vycházející ze základů srdce: jedním slovem — zbožnost. (Dupanloup.)

Zbožnost je vznešená moudrost, všechny ostatní moudrosti převyšující, jest to druh genia, jenž dává duši křídla. Nikdo není moudrý, není-li zbožný. Zbožnost rovna jest poněkud studu: učí nás sklopiti myšlenky, tak jako stud učí sklopiti oči před tím, co je zakázáno. (Joubert.)

Modlitba je dýchání duše; kdo se nemodlí, ten již ani nežije. (Týž.)

Bez zbožnosti je škola stánkem nudy, učení k omrzení, poslušnost tíží, závodění stává se zuřivým, vášně prudkými, neřesti a chyby záhy se rozvíjejí,

*) Spisovatel mluví o školách a poměrech italských.

Pozn. překl.

probouzí se mstivost, duch odboje, vše podobno je pobytu v žaláři. Bez zbožnosti je vychování i jinak nejmoudřejší nezpůsobilým, aby zlepšilo nedokonalosti a zdokonalilo ctnosti.

Naše století se bojí bigotismu, a proto, z toho strachu, se zbožnost sama často vyhání; ale proti bigoterii sama zbožnost bojuje, zavrhuje ji.

(Laurentie.) (Pokr.).

Katechismus a čítanka na škole málotřídní.

Uvažuje Vojtěch —áč.

Věru že bych raději přál svému článku název „Učitel a kněz,“ bych však neodstrašil čtenářů, kteří nasyceni jsou již všemi narážkami osobními, blýskajícími se v různých časopisech, podotýkám hned zprvu, že budu psát o věci, nikoli však o osobách.

Zmínku o nadpisu odůvodňuji tím, že na mnoze v naší době stalo se modou, by kněz a učitel od sebe se vzdalovali, ovšem v neprospěch zřejmý a jasný všeho rozumného a řádného vychovávání i vyučování.

Kdo však z vychovatelů hlouběji přemítá o pravém stavu věcí, pocituje potřebu společné práce, stejného cíle.

Dokladem toho buďtež nám katechismus a čítanka zvláště na školách málotřídních.

V naší době mnoho krásných řečí se mluví o koncentraci veškerého učiva, ale cesta k praktickému provedení se neukazuje.

V katechismu obsažena jest věrouka i mravouka, v čítance máme články mravoučné; věroučných tu není, neb asi dvě až tři básničky nelze za takové pokládati, ježto budíce cit více v mravouku spadají.

Ovšem že mnohý z učitelů světských i duchovních přál by si čítanky přetvořené s články vhodnějšími účelu vychování a t. d., než třeba nyní mluvit o čítance jaká jest, ne jakou by měla býti.

Jak možno však z článků těchto těžiti ve prospěch mravouky, ukázal dobře J. Sokol ve své výborné knize „Průvodce četby mravoučné.“ Pan spisovatel ve mnohých případech spojuje mravoučný směr článků s ethikou plynoucí z dogmat.

Bylo by žádoucí, by páni katechetové všímali si této knihy a článků v čítance obsažených u výkladu náboženském.

Náboženství zajisté zabývá se představami a pojmy abstraktními, jež nás povznášejí od hroudy zemské k modři nebeské.

Mají-li však představy tyto býti zárodkem mravného chtění a mravných skutků, jest třeba, bychom vyvodili je pokud možná z konkrétních případů a příkladů, a opět s výše abstrahovaného pojmu k nim se vraceli.

Toť požadavek logického postupu učebního.

Víme, že pouhým naučením sebe lépe sestaveným nižádné dítě mravným se nestává, že třeba užívati odměn a trestů, příkladů a všech paedagogických prostředků přímých, jakož i spolupůsobení rodiny.

Nauka náboženská míří k vychování mravnému hlavně naučením, jež působí v obor zájmů chtění, skutky mravné nepřímo plodí. —

Dítě nemiluje mnoho sentencí a rozumování, jemu třeba zvuků, obrazů a barev, ono žádá historky, pohádky, pověsti a povídky. Nuže všímejme si co nejvíce této vlastnosti duševní u dítěte a užívejme při vyučování náboženském hojně příkladů, ne však nejasných, mlhovitých, vzdálených, nýbrž příkladů vybraných ze článků učitelem vyložených.

Dítěti pravdu ve článku obsaženou a vyloženou výklad náboženský posvěť, potvrď, kdežto dogma nalezne v nitru dítěte představu apercipující.

A když ještě vyjdouc ze školy bude poslouchati kázání v kostele, vybaví v něm pouhá zmínka představu, jaké nabylo ve škole.

Ve prospěch dogmatiky bude, chopí-li se někdo z pánů katechetů článků v čítance obsažených, a ukáže nám učitelům, jak bychom ještě více tu mohli působiti. Pilných a bystrých pracovníků jest u nás k tomu dosti. Častým takovým opakováním vzrostou tyto představy dle zákonů psychických v řady tuhé, utkvělé, ano povstanou souřadí, osnovy, tkaniva čili krátce náboženství stane se nezapomenutelným pokladem mládeže. Pak nebudeme musiti se obávatí dítě, jež má jedničku z náboženství, pustiti do školy životní se strachem, by nepozbylo víry a mravnosti, jakž to nezřídka bývá.

Nebudu dále optimisticky vyličovati výsledky této koncentrace, ale tvrdím, že duchovenstvo a učitelstvo spojíc se takto na poli nauky, bude působiti nejen vlastním příkladem, odměnami, tresty, nýbrž i všemi prostředky přímými, by s mravnými představami spojil se u žáků i mravný výkon, aby z nich vypsěli mladíci, jimž mravnost jest zvykem.

To ovšem patří v širý obor paed. methodologie — my mluvíme o části její, o naučení.

Teď tedy zbývá pracovati, upravit konkrétní postupy učební. Hodláme též k tomu přispěti skrovnou hřivnou svojí, než doufáme, že najde se množství jiných pracovníků dokonalejších, kteří se této věci uchopí.

Nám již to bude uspokojením, bude-li myšlénka naše jiskrou, jež vznítí oheň práce ve prospěch duševního života našeho milého národa.

Trestníci a vězňové pod vlivem Církve.

Podává V. Čečetka, duch. správce v trestnici Kartouzské.

(Pokračování.)

Péče náboženských bratrstev o zajatce a vězně.

Veškerá nábožná bratrstva mají počátek, jak již řečeno v Římě pod dohledem papežů. První účel každého bratrstva byl pouze nábožný: péče o spásu duše vlastní a cizí, podporování života církevního buď zvláštními bohoslužebnými výkony neb pobožnostmi; k tomu pak připojila se pro všeobecné dobro jiná ještě úloha: péče o chudé, sirotky, nemocné a zajatce, vychování a vyučování a pod.

a) Nejstarší sem spadající bratrstvo jest nám ve Florencii hledati, jest to „bratrstvo milosrdenství“ (confraternità della misericordia), jež až dosud trvá, a kteréž dříve, pokud Florencie samostatným byla velkovévodstvím, i o zajatce pečovalo. Původně ve XIII. století pro ošetřování nemocných a pochovávání morem zemřelých založené, rozšířilo později (1409) stanovy své a přijalo do nich i jiné skutky milosrdenství. Nejvznešenější rodiny městské patřily ku spolku. Jeden díl bratrstva „buoni uomini“ sbírali dvakrát týdně almužnu, z kteréž polovinu dostávali vězňové. Těmto bylo dovoleno do žalářů vcházeti a co tam shledali, na patřičném místě oznamovati. Vězňům buď půjčovali neb darovali šatstvo, přikrývky, prádlo a pod. Toto bratrstvo rozšířilo se i do Toskány a působilo i v Livorně.

V Římě bylo mnoho církevních družstev, jež měly za účel pečovati o vězně a udržovati spojení mezi společnostmi a jejich nepřátely, zločinci, jelikož církev ani v zločinci nepřestává spatřovati svého člena, ovšem nehodného, a nepřestává o něj se starati. Sociální svazek, v jakém jest zločinec, jako člen státu, jest zločinem a žalářem roztržen a přerušen a bývá sotva kdy dokonale obnoven.

Jinaký jest poměr mezi zločincem, vězněm a církví. S ní jest sloučen svazkem náboženské povinnosti a čím více toto náboženské spojení ve svém svědomí cítí a poznává, tím snáze se mravně uzdraví a sociální svazek sám sebou se dostaví. Zmíněná bratrstva zřela v zločinci marnotratného syna, proto měla za to, že jest nutno jej vyhledávati a zachrániti. Sem patří tak zvaní Sacconi čili arcibratrstvo srdce Pána Ježíše, arcibratrstvo della carità di san Girolamo, tak i bratrstvo „della carità dei carcerati“ a „della misericordia di San Giovanni decollato.“

„Sacconi“ podělovali chlebem zajatce a s tímto skutkem milosrdenství spojena byla měsíční návštěva vězňů komisí vyslanou bratrstvem, před níž byli vyslýcháni a jí své záležitosti a stížnosti přednášeli. —

Arcibratrstvo della carità — lásky — jež sídlilo v S. Girolamě, kde byl dům sv. Pauly, zákyně sv. Jeronyma, mělo péči o chudé vdovy a sirotky, dávalo výbavu chudým dívkám, podělovalo almužnou nuzné ženy vězňův (péče o rodiny uvězněných), mělo klášter pro kajcnice, a hlavně se věnovalo duchovní správě vězňů ve via Giulia (žaláře Innocence X. z roku 1655). Vydržovalo při kostele S. Girolamo více duchovních nejen pro tamnější bohoslužbu, nýbrž i pro vězně; mezi nimi působil sv. Filip Nerský. Založeno bylo toto bratrstvo již v r. 1519 kardinálem Juliem II. z Medici, strýcem Lva X., jenž později sám stal se papežem pod jménem Klemens VII. Innocenc IX. potvrdil jejich stanovy. Již od svého počátku měl tento spolek péči o římské vězně, o něž pečoval i později, když byli v žalářích Corte di Savella. Pečoval o jejich potřeby tělesné, ošetřoval nemocné častým navštěvováním a pomáhal jim na svobodu, když pro dluhy uvěznění byli a to tím, že dluhy za ně zaplatil. Papežové vyznamenali tento spolek mnohými privilegii a indulgencemi. —

Arcibratrstvo „della pietà dei carcerati“ bylo založeno za Řehoře XIII. jesuitou Janem Tallierem, který byv dlouholetým správcem vězňů, potřeby jejich z vlastního názoru znal. Spojil lidumily v jeden spolek, aby tak vězně podporovali. Řehoř XIII. úmysl jeho schválil a spolek povýšil na arcibratrstvo r. 1579. Navštěvovali, těšili vězně, napomínali k přijímání sv. svátostí, rozdávali jim almužny, duchovní členové bratrstva u nich pak kázali a sv. svátostmi jim přisluhovali. Jako Klemens VIII. r. 1603 výše jmenovanému arcibratrstvu (della carità), tak udělil již dříve Sixtus V. r. 1587 i tomuto právo, by jednou za rok některému k smrti odsouzenému zločinci milost vymohli, pak i tím je vyznamenal, že se sám při úředních návštěvách žalářních tohoto bratrstva prelátem dal zastupovati. Členové spolku byli preláti a vysoká šlechta. Nepečoval však spolek tento jenom o tělesné potřeby vězňů, nýbrž zabýval se i smiřováním uvězněných dlužníků s jejich věřiteli. Ba i žaláře galejních trestníků byly spolkem navštěvovány. Každý z členů měl se za šťastného, když mohl některého z vězňů navrátiti lidské společnosti a dotýčný trestník se pak snažil, aby se stal hodným lásky svého opatrovníka.

K nejznamenitějším a nejlepšími spolkům náleželo arcibratrstvo „della misericordia di S. Giovanni decollato“ — milosrdenství pod ochranou Stěti sv. Jana Křtitele, jež zabývalo se připravováním odsouzených vězňů na smrt. Založeno bylo r. 1488 za Innocence VIII. od Florentiňanů v Římě bydlících. Soud oznámil bratrstvu každý rozsudek smrti. Jakmile bratrstvo o rozsudku zvědělo, hned šli čtyři členové k odsouzenému, by jej těšili. Noc ztrávili u něho v žaláři a před popravou již ho neopustili. Když se přiblížila hodina exekuce, shromáždilo se veškeré bratrstvo, neb větší jeho díl u žaláře odsouzencova a v průvodu, v jehož čele nesen byl zahalený kříž, doprovázeli jej k popravišti. Podle kříže kráčeli dva mužové s hořícími žlutými voskovicemi; zpívalo se sedm kajících žalmů a litanie. Po skončené popravě dali mrtvolu do černé rakve a odnesli ji do svého chrámu, kdež se pomodlili „officium defunctorum“ (hodinky za zemřelé); druhého pak dne bylo slouženo za spásu duše odpraveného slavné requiem.

Poslyšme, co vypravuje očitý svědek k r. 1842 z Říma. Ráno se měla odbyvati poprava. Večer sešlo se celé arcibratrstvo „della misericordia di S. Giovanni. Někteří z bratrstva, „confortatori“, odebrali se do žaláře, by se tam modlili; o půl noci přišel do cely dozorce, by dohlédl. Když zavíral dvěře, pustil na zem lístek: odsouzenec ví, co to znamená. Nyní jej nechají na krátký čas samotného, poněvadž první dojem tak děsné zprávy jej zarazí, že není ani mocen, aby slyšel hlas náboženství nebo přátelství. Když se upokojí, vstoupí k němu opět confortatori. Prelát a biskup, členové bratrstva, mají mu dáti první útěchu. Modlitby, mírné domlouvání, známky účastenství se stále střídají.

Mezitím se v chrámu o půl noci vystaví velebná svátost oltářní a členové bratrstva a též jiná bratrstva trvají tu na modlitbách, prosíce Boha, by se odsouzený dokonale obrátil. Z rána koná se totéž modlení i v jiných chrámech. Sv. Otec sám ve své kapli se modlil. O půl deváté hnul se smuteční průvod. Za oddělením dragounů kráčeli v dlouhém průvodu členové bratrstva, jsouce oděni v černé „sacco“, v rukou držíce pochodně a zpívající litanie za mrtvé. Za členy bratrstva jela kára s dvěma odsouzenými, u nichž seděli tři kněží. Lid volal jako jedněmi ústy: „sono convertiti?“ „Obrátili se?“ Za jednoho odpověděli kněží, že ano; druhý však trval v zatvrzelosti. Tu slyšeti jste měli žehnání, jímž lid kajícího pozdravoval: „Buď žehnán můj synu, můj bratře! Vzmuž se! Dám za tebe na mši sv. Budem se za tebe modlit! Pečovati budeme o tvou ženu, matku a tvé dítky! —

Soudruh jeho, pro otcovraždu odsouzený, nedbal na tato nejdojemnější napomínání.

Když lid od kněze uslyšel „non è convertito!“ — „Neobrátil se!“ propukl v proklínání. „Birbone, ničemo, darebáku, chceš umřít jako Turek?“ Ještě jen několik okamžiků a budeš státi na soudu božím. Jdi, nekajicníku! jsi zavržen na věky!“ —

Těžko jest popsati dojem, jaký činí hlas veškerého lidu, když již napřed pronáší rozsudek božího požehnání nebo kletby. — Průvod přiblížil se k popravišti; u chrámu sv. Jana Křtitele oba odsouzenici vystoupili z káry. V blízké kapli přijal kající zločinec ještě jednou sv. oltářní a po 20 minutách k důkuvzdání mu povolených ubíral se na věčnost. —

Confortatori a kněží stále mezi tím domlouvali zatvrzelci. Již dávno uplynula hodina popravy; kat čekal na svou oběť. Jest to znakem shovívavosti, že papežský zákon dovoluje, by pro obrácení se nekajícího zločince až do slunce západu s odpravou se smělo čekati. Zatvrzelý se nelepšil. Již modlili se „de profundis,“ již kat stál připraven; napomínání a zapřísahání byla co nejtklivější. Tu zvolal zatvrzelec: „Již dost, nechci zemřít jako pohan, chci se vyzpovídati.“ Se slzami v očích se vyzpovídal, přijal sv. oltářní, poklekl a hlava jeho odlétla od těla. Druhého dne konalo arcibratrstvo slavné requiem za oba vrahy.“

Z tohoto jest zřejmo, že věřící lid i největšího zločince za člena církve považuje a za spásu jeho duše koná, co může.

Toto bratrstvo rozšířilo se po celé Italii (bratrstvo bílých bratří v Neapoli v XVI. stol.), odtud do Francie a do Španělska; ba i v Portugalsku našel je Howard v mnohých městech.

Julius (l. c. 242 a 347 n.) připojuje tu poznámku, že tato bratrstva jsou nám důkazem, že snadno jest, na těchto starokřesťanských náboženských základech dále stavěti a dobré věku nového k tomu přidati. Tak učinili v Turině 1823 a v Janově 1825 spolky trestnické, jež se nestaraly jenom o zločince k smrti odsouzené, nýbrž i o nábožensko-mravní jich výchovu, o práci, pokrmu a šatstvo. —

Již dříve jsme se o tom zmínili, že v těchto italských duchovních spolicích jest zřítí počátky našeho moderního trestnictví. Nesmrtelný Howard je poznal, dle nich doma se řídil a odtud pak rozšířily se po Evropě a Americe. Jako Itálie dala první příklad, jak o blaho tělesné i duševní pečovati máme,

tak dal Benediktin Mabillon v XVII. století starocírkevní základní myšlénce nový ráz tím, že uvedl v život církevní polepšovny, v nichž byla zavedena samovazba, mlčení, práce a modlitba.

Ač to sem nepatří, přec se zmiňujeme o vysvědčení, jež dal protestant Američan Jiří W. Georg (ve svém díle: *Vertheidigung des Systems der Einzelhaft*. Philadelphia 1833) katolickému trestnictví, řka: „Městu Římu děkujeme za velkou reformu trestnictví. Trestnice, v níž kající a polepšující systém zaveden byl, byla téměř po celé století jediným příkladem katolické dobročinnosti. Řím neměl žádných stoupenců v celém křesťanství. R. 1703 Klementem XI. založená trestnice u sv. Michala byla první svého druhu v Evropě. Byly ovšem i jinde pracovní domy, v nichž zločinci pracovali a ač se tu namáhali, by zavedli vyučování a zločince polepšili, pokazilo zase denní a noční společné obcování zločinců starších obojího pohlaví zločince mladší a učinilo z nich otrávenou massu. Kdo jsa ve zločinu nováčkem do žaláře vstoupil, tam se ve zločinech zdokonalil a ve zdích žalářních zanechav stud, cit, chuť ku práci a každou pohnutku k lepšímu, vystoupil odtamtud zasvěcen do všech hanebností a ničemností, nic mu nebylo neznámým a byl hotov páchat nové zase zločiny na útraty společnosti lidské. Takový byl stav trestnic, jež sluly ne neprávem „školami zločinců.“ Tu byla vystavěna v Římě trestnice u sv. Michala; základem jejím byla humanita, nábožnost a mírnost. Zahálce, největšímu zlu, odpomoženo bylo denní prací. Zavedeno bylo mlčení, pokud se ovšem dalo provésti v četné vazbě společné, a classifikace. Každý zločinec měl své zvláštní lůžko (noční oddělení). Mravní průpovědky byly tu na tabulkách rozvěšeny po stěnách, aby je měl trestník stále před očima; především hledělo se na náboženské vychování. Polepšení a ne mučení bylo účelem této trestnice. Nápis, provedený písmem zlatým, jenž nad vchodem se nalezal, obsahoval souhrn celého trestnictví: „Parum est coercere improbos poena, nisi probos efficias disciplina.“

Tak píše muž, jenž nebyl přítelem papežství. Znalec pak trestnictví Dr. Föhring v Hamburku dí: „Ne Amerika, ne Pensylvanie, ne město Auburn, nýbrž papež Klement XI. jest vynálezcem samovazby a mlčení a spojené s tím další reformy trestnictví.“

(Pokračování.)

Gebauerova „Mluvnice česká“ po stránce náboženské.

Nebylo sice slýcháno, že by některá mluvnice, co jich kdy napsáno bylo, po stránce náboženské postavena byla před stolicí soudnou; ale nicméně učinil jsem tak s nejnovější mluvnicí českou.*)

Pročetl jsem ji pilně, bedlivě prozkoumal jsem pokladnici příkladů, které v ní jsou uloženy, a nic nerozpakuji se vydati o ní svědectví, že vane knihou tou duch křesťanský, duch sv. víry naší.

Budiž mi práno, abych, co tvrdím, také dokázal.

Za lepším přehledem rozdělím ukázky příkladů na několik skupin.

a) Některé příklady váženy jsou z biblických dějin Zákona starého. Uvádím tyto:

Adam vinil Evu hříchem. (str. 127.) Kain zabil Abele. (64) Putifar řekl dceři své: „Já chci tě Josefovi za ženu dáti. (51) Dívky plakaly dcery Jeftovy za tři dny (149). Ruth chodila na žně (133). Řeč Isaiáše proroka (114). Bůh poslal Jeremiáše (97). Byť pak i fík nekvetl, byť i ovoce olivy pochybilo a byť rolí nepřinesla užitku, já přece v Hospodinu veseliti se budu (45).

*) Mám na mysli její díl druhý.

b) Daleko více příkladů čerpáno jest ze Zákona nového. Jimi upamování jsme takřka na celý život a smrt Pána Ježíše. Přátelé nazývali to dítě Zachariáš, ale matka odpověděla, nikterak to nebude, ale bude mu jméno Jan (156). Pokoj lidem dobré vůle (115). Ať kamení toto chlebem se stane (123). Ne o samém chlebě živ jest člověk (141). Ježíš proměnil vodu ve víno (147). Ty-li jsi ten, který přijíti má, čili jiného čekati máme? (30). Vstaň a vezma lože své jdi do domu svého (58). Pane, kdybys jen chtěl, můžeš mne očistiti (43). Báł jsem se tebe, ježto jsi člověk přísný (42). Pán Ježíš zvracel stoly peněžníkův (156). Pán Ježíš řekl apoštolům: „Vy jste sůl země“ (51). Pán Ježíš řekl Petrovi: „Prvé než kohout zazpívá, třikrát mne zapřeš“ (59). Kristus krvavým potem se potil (127). Ježíš našel apoštoly, ani spali (196). Jidáš stal se zrádcem (3). Petr uťal Malchovi ucho (119). Nejsem vinen smrti spravedlivého tohoto (13). Kristus Pán trpěl pod Pontským Pilátem (143). Pilát kázal Ježíše k sloupu přivázati (173). Ježíš visel umučen na kříži (101). Ve třech dnech chrám vystavím (148). U Kristova hrobu byli dva andělé (63.)

c) Milé a vzácné jsou nám příklady tyto; než jsou v mluvnici Gebauerově i takové příklady — a není jich po skrovnu — při kterých se nám zdá, že máme v rukou katolickou dogmatiku.

Sudtež sami z těchto ukázek!

A jakož bývá, že neučený, užje knihy, vidí slove psaná, ale nerozumí, co které míní: taktéž člověk nemoudrý, jenžto jde jen podle obyčeje hloupé zvěři a myslí k Bohu nepřiloží, vidí vnější postavu v zřejmém stvoření, ale co je proč, tomu nerozumí (54). Bůh jest bez proměny (14). Všeho do času, Pán Bůh na věky (136). Bůh jest svědkem všech snažností našich (16). Od Boha všecko dobré pochodí (21). Vždycky jsem Boha za pomocníka měl (17). Děti na křtu se odříkají ďabla (109). Duchu svatému přináleží milost (116). Svati apoštolé měli dar jazyků (115). Víra naše vznikla skrze sprostné lidi, skrze apoštoly (107). Která osoba sv. Trojice měla člověčenství na se přijmouti? (30) Všem se urodil Kristus (119). Kristus zjevil se člověkem i Bohem (123). Kristus učinil nás účastny svého božství (103). Kristus jest bez počtu nade všechny svaté nejsvětější (81).

Jak zřejmo z ukázek těchto, nic neštítí se kniha tato svatého jména Spasitelova, které jakoby se nesmělo objeviti v knihách jiných. Tak čteme je na stranách 51, 59, 84, 101, 108, 109, 110, 114, 115, 119, 123, 124, 127, 147, 150, 156, 169, 173, 176, 196 a j. Dočítáme se také důstojné zmínky o Matce Boží na str. 124, kde čteme: Písmo Krista nazývá sluncem, Marii měsícem.

d) Uvádím ještě příklady, které jsouce obsahu mravoučného, úplně se snášejí se zásadami morálky katolické. Z mnohých aspoň některé!

Ctnost činí člověka vzácným (4). Moudří lidé hledají Bohu se líbiti (165). Ctnost jest základ a kořen všeho dobrého (19). Sluší každému dobrým býti (18). Lepší ctnost s chudobou nežli hřích s ozdobou (24). Pýcha jest kořen i počátek všech hříchů (101). Člověk hřeší mnohými hříchy (129). Hřích činí člověka robotným (124). Hříšník nenávidí duše své (110). Člověk má se hříchů pokáti (111). Člověk nemá meškati pokáním (126). Kajte se hříchů! (12) Želejme své viny! (12). Neroďte hřešiti! (165). Máme pláti láskou k Bohu (127).

Čteme také mezi příklady věty, jakých bychom za našich dnů v jiných knihách marně hledali.

Bojte se trestu božího! (111). Ten a onen svět. Kristus přijde soudit (169). Lépe jest tobě do života vejíti kulhavému nebo bezrukému, nežli dvě ruce a dvě nohy majícímu uvrženu býti do ohně věčného (120).

To jsou základové mravnosti; bez víry v Boha není mravnosti, nebo, jak dobře čteme na str. 48., „kdo se Boha nebojí, ten se lidí nestydí.“

Vážíme si takových příkladů ve knize školní. Vane z nich uctivost ku věcem sv. víry naší, která bohužel v očích mládeže studující nezřídka drzým způsobem snižována a v srdcích jejich ničena bývá. Jest toho litovati a proto

kéž by nečetla nadarmo mládež naše vzácných příkladů těchto, zvláště dvou následujících: „Bojuj ten dobrý boj víry!“ (11) a potom „Nezvi k sobě neznabohů, ale lidi dobré a šlechetné!“ (107).

* * *

Uvedl jsem, tuším, na důkaz tvrzení svého příkladů dosti. Vedlo by mne daleko, abych uváděl všechny.

V předmluvě své připomíná professor Gebauer, že mluvnice jeho jest napsána ze skizz mluvnice vědecké několikadílné, o které ode mnoha let pracuje a ve které budou zevrubně udány prameny, odkud který doklad je vzat; jsou tedy příklady ty vázeny z pramenů, ve kterých — zvláště starších — uložen jest zajisté nejenom poklad našeho jazyka, ale též poklad a důkaz a památka hluboké víry a veliké zbožnosti předků našich. Ten duch musí se obrazy i v mluvnici naší a jenom násilím ruky zlomyslné by mohl býti z ní vyloučen!

Mluvnice česká musí býti ducha křesťanského, a takovou jest kniha Gebauerova. Mnohé chvály jest zajisté hodna; od nás budiž jí vzdána chvála tato! Vážíme si mluvnice Gebauerovy; nebo jestliže těžce neseme za dnů našich, že všeliký ráz konfessionální ze školních knih vůbec jest vyloučen, a kde jaký stín jeho do nich zapadl, to že se stalo jenom snad nedopatřením: proč bychom si nevážili, proč bychom s radostí nevítili knihy výborné, která otrockých těch okovů jsouc prosta plna jest ducha křesťanského?

Antonín Vápeník.

H l í d k a č a s o p i s e c k á.

Freie paedagogische Blätter, jež vydává ve Vídni horlivý liberál A. Chr. Jessen, posmívají se ve svém č. 7. Liechtensteinovi pro známou jeho řeč, kterou měl nedávno ve Vídni — v Hernalsu, pravice, že prý zapřel úplně dřívější svoje náhledy o škole, že dělá jako „důsledný“ kavalír velké kotrmelce a to prý všechno jedině proto, aby ulovil mandát poslanecký. Ale z celého dosti šikovně psaného článku vyzírá patrně, že mají někde z tohoto „mrtvého“ kavalíra přece jenom strach. — Na třetím místě téhož listu umístěn jest článek, který svou přímou bezohledností místy až zaráží. Článek ten má nápis „Ein heikler Punkt“ a pojednává v něm jakýsi J. Könné, učitel prý, o kolegiálnosti mezi učiteli; hned z počátku praví, že snad není stavu, mezi jehož členy bylo by tak málo kolegiálnosti jako mezi učiteli; dále velebí Jindřicha Schubiga ze Slezska jakožto učitele v ohledu každém vzorného a kolegu milého, pak se opět vrací ku svému thematicu a ptá se výslovně: „Odkud pochází tento nedostatek kolegiálnosti mezi členy jednoho a téhož učitelského sboru?“ K otázce pak odpovídá doslovně toto: „Odtud, že považuje každý jednotlivý sama sebe za nejchytřejšího a nejspůsobilejšího a že skromnost tak řka úplně mizí. Skoro každý městský učitel (vyjimky jsou řídké) domýšlí se o sobě, že stojí Bůh ví jak vysoko nad učitelem vesnickým! Tu však bychom měli domýšlet se, že jsou si alespoň učitelé venkovští dobrými přáteli,“ ale ani to prý není pravda, obzvláště učitel na škole jednotřídní bývá prý opuštěn a t. d. — V témž čísle nařiká kdosi z Ameriky na tamnější školské poměry, na způsob jakým se tam obsazují místa učitelská, jakož i na způsob vyučování školního. Mezi jiným píše doslovně toto: „Tak daleko jsme se dostali s našimi vyhlášenými svobodnými školami! Mají býti zaopatřovacími ústavami pro mladé dívky, dokud by se nevdaly, anebo mají po případě též poskytnouti výživu mladému muži, dokud by nesložil zkoušek jako jurista anebo dokud by jako doktor lékařství — nevyvěsil svou tabulku. Tuto představu o účelu školy obecné utvořila si velká část lidu i školní rada. Když americký „sportsman“ chce míti koně k dostihům řádně vycvičeného,

zjedná si za drahý peníz jockay e, který tomu řemeslu řádně rozumí, ale k vychovávání jeho dětí jest mu dosti dobrým každý a každá, jenom když se mohou vykáhati troškem všeobecných vědomostí. Zde vězí příčina, kteráž překáží rozvoji školství amerického, v nedůstojném totiž, nízkém a nepravém náhledu, jaký má část lidu o umění vychovatelském. Že jest vychovávání v ohledu theoretickém samostatná, svobodná věda, v ohledu pak praktickém ušlechtilé umění, jemuž jest se možno naučiti jenom od mistra osvědčeného, to zde pochopili jenom málokterší. Mechanické vtlokání, vycvikování, dressirování nazývá se zde vyučováním.“ — Konečně se dovídáme z jmenovaných listů, že vídeňské učitelstvo pořádalo dne 17. ledna roku tohoto slavnost na počest Pestalozziho a slavnostním řečníkem že nebyl ani učitel Katschinka, ani Hrdlicska, ani Jessen, ani Holczabek, aniž který jiný z výmluvných jejich soudruhů, nýbrž žid, Dr. Ad. Jos. Pick, kterýž se ovšem ukázal hodným takové důvěry a jako zkušený „paedagog“ (!) sekal a šlehal nemilosrdně do náboženství! Laplace prý toho necítil potřebu, aby ve svých spisech užil slova „Bůh.“ Bible a příroda prý se spolu vždy nesrovnávají; tak prý praví příroda: „Člověk stvořil boha k svému podobenství,“ kdežto bible dří: „Bůh stvořil člověka k podobenství svému.“ Atheisti prý byli často lidmi v nejlepším slova smyslu, kdežto prý se mezi přísně věřícími nacházejí často pravé ohavy v lidské podobě. Člověk prý se vyšinul na stupeň vyšší sám. Náboženství prý musí býti člověku nejvyšším statkem, s kterým se nesmí handlovati a čachrovati. Nyní prý však jest mocnou modní otázkou. Pestalozzi prý pravil mezi jiným: „Moje pokolení nemá žádného náboženství; jako dílo státu jest náboženství podvodem; jenom ze mne samého jest pravdou.“ Když se byl ještě zmínil o tom, jak a co smýšleli o náboženství Diesterweg a Lessing, zakončil svou řeč těmito slovy: „Buďte Pestalozziány nejenom jako učitelové, buďte jimi též jakožto lidé!“ — To je myslíme jasně mluveno. Liberální páni učitelé vídeňští mají sice smělosti až dost, ale co si přece netroufali říci, na to si pozvali Dr. Picka, aby to řekl za ně, a ten krátce nazval všechno náboženství vynálezem lidským a podvodem a vyzval učitele, aby se neznali k náboženství žádnému ani ve škole, ani v rodině, aniž kde jinde čili slovy jinými: aby byli vždycky a všude atheisty. nepřipouštějice náboženství a „boha“ jiného, než jen jaké si utvořili sami! A z přítomných pp. učitelů mu nikdo vůbec neodporoval!

I ptáme se: jaký to duch ovládá tyto učitele? jaké jest asi působení jejich ve škole? co může býti z mládeže jim svěřená? jaký jest rozdíl mezi paedagogy tohoto zrna a červenými socialisty? co říkají k řádění těchto výstředníků ti bohudík ještě četní poctivci mezi učiteli, co tomu říká paedagogika?

I o Diesterwegovi a jeho zásadách náboženských mluvil Dr. Pick. Nuže poslyšme, co pověděl o tomto Diesterwegovi sociální demořkrat a čilý agitator Dr. Rüdť v řeči, již měl v Mosbachu ku stoupencům Diesterwegovým mezi učiteli: „Vyvoďte přece ze svého nadšení pro velikého paedagoga Diesterwega praktické důsledky a buďte našimi spolubojovníky ve velkém boji duchů! Připojte se a přilněte k sociální demokracii, ku kteréž by on podle zásad svých nyní náležel!“ V postupu své řeči nazval Dr. Rüdť paedagoga Diesterwega nejenom pouhým revolucionářem, nýbrž i plnokrevným sociálním demokratem, což vše dotvrdil citáty z jeho spisů. — Byť i toto tvrzení, píše v této příčině „Badische Post,“ bylo přemrštěné, tolik jest přec pravda, že jest Diesterweg dokladem toho, k čemu že musí nutně vésti důsledky moderního nebo liberálního názoru světa — k socialismu totiž! A má snad škola býti pařeništěm socialismu? — Proto pryč s náhledy, názory a zásadami, kteréž ve svých důsledcích nutně musí vésti k socialismu, pryč s nimi zvláště z oboru výchovy!

(R.)

D r o b n o s t i.

V Prusku a Waldecku bylo od r. 1881—1886 uzavřeno sňatků 1338201, soudně pak jich bylo v téže době rozvedeno 19778, tedy bez mála 20000 rozvodů a 40000 rozvedených! Co bude z dětí těchto rodičů? Jest tu možno nějaké vychování domácích? Jak působí takové jednání rodičů na srdce jejich dětí, kteréž bychom mohli právem nazvati „moderními“ sirotky? —

* * *

Z jedné spustlé rodiny vyšlo, jak úředně bylo zjištěno, za 70 let: 142 žebráků, 64 neduživců a k práci neschopných, kteří v chudobincích musili býti zaopatřeni, 76 zločinců a veliký počet zhýralých ženštin. — Tak mocně bují plevel, kterýž ve svém zárodku často velmi snadno může býti vyplet nebo udušen. —

* * *

Jistý sotva desítiletý berlínský „filosof“ vypravoval nedávno odrostlým filosofům velice vážně: „Můj tatínek říká: „co vypravují kněží a učitelé o Ježíškovi a o Bohu, jest všecko tlach a švindl;“ a je to taky jen „Schwindel a Mumpitz,“ dodal, možno-li ještě hrději a při tom též zůstal. — Dítě toto jest povoláno k velikým věcem!!

* * *

Kde jde o vychování a vzdělání mládeže, tam se nesmíme lekati žádné práce a štítiti žádné námahy. Kde dítě strávilo mladý věk svůj v nevinnosti a kde se mladík naučil v boji s vášněmi a zlými náklonnostmi užívatí zbraní křesťanských ctností, tam jest též nejlepší toho záruka, že státu bude blaze. (Sv. Otec Lev XIII.).

* * *

Do jisté školy v pruském Polsku chodil 1½ roku hluchoněmý chlapec a učitel nevěděl, že jest hluchoněmým. — Něco takového mohlo by se státi nejen v pruském Polsku, kde polským dětem vnucuje vláda učitele Němce, nýbrž i u nás na některé ze škol — německých, kteréž dětmi českými naplňuje nerozum českých rodičů. —

* * *

O t á z k a č í s l o 1.: Kdo jest po zákonu povinen kontrolu vésti nad tím, aby všichni žáci služby Boží v neděli a ve svátek navštěvovali? Katecheta sám aneb v každé třídě učitel třídní? Existuje snad o tom nějaký výnos ministerský neb zemské školní rady, aneb snad v jednotlivém případě některá okresní školní rada sama rozhodla?

O odpovědi se prosí!

— k —

Obsah „Vychovatele“:

Vyučování budiž jednotné. (Karel Slavík.) — Sirotčinec. Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině. Podává Al. Matuška. (Pokračování.) — Náboženství ve vychování. Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček. (Pokračování.) — Katechismus a čítanka na škole málotřídní. (Uvažuje Vojt. — áč.) — Trestníci a vězňové pod vlivem Cirkve. Podává V. Čechetka, duchovní správce v trestnici Kartouzské. (Pokračování.) — Gebauerova „Mluvnice česká“ po stránce náboženské. (Antonín Vápeník.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Š k o l a a r o d i n a.

Podává Klement Markrab.

Nemíníme dokazovati v těchto řádcích, že děti vychovávati jest úkolem rodiny i školy, že rodičové postupují části svých povinností i práv vychovatelských škole a činí ji takto svou zástupkyní. *) Věc tato jest uznána ode všech pedagogův nepředpojatých stojících na stanovisku křesťanském. Naším úmyslem jest ukázati, jak tito dva činitelé, rodičové a učitelé, měli by se navzájem podporovati u výchování dětí.

Výchování dětí může se dařiti jen tenkrát, když všickni pěstounové jejich, tedy především rodičové a učitelé, jedním jsou proniknuti duchem a jedněmi vedeni zásadami. Tudíž obsahuje naše pojednání tyto čtyři otázky:

- I. Jaký duch má pronikati všecky vychovatele?
- II. Kterými zásadami mají se řídit? *
- III. Jak rodičové mají pomahati učitelům?
- IV. Jak učitelé mají podporovati rodiče?

I. Jaký duch má pronikati všecky vychovatele?

Pravidel o výchování dětí jest veliké množství. Kdož může si všechna tato pravidla pamatovati a přisvojiti tak, aby věděl v každém jednotlivém případě, kterého z nich má užití? Avšak většina lidí nemá o nějakých pravidlech vychovatelských ani pojmu. A přece i od těchto lidí žádá se, aby děti zdárně vychovávali. Jakým žádá se to právem? Musí býti něco, co jedněm nedostatek vychovatelského umění nahrazuje, druhým pak ukazuje, jakby měli svého vychovatelského umění použiti. Proto ta otázka: Jaký duch má oživovati všecky vychovatele a pronikati vychovatelské dílo jejich tak, aby dospěli k žádoucímu konci?

*) Srovn. Pastýřský list arcibiskupův a biskupův rakouských z r. 1890. str. 3—4.

Píšeme, jak zřejmo, se stanoviska křesťansko-katolického. Odpovědi na položenou otázku netřeba tedy daleko hledati. Má-li se dařiti vychovatelům dílo jejich, musí míti všickni živé a nadšené přesvědčení o svrchovaném cíli člověka dle nauky křesťansko-katolické.

Člověk jest stvořen k životu věčnému. „Tentož jest život věčný,“ dí věčná Pravda (Jan 17, 3.), „aby poznali (lidé) tebe samého pravého Boha a kterého jsi poslal, Ježíše Krista.“ Vychovatel pečuj tedy stále a usilovně o to, aby chovanci jeho probuzení byli k víře v Boha všemohoucího a Syna jeho Ježíše Krista; aby se roznítlo srdce jejich k lásce neobmezené Toho, v něhož věří; aby se podrobovali se vší vroucností mladistvého srdce svého vůli Toho, jehož milují; aby se uzpůsobovali záhy ku všelikým úkolům života pozemského; aby na místě, které jim jakožto členům Církve a společnosti lidské časem svým vykázano bude, šlechetným obcováním oslavovali Boha Otce i Syna jeho i Ducha svatého, až by mohli vejíti jednou ve společenství jejich se svými vychovateli i se všemi spravedlivými v životě věčném. —

Tenť jest duch, který musí pronikati všecky vychovatele, má-li se jim dařiti vychování dětí ve smyslu křesťansko-katolickém. Tímto duchem proniknutí budou míti stále na zřeteli vrchní cíl všeho vychování. Tento duch bude jim vnukati, co by měli mluvit a jak by měli jednati vůči svým svěřencům v každém jednotlivém případě. Tento duch dodá jim také síly a způsobilosti k dosažení vytknutého vrchního cíle vychování, aby totiž svých svěřenců stále, krok za krokem, den po dni více posvěcovali. Není tedy duch, jímž mají býti proniknutí všickni vychovatelé, žádný jiný, leč — Duch svatý.

V této příčině můžeme říci plným právem: „Písmě zabíjí, ale duch obživuje.“ (II. Kor. 3, 6.). Nemáš-li ty, otče a matko, a ty učiteli, tohoto Ducha svatého, čeho dokážeš vším uměním a všemi pravidly vychovatelskými? Budeš sice milovati svého chovance, ale sobecky, důvěřuje pouze ve své umění; budeš ho střežiti, ale nikoliv jako pokladu od Boha svěřeného; budeš mu brániti ve zlém, ale neposvětiš ho; učiníš ho mravným, způsobilým, zdvořilým, přívětivým, ale nevštípiš mu do srdce bázně Boží, pokory, lásky; budeš brzy to brzy ono počínati, ale v ničem nesetrváš; budeš mnoho mluvit, ale slovům tvým nebude se dostávati síly a váhy; budeš na dítě přísuý, ale nepůjde ti to od srdce; budeš napomínati a kárati slovem, ale slovo tvé nebude dotvzováno a zúrodnováno příkladem; budeš se diviti, že vším úsilím svým tak málo jsi dokázal, ačkoliv jsi pokračoval dle nezvratných pravidel; musíš vyznati, žeš byl špatným vychovatelem, protože ti scházal duch vychovavací, protože ho nebylo v tobě. V pravdě, jak může kdo jiným vštípiti, čeho sám nemá? Jak může vlíti do útlých duší Ducha svatého, kdo sám pln ducha světského? O to tedy hlavně se jedná, a toho jest především zapotřebí všem vychovatelům, aby byli proniknutí jedním duchem, t. j. duchem pravého křesťanství aneb Duchem svatým. (Pokračování).

Sirotčinec.

Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině.

Podává Alois Matuška.

(Pokračování.)

III.

Otázka, zdali jest přiměřenější pro sirotky, aby vychovávání byli v ústavě či v rodinách, jest již stará, vedly k ní ideje Rousseaua o návratu k přirozenosti a v r. 1779 byla vypsána v Hamburce k řešení. V obou cenou poctěných pojednáních bylo doporučováno zřízení rodinné, a to z důvodů peněžitého nákladu, zdraví dítek a prospěchu státu. Také u nás v Rakousku císař Josef II. prohlašoval, že se dítky nemají více bráti v ošetřování do

zvláštních domů čili sirotčinců, nýbrž že mají svěřovány býti soukromému vychování nezámožných, avšak poctivých rolníků nebo řemeslníků, z čehož by plynul dvojí prospěch: jeden ten, že již záhy sirotkové k určitému povolání života, obyčejně k užitečnému řemeslu by obráceni byli, druhý pak, že náklad na ně obrácený dostal by se do rukou lidu řemeslnického nebo vesnického. Roku 1883 octla se tato otázka také v pruském sněmu, kde ač se návrhy rozcházely, a zastanci ústavů jen pro chlapce nutnost jeho uznávali, kdežto dívky do domácnosti doporučovali, přece převládal náhled, že jsou pro sirotky nejprůměrnější rodiny. Také letošní internationalní kongress v Antwerpách podal toho skvělý důkaz, když na sjezdu tom, zastoupeném nejvíce lékaři a právníky a j., Belgičané a Francouzové ozvali se pro rodinu! Prof. Dr. Benedikt z Vídně důvody sic vědeckými ukazoval přednosti ústavu, právě mimo jiné, že se sedlákův „sancta simplicitas“ pro vychování abnormních dětí nehodí¹⁾, ale narazil na odpor a kongress vyslovil se, že jak mravně zanedbané, tak i opuštěné děti (a tedy i sirotci) v selských rodinách vychovávány býti mají.

Proslulý Dr. Wichern pokusil se o to, aby aspoň zavedením principu rodinného do ústavu vyhověl požadavkům přirozeného vychování, což učinil ve známém ústavě „Rauhes Haus“ v Hamburgu. Jest to osada malých domků, každý pro 15 dítek, tak zvanou „rodinu“, která jest k sobě všemi ohledy připoutána. Před každým domkem jest zahrádka, za ním místo ku hraní. Rodina pro sebe stoluje, má svou ložnici a navštěvuje chrám Páně. Dle způsobu toho zařízení ústav v Mettray u Toursu a dle tohoto pak založeno přes 80 různých ústavů dětských ve Francii. Podobné fungování rodiny má „Borelův ústav“ ve Švýcařích. Ústav jest rozdělen na rodiny po 15ti sirotcích, z nichž má každá i svou vlastní kuchyni.²⁾ System tento přešel do Anglie (Home-Cottage-Group aneb Family-System) a vždy 15, 20 nebo 30 dítek má svůj vlastní dům se zahradou a dvorem.

Zařízení toto při všech svých dobrých principech zdá se nicméně býti strojeným a umělým, a zcela případně podotýká Dr. Besser ve svém pojednání³⁾ o vychování sirotek a mládeže zanedbané, že se tu jména rodiny zneužívá, že jest to illuse, myslí-li se, že jest již něčeho docíleno, když se nějaké organisaci takového jména přidá; sluší pak činiti rozdíl mezi životem napodobené a skutečné rodiny, kdež mravná stránka ne v slovích, ale v přirozeném radostném konání se projevuje.

Se zařízením čistě rodinným shledáváme se již ve Vídni, kdež sirotčí otcové a matky (Waisenväter, Waisenmütter) mají přiděleno od městské rady po několika dítkách k dohledu, vedou zápisník o každém dítěti, scházejí se měsíčně k poradám a nejsou-li s pěstouny spokojeni, žádají o přesazení dítky; zvláště pečlivě vybírají se rodiny v Berlíně,⁴⁾ kdež sirotčí radové (Waisenrätbe) s důkladnou opatrností vyšetřují poměry rodin a bytu. Dohled nad dětmi mimo Berlín se nacházejícími vykonávají (za odměnu 50 pf. za jedno dítě měsíčně) učitelé, duchovní, starostové obcí, statkáři atd. a mimo to ještě správa ústřední vysílá ob čas své inspektory zvláštní, kteří navštěvují ošetrovací místa sirotek mimo Berlín, udělují instrukce, podávají zprávy atd. V Halbenstadtu má dohled nad poměry v rodinách sirotčí inspektor (Waiseninspektor) a jest to učitel tamější školy. Ve mnohých městech byly sirotčince zrušeny následkem smutných zkušeností v nich doznanych, jako ve Frankfurtě, kde byl sirotčinec znenáhla obmezován, až úplně zrušen

¹⁾ Pokud měl na mysli individuum skutečně abnormní, souhlasíme úplně, že by se s ním musilo učiniti opatření mimořádné, a to buď v ústavě, buď v soukromém bytě odborníka, lékaře nebo paedagoga.

²⁾ Prof. J. Šauer: „Paedagogická cesta po Švýcarsku“ str. 92.

³⁾ Dr. Leop. Besser „Beiträge zur Waisenhausfrage,“ Berlin 1863.

⁴⁾ Dr. Ad. Baginsky: „Die Kost und Haltekinderpflege in Berlin. Braunschweig 1886.

a dívky se vychovávají jen v rodinách; podobně v Lipsku sirotčinec r. 1866 proměněn v nemocnici, také berlínská kolonie pro dívčí sirotky v Rumelsburgu rozpuštěna, a všechna berlínská osiřelá děvčata dávají se rodinám berlínským nebo na venek. A právě před krátkým časem učiněné velikolepé nadání komerc. rady Bruno Neumanna v Drážďanech na opatření sirotek platí pro vychování v rodinách. V Čechách provádí zásadu dávání do rodin „spolek pro blaho nuzných dětí.“

Vůbec lze pozorovati, že zásada rodinná platí nejvíce v Německu, ač ne ve všech provinciích stejně (nejvíce Šlesvíku-Holštýnsku a Hannoversku), ve Skotsku, pak ve Švýcarsku, kde jsou sirotčince menší a správce jich slove nikoli „ředitel“, nýbrž „otec“; v Americe bývají sloučeny systémy oba, tak že se dává dítě na čas do rodiny, na čas do ústavu. Sirotčinec považuje se tu jen za opatření přechodní a sirotčinec, jak se vyjádřil Američan Letschworth, jest jen k tomu, aby co nejdříve dítě vrátil životu rodinnému. Některé ústavy americké jsou skutečně jen dočasnými asyly, než se vyhledá pro sirotka místo v rodině.⁵⁾ Podobně některé německé spolky vystavěly jakési „mateřské domy“, aby děti, dříve nežli se odevzdají rodinám, mohly důkladně býti seznány, jak co do vlastností jejich charakteru, tak co do jejich zdravotního stavu, i také — ježto bývají tělesně zanedbány, — aby se mohly zprvu řádně očistiti atd. Zařízení toto má tu dobrou výhodu, že pak inspektor znaje své chovance řádně po stránce tělesné a duševní, nebude slepě věřiti, co mu pěstounští rodiče o dítěti a jeho vlastnostech říkají.

Hannoverský spolek pro dívky mravně zanedbané, nesoucí jméno Pestalozziho, který má dívky v rodinách, a jen pro malou část dítek svých má zřízený ústav v Ricklingen, používá zase ústavu pro dívky uvyklé životu potulnému a nebezpečné lidskému majetku.⁶⁾ (Pokrač.)

Dějepisné ideály p. Sokolovy.

Píše František Pohunek.

(Pokračování.) *)

Jak soudí pisatel o jednotlivých knížatech českých a jejich politice, v tom ho nebudeme sledovati; vedlo by nás to příliš daleko.

Za to však si musíme všimnouti poněkud bedlivěji toho, co napsal po této, abychom tak řekli, kritické části svého pojednání. Tu pak vypravuje následovně: „Až po Husa lid náš dějiny snášel, po vystoupení Husa počal je dělati.“ Ačkoli by zde nebyla snad nikterak nemístnou otázka, kdy že se tomu našemu lidu dařilo lépe, kdy byl šťastnějším a blaženějším, zdali tenkrát když dějiny snášel, aneb když je dělal, přece se nebudeme otázkou tou zdržovati a raději vyslechnem, co vypravuje pisatel dále.

„... Žižka a Prokop nevodili do boje bezvolné houfy (jako česká knížata), nýbrž lid plný uvědomění a nadšení, lid, který netáhl do boje, proto že mu to bylo poručeno, nýbrž proto, že to pokládal za svoji nepromijitelnou

⁵⁾ Červ. Riegrová „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“ str. 114, 163, 170, 181, 192.

⁶⁾ Leop. Pek „Zařízení rodinné či společenské?“ Úvaha ve zprávě libeňské r. 89, str. 19.

*) Chtěli jsme článek svůj tímto číslem ukončiti, ale byvše vyzváni z nejedné strany, bychom o článku p. Sokolovu pojednali trochu obsírněji, neváhali jsme žádosti té vyhověti.

povinnost, obětovati se na záchranu své víry, své národnosti a své vlasti. Nechť se farizeus horší nad tím, že v husitských válkách tekla krev — jako by jiné války před nimi a po nich byly nekrvavé. Nám stačí to vědomí, že Čechové válek těch nevyvolali, že si je toliko dali vnutiti a že je nevedli ani pro rozmnožení jmění, ani pro rozšíření vlasti, ani pro ochuzení a zotročení cizích národů . . . Nechť se kroutí pokrytec oči (nebohá češtino!) nad tím, že v husitských válkách zhynula ta ona stavitelská nebo jiná umělecká památka — jako by nám byly ostaly ty hojné památky české dovednosti a české práce, které přečkaly války husitské. Nám stačí to vědomí, že Čechové ve válkách husitských nebořili nic, v čem se neskrývalo nepřátelství k českému národu . . . V husitských válkách obnovili v sobě Čechové ducha slovanského a ducha prvního čistého křesťanství. Zás nastala doba, kdy Čech Čechu byl bratrem, kde nádhera i s rozkošnictvím byla v národní klatbě, kdy zámožný obětoval své statky věci pospolité, kdy nebyl ceněn člověk podle toho, jak je bohatý, ale jak jest obětavý! . . . Bohužel, demokracie česká poražena byla dne 30. května r. 1434 na Lipanském návrší od aristokracie, která se obávala, že by v národním tom ruchu nemohla si hleděti výlučně zájmů svých“ (Paedag. Rozhledy str. 60.).

K tomu podotýkáme jenom tolik: Lid v dobách husitských táhl do boje nikoli vesměs z nadšení pro víru, nýbrž též v naději na velikou kořist *) a na mnoze taky aspoň z počátku jenom z přinucení, jak již to za dob bouřlivých bývá, že jeden nutí k odporu druhého a jej domlouváním neb i násilím s sebou strhuje; opustiv pak jednou svoje příbytky a své dědiny a okusiv válečného štěstí, neměl více chuti vrátiti se domů ku klidné práci a to tím méně, čím méně tato slibovala užitku, a stal se válečníkem ze řemesla.

Že tekla krev nejen ve válkách husitských, nýbrž i taky ve válkách jiných, jest ovšem pravda, ale proto přece není snad ještě fariseem ten, kdo se pozastaví a vážně zamyslí nad tím množstvím krve, kteráž byla v Čechách prolita, když stávali v boji Čech proti Čechu, bratr proti bratru, na vzájem se krutě potírajíce a pustošíce svoji rodnou zem. Zavzdechnouti si pak z hloubi srdce nad tím, že tak velké množství nádherných staveb a jiných památek uměleckých, vzácných knih a listin ve válkách husitských bylo zničeno, zničeno rukou českou, to teprve není žádným pokrytstvím, a co v této příčině napsal paedagog, jehož slova jsme výše uvedli, jest prostě frivolní. Je-li však skutečně pokrytectvím litovati toho, že ve válkách husitských tolik památek české slávy, české dovednosti, českého umění a českého vědění bylo zbořeno, rozbito, roztrháno, spáleno, zničeno: jak máme teprv pojmenovati ten ustavičný nářek nad tím, že Koniáš spálil trochu zcela bezcenných, pověrečných škvárů, bludařských traktátků, čehož všeho tituly věrně zaznamenal, žádné pak knihy jenom trochu cenné, třebaž byly v ní obsaženy bludy, neodsoudil k spálení, nýbrž určil ji prostě k opravení, neb opravil sám a uložil v knihovně. Kdyby byl Koniáš nebo vůbec někdo z katolíků spálil jenom stý díl tak cenných a vzácných knih a rukopisů nejvyšších důležitých, kolik jich spálili, roztrhali, zničili bratři Táboři a Husité pražští, tu by zajisté ani Josef Sokol neměl dosti pádných a rázných slov, by takové jednání odsoudil a zatratil; Husity však musí posuzovat mírněji. Ale přec však by v dobrovolném tomto advokátství nemusil se snižovat až ku vědomému a úmyslnému mluvení nepravdy; nebo praví-li jako by s hrdým sebevědomím; „Nám stačí to vědomí, že Čechové ve válkách husitských nebořili nic, v čem se neskrývalo nepřátelství

*) Husité pražští pobrali již r. 1421 svým katolickým sousedům, Čechům i Němcům, jejich domy, venkovské statky, vinice a zboží a vše to rozdali přívržencům svým. Táboři pak získali mezi lidem selským hojně přívrženců hlavně tím, že mu slibovali, že každé místo, kamkoli vkročí, bude jeho, že opustí málo, aby hojně nabral a dále že hlásali, že každý, kdožby učení jejich nepřijal, má býti potřen jako drak a satan a zboží jeho že má od bratří býti pobráno atd.

k českému národu," ví jakožto znatel českých dějin velmi dobře sám, že jest to čirá a nezfalšovaná — lež, jaká paedagogu, kterýž má své chovance vychovávat k pravdomluvnosti, nejméně sluší.

Jaké pak nepřátelství k českému národu skrývalo se n. př. v klášteře Strahovském a jeho knihovně, kterouž pražští Husité 7. května r. 1420 i s klášterem zapálili? (Palacký, Dějiny III. 1. 369.). Jaké nepřátelství k českému národu bylo ukryto v oltářích, obrazích, varhanách kostelů vyšehradských, kteréž pražská husitská „chátra“ (slovo Palackého) dne 1. listopadu r. 1420 se hřmotem rozbila? jaké v samých kostelích a staroslavném vyšehradském hradě, kolébce to české monarchie, kteréž táž „chátra“ ve spojení s celým téměř obyvatelstvem Pražským hned ten den na to zbořila a rozmetla? (Palacký III. 1. 423—424). Jaké nepřátelství k národu českému skrývalo se dále v četných pražských klášterích, kteréž Táboři v měsíci srpnu r. 1420 v Praze spálili, jaké v ozdobách chrámu zbraslavského, jaké tamže ve hrobech králů českých, kteréž fanatické (slovo Palackého) houfy Táborů potřískaly a vyloupily? (Palacký III. 1. 412.) jaké ve kříži na mostě Karlové, kterýž tytéž houfy Táborů, když se na večer vracely do Prahy, vyvrátily a shodily s mostu do řeky? Jaké nepřátelství k lidu českému bylo ukryto v knihovně kláštera benediktinského v Postoloprtech, kterážto znamenitá bibliotéka i s archivem byla od Husitů spálena? (Palacký III. 1. 378) jaké nepřátelství „v krasomných ozdobách chrámu sv. Víta na hradě Pražském a v obrazích oltářních, mistrovských a vzácných, kteréž všechny potřískala s divokým rouháním a vandalismem husitská chátra Pražská z návodu kněze Jana?“ jaké v samém chrámě, kterýž rovněž chtěla sbořiti? (Palacký III. 2. 87.) jaké „v ozdobách určených k službám božím, oltářích, varhanách a obrazích svatých“ jiných pražských kostelů, kteréž zástupové husitští, dvéře u kostelů „násilím vypáčivše, potřískali vandalismem,“ jak dí Palacký, „do té doby u Pražanův neslýchaným?“ (III. 1. 312.) Jest snad pokrytcem taky Palacký a krouť jenom farizejsky očima, když píše následovně: „Mezi neřestmi, které v Čechách páchatí se počaly nejvíce litovati jest z úmyslného boření a rušení klášterův i kostelův a posvátných věcí v nich i ozdob uměleckých; byly to pokladové, kterýmiž co do velikosti, skvostnosti a bohatství jejich, staré Čechy nad jiné krajiny vynikaly? (Palacký III. 1. 363—364.). Leč dosti již o tom, sic bychom nepřišli nikdy ku konci.

V husitských válkách obnovili prý v sobě Čechové vedle ducha slovan-ského i „ducha prvního čistého křesťanství.“ To by ovšem bylo velice hezké; ale pan pisatel zapomněl nám říci, která z těch nejméně 20 různých církvíček a sekt, ve které se záhy rozpadali ti, kdož se odtrhli od církve katolické, měla v sobě tohoto „ducha prvního, čistého křesťanství.“ Všecky sotva, proto že se krutě pronásledovaly mečem i ohněm. Či snad tak činily jediné z lásky, jakáž vyplývala z toho „pravého, čistého křesťanství?“ Když pak se jim konečně přece podařilo — ovšem po mnohých vzájemných nátiscích — sraziti se na stran či věr patero (mírní kališníci, horliví kališníci, Táboři později Sirotcí, strana velikého Tábora), kde pak bylo nyní to pravé, původní, čisté křesťanství, která strana se jím mohla chlubit?

S tím čistým křesťanstvím to mezi Husity blbě vypadalo. Palacký aspoň píše: „... Husité, když autorita církve přestala jim býti pramenem přesvědčení a jistoty, spatřili u sebe vznikatí tolikero rozdílných vyznání víry, kolik se našlo mezi nimi samostatných myslitelův aneb hloubalův, ježto uměli osobní své mínění učiniti pravidlem přesvědčení pro jiné a stáli se jim tudíž autoritou novou“, čímž se národ rozdrobil „ve strany téměř nesčíslné“. Již záhy se jevíly mezi Husity rozličné bludy, „netoliko biblický protestantismus ve všelikých formách svých, ale i racionalismus, socialismus a kommunismus, chiliaistické blouznění a pantheismus“ (Palacký III. 1. 308—309.).

Kdo přes to přese vše odváží se tvrditi, že ve válkách husitských Čechové (katolíky ovšem vyjímaje) v sobě obnovili ducha prvotného, čistého křesťanství, ten může ovšem už hned taky dodati, že tenkrát „zase nastala

doba, kdy Čech Čechu byl bratrem, kde nádhera i s rozkošnictvím byly v národní klatbě“ (Rozhledy str. 60). Ano, ano, Čech Čechu byl tenkrát tak upřímným bratrem, že si dávali palcáty „dobrytro“ a že bratr Žižka, to se rozumí že jenom z čisté lásky bratrské — dal přes tu chvíli několik Čechů, obzvláště kněží, upálit — 2, 3, 7, 9, 18 ano až i 50 (v Klokotech) a 85 najednou (v Prachaticích) atd. atd. Tak velikou lásku jevíli k sobě tenkrát Čechové, tak bratrsky se navzájem milovali, že na př. po bitvě u Vyšehradu nechali mrtvé svoje krajany „na rozkaz kněží tábořských ležeti nepochované po vinicích a po polích, aby byli psům, vlkům a ptákům ku pokrmu a vidoucím ku strachu“ (Palacký III. 1. 423.); ano, bratři Táboři milovali svoje české krajany láskou tak vroucí, že až „některým z nich na setkání kleštěmi vousy vytrhovali“, jako na př. pánům Pražanům, jimž přece přišli na pomoc, jejich valousy, jež zvali posměšně „podsebití.“ Palacký ovšem zove tuto lásku a toto „bratrství“ bratří Táborů „fanatismem“ a „zuřením“ a ve své k Táborům „nešetrnosti“ (!) ještě dokládá, že „zuřili“ nejen „proti tehdejší valousům u mužských,“ nýbrž i „proti kadeřem a bohatším závojům u ženských“ (III. 1. 380.). Podobnou něžnou láskou ku družkám svým českým vynikaly i ženy Tábořské. (Palacký III. 1. 381.) O jiných důkazech vzájemné lásky mezi Čechy tehdejšími pro obmezenost místa mluvit zde nebudem, nebo rozváznému postačí již tohle a to, co jsme pověděli o vydírání, vypalování a zotročování v článku minulém, a k lidem nesoudným, z úmyslu slepým a nerozvázným tu nemluvíme, nebo to byla by práce marná. I samo slunce svítí marně tomu, kdo před ním z úmyslu zavírá oči.

„Nádhera byla,“ jak dříve psal, „v národní klatbě;“ to jest ovšem pravda, smějí-li se totiž bratři Táboři považovati za celý národ a smí-li se všechno to, co oni činili zvatí „národním“. O nepřátelství bratří Táborů ku vši nádheře píše totiž Palacký: „Sprostým Táborům v Praze zdálo se že nic pilnějšího před sebou neměli, než tupiti a kaziti nádheru a rozmařilost Pražanův, i bořiti cokoli v dle mnění jejich pocházelo z antikrista (Palacký III. 1. 411—412), a to byly, jak už v předchozím článku bylo praveno, všechny kostely, kaple, oltáře, kláštery atd., což všechno Husité, jak praví sám Palacký s „fanatismem a vandalismem zúmyslným a neslýchaným“ bořili a ničili.

O téměř nepřátelství bratří Táborů ku vši nádheře dovidáme se hlavně ze 14 článků tábořských a z poznámek, kteréž přičinil k nim professor na tehdejší pražské universitě, Vavřinec z Březové. Kališník tento píše následovně, když byl uvedl zmíněné články: „Ze článků svrchu jmenovaných vůbec léta Páně 1420. pohoršlivě a na potupu celého království (českého) urputně prohlášených povstala v lidu a duchovenstvu, kteří se pro obranu zákona Božího dobře sjednotili (t. j. mezi nekatolíky) nová a náramná sváda i roztržka.“ Byla-li tato roztržka a sváda důkazem onoho českého „bratrství“, o němž píše Sokol, o tom nechceme rozhodovati; spíše si všimneme některých z výše jmenovaných článků, abychom poznali, jakou „láskou“ planuli ku vědám a umění bratři Táboři, ovšem snad jen proto, že také tyto považovali za zbytečnou nádheru, ješitnost a pýchu. Tak zní na př. hned článek jejich druhý: „Každý člověk, tím že studuje svobodná umění (t. j. vědy na vysokých školách) a stupně v nich přijímá (t. j. hodnosti jako bakalářství, licenciátství nebo mistrovství čili doktorát) jest marný a zpo- hanštilý a hřeší proti evangeliu Pána našeho Ježíše Krista.“ V článku pak šestém hlásali tito osvicenci tábořští za svou náboženskou zásadu, že všechny missály a zpěvníky kostelní, všechny kalichy a monstrance, všechna roucha bohoslužebná zničena a spálena býti mají a že jest lépe, když si z nich sedláci jupky a rukávy udělají, než aby se jich při službách božích užívalo. A jak tuto učili, tak skutečně jednali, čímž se konečně do takové vžili surovosti v smýšlení a jednání, že jmenovaný již kališnický professor Vavřinec z Březové o nich poznamenal, že se vzdali napotom téměř vši milosti, spravedlnosti, pokory, všeho milosrdenství a vši trpělivosti a ne jako

lidé rozum mající ale jako dravá zvěř a jako vzteklí psi a lítí lvové na všecky ty se vrhali úprkem, kdo s dotčenými jejich domněnkami souhlasiti nechtěli, trýznice je kořistováním, ohněm a rozličnými tresty a pokutami; a tak stalo se, jak praví dále též český kronikář, že slavné druhdy království české za divadlo dáno bylo všem národům a že (zlou pověstí) na věky v pořekadlo přišlo (Viz citát u J. Křt. Votky: Skřípec 32—34.).

(Pokrač.)

Juana Vivesa dvě osnovy učebné.

Napsal Václav Petrá.

(Pokračování.)

P s a n í.

Zatím nechat již také vynakládá nějaký čas na psaní, při tom nebudiž hleděno jen na písmo krásné, nýbrž i na rychlé, aby si mohla zaznamenati slova učitelova. Čte-li spisovatele, a zalíbí-li se jí nějaké slovo nebo vtipná věta, ať si je zapíše. Co si napíšeme sami, utkví v duchu lépe, než co napsali jiní. Co píšeme, odvrácena jest mysl od myšlének na věci zbytečné nebo dokonce zapovězené. Věty, které ustanovíme žákyni vzorem, obsahujetž významný nějaký výrok, jemuž se naučiti, má cenu i prospěch. Neboť častým opisováním zůstane v paměti. Budiž také pilně přihlédáno, aby na počátku opisování se neobjevovaly žádné poklesky.

P a m ě ť.

Paměť si cvičiž každodenně; nemíjejž den, aby se něčemu nenaučila na paměť. Tím se nejen duch bystří, nýbrž i zjednává výborná paměť, která bude později s to, aby bez námahy si zachovala vše, s čímkoli se potká; a právě co přijmeme v časném mládí onom, potrvá pro život. Z počátku ať si dvakrát nebo třikrát něco pozorně přečte, nežli jde spat, na zejtrší ráno ať se z toho vyslechne sama.

S k l o ň o v á n í.

Potom ať počne skloňovati jména a ať se učí, že jsou jména rodu trojího: masculinum se označuje slůvkem hic, femininum haec, neutrum hoc. Commune: hic a haec. Omne: hic, haec, hoc. Dubium: hic nebo haec, chceme-li, může býti masculinum nebo femininum na př. margo, cortex; říká se totiž nejen amarus cortex nýbrž i amara cortex. Commune a dubium tak se liší: Poněvadž každý rod se táhne i na jména přídavná, třeba u prvního náležitě přihlídati, o kterém rodě se mluví a dle toho upravití tvar jména přídavného; užije-li se jednou tvaru onoho, nemůže se změnití, mluví-li se o tomže předměť. Je-li slovo dubium (nebo ambiguum), jest úplně volno, kterého rodu chceme na jméně přídavném užiti a užijeme-li tvaru určitého, můžeme jej velmi dobře zase změnití, je-li řeč o tomže předměť. Na př: řekneme-li albus canis, označujeme tím psa samce a mluvíce o něm, nemůžeme říci alba canis. Mluvíme-li však o koře vůbec, můžeme docela libovolně říci albus cortex. I když jsme si jedno z obou vybrali, můžeme později vždy ještě vzíti druhé. Promiscuum, jemuž říkají Řekové ἐπίκοινον, není žádný rod, neboť tu nemluvíme o pohlaví věcí skutečných, nýbrž o jakosti slov. Substantiva, substantialia nebo také appellativa slovou všechna slova, která nemají rodů všech: tato služí epitheta nebo adjectiva. Rodu statných jmen jest se učiti hlavně pro jména přídavná, neboť kdyby těchto nebylo, nebylo by toho třeba. Řekneme-li revereor patrem, ne laedas hominem, excludo canem, jest jedno,

kterého rodu jsou slova tato; třeba-li připojiti přídavné, pak dlužno uvažovati o rodě. Potom proberme obě čísla; řeckého dualu, jehož ostatně ani Řekové nedbají mnoho, Latínští neznají. Pak následuje šestero pádů: k nim se druží sedmý, o němž se zmiňuje Quintilianus a po něm Servius, na př. *precibus deum placo*. Vocativ jest vždy podoben nominativu, vyjmouc některá slova první a druhé deklinace; neutra mají accusativ a vocativ stejný s nominativem, a v plurale vyznívají pády tyto v *a*. Composita se skloňují jako přídavná simplicia. Po té jest pozorovati patero deklinací, jak se poznává prvá z genitivu singularu nebo pluralu, a kolik má koncovek pro nominativ; při tom jest se zmíniti, že veškerá slova této deklinace, jež vyznívají v *as* nebo *es* jsou řecká. K tomu jest třeba probrati něco cvičiva. Podobně probírejme druhou podle význačných znaků a pádů. Dále třetí, v níž jest koncovek jedenáct *a*, *e*, *o*, *c*, *d*, *l*, *n*, *r*, *s*, *t*, *x*. Potom následují čtvrtá a pátá. Pak započneme se žákyní nauku o shodě přídavného se statným v rodě a pádě: také tu jest zapotřebí mnoho cvičiva.

O s l o v e s e c h.

Potom přistupme k slovesům, při nichž jest třeba dbáti dvou věcí: slovesa jako slovesa a vazby jeho syntaktické. Jest patero způsobů: indikativ, způsob vypravovací, jímž označujeme událost; týž má patero forem časových: praesens, tři praeterita a futurum. Mazi praeterity jest ten rozdíl, že označuje perfectum děj dokonaný, jak již jméno naznačuje; imperfectum děj v době, o které mluvíme, ještě nedokončený; plusquamperfectum děj před jiným již ukončený na př. *veni ad te hora decima, tunc e lecto surgebas et mater tua fecerat iam rem sacram*. Imperfectum a plusquamperfectum se tedy táhnou k něčemu jinému, vzhledem k čemuž označují událost nějakou jako nedokončenou nebo již dávno ukončenou. Někteří připojují k těmto tvarům časovým ještě futurum perfectum, jež nazývají conjunctivním.

Řekne-li se *cum coenabo*, označíme tím čas oběda; řekneme-li *cum coenavero*, jest to čas po ukončeném obědě (*perfecta coena*). Imperativem sluje způsob, jímž rozkazujeme; my jím však také prosíme a napomínáme. Obyčejně se způsobu tomuto přidělují dva tvary časové, praesens a futurum. K tomu se druží conjunctivné futurum na př. *dixeris, feceris*, větším dílem s negací: *ne dixeris, ne feceris*, nikdy *non*, ovšem pak *neque*. Optativ jest způsobem přání; tomu se přiděluje patero časů: praesens, imperfectum (*utinam discerem*), perfectum (*utinam didicerim*), plusquamperfectum (*utinam didicissem*), futurum (*utinam discam*). Subjunctiv jest způsob, jenž podřazuje větu větě: *quum bene feceris, laetare*. — Potom vyložme, co jest infinitiv, proč se tak nazývá a kolik má tvarů časových. Tomáš Linacer připojil ještě způsob pontiální (*modus potentativus*), i jest to skutečně oprávněno. Tomu však učme teprve po některých pokrocích. Princezna nechať jest ve způsobech a tvarech slovesných pevná, jako v sedle; ke tvaru latinskému připoj vezdy anglický, který se s ním srovnává. Také jest užívání tvarů náležitě rozebíratí, neboť Angličané chybují často podle způsobu všech řečí novějších proti časům.

Bylo-li vše toto probráno, ať se učí, že jest u slovesa dvojí číslo a tři osoby. Pak nechť časuje podle čtvera časování, zároveň ať se učí, čím se tyto konjugace rozeznávají od sebe. Ať se jí dostane několik pravidel všeobecných, jež se odnášejí hlavně k perfectu a supinu, na př. že vyznívá perfectum konjugace první v *avi*, supinum v *atum*, při druhé ono v *ui*, toto v *tum*. U třetí povězme několik příkladů na perfectum a supinum, neboť tu není poměr tak prostý. U čtvrté se končí perfectum na *vi*, supinum v *itum*. Co se od pravidel těchto odchyluje, učí se znenáhla v čas. Dále jest jí třeba říci, jak se různí časové od sebe odvozují a tvoří.

S k l a d b a.

Po té následuj, co nazývají Řekové syntaxí, Latínští konstrukcí. Nejprvé se učí, že věta nemůže býti nikdy bez slovesa, a že sloveso nemůže

obstátí bez podmětu; dále že jest se předmětu se slovesem shodovati, aby-
chom zamezili chyby. Po té k pateru způsobům slovesným: activum v *o* se
odnáší k passivu v *or*. Co jedná, stojí v nominativě a sluje podmětem, co
trpí, v accusativě, na př. Maria amat matrem suam. Jest několik sloves,
která mimo pád tento připouštějí i genitiv, na př. Deus accusat genus hu-
manum ingratiitudinis; superbus postulat superbum arrogantiae; jiná mají
dativ: suade optima, etiam inimici; da egenis necessaria; jiná accusativ: ne
doceas philomelas cantum; roga deum bonam mentem; jiná ablativ bez před-
ložky: exue pavonem plumis, quibus ornes canem; ještě jiná ablativ s před-
ložkou (*a* nebo *ab*, *e* neb *ex*, *de*), na př. audi jucundam fabellam a patre,
ex patre, de patre. To lze nazývati tvary nebo způsoby slovesa aktivního,
a pády mimo nominativ a accusativ (osoby jednající nebo trpící) slují casus
speciales.

Passivum se tvoří připojením *r* na př. amor z amo. Osoba trpící nebo
co se děje, stojí v nominativě, jest podmětem, osoba jednající v ablativě
s předložkou *a* (*ab*) nebo v dativě, časem také v accusativě s předložkou
per. Pády specialné zůstanou tytéž, na př. Maria amatur a matre et ornatur
ab ea virtutibus. Neutrum (nepřechodné) jest sloveso, jež vyznívá v *o*, ale
nemá passiva v *or*, leda jen ve třetí osobě; slovesa taková mívají nominativ
podmětem, pojí se však také někdy s genitivem nebo ablativem bez před-
ložky: bonus homo iracundia caret et indiget Dei solius, někdy i s dativem:
Maria inservit matri; sapiens tempori parat. Jiná se pojí s předložkou, jme-
nujeme je absolutními, na př. Coenata deambulo in porticu; pulcher animus
habitat in pulchro corpore. Ještě jiná se pojí s ablativem bez předložky,
na př. ardeo amore recti; malus flagrat cupidine vindictae; ještě jiná s týmž
pádem předložkovým, na př. verba passiva: desides pueri merito vapulant
a praeceptore. Mnohá se pojí s accusativem, který vyjadřuje obsah slovesný:
servio servitutum; curro cursum; vivo vitam. Sum, es, est počítáme mezi
neutra, poněvadž má nominativ před sebou, často i za sebou, táhne-li se
k podmětu, co se vyjádřiti má: virtus et maximum bonum; také i genitiv:
liber hic est Mariae; nebo dativ: eruditio est omnibus magnae voluptati;
nebo ablativ: sis puella bono ingenio. Sloveso toto má jedenáct složenin:
adsum, absum a j., která se pojí s dativem, na př. adsum virtuti, desum
vitio. Verbum commune vyznívá v *or*, nemajíc activ v *o* a má význam
i aktivný i passivný. Stojí-li ve významně činném, spojuje se jako activum,
v trpném-li, pojí se jako passivum, na př. ego veneror probitatem, probitas
veneratur a me; toto však bývá jen velmi zřídka. Deponens se končí v *or*
bez activa v *o* a má významy oba, obyčejně však činný. Slovesa tato mají
podmět jako všechna ostatní v nominativě, některá však se pojí také s gene-
tivem: miserere communis naturae; recordare accepti beneficii; jiná s da-
tivem: dominare cupiditatibus; obsequere bene mouentibus; jiná s accusa-
tivem: sequere deum; nanciscere beatitudinem; jiná s ablativem bez před-
ložky: utor non fruor pecunia; jiná s týmž pádem předložkovým: ex paucis
verbis magnum bellum oritur. Pravidlem lze stanoviti, že se pojí všechna
slovesa tehdy s dativem, znamenají-li prospěch nebo škodu: Cato docebat
sibi filium suum; perdo tibi tuam pecuniam. Často vymáhá zvláštnost jazyka
latinského, již lze snáze vycítili nežli vysvětliti, dativu: ego tibi hunc ho-
minem bellissime tractavi. Dále se pojí sloveso s nominativem, táhne-li se
slovo v něm stojící ku podmětu: ego disco libens literas; inservio tibi
laetus; tu vocaris Maria; tu diceris, praedicaris, scriberis, putaris, habetis
bonus; recta conscientia vivit semper laeta; expeditus currit celerior. Postačí
uvéstí ze všech těchto slov dva nebo na nejvýše tři příklady. Při mluvě
nebo čtení budiž pokaždé poznamenáno, do které třídy náležejí slova po
ruce jsoucí. Tak ať se děje u osobných a jiných, která budu ještě jme-
novati.

Při tom třeba stále přihlídati, aby byly vybírány příklady, na
nichž se princezně vykládají tyto věci, vezdy obsah-
hu bud

vážného, důstojného nebo veselého pro zotavení a osvěžení. Připojme tu a tam drobné nevinné příběhy, které mysl její oživují a pobádají.

Participia.

Potom dojde na participia, která mají u Latinsků tři tvary časové, a jichž se užívá ze tvoření časů jiných. Vyložíme, která participia označují děj činný, která trpný. Před sebou pádu nemají, po nich pak následuje pád, s nímž se pojí sloveso samo, na př. *inserviens foro*; *dilectus a patre*; *cari-turus vitio*; *docendus a bono magistro*. —

(Dokončení.)

Návštěva služeb Božích v době zimní.

Abychom již z předu vysvětlili, co nám bylo pohankou ku krátké této úvaze: jest to ta okolnost, že některé okresní školní rady letos vydaly zvláštní výnosy, jimiž jednotlivým správám škol oznamují, že dívky v době zimní na služby Boží voděny býti nemají. Ovšem dle toho, jak tak či ona okresní školní rada jest „liberální“, určuje dobu tu buď na delší neb kratší řadu měsíců! Oběžník téhož smyslu vydala i okresní školní rada pražská. Znám slovně takto:

„Vybízím ředitelství škol měšťanských a správy škol obecných, aby za tuhých mrazů, v době alespoň do konce února t. r. nevodily se dívky školní v neděli a ve svátek ráno ku společným službám Božím do kostela, nýbrž aby se jim dalo věděti, že mohou jíti s rodiči svými v době předpolední na mši sv. Dívky, pro něž určeny jsou v neděli po osmé hodině exhorty v místnostech školních, mají se k exhortám těm dostaviti.“

Praha 19. ledna 1891.

Za předsedu: Čakrt, m. p.

Pravíme hned z předu, že nestavíme se vůči těmto výnosům na stanovisko rozhodně nepřátelské, leč budiž nám dovoleno porovnat je nejprv s platnými zákony státními o téže věci jednajícími a s příkazy církve.

Ministerstvo kultu vyneseno ze dne 16. května 1880, čís. 6206 nařizuje takto: „Všichni zákové katoličtí na školách obecných a měšťanských, kteříž bydlí v místě školy a fary, vůbec v místě takovém, kdež v neděli a ve svátek konají se služby boží, povinni jsou na všechny neděle a svátky celého roku školního navštěvovati společné školní služby boží.“

S tímto nařízením ministerským jsou řečená vynesení okresních školních rad v přímém odporu. A nelze nám zatajiti pochybnost, zda vůbec okresní školní rady mají právo výnosy takové vydávati. Neboť to přec jest jasno, a takofka základem každého zákonodárského zřízení, že dispensovati ze zákona může jen zákonodárce sám, a úřad jemu podřízený jen tehda, jestli zákonodárce jemu výslovně práva toho propůjčil. V případě našem zákonodárce jest, ministerstvo kultu a vyučování, a udílečem dispense — okresní školní rada. Má ona právo tak činiti? Dalo jí ministerstvo výslovně k tomu svolení? A pakli ano, proč v oběžnících svých neodvolává se okresní školní rada na ono právo, jímž dispense podobné činiti jí ministerstvem a zemskou školní radou dáno bylo? A když tak nečiní, pak zajisté nebude nám vykládati ve zlé, když pochybnost svou nad tím, zda vůbec má právo takové dispense udělovati — *sine ira et studio* — projevíme.

V tom již jest kardinální otázka, zda takové dispense zákonný a platný jsou. A proto vzhledem k stávajícím zákonům státním jeví se nám všechny podobné oběžníky okresních školních rad neoprávněny.

Všimněme si nyní, v jakém poměru jsou ony k příkázáním Církve. Tato určitě velí v neděli a zasvěcený svátek mši sv. obcovati. Mezi příčinami pak, kteréž od povinného slyšení mše sv. omlouvají, jest na prvním místě: nemožnost fysická a mravní, poněvadž Církev jako matka laskavá nechce dítek svých zavazovati s velkým nepohodlím.“ (Stárek: Katolická mravověda §. 169.)

A tu myslíme, že právě ta „nemožnost mravní“ jest spravedlivým důvodem k tomu, aby dítky za tuhých mrazů do kostela k službám Božím přijíti nuceny nebyly. Ležít to v duchu nauky křesťanské, že nežádá na nás obětí (aspoň ne na laicích), jimiž by zdraví naše v nebezpečí uvedeno býti mohlo. Dítky všechny jsou zajisté zdraví křehkého. A když i nepřihlížíme nikterak k domácím majetkovým poměrům, dle nichž i oděv dítek z pravidla pořízen jest, můžeme bez obavy vysloviti: že všechny dítky za doby tuhých mrazů ze zákona církevního vyňati lze. Z toho stanoviska přiznali bychom, že výnosy řečené církevními zákonům neodporují.

Ovšem padá tu jediné na váhu: počasí, za jakého dítky se vedou k službám Božím a místo, kam jdou. Tyto dvě okolnosti mohou jen omluviti, že dítky ku společným službám Božím v době zimní se nevodí. Neboť doznáváme upřímně, že kostely naše v době zimní, na mnoze ani prkennou podlahou nepokryty, jsou místem, kde dítky déle prodlévajíce na zdraví škody utrpěti by mohly; a i počasí, za jakého cestu do školy, a odtud do kostela a z něho zas zpět domů konati mají, na povinnou návštěvu služeb Božích vliv má. —

Vzhledem k tomu snad bylo by vhodno omlouvati dítky od společných bohoslužeb v době zimní za tuhých mrazů, a nenutili jich k nim. Vždyť největší Přítel dítek a jich Učitel zjevně pravil: „Břímě mé jest lehké a jho mé jest sladké.“

Však vraťme se ku konci ještě jednou k obsahu oněch výnosů okresních rad školních. V některých z nich přesně vyznačena jest doba, po kterou společné služby Boží pro dítky sloužiti se nemají! *Difficile est satyram non scribere!*... Jako by možno bylo okresní školní radě po kalendářnicku určiti dobu mrazů! Nestává se, že právě v té době „zakázané,“ jest počasí pro společnou návštěvu služeb Božích příznivější, nežli v době pozdější? Nebylo by lépe kdyby kompetentní úřad, a za ten máme jediné episkopát v dorozumění s příslušným úřadem státním, stanovil, že jen za tuhých mrazů od případu k případu dítky od návštěvy společných služeb Božích sprostiti dovoleno jest? Takové vynesení bylo by bez odporu i rozumnější i legálnější, nežli byrokratické ustanovení úřadu nejméně kompetentního od kdy až po kterou dobu společné služby Boží pro dítky konati se nemají. Vždyť o náboženských úkonech přec jen vždy úřady církevní v dorozumění s úřady státními rozhodovati mají a mohou. —

Snad ještě někomu namane se otázka, kdo vlastně by měl právo ve smyslu vydaného nařízení určovati, zda tu či onu neděli neb svátek služby Boží společné konati se mají čili nic; aneb jinými slovy: kdo má rozhodovati, zda příští den očekávati lze tuhý mráz nebo ne? Máme za to, že právo to společně náleželo by správci školy a katechetovi. Náhledu našemu svědčí vynesení minist. ze dne 16. května r. 1880 čís: 6206. „Dispense od návštěvy školních služeb Božích dává jednotlivým žákům správce školy, dorozuměv se o tom s katechetou.“

A že by se oba shodli, předpokládajíce ovšem že první není krajní laxista a druhý opět krajní rigorista, snadno lze doufati.

* * *

P o z n á m k a: Dodatkem vracíme se znovu k oběžníku, jenž putoval letos po školách pražských. Byloť nám později sděleno, že vydán byl v praesidium městském, po úřadě páně inspektorové s p. starostou, jako předsedou c. k. okresní školní rady pražské. A tu p. starosta, opíraje se bezpochyby o § 16. a § 32 zákonu zemského a dohládce ke školám, uznal

pilnou toho potřebu o své moci opatření ono učiniti. Zní to věru jako zpráva z dob josefinských, když předseda okresní školní rady dovoluje si o záležitostech výhradně náboženských o své ujmě tak kategoricky rozhodovati, a neuznává ani za slušné, neřkuli za povinnost, dohodnouti se s příslušným úřadem církevním. Ohrožené zdraví dítek jest mu snad motivem k takým oběžníkům? Může býti ujištěn, že zdraví dítek stejnou měrou leží na srdci i těm, kteří kompetentnější jsou v těchto věcech rozhodovati. Ostatně týž § 32 velí p. předsedovi, že má v příštím sezení okresní školní rady žádati, aby ona opatření jeho schválila. I v tom p. starosta neučinil zákonu zadost.

Proti podobným výnosům chceme se vezdy ohrazovati dle zásady: „Cuique suum.“ —k.

Hlídka školská.

Národní školy v Rakousku. V minulém školním roce bylo v Rakousku 3,335.674 dětí školou povinných. Z těch se neučilo pro duševní nebo fysickou neschopnost 21.895 dětí; 395.593 vůbec do školy nechodilo, ač byly duševně i tělesně schopny, a to v těchto procentách: v Krajině 17, v Dalmacii 23·2, v Přímoří 30·5, v Haliči 40·6, v Bukovině 52·1%. Škol bylo 18.079, mezi nimi 16.688 obecných, 415 měšťanských a 976 soukromých. Ze škol obecných bylo 8.400 jednotřídních, 3916 dvoutřídních. Ve veřejných školách učilo 44.838 učitelův a 13.913 učitelek. Učitelská jedna síla průměrně učila 72·4 žáků. 83·7% učitelských sil bylo zkoušených, 11% bylo s vysvědčením zralosti, 5·3% bez tohoto vysvědčení.

Školství ve Spojených státech. Podle statistické zprávy o stavu veřejné výchovy za rok 1887—88. měly Spojené státy americké 59,500.000 obyvatelů, mezi nimi 11,547.600 dětí ve věku 6—14 let. Do škol bylo roku toho zapsáno 11,952.000 dětí, skutečně však chodilo pouze 7,852.607, tedy 65·70 proc. Vydání na školství činilo obrovskou sumu 122,455.252 dollarův.

Francouzský spolek pro vychování osiřelých a opuštěných dětí založený v Paříži r. 1888., působí velice blahodárně. Děti přijaté chovají se nějaký čas v ochranovně, když pak důkladně sezná se jejich chování i schopnosti, svěřují se obyčejně řádným a mravným rodinám vesnickým nebo i řemeslnickým ve městech, kdež vedle ošetření tělesného dostane se jim i řádného vychování, i přivykají tělesné práci. Posud ujal se spolek 1.300 dětí (ba i sama vláda, jsouc zákonem ze dne 24. července 1889. nucena starati se o vychování dětí opuštěných nebo takých, jimž od rodičů řádné výchovy se nedostává, spolku je svěřuje), a většina z nich úplně se napravila, takže doufati lze, že stanou se jednou řádnými členy společnosti lidské.

Předsedou spolku jest známý senátor a spisovatel Jules Simon.

Spolek pro opatrování nemocných dětí školních v Londýně působí blahodárně již delší čas. Spolek vysílá své členy k nemocným školním dětem z nejchudších rodin a stará se o to, aby měly po čas nemoci a rekonvalescence patřičné ošetřování, dobrou stravu, čerstvý vzduch, pomoc lékařskou a t. d.

Jistá bohatá vdova v Glasgově založila školu domácího hospodářství pro dívky ze tříd pracujících. Theoreticky i prakticky vzdělaný kuchař vykládá tuto nauku ve škole, těm pak, které nemohou přijíti, doma. V posledním zimním běhu se účastnilo při vyučování 3751 dívek a 1268 chodilo na přednášky. Děvčata učí se zde vařiti, poznávati pravé a falšované potraviny, složení i výživnost pokrmů a t. d.

Služné učitelské v Krajině. Novým zákonem zemským ze dne 29. listopadu 1890., jenž vešel v život 1. lednem 1891., změněna ustanovení zákonův o právních poměrech učitelstva z r. 1873. a 1879. následovně:

1. Kategorie podučitelův a podučitelek zrušuje se.
2. Služné učitelstva veřejných škol obecných rozděluje se na 4 třídy:

Učitelé	I. třídy	mají	700	zl.	ročně,
"	II.	"	600	zl.	"
"	III.	"	500	zl.	"
"	IV.	"	400	zl.	"

Služné provis. učitelů v každé třídě 360 zl.

3. Ze všech míst učitelských celé země natří do I. tř. 5%, do II. tř. 10%, do III. tř. 35%, zbytek 50% do třídy IV.

Rozdělení to obstará zemská školní rada ve srozumění se zemským výborem, každých 10 let pak se zreviduje.

4. Definitivní učitelé obdrží vždy po pětileté účinné službě až do 30. služebního roku kvinkvenálku, kteráž obnáší ve školách měšťanských 10% služného, v obecných 40 zl. ročně. Přídavky pětileté čítají se od prvního definitivního ustanovení.

5. Řídící učitel (učitelka) má právo k naturalnímu bytu o dvou pokojích s kuchyní a příslušenstvím. Bytué činí na školách měšťanských 20% služného, na ob. škole v Lublani 120 zl., v ostatních obcích 80 zl.

6. Funkční přídavky do pense vpočítatelné ustanoveny následovně: Ředitel školy měšťanské 200 zl. ročně, řídící učitel obecné školy čtyř- a vícetřídní 100 zl., třítřídní 75 zl., dvoutřídní 50 zl.

* * *

Učitelům na obecných školách v Berlíně bude počátkem školního roku 1891—1892 služné značně zvýšeno a sice učitelům řídícím o 220 marek, učitelům o 130 m. a učitelkám o 100 m., tak že budou mít průměrného platu: učitelové řídící 3760 marek, učitelové 2455 m. a učitelky 1562.50 m. Mimo to dostanou učitelové řídící 800 m. přibytečného. Školní rozpočet města Berlína vzroste tímto přídavkem o 552077 marek.

* * *

Školní rozpočet Lvova na rok 1891 jest tento: Platy učitelské 170.440 zl., platy a remunerace katechetů 16.400 zl., prostředky vyučovací 2200 zl., remunerace a výpomoc 2500 zl., potřeby školní a správní 1.800 zl., premie 500 zl., podpora chudým dětem 4000 zl.

* * *

Okresní školní inspektoři v Haliči. Zemská školní rada haličská vyzvala okresní rady školní, aby jí oznámily takové učitele škol obecných, kteří by na základě schopností svých, vzdělání a vzorné služební kvalifikace zastávati mohli úřad okresních školních inspektorův. A u nás? —

D r o b n o s t i.

Rozhodnutí zemské školní rady ze dne 22. ledna 1891 č. 510 o modlitbách ve škole obecné a měšťanské. Evangelická presbyterstva vyznání augsburského v Lipkovicích a helvetského vyznání v Krábovicích u Roudnice podala odvolání k zemské radě školní — proti výnosu okresní školní rady v Roudnici, jímž bylo rozhodnuto, aby se na obec. a měšť. sko-

lách v Roudnici před a po vyučování konaly od mládeže katolické obvyklé modlitby katolického katechismu. Tomuto odvolání zemská školní rada dle usnešení od 13. ledna t. r. nedala místa, a ustanovila, aby na školách těch dívky katolické modlily se před vyučováním a po něm prosbu pokud se týče díkůčinění s Modlitbou Páně a s Pozdravením andělským, dívky pak evangelické, aby modlily se společně s nimi prosbu a díků činění s Modlitbou Páně — Pozdravení však aby neřikaly a křížem by se neznamenalý.“

Snad tímto ustanovením lze se řídit také v jiných školách, do nichž mezi dětmi katolickými chodí také děti evangelické.

Paměti hodno jest, že zástupcové evangeličtí byli i proti Modlitbě Páně, ježto prý katolický Otčenáš není celý, jsa bez doxologie: „nebo Tvé jest království, moc a sláva na věky.“ Kéž by jen tak málo scházelo jejich nekatolické víře do pravosti, jako katolickému Otčenáši do úplnosti.

„Prosbou a díkůčiněním“ dle vztahu na vynesení okresní školní rady — mluvící o „obvyklých modlitbách katolického katechismu“ — rozumí se „modlitba před školou: Přijď, svatý Duše . . . a modlitba po škole: Díky Tobě, Hospodine“, jak jsou v našem pražském katechismu na str. 131. a 132.

* * *

Dne 5. února 1891. měla vídeňská „Paedagog. Gesellschaft“ svou 186. řádnou schůzi, v níž přednášel ředitel školy měšťanské Viktor Pilečka „O vzdělání divčím“. Po přednášce nastala čilá debata, jíž se účastnila mezi prvními sl. Fickertová. Litovala toho, že řečník nemluvil o nižších vrstvách lidu a přimlouvala se za to, aby do škol byla místo náboženství zavedena (beznáboženská) mravouka. Pan Schindler opět litoval toho, že přednáška byla zbudována na jednostranném základě. Místo náboženství mělo by prý býti pošinuto v popředí to, co zoveme „práva lidská“ (Freie pädag. Blätter ze dne 28. února 1891. č. 9).

* * *

Pod nápisem „Romantika“ píše „Freie pädag. Blätter“ následovně: „U vsi Bahrenfeldu v Holštýně blíže Hamburku vypátrala policie tlupu mladistvých lupičů, kteří měli ve svých lesních slujích tajné skrýše. Tlupa, kteráž sestává ze 7 chlapců 12—14letých, zabývala se výhradně olupováním povozů. Ve skrýších jejich byly nalezeny velké zásoby kradených věcí, zvláště potravin, též pivo, kořalka a doutníky.“

* * *

Konec školských bataillonů. Pařížská městská rada škrtila oněch 150.000 franků, jež co rok věnovala na tak zvané školní bataillony. Jevilo se místo očekávaných ctností vojenských u těchto „vojáček“ pouze vlastností zlých: insubordinace (vzdorovitost), blaseovanost, domýšlivost etc. (Fr. päd. Bl. č. 9).

Spisy redakci zaslané.

1. Sv. Aloisia Gonzagy T. J. spisek o andělich a jiné zápisky vydané na oslavu třistaletého jubilea jeho úmrtí. Ascetické bibliotéky č. 31. V Brně 1891. Pěknou tuto knížečku doporučujeme k hojnému rozšíření. — 2. Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych, č. IX. a X. (Materialista a Emancipace). Doporučujeme opětně vřele a pana pisatele „Emancipace“ (Liga + 1) vřele vítáme. Vivat sequens. — 3. Ze života pro život. Vychovatelské obrázky pro rodiče, pěstouny a učitele. Napsal Karel Zákoucký, učitel v Seči u Chrudimi. V Praze 1891. Nakladatel

Fr Urbánek. — 4. Fénelon: O dívčí výchově? Z francouzského jazyka přeložil Karel Tippmann, professor při c. k. českém ústavě učitelek v Praze. Nakl. týž. — 5. Pokyny o výchování malých dětí. Podává Barbora Perwolfová. V Praze 1890. Nakl. Fr. Urbánek. — 6. Stručné vychovatelství. Upravil Alois Schlesinger. V Praze 1891. Nakl. týž. — 7. Školní dílny na pěstování ručních prací chlapeckých. Jako příspěvek ku školským opravám napsal Frant. Tuhý. V Praze 1890. Naklad. týž. — 8. Ohlas slova Božího. Promluvy na všechny neděle roku církevního. Sepsal Fr. Al. Diviš, farář Vladislavský. Díl III. V Praze 1891. Nakl. Fr. Urbánek. — 9. Kubešova Bibliotéka moravská. Pořádá Fr. Roháček. Roč. II. seš. 8. a 9. — 10. Máj. Ilustrovaný list pro literaturu a umění č. 6. a Jaroměřské listy pro společenské a národohospodářské zájmy č. 6. Nakl. F. Popelka v Jaroměři. — 11. Česká koruna. Orgán strany národní ku mravnímu i hmotnému povznesení našeho Pošumaví č. 3. Vydává M. Wachek. — 12. Zpráva o útulcích chudé školní mládeže v Praze. Školní rok 1889—1890. Z pečlivě sestavené této zprávy dovidáme se, že jest v Praze zřízeno 17 útulků z části pro hochy, z části pro děvčata. — 13. Růže Dominikánská, r. IV. č. 11. Red. Fr. Filip Konečný, nadaný a mnohoslibný spisovatel český. — 14. Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec. Red. Emilie Schmutzrová. — 15. Učitel. List věnovavý zájmům školy obecné a měšťanské. Roč. II. č. 1. a 2. Red. František Dlouhý, učitel c. k. paedagogia v Brně. List tento bere se směrem vážným a výbor článků jest pečlivý, pokud nám možno souditi z těchto prvních dvou čísel. — 16. Obrazková knižnice pro mládež č. 1. Řídí St. Řehák-Kamenický, učitel v Náchodě. — 17. Malé noviny pro děti. R. II. č. 7., vydává Dr. Fr. Bačkovský. — 18. Vlast. Roč. VII. č. 6. Red. Tomáš Škrdlé. Obsah tohoto sešitu, k němuž opětne přiložena jest vědecká příloha o celém archu, jest následující: Vzpomínky Fr. Pravdy na první léta kněžství (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček (Pokr.). Mohamed a jeho učení. Nakreslil V. Petrů (Pokrač.). Positivist. Napsal Bedřich Kamarýt. Z Prácheňského kraje. Příspěvek ke studiím dějepisným od P. J. Svobody S. J. (Pokr.). Pod křížem. Cyklus znělek od Vojtěcha Pakosty. Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík (Pokr.). Debora. Báseň Aloisa Potěhníka. Matice Slovenská po smrti slavného biskupa Moyses. Napsal T. Šmýd. Znělka křížová. — Tři hvězdy. Básně Boleslava Hradištského. Vidění. Napsal Vilém Albínský. Dělnický sociální tisk v Rakousku. Píše Tomáš Jos. Jiroušek (Pokr.). Slovatští sportsmeni. Napsal Fr. Horenský. Literatura. V příloze vědecké pojednává P. Fr. Filip Konečný poutavě a důkladně: o citlivostkářské theorii náboženské, o náboženství subjektivním a objektivním, o náboženství a citu, — vzdělancích a lidu. — Za tuto přílohu budou zajisté družstvu „Vlast“ i panu spisovateli velmi mnozí povděční. — Doufáme pevně, že přibudou družstvu četní noví členové, přátelé a příznivci, a družstvu že bude lze poskytnouti jim s každým číslem „Vlasti“ vědeckou přílohu o jednom archu formátu „Vlasti“.

Obsah „Vychovatele“:

Škola a rodina. (Podává Klement Markrab). — Sirotčinec. Úvaha o výchování sirotek v ústavě a v rodině. Podává Al. Matuška. (Pokračování). — Dějepisné ideály p. Sokolovy. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování). — Juana Vivesa dvě osnovy učebné. Napsal Václav Petrů. (Pokračování). — Návštěva služeb Božích v době zimní. (—k.) — Hlídka školská. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějaké (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505 — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Š k o l a a r o d i n a.

Podává Klement Markrab.

(Pokračování.)

II. Kterými zásadami mají se řídit všichni vychovatelé?

Vychovatelé, jsouce proniknutí duchem pravého křesťanství, naleznou sami přesnadno veškeré zásady, jimiž by se měli spravovati u výchování dětí.

1. První zásadou bude jim: počínati výchování hned od nejútlejšího věku mládeže. Duše dětské jsou měkké jako vosk, chytlavé jako oheň, vnímavé a přístupné všelikým dojmům. Vyžadují tedy tím úsilovnější péče, čím jsou útlejší. Výchování dětí musí začít — na vykání; pak teprv následuje učení. Čemu kdo z mládí zvykne, to i v stáří na něm lípne. Neříkej tedy, pozoruješ-li nějaký nemrav při dětech: Jsou ještě děti. Aníž říkej při svých nemravech: Děti tomu nerozumějí. Dítě musí býti nakloněno k dobrému prvé, než ví, co jest dobré.

2. Druhou zásadou budiž každému vychovateli: brániti zlému hned od počátku. Děti mají sice náklonnost ke všemu dobrému, ale rovnou měrou i ku zlému. Kořen hříchu vězí hluboko v přirozenosti jejich.

Tento zlý kořen ze srdce dětského poněmáhle vyvrátiti, aby nevzmohutněl a nebyl příčinou nesčíslných poblouzení a poklesků, musí býti neunaynou snahou každého křesťanského vychovatele. Ale přirozené náchylnosti ke zlému nevypudíš z dítěte leč násilím zlé vůli činěným, trestáním, kázní. Křesťanský vychovatel neobejde se nikterak bez metly. Moderní vychovatelé neuznávají sice této zásady; ale toť právě důkazem, že nepoznali ducha pravého křesťanství a že (právě proto) neznají lidské přirozenosti a povahy, bytí plnými ústy stavěli na odív své vědomosti anthropologické.

Co vychovatel především musí držeti na uzdě tuhé a neunavné kázně, jest pýcha a smyslnost, které záhy z každé duše dětské vyrážejí. Z pýchy pochází svévole, zpuřnost, vzdorovitost, neposlušnost. Tyto nectnosti musí vychovatel z duše dětské vypuditi; dítě nechť jest sobě vědomo, že samo ze sebe nic není a neumí a nedokáže; pokora a poslušnost jsou první ctnosti

jeho. Zlým znamením jest, když dítě do hovoru dospělých skáče, do všeho nos strká, rozumem trouse, jako člověk usedlý hovořiti chce. Kdo tyto a podobné věci dítěti trpí, jest vychovatel slepý. A když slepý slepého vodí, oba v jámu upadnou. Přehrozně mstí se vychovatelům neskrocená zvůle dětská. Konečně vychovatel báti se musí svého chovance! — Smyslnost jeví se u dítěte rozmazleností a nestydatostí. Aby se v něm nevzmohly tyto nectnosti, musí býti vedeno dítě k sebezapírání a stydlivosti. Jak veliká to chyba, mají-li děti ve všem pluou vůli! Jak veliká to chyba, když se jim zhola nic neodepře, když každé přání jejich se vyplní! Tato slabost vychovatelů jest takofka mrvou k zlému stromu smyslnosti, jenž trčí uprostřed každého srdce lidského. Kdo však opomine pěstovati v dětech stydlivost, ten připravuje půdu prostopášnosti prvé, nežli se probudí v mladém pokolení pud pohlavní.

3. Třetí zásadou každého křesťanského vychovatele budiž stálé a živé přesvědčení, že sám ze sebe dítěte posvětití a tudíž i vychovati nedovede. Jen skrze Ježíše Krista máme přístup k Otci. Není jiného jména pod nebem, skrze něž bychom měli spasení býti. Tomu-li tak, pečuj vychovatel o to, aby chovanec jeho záhy seznámoval se se svým Spasitelem a s jeho láskou neskončenou. Vypravuj dítěti hned v útlém věku jeho o milém Ježíškovi; veď je, aby se k němu modlilo, k němu do kostela chodilo, jeho uraziti se bálo. Později všeku pílí vynalož na to, aby dítě náležitě se zpovídalo, k stolu Páně přistupovalo, pobožností a slavností církevních se účastnilo.

4. Čtvrtou zásadou opravdového křesťanského vychování jest klásti záhy a pohnáhla základ všelikých ctností. Jest-li tento základ pevný, vypěstují se na něm všeliké ctnosti samy od sebe. Pěstovati v dítěti dnes tuto, zítra onu ctnost, jest práce neprospěšná, poněvadž nevychází z nitra, nýbrž lpí na vnějšku. Jestli pak kořenem všelikých bohumilých ctností křesťanská víra a z ní plynoucí bázeň Boží. K této dvojí úhlavní ctnosti vedeno budiž dítě od maličkosti a bez unavení. Co říkávala sv. Blanka synu svému sv. Ludvíkovi, budiž každodenně na srdce kladeno dítěti: „Dítě, raději zemři, než abys hřešilo a Boha urazilo!“

5. Pátou zásadou posléze budiž každému vychovateli: Buď chovanci svému vzorem; co kážeš, napřed sám čin! Co dítě od maličkosti vidí a slyší, to nápodobuje. Verba movent, exempla trahunt. Vše ostatní, vyučování, napomínání, kárání a trestání, prospívá jen tenkrát, když jest dotvrzováno dobrým příkladem.

III. Jak rodičové mají pomahati učitelům?

Vychování školní jest pokračováním a doplňováním vychování domácího. Tedy jsou rodičové povinni učitelům ve vychovatelském díle jejich pomahati.

1. Rodičové pečujtež především o to, by děti zlému odvykaly a dobrému přivykaly. Majíť se tedy rády modliti, rády do kostela choditi, poslouchati, s jinými se snášeti, lži a krádeže se vystříhati a t. d. Nepřinesou-li s sebou těchto ctností z domova, jak těžko vštěpují se jim ve škole!

Velmi bludný a o veliké domýšlivosti svědčící názor některých pedagogův jest, že duše dítěte vstupujícího do školy jest „tabula rasa“. Není pravda, že jest prázdná a že teprv škola něco z ní vytvoří, tak jakoby život rodinný ve vývoj dítěte ničeho nepůsobil; ale lépe by bylo, aby byla „tabula rasa“, než aby měla převrácené návyky z domova!

2. Rodiče postupují učiteli práva dítě trestati. Buďtež tedy vděční učiteli, když tohoto práva užívá a dítě trestá. Nevěřte dítěti, když žaluje na učitele, jakoby je bil ze msty. Přidejte dítěti trestu domácího za to, že donutilo učitele k přísnosti. Pochvaltež učitele, že dítě jejich trestá, by bylo sobě vědomo, že učitel jest druhý jeho otec, že obmyslí jen blaho svého svěřence.

3. Děti mají růsti v známosti a v lásce Ježíše Krista, kterouž jim rodiče do srdce vštípili a stále vštěpují. Musí tedy rodičové vše, cokoliv činí učitelé (duchovní i světské) k utužení ducha zbožného v dětech, znáti a schvalovati a přikazovati i dohlížeti, zdali od dětí se plní.

Rodičové tažte se dětí, když přijdou ze školy, co ve škole se modlily a zpívaly, co slyšely neb četly z náboženství, který článek, který příběh, které naučení, které nařízení neb záповěď. Dejte si to od dětí opakovati. Pochvalte jich, když vám to dobře zazpívají neb přečtou, a pokářejte jich, byly-li nevěšmavé a nedbalé. Vždycky, jak všedního dne před školním vyučováním, tak i v den zasvěcený v dobu pro děti příhodnou, vypravte děti v čas do kostela; jděte s nimi na služby Boží; hleďte na děti, jak se chovají v kostele; nemůžete-li s nimi jíti, svěřte je pod dozor jiných spolehlivých; otazujte se dětí, co si pamatovaly z kázání, která píseň se zpívala, který zvláštní obřad se konal, co znamená na př. udělování popelce, svěcení ratolestí. Když pak nastane ve škole příprava k sv. zpovědi, k sv. přijímání, k sv. biřmování, sledujte s účastenstvím veškeren průběh přípravy i skutečné přijímání sv. svátosti; nelitujte času na věc, která ku rozmohutnění známosti a lásky Ježíše Krista nejvíce přispívá.

Jak politování hodní jsou rodičové, kteří zhora nic se nezajímají o to, jak škola vede děti ku zbožnosti! Jak zaslepení takoví rodičové, kteří, když se chystají děti do kostela, k zpovědi a pod., dětem brání, ba dokonce na učitele žehrají, že jsou nelidští, přepiatí, umínění a pod. (do kostela v zimě!), že mají děti ještě dosti času jíti k sv. svátostem, že zpovědi vůbec ani nepotřebují nemohouce ještě hřešiti, a t. d.! Který otec a která matka jsou uvědomělí katolíci, ti nemohou býti učitelům ani dosti vděční za to namáhání, jaké mají u přípravě školní mládeže k sv. svátostem. Proto také sami, pokud umí a mohou, k sv. svátostem děti připravují.

4. Jak rodičové tak i učitelé stále mají kázati dětem: „Nehřešte, Bůh by se hněval, Bůh by vás trestal.“ Jsouce vedeni jedním duchem, musí býti jednomyslní v tom, co jest dobrého a co zlého, co na děti se sluší a co se nesluší. Nesmí tedy rodičové dětem zapovídati, co učitelé velí, aniž jim veleti, co učitelé zapovídají.

Což máme tedy souditi o rodičích, kteří, když jim vypravují děti, že ve škole přísně jim bylo nakazováno, aby neškodily cizím lidem na polích, odpovídají: „Blázinkové, proč bychom neuškusbli něčeho pro kravičku nebo kozičku na panském nebo na farském? Všakť jsme chudí, a páni té škody nepoznají.“ Anebo, když přijde klučina ze školy a oznamuje otcí: „Já byl ve škole bit, protože jsem vybíral a kazil ptačí vajíčka,“ a otec se rozhorlí řka: „Proto tě bil učitel, pro takovou hloupost?“ Anebo, když přijde děvče ze školy oznamujíc, že školní děti k taneční zábavě nesmí, že jim to přísně zapověděl pan učitel a pan katecheta, a rodiče odpovědí: „Jaké by to bylo posvícení, abyste nešly do hospody?“ a vezmou děti za ruce a vedou je k rejí rozpustilému? Jací jsou to rodičové, kteří mluví a jednají proti příkazům a záповědím učitelů? Těm a takovým nedostává se ducha křesťanského; bořit, co škola staví — kazisvětové!

5. Vědouce rodičové, že učitelé mají býti mládeži vzorem, jakož i oni sami jím býti mají, poukazujtež při každé příležitosti k těmto vzorům, mluvíce o učitelích s největší úctou a vážností. Jeví-li se při učitelích jakés lidské slabosti, neodhalujtež jich rodičové před dětmi, ale opatrně je přikrývejte pláštěm křesťanské lásky. Jinak by vzaly děti své učitele v lehkost, a tito, nemajíce u dětí vážnosti, marně by pracovali o vzdělání svých svěřenců. Arciť lépe by bylo, kdyby učitelé vůbec v ničem si nezahladili ani ve škole ani kromě ní, tak aby rodičové vždy směle odkazovati mohli své děti na vychovatele školní říkajíce: „Hleď synu, hleď dcero, tvůj pan učitel takto vždy mluví, takto vždy činí; mluv a číň ty, jako on!“

(Dokončení.).

Dějepisné ideály p. Sokolovy.

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Že se proti Táborům, kteří byli na Čechy opravdovou metlou, spojily konečně všechny živly rozvážnější, hlavně ovšem šlechta a to nota bene „bez rozdílu vyznání náboženského, katolíci tak dobře jako ti nejhorlivější husité“, z měst pak Praha, Plzeň a Mělník (Palacký III. 3 150), není věru divu. Sokol ovšem praví: „Bohužel, demokracie česká poražena byla dne 30. května r. 1434. na Lipanském návrší;“ tehdejší však Čechové neříkali „bohužel“, nýbrž „bohudík“ a kollegiát Pražský, pod kterýmžto jménem skrývá se některý z kališnických professorů na tehdejší pražské universitě, napsal ve své kronice o bitvě u Lipan, že prý tam zahynulo „ono shromáždění lotrů (illa coadunatio latronum) a země že počala nabývat pokoje“ (Palacký, Dějiny III. 3 str. 156. pozn.)

Významné jest též, že byl v bitvě u Lipan vůdcem vojska strany šlechtické a měst se stranou touto spojených „Diviš Bořek z Miletínka, hlava někdy Orebitův, známý z bojův, jež nejprvé po boku Žižkově, potom proti němu vedl“ (Palacký l. c. 152.) a že i sám „demokratický“ český král Jiří z Poděbrad zanášel se myšlénkou na bojišti Lipanském vystavěti kostel na poděkování Pánu Bohu a na věčnou toho památku, že tam byla zlomena síla českých demokratů — bratří Táborů.

Zavzdechnuv si nad porážkou, jakou utrpěla „demokracie česká“ v bitvě u Lipan, píše zmíněný pisatel dále: „Ale mýlil by se, kdo by se domýšlel, že také poklesla myšlénka národní. Nepřátelství mezi Čechy a Němci umenšilo se sice v století XVI., ano nastalo mezi oběma patrné sblížení, poněvadž severní Němci měli podobnou víru jako Čechové, říkali si mezi sebou, že přijali víru českou. Ale toto sblížení se ducha českého a německého nedálo se nikterak na ujmu české národnosti. Při jazyce národním v XVI. století stála věrně česká šlechta, česká města — i český lid vesnický — ano stála věrně netoliko celá velká strana nekatolická, nýbrž i menší, vládou podporovaná strana katolická. Kdyby všeobecná ta oddanost všech národních vrstev k národnímu jazyku byla přetrvávala i století XVII. a XVIII., čím bychom dnes byli? který národ by nás dnes převyšoval?“ (Rozhledy str. 60—61.)

Zde přede vším s díky kvitujeme, že Sokol vydal aspoň částečně svědectví pravdě říka, že při jazyku národním stála věrně též strana katolická. Ano, tato strana stála věrně k jazyku svatováclavskému, to jest pravda; že by však sblížení se nekatolických Čechů s protestantskými Němci bylo „nedálo se nikterak na ujmu české národnosti,“ jak praví Sokol, k tomu třeba jest přidati aspoň velký otázník. To cítil zajisté i sám pisatel, a proto pochváliv století šestnácté pro jeho lásku k rodné řeči, přes obě století následující rychle překlouzl, opomenuv udati, proč že v těchto stoletích u tehdejších Čechů láska k řeči mateřské tak velice ochabla. Kdyby v této příčině spočívala vina na katolících, jistě byl by pravdy milovný Sokol neopomenul s velkým pathosem to připomenouti; že však byla vina na straně jeho miláčků-nekatolíků, pomínul vše mlčením. Pravdou však jest a zůstane, že živel německý již v druhé polovici šestnáctého století hlavně ve městech, ani Prahy nevyjímaje, touž měrou se zmáhal, jakou již dávno před válkami husitskými v zápase s Čechy umdléval a před živlem českým všude ustupoval. „Jakož mnoho let před vojnou husitskou města německého založení přicházela do rukou českých a byla by se stala českými zajisté i bez vojny husitské, poněvadž živel český, jsa všude u většině, nemínil sebou dávatí déle vlásti od cizích, takž před bitvou bělohorskou některá města česká na opak přecházela v ruce německé“ (Fr. Ekert

v posudku o knize Winterově („Kulturní obraz českých měst“ ve Vlasti r. VII. str. 74.)

A co že bylo příčinou tohoto vzrůstání živlu německého hlavně v městech českých, ba úplného poněmčení se mnohých českých měst již v století šestnáctém a na počátku sedmnáctého? Sblížení se Čechů s Němci, husitských Čechů s Němci protestanty, „sblížení se ducha českého a německého“ na základě lutheranismu, o kterémžto sblížení Sokol sice napsal, že prý se nikterak nedálo na ujmu české národnosti, ale aby tento omývající výrok svůj podepřel aspoň tím neb oním dokladem, o to se vůbec ani nepokusil, ač musil zajisté cítiti i sám, že jest těžko věřiti takovému tvrzení bez důkazů a dokladů.

Ale těžko jest uváděti doklady, pro co žádných není! Jsouť ovšem doklady velice četné o tomto sblížení se ducha českého s duchem německým, ale z těch vysvítá pravý opak toho, co tvrdí Sokol. Husitismem proniklý duch velmi mnohých Čechů stal se záhy přístupným lutheranismu a s lutheranismem šířila se v Čechách čím dál tím víc němčina. Dokladů toho uvádí se hojnost ve zmíněném už výborném díle Dr. Wintra „Kulturní obraz českých měst“, hlavně na stránkách 136—170, ve článku prof. Josefa Vávry „O Němcích v Berouně do r. 1615.“ (Vlast r. VI. str. 949 etc.) a v dějepisných statích P. Jos. Svobody v posledních dvou ročnících téhož časopisu. Působením lutheranismu nastalo velmi přátelské sblížení se nekatolických Čechů s Němci k u veliké škodě národnosti české. Tak poněmčeny v protestantské této době Most, Ústí nad Labem, Teplice, Kadaň, Chomův, Loket, Planá, Vrchlabí, okolí Stríbra a j., ba i sama Praha silně se němčila, tak že již před válkou třicetiletou živel německý všude se vzrůstal a rostl v míře takové, že, jak dí Dačický, i usnesení českého sněmu r. 1615. proti šíření se němčiny přišlo již pozdě, když již totiž němčina hlavně ve městech velmi se vzrůstala“ (Viz u Wintra l. c. str. 164—170.). Když vešla v Čechách v známost německá víra Luthrova, hrnuli se potomci starých Husitů na vysoké školy do Wittenberka, (neboť vysoké učení pražské utrpělo válkami husitskými tak, že z něho zůstala jen jedna fakulta, totiž artistická čili filosofická) a tamodtud s sebou přinášeli lutheranismus a nechť ke všemu českému. Klasický toho doklad uvádí Josef Jireček ve spise nadepsaném: Jan Hodějovský z Hodějova, kdež vypravuje na str. 29—72 o Matoušovi Kolínovi, který študoval ve Wittenberku a pak se stal lektorem na zkomolené pražské universitě, že nechtěl psáti česky, přítele svého, jenž mu česky psal, že proto káral, pak že po způsobu tehdejších protestantů, kteří zaváděli latinu i do škol obecních, psával pouze latinsky a o sobě tvrdil, že ze skládání básní latinských výtečnější sobě slibuje jméno a spolu odměnu nebeskou, nežli z tisíce básní obecným (t. j. českým) jazykem.“ — A kdo pak povolal do Čech za krále knížete Němce, kterýž neuměl česky ani slova a jehož manželka ze všeho českého tropila si posměch? Nebyli to — tenkrát už většinou polutheránští — potomci českých Husitů, kteříž povolali na trůn králů českých Němců kalvínce, Bedřicha Falckého? Co by bylo z jazyka a národa českého, kdyby byl král tento v Čechách vytrval? Co se dalo pro řeč a národnost českou očekávati od krále cizáka, od královny, kteréž vidělo se v Čechách býti všecko sprosté, kteříž oba byli obklopeni pouze služebnictvem německým a za nimiž se do Čech hrnuli predikanti kalvínské a lutheránské — česky vůbec neumějící?

Že by kdo válku třicetiletou prohlašoval za „naše národní štěstí“, jak tvrdí Sokol, o tom jsme my aspoň nikdy ničeho nečtli aniž slyšeli a Sokol snad taky ne, nýbrž on zde prostě rozšířil a vztáhl na celou válku třicetiletou to, co u nás již pověděl mnohý, nejen klerikál, nýbrž i taky mírnější liberál, o bitvě Bělohorské. Že však tato bitva, kteráž u nás učinila konec vládě kalvínské a odboji stavů protestantských s každým cizincem se buntujících, nebyla pro Čechy právě velkým neštěstím, nýbrž snad spíše při všech pohromách, jakéž měla v zápětí, nemalým štěstím, toho náhledu jest i fran-

couzský protestant Arnošt Denis, od našich nových pseudohusitů velmi chválený, kterýž o Čechách píše s velkou láskou a jakožto protestant katolíkům zajisté v ničem nestrání. Francouzský tento historik píše totiž ve svém nejnovějším díle o porážce bělohorské a její následcích mezi jiným takto: „Přes to přese všechno jest dovoleno se tázati, zdali porážka Bělohorská nebyla něco dobrého? Šlechta (totiž odbojná šlechta protestantská) dala příliš zjevné a mnohé důkazy své lehkomyšlnosti, své nevědomosti, úplného nedostatku politického ducha, než abychom mohli mluvit o možnosti jejího obrácení *a bez lékání nelze si představití případ, že by byla zvítězila*. Jaká by byla budoucnost země české pod vládou stavovskou, to ukazuje příklad polský příliš jasně. Poroba vždy těžší, měšťanstvo přivedeno na mizinu a v nevážnost, aristokracie surová, potřebná a úplatná, chabost charakterův a tupost duchů, bezvládné zřízení na místo ústavy, občanská válka schválená a ustálená zákonem, země otevřená pletichám cizím, pokračující vliv německý a k osudnému závěrku nájezd a výboj: takový byl účet z vlády velmožů polských, a pánové čeští by byli nebývali osvěcenější ani šťastnější. Vítězství Habsburkův mělo aspoň ten šťastný následek, že dalo zemi poměrný klid, že sjednotilo pod panstvím jediného pána rozličné částky království a že je chránilo proti nájezdu cizímu... Z druhé pak strany, ač na první pohled zdá se to býti pravdě nepodobno, Rakousko za příčinou své tuhé věrnosti ke katolictví a zvláštních prospěchů své ctižádosti nikdy nebylo mocností opravdu německou. Vláda císařská netoliko nepřipravovala slití Čech s německou říší, nýbrž chránila je před Německem a to právě v době, kdy spánek pudu národního a unavenost byly by je bez obrany vydaly všem pokusům dědičného nepřítelů.“ (Viz rozpravu Kalouskovu o díle Denisově v letošní „Osvětě,“ v seš. 2.).

Nařiká-li Sokol nad tím, že průběhem války třicetileté „vesnický“ náš lid uveden byl do tak tuhé otroctví k cizí vrchnosti, že toho nikdy před tím v Čechách nebylo příkladu“ (Rozhledy str. 61.), neměl by při tom zatajovati, co že bylo příčinou této poroby a neměl by taky uvalovati vše jenom na válku třicetiletou, nýbrž měl by přiznati, že notnou část poroby na lid selský v Čechách uvalily již války husitské, jak svědčí sám Palacký. Jest to zajisté paměti hodno, že odpadnutí od víry katolické mělo a má vždycky a ve všech zemích zvláště pro lid vesnický velmi smutné následky. V Čechách uveden jest lid selský v porobu a to dosti tuhou již válkami husitskými, v Německu opět tak zvanou reformací, kteráž i v Čechách tuhou již porobu lidu selského ještě zvýšila. „Před vypuknutím válek husitských,“ píše Palacký, „počet zemanův a dědinníkův, t. j. statkářův prostředních, svobodných a jen králi samému poddaných byl téměř nesčíslný, tak že nezabloudíme od pravdy daleko, řekneme-li, že asi dvě třetiny veškerého povrchu země české byly v držení jejich.“ (Dějiny IV. 1. 464). To se však, jak Palacký dále vykládá, průběhem válek husitských valně změnilo, lid selský se dostal v poddanství šlechty, „utiskování lidí poddaných selských i maloměstských bylo čím dál tím těžší“ a směru tomuto nebránil ani Jiří z Poděbrad od liberálů tak velebený, ale „napomáhal mu více, vědomě i nevědomě, všelikými nařízeními, kteráž vyšla za panování jeho“ (Palacký, Dějiny IV. I. 464—465.).

I myslíme, že by tak mnohým pánům, kteří zabíhají rádi do dějin, nikterak nemohlo býti na škodu, *kdyby dějiny trochu studovali*; a jelikož nyní zvláště husitismus je u nás opět v oblíbě a flouru, slušelo by zajisté všem, kdož ducha tohoto z hrobu citují, nevyjímaje ani Sokola, aby si přečetli, co napsal, protestant František Palacký ve svých „Dějínách národu českého“ o husitismu starém a jeho následcích. Palacký zajisté omlouvá Husity, kde a jak jen může, buduje své dějiny o době této skoro výhradně jenom na pramenech Husitům přátelských, všemu pak, co mluví v jejich neprospěch, nepřikládá buď pražádné váhy aneb jenom malou, ano o mnohých

pramenech katolických se ve svých „Dějínách“ ani nezmiňuje: a přece jest obraz, jakýž nakreslil o husitské době, zvláště umíme-li čísti mezi řádky, trudný, smutný a neutěšený, jelikož všechna válečná sláva tehdejších Čechů velmi draze byla vykoupena a českému lidu pranic neprospěla; lid, zvláště selský, jemuž byly na počátku válek hory doly slibovány, připraven byl ve válkách zmohutnělou šlechtou o svou zlatou svobodu a ocitl se na konci válek těchto v tuhém poddanství, kteréžto poddanství průběhem času přešlo v tuhé nevolnictví, ba skoro až otroctví. (Pokračování.)

K aforismům o vyučování na školách středních.

Když jsem četl článek uveřejněný v č. 2. „Vychovatele“ souhlasil jsem úplně s myšlenkami vyslovenými ct. p. dopisovatelem. Tu připadlo mi na mysl tak mnohé, o čem jsem již dlouho a často přemýšlel. Chci tedy aspoň některé věci z toho dp. spolubratřím přednésti.

1. Jak těžko jest uváděti žáčky ne starší desíti roků, kteří sotva nejdůležitější pravdy sv. náboženství poznali, v systém theologický o Bohu Stvořiteli, Vykupiteli a Posvětiteli, o povinnostech k Bohu, k sobě, k bližnímu, o tom mohl by povídati, kdo toho zakusil.

V primě dostačil by úplně katechismus diecesánní. Do primy přijdou žáci různých škol, různých předběžných vědomostí, ze škol jedno-, dvou- i tří- třídních; tu musí katecheta počítí znovu, aspoň u nejdůležitějších věcí. Proč tu brátí k ruce knihu neznámou, jež definuje vše docela jinak, nač žákům, kteří se počínají učit obyčejně dvěma novým jazykům (latině, němčině) dělati věc důležitou jako jest náboženství obtížnější nežli skutečně jest.

Zkoušky přijímací mají cenu velmi povrchnou, žák, který má známku dobrou, bývá z pravidla osvobozen a žák slabší, naučiv se mnohdy s velkou prací tomu nejdůležitějšímu, učiní také zkoušku zadost, ale pak to nejde. Jak možno pak žákům těm 2—3 stránky vyložití za hodinu, aby tomu rozuměli, když zdá se jim vše nové, a pak žádati, aby se tomu řádně naučili? A pak — kde zůstává příprava k sv. svátostem, jež zvláště na nižším gymnasiu je právě tak důležitá jako na školách obecných? Proto souhlasím zúplna s návrhem: katechismus v primě dostačí a ukazují na program gymnasia v Hradci Králové, kde též katechismus v primě jest zaveden.

2. Liturgika která se v sekundě zde probírá, zdá se mi zvláště důležitá. Ačkoliv některé návrhy osnov učebných pro gymnasia úplně liturgiku ignorují, myslím, že bychom tak činiti neměli. Probírá-li se liturgika se zřetelem na katechismus, utkví žákovi mnohé, představy se združí a provází ho pak po celý život. Arciť musili bychom míti knihu učebnou dle toho spracovanou, věcně správnou. Nebo praví-li jistá kniha učebná ve 4. svém vydání str. 27.: „Na počátku křesťanství bylo pálení kadidla nutnou potřebou, poněvadž se scházeli křesťané k službám Božím v podzemních skrýších (katakombách), kdež také těla svých mučenníků skrývali“, jest to snad pravda a patřilo by do historie hygieny, ale liturgický význam kadidla již v prvních dobách křesťanských byl rozhodně jiný. Taktéž není správné tvrzení na str. 21. uvedené, že biskup nosí talár barvy červené.

Na str. 68. uvedena jest tato poznámka: „Je-li nemocný beze smyslů a nemůže se zpovídati, uděluje se mu, tak nazvaná generální absoluce. Jestliť to laskavá, důvěrná přímluva k Bohu za umírajícího, aby mu jinou cestou odpuštění hříchů uděliti ráčil.“ Může katecheta „generalis absolutio in articulo mortis“ takto vykládati?

Myslím, že by při spisování našich liturgických učebnic mělo býti dbáno více knih církví sv. schválených, jako ritualů, missálů a synod církevních.

Když čteme někdy šroubovaný výklad některého obřadu v liturgice a pak dostane se nám k. př. synoda naše z r. 1860 s krásným a věcným výkladem do rukou, jaký to rozdíl. Proč bychom neměli žáky učití slovy samého učitelského úřadu v církvi? A pak: Jsou mnohé věci v liturgice, jež katecheta může dvě hodiny popisovati a vykládati a přece jim žák neporozumí. Tu musí katecheta křídu vzítí k ruce a malovati, aneb si pracně z ilustrovaných katalogů sebrati předměty, jež žákům na obraze ukáže. Ptám se, je-li dějepis v sekundě opatřen obrazy, je-li tomu tak při nerostopisu, botanice proč ne při liturgice? jak lze ku př. popsatí mitru, pallium, a pod. když žák nikdy nic takového neviděl? Pátral jsem po liturgikách jinde zavedených a našel jsem liturgiky německé takto upravené. Tak upozorňuji na liturgiku vydanou katol. tiskárnou „Styria“ od Karla Zettera. K liturgice této přidáno jest čtrnácte tabulek s vyobrazeními. Podobně obsahuje vyobrazení i liturgika od P. J. Wiedemanna, kde přidány jsou do textu. Proč by tak nemohlo býti i u nás? Konečně připomínám, že jsou naše školy (gymnasia i obecné a měšťanské) ověšeny obrazy zvířat a pod., ku všemu jest dosti názorných obrazů a diagramů, což bychom nemohli vydati podobné obrazy liturgické, které by byly zajisté ozdobou světnic školních? Počátek učiněn dp. katechetou v Turnově Ronem jenž vydal diagram roku církevního.

Že obrazů užívati máme, toho důkazem jest nám sama církev sv., jež svými obrazy v chrámech poučuje; platí zde mutatis mutandis slova sv. Řehoře Velkého „quod legentibus scriptura, hoc idiotis praestat pictura.“

3. Dějepis zjevení Nového i Starého Zákona jest důležitým učivem náboženským, základem pro věro- i mravouku, neboť v něm ukazují se nám pravdy sv. náboženství ve původu i účincích. Proto třeba právě této části učiva věnovati náležitou pozornost. Máme dvě učebnice užívané, jedna příliš obšírná, druhá příliš stručná. V jedné z nich jsou některé chyby věcné, které bude nutno ve vydání třetím opravit. Něco uvedeno již dříve, k tomu pak dodávám: stat o svatostánku Mojžíšově bylo by třeba dle nových děl přepracovati, neboť sedmiramený svícen nebyl stříbrný, nýbrž zlatý (vážil hřivnu zlata), opona přední, která zastírala svatyni visela na pěti sloupech (viz Mlčoch, Holzammer a j.), do stánku vcházelo se z východu a nikoliv od západu (vše na str. 68.).

I do učebnice pro kvartu vloudily se chyby věcné. Tak na str. 30. stojí, že Kana Galilejská leží as 5 hodin východně od jezera genezaretského, ačkoliv leží na západ od jezera, táž chyba opakuje se na str. 49, kde se mluví o hoře blahoslavenství, neboť dle údaje knihy nalézala by se v moři galilejském, tak také Betsaida Iuliina (místo Iuliova), ježto měla jméno od Iulie dcery Augustovy a j.

I zde myslím, že bychom měli se zasazovati o to, aby vydány byly obrazce, na nichž by aspoň nejdůležitější budovy a místa posvátná byla znázorněna. Mohou-li naše síně a chodby gymnasiijní zdobiti obrazy Akropole, domu římského, fora a pod., mohou-li vyvěšeny býti obrazy zeměpisné podávající názorný obraz různých částí země, proč by tam nemohly též viseti vkusné obrazy stánku, chrámu Šalomounova, Jerusalema, Betléma, pohledu na mrtvé moře a pod. K tomu mohly by se nejnutnější obrazy vtisknouti do učebnic samých. Víím ze zkušenosti, jak dobře působí na žáky jen malá vyobrazení; užíval jsem výkladu Holzammrova doposud s výsledkem dobrým.

4. Je-li potřebí věnovati náležitou péči věcné správnosti učiva na gymnasiu nižším, čím více pak na vyšším. Při apologetice dlužno se dotknouti obšírněji některých bludů naturalistických a materialistických, taktéž při dogmatice v učení o původu světa, nesmrtelnosti duše a původu člověka. Jest mnohdy pro katechetu velmi pernou úlohou nežli si látku tu shledá. Knihy, aspoň starší, nepodávají z otázek těchto skorem ničeho a na důkladné studium anthropologie nezbyývá obyčejně času. Za to musí se mnohdy katecheta i žáci v některých učebnicích trápití zbytečně dlouhými a neznámými citáty, kdežto krátké a snadno pochopitelné, v katechismu obsažené citáty bývají vynechány.

Toho zajisté potřebí není, protože nejedná se zajisté o to, aby sextán dělal z dogmatiky rigorosum, nýbrž aby se stal uvědomělým křesťanem plným pevné, přesvědčivé víry.

Proto upozorňuji zde na německou učebnici Dreherovu vydanou v Sigma-ringách, kde stručně vše nejdůležitější jest probráno, a katecheta má krátký přehled všeho, což by jinak z dlouhých pojednání musil vybírat. Času, kterého tak nabude, možno pak jinak výhodně upotřebiti.

Tolik chtěl jsem dp. spolubratřím podati na uvážanou. Jest potřebí vyměňovati náhledy, neboť se tím názory jen tříbí a zdokonalují. Jak často se sjíždějí professoři jiných odborů na gymnasiích. Nebyl by možný snad takový sjezd i u nás? Přispěl by jistě jen ku blahu mládeže naší a ku prospěchu církve i vlasti. —

Liga + 23.

Juana Vivesa dvě osnovy učebné.

Napsal Václav Petrů.

(Dokončení.)

N o m i n a v e r b a l i a.

Jest několik slov, jež jsouce tvaru participialného, neoznačují i přes to čas určitý; na př. *amans librorum*; *homo venerandus*. Nazýváme je verbalia. Některá vyznívají v *or*, jsouce utvořena od supina, na př. *amator*, *suasor*; případné femininum se končí v *trix*, *amatrix*. Pojí se s genetivem.

Princezna ať se učí, která slova mají participia a kolik, která nemají, rovněž která se řídí pravidly všeobecného časování, která se neřídí. Poznejž také ona, jež jsou nepravidelna (*anomala*), poněvadž jsou dílem neúplna, jako *aio*, *inquio*, *salve*, *vale*, dílem mají i různé časování, jako *fero*, *tuli*, *latum*. Po té následujtež, která se různě pojí, t. j. spojují s více pády, na př. *recor-dor hanc rem a huius rei*; *postulo te hujus criminis* nebo *de hoc crimine*; o tom napsal Antonius Mancinellus knihu, již nadepsal „Thesaurus.“ Bylo-li to vše vyloženo, neboť není potřebí to probrati důkladně a úplně, pak ať se vezme gramatika Tomáše Linacera a *libellus de constructione*, jenž se prodává na jméno Erasmovo. Zároveň ať se probírají rozmluvy téhož skladatele, z nichž nechť si zapamatuje princezna několik obrátů, jichž jí bude třeba použití v rozmluvách denních; jest vhod na ně se pak dotazovati, aby z paměti se nevytrousily, nýbrž spíše se jich od ní užívalo k oslovení jiných. Doporučuji sepsati několik rozmluv o věcech, které ji obyčejně obklopují, aby si navykla je jmenovati latinsky; na př. o oděvu, o částech domu, o pokrmech, rozdělení času, hudebních nástrojích, nářadí domácím. Budiž jí vyloženo správný a původní význam slov, aby jich neužívala křivě. Potom ji upozorněme na rozdíly slov sobě podobných, jakož i se shodují slova sobě nepodobná. Tu není radno vykládati všecko z Vally,* nýbrž postačí některé z něho výňatky, jak je učinil Antonius Nebrissensis a Antonius Mancinellus. Ostatně jest tu učitelů býti velice bdělému, aby neučil výročkám lehkomyšlným, které se nezakládají na dostatečném pozorování, nercili že jsou docela klamny; ledaco toho způsobu jest u Vally, Nonia, Servia, Donata, zejména pak u Gellia. Dále ať se učí princezna etymologii některých slov; bude tím v stavu mnohemu správnější a bezpečnější porozuměti a to podržeti; rovněž to velice nabádá. V etymologiích vězí mnoho zkušenosti, jedná-li se o nich správně a důvtipně a ne lehkomyšlně, čímž se stávají větším dílem směšnými. Za našich otců a dědů bylo

*) Mínil se tu spis *De elegantia latinae linguae*, jež sepsal it. učenec Lorenzo Valla (1406—1457).

v oboru tom mnoho hřešeno, poněvadž tehdáž jednali o této vědě mužové, kteří byli latiny a řečtiny naprosto neznalí. Upozorněmež princeznu na slova barbarská, lidmi neučenými přivlečená, ukažme jí však také, co jest sice latinské, ale vzalo na sebe význam jiný.

C v i k v e p s a n í l a t i n s k é m.

Tehdy ať počne překládati malé věty z angličtiny do latiny, zprvu snadné znenáhla nesnadnější, v nichž se objevují všechny druhy a tvary slovné; též budtež však obsahu dílem vážného a důstojného, dílem veselého a vtipného. Zároveň ať se učí při tom distichům Catonovým, fraškám Publia Syra, výrokům sedmi mudrců; všecko to vydal v samostatné knize a vysvětlil Erasmus. Ať se naučí některým z těchto sentencí, které by byly pro život zvláště užitečny; budou jí později lékem proti jedu štěstí a neštěstí. Nechať se učí vůbec v útlém věku svém, aby měla představy pravé a nezkažené, aby měla za poklad, co jí skutečně jest, totiž ctnost a vzdělání: za zlo pak, co se právem tak nazývá, jako neřest, nevědomost, pošetilost, aby nepřijímala dobrého za zlé, nekladla cenného na roveň bezcennému.

Časem ať se jí vypravují pro zábavu příběhy, které učí zároveň moudrosti životní, a jež sama může vypravovati zase jiným, na př. o hochovi Papiriovi Praetextatovi u Gellia, o Josefovi ve starém zákoně, o Lucretii v Liviovi, o Griseldě a jiných, jak je lze čerpati z Valeria, Sabellica a jiných spisovatelů toho způsobu, kteří doporučují ctnost a varují od hříchu. V rukách jejích budiž slovník latinský a anglický, k němuž se musí často utíkat, aby zvěděla, co každé slovo znamená. Nerozumí-li tomu, ať jí to učitel vysvětlí. Slova věcí neslušných ať nedostane ani ke čtení ani ke sluchu. Ať si založí knihu prázdných listů, na něž ať zapisuje vlastní rukou památné myšlenky, které si chce zapamatovati, aby jí byla jakýmsi zápisníkem.

Z e v r u b n é o p a k o v á n í.

Tady může opakovati, co bylo pověděno o pateru způsobech slovesných. Potom přistupme ke slovesům neosobným, z nichž mají některá význam činný, jiná trpný. Vysvětleme, proč se některá jmenují činnými, a že jest jich patero druhů: 1. která se pojí s genetivem a infinitivem, na př. interest hujus parasiti adulari; 2. jež se řídí s dativem a infinitivem, na př. stulto non placet audire verum; tato mohou býti i osobnými, vazbu-li obrátíme, na př. tu proba placebis matri; 3. jež se pojí s accusativem a infinitivem, na př. decet nobilem non superbire; 4. jež se pojí s accusativem a buď s infinitivem nebo genetivem, na př. poeniteat te peccati nebo peccasse; 5. která jsouce spojena s neosobnými jsou neosobna, s osobnými osobna, na př. incipit me taedere ludi hujus; ne incipias senex insanire; non potest Athenienses poenitere Phocionis, qui unus poterat et solebat stultas illorum consultationes improbare. Neosobná slovesa významu trpného mají tvar třetí osoby singularu slovesa v rodě trpném. Pocházejí od sloves činných a středních, nemají podmětu a pojí se s tímže pádem jako slovesa, od nichž jsou odvozena, na př. a nobis auditur, a nobis statur in cubiculo, sedetur in triclinio, estur, bibitur affatim. Připojíme-li podmět, musí býti v passivě, na př. scribitur liber. Po té následují vazba infinitivů. Obyčejně se stává, že infinitivu předchází accusativ jako předmět, po něm pak jde pád slovesa, jehož se týče, na př. me legere tibi librum utile erit. Infinitiv přidáváme také k takovým slovesům, jichž vazby jest si třeba dobře všimnouti; neboť jsou mnohá, která mají před sebou a za sebou též pád, byť i stál mezi tím infinitiv, na př. ego volo pudica esse, tu velles fuisse ad tales epulas invitatus. Ostatně tu lze položit také accusativ s infinitivem, na př. ego volo me esse literatam. Prvé přichází také ještě u sloves jiných, na př. Socrates non potest esse ferox; Maria existimatur et dicitur esse castissima; podobně u slovesa videor: ego videor tibi esse literata, tu videris mihi esse sancta; Romani videntur nobis nimis cupidi belli et

pecuniae; dico vos videri simias. Dále: mihi licet esse doctae; tibi vacat esse disertio.

Potom jedneje o vazbě gerundia a supina, jak o tom jedná Valla. Z něho vyvodili novější poznámku, že adjectivné gerundium se tvoří jen od slovesa, k němuž se pojí accusativ dle slovesa původního. Neříkáme tedy veni huc tui serviendi causa, nebo ad carendam voluptatem, ne ad scribendum te nebo scribendo tibi, nýbrž: causa observandi tui, cogito de te docenda, propter nos erudiendos.

Tady bude také na místě vyložiti význam potentativu, jenž jest povahy conjunctivné, na př. tu virgo hoc dicas? quis crederet mendaci? peccaveris sane, sed semel; nemo sic dixisset; nunquam accessero pravis consultoribus.

Po té přistupme k významu a skladbě ostatních částí řeči: náměstek, příslovci, předložek a spojek; povězme s kterými způsoby se slova tato spojují; co jest interjekce (slovo, jež v rozechvění se vrhne do řeči), na př. magnum heu fecerat nefas.

O všem tom mohl bych jednati mnohem zevrubněji; pokládám však za dostatečné, co jiní vyložili obšírněji, i poukazuji k tomu; četba spisovatelů a praktické užívání řeči všecko lépe vzdělá, a s rostoucím porozuměním vzroste také jistota.

M l u v e n í l a t i n s k é.

Princezna nechať mluví s učitelem a spolužačkami latinsky. Těchto ať má tři nebo čtyři, neboť není dobře, aby byla vyučována sama. Nesmí však jich býti také více, i musí býti velmi pečlivě vybrány, jenom dívky dobré výchovy, od nichž nemůže nic uslyšeti a ničemu se naučiti, co kazí mravy, na než třeba míti vždy zření hlavní. Podněcujme princeznu malými odměnami a ctižádostí: budiž chválena, ale i jiné v její přítomnosti. Nejprve ať se pokouší podati obsah četby spisovatelské po latinsky a jak ji slyší mluvit ty, o nichž se domnívá, že tomu rozumějí dobře, činí rovněž tak. To jest napodobování, činnost pro studium velmi prospěšná a v útlém věku jejím obzvláště vyvinutá. Ať říká po učiteli nejen jednotlivá slova, nýbrž celý přízvuk, aby ani v tom nepochybila.

P ř í z v u k.

O tom ať slyší hned na počátku pravidla hlavní; v latině jsou hlavně dvě: je-li předposlední dlouhá, má přízvuk, na př. parentis; je-li však krátká, má přízvuk třetí od konce, při čemž nezáleží na kvantitě této, na př. hominis, dominus. Přízvukovati slabiku poslední, jest nelatinské, vyjímajíc několik málo případů u slov nesklonných, na př. porrò, uná, illò. Mimo slova tato mají všechna dvojslabičná přízvuk na předposlední. Dále jest si pamatovati toto: samohláska před samohláskou jest krátká; samohláska před dvěma souhláskami nebo před jednou, jež platí za dvě, jest dlouhá; každá dvojhláska jest dlouhá. Jemnějším podrobnostem nauky o kvantitě se může naučiti při jiné příležitosti nebo úplně pominouti, poněvadž jich ženština nepotřebuje. Učitel ať bdí bedlivě nad její výslovností a všechny poklesky slohové a o výslovnosti neprodleně a s horlivostí opravuje, aby neutkvěly. Ať připomene při tom pokaždé příčinu, proč kárá co jako zastaralé nebo barbarské nebo také špatné vyslovení. Ať ji napomíná, by se vystříhala chyb a které se dopustila, aby jí už neopakovala; uběhne-li v to přec, uveď jí na paměť vždy omyl dřívější.

P o z n á m k y.

Nechať si opatří dosti veliký zápisník, kam by zapisovala vlastní rukou slova, která jí napadnou čtoucí lepší spisovatele, a jichž lze v potřebě denní použití, nebo jsou-li řídká a elegantní; rovněž tak vtipné, obsažné výroky nebo dějinné události, jež poskytují příklad pro život. Ať si zaznamenává také, kde a za jakých podmínek se zachovávají nebo přestupují pravidla

mluvnická. Neboť mluvnice povstala z řeči spisovatelův. V pochybných případech jest přednost dávatí této. Avšak znáti pravidla jest potřebí, by se dle nich řídila mluva dobrá a správná.

Spisovatelé, které čte, buďtež tací, kteří vzdělávají zároveň řeči i povahu a kteří učí nejen co věděti, nýbrž i jak žíti. Toho způsobu jsou Cicero, Seneca, Plutarch, kterýž od mnohých přeložen; rovněž několik rozmluv Platonových, zejména onu o státě; dále listy Jeronymovy a některé spisy Augustinovy, výchovu knížete od Erasma, jeho Enchiridiona, parafrase a náboženské spisy, Utopii Tomáše Mora. Dějepisu ať se učí z Justina, Flora a Valeria Maxima v rozhledech velikých. Při všem tom musí, nežli jde spat a když vstane, denně čísti něco z Nového zákona. Jsou také básníci křesťanští, jež lze čísti s prospěchem a radostí, na př. Prudentius, Sidonius, Paulinus, Arator, Prosper, Juvenius; na mnohých místech se úplně vyrovnají starým, pokud se týče uhlazenosti a tvaru básnického; neboť obsahem vynikají nad tyto tak, jako dobré nad zlem, božské nad lidským.

Při četbě ať má po ruce slovník řeči latinské (Colepinův nebo Perotův), k němuž by se při slovech těžkých utekla.

Toto jest hrubé jen načrtnutí studií; bližšího rozvětvení se naději do času a Tvé opatrnosti.

Dopisy a drobnosti.

Z Ameriky (Původní dopis „Vychovatele“).

Školská otázka t. j. otázka, má-li škola býti náboženskou nebo beznáboženskou, hýbe teď celými Spojenými Státy. Frajmauři vydali heslo oproti náboženské škole „the little Public Schoolhouse, stand by it.“ Chtějí návštěvu veřejných státních škol učinit povinnou pro všechny a staví se proti všem školám náboženským. Podali v tom smyslu návrh zákona před rokem v zákonodárném sboru státu Wisconsin a promrskali ho ještě v poslední chvíli. Na to ale pozdvihlo se celé křesťanské obyvatelstvo proti takovému zákonu, který dával státu úplnou moc i nad školami náboženskými. Katolíci i Luteráni podstoupili stejný boj. Biskupové naší provincie dali předčítati ve všech kostelích rázný protest proti tomuto zákonu Benettovu. Náš biskup Fridrich Katzer byl vůdcem a organisátorem toho odporu. Nyní se stal arcibiskupem Milvauckým — zřejmý to protest Říma proti irskému arcibiskupovi Orlandovi, který veřejně vystoupil a v řeči velmi nerozvážné, již měl před shromážděním státních učitelů, katolické školy zavrhoval, nutným zlem je nazýváje, školy pak státní (Public), horlivě v ochranu bral. „Nechť uschne ta ruka“ (witherd be the hand), pravil, „která se pozdvihuje proti „Public school!“ Škola byla heslem volebním minulý podzim na obou stranách. Před volbami nosily u veliké slávy obě strany na holích celý školní dům miniaturní s nápisem „the little Schoolhouse stand by it“. — Každá strana užívala slov těchto jako hesla ve smyslu svém. Strana republikánská, strana to bezohledné peněžní aristokracie — amerických to Rotšildů — zároveň spojena s Methodisty i s frajmaury byla plna nadějí na skvělé vítězství. Republikánské časopisy sprostě si vyjížděly na katolické biskupy vši možnou hanou je zasypávající; ovšem že celá katol. církev byla do toho rozhodného boje za vlasy vtahována. Jeden svobodný zednář (Barnum, z města Wausaw) pravil ve své fanatické řeči před voliči, tak daleko že to ještě nepřišlo, aby staré báby a kněží měli rozhodovati o škole americké. „Ať křičí křesťané,“ pravil doslovně, „a dovolávají se toho svého Pána Boha, ten nám neuškodí, nebo dosud ještě ve volebních listinách registrován není!“ — A hle co se stalo! Přívrženci náboženských škol a svobodného vyučování, strana to lidu, strana demokratická vydobyla dne 4. listopadu m. r. takového skvělého vítězství, že nad tím žasnul přítel i nepřítel. Stát, který byl od

nepamětných skoro dob vždy republikánský, pojednou stal se demokratickým většinou skorem 30 tisíců hlasů! (Jindy mívali Republikáni většinu nejméně 20.000 hlasů — rozdíl tedy o 50 tisíc!) Skvělý to důkaz, že většina lidu amerického je upřímně křesťanská. Ale na tom nebylo dosti. Demokraté zvítězili vůbec ve všech státech, kde se podzimní volby konaly. Vítězství to tak přeskvělé jak neočekávané — a to vše učinily zákony proti náboženským školám! Ovšem hlavní bitva svedena ve státu Wisconsin. A přece byli republikáni svým vítězstvím tak jisti, že ku př. v Greenbay, kde sídlí nejd. náš biskup, měli již zakoupené dvě velké rakve, které chtěli nositi ve slavném průvodu po městě; na jedné mělo státi jméno Peck, jméno to kandidáta demokratického pro místo gubernéra, a na druhé jméno našeho biskupa Bedřicha Katzera, hlavního to vojevůdce v boji za školu náboženskou. — Bylo to ale sklapnutí a sklamání! Až do poslední chvíle čekali vítězství, — a dočkali se hanebné porážky! Právě v těchto dnech podepsal demokratický gubernér Peck odvolání zákona Benettova, který zavdal příčinu k tomu velezájímavému a důležitému zápasu volebnímu. Odvolání to podepsal gubernér novým zlatým perem, — které ihned bylo uloženo na památku do archivu státního — důkaz, jak veliká důležitost se připisuje výsledku boje právě dokonaného. — A tak byl přece jen Pán Bůh registrován ve volebních listinách a to nejen ve státu Wisconsin, nýbrž ve všech státech, kde se volba dělá! Boj o školu rozhodnut ve prospěch školy náboženské a svobodného vyučování. Ovšem že nepřátelé náboženské školy neustanou v boji. Tím lépe pro náš křesťanský lid, jelikož bude tím uvědomělejší, a zároveň bude i taky vítězství dobré věci tím dokonalejší. Boj vítězně začatý je pouze počátkem většího a rozhodného boje. Co kuriosum Vám musím sdělit, že onen arcibiskup ze St. Paul-a (John Orland) dosud se nesmířil se školou katolickou, jak dokazují jeho noviny (Northwestern Chronicle); pro něj nemá dobyté vítězství žádné ceny! Školy katolické jsou v irských diecesích vůbec pozadu oproti ostatním diecesím. Maně tu napadá člověku myšlénka, jak by to asi v Čechách dopadlo, kdyby se mělo volbami rozhodnouti, zdali má dosavadní bezkonfessionální škola ustoupiti škole náboženské. Zde beznáboženská škola státní potud má příčinu a omluvu své existence, že zdejší obyvatelstvo je velmi smíšené, proto je zvlášť pro zdejší moderní pohany i nutností, ale v Čechách? Smutně by to asi s takovou volbou dopadlo. Náboženství v Čechách vymírá, hlavně přičiněním školy bezkonfessionální. — Abych celou pravdu řekl: jednou z důležitých příčin, pro kterou strana republikánská byla tak strašně poražena, byl zvláště mimo stát Wisconsin celní zákon Mc. Kenleyův, kterým se ukládá clo na všecko počínaje od dětských hraček až do rakve! Tím sobě sami zlámali vaz na delší léta. Rozhodujícím však heslem volebním nebyl tento zákon, nýbrž škola.

Později snad napíšu Vám něco o zdejších státních Public School, *) jež pan V. Náprstek tolik chválí; prozatím jenom tolik podotýkám, že jsou nedostatečné. Učitelstvo je špatně placené a má příliš krátké přípravné vzdělání. Stavu čili povolání učitelského v Americkém veřejném školství není. Nikdo z těch učitelů nepovažuje vyučování za doživotné povolání své, každý od učitelství utíká, kdy a jak jen může. Však o tom podruhé! Dobře psal „Čech“ nedávno, že dříve než se jednalo o vyrovnání s Němci, mělo se díti vyrovnání v otázce školské — toť věc aspoň v Čechách touto dobou nejdůležitější. My zde v Americe zavrhneme to naprosto nevčasné vyrovnávání až do Napřed vyrovnejte školskou otázku, — aby zase křesťanství opanovalo v lidu, — potom přijde to druhé vyrovnání samo sebou a půjde snadno. K tomu Vám přeju mnoho zmužilosti a vytrvalosti a pomoci od Pána Boha.

Váš

V. Ciptn.

Ahnapee (Wis) 17. února 1891.

*) Bude nám vítáno.

Paedagogické Rozhledy sešit I. r. IV. 1891. v článku „Vychování ku práci.“ Z literární pozůstalosti prof. Dra G. A. Lindnera píší: Nezařizujeme jenom školy pro práci, t. j. školy průmyslové, obchodní a vůbec odborné, nýbrž zavedme práci přímo do školy a to do školy obecné nejen pro dívky nýbrž i pro chlapce. Což odůvodněno asi takto: Přiblížíme-li střízlivým okem na nynější stav obecné vzdělanosti, shledáváme jakožto úhlavní její vadu náramnou převahu receptivity (vnímavosti) nad spontaneitou (samočinností), intelligence nad vůlí. Oproti rozsáblé vzdělanosti rozumové stojí povážlivá slabost vůle, jež vzrůstá se tím více, čím více osvěta vstupuje. Pouhá intelligence bez patřičné energie chtění jest dar politování hodný; je to meč, jenž se nedá tasiti, ručnice, jež nespouští, kovadlina bez kladiva, myšlenka beze skutků.

Pravda, že i myšlenka sama o sobě může již státi se činem, když totiž veřejně pronesena podnět dává ruchu vědeckému, průmyslnému a politickému. Proto mluvíme též o práci myšlenkové, jež vykonává se v dílnách učencův a básníků, vynálezců, státníkův a národních vychovatelů. V národním vychování obráží se stav veřejné vzdělanosti se všemi svými přednostmi a vadami. I zde nekráčí pěstování rozumnosti stejným krokem se vzděláním vůle. Škola má netoliko vyučovati theoreticky, ale i prakticky. Na programu školském mají státi nejen předměty učebné, nýbrž i výkonné, nejen známosti, nýbrž i zručnosti, dovednosti. Školy nemají býti jen učebnami, nýbrž i dílnami. Výkonné předměty na našich školách jsou: kreslení, tělocvik a zpěv. Ale jeden obor samočinnosti učňovy, a to ten nejhlavnější, není podnes v ní náležitě zastoupen, je to práce. A práce na ní spočívá celá společnost lidská. Vše, co vůkol sebe vidíme, a co nám náš pozemský pobyt činí vzácným a milým, není darem přírody, nýbrž výsledkem práce. Co myšlenka zplodila, může ve skutek uvéstí toliko práce. A tento činitel, jemuž se osvěcený věk náš koří jakožto velmoci tvůrčí, měl by vyloučen býti z výchovy školské? Na programu vychování dívčího nalézáme ovšem práci. Ruční práce ženské jsou podstatným článkem vyučování na každé dívčí škole; jinak u chlapců. Vyučování jich běže se cestami pouze theoretickými. Škola obecná má pojem práce povznášeti, buditi úctu k práci. Při každé dané příležitosti má učitel poukazovati k hospodářské důležitosti práce, k ethické její povznešenosti. Ale nikdo nedává, čeho sám nemá. Proto by při vzdělávání učitelů na ústavěch mělo se vyučovati národnímu hospodářství místo polního hospodářství. Také v čítankách by měly býti články tohoto směru a druhu. Než mravní úvahy nestačí. Chovanec má sobě nejen práce vážiti, nýbrž i prakticky se s ní seznámiti, t. j. potřebné k ní zručnosti nabýti. Ukažme chovanci, že má ruce. Z nesčíslných dovedností, jichž schopna jest ruka lidská, nechť zkusí alespoň některé. Jaký zdroj radosti se mu otevře, až zpozoruje, že dovede něco kloudného utvořiti ze dřeva, z hlíny, z lepenky. „Ferie mozkové“ paedagogiky dosud před Froeblem i po Froeblově, vyplňuje pouze hrou; proč ne též prací? I hra se opotřebuje. Práce působí blahodárně, nebo mimo účinky zdravotní, radost nad postupem díla, učí vytrvati při počatém díle a tím stává se školou charakteru, toť nejvyšší její ethická a paedagogická hodnota. Bylo by dobře, aby bývalý ferialní den čtvrtek vrátil se škole obecné, nikoliv k zahálce, ale k lahodnému zaměstnání v dílnách.

O velikých prázdninách by bylo dobře dítě zaměstnávat každodenně několik hodin u některého mistra v dílně; práci radí náš Komenský i Pestalozzi.

—k.

* * *

Služné učitelů v Německu. O služném učitelích v městech říše německé vyjímáme z „Kath. Lehrerztg.“ následující data, podotýkajíce, že číslice uvedené, na místě prvním značí počátečné služné učitelů definitivně ustanovených; číslice, uvedené na místě druhém, úhrnečné služné nejvyšší, jakéhož se může v dotýčných místech učitel dočkati. Služné se rozumí v říš-

ských markách a při městech bavorských, jest v ně zahrnut i staršinský pří-
davek státní.

V Mannheimu .	. 2700—3400	marek.
V Karlsruhe	. 2000—3200	"
V Mnichově .	. 1860—4000	"
V Lipsku .	. 1800—3600	"
V Řezně . .	. 1820—3320	"
Ve Frýburce	1800—2880	"
V Berlíně	. 1600—3300	"
V Mohuči .	. 1600—2950	"
V Hamburku .	1750—2700	"
V Norymberku	. 1560—3352	"
V Augšburku	. 1550—3030	"
V Drážďanech .	. 1500—3600	"
V Brémách	. 1500—2700	"
V Kolíně .	. 1450—2700	"

Nejvyšší služné učitelů řídících a řiditelů obnášejí:

V Lipsku	. 5550	marek.
Ve Frankfurtě n. M.	. 5400	"
V Hamburku .	. 5150	"
V Magdeburku .	4620	"
V Dražďanech	. 4350	"
V Berlíně . .	. 4500	"
Ve Strassburku .	. 3960	"
Ve Wiesbadenu	. 3800	"
V Bremách	. 3600	"
V Kolíně	. 3300	"

* * *

Jako v mnohých jiných městech německých, tak jest i v Erfurtě od
letošních velikonoc počet hodin školních značně zmenšen a sice jest vy-
měřen v jednotlivých třídách pro jednotlivé předměty následující počet hodin :

	I. tř.		II. tř.		III. tř.		IV. tř.	
	chl. i dív.	chl. dív.	I. odděl.	dív. 2 odděl.	chl. dív.	chl. dív.	chl. dív.	
náboženství .	$\frac{6}{2}$	4	4	4	4	4	5	5
německá řeč	12	8	9	7	8	8	7	7
počty .	4	4	4	4	4	4	4	4
zeměpis	—	—	—	—	2	2	7	6 žádá fysika
dějepis .	—	—	—	—	2	2		
přírodopis	—	—	—	—	2	2		
zpěv . .	$\frac{2}{2}$	2	2	$\frac{2}{2}$	2	2	2	2
psaní .	—	2	2	2	—	—	—	—
kreslení	—	2	$\frac{2}{2}$	—	2	2	2	2
tělocvik .	—	—	—	—	2	—	2	—
ruční práce . . .	—	—	—	4	—	4	—	4
měřické tvaroznalství	—	—	—	—	—	—	1	—
Součet hodin	20	22	22	22	28	30	30	30

P o z n á m k a. V počtu hodin věnovaných jazyku mateřskému zahrnuto
jest ve tř. I. i vyučování názorné ($\frac{4}{2}$ h.), ve tř. II. vyučování názorné a vlasti-
věda (u dív. 1. odděl. pouze vlastivěda) ve tř. III. a IV. psaní. R.

* * *

Nedostatek školních knih působí katechetovi nemalé obtíže. V chudých krajinách může katecheta pro školní dítky opatřiti knihy tímto způsobem: Farní úřad napíše jednoduchou žádost na správu c. k. knihoskladu v Praze, aby mu tolik a tolik knih zaslala na útraty fondu dědictví sv. Václava; v žádosti sluší udati počet školních dítek, a dáti ji k vůli tomu potvrditi od předsedy místní školní rady anebo od správy školní. Za nedlouho jistě bude žádost vyřízena příznivě. Jest známo, že Dědictví sv. Václava bylo založeno r. 1669 odkazem 1300 zl. pražské měšťanky Marie Steyerové; kapitál tento byl pozdějšími dary rozličných dobrodinců rozmnožen. Dědictví spravovali jesuité a vydávali a rozšiřovali takto náboženské knihy české, mezi nimiž vyniká Bible svatováclavská. Když byl zrušen řád jezuitský, zároveň zrušeno Dědictví sv. Václava a jeho jistina obnášející 16.000 zl. přivtělena k normálnímu fondu. R. 1859 vymohl $\dagger$ kardinál arcibiskup pražský Bedřich kníže Švarcenberk na ministerstvu kultu, že jistina navracena svému původnímu účelu a to tak, aby zůstala netknuta, z úroků pak a výnosu jejího aby se ročně přirážela k ní $\frac{1}{10}$, a $\frac{4}{10}$ aby se věnovaly na vydávání nových knih a $\frac{5}{10}$ na rozdávání náboženských spisů mezi lid prostřednictvím čtyř českých ordinariátů. První spis vydaný nákladem obnoveného Dědictví svatováclavského jest: Výklad sv. evangelií od Frant. Pavlíčka.

K otázce číslo 1. z 5. č. Vychovatele. Jistá správa školy obecné obdržela rozhodnutí od okresní školní rady, jež zní v podstatě následovně: „C. k. okresní škol. rada v zasedání svém dne . . . 1890 pojednavši o podání Vašem ze dne . . . 1890 ve příčině konání dozoru ku mládeži školní při nedělních a svátečních službách Božích . . . usnesla se na základě výnosu vevel. c. k. zemské školní rady ze dne 17. prosince 1883 č. 37.948., vedle něhož náleží správě školy starati se o zákonitý dozor v této příčině, upozorniti správu školy na toto vysoké nařízení s tím doložením, že dozor ten vykonávati sluší v zimě jako v letní době bez rozdílu a to tím způsobem, že když mládež školní ve škole se sešla k době ustanovené a učitelem svým přehlédnuta byla, odtud aby jen do kostela byla uvedena a tam, pokud služby boží trvají, pobyla za jeho dohledu . . . O tom, stalo-li se aneb spíše stává-li se zameškání služeb božích svévolně či nic, rozhoduje samo učitelstvo, i nemůže tudíž nikomu ze žáků býti ukřivděno, uzná-li se toho potřeba, aby se zřením k nedbalé návštěvě služeb Božích tomu či onomu známka z mravů byla snížena.

O tom spraven budiž všecken sbor učitelský a ku přesnému dle toho se zachování vyzván.

Z c. k. okresní školní rady

N, předseda.

* * *

Otázka 2.: Co a jak činiti, by učitelstvo bylo povinno udávati ve svých měsíčních protokolech po přehledu návštěvy školy od dítek takový též přehled o návštěvě kostela? — Tazatel připomíná, že v jeho místě učitelstvo po přání c. k. okresního inspektora scházející žáky poznamenává zvláštním znaménkem v třídním katalogu ve čtverečku připadajícím dle datum na neděli nebo svátek. —

Obsah „Vychovatele“:

Škola a rodina. (Podává Klement Markrab. Pokračování.). — Dějepisné ideály p. Sokolovy. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování). — K aforismům o vyučování na školách středních. (Liga + 23) — Juana Vivesa dvě osnovy učebné. Napsal Václav Petrů. (Dokončení). — Dopisy a drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Š k o l a a r o d i n a.

Podává Klement Markrab.

(Dokončení).

IV. Jak učitelé mají podporovati rodiče u výchování dětí?

1. Učitelé buďtež povděční rodičům, pozorují-li, že děti již z domova té neb oné dobré věci přivykly anebo té neb oné neslušnosti odvykly. Jejich pak úsilím budiž, by děti ponenáhlu přicházely k vědomí dobrého, jež si osvojily, i zlého, jež odložily nevědouce. Bylo by tedy velikým pokleskem vychovatelským, kdyby učitelé zásluhu rodičův v této věci neuměli oceniti, a kdyby k uvědomění dětí o dobrém a zlém vštěpování příhodných pohnutek (hlavně z náboženství) nepřispívali, přestávající na tom faktu, že děti z domova jsou zvedeny. Co činí dítě na počátku jako z pudu přirozeného, to má činiti později — vždy jasněji a jasněji — z přesvědčení. A o to právě mají míti péči učitelé! V tom záleží především jejich spolupůsobení s rodinou.

2. Všeliké surové výbuchy pýchy a smyslnosti kroť učitel trestem tělesným, metlou. Rodiče dali muk tomu právo. Avšak učitel práva tohoto nezneužívaj. Trestí dítě neohlížeje se na osobu, ale prohlédej vždy k zdraví dítěte i k povaze jeho přechinu. Děti za uši tahati, do hlavy nebo do zad tlouci budiž vyloučeno, ježto škodí zdraví. Nejméně může se schvalovat trestati dítě klečením, protože, co úkonem jest pocty Boží, nesmí se stát protivným. Trestati dítě metlou pro nepozornost, nedbalost a rozpustilost bylo by nemoudré, protože nepsychologické; neboť na takové poklesky nálež trest jiný jim přiměřený, na př. opisování, zahanbení, pokárání.

Vzhledem k tělesným trestům ve škole nelze leč vysloviti přání „Tollatur abusus, maneat usus.“ Tělesný trest u výchování křesťanském jest nezbytný, jak jsme již pověděli. Zákonem budiž pouze stanoveno, kdy a pro a kterak učitel metlou má trestati; neboť zkušenost svědčí, že žádného prostředku vychovatelského nebylo užíváno tak zle, jako trestů tělesných.

3. Aby rostla mládež ve známosti a v lásce Spasitele svého Ježíše Krista, kterouž jí rodičové do srdce vštíplí a vštěpují, jest před důležitým úkolem výchování školního. Učitelé buďtež vděční za to, co rodičové v této stránce učinili neb dosud činí. Chvalte rodiče, když se s nimi setkáte, že své děti dobře vedou. Okazujte, jak vás to těší, že o své děti pečují. Povzbuzujte jich, aby setrvali a pokračovali v díle bohumilém. Avšak rovnou měrou kářejte rodiče ve zmíněné příčině netečné a nedbalé. Poukazujte, jak špatně daří se výchování školní, není-li podporováno od rodičův.

K tomu ovšem nejvíce má příležitosti učitel duchovní. Pročť bude důležitým úkolem jeho, čas od času mluvit na kazatelně o výchování dětí a všecku váhu klásti na svorné spolupůsobení rodičů se školou. Neříkej nikdo: „Škola jest odtržena od Církve, k čemu bych mluvil jménem této školy bezkonfessiijní?“ To by bylo tolik, jako vzdávati se již z předu naděje i práva na školu křesťanskou.

4. Co jsme pověděli prvé o rodičích, platí rovnou měrou o učitelích. Učitelé nesmí zapovídati, co rodičové velí, aniž veletí, co rodičové zapovídají, pokud ovšem rodičové správně velí a zapovídají. Jinak trpěla by auktorita rodičův, a s ní spolu byla by podkopána auktorita učitelův. Chyběj-li v této stránce rodičové, musí je učitel opatrně omlouvat. Kdyby na př. řeklo dítě, že nechtělo jíti k taneční zábavě do hospody, ale že mu pravili rodiče, že to není nic zlého, musil by říci: „Ano není nic zlého, pravdu řekli tvoji rodiče, ale jen dospělým jest to dovoleno, dětem nikoliv; až budeš ty dospělý, můžeš také chodit do hospody. Řekni to tak rodičům, a oni to uznají.“ Arciť lépe by bylo, kdyby takového rozporu mezi příkazy rodičův a učitelův nikdy nebylo.

5. Učitelé poukazujte vždy k rodičům svých svěřencův jako ku vzorům křesťanského smýšlení, mluvení a jednání. I oni přikrývejte pláštěm křesťanské lásky všeliké nedokonalosti rodičův. Mnozí učitelé mají ve zvyku vyzvídati na školních dětech, jak rodičové jejich doma si počínají. Děti netušíce nic zlého, povědí vše upřímně, na př. že rodiče se nemodlí, do kostela nechodí, v den sváteční pracují, v sváru žijí. Tento zvyk odsuzuje se sám a stává se dvojnásob těžkým proviněním proti vážnosti rodičů, doprovází-li učitel vypravování dětí poznámkami: „Tak? tvůj otec nechodí do kostela? on ve svátek pracuje? To je smutné“ a pod. Jakou úctu mohou míti děti k rodičům, když učitel nedokonalosti rodičův před dětmi jejich staví na pranýř? Dlužno ovšem doložiti i zde, že lépe by bylo, kdyby učitelé vždy s dobrým svědomím říci mohli dětem: „Hle, vaši vzorové — otec a matka! Tak mluvte, tak jednejte, jako oni!“

* * *

Nakreslili jsme v stručných obrysech, kterak si představujeme rodinu a školu, kdyby jeden duch, duch pravého křesťanství, je oživoval, a kdyby zásadami vytknutými se spravovaly. Kéž dá Bůh, aby se opět ujalo uvědomění křesťanské v rodinách i ve školách! Ze svorného spolupůsobení jejich vyrostlo by pokolení nové, pokolení prosté nyní panujícího materialismu a nadchnuté pro pravdu, dobro a krásu, pro Boha, Církev a vlast.

Dějepisné ideály p. Sokolovy.

Píše František Pohunek.

(Pokračování.)

Že pak příčinou zotročování lidu selského jako u nás husitismus byl ještě více v Německu vzniklý protestantismus, v němž slavil vlastně svoje vítězství pohanický humanismus, toho podávají dějiny důkaz jasný a nezvratný.

Po příkladu pánů protestantských snažili se pak i páni katoličtí rozličným způsobem uváděti lid ve větší a větší od sebe závislost, až si ho konečně zcela podmanili, podobně jako po příkladu vládců protestantských. jimž byla přiřknuta „reformátory“ i všechna „práva církevní“, panovníci katoličtí hleděli uvést i církev katolickou ve své područí a míchali se neoprávněně do jejich vnitřních záležitostí, chtějíce i tu neobmezeně rozhodovati. Tak přinesla od reformátorů plnými ústy slibovaná svoboda obmezení svobody a lidu selskému — nevolnictví.

Již roku 1527 přimlouval se hlasatel „svobodného evangelia“ Dr. Martin Luther za zavedení nevolnictví, jaké bylo u židů, tak aby děvečky a čeledínové „byli majetkem hospodářovým jako jiný dobytek a aby směli též býti prodáváni podle libosti.“ Když si šlechtic Jindřich z Einsiedlu Luthrovi stěžoval, že ho tíží svědomí, proto že sedláky sužoval robotami, upokojil jej „reformátor“ slovy, „der gemeine Mann müsse mit Bürden beladen sein, sonst werde er muthwillig.“ Jindy zase napsal týž reformátor, že prý sedlákově patří bič, seno a sláma! Píše-li tudíž historik Bensen, že evangeličtí reformátoři zasluhují výčitku „unter den Germanen zuerst den Knechtsinn und die Gewaltherrschaft förmlich gepredigt und gelehrt zu haben,“ píše čirou pravdu. A jako Bensen, tak vyznávají upřímně pravdu i mnozí jiní protestantští dějepisci. Praví-li Bensen, ačkoli protestant, o církvi katolické, že hájila důrazně a často i vítězně práva lidská, práva jednotlivců i práva národa proti knížatům církevním i světským, ano i proti samému císaři, vyznává protestantský dějepisec Hagen, že „v protestantismu povstala záhy smutná dvorní theologie, kteráž se mocným koří v prachu země a všechny jejich násilné skutky přikrývá pláštěm pokrytecké lásky křesťanské.“ Dále pak praví týž poctivý muž: „Nikdy ještě nebyly tak nestydatě otevřeny do kofán libovůli dvěře, jako se to stalo v této nové orthodoxii; ano, Martin Butzer zaběhl tak daleko, že se neostýchal tvrditi, poddaný že musí poslechnouti, kdyby mu i vrchnost poroučela něco, co jest proti příkázáním božím“ (Deutschlands liter. und relig. Verhältnisse 3. 151, 154 etc.). Vůbec hlásali reformátoři Luther i Melanchthon, rovněž jako Butzer, že jest moc vrchnosti nad poddanými neobmezená!

Když, jak z ukázek těchto patrno, reformátoři byli pro porobu a zotročení lidu selského, není se zajisté čemu diviti, že všude, kam vnikl protestantismus, octnul se lid obecný záhy v porobě druhdy neslýchané.

V Braniborsku na př. bylo dříve slovo „nevolnictví“ úplně neznámo, selské statky byly tam vesměs dědičné, přecházejíce od otců na děti; když však se tam rozmohl lutheranismus, stali se dědiční dříve sedláci bídnými nevolníky a stanoveno pravidlem, že smí nevolník, kdykoli se zlíbí jeho pánovi, ze svého statku býti vyhozen, že naň mohou býti podle libovůle uvalena buď větší břemena aneb že může mu býti přiřknuta jiná práce nevolnická. V Pomořanech a Rujaně, kde se dříve sedlákům vedlo velmi dobře, byli následkem zavedení reformace čím dál tím více utiskováni, statků zbaveni, až byli konečně tak zvaným řádem selským, vydaným r. 1616 prohlášení vesměs za nevolníky, kteří nemají prážádných práv. V Mecklenbursku byli již r. 1607 na sněmu v Güstrově prohlášeni sedláci za pouhé kolonisty, jimž směl pán dle libosti statky odejmouti, a než uplynulo málo jen roků, byli už bídnými nevolníky, jež směl pán dle libosti dáti do zástavy nebo prodati; ty pak, kdož by chtěli otroctví tomuto uniknouti útekem, směl pán trestati přísnými tresty, ano i smrtí! O Dánsku pak praví dějepisec Barthold: „Lutheránství tu bylo utvrzeno, ale svobodní druhdy sedlaci klesli ve psi nevolnictví šlechty.“ (Viz Janssen, Geschichte des deutsch. Volkes, sv. II. a III. a téhož: An meine Kritiker str. 111—116, kdež se o tom možno více dočísti).

Ale nejen nad těly selského lidu osobili si protestantští páni úplné právo, nýbrž i nad jejich — svědomím. I k tomu dali poduět „reformátoři,“ neboť pohrdše autoritou papežskou, uchýlili se pod ochranná křídla panovníků

světských, jimž přiřkli moc nejvyšší i ve věcech duchovních. Noví tito „papežové“ chopili se dychtivě přiřknuté jim moci a stanovili, že lid musí býti téhož vyznání náboženského, jakého jest panovnick — *cujus regio, illius religio*, a dle toho na své poddané dokračovali, tak že v mnohých krajinách zasáhnutých protestantismem dvakrát i třikrát byl poddaný lid přinucen změnití víru, proto že ji změnil jeho panovník. Tak na př. kurfirst saský August, byv lutheránem, naklonil se znenáhla ku kalvinistům a jeho predikanti kázali po kalvínsku; ale náhle se zas obrátiv (r. 1574), svolal do Torgavy všecky predikanty a poručil jim, aby se odpřisáhli všeho, čemu až dosavad učili ve školách a za pravdu hájili na kazatelnách, což taky skutečně učinili všichni kromě pouze šesti, kteří byli buď ze země vyhnáni, anebo mučeni a žalařováni. Třebas však neměnili všichni protestantští panovníci víry své tak často jako kurfirst August, tož přec všichni nutili hrozbami, nátlaky, žalářem, mečem svoje poddané, zvláště katolíky, aby se odřekli dosavadní své víry a přestoupili na víru jejich a toto násilné jednání svoje omlouvali tím, že prý svědomí poddaného lidu náleží jim. (Dokladů k tomu hojnost u Janssena „Gesch. des deutsch. Volkes“ sv. II.—IV., u Menzla „Gesch. der Deutschen;“ viz též článek J. Svobody ve „Vlasti“ r. VII. str. 50.). Takovou „svobodu“ přinesl lidu protestantismus!! A „svoboda“ (!) ta počala se jeviti velice záhy, neboť již současník Martina Luthra, protestantský separatista Šebastian Franck, upřímně vyznal: „Sunst im Papstthum ist man viel freier gewesen, die Laster auch der Fürsten und Herrn zu strafen, jetzt muss Alles hoffiert sein, oder es ist aufrührisch. Ein jeder muss den Landesgott anbeten. Stirbt ein Fürst, und kommt ein anderer Anrichter des Glaubens, so wechselt auch bald das Gotteswort“ etc. (Janssen, Gesch. II. 586.)

Lituje-li tudíž Sokol upřímně poroby lidu, poroby jeho tělesné i duševní, nechť obrátí zraky své k následkům husitismu a ještě více protestantismu, by poznal a uznal, že porobu lidu zavinilo v řadě nejprvnější odpadlictví od staré po praotcích sděděné víry katolické. Příklad pánů protestantských, lid selský bezohledně utiskujících, lákal pak mocně i pány katolické, tak že i oni dopouštěli se na lidu selském podobného bezpráví, jako páni protestantští. Toto bezpráví nebylo však páčáno jen na lidu českém, nebylo páčáno teprve ve válce třicetileté, nýbrž již dříve, ba s lidem původně katolickým bylo nakládáno od protestantských knížat a pánů v Irsku, Anglicku, Škotsku, Norvéžsku, Dánsku, Německu ještě mnohem hůř nežli bylo s lidem nekatolickým i katolickým nakládáno u nás.

Na to by se tuším taky nemělo zapomínati a neměla by se doba utrpení národa českého líčiti tak, jako by snad byl jedině lid český upadl v porobu, lid jinde však nikoli, a teprve by se nemělo všechno líčiti tak, jako by příčinou všech těchto útrap lidu českého byla církev katolická, aneb jako by lid náš byl býval uveden v porobu jedině proto, že se stal na mnoze nekatolickým, nebo to se nikterak nesrovnává s pravdou; nebyloť nevolnictví uvaleno pouze na selský lid nekatolický, nýbrž i katolický!

Sokol, jak se zdá, uvalil by též a to velmi rád všechnu zodpovědnost za tehdejší svízele, útrapy, bědy, nátlaky a všechno neštěstí lidu českého na církev katolickou a její kněžstvo; tak aspoň musíme souditi ze slov, jež uvádí na konci elegie své a jejichž ostří namířeno jest proti církvi katolické. Píšeť následovně: „Přes dvě stě let byl lid náš vychováván, aby klnul svým praotcům, kteří přece zasluhovali vroucí jeho lásku, přes dvě stě let byl voděn v processích na to místo, kde smrtelnou ránu utrpěla Čechie, aby tam Bohu děkoval za to, že nepřátelům Čechův dal vítězství“. (Rozhledy str. 61.).

Sokol není zajisté, nedíme dějin českých, nýbrž ani nauky církve katolické, její zásad a její Ducha tak velice neznalým, aby nevěděl, že, co zde napsal, čirá jest nepravda. Při vši rozhodnosti, s jakouž církev naše zamítá a odsuzuje blud, chová se k bloudícím šetrně a laskavě; blud odsuzuje ale bloudícímu nikdy neklne a neučí klnouti, neboť zná veliké příkázání lásky, lásky i k nepřátelům a tudíž tím víc k bloudícím bratřím. Že na Bílou horu lid voděn byl v processích a že tam chodí v processích až dosud a to v processích čítajících až několik tisíc hlav, jest ovšem pravda, ale že tam nebyl nikterak voděn za tím účelem, „aby tam Bohu děkoval za to, že dal vítězství nepřátelům Čechův,“ ví velmi dobře pan pisatel sám. Avšak i to by mohl pan Sokol vědět, že na Bílé hoře neutrpěla smrtelné rány ani tak „Čechie“ jako spíše bezhlavost a patrná neschopnost protestantských stavů, jejichž vojsko nedovedlo, hlavně vinou podřízených vůdců, odraziti útok ani z postavení tak výhodného, jakéž před bitvou bylo zaujalo (viz článek „Bílá hora“ v Ottově slovníku naučném, jenž pochází z pera Fr. Dvorského.) Lid český v bitvě ani v povstání účastenství neměl a v poraženém vojsku stavovském bylo a bojovalo v nešťastný onen den mnohem a mnohem více cizinců, obzvláště Němců, než lidí domácích; ¹⁾ ostatně víme, že napsal protestant a protestantům velmi stranící Arnošt Denis, že jest otázkou, nebyla-li snad bitva Bělohorská pro Čechy štěstím nikoli však neštěstím. Rovněž i toho možno jest snadno domysleti se, že jediná bitva nikdy nemůže pro celý národ, je-li jen čilým, zdravým a zachovalým, tak smutných mítí následků, jaké měla pro Čechy bitva bělohorská a jakých by zajisté byla neměla, kdyby národ český již před bitvou nebyl býval zmalátnělým a vysíleným. Jediná porážka nezničila ještě žádný zdravý národ, spíše ho často jenom vzpružila, a to by snad byla způsobila i bitva bělohorská, kdyby již před bitvou nebyl lid český býval ochablý, porobený a zmalátnělý!

Dále rozmlouvá pan pisatel o tom, o čem že ten neb onen učitel v dějepisných hodinách dětem vykládá a za čím „se pachtí;“ nesouhlasí však ani s tím ani oním a ku konci následovně píše (což jest vytištěno písmem řidším a literami mnohem většími): „Nám vyučujícím mládež českého lidu

¹⁾ „Odboj stavů českých počatý svržením královských místodržících s oken hradu pražského nebyl z ápasem celého národa, poněvadž poddaný městský i selský lid boje se nesúčastnil. Vůdcové chtěli boj provést sami, bojíce se dáti lidu zbraň do ruky, aby snad nestal se svobodným. (Slyšíte, pane Sokole? — Lid byl tedy ujařmen již před válkou třicetiletou, nikoli tedy, jak vy byste rád světu namluvil, teprve ve válce třicetileté, nikoli též teprve cizí šlechtou katolickou, nýbrž nekatolickou šlechtou domácí již ve válkách husitských; potomci pak těchto velkých „dobrodinců“ lidu selského a velcí svobody milovníci báli se tomuto ujařmenému lidu českému dáti do ruky zbraň, aby ji snad neobrátil proti nim a nestal se svobodným). Proto najímali do válečné služby cizince Němce, a takž vedle hrstky domácích vojáků svěřili v osudném boji život, statky své a svobodu vlasti najatým žoldákům. Nedostávalo se jim k šťastnému vykonání odvážného činu potřebné síly duševní, prozíravosti, zkušenosti, zmužilosti a vlasteneckého nadšení. Nedůvěrující silám vlastním, utíkali se o pomoc do ciziny. Všude jevila se omezenost, pokleslost duševní, malátnost až otupělost, nerozhodnost, neobětavost a nevlastenectví. A jaká byla ve všem převrácenost mezi náčelníky stavovskými, taková také rozervanost panovala mezi najatým domácím a cizím vojskem, jemuž scházelo na všem, nejvíce na řádných vůdcích.“ Tak napsal spisovatel František Dvorský v Ottově Slovníku naučném (díl IV. str. 42. etc.), jehož celý článek stojí za přečtení. My pak se zde zúmýsla odvoláváme na slova tohoto spisovatele, proto že o něm vůbec známo jest, že katolíkům nepřeje a proti všemu katolickému ve spisech svých jeví velkou předpojatost.

městského nebo vesnického, jíž většinou v budoucnosti kyne osud skromnější, jest přihlídati k jiným dějepisným podrobnostem. Nám jest ukázati mládeži naší, že i obecný lid může míti svůj ideal, který jej šlechtí a vysoko povznáší a to jest láska k Bohu, ku pravdě, k národu, k národnímu jazyku, ke drahé vlasti. Nám sluší zastaviti se u mužů, kteří majíce v srdci živou víru v Boha, nehrozili se z lásky k němu vyznati pravdu, byť jim za to hrozila i smrt buď v plamenech nebo hlubokých šachtách kutnohorských. Nám sluší uznání vzdáti lidem, kteří, když hrozilo všeobecné národní nebezpečenství, neváhali opustiti pohodlné bydlo domácí a obětovati statek i život svůj na záchranu vlasti. Nám jest zastaviti se u lidí, kteří nesmějce se scházeti ke společným modlitbám veřejně za bílého dne, za to tím vroucněji a úpěnlivěji modlivali se času nočního v lesních roklích, kam sešli se s nebezpečenstvím života. Nám sluší upozorniti mládež na ten lid český, který před slídivým zrakem pochopův a žoldnéřů ukrýval své nejdražší poklady, ne své peníze, ne své skvosty, ale své milé české knihy. Nám sluší upozorniti na ty naše hrdiny vesnické, kteří neostýchali se cizáckým šlechticům vytýkati jejich bezpráví, ač věděli, že je za to očekává žalář i smrt. Nám sluší zastaviti se u těch našich vesničanů, kteří hrdě odmítli každou odměnu, která se jim slibovala za zradu na věci národní. Nám jest upozorniti na ty muže naše, kteří s nebezpečenstvím vlastním popřáli útulku ve svých chýších Čechům hnaným z vlasti předrahé! — To jest náš dějepisný úkol přední a hlavní... Abychom však mohli dostáti úkolu tomu, nesmíme zavíratí oči před dobou, která na podobné události je nejbohatší. Budem-li dějepis pěstovati v tomto smyslu, nebude pochyby o tom, že národu našemu přinese užitek, že tím valně přispějeme k vypěstování ryzí, obětavé povahy národní“ (Rozhledy str. 61—62.).

Zde přede vším děkujeme panu pisateli z upřímného srdce, že jest snahou jeho „vypěstovati povahy ryzí a obětavé,“ dále pak i za to, že považuje za povinnost učitelovu ukázati mládeži, že i obecný lid může míti svůj ideal, který jej šlechtí a vysoko povznáší a že tím idealem míní lásku k Bohu, ku pravdě, k národu, k národnímu jazyku, ke drahé vlasti, ač by se nám bylo ještě lépe líbilo, kdyby byl doložil, že ctnosti tyto mají býti idealem každého vůbec, kdo člověkem jest a že jest povinností učitelovou mládež k těmto ctnostem stále nabádati a vychovávat. Zdá se však, že to měl skutečně na mysli; soudíme tak z vět následujících, ve kterých udává, u čeho by se v dějepisných hodinách učitel měl zvláště zastavovati, nač by měl zvláště upozorňovati.

Zdali však jest možno na základě tomto vypěstovati v srdcích mládeže ctnosti výše jmenované, kteréž mají býti jejím ideálem, musilo by se teprv dokázati. My aspoň o tom pochybujeme velice velmi. Mnohem spíše by se vypěstovali z mládeže naší předváděním hlavně těchto příkladů lidé nerozumně umínění, svéhlaví, lepšímu poučení nepřístupní, lidé, kteří staví subjektivní náhled svůj nad objektivní pravdu, lidé zaujatí záští a nepřítelstvím proti církvi katolické, lidé konečně kteří se nechťejí podříditi vůbec žádné autoritě, nýbrž chtějí vždycky a ve všem jednat jenom podle hlavy své, lidé, jimž jest vlast věcí vedlejší a kteří by ji, když by v ní nemohli rozhodovati podle vůle své, bez rozpaků vydali v ruce cizáků, jen když by jim tito slibili pomoc.

Základem všeho myšlení a jednání musí býti pravda. Lásku pak ku pravdě možno jest v člověku vypěstovati a rozvíjeti jenom zase pravdou; to však, co skrývá se za větami páně Sokolovými (v nichž vypravuje, k čemu by měl učitel při dějepise hlavně přihlížeti), nezakládá se zcela na pravdě. (Dokončení.).

Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné.

Podává J. Lepař.

(Dokončení.)

Jako v každém lidském díle, tak i v zákonodárství vůbec, a tedy i v zákonodárství školském, jevívají se — a to nezřídka — nejasnosti, nesrovnalosti a mezery, které však se stávají patrnými teprve po zkušenostech, jichž se nabývá u provádění zákonů za rozmanitých poměrů společenského života a za událostí nepředvídaných aneb aspoň jen nejasně tušených. Tak na př. když upravoval se § 7. říšského zákona školního ze dne 14. května l. 1869, jenž žádá, aby „věci, kterým se na školách obecných má vyučovati, rozděleny byly na roky, pro které každé dítě povinně jest choditi do školy, tak, aby každý rok byl stupněm u vyučování:“ zajisté účastníci zákonodární nenadáli se toho, že i přes domněle zřetelné znění tohoto paragrafu budou někdy hromadně na německých školách, jako na příklad v Praze, z pátých tříd české školy obecné děti přijímány do třetích tříd, tedy o plné tři stupně níže, než kam by náležely dle znění uvedeného zde paragrafu. Jestli ovšem i třetí třída školy obecné v případech naznačených pro děti dotčené „stupněm u vyučování,“ ale stupněm nižším, a to nižším jmenovitě tehdy, když děti na zprávách svých ze škol, do kterých chodily dříve, výslovně mají poznamenáno, že mají postoupiti příštím školním rokem do třídy vyšší. Zákonodárcům podobalo se býti znění řečeného paragrafu jasným, a hle nyní vznášeli obec Pražská proti porušování téhož zákonného paragrafu stížnosti k okresní i k zemské školní radě, ano až k ministerstvu vyučování, ukazující na paedagogické i oekonomické zlé následky onoho porušování zákona, — a pořád marně! — Jaká tu pomoc byla by na svém místě? — Dle mínění našeho nejdůležitější ta, aby na příslušných místech zákonodárných, tedy na sněmě zemském a na říšské radě, dány byly podněty k nápravě a k vydání zákonitých nařízení, by úřadové školní v případech jim poněkud nejasných obraceli se k pramenům zákonodárným za objasnění. Kdyby tak se jednalo, nebylo by možno, aby zlořády na př. druhu naznačeného vlekly se v životě školním po plných 15 let! A praví-li ministerské nařízení ze dne 15. května r. 1880. č. 7766 s nepopíratelnou zřetelností: „Nařizuji, aby při rozdělování dětí školních do jednotlivých tříd a oddělení jakož i při postupování jich do vyšších tříd neb oddělení také k jejich vědomostem z učení náboženského plnou měrou se přihlíželo,“ tož záležejí zajisté hlavně na dozorcích školních a členech místních školních rad, aby užívajíce svých práv a konajíce své povinnosti, přičinili se k tomu, aby zamezeno bylo všeliké strkání dětí ze tříd vyšších do tříd nižších. I hlas učitelů náboženství v případech takových rozhodně se ozývá. Jestli dle §. 21. řádu školního a vyučovacího „právem i povinností každého učitele u vychovávání dětí k mravnosti užívati všech prostředků zákonem povolených a paedagogicky stvrzených,“ tedy i těch vědomostí, kterých děti v učení náboženském již nabyly; ale kdo strká dítě do nižších tříd, které na vyšší stupně náleží, vzdává se oněch vychovávacích prostředků, které dítě již poznalo, a nad to v díle svém si také tím škodí, že ponouká dítě k domnění, jako by řečené vědomosti, jež může uložit v zapomenutí, nebyly vůbec tak potřebnými, jak se o tom domnívalo, jich nabývající. Učitelům pak, kteří žijí v domnění, že moderní škola jest „bezkonfessionální,“ připamatuj se důrazně zvláště rozhodnutí nejvyššího správního soudu ze dne 8. listopadu r. 1882, že totiž „škola obecná nikterak

nemůže býti pokládána za bezkonfessionální v tom smyslu, jakoby učení náboženství nenáleželo na školu a nebylo jejím účelem, nýbrž toliko věci církve a společností náboženských," neboť po §. 62. řádu školního a vyučovacího „nižádnému předmětu nemá se vyučovati tak, aby se nevztahoval k jinému, nýbrž veškeré předměty učebné mají se pokládati za jeden celek a mají se tedy při vyučování vzájemně k sobě vztahovati." Nezasluhuje býti učitelem, tím méně dozorcem, kdo znalostí zákonův potřebných nenabyl aneb kdo zákony platnými až i okázale pohrdá, a rozuměti jim nechce. Učitel, jenž pokládá školu za bezkonfessionální, nehodí se ku pěstování kostelního zpěvu jemu za povinnost uloženému; a jako nelze učiteli neznalému jazyka dítek školních dítky ty poučováním vzdělávati, tak nelze ani učiteli jinověrci pěstovati u dítek nábožensko-mravné ctnosti. Rovnoprávnost k ustanovení za učitele patrně předpokládá rovnoprávnost ve způsobnosti paedagogicko-didaktické.

Dozorských úřadův a jejich členův oprávněných k doзору a návštěvě škol máme sice nyní hojný počet v zákonitých ustanoveních, ale skutek — utekl! — Dle §. 29. řádu školního „má učitel hleděti, aby byl ve svazku s rodiči žáků svých, jakž toho prospěch vyučování a vychovávání vyhledává, a má společně s nimi k dobrému dětí účinkovati." Nařízení to patrně holduje vznešenému a krásnému heslu „*viribus unitis*." Avšak kterak má heslo to zavládnouti v praxi, když vychovatelé jakožto první mezi hlasateli a šířiteli jeho, vyznávají je toliko slovy a nikoli skutky, jdouce v tom směru ovšem — bohužel — za příkladem organů dozorských. Po §. 17. českého zákona zemského ze dne 24. února r. 1873., jest „místní dozorce školní povinen, by školu častěji navštěvoval" a „také ostatní členové místní rady školní mají právo navštěvovati školy, aby o tom nabyli vědomostí, v jakém jsou způsobu." A po §. 36. téhož zákona mají totéž právo „vedlé okresních inspektorů školních i ostatní členové okresní školní rady." Kdyby skutečně ustanovení těchto se šetřilo, kdyby i okresní školní dozorcové, jakož jim káže §. 34. téhož zákona, všímali si opravdu, „jaká jest úřední činnost místních rad školních a místních dozorců školních," a kdyby konečně po §. 46. téhož zákona také zemští inspektorové „dohledem k činnosti místních i okresních rad školních" působnost svou najevo dávali: úradami přiměřenými zajisté by přispívali nemálo k odstranění jak skutečných vad ve školství tak i mnohdy toliko domnělých nejasností v zákonitých ustanoveních školských.

Aby však možno bylo okresním a zemským školním inspektorům úplně činiti zadosť povolání jejich paedagogicko-didaktickému, neměli by v činnosti své býti přetěžováni administrativními a oekonomickými věcmi, které snadně mohou odkázány býti buď jiným členům okresních a zemských školních rad aneb úředníkům těmto radám přiděleným. Po uvolnění dotčeném nabyli by jmenovaní inspektoři dosti času, aby návštěvy své na různých školách častěji opakovali i aby jak při poradách sborův učitelských tak i při úmluvách s různými členy místních i okresních školních rad o zdaru neb nezdaru vychovávání a vyučování školního se přesvědčovali, příčiny vad a nedostatků v každém směru poznávali a k rychlému odstranění jejich působili. Také veřejnými zkouškami, doporučenými řádem školním důrazně v §. 65., dovídali by se rodičové dítek školních a obecnstvo vůbec, kterak mohou a mají účely školní za doby mimoškolní od nich býti podporovány, a kterak nynější škola vynasnažuje se k tomu, aby dítky jí svěšené řádně vychovávala pro různé směry života veřejného. Stítl-li však se škola styků s obecnstvem, kterak může žádati, aby obecnstvo ji v úkolech jejích přiměřeně podporovalo? Nebylo dobře, že, když moderní škola se upravovala, obecnstvu od znalců podstaty oprav ve veřejných hovorech nebyly věci objasňovány, a i nyní ještě přáti si jest, aby učitelé sami za slušných příležitostí ve školních obvodech svých veřejně o tom promlouvali, čeho zvláště šetřiti třeba u výchově i u vyučování dítek téhož obvodu školního za různých dob ročních.

Jasným zněním zákonů a zákonitých nařízení, jejich správně důsledným výkladem v souhlase s §. 1. základního říšského zákona školního ze dne 2. května r. 1883., jednotným jejich prováděním za součinnosti všech přímých i nepřímých součinitelů vychovavacích a vyučovacích, přiměřenými poradami učitelstva a dozorců školních i jiných členů různých školních rad, zkrátka „viribus unitis“ všech ve vychovávání a vyučování dítek působících osob a společností odkládí se všeliké spory úkol školy obecné mařící.

Sirotčinec.

Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině.

Podává Alois Matuška.

(Pokračování.)

IV.

Přihlédněmež nyní k soustavě společenské, aby obraz náš o vychování sirotek nabyl celkovější podoby.

Zásadu vychování kolektivního sledují ústavy nejvíce francouzské a belgické. Uvádíme belgický ústav v Ruysselede, jenž ve svých rozsáhlých místnostech hostí 500 chovanců, rozdělených v divise a sekce. V ústavě konají se hlídky a dávají signaly polnicemi jako v kasárnách.¹⁾

Francouzské ústavy v Mettray a v Crozatier mají vysloužilé vojny za pěstouny; onen má chovanců na 800. Oba jsou vedeny tuhým vojenským řádem. Bývalí důstojníci jsou jejich přednosty.

Jak podivná paralela, uvedeme-li, že sirotčinec v Drohowyži a Norbertinum u Vídně a jiné ústavy podobné jsou vedeny řeholnicemi.

Přednosti kolektivné soustavy spočívají v tom, že se nemohou vyvinouti rozmary jednotlivců, které tak často na členech jedné rodiny spatřujeme, neboť každá výstřednost ve množství dětí potkává se s výsměchem co přirozeným trestem.²⁾ Hrany se ubrousí, chovanci se přispůsobují jednomu ideálu, na vzdor svým rozmanitým povahám, jimiž se společnost jejich přibližuje skutečnému životu.

Výhody uzavřené ústavy vytkl univ. professor dr. Lindner ve své vědecké „Paedagogice“ (ku př. Alumnát str. 110). Tamtéž praví: „V čem ústav předčítí může rodinu, jest větší důslednost a paedagogická obezřetnost, a to proto, že vychování v rodině jest de facto vedlejším úřadem rodičů, v ústavě však životním povoláním osob, jemu výhradně sloužících.“

„Přes veškeré rozdíly mezi rodinou a ústavem,“ praví na konec oné kapitoly, „zůstane přece vzorem pro ústav nikoli kasárna

¹⁾ Obšírnou zprávu o tomto ústavě viz v „Norddeutschen Verein für Gefängniswesen, 7. Vereinsheft“ (Dr. Föhring), pak Dr. F. Oetker: „Ueber Erziehungs-Anstalten für verwahrloste Kinder.“

²⁾ V článku „o škole jakožto ústavě vychovavacím“ zmiňuje se Lindner o společenském vychování takto: „Chyby, jejichž vznik je nezřídka podporován omezeností kruhu domácího, ve škole otírají se samy sebou čilejším stykem společenským. Vzdorovitý a tvrdohlavý bývá na pravou míru přiveden bezohledností, se kterou se potkává; ješitnost a domýšlivost se polepšuje zahanbováním a posměchem; sebezpínání nachází svého mistra; neobratný propadá posměchu a je jím nucen k pozornosti a namáhání. Lenivému dostává se ostruhy, zhýčkanému posily, ostýchavému povzbuzení.“ Dra. G. Lindnera „Drobné články paed. a psych.“ str. 248.

a dílna, nýbrž rodina. Ani tuhou zevnější vládou, ani zaměstnáním, nýbrž moudrým vedením bude ústav dodělávati se svých úspěchů.“

Celá otázka zde projednávaná dala by se po našem soudu rozřešiti takto:

Sirotci dávejte se z pravidla do rodin; výminečně do ústavu (sirotčince.).

Sirotčinec nabude tím menších rozměrů a přiblíží se po stránce zevnější i vnitřní rodině.

Ústav tento má vésti duch obezřetný a vynikající.

V čele sboru vychovávacích má se nalézati muž, vynikající jak vzděláním všeobecným, tak odborně paedagogickým a má jím býti proniknut tou měrou, aby v něm nalézal své potěšení a nic mu nebylo milejšího nad obcování s dětmi. Tvář jeho musí býti vlídná, ku každému laskavá. Vystoupení jeho buď povznášející, jež samo sebou uchvacuje vychovatele i chovance a je naplňuje úctou, tak aby jeho pouhé slovo bylo největší odměnou nebo trestem. Proto buď jednání jeho přímé a otevřené, prosto všech malicherných hnutí duševních a zachovávej zevnější klid a důstojnost. Ředitel ústavu především pak musí býti povaha výborná v každém ohledu, muž pro svoje povolání nadšený a lidumil. Dobrých sil a vzdělaných osob ve svém sboru si musí vážiti a považovati je za štěstí pro ústav. Proto jim poskytuje rady dle možnosti, a poznáv výhodné vlastnosti, uspůsobuje si jich pro zdar a pokrok svého ústavu. Ředitel jest duší ústavu, otcem všech, kdo v něm žijí. On by měl s dětmi pracovati a občas se s nimi zaměstnávat, aby poznal jejich povahu, s nimi si hrál, povídati jim, stopovati je v jich radostech, aby znal každé své dítě. Necítí-li se ani děti ani osoby dospělé v ústavě spokojeny, jest to povážlivým znamením pro celý stav věci a vina nemůže býti shledávána jinde než v osobě, která ústav vede.

Při zakládání ústavů vychovávacích bývá na vše možné pamatováno, jenom ne na vychovatele. Obyčejně se stanoví jistý slušný plat, a pak se myslí, že se musí vychovatel všecek obětovati. Při tom se však zapomíná, že chce vychovatel také žíti, že jest to člověk vzdělaný, který musí podnikati studia a který za poměrně lepší plat má zaprodati svou svobodu a život.

Vychovatel nesmí býti považován za prostého zřízence, za obyčejnou pracovní sílu, najmutou k mechanické práci od rána do večera jako kterýkoli jiný dělník, placený od učiněné denní práce. Buď mu zjednan náležitý odpočinek, aby mohl znovu sebrati síly pro své obtížné povolání, buď mu dáno tolik prázdného času a volnosti, aby ho mohl použiti ku styku s osobami šlechtnými a váženými, od nichž by získal na své povaze a na svém vzdělání, domácí pak soulad a shoda buď mu zdrojem, odkud by čerpal potěšení a náladu jasnou pro obcování s dětmi. S důrazem pak připomínám, že by se měli bráti za pěstouny lidé starší a zkušení. Těm pak, jakožto vychovávacím osobám, musí býti zjednan v ústavě náležitý respekt ode všech osob podřízených a služebných. Úcta daná vychovateli odmění se na dobrém pokroku dětí.

Vychovatel nechť odkryje chovancům své srdce, otevře jim bohatý zdroj vřelé přítulnosti. Zde leží veškeré tajemství vychovatelovo a od tud vyplývá t. zv. paedagogický takt sám sebou, jest diktován poměrem, jaký se mezi vychovatelem jako otcem a mezi chovanci co jeho dítkami vyvinul. Jakých výsledků dodělá se vychování, které vychází z lásky, ukazuje příklad nad jiné výmluvný — Don Bosco, jenž své dítky vedl horoucí láskou a vychoval si nesčetnou řadu nadšených ctitelů. Jeden z předpisů tohoto muže zní: „Chce-li učitel, aby se ho děti bály, ať přičiní se, aby ho milovaly.“ Největším trestem pro

dítě přilnulé jest odejmutí přízně a lásky. „Pro dítě vše může býti trestem“, dí Bosco, „přísný pohled více působí, než políček.“

Vychovateli nesmí býti dále svěřovány povinnosti jeho postavení nehodné, jaké připadají výhradně osobám služebným a při dohledu na dítky nesmí sklesnouti na pouhého dozorce, sic by lépe bylo najmouti do ústavu místo pěstounů strážníky. ¹⁾ (Dokončení).

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.

(Pokračování.)

Mladíci moji, zbožnost budiž královnou vašeho srdce — rozumějte dobře, zbožnost jest harmonie mezi věcmi lidskými a božskými. Ctnost samotna nedostačí, neboť ctnost sama v sobě značí sílu, odpor a boj proti překážkám, tento význam již sama etymologie slova toho dokazuje.

Ctnost bez zbožnosti velice vystavena je v šanc nebezpečím, zvláště z mládí. Zbožnost přidává bojovné síle, zahrnuté u významu „ctnost“ umírňujícího oleje, druží k namáhání lásku, jež činí námahu menší, konečně zcela ji přemáhájc. Nic není ve člověku pevného a stálého, není-li tím i srdce jeho tknuto; vše je stálé a na pevných základech, je-li srdce získáno. Zbožnost se svými útechami a oblažujícími milostmi dotýká se srdce; ona je ovinuje řetězy sladkými a blahodátnými, mírní tíži pout, jimiž je svírá povinnost, a vede jinocha tak, že dovede pochopiti slova písma: „vezmi jho mé, jež jest sladké a lehké, a nesa je, najdeš klidu duše.“ Fénelon říkával: „jestliže si dítě představuje ctnost jako obraz zasmušilý, pracujete nadarmo; vše je ztraceno.“ My pravíme, že je vše ztraceno, nazná-li dítě bázně Boží. Miluje-li však Boha, a bojí-li se Ho, bude mu zbožnost skutečně tím, čím jest: milou, drahou a laskavou průvodkyní životem a dárkyní všech výhod, jichž si klid srdce i duše člověka jen přátí může. (Landriot.)

Jako každý člověk i já mám celou řadu slabostí a zažil jsem mnoho zármutku, ale tu nezvratnou zkušenost jsem učinil: když jsem se ráno modlil, byl jsem po celý den dokonalejší a mysl má byla statečnější; modlil-li jsem se večer, spal jsem klidněji po celou noc; usmálo-li se na mne štěstí, radoval jsem se z něho víc, děkoval-li jsem Bohu; navštívilo-li mě neštěstí, modlitba mě je naučila snášeti zmužileji a vlévala novou naději a důvěru v srdce mé. (Cesare Cantù.)

Bez zbožnosti nevznikne ctnost v dětech, a jestliže nepáchají zlé, jest to zásluha strachu před bdící a trestající osobou nějakou, neb jest toho příčinou něco, s čímž vychovatel naprosto nemůže počítati, by na základě toho budoval pevné stavení. (Lalanne.)

Výchování výhradně náboženské, jehož se nám dostalo (v koleji jesuitské), časté modlitby, rozjímání, svaté svátosti, opětování zbožných obřadů, stkvostná výzdoba oltářů, nádhra bohoslužebných rouch, kadidlo, hudba a zpěv, květiny — a to vše působilo v mladistvou obrazotvornost naši dojmem kouzelným. Vzpomínaje na vše ve věku pozdějším, nalezl jsem opět zbožnost a s ní mír duše, odhodlanost, novou chuť k práci, nové oživení vědomí svých povinností. Nejsem vázán k vychovatelům svým svazky pokrevními, ale vždy je bude duše má čísti do rodiny; děkuji jim vzdělání vývoje svého rozumu, svých mravů, citů a svého vkusu. (Lamartine.)

¹⁾ V proslulém sirotčinci v Drohowyži dobře se od sebe rozeznávají „vychovatelé“ a „dozorci“. Viz zprávu řed. Zelenky v „Poslu z Budče“ 1881, str. 181.

Zbožný mladík se snaží zalíbiti se Bohu. Zbožnost, vychováním v jeho srdci vzbuzená a udržovaná, jest mu vznešenou a mocnou pobídkou, podporující a zdvojující jeho síly; ona jest vládkyní jeho pozornosti, odvrací od něho myšlenky neunavné, jež kolbiště studií a učení třísní a hyzdí, jež przní luzné sny a obrazotvornost znetvořují představami záhubnými. Zbožnost, toto srdce duše, zachová mladíka čistým, a udrží jej čilým a pružným ve studiích. Vynikající katolický spisovatel, August Nicolas, dal této s životní zkušeností se srovnávající pravdě ráz vědecký formulkou; „v jinochu morálka mění se v intelligenci,“ — jinoch zbožný stane se mravným, a jinoch mravný intelligentním. (Monfat.).

Bůh nechce, aby naši chovanci byli zbožni onou zbožností bázlivou, uzavřenou, malichernou, jež svírá řetězy křídla vůle a překáží výkonům povinnosti. Náboženství nechce zbožnost takovou, nechce ji ani církve, ani otcové církevní, a též vychovatelé jinak si zbožnost u vychování představují. Zbožnost u vychování jest ona, jež působí, že chovanec srdcem osvojuje si veškeré ctnosti, rozumem veškeré poznatky pravé vědy, charakterem vznešenost a velkodušnost; zbožnost utvrzuje jej v dobrém a učí jej bez bázně a se zdarem a úsilím potírati zlo.

Konati veškeré povinnosti občanské, mravní a náboženské, povinnosti k Bohu a bližnímu jako dokonalý člověk bez pokrytství, okázalosti a pýchy znamená býti zbožným; Bůh, náboženství a vlast žádají takové zbožnosti. (Depoisier.).

K politování jsou vychovatelé, kteří nutí chovance konati dlouhé modlitby a podrobovati se častým a dlouhým náboženským cvičením nesrovnávajícím se s útlostí jejich věku. Dítě zamění si velmi snadně vnější tyto výkony s náboženstvím samým, a naučí se nelásce, netrpělivosti, nabude nechuti k modlitbě, k výkonům náboženským i k duchovním; jakmile pak stane se samostatným, bývá nezřídka přímo i nepřitelem náboženství. Vychovatelé učtež chovance, aby při službách Božích slučovali v jedno přítomnost těla svého s přítomností ducha a otevírali jej nebeským pokladům, jež se jim formou obřadů podávají.

Rozum a citivost jsou dvě zřítelnice, jimiž paprsek víry a lásky padá do duše, do duše stvořené Bohem a pro Boha; dříve nenalézající klidu, pokud s Ním se nesloučí; duše tato nemůže dlouho odolávati blahodárným účínům tohoto světla. Ale chtějí vštípití náboženství pouhou cestou vnější praktiky, přísných řádů, odměn a trestů, jest počínání bláhové, jež vychová pokrytce a hlupce, nedovedouc okrášlit srdce nebeskými ctnostmi a učiniti je zdrojem moudrosti. („Civiltá Cattolica.“)

Kdo udělí jinochům sílu odporovati zlým příkladům a špatným radám, jakož i všem nástrahám tohoto světa zkaženého a světa kazitele? Kdož bude jim podporou v jejich slabosti a v tolika nebezpečných náchylnostech ku zlému? Kdož ochrání je před úklady, ze všech stran na ně číhajícími? Nebude-li v srdci jejich bázeň a láska k Bohu jakož i zbožnost odvahy plná, pak jest zkáza jejich neodvratná. Svazky, jež je poutaly ku ctnosti, se uvolní, na rtech objeví se jim brzy úsměch lhostejnosti a pohrdání, až stane se úsměškem neznabožství a neřesti — a ten na vždy zhyzdí rty skropené krví Boha jejich při prvním sv. přijímání. (Dupanloup.).

Zbožnost není nic jiného než láska k Bohu a neznám na světě srdcí, jimž snadněji jest ji lze vštípití, nežli srdce dětská. Vše jest v nich ještě čisté, živé, prosté, vznešené a horoucí, vše jest stvořeno pro tuto vznešenou a svatou lásku, a tento plamen snadně lze tu rozlítiti. Ač zbožnost není v nich vždy něžná a cituplná, přece vždy je srdečná, důvěry plná, pravdivá, nepřetvařovaná, tak, jakou má býti, či, jak praví Fénelon, že v jejich přetékajícím srdci stává se láska k Bohu zdrojem nejlepších citů a ctností.

(Týž.).

Něco ze školní diaetetiky.

Podává Boh. Hakl.

Diaetetika a její potřeba.

Každému dojista na tom záleží, aby tělo své zdravé a silné zachoval a dobu života svého, jak možná nejvíce prodloužil, by jsa prost chorob a neduhů všelikých práci svou konati, povinnosti povolání svého plniti, člověčenstvu užitečným býti a jedenkrát pokojného stáří se dočkati mohl.

Avšak to vše zakládá se na tom, aby každý věděl, jak má (jsa jinak od mladosti zdrav a zdravými čidly, též údy obdařen), zdraví svého šetřiti a život svůj spořádati, aby cíle toho dosíci mohl. A s tím seznámiti jej má diaetetika.

Jest tedy diaetetika vůbec umění, život svůj (hlavně tělesný) dle jistých pravidel spořádati, aby zdraví zachováno, život milým a příjemným učiněn a jak možná nejvíce prodloužen býti mohl.

Že věc ta nikomu takovou zdáti se nemůže, na níž by nezáleželo, patrně z přirozené lásky k životu, leč by kdo zoufalec byl a živ býti nechtěl, což jest ovšem nepřirozené.

Otázka tudíž, zdali znalost diaetetiky potřebna jest čili nic, neměla by ani položena býti, poněvadž užitečnost, ba potřebnost diaetetiky každému samozřejmě jest, nebo kdo jest nepřitelem sobě samému? kdo nepřeje si, býti zdrav, silen na těle, vesel na duchu? kdo netouží, prodloužiti sobě života a dočkati se vysokého, klidného stáří?

Proto užitečnost a potřebnost diaetetiky, sama sebou patrna jest a dojista trestu hodné by bylo, kdyby kdo, moha jí aspoň poněkud seznati, toho učiniti nechtěl. Zdraví jest vzácný dar, který člověk obyčejně potud málo cení, pokud jej má, jakmile však jedenkrát zdraví pozbyl, vidí teprve, čeho pozbyl a poznává, že nic na tomto světě nenadváží cenu zdraví. Co by mnohý za to dal, kdyby předešlého zdraví opět nabýti mohl, jež sám lehkomyšlností svou snad byl zmrhal! Co obětuje peněz, podstupuje outrat, aby zdraví opět nabyl a nic nebývá platno? Jaká radost, jaká útěcha může býti na světě beze zdraví? Vidí churavec, že neužitečen, nepotřeбен jest na světě, ano že břemenem jest sám sobě i jiným. Co si přeje? smrt! Bez útěchy, bez radosti, nezřídká u velikých bolestech tráví dny života svého a bídne se vleče tímto životem! Co divu, že čeká a přeje si, aby jej smrt jižjiž bídného, strastiplného života tohoto sprostila, do něhož sám buď neznalostí anebo nešetřením diaetetických pravidel se byl uvedl? I kdoby ještě tvrditi chtěl, že znáti diaetetiku a její pravidla jednomu každému není prospěšno a užitečno?

Učiteli třeba jest znáti alespoň hlavní pravidla diaetetiky, obzvláště školní.

Důležitý nad míru jest úřad učitelův; do rukou jeho položeno jest blaho pokolení budoucích; neboť co rozzívá, zkvete teprv po mnohých letech. Práci jeho není viděti hned a prospěch z ní plynoucí, ale to vše ukáže teprv budoucnost. Škola klade základ blaha jak duchovního, tak tělesného blaha tisíců!

Chce-li položit učitel základ i ku blahu svému jest neposledním toho činitelem dojista zdraví. Ano zdraví, a to pevného zdraví vymáhá na něm nejen blaho a spokojenost jeho vlastní a blaho jeho rodinné, ale hlavně a přede vším jeho úřad, který jest pracný a namáhavý. Neboť co by pořídil ve škole, sám jsa churav? Proto znalost diaetetiky nejprv vzhledem ku jeho vlastní osobě, pak k jeho rodině a úřadu nejvýše jest mu potřebna.

(Pokrač.).

D r o b n o s t i.

Čtverlístek zednářských zásad vychovatelských. Solnohradský list „Katholische Kirchenzeitung“ přinesla dne 24. února t. r. dle strassburského „Elsassana“ kratičký, avšak velmi zajímavý článek: Freimaurerei und Fürstenerziehung. Hoed při čtení napadla nám myšlénka, že by stať ta byla vítanou mnohým čtenářům „Vychovatele,“ a proto neváháme se s nimi o ni prostě sdělit.

R 1785, tedy asi před 100 lety, ohlíželo se Bavorsko po nějakém vhodném hofmistru pro mladistvého nástupce trůnu. Rozumí se samo sebou, že illumináti či lépe snad zednáři všemožně usilovali, by tak důležitý úřad byl svěřen některému schopnému „bratru.“ Lóže napjala všechny síly, označila už jednoho ze svých členů hofmistrem, už měla jistotu takorčka v hrsti: tu hladkým úhořem vymkly se jí mimo nadání chytře nastrojené léčky z rukou. Dábelský plán byl odkryt, veškerá korrespondence věci se týkající skonfiskována, „budoucí“ hofmistr — a s ním i někteří jiní z čisté chásky — dostali se ne do královských, nýbrž do soudních síní. Však hlavnímu strůjci celé té záležitosti, známému Weisshauptovi, podařilo se uniknouti pronásledování. „Bratr“ „bratra“ neopustí, Weisshaupt našel bezpečné útočiště u br. . . vévodů saskogothajského a saskokoburského. Ramení světskému sice ušel, však zanechal po sobě listiny, které zároveň se soudními akty podávají krásný obraz instrukcí, jež označenému hofmistru byl dal. Stručně znějí asi takto:

1. Hlavně o to pracovati třeba, by princ nabyl rozsáhlých, však nikoli důkladných vědomostí. Co se týká náboženského stanoviska, bylo by prý nerozumno zpřímá útočiti na náboženský cit mládeži vrozený. Daleko výtečnejší a jisté služby prokazuje tu cesta nepřímá; stačí třebaš při vyučování poukazovati vždy na nesrovnalost víry s vědou.

2. Vychovateli jest důkladně poznati povahu svého svěřence. Zvláště o dvou věcech musí míti jistotu: které zábavy těší nejvíce prince? Kterými náklonnostmi a vášněmi jest hlavně jeho mladistvé srdce zmitáno? Poznaje to, snažij se vychovatel náklonnostem a vášním dávatí patřičnou potravu. Jednáš-li takto s mládeží, není ti nesnadno k jejímu lehkomyšlnému srdci se dostatí, mládež si tě zamiluje, bude k tobě uznalou a poddá se zcela tvému vlivu. Však třeba při takovém „krmení“ šetřiti míry, aby chovanec se nepřesytí, třeba totiž vždy prohlédati k tomu, by duševní hlad nikdy ukojen nebyl. Rozsáhlé a ledabylé vědomosti jsou matkou marnivosti. Této budiž lichoceno; chválou zajisté lze vždy nezkušenou mládež svěsti.

3. Nemaľou pozornost věnovati dlužno výboru lektýry. Jest na bílé dni, že tak zvané krásné písemnictví musí býti hlavním předmětem zábavy princovy. Vůbec pak jen spisy psané v duchu lóže a jen zednářští spisovatelé buďtež na výsost chváleny, perlami nazývány; spisovatelům pak, kteří nepíší v duchu zednářském a jež lóže pro sebe získati nemůže, budiž přezdívano hlupců, zpátečníků, Jesuitů.

4. Velmi důležito jest při vychování mládeže buditi v ní zájem pro samovraždu a ponenáhlu úctu k ní. Z té příčiny snažij se vychovatel samovraždu líčiti jako čin mužného ducha, zvláště v jistých případech.

Krásný a ušlechtilý čtverlístek zásad vychovatelských! Prozířetelnost Boží sice nedopustila, by čtverlístek ten bavorského prince zdobil a šlechtil, však kdesi daleko . . . ! Kdo chce, vysvětlí si tím způsobem mnohé záhady státní jak bývalé tak jsoucí. Ne každému princovi vychovatelem Fénelon. S.

* * *

Čeho bychom sobě žádali od nového jednotného katechismu? Aby byl psán prostě, srozumitelně a česky; nikoliv učeně a německy českými slovy. Definice nechť jsou stručné a jasné, dětem snadno srozumitelné. Věty jednotlivé buďtež krátké tak, aby je bylo možná jednou, nanejvýš dvěma otázkama vystihnouti, a nebylo k tomu třeba tří až i čtyř otázek.

Nechť se napřed zdělá katechismus velký; malý ať jest výtah z velkého, tak aby byly hlavní definice u obou stejné, a nikoliv jiné v malém katechismu a jiné ve velkém.

Při rozčlenění nechť nejsou shrnovány dvě věci do sebe. Nezamlouvá se zajisté tento způsob: Zpověď pravého kajcníka jest: 1. upřímná a zřetelná, 2. úplná.

Upřímně a zřetelně se zpovídá, kdo vyznává hříchy své, jak je byl poznal a všecko tak říká, aby mu zpovědník rozuměl! — Děti se tím matou. Lépe by bylo říci: Zpověď pravého kajcníka jest: 1. upřímná, 2. zřetelná, 3. úplná, a dle toho vysvětlení podati.

Když se stanoví: Ke každé svátosti náležejí tři věci (t. viditelné znamení, 2. neviditelná milost, 3. ustanovení od Pána Ježíše), bylo by záhodno důsledně vytknouti při každé svátosti každou z těchto tří věcí. Po našem soudu bylo by užitečno povšimnouti sobě při zdělávání nového katechismu jednotného v mnohé věci katechismu pana Jana Doležela, bývalého profesora náboženství v Mor. Ostravě. —k.

* * *

Sv. Čech obrnil své „Pestré cesty po Čechách“ velmi obšírnou předmluvou řídkého tisku, z níž pro svůj účel vyjímáme, co čteme na str. 27. Nevydávají prý dotčené knihy „pro útlou mládež, kruhy rodinné a nezkažený národ.“ „Moji cestovatelé jsou sice daleci nemravných úmyslův, ale nezají také tou liliovou řízou nevinnosti, do jakéž by u nás různí strážcové ctnosti nejraději veškeré spisovatelstvo oblekli. Abychom tedy předešli obvyklé výtky s této strany... atd.“ — Cítíte, kam míří konečky těchto špiček?

My k nim podotýkáme leda tolik. Nesníží-li se Sv. Čech — jakž očekáváme — ke hnusnostem, jaké jistým jeho kolegům od péra dopomáhaly k pochybné popularnosti jistých „kruhův,“ neučiní nic hrdinského, nýbrž jen to, čím jest povinen své literární minulosti a osobní cti. Ale z těchž pohrutek neměl by svého vtipu, sic osvědčeného, přibrušovati na těch, kdož se u nás nemravnosti v písemnictvu staví na odpor. Nebylo by těžko z vlastních slov Sv. Čechových dovoditi, jak neradno jest zažehati — byť jen svíčku — tomu rohatému, aby také neměl za zlé. Jak vznešeně pojal ilustrator Oliva onu „útlou mládež, kruhy rodinné a nezkažený národ,“ ukazuje figura ve spodním rohu téže 27. strany. Člověk okamžitě neví koho litovati, zda „nezkaženého národa“ či kreslice, či obou. J. V.

K otázce č. 1. podáváme ještě jako odpověď následující rozhodnutí jisté c. k. okresní školní rady v Čechách:

Správě obecné školy v D.

Dle §. 48. zákona ze dne 2. května 1883. jest správa školní povinna sůčastniti se v dohlídce nad mládeží školní při cvičení náboženském prostřednictvím učitelů příslušného vyznání. Ze správy, kterou jsme v příčině stížnosti důstojné duchovní správy v D. ze dne listopadu 1886 číslo žádali a kterou nám správa školy z listopadu 1886 předložila, jde na jevo, že se stížnost ta na mnoze na pravdě zakládá a že v příčině té správa školy platných vynesení a nařízení vyšších vždy nešetřila.

Proto vidí se nám zapotřebí, abychom správě školy následující uvedli na paměť:

1. Dokud příznivější povětrnost trvá, chodí dítky školní také všedního dne do chrámu Páně. Do které doby se tak díti má a kdy docházení do chrámu Páně opětně na jaře počíná, o tom snese se sbor učitelský v řádné poradě své domácí. Bere při tom ohled na skutečné poměry místní a klimatické a zároveň na vydaná v té příčině vyšší nařízení.

Na správci školy jest, aby nepřistojná, nezákonná usnášení nepřipouštěl a podřízené učitelstvo ku konání povinností přiměl a, pokud třeba, odpomoci u věci v cestě úřední se domáhal. Kde jsou dítky školní co takové, tam konán býti musí také dohled se strany učitelů.

Pro všední dni dostačí, když se dohled vykonává střídavě se strany jednotlivých učitelů dle pořádku poradou ustanoveného.

2. V neděli a ve svátek chodí dítky po celý rok do chrámu Páně a sice na ty služby Boží, na které přijíti se jim nařídí, o čem se správa školy s duchovní správou místní přátelsky dorozumí a tu pak konati jest vedle nařízení velesl. c. k. zemské školní rady ze dne 17. prosince 1883. čís. 37948. dozor nad dítkami s účastněním se celého sboru učitelského.

Pouhé přivedení žáků ke kostelu a zanechání jich samotných ve chrámu Páně dozorem nazváno býti nemůže.

Z c. k. okresní školní rady v

N. N., c. k. okr. hejtman co předseda.

Spisy redakci zaslané.

Obrázková knižnice pro mládež. Dílo 2. Řídí St. Řehák-Kamenický. — Učitel č. 3. 4. a 5. Red. Frant. Dlouhý. — Jana Amosa Komenského Sebrané spisy vychovatelské, svazek 1. 2. a 3. Rediguje a vydává Fr. Bayer. Posudek o spisech těchto přineseme co nejdříve. — Časopis učitelek s přílohami: Škola mateřská, Škola ženských ručních prací, Rozhledy po lidumilství č. 4. Red. Em. Schmutzrová. — Máj a Jaroměřské listy č. 7. Red. F. L. Popelka. — Česká Koruna. Vydává a red. M. Wachek ve Strakonicih. — Malé noviny pro děti. Roč. II. č. 8. Nákladem „Českého knihkupectví a antikvariátu“ Dr. Frant. Bačkovského. — Kubešova Bibliotéka moravská. Roč. II. č. 10. a 11. — Růže Dominikánská. Katol. časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. — Slova pravdy. Laciné čtení pro lid. Vydává Edvard Brynych. Číslo XI. a XII. (Pana Františka Josefa Musila slovo všem věrným Čechům na uvážení a První Máj. Napsal Tomáš J. Jiroušek). Odporujeme opět. — Vlast. Red. Tomáš Škrdle, roč. VII. č. 7. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček (Pokr.). Mohamed a jeho učení. Nakreslil Václav Petřů (Pokrač.). Pod křížem. Cyklus znělek od Vojtěcha Pakosty (Pokr.). Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.). Matice slovanská po smrti slavného biskupa Moyses. Napsal Tóma Šmýd. (Pokr.). Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Pokr.). Dělnický sociální tisk v Rakousku. Píše Tomáš Jos. Jiroušek (Dok.) Z Prácheňského kraje. Příspěvek ke studiím dějepisným od P. Jos. Svobody Tov. J. (Pokr.). Tisková propaganda. Napsal Frant. Vaněček. Z národního divadla. Píše Jos. Flekáček. Literatura. K číslu tomuto přidána jest opět vědecká příloha o celém archu, v níž pojednává P. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. důkladně a poutavě o původě náboženství a prvotné jeho formě. Pravíme opět, že vědeckou touto přílohou získala „Vlast“ mnoho a s „Vlastí“ i čtenáři.

Obsah „Vychovatele“:

Škola a rodina. (Podává Klement Markrab. Dokončení). — Dějepisné ideály p. Sokolovy. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování). — Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné. Podává J. Lepař. (Dokonč.) — Sirotčinec. Úvaha o vychování sirotků v ústavě a v rodině. Podává Al. Matuška. (Pokrač.) — Náboženství ve výchování. Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček. (Pokračování). — Něco ze školní diasetiky. Podává Boh. Hakl. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupecům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Dějepisné ideály p. Sokolovy.

Píše František Pohunek.

(Dokončení.)

Míti v srdci živou víru v Boha, víru pravou, a nehroziti se z lásky k Pánu Bohu vyznati pravdu, byť za to člověku hrozila i smrt třebaž v plamenech neb hlubokých dolech, jest ovšem hrdinství, kteréž zasluhuje obdivu a úcty a mocně vyzývá k milování Boha a statečnému vyznávání pravdy třebaž by obé spojeno bylo s velikými oběťmi. Že by však byl ten anebc ti, jež tuto má na mysli pan učitel Sokol, byli z e m ř e l i proto, že z lásky k Bohu v y z n á v a l i pravdu, to dokázati, bylo by mu zajisté velice těžko. Ve spisech Husových, kterýž chtěl mistrovati a poučovati papeže i koncil sám však pro svou pýchu a umíněnost nebyl přístupten poučení žádnému, nacházejí se velmi mnohé bludy, z nichž by některé, kdyby měly býti uváděny v skutek, musily konečně zničiti nejen veškerý mravní a náboženský řád, nýbrž i veškerý řád společenský, proto že důsledně jsouce prováděny, brzy by zplodily úplnou anarchii se vším násilnictvím a všemi hrůzami (viz na př. jeho učení o hříchu.) Kdyby smrt v plamenech sama o sobě byla důkazem, že kdo ji podstoupil, trpěl pro pravdu a z lásky k Bohu: pak byl by umřel pro pravdu a z lásky ku Pánu Bohu nejenom Hus, nýbrž i taky Martinek Hůska, jenž se odchýlil od učení Táborů a za to byl vězněn na rozličných místech, potom v Roudnici katu odevzdán a na rozkaz Žižkův i se svým soudruhem popálen v bocích až ke střevům, a když i nyní stále na svém stál, tvrdě že má pravdu, do sudu zabeďněn a se svým soudruhem společně spálen (Palacký, Dějiny III. 2. 14—21.).

Kdyby smrt v plamenech sama o sobě byla důkazem, že kdo ji podstoupil pro svoje náhledy, měl úplně pravdu, pravdu vyznával a Boha miloval: byl by měl pravdu a byl by pouze pro pravdu umřel i Petr Kániš se soudruhy svými, jimž pro „blouznění chiliastické“ (slova Palackého) nebylo popřáno žádného pobytu na hoře Tábor, ba ani ne dlouho na Příbeenicích, neboť i odtud byli vypuzeni bratry Táboř „a to v kruté zimě“ a skrývali se v lesích dražických, až přichvátal Žižka a „na ty kacíře vš

silou se obořil“ (Palacký), z nichž některé zahnal, jiné zjímá, a když se nechtěli bludů svých odřici, ač „s nimi mnoho bylo pracováno,“ všecky bez milosti — padesáte osob obořilho pohlaví! — ve vsi Klokotech u města Tábora upáliti kázal! Ano za podmínek výše vzpomenutých byli by jenom pravdu hlásili, pro pravdu a z lásky k Bohu zemřeli i taky Adamníci, Naháči a Mikulášenci, kteréž Palacký zove šílenci a na kteréž Žižka „ku konečnému a úplnému vyhlazení jejich“ poslal svého hejtmana Bořka Klatovského se 400 oděnci, jenž byl v boji s nimi sice usmrčen, jakož i mnozí jeho soudruzi, ale „konečně byli zoufalci přece přemoženi a mečem neb ohněm vyhlazeni“ (Palacký, Dějiny III. 2. str. 22—25.). — Všichni však pravdy jistě neměli (ačkoliv všickni kráčeli k smrti s myslí veselou pro mínění svá), proto že si v mnohém odporovali a „pravda nemůž' odpírati pravdě.“ Co pak se týče smrti „v hlubokých šachtách Kutnohorských,“ ví Sokol zajisté tak dobře jako my, že smrtí touto trestali „Horníci, větším dílem Němci,“ Husity ne tak pro jejich „pravdu“ (!), jako spíše hlavně z příčiny té, by „jim opláceli tímto způsobem křivdu kostelům a duchovním v Praze činěnou“ (Palacký, Dějiny III. 1. 338). Že pak Husité zuřili proti katolickým kněžím, kostelům a klášterům s fanatismem a vandalismem v Čechách druhdy neslýchaným, vyznal sám Palacký ve svých „Dějinách“ na místě ne jednom. Kdyby se byli Husité zdrželi tohoto fanatismu a vandalismu, bylo by to nikdy nedošlo k metání do šachet kutnohorských.

Hledíme-li na věc se stanoviska výchovatelského, neváháme vyznati, že by se měly po náhledu našem předváděti dětem na obecné škole z domácích dějin trochu jiné obrázky, a teprv že by se mělo upustiti u výkladu dějin ve škole obecné od „zastavování se u lidí, kteří nesmějíce se scházeti ke společným modlitbám veřejně za bílého dne, za to tím vroucněji a úpěnlivěji modlívali se času nočního v lesních roklích, kam sešli se s nebezpečenstvím života,“ nebo předváděním těchto obrázků nenaučí se děti jinému, leč jen pohrdati autoritou církve a pak každou autoritou vůbec a jednati ve všem, obzvláště pak u věcech víry a mravů jenom dle vlastní třebas i směšné umíněnosti a svéhlavosti. Nebo jací to byli u nás lidé, kteří nesměli se veřejně scházeti ku společným modlitbám atd.? Byli to snad lidé, jakými byli křesťané prvních století? Byly obzvláště noční jejich schůzky prosty vad a chyb? Toho tušíme neosmělí se tvrditi nikdo, ješto známo jest, že to byli většinou lidé patřící k sektám blouznivců a výstředníků a k různým sektám protestantů německých, jako na př. Adamité (nikoli Adamité z doby husitské, nýbrž pozdější); Luciperiáni; sekta rabína Mendla, jejíž vůdcem byl krejčí Jan Pita a jejíž členové měli sobotu za den sváteční, podrobovali se jako židé obřízce atd.; sektě této podobná sekta na Moravě, kteráž hlásala vedle bludů jiných, že prý i ženy mají býti společny mužům všem; dále Novokřtenci, Abrahamiti a mnohé sekty jiné, na jejichž schůzkách se páchávaly mrzké orgie. Sekty protestantské udržovaly stále spojení obzvláště s Pruskem a proto bylo jejich potlačení považováno za státní nutnosť,*) mimo to též trpěly všecky tyto sekty pod vlivem zásady a praxe protestantské: *cujus regio, illius religio* čili že má panovník úplné právo rozhodovati o náboženství svých poddaných, kterouž to zásadu osvojili si i taky někdy panovníci katoličtí a užívali jí proti rozličným sektám protestantským, nikdy však s nimi nenakládali tak krutě a bezohledně, jako nakládali vladaři protestantští, podněcováni jsouce praedikanty, se svými poddanými katolickými.

Co pak by asi říkal pan Sokol, co by říkali bratři protestanti, kdybychom tak my katoličtí kněží a kdyby katoličtí učitelové u nás a jinde „zastavovali se“ u výkladu dějin u lidí katolíků, kteří nesměli se k modlitbám společ-

*) Jak by as byl s těmito sektáři a blouznivci naložil „bratr“ Žižka? Byl by je prostě poručil vyhladit mečem a ohněm.

ným scházeti ani za bílého dne, ani za noci v lesích a roklicích, kteří nesměli ani ve svých příbytcích sloužiti Bohu po katolicku, proto že nebyli ani chvílku jisti před slídiči a pochopy, u lidí, kteří pro víru byli zbaveni všeho majetku, kteří pro svou katolickou víru od protestantů byli čtvrceni, při živém těle rozparováni a pak vnitřností krutě zbavováni, věšeni, pálení, mečem stínáni, u lidí na něž vojevůdce Žižka, když sevřeni byli v úzké místnosti, naházeti dal slámy a smřly a pak je upálil, u lidí, kteříž bratry Táboř hromadně byli zavírání do stodbl a tam pálení? —

My toho ovšem neučiníme; ale dejme tomu, že by někdo z nás dal tento návrh: to by byl poplach, hluk a rámus, že chceme štváti a školní děti naplňovati záští a fanatismem proti jinověrcům, a v této vřavě by jistě nemlčel ani pan Sokol!

Chce-li zmíněný paedagog dále upozorňovati naši školní mládež na ten „český lid, který před slídivým zrakem pochopův a žoldnéřů skrýval své milé české knihy,“ mohli bychom my s větším ještě právem a zcela dle pravdy upozorniti opět na to, že nebyly lidu odnímány české knihy vůbec, jak by se mohlo souditi z výroku p. Sokolova, nýbrž jen knihy notoricky bludařské a pověrečné a pak buď z úmysla falšované, aneb četné chyby a nesprávnosti obsahující překlad Písem svatých, o kteréžto chyby a falešný překlad opírali sektáři bludné svoje učení. Že pak všichni původcové sekt Písmo buď násilně překrucovali anebo z úmysla falešně překládali, jest věc vůbec známá a dokázaná. Dále bychom mohli ukázati na to, že nikdo nikdy nezničil tolik vzácných knih českých a listin důležitých, jako bratří Táboři a Husité vůbec. Nebo co tu knih bylo spáleno a roztrháno při vypalování a drancování kostelů a klášterů! co jich jen v Praze bylo zničeno, když „se města zmocnila loupežná anarchie, když množství domův vybito jest násilím,“ když husitská „chasa“ zloupivši židy „obořila se na všechny kolleje, je vytepala a knihy mistrův a jiných učených lidí, též knihy obecné v librării některé pobrala a jiné zkazila a roztrhala“! (Palacký, Dějiny III. 2. 150.)

Těž bychom mohli ukázati na to, jak se v jiných zemích pátralo a slídilo po knihách katolických, jak se slídilo po každém i nejmenším katolickém odznaku, jak byly nejen příbytky osob, na nichž lpělo podezření, že se přidržují aspoň potajmu katolicismu, z rub na rub prohledány, nýbrž i jak byly ženám a dívkám od slídičů protestantských i copy rozplétány a vlasy bedlivě prohledávány, zdali snad by v nich neměly ukrytý nějaký odznak katolicismu. Konečně bychom mohli užiti i slov samého pana Sokola: „Nechť krouť pokrytec oči (sic!) nad tím, že v husitských válkách zhyнула ta ona stavitelská nebo jiná umělecká památka“ a mohli bychom vším právem říci: Je-li pokrytectvím litovati toho, že ve válkách husitských zničeno bylo zbytečně, svévolně a zúmyslně takové množství uměleckých památek, pak jest pokrytectvím stokráte větším ukazovati na zničení některých bludařských a bezcenných pověrečných knih a menších traktátků a vyhlašovat to stále a stále za věc příliš krutou, ne-li docela za národní neštěstí, a farizejské takové pokrytství nejmeně sluší paedagogovi na škole „vzorné.“

Píše-li konečně pan učitel Sokol, že se učitelům při dějepisném vyučování sluší zastaviti „u těch našich vesničanů, kteří hrdě odmítli každou odměnu, která se jim slibovala za zradu na věci národní,“ souhlasíme úplně, díme však směle, že na té straně, na které stojí s náhledy svými dějepisnými pan učitel Sokol, vzorů takových jest velmi po skrovnu. Jak statečně na př. odolávali slibům a hrozbám pruského krále Bedřicha II. Čechové katoličtí, z nichž se žádný nedal za žádnou cenu pohnouti k dodávání píce a potravin pro vojsko královo, a teprve ne ku spionáži ve prospěch vojska pruského, spíše před ním všecko i sami sebe ukřývali v lesích, zanechávající příbytky své prázdné, tak že se Bedřich pro nedostatek spíše a potravin z krajín obydlených Čechy katolíky musil uchýliti do krajů jemu v příčině

této mnohem příznivějších. Docela jinak chovali se k němu čeští protestanté a vůbec všichni nekatolíci, nebo tito jej přijímali všude s velkou radostí. Vůbec by bylo o vlastenectví nekatolíků v království českém, nevyjímaje ani českých bratří a protestantských českých emigrantů vůbec, lépe pomlčeti, bychom nebyli přímo nuceni na vlastenectví to trochu si posvítiti.

Svrchu již bylo připomenuto, že potomci českých Husitů studovali ve Wittenberku, odkud s sebou do Čech přinášeli lutheranismus a nechť ke všemu českému; rovněž bylo již připomenuto, že jednání odbojných stavů protestantských r. 1618 nebylo vlastenecké, což dokázali patrně tím, že byli ochotni buntovati se s každým cizákem, nechť si byl kdo byl, jen když jim skrz něho kynula pomoc, aby uhájili svou vládu a moc. Proto volali na pomoc muže opilce a spiklence, jakým byl Bethlen Gabor, proto volili za českého krále kalvína a Němce cizáka Bedřicha Falckého, proto najímali do vojska svého skoro výhradně jen Němce cizozemce. Po nešťastné bitvě bělohorské uchýlili se protestanté čeští, podněcováni svými praedikanty, z nichž mnozí byli Němci cizinci a český vůbec ani neuměli, podněcováni „proroky“ a blouznivci náboženskými, raději pryč ze země, než by se byli ve svých praetensích a ve své nenávisti proti domu rakouskému trochu mírnili a hledali smíření se řádným svým panovníkem; z ciziny pak kuli ustavičně pikle proti staré vlasti své a spolehali stále a stále na pomoc z ciziny, na Švédy, na Turky, ano později byli někteří přímo agenty ve službách krále Pruského, jako na př. Liberda, jenž měl stálý úkol cestovati po Čechách a buditi všude nespokojenost se stavem věcí v Čechách, slibovati pomoc krále Pruského a pobádati k vystěhování do jeho země. Emigranti pak čerpali vždycky tím větší naději a tím větší vždycky mívali radost, čím větší hrozilo Čechům nebezpečí od vpádu vojska cizího. Tak se dalo za vpádu vojska saského r. 1631. a 1632., tak se dalo též za vpádů švédských, jimž mnozí konali služby špionské, je nadšeně vítali a s velkou radostí oslavovali. Tak psal i Komenský 27. listopadu 1651 list Hartlibovi, v němž napsal do slova: „Velice jsem příčinou jich zkormoucen, když je tak vidím obklíčeny zeměmi císařskými, že dají se v ochranu některému vladaři protestantskému je příliš daleko.“ Ano Komenský a souvěrci jeho dali se úspěchy krále švédského Gustava Adolfa tak uchvátiti, že ho „srovnali s Mojžíšem a Josuem, jako by on právě s tak hodnou vážností s nebes přišel, aby strojí války s jinými národy“ a že na něj skládali veškerou svou naději, jej slovy nadšenými oslavovali, tak že jim to až i sám anglický protestant Workthington za skvrnu přičítá a o nich praví, že snad právem nyní zarmoucení jsou, „poněvadž příliš velebili posledního krále švédského“ (viz článek Josefa Šmahy: „Jednota bratrská, Komenský a Angličané od r. 1557 do r. 1662“, v letošní „České škole“ č. 2. a 3.)

Mnohem hůř ještě osvědčili svoje české „vlastenectví“ nekatolíci moravští Valaši, neboť „spojili se v posledních letech třicetileté války přímo se Švédy proti císaři a posádce švédské v Olomouci dodávali potravu“ (Dr. Rezek: „Dějiny prstonárodního hnutí náboženského v Čechách,“ část první, str. 39. a pozn.). Protestanté slezští vítali opět s velkým nadšením švédského krále Karla XII., když r. 1706. projížděl Slezskem do Sas, a podávali mu prosebné listy, by se jich ujal. Podobně jednali nekatolíci sedláci čeští z okolí Litomyšle, neboť poslali témuž králi švédskému stížnost o svém utrpení, opatřenou prý několika sty podpisů, v níž ho prosili, by se jich zastal a jim dopomohl k volnému vyznávání nekatolického jejich náboženství (Dr. Rezek l. c. 60—61.)

Kdyby tak byli někdy učinili čeští katolíci, oj, to by se to stále přetřásalo a stále by se to kladlo za vinu i katolíkům nynějším, o nichž by se s pathosem rozhlašovalo, že nemají a neměli vlastenectví žádného; že však tak činili nekatolíci, mlčí se o tom, mlčí důsledně a když se o tom zmíní dějepisec, tu slova jeho na známých místech budí nevoli a hledí se důsledně

umlčovati. A co pak by teprv říkal veškerý liberální svět, kdyby tak byli čeští katolíci učinili to, co učinili za panování Marie Terezie bratři protestanté ve Slezsku a v Čechách? „Ochota a radost, s jakou nekatoličtí poddaní rakouští šli vstříc nepříteli domu Rakouského (Bedřichu II.), byla zločinem politickým, ba činnost jednotlivců i velezrádou“ (Dr. Ant. Rezek l. c. 106.). „Jakmile Fridrich II. v prosinci 1740 vtrhl s vojskem do Slezska a vidělo se, že dojde k válce mezi ním a Marií Terezií, nastalo mezi tajnými nekatolíky v zemích Rakouských velké pohnutí. Slezští protestanti, jak povědomo, skoro vesměs netajili se sympatiemi pro Fridricha II. a usnadňovali mu vedení války v cizí zemi velice“ (ibidem). Fridrich II. sám napsal, že prý ve Slezsku „též náboženství, tento posvěcený předsudek lidu,“ pomohlo mysle obyvatelů nakloniti Prusku, neboť, jak dále: „dvě třetiny Slezska obývány jsou protestanty, kteří viděli v králi (pruském) spasitele s nebe seslaného“ (Viz Vlast r. IV. str. 431.). Podobně byl vítán Fridrich II. i v Čechách, pokud totiž byly obydleny protestanty a náboženskými blouznivci: „Na Opočensku sedláci, když Fridrich II. ve Slezsku stál, veřejně při dělání panských dřev zpívali písničku:

„Brandeburku, podej ruku,
a my tobě více,
játra, srdce, plíce;
Brandeburku, podej ruku“ etc.

I v letech potomních nejeden Čech připomíná se jakožto „partajník pruský“ a vždy musí mysliti se, že to byl nekatolík. (Dr. Rezek, l. c. 106—107.). Za to však si Fridrich II. trpce stěžoval do katolického obyvatelstva v Čechách, že prý jest oddané s duší i s tělem domu habsburskému, že chová ku Prusům odpor a nenávisť nepřekonatelnou, nechce jim ničeho ani za drahé peníze prodati, před nimi utíká a za žádnou cenu že nikdo z nich nechce — dělati špeha (Vlast l. c. 432.) To zní trochu jinak, nežli co napsal též Bedřich II. o protestantech slezských a českých, o nichž bychom mohli vypravovati, jak se i později utíkali o pomoc ku vládám cizím do Pruska, do Řezna (1764), k ruskému caru a jak se v některých krajinách českých ještě r. 1866 radovali z toho, že vpadli do Čech Prušáci a zvítězili. Připomenem však toliko list „Obyvatel kraje Chrudimského a jiných krajů v Čechách,“ ke králi pruskému Fridrichovi, v němž nekatoličtí Čechové „v sírobě a bídě své utíkají se pod velemocná ochranná křídla jeho“ a pro Boha jej prosí, by se jich ujal, „by pozvedl se jak statečný Gideon s mocí vojenskou a potřel nepřátele boží mocí ozdrojenou,“ ku konci pak listu doslovně dává toto: „Prosíme tedy, králi a pane nejmocnější, abyste brzo přijíti ráčili a my pak s bratry svými ze žalářů osvobozenými zapějeme velebné Hosannah a nepřestaneme dříve na modlitbách pozvedati ruce k nebesům, dokud Hospodin celé království České pod moc a žezlo Vaší královské důstojnosti nepřivede“ (Viz Dr. Rezka: Dějiny hnutí nábož. str. 131—133.).

Tak rozuměli lásce ku vlasti, rodnému jazyku a věrnosti ku svému legitimnímu králi a císaři čeští — nekatolíci. Leč dosti o tom. Vlastence takové si zajisté Sokol míti nepřeje. Jací pak vlastenci a jací občané mohli by vyrůstati z mládeže takové, již by se vyprávělo s nadšením o ženách a mužích takových, kteří, když nemohli žíti ve vlasti podle hlavy své bez uznání řádné autority církevní a bez upřímného podrobení se řádné světské vrchnosti, odešli z vlasti pryč a v cizině čekali, mámeni jsouce „proroky“ a blouznivci, na — zkázu říše rakouské a církve katolické — orla a Babylonu? Jací asi lidé vyrostli by z mládeže, již by se hlavně vyprávělo v dějinách o vraždění a pálení, již by se dávali za vzor muži, kteří, třebaž tušili, že nemají pravdu, přece stáli tvrdošíjně na svém a v neústupné domýšlivosti chtěli mistrovati ty, jimž byli po zákonu povinni poslušnost? —

Zajisté jen lidé neústupní, umínění, tvrdoblaví, poučení nepřístupní, lidé nepoddajní, kteří by třeba i svým učitelům veřejně vynadali, jako to učinil v Leopoldově ve Vídni učitel Schäferovi veřejně na ulici bývalý jeho žák, sotva že vystoupil ze školy (Freie paed. Bl. č. 13. str. 191.), lidé, kteří by se zálibou ničili a kazili všechno, co by jim jen poněkud stálo v cestě. Tento kazisvětský pud a vzdorovitost jsou již beztoho u četných zástupců moderní mládeže tak dost vyvinuty, jak by o tom mohli vypravovati zvláště páni učitelé, kteří vyučují učenníky. I my bychom o tom dosti mohli vyprávěti; jelikož však víme, že se o tom raději mlčí a před širší veřejností že se to zakrývá, pomlčíme o tom též a uvedeme pouze hlas učitele Jana Wawrzyka, jehož liberálnost nemůže nikterak brána býti v pochybnost a jenž o vídeňské mládeži píše do slova takto: „Mravní vzdělání vídeňské školní mládeže žádá mnohem větší starost a péči se strany všechúčastněných faktorů a proto musí škola vídeňská za příčinou mravního vzdělání mládeže opatřena býti prostředky zcela jinými nežli škola vesnická a škola maloměstská... Se surovostí citu setkáváme se u mládeže školní často. Též můžeme pozorovati že mládež ukáží s rozkoší a zálibou pudu smyslné, a že jí všechno působí nechutí, co jí v tom překáží. Mládež tato trápívá se zálibou zvířata a má z toho radost, když může svým bližním učiniti zlé. Konečně shledáváme u části mládeže zanedbanou vůli. Příčinou toho jest příliš volná kázeň v domě otcovském, nedostatečné disciplinární prostředky ve škole a nesamostatnost školy vzhledem k vykonávání trestního práva nad žáky. Slabost vůle a bezkarakternost, kteráž se zvrhá v charakter z úmyslu zlý, nacházíme často u mládeže školní. Tato mládež považuje za otroctví všechno, co jí překáží v ukájení sobeckých snah a chtíčů, zlatou pak svobodu spatřuje v odstranění všech oněch hrází, kteréž jí činí ukájení nezřízených snah těžkým aneb nemožným: Diese Jugend ist es auch, welche der Zucht nur Trotz, Gewaltthätigkeit und Widerspenstigkeit und aller Auktorität hochfahrende Geringschätzung entgegenbringt.“ Tak liberalní učitel Wawrzyk v letošní „Niederösterreichische Schulztg.“ (Viz: Chr. paed. Blätter č. 5. str. 87.).

Vyskytují-li se nyní ve školách, zvláště velkoměstských, takováto kvítka, myslíme, že by jich bylo ještě víc, kdyby se žákům v hodinách dějepisných předváděly hlavně obrazy takové, o jakých mluvil v článku svém Sokol. Ze žáků odchovaných v duchu husitismu, v duchu přepjatého subjektivismu a v duchu odboje proti církvi katolické bylo by spíše všechno na světě nežli povahy ryzí a obětavé. Nám však jest nezbytně třeba povah šlechtných, ryzích, nezištných a obětavých a takové aby škola odchovala musí předváděti v hodinách dějepisných žákům svým obrazy poněkud jiné, nežli jaké měl na zřeteli Sokol. Tolik snad by mohli i liberální páni věděti, že podrýváním autority církve, podrývá se zároveň i úcta ku každé jiné autoritě i k autoritě učitelově a bez úcty k autoritě že nemůže prospívati ani společnost ani škola. Nebo kdo podkopává autoritu cizí, ať způsobem jakýmkoli, jak může žádati a jakým způsobem toho dokáže, by byla náležitě respektována autorita jeho? Či snad autorita učitelova dělá výjimku? Pochybujeme; neboť i úcta k této autoritě valně poklesla, poklesla bohužel i mezi žactvem, jak doznati musí i liberální páni učitelé. Nemá-li klesnouti ještě víc, musí i liberální páni učitelé jeviti trochu více úcty k autoritě církevní a k náboženství katolickému a musí vymýtit z učiva všechno, čím by mohl proti autoritě této vzbuzen býti odpor, nebo pravdou nezvratnou, dějinami stvrzenou jest a zůstane: kde není úcty k autoritě náboženské, tam není úcty k autoritě žádné.

Sirotčinec.

Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině.

Podává Alois Matuška.

(Dokončen).

Sirotčinec více nežli kterýkoli jiný ústav toho vyžaduje, aby v něm nalézala se povznášející místnost, kam by se ve svátečních a slavnostních dobách uchýlovalo domácí obyvatelstvo. Domácí kaple posvěcuje ústav.¹⁾ Z téhož důvodu nutno přiblížiti k okolí ústavu: nejlépe bylo by, kdyby mohl býti položen o samotě anebo aspoň v koučiné lepší části města, kde od dětí i dospělých vzdělanějšího stavu osvojují si ušlechtilý mrav.

Nezbytnou osobou v sirotčinci jest duchovní, jenž by byl duší mravního a náboženského života uvnitř a měl střídavě s ředitelem promluvy příležitostné k dětem, jež by poučovaly je o ctnostech, jaké mají dívky zdobiti, o lásce, již mají sirotkové jako bratři a sestry k sobě míti, naplňovaly je duševními radostmi a povzbuzovaly k ušlechtilým myšlénkám.²⁾

Kam dospívají na konec dívky, které postrádají takovýchto ušlechťujících vlivů, ukázal Adámek ve svém pojednání o kořalečném moru číslicemi „Statistika lidské bídy vůbec,“ praví tam na str. 22., „našeho trestního soudnictví pak zvláště s hrůznou zřejmostí dokazuje, že mládež opuštěná, již se nedostalo řádného vychování v lůnu rodinném, úžasnou měrou propadá neřestem a zločinu, že z této mládeže se neustále doplňují pluky našich kořalečníků, tuláků a zločinců. —

Pokud se týká návštěvy školy, hodí se pro sirotky spíše vyučování domácí, předně proto, že může býti uspůsobeno pro tendenci ústavu, kterému se jedná při chovancích více o vypěstění morálních vlastností nežli intelektuálních a o pilnější návod ke hmotnému zaměstnání, za druhé proto, že styk se školními dětmi, zvláště nalézali-li se škola v okolí nižšího obyvatelstva, nebývá chovancům ku prospěchu.

Chovanci velice by získali na mravích, kdyby jim opatřen byl styk s dobře vychovanými dětmi v lepších rodinách, kde zároveň snadno by poznali přednosti slušného chování společenského. Zařízení takové jest zajímavým způsobem provedeno v Remeši, kdež správa sirotčince pečuje o to, aby mělo každé dítě svého protektora.³⁾ Dítě rodičů bohatých adoptuje některé dítě v sirotčinci a dává mu své jméno. Mezi oběma vyvine se tímto způsobem dojemné přátelství, jež má blahé následky pro další jich život.

O poměru sirotek ke školním dětem dobře podotýká dr. Besser, že děti ze sirotčince musí býti ostatním dětem vzorem.

Také hry nejsou bez významu. Ony jsou zrcadlem onoho myšlenkového obzoru, jaký duše chovanců ovládá. Volba hry poukazuje na motivy této volby. Vybírají-li chovanci ke svým hrám příliš často aneb výhradně vojenské hluky, lupičské pračky, káznici a jiné hry, které jsou spíše znamením zblouznosti chovanců nežli dětinné rozkoše, jest povinna správa ústavu předvésti chovancům jiné vzory her zaváděním jich do společností a místností povznášejících, aby odsud mohli doma napodobovati jiné ušlechtilejší obrazy nežli

¹⁾ Překrásnou kapli má sirotčinec „Norbertinum“ u Vídně, zasvěcenou dobrodinci vdov a sirotek sv. Norbertu. Zde konají se časté výroční pobožnosti a slavnosti, jež jsou pro sirotky v ohledu jejich mravního blaha neocenitelným dobrodiním. Prof. Šauer popisuje nám ve své cestě paedagogické celou řadu ústavů švýcarských, majících krásné kaple, milé a případné zbožné nápisy uvnitř i zvenčí. Božský klid vane z takovýchto domů.

²⁾ Viz pojednání Leop. Peka: „Vychování náboženské a mravní“ str. 85.

³⁾ Červinková Riegrová: „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“, str. 89.

takové, v nichž by sirotkově nalezouce v nich již v ústavě zálibu, v životě pak jsou bez rodiny a mnozí bez vlasti, snadno utonuli.

Ještě více nežli hra působí na dobrý zdar ústavu práce a zaměstnání. Děti nesmí strávit celé půldne ničeho nedělající — tento požadavek vystupuje ostřeji ještě v ústavě nežli v rodině, při množství dětí, které se musí upoutati určitými předměty, aby se k nim soustředila jejich roztržitá mysl, nemají-li pomýšlet na nevázané kousky. Proto se zřizují v ústavech dílny a pracovny, aby se bystřily smysly chovanců a jejich údy aby dozraly mravních účinků práce, jež jsou radost z díla vykonaného a návyk pracovitosti co nejlepší věno pro budoucí život. Děti pozůstavěné v nečinnosti oblibují si ji, odvykají příčině hmotnému i duševnímu a chytají-li se práce, činí to spíše ze všetečnosti nežli ze skutečné úsilné vytrvalosti v práci, jako pozorujeme při dětech vyrostlých v dílnách aneb na poli. „Nanejvýše nutno jest,“ dí Ušinskij ve svém pojednání o psychologickém a výchovatském významu práce,⁴⁾ „aby stalo se dítěti nemožným ono lokajské trávení času, kde člověk ostává bez práce v rukou, bez myšlenky v hlavě, poněvadž právě v těchto chvílích kazí se hlava, srdce a mravy. A takovéto trávení času jest velmi obvyklé v mnohých uzavřených ústavech, rovněž i ve mnohých rodinách, kde děti a mladí lidé zanechavše učení vskutku nevědí, co si mají počítí a ponenáhlu uvykají zabíjeti čas.“

Četl jsem kdesi — nenapadá mi právě ani kde, ani od koho — velmi důležitou propověď, „že jest snáze s to dítek udržeti v pořádku při práci, než jednoho bez práce,“ čemuž přisvědčí ze zkušenosti každý. Zavedením práce ruční bylo by pěstounům valně ulehčeno.⁵⁾

Při práci nechť šetří se alespoň těchto podmínek: buď vyřezáváno jen někdy, ne stále, a to $\frac{1}{2}$ hod. denně; při tom nechť se neseď, nybrž stojí. Lupenkářství nemá ani praktické ceny, neboť ho nebude chovanec potřebovati pro život a ruku si jím také nevyčvičí, protože se tím nepěstuje ohebnost prstů.

Pro vycvičení ruky a prstů hodí se nejvíce lepenkářství (dělání škatul), řezbářství, truhlářství, dále by se měly voliti takové práce, při nichž se mohou chlapci volně pohybovati, shýbati a zas narovnávat, jako se děje při pletení košů; dále malování písmen na zvláštní plátěné tabuli barvami, hotovení nápisů k rozličným slavnostem a vyzdobování síní, dělání papírových kapes, polepování pisátek papírem.

Vše to tříbí rozum a smysl pro ušlechtilé tvary a je spojeno s užitkem pro budoucnost dítek.

Pro dívky hodí se dělání květin, pletení ze slámy, práce z hoblovaček a tkaní na malých ručních stavech, čím se cvičí oko, budí se krasocit, i navyká důkladné a čisté práci. Bylo by však záhodno, aby ke všemu tomu byly zřízeny pracovní stolky, při nichž by se stálo a jen ob chvíli odpočinulo na stoličkách.

Pokud se kázně v ústavu dotýká, nesmí nalézati ona vzor svůj v disciplině vojenské. V ústavě vychovávacím nesmí rozléhati se křik dozorců jako v kasárnách, kde se jizby a chodby otřásají hubováním kaprálů a felů. V sirotčinci musí vládnouti zbožný klid jako v domě dětském a křesťanském, kde jsou rozvěšeny kříže a obrazy světců, a již z úcty k účelu toho domu vyvarováno buď veřejných rozčilujících výjevů. Tělesný trest buď obmezen na drastické případy vzdoru a nikdy nebuď prováděn pro malichernost.⁶⁾ V ústavě, kde stále rány dopadají bez klidného káravého slova, bez

⁴⁾ Překlad v „Paedagogiu“ 1882.

⁵⁾ Jest pozoruhodno, jak i sám stát i země uznávají potřebu pracoven a statistika dokazuje, že pracovními tuláky ubývá. Vždyť i věznice se ruší a zakládají se pracovny.

⁶⁾ V ústavě, kde se na děti zcela nic nepůsobí, a kde jsou následkem toho ve stavu úplné nekázně, tam arci není vlídné slovo na místě a rozhodují jen

povzbujícího příkladu, činí pěstoun spíše dojem dozorce němé tváří nežli vychovatele. Zde také hoši nikdy se nepolepšují, ale zvykají hrubému vystupování a chovají se také výtržně ve společnosti, když ústav opouštějí. „Tyranská kázeň“, dí Hauber, „činí z chovance poddaného, který u přítomnosti despoty sklání svou šíji, ale v předsíni na něj jazyk vyplazuje; despotický vychovatel mní se býti pevným ve své vládě; ta však nesáhá dále nežli hůl jeho.“ A Makovička pojednává o kázni války a míru ve škole i v rodině (Paed. VII.) dí: „Z počátku kázeň válečná svým útokem, svými urputnostmi má skvělé výsledky; kde se zuřivě jezdí po disciplině, šablona zastupuje volný pokrok, forma pěkná a líbezná pokrývá smrtelnou hnilobu. I děti sdresťované vypadají na pohled lépe nad jiné děti — ale dospěvše, odnášejí za hříchů svých vychovatelů: sami nemají samočinnosti a mimo to provozují pak sami všude terrorismus. — Člověk všeho se nasytí. Ustavičných výčitek nasytí se podřízený i chovanec. Terrorismus, má-li mítí účin stálý, musí se stupňovati. Do nekonečna se však stupňovati nemůže. Není podivno, že lidé v mládí přísně a surově chovaní nejspíše dospívají ve zločince.“ Nedá-li se dítěti při trestu čas k rozmyšlení nebo popud k lítosti, nebývá mnoho platen, jeho význam je chvílkový. Kázeň již Komenský naznačil, jakou má býti. „Trestání má se konati při tom, kdo zhřešil, ne proto, že zhřešil, než proto, aby potom nezhřešil. Proto bez vášně, hněvu a nenávisti, povlovně a rozsápně konati se má, aby sám ten, kdo trestání přijímá, že se to z lásky k němu děje, poznati a skrze to tím více se zahanbiti a k výstraze sobě to vzíti musel.“ Trest vychovavací jest takový, při kterém se naskytuje čas nalézti souvislost viny s trestem a tento považovati za přirozený, zasloužený její následek. Svědectvím dobrého vychování jest, když chovanci bez dozoru jsou si vědomi svých povinností vůči slušnosti.

Nechť se dětem povolí vše, co je těší, a co vůbec dovoliti lze. Čím více chlapci povolíš, tím více můžeš mu odepřítí, tím více máš prostředků k účinnému, přirozenému trestání. Dobře řízené vychování pozitivní mohlo by mítí velmi vydatné působení, kdyby ho podtaji neužíral červ — zkažené dítě, jež pokazí celou řadu dítek. Jeho odstranění jest tak nutné jako vyříznutí vředu ze zdravého organismu. Pro takové buď zařízen karcer pro den aneb i delší dobu, až do polepšení. Opatření toho je třeba zvláště v sirotčinci, kam přichází mnoho dětí z nejhorších poměrů, ale kde se také nalézá řada hodných, nevinných dítek, jimž je styk s oněmi nákazou a záhubou, a vstup do sirotčince neštěstím.

V Libni potkáváme se s důmyslným zařízením dvou oddělení mravnosti.⁷⁾ Degradace z vyššího oddělení považuje se za největší trest, který je také skutečně citelným. Spočíváť hlavně v obmezení svobody, neboť kdežto se mohou oni volně pohybovati, tito nesmí bez dozoru ani na dvůr vykročiti; oni dostávají šaty sváteční, tito obnošené a j. Podobný systém uvolňování a obmezování svobody co rozhodující princip vychovavací zaveden jest v dánském ústavě pro odsouzené a spustlé hochy ve Hakkebjergu a výtečně se osvědčuje.⁸⁾

Dále jest radno, aby byly zvláštní sirotčince chlapčů a zvláštní dívků. Náhledy o tom jsou ovšem různé, ale rozhodovati může jen zkušenost a ta ukazuje neklamně, že se v ústavech smíšených pudy pohlavní před časem vyvíjí. Oddělení obou pohlaví vystavil za zásadu Dr. Besser a vyslovují se pro ně i shromáždění správců ochranoven a sirotčinců.⁹⁾

K poznání a ovládnutí dítek jest nezbytno, aby počet chovanců jednomu pěstounu svěřených nepřesahoval počtu 20ti, aby se

rány — ale jest to možno a musí to tak býti tam, kde vládne pořádek a ušlechtilý mrav.

⁷⁾ Zpráva libeňská 1889, str. 9, 10.

⁸⁾ Červ. Riegrová: „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“ str. 191.

⁹⁾ Dle zprávy roční 1879 ochranoven v Düsseldorfu a Overdyku.

daly obmeziti jejich styky, aby lze bylo proniknouti jednoho každého nitro, aby samy k sobě přilnuly jako dítky jedné úzké společnosti.¹⁰⁾

K tomu pak třeba, aby chovanci v jednotlivých odděleních byli alespoň dle poměrného stáří rozdělení (a ne 6tiletí se 14tiletými) a t. d. Nerovné působení, nestejný věk, rozum, vědomosti, vášně, hravost, povinné vyučování atd. činí vychovateli působení nesnadným, ano nemožným; vychovatel se v poměrech takových stává pouze dozorcem.¹¹⁾

Po dokonané povinnosti školní měly by se děti ze sirotčince i ze vsí odevzdávati do měst na učení k řemeslníkům, neboť tento způsob zaměstnání a výdělku jest nejvhodnějším pro budoucnost sirotek. Jako řemeslníci spíše naleznou slušnou odměnu nežli jako nádenníci, kteří mnohdy pro nepravdivý výdělek a méně sporádaný způsob života zase obci spadají na obtíž. Zde jest pole otevřeno jejich příčinlivosti — vše závisí na nich samých, čím budou pracovitějšími, tím více se budou vzmáhati ve svém postavení, a nikdo z nich nebude moci říci, že propadl osudu horšímu ve společnosti lidské proto, že byl sirotkem.

Něco o schůzích katechetských.

„Hrvatski Učitel“, (č. 5. r. 1891) přinesl ve formě dopisu článek, který, ač není obsahem nový ani původní, přece z mnohé příčiny hoden jest povšimnutí. Zní pak následovně: „Milý Karle! Kdysi se ve vašem přátelském kroužku rozpředla, jak's mi psal, rozprávka o tom, zdali by nebylo záhodno, by se i katecheti úžeji spojili, častěji se scházeli, aby se mohli o záležitostech svého povolání vespolek raditi; pak jsi se mne tázal, nechtěl-li bych já, jenž jsem patřil po delší dobu do vašeho cechu, něco o tom napsati.“

Tímto vyhovuji tvému vybídnutí. Těchto schůzí, jež se jinde často a se zdarem konávají a jichž účastní se vedle katechetů v bratrské svornosti i světští učitelé, — tedy katechetsko-učitelských schůzí, — dotknul se krátce pisatel článku „Škola a svobodní zednáři.“ Myslím, aby se něco podobného zavedlo i u nás. „Než, je nám toho třeba?“ prohodí snad ten neb onen z bratří, „což není dosti, ba až příliš dosti schůzí, shromáždění a spolkův učitelských? Proč bychom i my měli se řídit tou novověkou modou? Či bychom se měli snad ještě více rozdrobovati a strany tvořiti?“ — „Ne tak, bratře, ne, takto se mýlíš. Není všechno nové hodno zavržení; vždyť právě ty schůze mají nás sblížit, sjednotit. Co jinde již tolik dobrého způsobilo, proč by se to nemohlo dařiti i u nás? Vyslechni mne tudíž a pak teprv suď!“

„Avšak,“ namítáš opět, „to se nezdaří, nedá se to provésti, u nás není pro to ani smyslu ani příležitosti.“ — „Nikoli, tomu nevěřím.“

Není tomu více než 10 roků, co se tato myšlénka zrodila v Rakousích, pak vždy více mohutněla a nyní krásné vydává ovoce. Právě mám před rukama 6. číslo „Christlich-paedag. Blätter“ (z r. 1881.), zde čtu první vyzvání, aby se zavedly takové sjezdy; to byl jaksi porod.

¹⁰⁾ Vlašský sirotčinec v Praze má 24 chovanců a přednosti toho jsou patrný na povaze chovanců a na blaživém klidu, jaký má sirotčinec co humanitní ústav ovládati. Největší sirotčinec na světě jest dětský assyl v Londýně pro 4000 chovanců. Pochybujeme, že v ústavě takovém se může vychovávat.

¹¹⁾ Že v rodině jsou též děti nerovného věku, omlouvá: 1. malý počet jich, 2. spřízněnost, 3. péče větších o menší, 4. zaměstnání domácí, 5. nejsou vázání stále na jednu místnost, 6. přirozené vychování, kdežto pozitivní, umělé vychování žádá rovné podmínky.

Poněvadž jsou naše poměry školní i katechetské dosti podobny poměrům v Cislajtánii, mám za to, že učiním nejlépe, přeložím-li onen článek „O katechetských konferencích“ do „Hrvařsk. Učitelja“, a ty, milý Karle, a tvoji kollegové, přemýšlejte o tom a najdete-li v tom nějaké pro nás vhodné zrnko, přijměte je a pak hned k dílu. Slyšme tedy, co onen list píše.

„Člověk jako animal sociale (tvor společenský), jak jej Aristoteles jmenuje, jest dle své přirozenosti tak uspořádán, že na něj živá řeč více působí nežli písmo. Rozhovory, odpověďmi bystří se náhledy, čistí a doplňují se pojmy, každý člověk, i nejmoudřejší, vždy něčemu novému bude se moci přiučiti. Angličané praví prostě ale trefně: „Dvě hlavy vždycky více vědí nežli jedna, i kdyby ta druhá byla hlava oslí.“ Proto také za všech časův a u všech národů rokovalo se o vážných věcech na sjezdech a tam také činěna konečná usnešení. Takovéto konference budou také vydatně podněcovati členy své ku práci; jednomu se zde podá příležitost, aby ukázal svoje vědomosti k užítku ostatních, druhému se opět dostane povzbuzení, aby rozšířil vědomosti své, by nezůstal pozadu. Zvláště pak budou takové konference buditi u členů sebevědomí, neboť jednotlivec bude si tu vědom: nejsem osamocen se svým názorem, i jiní, sto ba ještě více, myslí tak jako já. Právě tu se ukáže, co kdo může a co platí a snáze mu bude dostati se na místo, kde bude moci úspěšně pracovati.“

To vidíme jasně u světských učitelů; nevykonali pomocí svých jednot a spolků mnoho?

„Za nynějších školních poměrů jest jistě hojně věcí, o nichž třeba jest důkladně a zrale uvažovati a se raditi. Jednoho bratra odvrátí takové konference od nějakého nepromyšleného, přenáhleného kroku; druhý zase bude posílen ve své horlivosti, uvidí-li, jak je jinde, jak jiní pracují, a bude přemýšleti, jak on by si měl ve škole počínati; příliš horlivý se umírní, liknavý povzbudí. Spozoruje-li se kde nepořádek, nepřístojnosti, bude se jim moci snáze odpomoci, když velký počet katechetů po zralém uvážení odešle resoluci nebo prosbu k úřadu, než kdyby stížnost neb prosba pocházely od jednotlivce; proto v době naší tolik spolkův učitelských, úřednických, lesnických atd. A co jest parlamentarism jiného než shromáždění zástupců národa, kteří by se radili o zákonech, jež by prospívaly všem? A pastorální konference, jaké jsou v církvi v obyčeji, mají podobnou krásnou úlohu, by se v nich totiž duchovní pastýřové radili o věcech duchovní správy atd.“

„Pojednávati a raditi se společně jest mimo to i nejlepší školou pro všechny účastníky, a i před veřejným míněním padají takové schůze na váhu. Jak často jest nám slyšeti, kterak nám vytýkají, že prý škola kněžstvo nezajímá, a kterak tento nesprávný svůj vyrok odůvodňují tím, že katecheti nekonají schůzí, v nichž by se jednalo o školních věcech.“

„Tato výčitka ovšem není oprávněnou všude, neboť v mnohých diecesích se takové konference skutečně konají, ve mnohých opět — nikoli.“

„Uvážíme-li, jaký význam má vyučování sv. náboženství pro obecné vzdělání, nebude nikdo rozumný pochybovati, že jsou katechetské konference za našich časů věcí nutnou, poněvadž v Rakousku — i u nás — o náboženské vyučování musí se starati toliko dotýčná církev nebo náboženská společnost, a poněvadž se o tom předmětu v našich moderních učitelských schůzích vůbec nerozmlouvá, ba ani rozmlouvati nemůže.“

(Dokonč.)

Užívání Písma sv. při katechetickém vyučování.

Podává Alois Dostál.

Nejenom pro kázání ale i pro katechese jest knihou velice důležitou: Písmo sv., o jehož užitečnosti a vzácnosti netřeba šířiti slov, poněvadž jest to slovo Boží, které všechnu vědu a učenost světa tohoto převyšuje. Katechis-

mus poukazuje na Písmo sv., bře z něho příklady, doklady a vznešené pravdy. Katecheta nikdy neopomene užívati citátů z Písma sv. a na něm jest, v jakém rozsahu uzná za nejprůhodnější k Písmu sv. pozornost obrátiti.

Nutno především vyložit, co jest Písmo sv. a jak se cituje. V mnohých křesťanských rodinách bývá bible vzácným, ale snad málo ceněným odkazem z minulosti. Někdy to bývá drahý a řídký exemplář, který by zasluhoval nejen aby byl pročítán ale i co nejvíce opatrován, aby nevzal pohromy. Proto katecheta poukáže ve škole na důležitost těchto knih, jak jindy lidé rádi a často v Písmě sv. čítali, mnohé statě a citáty doslova znali a také se těmito naukami řídili.

Nutno také varovati před tak zvaným „Novým Zákonem“, který biblickou společností evangelickou za malý peníz v dosti slušné úpravě se prodává, však biskupské aproby postrádá. Tento „Nový zákon“ zatlačuje modlitební knihy a v některých krajinách jest velice rozšířen. Písmo sv. aprobované a nutnými poznámkami opatřené k vůli vysvětlení lze nyní za levnou cenu dostati. Ve školách jest jenom výbor čili výňatek z bible svaté pod jménem „biblické dějiny“ čili „biblická dějprava.“

Písma sv. užíváme především k odůvodňování čili dokazování věro- i mravoučných pravd. Ovšem nutno váhu klásti na to, by dítky věřily všemu, poněvadž to církev k věření předkládá, však katecheta užije také dokladů z Písma sv. ne tak k získání víry jako spíše k vysvětlení a lepšímu pochopení. Katechismus sám poukazuje v nejedné části na Písmo sv., jednak na příklady, jednak na výroky Spasitelovy jako na př. při učení o Božství Ježíše Krista, primátu sv. Petra, neomylnosti Církve sv. atd.

Při vyučování dítek budiž spíše přihlíženo k důkazům jako pomůcce srozumitelnosti a plastického předkládání křesťanských pravd. Obsahuje totiž Písmo sv. nejen místa málo a dětem docela nesrozumitelná, ale i citáty nad světlo jasnější, ať pomineme příklady, na nichž se pravda jeví co nejzřejměji. Kdo by na př. neporozuměl již ve třídách nižších slovům Spasitelovým: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a já v něm?“ Jan 6, 57.

Kdo by chtěl vysvětliti pravdu, že ďáblové „Boha nenávidí, nám lidem vše dobré závidí, k hříchu nás ponoukají, škoditi usilují“ (katech. str. 11), jistě použije příkladu z Písma sv., jak ďábel ze závisti svedl Adama a na lidstvo uvalil veškerou bídu, že zničití chtěl Joba, svedl Jidáše, pokoušel samého Spasitele. K tomu pak přidá slova velmi plastická, že „ďábel obchází jako lev řvoucí, hledaje koho by pohltil.“

V slovech Písma sv. jest zvláštní síla; vždyť to jest slovo Boží; působí tedy mocně na člověka, mluvíc přesvědčivě a neklamně. Proto s prospěchem k důkazům, odůvodnění, povzbuzení a objasnění užíváno ho buď v katechizování a to pokud možná co nejvěrněji, by působilo mocně jak na rozum tak i na vůli lidskou.

Jako vůbec při náboženském vyučování, tak zvláště v katechesích nutno vyhledati takové příklady a výroky, na nichž by co nejpatrněji a nejjasněji křesťanská pravda se ukázala. Kdo by chtěl objasniti nauku, že jest Bůh milosrdným, to jest, že nám odpouští hříchy, činíme-li pokání, dobře užije vedle jiných Davida, který Boha těžkým hříchem urazil, hřích svůj poznal a pokání činil, Bůh mu odpustil, ano i s ním po jeho obrácení obcoval. Bůh rád odpouští; proto k Davidovi i proroka Nathana poslal, aby ku pokání snáze byl přiveden.

Má-li nějakým citátem z Písma sv. pravda býti dokázána, nestačí pouze výrok onen uvést, ale nutno jej též objasniti, porovnat, vyložit a vůbec dobře srozumitelným učiniti. Někdo by na př. dokazoval primát sv. Petra dle známých slov Písma: „Ty jsi Petr a na této skále vzdělám církev svou a brány pekelné nepřemohou jí.“ Zde nutno jednak vysvětliti, co to znamená býti hlavou některé společnosti a jak hlava tato souvisí se skálou to jest se základem některé budovy. Čím jest základ domu, tím hlava některé lidské

společnosti. Zde také nutno konec citátu objasniti, by žáci srozuměli neomylnosti nejvyšší hlavy církve, římského papeže.

Aby citátům z Písma sv. dobře děti porozuměly, nutno uvéstí příležitost, za jaké Spasitel mluvil, co nutně spojeno jest s výrokem udaným. Na příklad při textu o přimátu Petrově: „Ty jsi Petr a to jest skála . . .“ nutno vypravovati nebo si dát pověděti všechno, co se při té příležitosti událo, jak Spasitel sv. Petra přímo oslovil a památná slova pronesl. Podobně na příklad při textu: „Nebe a země pomínou, ale slova má nepomínou“, dlužno udati, že byla propověděna Spasitelem, když předpověděl zkázu Jerusáléma a konec veškerého světa, by výrok ten nabyl zvláštní váhy a pravého smyslu.

Aby katecheta vysvětlil žákům na př. výrok, že Bůh „osuší v nebesích slzy bolesti,“ upozorní na matku, která pláčící dítě na ruce bere, je tiší a slzy mu stírá. Láska Boží k lidem podobá se lásce matky k dětem.

V jakém rozsahu užívá katecheta citátů Písma sv.? nezáleží na tom, jak mnoho jich podáno ale jak srozumitelně jsou vyloženy. Ze všech pak volí ty, jimž by děti snadno porozuměly a je také v paměti uchovaly. Nejprve obrací zřetel k těm, které jsou v katechismu určeny pro žáky, na nichž lze pravdy víry sv. jasně ukázati a odůvodniti. Pak obrací pozornost k biblické dějepřavě, odkud žákům vypravuje, obrazů užívá, na pravdy víry a mravů poukazuje, podobenství vysvětluje a předobrazení a proroctví na určitou míru stanoví. Pak přinese Písmo sv. mnohý užitek, děti záhy k němu jsou poukázány, by se naučily vážiti si ho, v něm čítaly a pravdy jeho si osvojovaly.

Náboženství ve výchování.

Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček.

(Dokončení.)

c) Svaté svátosti jako prostředek výchovateleský.

Zpovědník je ti snad cizincem, ale jakmile jsi u nohou jeho, rozšiřuje se srdce tvé dechem lásky a ovívá je přítulná důvěra, naděje a veškeré city, jež živí, omlazují a povznášejí duši. On hledí na tebe, ty mu věříš, rozmlouvá s tebou, jsi synem jeho, každé jeho slovo podobá se rosné kapce, na žíznivou zemi splývající. Pozdvihne ruku, aby ti udělil rozhřešení, a v té chvíli zastkví se na tváři tvé nevinnost, klid, mír a radost. Řekne ti: „Odejdi v pokoji,“ a ty povstáváš ospravedlněn, šťasten, se srdcem plným žalu pro minulost a plným naděje pro budoucnost.

Saint-Foy.

Božská a nevyslovitelná moc zpovědi, jež má tak hluboký účín na duše lidské, účín, jenž chrání před zlým, podporuje člověka, vede jej, dává tak znamenitou útěchu křesťanu a životu jeho, má ještě větší působení na dítě, a v rukou moudrého kněze stává se velikým, vznešeným, výtečným prostředkem výchovateleským. Muž vládnoucí tímto mocným prostředkem má větší vliv na dítě, než každý jiný jeho učitel; dílo výchování nalezá v zpovědníku pomocníka nadpřirozenou mocí obdařeného.

(Dupauloup.)

Buďsi autorita vychovatelova třeba sebe značnější, věnujž jí dítě důvěru a úctu sebe větší, vychovatel není pánem jeho svědomí, nevládne jím, nemá účínu než na vnější jeho stránky; dítě též neuznává jej za soudce svého ve věcech svědomí, víry a citů náboženských. Jím jest toliko zpovědník a nikdo jiný; náboženství Kristovo pro zásluhy svého zakladatele má vznešený úřad kněžský, obdařený božským původcem svým charakterem svatým, a z tohoto vychází tajemná a mocná autorita na duše lidské.

(Týž.)

Zpověď jest příliš potřebný lék ubohému lidstvu, než abychom neuznali v něm původ božský. Zpověď každý se utvrdí v dobrém, každý pozná zlo i kořen jeho, každý se přibližuje k Bohu a spojuje se s ním: toť jest patrné a nepopíratelné!
(Napoleon Bonaparte.)

Celkem se může říci, že se děti stávají hrubými a že počínají surověti v dobách, kdy se dostavuje dospělost, je to následek fysického rozvoje, v němž převládá smyslnost. Štěstím jest, že právě v této době je čas prvního sv. přijímání, a tak oproti zlu postaráno jest o lék. Náboženství jest to, jež člověka v kritickém období dospívání zjemňuje, očišťuje, oduševňuje. Ono opět oživuje semeno božského života křtem svatým v něj zaseté, jež by snad udusil fysický vývoj člověka pozemského a jeho pudysmyslné, ono, abychom tak řekli, znovu roubuje kmen ušlechtilý, jemuž hrozilo by uschnutí. Náboženství jediné jest s to, aby pokračovalo důstojně ve vychovávacím díle matek; ono samo jest matkou, ne rodnou a tělesnou, ne dočasnou, nýbrž věčnou matkou duší, jež rodí k životu božskému a obrozuje pro život věčný.
(Beautain.)

Bez zpovědi, bez spasitelného tohoto zařízení, zahynul by vinník v zoufalství. V klín kterého smrtelníka složil by tíži svého srdce? V klín přítele? Ach! kdož chtěl by spoléhati na přátelství lidské! Či snad hluché pouští učinil by svými důvěrníky? Na pouštích hřmí vždy hlahol oněch trub, jež matkobijce Nero se domníval slyšeti na hrobě své matky. Jsou li lidé i příroda ukrutnými, necitelnými, Bůh jediný hotov jest odpouštěti. Jedině náboženství Kristovo jest to, jež pokání a nevinnost učinilo sestrami.
(Chateaubriand.)

Domácí vychování, budiž ono jakkoliv moudré a výborné, nepostačí přece ku štěstí chovanců. Srdce naše má tak tajné skryše, že oko lidské, třeba matčino či otcovo, v ně vniknouti nemůže. Jedině náboženství může učiniti dokonalým vychování srdce.
(Tommaseo.)

Jestliže se vás světáci táží, proč se tak často zpovídáte, rcete jim, že tak činíte, abyste se naučili milovati Boha, abyste se očistili ze svých nedokonalostí, abyste se sprostili svých béd a svízeli a našli útěchy ve svém zármutku, podpory ve svých slabostech. Rcete jim, že zvláště dva druhy lidí se mají zpovídati: dokonalí, ježto, nalézajíce se již na cestě dokonalosti, veliké chyby by se dopouštěli, kdyby se nepřibližovali ku zdroji veškeré dokonalosti; silní, proto, aby se nestali slabými, slabí, aby se stali silnými, nemocní, aby se uzdravili, zdraví, aby neonemocněli, rcete jim, že vy jste nedokonalí, slabí, choří, a právě proto že hledáte dokonalost, sílu, zdraví. Řekněte jim, že ti, kteří nemají mnoho světských zaneprázdnění, mají se zpovídati často, poněvadž mají k tomu dosti času i pohodlí; oni však, kteří mají mnoho práce a zaměstnání, mají se zpovídati často, proto že toho nutně potřebují. Povězte jim, že přijímáte sv. svátosti, abyste se je naučili hodně a důstojně přijímati, neboť nížádný výkon člověk dobře nekoná, jestliže častěji v něm se necvičil.
(Sv. František Sáleský.)

Častá zpověď a sv. přijímání jest pravý zdroj požehnání školy křesťanské a jest si velice přáli, aby o každém svátku větší část mládeže různého stáří přistupovala ku stolu Páně, aby tak druhým neustálý byl dávan příklad zbožnosti a vzývání Boha.
(Monfat.)

Duše, jež si vědoma jest své slabosti, cítí téměř nepřemožitelnou potřebu a nutnost, svěriti se jednou za měsíc knězi, vyznati se ze svých slabostí a načerpati nových sil, aby přemohla návaly zla a náklonnosti k němu. Jest třeba, aby děti od nejútlejšího věku osvojily si potřebu tuto, neboť zpověď občerstvuje a obnovuje občasně lidskou duši.
(Tommaseo.)

Veřejné mínění, jež se chová většinou nepřátelsky, neb alespoň zcela lhostejně k náboženství, dává se ještě pohnouti u příležitosti slavného prvního sv. přijímání, a daří šťastné dítě úctyplnou pozorností a cítí radost zároveň

s ním. Sám Napoleon vyslovil se, že den prvního jeho sv. přijímání jest „il più bello della vita“ — „nejkrásnějším dnem jeho života.“ Již z toho lze souditi na veliký účín svátosti pokání v život člověka i upomínky jeho.

(Monfat.)

Kdož může vypovědět, jak blahodárný a mohutný jest účín moudrého zpovědníka! On může na mladistvou duši více působiti než učitel, otec, přítel a sestra, více nežli matka. Účín jeho nejeví se však pouze na srdce, jeví se i na rozvoj vloh a nadání, neboť člověk, jenž bedlivě pozoruje sám sebe, naučí se rovněž tak pozorovati lidi a přírodu, a duše jeho je otevřena dojmům nebe i země.

(Tommaseo).

D r o b n o s t i.

Ruský hlas o deportaci na Sibíř. Ruský znatel poměrů sibířských Jadrincev vydal nedávno dílo pod názvem: „Statistický material k dějinám deportace na Sibíř.“ Dílo to založeno jest na patnáctiletých studiích a četných výpisech z archivů, seznamů vězeňských atd. Známý geografický měsíčník Petermannův podává ze zajímavé práce té některé údaje:

Od r. 1807. do r. 1881. deportováno na Sibíř celkem 642.000 osob, mezi těmi přes 100.000, které dobrovolně za přátely svými do vyhnanství odešly.

Průběhem 13 let (od r. 1867.—1879.) bylo z úhrnného počtu 210.000 deportovaných 51·8% vypovězeno cestou administrativní, t. j. bez výroku soudního; ze zbytku 48·2% bylo 12·3% přikázáno ku pracem, 20·1% ku přebývání na Sibíři vůbec, 2·4% deportováno doživotně a 13% určeno k nucené kolonizaci.

Stanice, jimiž deportovaní se dopravují, jsou: Moskva, Nižní Novgorod, Kazaň, Perm, Jekaterinburg, Tjumen, Tomsk, Ačiňsk a Irkutsk. Ve vězeních staničních drží se často tři až čtyřikráte větší počet osob, než ona mohou pojmouti, proto též veliká část deportovaných cestou umírá. Ve vězení v Tjumeni onemocnělo průběhem r. 1869—1875. 10·3%, z nichž $\frac{1}{5}$ zemřelo. Podobný poměr jest i v Tomsku. V letech 1880—1881. onemocnělo na cestě z Moskvy do Ačiňska (gub. jenisejská) 69·6 a 68·2% všech deportovaných, 9·2 a 8·5% zemřelo. Právě $\frac{1}{10}$ deportovaných cestou umírá.

Prácmi Polákův, Angličanův a v poslední době i Rusův jsou nyní dostatečně objasněny neblahé poměry sibířské. Zvláště Amerika a Anglie, které vždycky měly pro deportované srdce citlivé, podaly mnohá důkladná díla, jež pilně se čtou. V době nejnovější upozorňujeme na rozhlášený spis Kennanův „O Sibíři.“

V datech výše uvedených zvláště naráží a na politické poměry ruské divné světlo vrhá faktum, že přes 51% deportovaných vypovězeno cestou administrativní bez výroku soudního! —b.

* * *

Něco pro zasmání. Když na procesí o sv. Marku předříkával jistý řídící učitel z „litanie ke všem Svatým“ a přišel na část: „Všickni svatí kněží a jahnové, orodujte za nás!“ — tu hlasem povýšeným hned po této části předříkával: „Všickni svatí učitelé a podučitelé, orodujte za nás.“ — Není nad vtipnost! Jenom to mne zamrzelo, že vynechal všechny — svaté řídící.

* * *

Charakteristika nynější moderní školy nalezá se v novém časopisu „Telefonu,“ kde žák páté třídy Ludvík Troníček píše zprávy z literatury, umění a hudby. Smutný to věru úkaz, že ve jménu žáka takovýto dopis se píše. Nehleďme ani k tomu, že redakce se domnívá, že žák páté třídy neumí dosud psáti vlastní jména (obzvláště rodová a křestní) velkým začátečním písmenem, aniž zná, kdy se píše i, í, y, ý; čímž špatné vysvědčení dává škole — nemůže působiti, co tam tištěno, nikterak dobře v ohledu mravním. Máme-li skutečně takto mládež vychovanou v ohledu mravním — musí se vši mocí pečovati o nápravu — ne-li, musíme zvolat: „Chraň nás, Pane Bože, něčeho podobného!“ —x—

* * *

Velmi pěkný obrázek o snášlivosti a shodě v učitelstvu poskytují „Učit. Noviny“ ze dne 1. dubna, kde prudce vyjely si na nový venkovský učitelský časopis „Národní učitel,“ respek. na jeho dva redaktory. Zrádu kdyby věděly, pověděly by, vždyť praví doslovně: „Kdybychom byli uveřejnili dopisy p. T. Pecky, byl by už dávno bez místa! Měl by se nám tedy poděkovati, že kvůli jeho rodině odepřeli jsme uveřejnění jeho vážných dopisů! Nuž my mu vyhovíme a uveřejníme jeho dopisy, jež máme uschované . . .“ A příčina toho? Inu ta, že redaktoři nevyčkali času — na čem se usnese valná hromada „Ústředního spolku,“ a že zároveň vydáním kýženého venkovského listu, který bude působiti ve smyslu nábožensko-mravné výchovy, některým listům ubude abonentů. — x

V čísle 16. téhož časopisu z 22. dubna otiskují se již protesty proti vydávání nového listu učitelského pro venkov, jelikož prý jest, jak se v jednom z oněch protestů praví, nemístno, ba hříšno vyvolávati v učitelstvu kasty popouzením venkova proti Praze.

Jinak v této příčině smýšlí „Česká Škola;“ píšeť v č. 11.: „výtopek náležitý dostali dva kollegové z vlasteneckého venkova, kteří chtějí vydávati časopis pro venkovské učitelstvo. Myšlénka ta není však tak špatná a musím se přiznati, že dle statistických výpočtů jest nyní mimo vše nadání zjištěno, že jest v Čechách venkovských učitelů více než městských. Poněvadž pak jistě venkovský učitel by zájmům svých kollegů lépe posloužiti mohl než takový pan redaktor, jenž s venkovem udržuje styky pouze prostřednictvím pražského drůbežního trhu — dá se očekávati, že myšlénka ta nebude po prvním poplachu původci hozena do bláta. Pánové, kteří na venkově nepůsobili, nemají o poměrech učitelstva venkovského ani tušení a jest jejich „hájení zájmů“ pouhou frasí, jako jsou frasisy ti spisovatelé venkovských povídek, kteří po 30 let z Prahy paty nevytáhli Ubude-li tomu neb onomu listu abonentů, na tom přece nesejde českému učitelstvu? Postarejte se, aby vaše listy byly slušné, dobré a vlastenecké a odběratelstvo do bot nepráskne. Jinak jen úpadek starého listí je mrvou pro nové lepší.“ —r.

Obsah „Vychovatele“:

Dějepisné ideály p. Sokolovy. Píše Fr. Pohunek. (Dokončení). — Sirotčinec. Úvaha o výchování sirotek v ústavě a v rodině. Podává Al. Matuška. (Dokončení). — Něco o schůzích katechetských. — Užívání Písma sv. při katechetickém vyučování. Podává Alois Dostál. — Náboženství ve výchování. Ze spisů italských a francouzských přeložil a podává Josef Flekáček. (Dokončení). — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“ — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějaké (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

Škola vzdělávati má celého člověka, tedy rozum jeho, cit, vůli a svědomitost. Nejsnáze a proto nejmocněji rozum mládeže školní pěstován bývá a to zvláště proto, že věc i forma její, kterou na různých stupních věkových rozum chovancův se brousí a tříbí, dána jest knihou školní samou. Čemu zajisté mládež učíme neb aspoň učiti máme, knihy školní v sobě spracováno chovají: učitel vyloží, žák se naučí, a již tím rozum jeho co den se osvěcuje. Práce ta druhdy pohodlně, až šablonovitě se konává.

Jiné práce žádá a vymáhá vzdělávání citu a to práce nesnadné, že není lze ji konati soustavně a pěkně pohodlně dle nějaké na to schválně sepsané učebnice. Psychologie a vychovatelství na gymnasiích a na ústavech učitelských vykládané vysvětlují, které city ve duši lidské se budívají vnějšími dojmy i vnitřním pohnutím, ale jich učebnice theoreticky poučující budoucí paedagogy nejsou knihami, ze kterých by mládež školní přímo a prakticky učila se, kterak sebe má pozorovati, kterak city idejné vzdělávati má. Jestliže mládež s učitelem činně vzdělává rozum pozor majíc na výklady učitelovy a na paměť se učíc jednotlivým lekcím a celé partie opakujíc: u vzdělávání citu vede si trpně jako zorávaná role, do níž dobré símě vychovatel zasévá sám; a símě vyrůstá v osení mnohoslibné zahříváno jsouc co den teplem citu vychovatelova a zvlažováno jsouc příklady tu nahodilými, tu schválně na pozor uváděnými. Jsou pak ovšem některé pravdy, zvláště náboženské a dějepisné i přírodopisné, které obohacují rozum ale i v cit přímo působí; než veliká část vědění lidského, mládeži ve škole vykládaná, jen rozum osvěcuje, citu se ani zdaleka nedotýkajíc.

Jest tedy na učiteli samém, aby na práci školskou se připravuje bedlivě na mysli přemítal, kterého učiva školního vhodně užije na buzení a šlechtění citu i vůle mládeže své. A mnohý svědomitý paedagog bolestně toužívá do čítanek, že v nich není dosti podnětu cit drobné mládeže šlechtícího. Všimneme-li si pak samé mravouky pro sedmou třídu gymnasiijní upravené, shledáme, že i dra. Jana Procházky „Mravověda“ i V. Guggenbergrova „Mravouka“ velmi skrovnou nauku podávají učiteli i žákům o pěstování citu.

Kniha Procházkova má té nauky 21 řádek, Guggenbergrova docela jen 4 řádky, ač oba pěstování citu velikou přičítají důležitost.

Hodlajíce rozpravu poříditi o pěstování citu, s hlediska na věc nazíratí můžeme trojího: a) psychologického, b) paedagogického, c) aesthetického; k citu zajisté přihlížíjí ony theoretické nauky všechny tři, ovšem že každá s jiného stanoviska. Psychologie (na př. Durdíkova, dle níž se učí na gymnasiích českých) praví, že „city idejné“ jsou: 1. cit pravdy, 2. cit krásy, 3. cit mravní, 4. svědomí, 5. cit náboženský. — Paedagogika (na př. Lindnerovo „Všeobecné vychovatelství“ z míry vynášené) vykládá o „praktických ideách“, jichž jest pět: 1. svědomitost, 2. dokonalost, 3. blahovolnost, 4. právo, 5. spravedlnost. Ačkoli tyto „praktické ideje“ odnášejí se mimo cit i k vůli, tož přece v sobě chovají také „city idejné“, jež psychologie vykládá. — Aesthetika zase (na př. Vychodilova „Poetika“ na str. 66.) učí, že mluvívá se hlavně o třech ideách, „vůdčích hvězdách“, totiž pravdy, dobroty (dobra), krásy, jež prý však nejsou samostatny vedle sebe, poněvadž krása jest pravda a добрta jen ve zvláštním vztahu. Podobně učí i J. Durdík (Všeobecná aesthetika str. 89.): „Dobro jest krásno na lidské vůli. Pojem dobra jest podřaden pojmu krásna. Co jest dobré, jest krásné, ale nikoli naopak.“

My pak rozpravu o citech pořizujíce, držeti se budeme psychologie Durdíkovy, jež „city idejné“ v patero dělí, nepouštějíce z mysli vychovatelské stránky praktické, čili v theorii dle psychologie, v praxi dle paedagogiky vykládati hodláme; při tom neobmeškáme všimati si bedlivě i aesthetiky, ježto všechny tři vědy odnášejí se k výchově duševní.

I. Cit pravdy.

Náš Spasitel před Pilátem na soudě stoje řekl památná slova: „Já jsem se k tomu narodil a proto jsem na svět přišel, abych svědectví vydal pravdě; každý, kdož jest z pravdy, slyší hlas můj. Dí Jemu Pilát: Co jest pravda?“ Jan 18, 37. 38. —

Cit pravdy dle psychologie (Durdíkovy str. 134.) jest 1. tušení pravdy, když totiž pravdy nemůžeme logicky doložiti, ale cítíme ji; 2. rozvažování, než utvoříme soud (na př.: „Jsem nesmrtelný? Či nejsem?“) Dokud trvá rozvažování, mám cit nerozhodnosti, pochybování, rozpakův; trvám v napjetí, ba v rozčílení. Trapného citu toho zbavují nás důvody a) subjektivně; — tu věříme, b) objektivně; — tu víme. Věřením a věděním nerozeznává se jistotou (jestli obojí rovně jisto), nýbrž jen způsobem svých důvodův; 3. radost z pravdy, kterou máme z pravdy odkrytí, z rozmnožení svých vědomostí a rozšíření duševního obzoru. Pravda sama sebou plodí slast, nepravda nelibost.“ Tak Durdík.

Jestliže dle sv. Augustina pravda má objasněti, zalíbiti se a pohnouti (veritas pateat, placeat, moveat), v první řadě jsou to pravdy náboženské, a to biblické, věroučné, mravoučné i liturgické, jež mají v žácích budit „radost z pravdy“, neboť jestliže která pravda, pravda náboženská tak budiž žákům podávána, aby plodila slast a „gaudium fidei.“ Pamatuji se do dnes, že nám vesským školáčkům výklady páně katechetovy byly právě deliciae; byltě on naší radostí, a my jsme byli jeho. Jak často slzy radosti, jindy žalosti zase kanuly po lících našich, když dojemně nám vykládal působení a umučení Páně; dlouhá doba času posud neshladila z paměti představ tehdy vzbuzených, a posud s radostí vděčnou vzpomínám prvního katechety svého.

Mám pak toho sám zkušenost, že pravdy náboženské všech druhů výše jmenovaných mládež menší i větší ku větší pozornosti poutávají, než kterákoli jiná disciplína ve škole vykládaná. Učil jsem mimo náboženství počtům, dějepisu a zeměpisu, němčině a češtině, ale náboženství na všech školách pozornost a tuším i pilnost žáků sjednává si největší. Že pak žáci právě z náboženství jevívají prospěch nejlepší, příčina toho tkví v předmětu samém; kde toho není, vina jest mimo učivo náboženské. Z pravd náboženských žákové

i žáci mívají radost — cit milý, — poněvadž nauka náboženská odpovídá k otázkám, jež záhy vtírají se dětem, ještě sotva sebe a svět vůkol sebe pozorujícím. Nauka náboženská obsahuje pravdy, které věřiti máme, jiné disciplíny zase pravdy, které věděti máme; ale „věření a vědění,“ jak dobře filosof náš dr. Jos. Durdík praví, „nerozeznává se jistotou (jestiž obojí rovně jisto), nýbrž jen způsobem svých důvodův.“ — Nauka náboženská svou kosmologií, geologií, angelologií, anthropologií, soterologií, parakletologií, eschatologií, kteréžto všechny nauky zakládá na zjevené theologii, odpovídá jediná určitě a přesně a v katolické Církvi neomylně na všechny otázky metafysické, všude ukazujíc na příčinu všech příčin — na Boha. Žák školy obecné věrou katolickou osvícen více ví, než učenec nevěřící; žák má radost z pravdy — cit blahý — nevěrec vězí v pochybování a — trápí se.

Sv. apoštol Jan ve své I. epištole 5, 4. dí: „a toto jest vítězství, kteréž přemáhá svět, víra naše;“ a dále ve verši 9.: „svědectví lidské přijímáme, svědectví boží větší jest. Kdo věří v Syna božího, má svědectví boží v sobě.“ Než svět na svědectví boží, kterým stvrzeny jsou pravdy křesťanské, méně dává než na svědectví lidské, proto také nepoznává radosti z pravdy; svět vězí v trapném pochybování a proto nemá slasti, již Boží pravda plodí. Tak učí sám Spasitel často, ba velmi často: „Amen pravím vám, neobráťte-li se a nebudete-li jako maličká pacholata, nevejdete do království nebeského. A kdoby přijal jedno takové pachole ve jménu mém, mne přijímá: kdoby pak pohoršil jedno z těchto pacholat, jež ve mne věří, lépe by jemu bylo, aby zavěšen atd. Mat. 18, 3. 5. 6. — „Kdo z Boha jest, slovo boží slyší: protož vy neslyšíte, že z Boha nejste.“ Jan 8, 47. —

Slovy uvedenými má býti vyjádřeno, že mládež katolická pravdu Kristovu má poznávati a z poznané pravdy té že má radost míti. Pravda Kristova sama již slast plodí, a jest na učitelích sv. náboženství, aby snad taktem nepaedagogickým a nedidaktickým neužívali slasti té. Sám Spasitel vece: „Jho mé jest sladké a břímě mé jest lehké.“ — Všecko pak náboženské učení jest pravda, která blaží dítě věřící, jež ke Kristu svému spěchá učíc se pravdě věčné. Ale dítě odrůstajíc pozoruje, že ani domov, ani obec všecka, ba ani sama škola z náboženských pravd se netěší, jednáním svým, pravdám těm odpírajíce. Snad to z počátku těžce nese srdce jeho, že není svato všem, v čem jemu se bylo zalíbilo; snad se vzpouzí mysl dětská, pozorujíc, že domov, ba sama škola prázdný jsou všeho křesťanství a že tak záhy z křesťanů zase bývají jen lidé, čili že ze synů Božích stávají se synové světa. Dítě nebývá si toho vědomo, ale tuší to; ba počíná i o tom pochybovati, že by bylo povinno zachovávat všecko, co mu skrze kněze Kristus prikazuje. A tak radost z pravdy křesťanské mizí, dostavuje se lhostejnost, netečnost, ba někdy i sám odpor. Kdo zmařil nejčistší slast srdce dětského, již požívalo z učení Kristova, z pravdy nebeské? — Svět a jeho synové! Zkušenost pak učí, že mládež radosti nemajíc z pravd sv. náboženství, radosti nemívá z pravd, řekněme, lidských, a tím všecken pokrok vážne ve školském vyučování i vychovávaní.

Má ovšem všecko křesťanstvo vázáno jsouc příkázáním: „Co chcete, aby vám jiní činili, i vy činite jim,“ vždy jen pravdu mluvit, jakož výslovně káže sv. Pavel k Efes. 4, 25.: „Protož složte lež, a mluďte pravdu jedenkaždý s bližním svým; nebo jsme vespolek údové:“ ale ve škole zvláště jen pravda má vycházeti z úst učitelových a vychovatelových jakož i z úst žakových a chovancových. Žák mējž od samého počátku svého školování až na samý konec jeho jistotu všeho pochybování prostou, že škola jest chrámem pravdy, jako zase škole odrostlým chrám jest školou pravdy.

Dítě stávajíc se lhostejno k pravdám náboženským, lhostejno bývá ku pravdě vůbec, a neštítí se ovšem ani lži; tím pak ovšem cit pravdy se otupuje. „Quod fecisti, nega;“ „nepřiznávej se, zapírej,“ heslem bývá darebů hnéd mladých, jichž že na školách nemálo, ani moderní učitelé nezapírají. Vinu toho úkazu žalostného a ve společnosti lidské zhoubného hledati sluší v ne-

vážnosti pravd nebeských. Kdo se Boha nebojí, lidí proč by se styděl? Jak Slovan pěstil cit pravdy, z přísloví jeho vysvítá; na př.: „Pravda jest dítě boží. Pravda se sama hájí. S pravdou před Bohem i před lidmi. Pravda na světlo vychází, faleš do tmy zachází. Pravda vždycky vítězí, pomáhá pánu i knězi. Nepomůže-li pravda, nepravda tím méně. Kdo pravdu zastává, vítězem ostává. Pravdu kaž, spravedlivě važ. Nejšlechetnější pravda, pravdu si řící.“ A jako Slované byli pravdymilovní, tak nenáviděli lži, jak přísloví učí: „Lež má krátké nohy, daleko neujde. Lež, ačkoli suídá, zřídka obědvá, nikdy téměř nevečeří. Kdo včera lhal, tomu zítra se nevěří. Lhář jen sám sobě škodí ať ráno nebo pozdě. Kdo rád lže, toho za přítele míti nelze. Lháře pán Bůh káře, jestli ne mrazem, tedy provazem. Mladý lhář, starý zloděj. Kdo lže, ten krade. Zloděj u lháře rád hospodou bývá. Byli jednou tři bratři: jeden lhal, druhý kradl, a třetí visel.“

Že prolhanost nyní veliká a pravdomluvnost malinká, o tom nás život soukromý a ještě více veřejný denně přesvědčuje. I sama minulost naplňuje se od lidí nynějších lžemi hrubými a přece zámyslnými. Viz „Vychovatele“ čís. 5. a 6., ve kterých redaktor objasňuje dějepisné ideály p. Sokolovy; podobných lží a bludů v dějepise mnoho se hromadí a to nejen od protestantů na katolickou církev, ale již i od samých katolíků.

Proto strážce pravdy sv. Otec Lev XIII. otevřel Vatikánskou bibliothéku, aby z bohatých pramenů jejích pravda vyšla a povalena byla lež. Neboť za naší doby „lidé změnili pravdu Boží v lež, a ctí a klanějí se stvoření raději než Stvořiteli.“ Sv. Pavel mluví tak o pohanec, ale nám nyní nelze mluvit jinak o četných křesťanech samých. Pravd a povinností náboženských řídci si váží, četní si jich nevšímají, málo kteří zachovávají. S osvětou, kterou odstraňovali ze škol a z rodin náboženství, neb aspoň je odstrkovali, nadělalo se povyku, až Bůh bránil, a přes všecku osvětu všude nedostatek, bída, sváry neb aspoň rozdvojení; veta po lásce, po společenském životě. Mnoho se píše, ještě více mluví, ale nejvíce lže. — V samé vědě pravda Boží se zadržuje a zatajuje — lež a domněnky do lidské pravdy se vkládají, zvláště v dějepise a přírodopise. Kam se poděje pravda, kam láska ku pravdě, radost z pravdy, pravdomluvnost? — Prohledl jsem Lindnerovo velebené „Vychovatelství“, ve kterém mnoho vykládá se o mravném charakteru, ale pohřešil jsem ve spise tom základu všeho vychování — náboženství. Lindner sice na str. 75. ad 3. píše: „Vychování má býti přiměřeno náboženským náhledům (!) a citům času (!), t. j. chovanec má býti vychován v oněch náboženských představách (!?) a způsobách, ve kterých vzdělanější a pokročilější část (!) národu ukojení potřeby náboženské vyhledává.“ O pravdách náboženských ani slova tedy, jen o „představách pouze, náhledech (!) citech a způsobách (!)“ Měl to pan doktor divný pojem o náboženství. Inu „veritas non habet osorem nisi ignorantem.“ *) Na str. 76. připouští Lindner, že vychování má chovanci též přístupným učiniti ideály pravdy, krásna a dobra, po nichž (prý) se ve skutečném životě marně ohlížíme.“ A kterak pravdy dbáti jest ve výchově mládeže, Lindner vykládá na str. 77. slovy těmito: „Ducha pravdivosti vychovatel má přede vším na své vlastní osobě projevodati. On se má vystříhati lži a klamu, nemá chovanci nic nepravdivého podávati a nemá nikdy toliko na oko jednati. K takové přímosti a pravdomilovnosti má též chovanec naváděn býti. A na stránce 115. v poznámce 2. píše: „Vážnost učitelova opírá se o pravdivost, která má vysvítati z celého jednání a konání učitele. Jakmile pozoruje dítě, že učitel sám jest přesvědčen o tom, co za pravdu a právo mu podává, že jeho slova nejsou prázdným hlaholem, nýbrž výrazem vnitřního přesvědčení: jest autorita učitelova v očích jeho na pevný základ postavena, a následovně i zdar jeho veškerých opatření vychovatelských pojistěn.“ (Pokrač.)

*) Prof. dr. Kalousek píše: „Jen křesťanství nás poučuje bezpečně o věcech, jichž rozum se dopátrati nemůže; jinde jest pouhá pověra.“

Povolání učitelovo.

Napsal B. Marczewski.

Bůh posíláje člověka na svět určil mu cíl, k němuž směřovati má, i dal duši jeho schopnost a sílu, aby cíle vytknutého mohl dosíci. Šťastný, kdo v sobě pocítil onu jiskru božskou, kdo uhodnul cesty a cíle, naznačené mu rukou Prozřetelnosti, aby plnil úkol svého povolání.

Z vůle Boží stali jsme se pracovníky na vinici Páně, vládneme v říši mladistvých duší a připravujeme je k úkolům vyšším. Toť poslání — povolání naše! Povolání to vznešené, poslání vysoké, protože třeba k němu síl a darů s nebe. Zajisté nesnadný to úkol, se sebezapřením, s obětovností, neznající mezí, jíti mezi malické, rozžehati v duších jejich světlo potřebné ku cestě životem, srdce jejich rozněcovati pro pravdu, krásu a dobro. Duch Páně dříme ve mládeži té — ty, učiteli, jej probouzíš, otvíráš před ním neznámé světy, povznášíš, ušlechťuješ jej, slovem: činíš z něho člověka Bohu ke cti, lidstvu k užitku.

Hřivna tobě svěřená ještě dále sahá; lid, mezi kterým žiješ, k němuž povolání tvé tě upoutalo — to taktéž role, vyžadující často mnoho vláhy čela i srdce tvého. Lid ten třeba jest pozdvihnouti z nevolnictví duše i těla, třeba jest roztaviti v něm ledovou kůru lhostejnosti, slabosti a nedůvěry, aby probudil se a prozřel z temnoty své. Role tato tvrdá a často nevděčná. Musí se však vzdělávati, má-li býti k užitku. Jakého tu napjetí, jaké síly a vytrvalosti třeba! Kolikráte vlastní hruď se nastaviti musí!

Kdo však povolání své vzal z ruky Nejvyššího, kdo na Něho spoléhá, tomu žádná práce nebude těžkou, tomu stav učitelský bude nejmilejším na světě. Ale mezi pracovníky nalézají se mnozí, které osud (bez jejich přičinění nebo i s jich vůlí) učinil členy stavu toho. Snad soudili, že v něm přijdou nejrychleji ke kusu chleba. Kdo ve stavu učitelském hledal kariéru, výhodný život a lehkou, povrchní práci, tomu jest těžkým břemenem, jež nosí s nechutí v srdci a nářkem na lidi, svět a osud

Je sice pravda, že v jiných oborech lidské práce najdou se poměry výhodnější, větší užitek materiální, ale to stavu našeho nikterak neponižuje. Jako cena člověka neměří se jeho bohatstvím a zámožností, tak i vážnost stavu nějakého neurčuje se platem, který vynáší, ale cenou a důležitostí práce jeho pro společnost lidskou. Práce učitelova tak velikého jest významu, že zaslouží svrchovaného uznání všech vrstev společnosti lidské.

Kdo chce zamilovati si povolání své, kdo naléztí v něm chce vnitřní útěchy — poznati musí všechny jeho stránky. Mluví a píše se o životě učitelově; nářků plno, stížností plno, ale jak zřídka objeví se slovo zápalu, které by zahrálo srdce, povzbudilo ku práci, sladšími činilo trudné povinnosti. Jako každý stav tak i stav učitelský má své světlé a temné stránky. V zájmu pravdy a dobra, v zájmu povolání, jemuž jsme se oddali, povinni jsme vzíti v úvahu i všechno to, co trudné poměry života učitelského lahodnějšími činí, útěchy poskytuje a ku další práci síly a chuti dodává. Všeliké žaloby, nářky a jeremiady působí jen poklesnutí mysli, ztrátu energie v práci a lhostejnost vůbec. Proč nehledati v životě učitelově též dnů jasných a světlých? Proč jej líčiti stále jen temnými a ponurými barvami? Což není v práci jeho žádné radosti a vnitřní útěchy? či jsou jeho povinnosti tak nízké a nevděčné, že je bohové „jako trest naň seslali“?

Rozhlédněme se po svém životě: kolik v něm bylo jasných, blahých chvil tichého štěstí? Či nebilo ti srdce silněji při pohledu na ty hlavičky tobě svěřené, při vzpomínce na léta mezi nimi prožitá, na účinky slov tvých, na ovoce práce tvé? Nenalézáš-li v životě svém takých dnův a chvil — pak jsi pouhým nádenníkem, jež za kus chleba přijímají do práce. A těžká to práce! slzami zrosené sousto chleba!

(Pokračování.)

Něco o schůzích katechetských.

(Dokončení).

„V Rakousku jsou podle zákona učitelské porady takto zřízeny: a) každého měsíce učitelská porada místního sboru učitelského jedné školy, v ní se rozmlouvá o místních poměrech; b) okresní učitelské porady, jež se mají odbyvati každého roku a v nichž nesmí žádný učitel scházeti bez platné omluvy; zde se rozmlouvá o předmětech všeobecných, jež se týkají celého okresu; c) zemské učitelské porady, na něž přicházejí zástupcové konferencí okresních, avšak může jim každý učitel býti přítomen. Ty svolává vláda každého druhého nebo třetího roku, nebo při zvláštní příležitosti. Zde se hovoří o praktických themech a otázkách; ty se zde předkládají a na vědomí berou, po případě podávají vládě k uvážení.“

U nás v Chorvatsku jsou tyto úřední učitelské porady poněkud jinak zřízeny, nehledě ke schůzím, jež konávají učitelé svobodně bez úředního vyzvání. Tobě, milý Karle, jenž se školstvím výhradně obíráš, bude to všechno podrobně známo; já se nechci zde pouštět do porovnávání rakouských konferencí s našimi. V každém případě však platí i pro nás, co dále tentýž list podává o rakouských poměrech, zvláště pak: „podobně mohly by se katechetské konference odbyvati buď tak, že by je svolávali nejd. p. biskupové a řídili je jich zástupci, ale tak, aby se dala co největší svoboda v práci předsedovi i členům — dle vzoru našich učitelských neúředních schůzí —; buď tak, aby to byly volné katechetské konference pod správou zvoleného odborníka, buď konečně tak, aby se v pastorálních schůzích, jež jsou na mnohých místech v obyčeji, rozprávělo též o škole a výchování.“

„Tu by se mohlo rozprávěti o paedag. themech všeobecného obsahu, o naučných knihách, o pomůckách při vyučování náboženství, o kritice knih, jež se hodí pro další vzdělávání se katechetů, nebo o kritice knih pomocných k vyučování, o naučných osnovách k vůli stejnoměrnému postupu při vyučování, o spisech pro mládež, jež podporují katechetické vyučování, o zkušenostech v praxi nabytých, o školních zákonech, jak působí v praxi, o vzájemných zprávách, jak se v jednotlivých školách odbyvají náboženská cvičení, o církevním zpěvu, o poměru učitelů ku katechetům, o věcech zvláště pozoruhodných, o nepřístojnostech, o různých přáních atd.“

„Tím by se velice budila péče a horlivost pro školu a vědomosti jednotlivcovy prospívaly by všem, povstávalo a šířilo by se dobro obecné.“

„Užitek konferencí obecně se uznává, ozývají se však hlasy proti jejich úřednímu rázu. Takovým odpovídám, že by se s ideálním nadšením dokázalo jistě mnohem více, když by účastníci volně a s jakýmsi oduševněním přicházeli na konference, avšak třeba jest bráti poměry a lidi, jak skutečně jsou a ne jací by býti měli a jakých by si bylo přáti.“

„Úřední ráz sám sebou nemůže býti na škodu, nýbrž jedině to škodívá, že se v konferencích jednává byrokraticky, bez ducha, pedantsky. Tím však nechci říci: konference musí býti úřední; lépe by bylo, kdyby to byly volné rozhovory; avšak tam, kde by se jim nedařilo, třeba zavést konference úřední“. U nás bylo by v každém případě výhodnějším, aby nebyly úřední.

„Všichni paedagogové v tom se srovnávají, že jsou konference vhodným zařízením pro další se vzdělávání vyučujících učitelů, a toto zařízení plným právem doporučují. Také se skutečně vzájemné porady konají všude, kde učitelé a jich představení pojali správně úkol svůj; takové konference napomáhají přede vším k tomu, aby mezi školou a jejími představenými a potom i mezi školou a církví byl vždy svazek srdečný a plný života, pomohou k tomu, aby se budil a vychovával duch vzájemné úcty a lásky k po-

volání; ten duch a ta láska zplodí pak takovou mravní sjednocenost, takové vzájemné životní poměry, že jimi bude udržován živý cit pro čest stavu, kterýž působí, že budou celek i jednotlivci chovati k sobě i k jiným úctu, což bude zároveň jakýmsi mravním soudem takové váhy, že jeho pozhnaného, milého působení nenahradí žádný disciplinární zákon. Při tom nesmíme zapomínati, že takové konference podají i duchovním školním dozorcům jakousi stravu v povolání, jelikož je budou stále nutiti, aby se zabývali prakticky i theoreticky věcmi školními. (Kellner, Volksschulkunde § 107., Ohler, Lehrbuch der Erziehung und des Unterrichtes § 15.). Jiní docela tvrdí, že i nadaní a horliví učitelé venkovští bez takového dalšího se vzdělávání velmi snadno uběhnou v šablonu, liknavost a pohodlnost, a pak že je i mládež školy obecné jako sevřena v jakýsi jednostranný mechanismus a formalismus ve vyučování; takoví učitelé prý si utvoří zvláštní mínění o své domnělé moudrosti a zkušenosti, přeceňují svou činnost úřední a proto neustále překážejí organizaci obecné školy; mimo to prý klamou a zaslepují sebe samých myslíce, že jim není třeba dalšího takového vzdělávání se, že je to bezúčelné, čímž prý vždy maří i nejlepší nařízení a nejvýhodnější opravy. (Srov. „Das Aufsichtsamt über die Volksschule“ § 166).

„Mají-li konference dosáhnouti svého vznešeného cíle, jest ovšem třeba, aby účastníci pokorně doznali, že jest jim ještě třeba se učit a že by to bylo hotovým bláznovstvím, nepoužívat k tomu zařízení, jež je s to, aby rozšiřovalo u velké míře odborné vědomosti a zkušenosti, aby cestu razilo potřebné jednotě a svornosti jak vzhledem k vyučovací metodě a osnově, tak vzhledem k zevním školním poměrům, jež jest dále s to, aby tu jednotu a svornost podporovalo a rozšiřovalo.“

„Rovněž jest třeba, má-li se dosáhnouti účelu schůzí, aby při nich nebylo žádných rozepří, sobeckosti, závisti, náruživosti, urážlivosti, ctižádosti, nemístných osobních třenic; nesmí býti polem pro osobnosti přívě a haštěřivé, kteréž by proti těm neb oněm vývodům a náhledům jenom proto činily rozličné námitky, aby zastávaly a hájily věci, jež samy nemají za jediné správné. Aby se tomu předešlo, jest nutně třeba, aby konference řídil muž praktický, s věcmi, o něž jde, dobře obeznalý, mírný, u něhož by byly jak shovívavost, tak potřebná ráznost spojeny s jemným taktem.“

Ve vídeňské arcidiecesi jest obyčejem, že se odbývají takové hovory rázu soukromého v přátelských kroužcích 5—6 sousedních farářů; to působí velmi pozhnaně; ještě více užitku přinesly by větší schůze. Výsledky jednotlivých konferencí mohly by se k užitku všeobecnému uveřejniti tiskem. Tak Christl. päd. Bl. —

K tomu dodávám, že by i u nás bylo potřebí takových konferencí; rozhodnutí na nich učiněná by mohla se snad uveřejňovati v „Hrvat. Učit.“

Zvláště pak roku letošního jest velmi vhodná k tomu příležitost, aby se pp. katechetové sestoupili v takový přátelský spolek, jelikož se letos koná 300letá památka úmrtí sv. Aloisia, ochránce mládeže. Na takové schůzi, kdyby ji bylo možno záhy svolati, mohlo by se vhodně porozprávěti o tom, jak by bylo lze památku tuto co nejslavněji a nejdůstojněji oslaviti. Usnesení by se podávala duchovní vrchnosti.

Jest možno doufati, že takových konferencí účastnila by se i hezká čásť kněžstva ve správě duchovní zaměstnaného, ba i mnozí světští učitelé, kteříž jsou dosud dbalí víry.

Že by na schůzi takové měli býti zastoupeni všichni pp. katecheti všech našich ústavů vzdělávacích, nižších i vyšších, rozumí se samo sebou. O způsobu, jakým by se měl šlechetný tento úmysl provésti, třeba bylo by napřed se uraditi, což by mohl vykonati zvláštní výbor, jenž by též připravil materiál ku první schůzi a uvědomil pp. katechety o způsobu, čase a místě sjezdu atd.

Čas k tomu nejlepší byl by zajisté čas před sv. Aloisiem (21. června) a místo sjezdu Záhřeb.

Tolik jsem Ti chtěl, příteli milý, na paměť uvést, abych dal ku věci alespoň podnět; ty pak nyní s ostatními pp. katechety o návrhu mém přemýšlej a úsudek svůj uveřejni v „Hrvatsk. Učit.“ nebo v některém jiném našem listě paedagogickém.

Mně by již to bylo velice milé, kdyby tento návrh můj byl alespoň podnětem, by se o věci tak důležité vážně přemýšlelo. Tvůj

Ferdinand.

Něco ze školní diaetetiky.

Podává Boh. Hakl.

(Pokračování.)

Zvláště pak vzhledem ku mládeži jest mu potřebí znáti aspoň hlavní pravidla diaetetická. — Pravili jsme již, že do rukou jeho položeno jest blaho tisícův, blaho budoucího, ano budoucích pokolení. Ku blahu však, jak jednotlivců tak celku, náleží též a podstatně zdraví, síla a zmohutnělost tělesná, tať podmiňuje práci a též veselost a bodrost mysli. K té má každé dítě se uschopniti; k tomu má již ve škole základ býti položen. Proto má učitel žáky své obeznamovati s pravidly života, jim je v paměť vštěpovati, je též, pokud možná, prakticky prováděti, žáky své čistotě, pořádku, práci navykati, škodlivých věcí je varovati, nerozumných a záhubných zvyků a obyčejů je střežiti a vůbec ku všemu slovem, skutkem i písmem napomáhati, aby zdraví žákův ochráněno, utuženo a všeliké škody uvarováno bylo. A k tomu dojista jest třeba, aby diaetetiku a pravidla její znal.

Jest pravda, že učitel blavně k duši dítěte hleděti a ducha mládeže vzdělávati má; avšak nikdo rozumný tvrditi nebude, že by si též těla a zdraví dítek, péči jeho svěřených, všímati neměl. Víť zajisté a uznává veškeren svět rozumnost a potřebnost pravidla (principu): „Mens sana in corpore sano“ t. j. zdravá mysl v zdravém těle; neboť k rázné, čilé, vytrvalé a vydatné činnosti ducha potřebna jest nezbytně i pevná a stálá (aspoň poněkud) zdravost těla; a byla dojista až do nedávna chyba v paedagogice veliká, že k tělu velmi málo, ano téměř nic se nehledělo a je pěstovati se zanedbávalo.¹⁾

Proto rozumné jest, že za posledních dob i u nás ku tělu a zdraví mládeže se hledí a v ohledu tom potřebná nařízení vydána a opatření učiněna jsou. I ferialní osady, u nás v Čechách nedávno zavedené, výbornou u věci té konají službu.²⁾

¹⁾ Chtěli někteří přepjatí paedagogové (nevěrečtí, rationalisté) za vinu klásti víře křesťanské, že učila mrtviti tělo t. j. tolik, jako zanedbávati; avšak neprávem; neboť slovo Kristovo: „Za při sama sebe“ věčně platné jest a věčně pravdivým zůstane, ano právě prvním pravidlem jest veškeré diaetetiky; neboť právě zapíráním sebe tuží se tělo; tužiti však své tělo na útraty zdraví zapovídá Kristus, aniž tomu učí církev. Vždyť i u lékaře první věc, kterou nařídí, jest střídmost a pořádek v jídle a pití (dieta); a Jesuité, znamenití dojista paedagogové novější doby, zanedbávali zdraví a těla u mládeže, majíce zařízení téměř vojenské a konajíce s ní mnohá cvičení tělesná, by mládež i tělesně se vyvíjela a utužovala.

²⁾ Však i potom, kdy mládež ze školy vyjde, neměla by se jí pouštěti veškerá uzda. I tu by ještě měla zůstatí pod tuhou kázní, a to tím více, poněvadž tu právě vášně se probouzejí a nastávají mládeži léta nejnebezpečnější. Tedy by se nemělo výrostkům nikterak povolovati kouřiti tabák, choditi do hospod, pítí horké a silné nápoje, nezačínati záhy, což nejzáhubnější jest, známosti a obcovati s druhým pohlavím. Jest očividné a patrné, jak pokolení lidské hyne a čím dále mizernějším a schátralejším se stává; souchotiny, o kterých ve vlasti naší nebývalo slechu, jsou na denním pořádku. Jest úžasné, co obětí pohlcují! Kam věci dojdou? Jaké bude svým časem vojsko? Kterací obrancové vlasti? V Krkonoších, zvláště v místech továrenských, ze sta branců sotva možná odvésti jednoho!

Dítě jest outlá bylina; a s bylinou outlou dojistá jinak zacházeti třeba než se stromem starým. Tu jednak učitel sám musí pilně hleděti k tomu, aby zdraví dítek ve škole nižádné škody nebralo; jednak musí na péči míti, aby dítkám jistá užitečná a na veškeren život potřebná a platná pravidla života vštípil; nebo i to má škola dítěti dáti; kde jinde se tomu naučí? a to dojistá není věcí poslední.³⁾

Proto diaetetika školní má hlavně mládež na zřeteli a přihlíží k tomu, jakby zdraví mládeže zachovala a je utužila, by z ní jedenkrátě zdraví členové státu a společnosti lidské býti mohli. Jest tedy diaetetika školní ta věda, anebo spíše to odvětví paedagogiky, které učí, jakby zdraví mládeže se uchovalo, upevnilo a utužilo, by z ní jedenkrátě zdraví lidé a vlasti i státu prospěšní členové býti mohli.

Když mládež bude vychována dle rozumného pravidla: „Zdravá mysl v zdravém těle“ rozřeší škola tu důležitou otázku ve státě, aby občané byli silní a zdraví, duchem i tělem; neboť tím podmíněn jest i blahobyt státu i trvání jeho. Neboť ze škol vycházejí budoucí hospodáři a vzdělavatelé půdy, budoucí řemeslníci, průmyslníci a dělníci v továrnách a závodech, budoucí vojínové a obrancové vlasti, úředníci státní i privátní; u dívek pak budoucí matky a odchovatelky, učitelky a hospodyně. (Pokrač.)

H l í d k a č a s o p i s e c k á.

Článek „Paedagog. rozhledů“ č. 1. „Výchova ku práci“ (viz t. l. čís. 7. str. 118) psán jest v době, kdy myšlénka zavéstí ruční práce do školy jest již prakticky prováděna. Nebude tedy od místa, když několik slov o té věci promluvíme.

Není věcí lhostejnou, jak vyzbrojen a otužen vychází chovanec ze zátiší školy v hluk veřejného života. Steskům, že žáci málo prakticky se připravují pro život, lze odpomoci zavedením opravdové práce do školy. Jaká to výhoda, zná-li nastávající řemeslník vládnouti hoblíkem, sekerou, nožem!

Theorie, jež vštěpuje se chovancům do hlav, vykouří se velmi často jako mlha podzimní zůstávajíc jen jakýsi pocit. že jsme se něčemu učili, nevíme však, co s tím. Dějiny práce utkvěly by hlouběji v nitru toho, kdo by se zanášel prací.

Mimo to není tvora na světě, jež by více těšila rozmanitost nežli člověka. Frase *variety delectat* jest všeobecně rozšířena, nicméně pouštíme chovance ze školy obtíženého vědou, jež mu jest nepohodlna, již setrástí hledí rozpuštělostí, nevázaností.

Hra jej brzo omrzí. Je-li to městský chovanec, jde na ulici a pozoruje své okolí, vidí mladíky s doutníky, děvčaty — probudí se v něm snaha, co možná nejdříve tyto napodobovati. Školní výchova pak zdá se mu býti poutem tím horším, že trvá až do 14. roku. Jak by však zajiskřilo se oko chovancovo, kdybychom zkrátíce nějakou hodinu nudnou theoretické mluvnice, dali mu po vyučování nástroj a hmotu, z níž by robil nový tvar. V den ferialní by mohl býti zaměstnán déle. Jsa syt práce odebral by se na cvičiště, kdež by se občerstvil hrou. Škola by stala se mu rájem poskytujíc mu požitek pohybu svalů, tvořivosti myšlénkové dán by byl určitý, klidný směr.

Škola obecná jest ústavem hlavně vychovávajícím, gymnasium a školy střední ústavem vyučovacím. Divno však, že z moře antické vzdělanosti teprve v naší době vyplynula myšlénka Řeky napodobiti v otužování těla tělocvikem. Studující po vykonané povinnosti školní rozdělí se na dva tábory, — jeden

³⁾ Shledáváme, co se diaetetických pravidel života týče, takovou až dosavad nevědomost mezi lidem, že člověk až trne! Co tu nemocí, obtíží, bolestí, strastí a bíd; a to často z neznalosti aspoň hlavních pravidel diaetetických.

oddá se zábavě, která často střed svůj má v dýmu nikotinovém, druhý tábor věnuje se opět dalšímu sebevzdělání, učí se dvěma jiným řečem, studují mimořádné věci, pěstují krásnou literaturu. Jaký jest toho výsledek? Z prvních vyvinou se lidé hladce se ve společnosti pohybující, znající výborně billard, tanec a p., druzí stávají se samotáři, honí se za mlhavými ideály učenosti, jsou kandidáty spisovatelství a p. Pak narazí k nim vlna všedního života. První lidé pohodlní domohše se postavení žijí a tyjí nestarajíce se o všeliké ty otázky palčivé, jež hýbou národem; lid pracující zve je ležáky. Lidé snaživí pak hledají působiště, kde by okázali nadbytek své intelligence, nalezají však na mnoze tupost, netečnost, jež vzdělána býti nechce. Tu připadá jim maně, že čemu se učili, bylo zbytečné. Jak by lze bylo odstraniti tyto nesrovnalosti? Jako ve škole obecné jest práce tělesná feerií mozkovou, tak nejlepšího klidu rozčliveným nervům studujícího poskytnouti může práce tělesná. Budiž to práce v dílně neb pro slaboplicné v zahradě a na poli zkušebném, opravdový klid kvitne z pohybu svalů. Studující toužící příliš po zábavě, jež často více jej vyčerpá nežli práce duševní, nalezne prostředek, jímž získá rovnováhy mezi zábavou a prací. Příliš snaživým chovancům bude práce tato prostředkem zdravotním odvádějíc krev ke svalům.

Oba tábory najdou společné ohnisko, v němž síly, snahy a zájmy se soustředí.

Část studujících opouští střední školu, jde do praktického života, část pokračuje na vysokých školách. Čemu však Jeníček zvykl, tomu Honza snadno neodvykne, tak i studentstvo oblíbenější si ruční zaměstnání bude ho i místně na vysokém učení v čas prázdná užívati za prostředek, aby osvěžilo své nervy. A jakž po té v praktickém životě, nebude ona propast mezi bojovníky za myšlenku a tělesnými pracovníky překlenuta? Kdo zvykne tělesné práci, bude jednodušeji žítí, poznav práci bude rád vstupovati mezi vrstvy pracovní s porozuměním jejich stanoviska sociálního. Snaživý vzdělanec bude přemítati o cestách, jak prakticky uskutečniti ideály, jež sobě za dob studií zbudoval, pozná, že třeba poznati stanovisko duševní pracovní třídy, k ní se přidružiti a třeba-li k sobě povznést. Člověk zajisté chová v sobě dvě ohromných protiv: lenost a práci přílišnou. Co krásných skutků na světě vymýšleno jest přílišnou pohodlností, co existenci zmařeno zimničnou vysilující prací. Budiž nám, ty práce svalův, vůdkyní mezi touto Skyllou a Charibdou, jež vyvolala naše doba!

A kterak jest pohlížeti na zavedení práce do škol ze stanoviska křesťanského? Pán Ježíš učil modliti se a pracovati a zeela v duchu jeho vysloveno bylo od věrných jeho následovníků praktické pravidlo: Ora et labora! Toto vznešené napomenutí lze si vykládati v duchu křesťanském takto: Modlitba povznáší nás k Otci světél, odkud plyne nám pravá osvěta, spása, modlitba tvoří vznešené myšlenky, bychom v duchu Kristově neustáli zlepšovati stav lidstva a povznášeti, přibližovati jej k pravému cíli — myšlenku tuto provádíme prací duševní a tělesnou. Cíl náš musí býti však pevný, ne kolísající, ne mnohý, ale jeden. Z toho vyplývá nutný požadavek duševní rovnováhy. Necht' „geniové“ vyhledávají nové ideály, nové cíle, většině lidí bude vždy s prospěchem, bude-li konservativní u víře. Pouhý myslitel odkojený zvláště novověkou četbou filosofickou bude vždy zmítán každou vlnou novou, jež z duševního víru k němu narazí a tím více bude vzrušen člověk mladý, nedospělý. Tu zvláště jest povinností výchovy chrániti mládež v době evoluce od takových proudů dravých, jimiž dává se tato uchvacovati nevědouc, kam ji ponесou.

Není to pessimismus ani pokrytectví, díme-li, že v naší době mládež často odhazuje víru svoji a chytá se stkvělé frase v básni nebo ve spise filosofickém jedině proto, že jest to „moderní“. Nebude tu klidná práce tělesná hrází, oasou, kde spočine neklidný náš duch ohlušovaný bouří převratů myšlenkových, vědeckých hypotéz?

Zaměstnáme-li tudíž mládež po práci myšlenkové tělesně, sezná tím spíše, že den má pouze 24 hodiny, že těch dnů nemá nadbytek ani celý život náš. Ponechá proto mileráda ražení nových cest filosofům a básníkům a řekne si: úkolem mého života jest práce ve prospěch můj a bližního, moje „poesie“ jest víra a láska k Bohu, již hlásal Spasitel. Tak asi představujeme si význam práce ze stanoviska křesťanství.

Další článek: Heslo a škola Komenského. Prof. Šmaha podává tu dle Komenského výklad ke dvěma vyobrazením na sebraných Komenského spisech. První obraz představuje přírodu s heslem: Omnia sponte fluent, absit violentia rebus a vykládá názorně přijatou zásadu vyučovací: Vyučování plyň libě a přirozeně. Druhý obraz představuje Komenského, školu, lidské živnosti a nad tím oblohu. Znamená pak, by učitel učil věcem přírodním i lidskou rukou zhotoveným, z nich pak, by poznal Boha, tvůrce. Řád oblohy svojí jistotou a pevností poukazuje, že jest vyučování upravit tak, aby jistě šlo v před.

Sochařství, malířství, plavba a rolnictví vhodně se přirovnávají ke práci vychovatelově.

Každý učitel vychovatel jest vždy naplněn zvláštní rozkoší, slyší-li líbezná slova didaktické moudrosti Amosa Komenského. Všechny věci plyňtež samy sebou, odstup násilí od věcí. Na tomto základě řešiti jest otázku, zda lze zmechanisovati vyučování a vychovávání.

Povšechně přijata jest zásada, že učbu lze zmechanisovati a arciučitel Komenský dodává jak. Snahou všech učitelů jest tedy upravití takové konkrétní postupy učební, které by se ideálu jistoty co nejvíce přibližovaly. Velikým pokrokem v učbě jest, že učba zeměpisná, přírodopisná nepoutá se vždy k dusné učebně, nýbrž že uvádí žáky do Boží přírody, by jim znázornila základní pojmy. Lahodnost, snadnost u vyučování vyžaduje vždy názoru přímého.

Komenský zobrazoval i duchovní věci, tedy také mravy a pobožnost. Tím nám tedy ukázal cestu, jak vštěpovati mládeži věrouku a z ní plynoucí mravouku.

K. doporučoval užívati učebnic pro žáky a pro učitele. Učebnice mravovědy a věrouky jest hlavně katechismus, knihy pro učitele zastupuje přípravné vzdělání učitelů a pak spisy methodické. Před námi leží mrtvé slovo učebnice, my svým slovem je máme oživiti, by našlo vstup v mysl mládeže dychtící po názoru. Bude-li učebnice upravena již tak, aby i vyhověla psychické povaze mládeže, jest učiteli zpola práce usnadněna. Jak u výkladě může povídka zastupovati názor nepřímý, tož v učebnici abstraktní pojem znázorňuje nejprve obraz, pro mládež nejlépe barevný. Obraz jest názor mluvící, hodí se nejlépe tudíž pro ten stupeň, kde písmena jsou žákům neznáma — ve třídě elementární. Než i na stupních vyšších neradno se zříkati názoru, jen že tu obraz spojen jest již s obrazem pojmů — slovy, která buďtež tak volena, aby dovedla se dotknouti jemných strun srdce mládeže, aby nauka došla cíle svého vzbudíc živé zájmy pro věc, o níž běží. Nelze tedy nový katechismus představovati si jako souhrn paragrafův, jež mají učitelem do mládeže vcepovány býti, nýbrž budiž i příjemnou četbou, jež bude tím významnější, čím více se sníží na stanovisko žákovy, tím že si bude všímati jeho představ, tyto rozšíří a utvrdí v pojmy. Pak povznesši se až k pojmu může učebnice jadernými a stručnými slovy vyjádřiti, co jest uložiti v paměť. Že taková učebnice jest nevyhnutelná zvláště pro školy ménětřídní, jest na bíledni. Četné stesky do posavadních učebnic vzhledem k množství a uspořádání učiva a j. v., tomu aspoň nasvědčují.

Tyto myšlenky vzbudila v nás slova Komenského.

(—áč.)

„Učitelské noviny“ přinesly v č. 12. následující zprávu: „Trestanců ubývá. Praesident porotního soudu v Mnichově prohlásil ve veřejném zasedání potěšitelnou zprávu, že trestanců značnou měrou stále ubývá, čehož příčinou jest všeobecné vzdělání lidu, jež má za následek mravní povznesení národa. — Oproti těmto nezvratným faktům úředním hlásají naše klerikální listy tvrdošíjně, že zločinců v úžasné míře přibývá, čímž prý vinna jest nynější škola. — Nezvratná data úřední trestají je sice ze lži, ale to jim nikterak nevadí, ony lhou dále, neboť účel posvěcuje prostředky!“ — Tak „Učitelské noviny“. Tutéž zprávu přinesly „Freie paed. Blätter“ v č. 12., ale podaly ji takto: „Slyšte! slyšte! Praesident porotního soudu v Mnichově prohlásil ve veřejném zasedání s důrazem, dass die Strafliste vom Jahre 1890 erfreulicherweise eine recht kurze ist, což přičítá dlužno rozšíření vzdělání a s ním souvisecímu mravnímu povznesení lidu.“ Nevědí tedy listy tyto o stálém ubývání trestanců ničeho, a ač je rediguje muž, jenž jest protestant a rodem Prušák, nepřičinily přec ku krátké zprávě své poznámek tak jizlivých, nepravdivých a urážlivých, jako to učinily „Učitelské noviny“! Nám jest však přec líto, že zde musíme „Učitelským novinám“, kteréž jdou pro doklad, že trestanců ubývá, nikoli do země ideálů svých, svobodomyslné Francie, aniž do zednářské Italie, nýbrž s velikým sebezapřením do hlavního sídla ultramontánů, pokaziti jejich velikou radost. Aby však ve své pravdomluvnosti zase neřekly, že „lžeme dále, ač nás nezvratná data úřední trestají ze lži“, neuchýlíme se pro doklad, že pravdou jest, co ony zovou lží, listy „klerikálními“ rozšiřovanou, do žádného listu klerikálního aniž do které „ultramontánem“ vydané statistiky zločinů a přečinů, nýbrž do listu velice velmi liberálního, jakýmž jsou na př. „Freie paed. Blätter“, kteréž vydává protestant Jessen, rodilý Prušák. Píšeť list tento divnou náhodou právě v tom čísle, v němž byl otiskl uvedenou svrchu „potěšitelnou“ zprávu do slova takto: „Z Berlína. (Mladiství zločinci.) Nejnovější ročník statistiky zločinů podává nám obraz málo utěšený o kriminalitě potrestaných a mladistvých zločinců. Vysvítá z něho, dass die „Jugendlichen“ bei einer ganzen Reihe von Deliktsarten in steigendem Masse betheiligt sind. Mezi odsouzenými bylo totiž roku 1888. u devíti různých druhů provinění (oproti 5 neb 6 druhům let dřívějších) více než 10% „mladistvých“. Tak se na př. celá pětina těch, kdož byli odsouzeni pro krádež *) a zpronevěření, skládala z lidí, jimž ještě nebylo 18 let. Besonders stark ist im Vergleiche mit der Kriminalität der Erwachsenen die Betheiligung der Jugendlichen an Unzuchtsverbrechen; neboť bylo mezi 3044 pro tyto zločiny odsouzenými 646 takových, kterým ještě nebylo 18 let! — Vysvětlující oddíl statistiky k tomu podotýká: „Porovnáme-li stálé vstoupání provinilců mladistvých s potrestanými odsouzenými, musíme přijíti takřka nutně k závěrku, že zločinství stoupá a mladí provinilci, že jsou rekruty armády zločinců, proti níž se prostředky nynějšího práva trestního zdají už býti nedostatečnými.“ Učitelové na školách obecných budou zajisté posledními z těch, kdož by se tomuto výsledku zvlášť divili aneb se nad ním pozastavovali. Učitelové, kteříž vidávají každého roku, jak nevyspělé čtrnáctileté děti,

*) A jak drzími umějí býti mladí tito zločinci, toho stůj zde příklad následující. „V noci z 11. na 12. prosince 1890. spáchali ve Vídni 12letý Gustav Niggas 12letý Eduard Votojček a 15letý učeň Rudolf Finger drzou krádež kostelní. Dostali se totiž pomocí klíče do věže, z věže na kůr a pak do kostela a sakristie. V sakristii si rozžehli světlo, vypili mešní víno, otevřeli skříně a vybrali z nich za 355 zl. paten, kalichů, křížů atd., v kostele pak vylámali všecky pokladničky, v nichž našli 13 zl. Když byli se vším hotovi, znečistili kostel na více místech, napsali a zanechali tam hanebně drzý lístek a kudy přišli, opět odešli; ale brzy byli vypátráni a chyceni, a postaveni před soud a porota odsoudila je po tajném líčení: Rudolfa Fingra do těžkého žaláře na 2 leta, Nigassa pak a Votojčka každého na 5 měsíců.“ (Neue Fr. Presse ze dne 31. ledna 1891.)

setřásše se sebe nenáviděnou školní návštěvu, vstupují do „boje o život“ bez všelikého rozumného přechodu, kdež na ně se všech stran číhá svůdnictví, učitelové, kteří v třídách svých tak mnohého již mívají hocha, jenž má budoucí svoje povolání napsané už na čele, ale zbaviti se ho nemohou dříve, dokud nepodal nezvratného důkazu, že má výborné šibalské schopnosti, učitelové mohou ve svrchu vzpomenutém výsledku spatřovati pouze těžký hřích opominutí, jehož se tu dopouštějí stát i společnost. Dokud stát neprovede důkladné a důrazné reformy škol pokračovacích a dokud nebude mnohem větší pozornost věnovati výchově zdivočilé mládeže, nesmí se diviti, že stoupá počet mladých zločinců. Povinná návštěva škol pokračovacích a přeložení hodin vyučovacích do pracovní doby mladých lidí, kteréžto ustanovení přijato bylo komisí sněmu říšského do novelly řádu živnostenského a bezpochyby též dojde schválení říšského sněmu, tvoří počátky této reformy; ale k odstranění zla nynějšího a k zabránění zlu budoucímu nepostačují. Velikou zodpovědnost uvalily na sebe dvory soudní, proto že svými právními výklady učitelé tak říka odejmuli právo trestati. Země, kteráž zavírá svoje učitele, když při své těžké práci užijí jednou prostředků důrazných, nesmí se diviti, vyrůstá-li jí mládež, před níž se člověk musí (strachy) třásti.“ Tak píše „Freie paed. Bl.“ (číslo 12. str. 177.) na základě „dat úředních“. Že tím potvrzují tvrzení listů „klerikálních“, že mladých zločinců přibývá, za to nemůžeme. Konstatovati věci podobné nepůsobí nám též věru žádnou radost a tisíckrát raději napsali bychom, kdyby nám to jen bez ublížení pravdě bylo možno, — že všech provinilců a tudíž i trestanců stále ubývá. Též nám nikdy ani ve snách nenapadlo uvalovati pro to vinu na školu, jelikož víme z vlastní zkušenosti, jak velice ve škole záleží na tom, jaké žáky učitel do školy dostane, jakého smýšlení jsou jejich rodiče, jaké jest okolí a jaké jsou styky žáků mimo školu, co mimo školu slychají, čítají a vidají. Neméně však pravdou jest, že, jestli žáky, jež potkalo neštěstí špatné mají rodiče a mimo školu pokažené okolí, nenapraví ani nejlepší učitel a katecheta, učitel nevěrec u žáků takových zlo ještě zhorší a ani žákům hodnějších rodičů nedovede podati pevnější opory proti lákadlům zla a svůdnosti světa, proto že nikdo nemůže dáti, čeho sám nemá, a proto že i nejkrásnější slova a nejlepší pravidla pro mravní život prázdná jsou a nepůsobná, nejdou-li z hlubin srdce a nejsou-li stále dotvrzována a znázorňována učitelovým příkladem. Slovo zní v uších, příklad však jde k srdci a vybízí k následování. (R.)

L i t e r a t u r a.

Jana Amosa Komenského sebrané spisy vychovatelské vydává po částech, a to již od r. 1886. v Přerově „Bayerova Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích.“ Posud uveřejněny jsou z oněch spisů ve zvláštních svazcích: I. „Brána věcí otevřená“ v osmerkovém sešitě o 138 str., II. „Drobné spisy“ o 210 str., III. „o nápravě věcí lidských, část první Panegersia, povzbuzení obecné“ o 154, část druhá Panaugie o 298 str. (avšak nedokončená). Rozpravy psané původně latinským jazykem přeložil p. Jos. Šmaha. Ježto rozpravy dotčené Komenský svého času psal hlavně pro učené odborníky, a to ovšem hledě k názorům v tehdejší době panujícím, jest patrné, že odbor čtenářů jmenovaných spisů za dob našich nemůže býti rozsáhlým, ježto tolikéž odborníky v sobě zavírá, a to zase jen ty, kteří vzděláním svým dovedou se vpravit do sporných otázek panujících o věcech náboženských, filosofických a paedagogickodidaktických v první polovici XVII. století našeho letopočtu. Domnívalo-li se nakladatelstvo, že jmenované spisy hojných čtenářů naleznou mezi učiteli a učitelkami škol obecných a měšťanských, tedy patrně soudilo

předpojatě, nešetřivši opravdových potřeb učitelstva doby naší. K tomu sluší ještě i to uvážiti, že překlad český, hově až přes příliš vazbě latinské, i na místě bez tiskových chyb objevuje se velmi nejasným. — Pro stručnost zprávy této ze svazku I. na str. 16. tuto větu uvádíme na doklad své výpovědi: „Nebo zdali to jest věci velmi obecné vypisovati? i částečným pokládati základy? kde za ledabystrostí mizíš.“ — Ke svazkům jednotlivým přidává překladatel „předmluvy,“ ale teprv na konci každého svazku, a to předmluvy takové, že nenavádějí téměř v ničem ku porozumění osnovy, členitosti a obsahu těch kterých hovorů. Ano (viz na příklad sv. II.) i úvodní roztržidění následujících hovorů otiskuje se zvláště na některé straně, ale tak, že s následujícím řádem v textě se nesrovnává. Proč nakladatelstvo se domnívalo, že výklady, kterak za oněch dob chtěl Komenský učití jazyku latinskému, podnět dá učitelstvu našemu k volbě přiměřené metody učití jazyku mateřskému aneb moderním jazykům živým, toho rovněž tak pochopiti nám nelze, jako nemůžeme domyslití se pravé příčiny, pro kterou vydavatelstvo mezi spisy Komenského vůbec — aspoň postupem, v jakém je počíná uveřejňovati — přednost dává hovorům blouznivé metafysiky před spisy prakticky didaktickými. —

Posudek tento bude se snad zdáti mnohému přísným, přemrštěným; tomu však radíme, aby spisy tyto od začátku až do konce pozorně pročetl a pak teprve aby mluvil. To li učiní a je-li jen trochu nepředpojatým, dá nám jistě za pravdu; nepročte-li však pozorně spisů těchto, nemá hlas jeho žádné větší váhy, nežli máchání rukou do větru. Vždyť praví sama „Česká škola,“ která přece u příčině této chválou neskrbí: „tyto spisy Komenského nejsou tak zaživatelný, není to tak lehká strava, na jakou jsme navykli“ (č. 14. z 1. května 1891). Ovšem, že hned dokládá: „avšak konec! náprava se státi musí! české učitelstvo všech kategorií škol musí býti dobře obeznámeno s obsahem i těchto spisů;“ bojíme se však, že bude mnoho takových, kteří jich ani — nepřečtou. O Komenském se vůbec mnoho mluví, spisy jeho se však málo čtou a ještě méně se ve školské praxi dle nich jedná. Proto souhlasíme s referentem v „České škole,“ kterýž radí: „v jednotách našich ať se sestoupí odbory, které by si vzaly za úkol prostudovati a postupně promluvití o všech spisech Komenského.“ —

* * *

Malá knihovna. Dostalo se mi do ruky náhodou asi 40 dílků Malé knihovny vydávané spolkem Komenského, tištěné u Hoblíka v Pardubicích, Ottý a Neuberta v Praze.

Tendence těch historek z dětského života v malé knihovně je patrná: Již od nejútlejšího mládí vštěpovati dítkám nauku, že víra sama o sobě spasí. Pokud se malá knihovna šíří mezi dětmi evangelickými, ničeho proti tomu nemáme, jak kdo nauky náboženské svého vyznání mládeži své vštěpuje, poněvadž ale ty spisky i mezi naší mládeží katolickou (snad docela samými učiteli) se šíří, jest třeba na to upozorniti širší kruhy, aby mládež naše katolická, čtoucí v malé knihovně v každém spisku, že pouhou vírou v Ježíše Kr. už člověk dosáhne odpuštění hříchů, a snad debatujíc o tom mezi sebou, nestala se již od nejútlejšího mládí indiferentní a k přijímání sv. svátostí v pozdějším věku nedbalá! Tendence spisků těch jest: Utvrditi malého čtenáře v té dávno vyslovené zásadě evangelíků: Statečně hřeš, statečněji věř. Tak ku př. Žofíčka, když všecko usne, jde do komory na jablka. Toho večera se ani nepomodlila, hněvala se, že nedostala více jablek od rodičů, věděla, že nepravé činí a proto se ostýchala pohlédnouti vzhůru k Pánu Bohu a pomodliti se. Ó by byla raději přece poklekla před Bohem, hřích svůj jemu vyznala a jej za odpuštění a ochranu v noci pokorně poprosila. Toho neučinila. Už je u jablek. Najednou si vzpomene na průpověď, které se nedávno naučila: Kdo loupí otce svého a matku svou a říká, že to není

žádný hřích, tovaryš jest vražedníka. Žofička si vzpomněla, že to jsou slova všemohoucího Pána Boha, a řekla si: O já nehodná měla jsem se státi zlodějkou, zdaž mi Pán Bůh hřích můj odpustí? štěstí, že jsem si vzpomněla na onu průvověď! Ráno to řekla otcí, co chtěla učinit, otec jí domluvil, načež šla ven a o samotě poklekši prosila nebeského Otce, který ochotně slyší prosby malých i velkých, aby jí pro Krista odpustil provinění její a aby s pomocí Ducha svatého dovedla přemoci zlé náklonnosti, které člověka vedou v horší poklesky a trápení krok za krokem. Malá knihovna čís. 15. „Ukradené jablíčko. — Anebo: Zapomněnlivý Lojzíček nechá malou Julinku o samotě zapomene na ni a jde si hrát s kamarády. Julinka spadne se stráně, omráčí se. Pán Bůh nedopustil, aby Julinka zemřela. To Lojzíčka těší, že s pláčem děkuje Pánu Bohu, neříká už já jsem zapomněl a nepřestává vzývat Ducha sv., aby svůj hříšný obyčej mohl odložit, a stává se pak zcela řádným člověkem a ochotným služebníkem Pána Ježíše. Mal. kn. č. 35. „Já jsem zapomněl.“ Jak vidět, mají to polepšení děti zde velmi laciné. Klekne a skrze víru v P. Ježíše už má hříchy odpuštěny, řekne si veršíček z kancionálu, kterému ho maminka naučila, a už je řádným člověkem a služebníkem P. Ježíše. Velmi divné jest mi při tom, že tak málo o chrámu se mluví; ve všech 40. sešitech děje se o něm jen jednou zmínka a to mimochodem. Hlavní pak tendence je, citátům z písma sv., třeba pro děti nesrozumitelným, je naučiti, a těm místům písma sv. jednajícím o svátostech a zpovědi, o velebné svátosti atd. chytře se vyhnouti. Tak ku př. Lojzíček nezbeda chodí na jablka, když je dopaden, slibuje, že se polepší, ale jen proto, aby ušel trestu, a v srdci si ještě libuje v své nepravosti. Proto dítky pamatujte, že kdo přikrývá přestoupení svá, nepovede se jemu šťastně; ale kdož je vyzná a opouští, milosrdenství dojde. Přísl. 18, 13. Hřích, ať už jakýkoliv, není maličkost, ale věc tak veliká, že musel P. Ježíš na kříži zemřít, aby shladil viny naše. Malý nezbeda č. 21. Z čehož každý si může dovodit, on tedy, že nepotřebuje ničeho více trpět, a skrze víru že vše má odpuštěno. Obsah té knihovny pro děti je velmi suchý. Jak jinak unešeno je dítko katolické upozorněním na první sv. zpověď, sv. přijímání, to zajisté déle si pamatuje, než upozorněním na odříkaný veršíček z kancionálu, aneb citát z písma sv., pro útlý jeho rozum leckdy nesrozumitelný. Proč ale markantní slova P. Ježíše výslovně a zřejmě o hříchu a o zpovědi jednající se tam neuvádějí? To by více působilo na srdce dětské. Odpověď na to vidí každý sám. Zakončím služkou Johankou. Našla v poličce knihu, bibli, vzpomněla na citat Ezechiela: Začátek učení tvého osvěcuje a vyučuje sprostné rozumností. Proto mravné naučení: Dům, v němž písmo sv. není, pustý je, v něm smutné dlení — zlý duch v něm své sídlo mívá, v domě tom Bůh nepřebývá. — Pročež každý slyš mou radu, kup si bibli bez odkladu. Poslední groš věnuj k tomu, zapudíš tak zlého z domu. Otevři ji s upřímností, bádej v ní vždy s ochotností, slabikuj v ní, pilně čítej, od sebe jí nezámítej. Učiň si ji pravou dílnou, srdce, duch tvůj k ní nechť přilnou, zlatá zrnka z ní vybírej, v srdci svém je uzavírej. V dobách zlých, v dnech utrpení, v ní jen hledej potěšení, písmo svaté, drahá perla, budiž žití tvého berla. Opírej se věrně o ni, prv než šíje tvá se skloní, onať tebe doprovodí, tam kde věčná slast se rodí. Kdo až dosud v této době, bibli nemáš, kup ji sobě. Slední halíř věnuj k tomu, opatř bibli svému domu. S ní nechť nic tě nerozdvojí, leč jen víko rakve tvojí, první svůj i poslední čas s ní započni, s ní skonči zas. — Zaprášena kniha čís. 38.

Spisy redakci zaslané.

1. Učebnice jazyka francouzského s methodou analyticko-direktní. Pro střední a jiné školy upravili J. Kosina a J. Hulakovský, professoři gymnasiální. Část II. Cena 80 kr. V Praze 1891. Nákladem „Českého knihkupectví a antikvariátu“ Dr. Frant. Bačkovského. Doporučujeme. — 2. Sofokleův Oidip král. Metricky přeložil Timothej Hrubý. Cena 25 kr. Dílo toto tvoří 1. sešit bibliotéky, kterouž pod názvem „Klasikové řečtí a římstí v rouše českém“ vydávají knihkupci a nakladatelé Höfer a Klouček v Praze. Sbírka tato se doporučuje slušnou úpravou, poměrně mírnou cenou a hlavně pak tím, že jsou na každé stránce pod textem přidány potřebné vysvětlivky, čímž se dílo stává přístupným a snadno srozumitelným i širšímu kruhu čtenářů. — 3. Česká Koruna č. 8. a Český Lev č. 7. Oba tyto časopisy vydává a rediguje ve Strakonících M. Wachek. — 4. Kubešova Bibliotéka moravská. Pořádá a vydává Fr. Roháček. Roč. II. seš. 12. a 13. — 5. Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Red. Fr. Dlouhý. Číslo 6—8. — 6. Časopis učitelek. Měsíčník pro učitelky všech kategorií a vychovatelky vůbec, č. 5. — 7. Máj a Jaroměřské listy č. 9.—11. — 8. Růže Dominikánská. Vydává a red. P. Fr. Filip Konečný Ord. Praed. Roč. V. č. 1. s následujícím obsahem: Titulní list zdobí zdařilá podobizna P. Alberta M. Weisse, autora výtečné pěti svazkové „Apologie des Christenthums vom Standpunkte der Sitte und Cultur,“ jež vychází právě u Herdera ve Frýburce ve vydání druhém. Dále obsahuje sešit tento články: P. Albert M. Weiss a jeho Apologie. (Píše Fr. Filip Konečný Ord. Praed). — Neopouštěj nás! (V. Krása.) — Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. (Podává Jos. K. Kratochvíl.) — Jesuité nebojí se světla! (Píše Fr. Filip Konečný Ord. Praed.) — Z dominikánské missie čínské. (Vypravuje Fr. Sadok Werberger. Ord. Praed.). — Mezi divochy na rovníku. (Dle původní francouzské zprávy dominikánského missionáře podává J. K.) — O pravomoci světití růžence a přijímati do Bratrstva. (R.) — Filipstorf, v němž Matka Boží divy tvoří. (Podává Václav Mikolášek, kaplan v Sobotce.) Literatura. Časopisy redakci zaslané. — 9. Národní učitel. Měsíčník pro učitelstvo a přátely škol. Roč. 1. č. 2. — 10. První výroční zpráva průmyslové školy pokračovací v Dobrušce. Na konci školního roku 1890—1891 jménem výboru školního podává J. V. Dlouhý, ředitel. — 11. Vlast. Red. Tomáš Škrdl. Roč. VII. seš. 8. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček (Pokr.). Mohamed a jeho učení. Nakreslil Václav Petrů (Pokrač.). Tisková propaganda. Napsal Frant. Vaněček. (Dokončení.) Pod křížem. Cyklus znělek od Vojtěcha Pakosty (Pokr.). Z Prácheňského kraje. Příspěvek ke studiím dějepisným od P. Jos. Svobody. Tov. Jež. (Dokončení.) Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.). Matice slovenská po smrti slavného biskupa Moyses. Napsal Tóma Šmýd. (Dokončení.) Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Pokr.). Svoboda a nevázanost. Píše Frant. Pohunek. (Pokr.) Literatura. K číslu tomuto přidána pro členy zakládající vědecká příloha: Jak píše prof. Dr. Masaryk o katol. víře a vědě? od Fr. Filipa Konečného Ord. Praed.

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. — Povolání učitelovo. Napsal B. Marczewski. — Něco o schůzích katechetských. (Dokončení.) — Něco ze školní diaetetiky. Podává Boh. Hakl. (Pokračování.) — Hlídka časopisecká. — Literatura. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

A nyní táži se, kterak chovanec naváděn bývá k přímosti a pravdomluvnosti, jestliže učitel slovem anebo posunem ve škole nebo v kostele před chovanci svými projevuje, že pravd náboženských, které ve škole katecheta vykládá, neuznává, v ně nevěří? Kterak chovanec katolický utvrdí se v přesvědčení, že všem povinnostem svého náboženství dosti činiti má, jestliže učitel povinnostem těm dosti nečiní? Chovanec na př. pozoruje, že učitel jeho na služby Boží buď nechodí, aneb chodí-li, tam se ani nemodlí, ani nezpívá, snad ani neklekne, svatým křížem se nepoznamená, svatých svátostí nepřijímá; i domnívá se, že snad jest učitel domýšlivý nevěrec, nebo protestant, anebo docela žid. — Kterak chovanec utvrdí se v přesvědčení, že katecheta pravdomluvný jest, a že i chovanec pravdomluvný býti má, jestliže učitel vykládáje čítanku přímo nebo nepřímě popírá, čemu učil katecheta? Již z toho patrno, kterak nutny jsou školy konfessiijní, ne snad, aby církev vládla sama ve škole, ale aby všechno učení a jednání učitelovo v úplné bylo shodě s učením a vedením církve.

Za poměrů nynějších, kdy pravda Bohem zjevená slovem i činem popírána bývá, kdy „svědectví Boží se nepřijímá“, Jan I. 5, 9. není divu, že se veřejně praví, že jen hlupáci ještě mluví pravdu, ale řeč že má člověk chytrý na zatajení svého přesvědčení. — Proto řekne-li kdo, že mládež dobře se odchovává, lhářem budiž jmín! Jsou ovšem učitelé, nevím jak řídci, kteří slovem i činem stvrzují všechnu nauku a výchovu náboženskou, kteří vědomě a z přesvědčení mládež školní nábožensky-mravně vychovávají; jim za to budiž uznání vysloveno. Ale bílé ty vrány v nenávisti a povržení bývají u havranů, kteří by je, kdyby mohli, i uklovali. Rád bych věděl, kolik asi těch bílých vran zasedá, od havranů jsouce vyslány, v okresních školních radách? Dle toho by dalo se vypočítati, kteří u většině jsou.

Lindner nenapsal mnoho o vychování „pravdivém“, ale jeho slova jen tehdy stanou se skutkem, jestliže učitel sám náboženstvím dítek svých

jest proniknut, jestliže jeho moudrost vychovatelská počátek běře svůj z bázně Boží. Ze lži žáky trestati a k pravdě slovem pouhým napominati, k pravdomluvnosti nevede. Žák pravdu si musí zamilovati, v něm cit pravdy musí tříben, pěstován býti a to děje se příkladem snáze, rychleji a trvaleji než slovem, které činem se nejevíc, na prázdno jen vyzní.

I psychologie i paedagogika učiteli-vychovateli ukládají mládež naváděti k milování pravdy, buditi cit pravdy, slast míti z pravdy. Ptejme se aestetiky, co ona soudí o pravdě? V „Poetice“ své v části I.: „Základní pojmy aesthetické“ na str. 44. píše autor P. J. Vychodil: „Pravda a pravdivost je shoda věcí a myšlení; věčná jest, souhlasí-li věci s myšlením, podmětná pak, souhlasí-li myšlení s věcmi . . . Předmětná pravda věcí záleží v tom, že jsou takové, jak božská mysl je myslí; v tom také spočívá poznatelnost jejich, již poznání našemu jsou přístupny. Duch náš přirozeně touží po poznání a vědění vůbec: jsme přirozeně zvědaví. Správné vědění pak jest pravdivost poznatků našich, tak jako pravdivost věcí je v tom, že správný jsou dle myšlení božího . . . Poznání naše ne vždycky s pravdou věčnou souhlasí; jsme podrobeni omylům a bludům, ale můžeme se přesvědčiti o pravdě i bludu. Touze po pravdě samy věci přicházejí vsříci svou poznatelností. Touha ta každým jistým poznatkem se vyplňuje a dokonává. Když si toto duše uvědomí, nastává požitek mohutnosti poznávací, požitek z poznané pravdy. Toužíme stále po pravdě, toužíme do nekonečna.“

Aestetika žádá, aby dílo básnické bylo pravdivé a tím jest, jestliže líčení charakterův a věcí odpovídá skutečnosti, našemu totiž poznání posavadnímu; když dobro dobrem, zlo zlem dílem uměleckým, básnickým se doličuje. „P r a v d a u m ě l e c k á, t. j. věrnost obrazu uměleckého,“ dí O. Hostinský ve svém pojednání „O realismu uměleckém“ str. 4., jest právě tak prvkem esthetickým, činitelem krásna, jako úhlednost linií a tvarů, harmonie barev a zvuků, plynulost a kontrast myšlének básnických, souměrnost komposice celkové. Požitek, jež máme z pohledu na obraz dokonale pravdivý, přirozený a živý, podstatou svou bez odporu jest požitkem aesthetickým.“

Vychovatel býti má pozorujícímu jej chování ideálem pravdy, krásna i dobra; na vychovateli chovanec má patřiti a denně a vždy (semper et pro semper) patřiti zosobněnou dokonalost. Lindner v § 41. svého „Vychovatelství“ učí: „Mocnější nežli ponaučení jest příklad. Ten zakládá se na tom, že člověk hledí nápodobiti, co vidí. Příklad ukazuje chování nejen co se konati má, nýbrž spolu, jak se to konati má, a že se to skutečně vykonati může. Vlastní příklad vychovatelův dodává všem ponaučením a předpisům vychování potřebného důrazu. Čím více v osobnosti vychovatelově ponaučení a příklad spolupůsobí, tím účinnějším jest vychování.“

Poněvadž pak nemůže ani nesmí tajno býti vychovatele nižádného, že nauka náboženská všecka člověka nejen pomáhá vychovávat, ale že náboženství konáno jsouc již samo vychovává, jest na bíledni, že chovanec příkladem vychovatelovým má přesvědčován býti, že náboženství všecko jest pravdivé. Katecheta učí ovšem slovem i příkladem, ale učitel mnohem účinněji stvrzuje pravdivost slov a navedení katechetových, než rozkazů daných na sta.

Vrátíme-li se k rozboru počátečnímu, rozpravu tuto ukončíme vhodně asi takto. Bůh jest pravda; Syn Boží proto na svět přišel, aby svědectví vydal pravdě; náboženství Kristovo jest pravdivé, a to Církev katolická hlásá a koná; kdo údem jejím jest, náboženství můj a konej, v něm vychovávěj chovance své; slovem, ale zvláště příkladem přesvědčuj chovance, že náboženství své a jejich uznáváš za pravdivé, i že konáš vše, co náboženství svým vyznavačům ukládá: obcovati službám Božím, přijímati sv. svátostí, účastniti se pobožností i jiných, modlitbu konati v duchu a v pravdě: čili jedním slovem, že dáváš rád a upřímně, co Božího jest Bohu.

Chovanec pozoruje vychovatele, že pravdám Bohem zjeveným přisvědčuje, že koná, co Bůh zjevením svým velí, rád pak tomu dává, že co vychovatel ze svého vědění mu podává, také jest pravdivé, a co vůbec pronáš, co

velí, to vše že jest pravdivo a nutno. To pak jest mu pohnutkou, aby sám mimo školu, již za chrám pravdy považuje a z přesvědčení uznává, v obcování s lidmi jen pravdu a nic jiného než pravdu mluvil. Chovanec pravdu si zamiluje, z ní radost míti bude, v ošklivosti a v nenávisti máje opak pravdy — lež. Jako čítanka a vůbec každá kniha školní jen pravdu obsahovati má, tak i knihovna školská, pro soukromou četbu určená, má chovati spisy, jež s pravdou ve škole poznávanou mají býti ve shodě, ba knihy k četbě poskytované, mají tuto pravdu stvrzovati. — Pak všecko učení a vychovávání bylo by pravdivé a ovšem i jednotné.

Co činiti a čeho se vystříhati vychovateli, aby chovanci jeho byli a zůstali pravdomluvní v obcování svém i mimo školu, vykládáno tu podrobně nebude, poněvadž každá paedagogika dosti o tom poučuje. Nám šlo o to, aby k základu pravdivosti bylo ukázáno, a základem tím, ať komu vhod ať nevhod, náboženství jest, dle písma sv. slov: „Kristus jest ten kámen, kterýž zavržen jest od nás stavitelů, kterýž učiněn jest hlavou úhelní. A není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spasení býti. Skut. apošt. 4, 11. 12.

Kéž záhy dostaví se ve školy naše shoda výchovy náboženské a řekněme lidské; kéž nejen kněz, ale i učitel světský z chovanců svých vychovává křesťany. Sv. Augustin praví: „Anima humana a natura est christiana.“ Duše lidská přirozeně jest křesťanská. Proč tedy vychovatelství odřiká se zásad a pravd křesťanských, proč mládeži zadržuje slasť z pravdy, radost z víry — gaudium fidei? Jak snadno a s jakou blažeností mohli bychom se sblížit u kříže Kristova, jenž ve své velekněžské modlitbě za apoštoly i věřící Otce prosil takto: „Neprosím pak toliko za ně (apoštoly), aby i za ty, kteří skrze slovo jejich uvěří ve mne, aby všickni jedno byli, jakož i my jedno jsme.“ (Jak. 17, 20.) (Pokrač.)

P o v o l á n í u č i t e l o v o .

Napsal B. Marczewski.

(Pokračování.)

Prostřed mládeže léta míjejí takorůzka nepozorovaně. A potřebí jest býti stále mladým, stále dítětem, aby slova šla od srdce k srdci. Je tedy zajisté možno zamilovati si povolání to, a bývá tak mezi námi často — my však toho nevidíme, nebo snad nechceme se k tomu přiznati. Stává se velmi často, že učitel po dokonané službě nerad odchází na zasloužený odpočinek, nerad opouští mládež a jizbu školní, leč dále plní ty trudné, mozolné, vysilující a nevděčné povinnosti! Čím vysvětliti tato fakta (a známe jich mnoho) než láskou k povolání? K tomu však aby kdo došel, musí rozuměti povolání svému, znáti jeho účel, význam i povinnosti jeho.

Znali jsme učitele, který příkladem života a práce své ukázal, že porozuměl svému povolání.

Domlouváno mu se všech stran, aby neoddával se stavu, který kromě zlosti, nouze a bídy jiného neposkytuje. Stav učitelský malovali mu v barvách nejčernějších, jen aby jej od záměru jeho odvrátili. Ale to vše nepomohlo — zůstal učitelem.

Narodil se pod doškovou střechou, vyšel z lidu, znal jej i jeho vady a nectnosti, znal i jeho dobré vlastnosti. I miloval ten lid a z celé duše přál si zlepšiti bídný stav jeho. Poznal, že jedině pravá osvěta může lidu připraviti lepší budoucnost, a nejučinnější šířiti osvětu že může škola. Proto stal se učitelem.

Ve vesničce, kde byl ustanoven, rozvínoval velikou činnost jak ve škole, tak i mimo školu. Povinnosti povolání svého plnil s řídou horlivostí; ničím nedal se zastrašiti, překážky v cestu kladené pevnou vůlí a silou duševní překonáváje. A nesnadna byla z počátku práce jeho, neboť utkal se s tvrdostí, nechutí a nevděkem lidu. Děti nechtěli mu do školy posýlati; každý jen na školu naříkal. On však doufal, že při nezlomné práci vše s pomocí Boží se napraví. Přišlo mu jen několik dítek z celé vsi do školy, on přijal je co nejlépe, otočil teplem svého srdce, hrou vedl k učení. Druhý den bylo jich více, třetí ještě více; zvolna, velice zvolna počet ten vzrůstal, až konečně za čtvrt roku jich byla třída plná. Zvítězil! Kolik však bylo k tomu třeba sebezapírání, kolik obětovnosti!

Dětem ve škole byl vším: matkou, otcem, učitelem. A jakým učitelem! Mládež dychtila po každém jeho slově, tak dovedl se k ní snížiti a zájem probuditi. Mocí slova svého vedl ji za sebou pevně a jistě k vytknutému cíli. A necítil žádné únavy, aniž úpadku sil; ba naopak, čas k vyučování určený zdával se mu krátkým, hodin nedostatek.

Děti měly jej rády, předstihovaly se v tom, co činilo mu potěšení. Každodenně pozoroval důkazy té lásky a příchynosti. Když rodiče nedovolili dítěti jíti do školy, bylo to pro ně největším trestem; s pláčem prosívalo, aby je do školy pustili... A tu nesnadno bylo rodičům prosbě takové nevyhověti. A velmi často, když žáček přišel ze školy, večer doma rodičům vypravoval, čemu pan učitel ve škole učil, o čem vykládal. Poslouchali rodiče, poslouchali domácí i čeleď a často se divili, že jim dítě vypravuje o věcech, o nichž sami neměli zdání. A lid, jakmile poznal cenu práce učitelovy, počal si ho vážiti, a to tím více, že nejen na školu vztahovalo se působení jeho; i za její zdi pracoval o zvýšení osvěty a mravnosti lidu, jakož i o zlepšení jeho materiálního stavu. Založil jednotu čtenářsko-hospodářskou, ve dnech svátečních mívával ve škole poučné přednášky pro dospělé, v památné dni a slavnosti národní uspořádal hudební a deklamatorní večery v „Jednotě,“ šíře tak zájem pro vše pěkné a probouzeje ducha vlasteneckého. Odtud těšil se úctě a vážnosti celé osady. A jako z počátku děti učitelem strašivali, později stavěli jej za vzor starým i mladým. — V zapadlé vesničce, v chudé škole, při stálé práci, uprostřed lidu, který miloval, dobře mu bylo, cítil se šťastným....

(Dokončení.)

Oslava třetí stoleté památky sv. Aloisia.

Sv. Alois, jinoch, o němž se za života jeho říkávalo, že není z masa a krve jako jiní lidé, a jenž nazýván byl andělem v těle lidském neb andělským mládencem, zemřel 21. června 1591., máje věku svého 23 let. Letošního roku připadá tudíž 300letá památka blažené jeho smrti. Na celém světě chystá se proto katolická mládež, již dal sv. Otec Benedikt XIII. svatého tohoto mládence za vzor a ochránce, oslaviti způsobem nejdůstojnějším třístaletou památku jeho úmrtí. Nejhorlivěji počíná sobě mládež italská. Ve městě Buseto, v provincii parmské, založen byl za tou příčinou již r. 1888 spolek jinochů, kterýž čítal záhy přes 800 členů. Skoro všichni biskupové italsí vydali za příčinou této památky krásné listy pastýřské; podobně stalo se ve Španělsku, kde chovanci ústavu sv. Josefa v Tortose vyzvali všecku katolickou mládež španělskou, aby roku letošníhoúčastnila se pouti ku hrobu sv. Aloisia, s kterýmžto pozváním prohlásilo souhlas svůj přes 100 různých spolků. Když se o tom dověděla katolická mládež v Itálii, dohodla se s různými katolickými kluby a spolky ve Francii a v Německu, že vykonají o budoucích prázdninách pouť ku hrobu sv. Aloisia v Římě a tam i k nástupci sv. Petra. Po přání sv. Otce zapisuje se ve všech zemích katolických do

zvláštního album mládež obojího pohlaví, kteráž chce se zasvětit zvláštním způsobem sv. Aloisiu a se poručiti do jeho ochrany. Album se jmény veškeré této mládeže položí 21. června jeden z římských kardinálů jakožto zástupce sv. Otce na hrob sv. Aloisia.

Ve Španělsku zapsala do takového skvostného album královna Kristina vlastnoručně jméno malého syna svého krále Alfonsa XIII. Ve Vídni zapsala se za tímže účelem do album krásně provedeného vnučka Jeho apoštolského Veličenstva, dcera korunního prince Rudolfa, arcivévodkyně Alžběta. Mimo ni zapsali se do téhož album a tím sami sebe zvláštním způsobem zasvětili sv. Aloisiu i jiní mladší členové císařského domu. Příkladu jejich následují dítky katolické rakouské šlechty, následuje vůbec katolická mládež.

Za příčinou jubilea Aloisianského byly též vydány pěkné knížky obsahující buď jeho životopis anebo i některé jeho spisy. U nás vydal P. Antonín Rejzek T. J. na oslavu třistaletého jubilea úmrtí sv. Aloisia Gonzagy jeho „Spisek o andělech a jiné zápisky“, před než vhodně položil pěkný světčův obraz s církevní modlitbou a krátký jeho životopis. — Spisek ten vyšel ve slušné úpravě jako č. 31. „Ascetické bibliotéky“ nákladem knihtiskárny benediktinské v Brně a stojí 30 kr. Ze spisů německých jest rozhodně nejlepší spisek Meschlerův (S. J.): „das Leben des hl. Aloisius von Gonzaga,“ jenž vyšel u Herdera ve Frýburce a stojí 2 m. 50 pfen.; k němu se druží u Dr. Datterera ve Freisingu vydaný spis P. Al. Niedereggera S. J.: „Aloisius von Gonzaga,“ kdež jest líčen sv. Aloisius jakožto vzor katolické, obzvláště pak studující mládeže.

Jakým způsobem by se měla jubilejní památka sv. Aloisia oslaviti v jednotlivých diecesích, o tom poučují dotyčné listy ordinariátní. Kníž.-arcib. Ordinariát pražský nařizuje následovně:

1. Den sv. Aloisia, který letos na 5. neděli po sv. Duchu připadne, budiž oslaven zpívanou mší svatou a kázáním, v němž přiměřeně o Světcích tom pojednáno budiž. Kde v kostele oltáře neb obrazy sv. Aloisia se nacházejí, buďtež slavnostně okrášleny a osvětleny. Také při odpolední pobožnosti budiž dle možnosti ke zvláštnímu oslavení dne zřetel vzat na př. chvalozpěvy ke cti sv. Aloisia.

2. K získání odpustkův, od sv. Otce u příležitosti této třistaleté památky povolených, doporučí se, aby před svátkem světce, tedy před 21. červnem, třídní neb devítidenní pobožnost předcházela. Plnomocných odpustkův účastnými se státi mohou, kdo a) buď třídní pobožnosti denně anebo devítidennímu oslavení aspoň pětkrát přítomni budou a b) v těchto dnech aneb o svátku samém přijavše hodně svátost sv. pokání a oltářní nábožně navštíví kostel neb kapli, kde svátek sv. Aloisia slavně se koná, a c) tu na úmysl sv. Otce zbožně se pomodlí. Odpustky tyto mohou také na způsob přímlyvy dušem v očistci přivlastněny býti. Zařízení slavnosti té ponechává se správci kostela. Může býti spojena ráno se mší sv. a odpoledne s požehnáním, při čemž se upozorňuje, že poslední způsob lépe se doporučí pro města, ve kterých se koná odpolední požehnání.

3. Zvláště budiž přihlíženo k tomu, aby školní mládež oslavy toho svátku a uvedených zde pobožností měrou nejhojnější se účastnila, za kterou příčinou dorozumí se dle možnosti učitelové náboženství s jednotlivými správci škol a mládež k této oslavě nabádati a povzbuzovati budou. Školní mše sv. na školách středních, měštanských a obecných budiž dne 21. června zvláště slavnostně konána, exhorta pak směřuj k svátku tomu. Dle možnosti ať vede se školní mládež v řečeném třídní neb devítidenní ku přijetí sv. svátostí, při čemž sv. přijímání okázalým způsobem slaveno budiž. Pro města, ve kterých četné školy se nacházejí, zakročí se odtud do Říma, aby doba k získání odpustkův až do 21. července prodloužena byla.

4. Kde oslavují se tak zvané neděle sv. Aloisia, buďtež věřící vyblídnuti, aby letos tím horlivěji při nich se účastnili. Kde dosud v obyčeji nejsou, mohlo by se letošní příležitosti použití k jich zavedení.

5. O způsobu, jak letošní dny sv. Aloisia slaviti jest, buďtež věřící s kazatelnou v pravý čas uvědoměni.

Další opatření, aby rozmohla se obzvláštní úcta sv. Aloisia, ponecháváme důstojnému duchovenstvu, ježto na různých místech různé jsou okolnosti, při čemž v živou horlivost duchovních správcův a učitelů náboženství plnou důvěru skládáme.

Za příčinou slavnosti sv. Aloisia zašle se ke dni slavnostnímu do Říma ve skvostné vazbě album čili seznam dítek, který se položí na oltář svatého Aloisia nad schránkou s posvátným tělem andělského jinocha. Již mnoho jmen nevinných dítek také v jiných katolických zemích jest sebráno, které zapsali vlastní rodiče na vykázané archy, aby zasvětili je a jejich nevinność do ochrany andělského jinocha. Aby se rodičům ještě u větší míře dala příležitost zapisovati své dítky za tak svatým účelem, zašlou se na každou faru této arcidiecése zvláštní archy, které nechť duchovní správcové, poučivše dříve rodiče o této záležitosti, vyplniti dají a pak nejdéle do konce měsíce května kníž.-arcib. konsistoři zašlou.

Z knížecí arcibiskupské konsistoře v Praze, dne 29. dubna 1891, číslo 4022.

Pro s b a k d u c h o v e n s t v u .

Pod tímto záhlavím uveřejnil Rosegger ve svém „Heimgarten“ ne tak ani prosbu, jako spíše četnými a zpozdilými výtkami prošpikovaný útok na církev katolickou a na způsob, jakým se vyučuje ve škole sv. náboženství. Kdyby se „prosby“ této byly nechytily liberální listy paedagogické, byli bychom ji ignorovali. Nebo kdo zná u nás pana Roseggera? A kdo mu v tom může překážeti, chce-li se blamovati? Že Rosegger není žádným učitelem, ani liberálním, to kouká z každé jeho řádky. Podle všeho zdá se, že jest to nějaký ve službách židovského liberalismu stojící „titulární“ katolík. Rosegger nás tudíž neinteressuje. Ale „prosbu“ jeho přinesly za příkladem liberálních listů německých i páně Královny „Učit. Noviny“, aniž by udaly, že jest to překlad — z němčiny! Či jim ho zaslal němec Rosegger jako originál? Sotva asi. Chatrný jest ovšem asi tak, jako by ho byl pořídil někdo, jenž neumí řádně buď česky neb německy, ale pan Rosegger by si byl snad přec neodporoval, jako odporuje na nejednom místě, to co tištěno jest v „Uč. Nov.“ tomu, co tištěno jest v Roseggrově „Heimgarten“. Buď tomu však jak buď, „Uč. Nov.“ neposloužily článkem tím ani sobě, aniž komu jinému.

Aby čtenářové naši věděli, jaké nesmysly a nesprávnosti dovede otisknouti list, jenž chce v učitelstvu dominovati, otiskujeme článek ten beze změny v celém rozsahu a dovolíme si k němu přičiniti pouze tu a tam některé poznámky. Zníť pak následovně:

Nelze mi jinak činiti, než vše veřejně pověděti, jak o věcech lidstva soudím a co mne živě dojíhá. ¹⁾ To změniti se nedá. Neopatrným však jsem, že se pod svá pojednání a pozorování plným jménem podpisuji. Tím stavím se takřka s otevřeným hledím osobně proti četným svým odpůrcům, kteří, skryti jsouce za praporem své strany a zakukleni anonymitou, tisícerymi šípy mne napadnouti mohou. Kdyby šípy ve mně vřezeti zůstaly, musil bych se již dávno podobati sv. Šebestianu, kdežto já ve své medvědí kůži z hořejší země

¹⁾ V orig. stojí: „In mir waltet eine fast elementare Nothwendigkeit, alles öffentlich auszusprechen, was in Sachen des Volkstums mein Denken ist und mich lebhaft bewegt.“ — Pan Rosegger má tudíž studený žaludek a musí se vším vyhrknout, dřív než to ztráví, o čemž svědčí celý tento jeho článek.

nikterak za mučenníka se nepovažují. ²⁾ Již vědomí mého poctivého úmyslu, že podobnými zprávami jen dobru prospívám, dodává mi zmužilosti před každého protivníka předstoupiti, buď si osoba mocná nebo celá nedotknutelná strana, totéž poskytuje mi dosti dobrého rozmaru, že se náruživým nájezdům a velkodušnému odbytí pousměji. Dnes dotknu se opět velmi palčivého předmětu, t. j. školy obecné. Mám zde co činiti se stranou klerikální, která se přece, bohudíky, ctihodnými tradicemi katolické církve zcela nechrání. ³⁾ Obecná škola naše má sice mnohé chyby, které mohou býti snadno napraveny, poněvadž nejsou to chyby kardinální. Co pak je však duchovenstvu na našich obecných školách vhod? Nic. Hlavně stěžuje si na velký náklad jejich a na to, že nejsou dost křesťanskými.

Myslí to duchovenstvo skutečně do opravdy? Starává se vždy tak velice o hmotné dobro národa? Nekáže-li přece tomuto stále, by po zemských statcích nebažil! — A k tomu málo křesťanství. Zakazuje-li zákon školní duchovenstvu, by ve škole obecné náboženství nevyučovalo? Naopak, zákon mu to nařizuje, zůstává mu dostatečný počet hodin, činí vyučování náboženství úplně svobodným, nemíchá se nikterak do věcí náboženských, nevolá katechetu ku žádné zodpovědnosti, tak že dnes jest vyučování náboženství vlastně méně odvislo než kdy jindy. Jest úplně v rukou církve. Jsou-li při tom všem žáci v náboženství křesťanském nedostatečně vyučováni, a jest-li se náboženský cit nedostatečně vyvíjí, komu sluší přičísti vinu, leč jen tomu, kdo má vyučování náboženství obstarávat? ⁴⁾

Jak se učí náboženství ve školách obecných? Nemohl jsem tomu dlouho uvěřiti, až jsem se konečně o tom mnohonásobně přesvědčil.

²⁾ Chtítí učiniti z p. R. sv. Šeb. bylo by věru marné počínání, škoda šípů, nebo z medvěda nebude nikdy světec mučenník, a že p. Rosegger trčí až po krk v kůži medvědí, vyznává sám.

³⁾ Tato věta zní v orig.: „Und hier habe ich est mit einer Partei zu thun, welche sich die klerikale nennt, die aber doch zum Glücke sich nicht ganz mit den ehrwürdigen Traditionen der katholischen Kirche deckt,“ což zní trochu jinak a jest důkazem, že překladatel originalu dobře neporozuměl. Jest to stará taktika, prohlašovati všechny věrné katolíky za klerikály a tyto líčiti tak, jako by byli v odporu s církví; k církvi katolické simulovati poslušnost a úctu, „klerikálům“ pak spílati a láti a proti nim štváti. V tomto farizejství byl velikým mistrem obzvláště zednář Viktor Hugo, jenž vytýkal nejednou i samým biskupům, že prý jsou nepřáteli katolické církve, kterouž prý on ctí jako nejvelebnější a nejblahodárnější instituci a ji béře v ochranu proti biskupům a jesuitům, kteří prý jsou nepřáteli Ježíše Krista. — Taktika tato jest však příliš průhledná, tak že by musil velkým býti hýlem, kdo by jí neprohlédl.

⁴⁾ Jsou-li dvě hodiny dostatečným počtem hodin pro vyučování nábož., o tom mezi těmi, kdož věci rozumí, nemůže býti žádného sporu. Ve Švédsku jsou vyměřeny pro nábož. 4 hodiny týdně; v Německu až do nedávna rovněž čtyři hodiny, ale i to uznáno za málo a ve vyšších třídách byla přidána hodina pátá. Tam tedy 5 a u nás 2 a to má býti počet dostačitelný, dostačitelný i tam, kde jest ve škole učitelem dětí katolických žid, nebo protestant, nebo nevěrec? Dejte nám do škol učivo prodechnuté duchem katolickým, dejte nám učitele v pravdě katolické a o zájmy náboženské, když i ty dvě hodiny určené náboženství zcela škrtnete, bude poměrně lépe postaráno, nežli dvěma hodinama nábož. tam, kde všechno ostatní jest beznáboženské. — A pak ta logika! Když u dítěte cit náboženský při dvouhodinném vyučování nedostatečně se vyvíjí, je tím vinen kněz, jenž vyučování náboženství obstarává. — A kdo pak je tím vinen, když se cit mravní nedostatečně u žáků vyvíjí? Podle logiky p. Roseg. byl by tím vinen jedině učitel. S tím však myslíme nebude souhlasiti ani p. Král, jenž článek Rosegrův otisknouti dal, jelikož na žáky mimo učitele působí ještě jiné činitelové.

O tom podali mi zprávu nesčíslní učitelé, školní dozorcové, žáci a jich rodiče, konečně sami katecheti. Hlavní knihou při vyučování náboženství jest katolický katechismus. Je-li ještě dosti času, čte se také v bibli, nazvíce jen ze starého zákona. Nemám jako katolík zcela nic proti katechismu, jest to potřebná kniha konfessionálních ustanovení, jest to takřka kostra náboženství a mravouky. Nemám také proti starému zákonu vůbec co namítati, ač nevím, jak má křesťanské dítě nepotrestaným hebrejským úskokům a nepravostem Jakubovým, Davidovým, Samsonovým a jiných více rozuměti. ⁵⁾

Praví se, že starý zákon je nutný, by na nový připravoval. Ale tyto přípravy vyžadují tolik času, že se ho ku věci hlavní nedostává. Kde pak zůstává v našich hodinách náboženských podrobné vyučování o životě a učení Kristovu — evangelium?

Můžeme o poctivé snaze duchovenstva dobře býti přesvědčeni, a přece nemůžeme se mnohdy zbýti myšlenky, jakoby se zadržování toho učení dělo zámyslně, by se pak mohlo tvrditi, že nová škola vychovává beznáboženské lidi. Opravdu, to bylo ve staré škole lépe. V té škole, do které jsem chodil, byla v sobotu a v podvečer svátků vesměs ode všech žáků čtena ona část evangelia, která den na to na kazatelně přicházela. Potom katecheta o obsahu se žáky rozmlouval, jej vysvětluje a vhodnými příklady dokládaje, na život lidský vztahoval; zkrátka evangelium stávalo se cestou citu mravoukou. ⁶⁾ Hodiny, určené náboženství, byly nám hodinami nejkrásnějšími, ony nás povzbuzovaly k idealům, ony byly oasami v poušti počítání, mluvnictví a krásopisání. Tehdá slýchali jsme ještě o křesťansko-katolickém náboženství, dnes jest jen náboženství katolické.

Proč tomu není také dnes tak? Jest snad tím vinen zákon školní? Víme již, že tento do vyučování náboženství se neplete. Jsem úplně přesvědčen, že jsou ještě nyní katechetové, kteří vyučují náboženství v téměř smyslu, kterého si přejeme; ba mohl bych jednoho nebo dva jmenovati, kteří se nad svým předpisem zapomínají, dávajíce méně katechismus na paměť učiti a trochu více evangelium čísti, a jimžto se daří v žácích zájem pro Spasitele našeho, pro Jeho život a učení vzbuditi, ba i zájem pro zařízení církevní. V celku

⁵⁾ Toť věru kolosální znalost Písem a „stkvělé“ svědectví pro katolictví p. Roseggrovo.

⁶⁾ Že Rosegger uznává, že „to bylo ve staré škole lépe,“ když přicházel v sobotu a před svátkem katecheta, dal přečísti žákům „částku evangelia, která den na to na kazatelně přicházela, potom o obsahu se žáky rozmlouval, atd.“ jest chvalitebné, činí-li však proto, že se tak nyní neděje, výtku katechetům a celé církvi, ukazuje tím pouze svou velikou u příčině této nevědomost, o kteréž ostatně vydává svědectví nepopíratelné celý tento článek. Nevědomost jeho jest však aspoň poněkud omluvitelná, proto že není žádným učitelem a školu zná jen z doslechu. Když však to po něm otiskne bez poznámky redakce „Uč. Novin“ jest to farizejství. My bychom aspoň rádi věděli, co by p. Král řekl katechetovi, který by v sobotu nebo před svátkem přišel k němu do školy, aby dětem vykládal evangelium. Jsouť nám známy případy, že nebylo vyhověno, — nepravíme prosbě těch katechetů, kteří chtěli, aby jim bylo mimo dvě hodiny vyměřené pro vyučování sv. náboženství povoleno ještě aspoň $\frac{1}{2}$ hodiny pro výklad sv. evangelia v sobotu, třebas až po skončeném vyučování školním, — nýbrž ani prosbě těch, kteří žádali, aby druhou hodinu věnovanou náboženství směli si rozdělit na 2 půlhodiny, z nichž by jednu v sobotu věnovali výkladu sv. evangelia. Teď však přijde p. Král-Rosegger a vytýká nám, že nevykládáme v sobotu a v předvečer svátků — evangelium, což jest právě tak, jako kdyby někdo p. Králi a věrným jeho kolegům trpce vytýkal, proč nemají nejméně po 3000 zl. služného. Že by se pak vůbec evangelium při vyučování sv. náboženství zanedbávalo, zanedbávalo snad docela zámyslně, ví velmi dobře i sl. red. „Uč. Novin.“, že jest to čirá nepravda a pomluva.

to není, všeobecně panuje jak ve městě tak ve vesnici v hodinách náboženských neukojitelná poušť. ⁷⁾)

Jak vypadá namnoze ⁸⁾) v naší obecné škole vyučování náboženství? Mechanické ukládání odstavců z katechismu, mechanické učení se téhož odstavce na paměť, mechanické zkoušení téhož žáka, mechanické odříkání memorovaného, mechanické poznamenání známky z náboženství. Tak se jde od stati ke stati bez zvláštního vysvětlení obsahu; žák se trápí, by se jen stránku za stránkou na paměť naučil bez porozumění a zájmu. ⁹⁾) A jest skutečně ještě dobře, že porozumění a zájem chybí. Pamatuje-li se někdo na určitá předvedení a výrazy v katechismu pro lid, bude vědět, jak to míním. ¹⁰⁾) Předem ptá se nevinné dítě, co to neb ono znamená, a poněvadž se mu buď zřídka kdy odpovědi dostává, nebo jen nedostatečné, věku dítěte nepřiměřené, tak odvyká si dítě ptaní, učí se mlčky větám na paměť, odžvatlává je bez myšlení a dostane dobrou známku z náboženství.

Mnohý katecheta nespokojuje se s tištěným, ale diktuje žákům ještě všelicos z dogmatiky a nad to přichází s liturgikou, aby se jí učilo na paměť. Zde pojednává se o církevních zařízeních, o bohoslužebných nádobách, o kněžském rouchu, o předepsaných obřadech při rozličných svátcích a církevních úkonech, a tomu všemu musí se žáci učit na paměť. Při svátostech obrácen veškerý zřetel na způsoby a formule. Z paměti odříkávají se křesťanské ctuosti, jakož i hříchy. V odstavci o křesťanské spravedlnosti čte se: Dobré čiň a zlého se varuj! Hřích jest přestoupení zákona Božího atd. Vše jest zde, nic nechybí v theorii ku křesťanskému a mravnému životu. Ale jak bezdušně smotávají se chladná, suchá slova! A ony části učení náboženského, které by ducha zaměstnávali, srdce zahřívati mohly, nepřicházejí ku platnosti.

Zdá se, jakoby vyučování katechismu k tomu bylo založeno, aby se náboženský svět člověku hned v útlém jeho mládí jen ztrpčoval.

Nejvíce slz prolíjí malí žáčkové pro katechismus. A toto dlouholeté, bezmyšlenkové, radosti a vůle prázdné obírání se předmětem musí učiniti člověka k němu lhostejným; lhostejnost ta však přináší se z katechismu na církev a na bohoslužbu, a srdce poznenáhlu otupí pro každý náboženský cit vůbec. ¹¹⁾)

Z mnohostranné zkušenosti vím, že přenáhlené a bezdušně provozované katechisování onoho náboženského citu vypěstovati nedovede, kterého by pro mravné lidstvo bylo třeba. Potkaly mne 10—12leté děti, které z náboženství měly výborné známky, a o dějinách Kristových a jeho kázání na hoře tolik jako nic věděly. Jak lpěly jasné oči jejich na mých ústech, když jsem jim

⁷⁾) V orig. stojí: in der Stadt wie auf dem Dorfe, herrscht in der Religionsstunde eine trostlose Oede.“

⁸⁾) Zde uznala za dobré sama redakce „Uč. N.“ (nebo její překladatel) výtku zmírniti; v originále slova toho není.

⁹⁾) Tohle by se mohlo říci nanejvýš lidem, kteří nemají příležitosti, aby se přesvědčili, a jsou tak hloupí, že věří všemu, co jest tištěno. Ale vytisknouti něco takového v časopise učitelském?

¹⁰⁾) Této věty v originále není, ta jest do překladu vpašována... Tak zlomyslným Rosegger není, aby napsal něco takového; tato věta jest původu pražského, není též obsahem svým nikterak nová. V době štvanic proti Liechtensteinovi a „klerikálům“ bylo ji slyšeti v Praze často. Kdo se chceš o tom přesvědčiti, že jest tato věta do překladu vpašována, navštiv nás a my ti dáme nahlédnouti do textu německého, jehož máme dva různé výtisky, jež se na vlas shodují.

¹¹⁾) Celý tento v závorce uvedený odstavec umístěn jest v originále o dva odstavce později. „Pravdivost“ (!) jeho bije a píchá přímo do očí. Ty slzy, kteréž prolíjí žáčkové pro katechismus, viděli bychom velice rádi. Možná však, že je pošle sl. red. „Uč. Novin“ na jubilejní výstavu a pak budeme míti potěšení na ně se podívat! Dosud jich tam není. —

vypravoval o Ježíšku v Betlemě, o jeho útěku do Egypta, o vraždění dítek Herodesem, o křtu v řece Jordáně, o zázracích, o utrpení a smrti na kříži a konečně o Jeho z mrtvých vstání!

Tu rychleji bila tepna jak vyprávěči, tak i posluchači, výše vzedmula se srdce k Bohu, a s nadšením učiněno pevné předsevzetí tak žítí abychom se stali miláčky Spasitelovými. ¹²⁾

Rozhodně odpírám onomu klerikálnímu pojetí, jakoby nebylo náboženství věcí srdce, nýbrž rozumu, jako by se člověk zlého jen z opatrnosti vystříhati, a dobré jen z prospěchu konati chtěl; ¹³⁾ žádám, aby náboženství a vyučování v něm čelilo k útrobám srdce ¹⁴⁾. Ptám se: Proč bývá evangelium při vyučování náboženství v našich školách obecných pomíjeno? Divím se, že i jiní s touž otázkou nevystupují, a že sám stát s ní do opravdy posud nepřichází. Proč zanedbává se evangelium Kristovo, proč klade se největší váha na katechismus? Jádru a obsahu křesťanství hledati dlužno v evangeliu i ve sv. spisech nového zákona. S těmito především musíme seznámiti žáky, a potom teprve porozuměno bude katechismu, liturgice. ¹⁵⁾

Může-li býti výmluvy nebo vytáčky? Snad. Jsem nezvratně přesvědčen, že odstrkování evangelia v hodinách náboženských jest velikou, neospravedl-

¹²⁾ Komu to chtějí „Uč. Noviny“ namluviti, že všechny tyto věci 10—12letým žákům katolickým úplně jsou neznámy? Rosegger to mohl napsati, nebo ptal-li se žáků na ulici na věci podobné, mohlo se státi velice snadno, že ho měli žáci buď za dotěrného nebo potrhleho a z bázně mu nechtěli odpovídati, a byl by asi stejně pochodil, kdyby se místo na náboženství byl ptal na mluvnic, pravopis neb počty. Ale „Uč. Noviny?“ Což nezná ct. redakce „Podrobné osnovy katolického náboženství pro školy obecné i měšťanské?“ což nemá žádné příležitosti podívat se do knihy, kamž se zapisuje i náboženská látka učebná?

¹³⁾ Celá tato věta jest opět ně do překladu podloudnický vpašována; v originále nestojí z celé věty ani jediného slova. Kdo ji do překladu vpašoval, ukázal tím svou „roztomilou přízeň a křesťanskou lásku“ (!) ku „klerikálům“ a hrubou neznalost (*ignorantia crassa et culpabilis*) náboženství katolického, ba náboženství vůbec, — Srdce hraje ovšem velikou úlohu v náboženství, ale srdce nemůže míti citu pravé zbožnosti, nepředchází-li je správné poznání náboženských pravd rozumem. Jest tudíž náboženství nejen věcí srdce, nýbrž i rozumu a rozumu rovněž tak jako srdce, jedno se nesmí dělit od druhého, jelikož náboženství dáno jest Bohem člověku celému a ne toliko té neb oné jeho mohutnosti. — Šíře se o tom může poučiti interpolátor v důkladném vědeckém pojednání milého našeho přítele P. Fr. Filipa Konečného Ord. Praed. ve vědecké příloze k časopisu „Vlast“, hlavně str. 14—35. S výtkou onou: „jako by se člověk zlého jen z opatrnosti vystříhati a dobré jen z prospěchu konati chtěl,“ nechť se obrátí interpolátor proti oněm filosofům, kteří hlásali a dosud hlásají pouhý utilitarismus a „Nützlichkeitsmoral,“ jakož i proti Herbertu Spencerovi a jeho nobsledům, kteří prospěchářskou tuto mravouku zavedli a zavádějí do — paedagogiky! — ne pak proti „klerikálům“ a církvi katolické, kteří ji zavrhlí a zavrhují, jak se může smělý interpolátor snadno přesvědčiti, přečte-li si pozorně — katechismus. Ale vsadíme tisíc proti jedné, že by týž pisatel, kdyby se mu jen naskytla příležitost, směle obviňoval církev katolickou z nepřátelství proti svobodné vědě, proto že, inu proto že rozhodně odsoudila všechny ty prospěchářské systémy mravoučné, nebo tací pánové bývají „hrozně“ důslední a pravdomluvní!

¹⁴⁾ Tato věta zní v originále: „Ich verlange Verinnerlichung in der Religion und Verinnerlichung im Religionsunterrichte.“

¹⁵⁾ A neděje se to? Čemu pak se učí v 1. a 2. třídě víceletých škol? Co tvoří podklad ve vyučování katechismu ve třídě 3.? K čemu se katechismus odvolává stále i na stupních vyšších? Neznají-li toho „Uč. Nov.,“ nechť se podívají do katechismu.

něnou chybou. A kdyby se mu i učilo, neměl bych na tom dosti, musí se mu přede vším učit.

Křesťanům nemůže býti lhostejno, jak děti jejich křesťanství se učí ¹⁶⁾.

Předstupuji směle před katechety, biskupy i před papeže a ptám se: Proč dává se přednost katechismu jako knize církve v našich školách obecných před evangeliem, knihou 'Ježíšovou? Proč zanedbává se tak nápadně nový zákon?

Ohledy paedagogické to býti nemohou, nebo jest evangelium dítěti desetkrát přístupnější, než katechismus se svými často těžkými výrazy a představami ¹⁷⁾, které dítěti nikdy vysvětliti nemůžeme, ba ani nesmíme. Či snad není kdy s evangeliem se zabývat? Pak ať probírá se méně z druhého, ale hlavní věc ať předchází. Anebo se řekne, že uslyší děti evangelium s kazatelnou? To nepostačí, nebo slyšení není ještě přijatu býti, to by se pak mohly žákům i ostatní předměty pouze předčítati, což by bylo velice pohodlné. Anebo má se tomu tak rozuměti, že úřad katechetův jest jenom katechismus, a řízení a výklad evangelia že se má ponechati světským učitelům? To bylo by neospravedlněné vydání nejlepšího rukám světským.

Jen ztíží tomu můžeme věřiti, že se to myslí do opravdy, praví-li se: Přednášku evangelia nechť obstará učitel sám. Tím odříkají se vyučování náboženství o nejdůležitějším puntíku, a tu by se mohli vyskytnouti lidé, kteří by řekli: Učí-li učitel světský křesťanství, tudíž jest katecheta ve škole zbytečným. V Německu i ve Švýcarsku obstarává skutečně učitel světský vyučování náboženství, církev zasáhá v učení teprve ve 12. roce věku žáka, aby jej k biřmování připravila. ¹⁸⁾

¹⁶⁾ Tato věta jest věru rokošná! V orig. praví Rosegger: Ich bin Christ, ich habe Kinder, die christlich erzogen werden sollen“ a překladatel „Uč. Nov.“ udělá z toho: „křesťanům nemůže býti lhostejno, jak děti jejich křesťanství se učí“ — Tím předně dokazuje svou spolehlivost a pravdomluvnost, za druhé pak, že, ačkoli jest křtěným, křesťanem slouiti a ku křesťanům se počítati nechce, a za třetí konečně, že jest nepřitelem křesťanského vychovávání dítek; — a pak prý jest v š u d e na školách našich postaráno s dostatek o zájmy náboženské.

¹⁷⁾ Zde p. překladatel opět dosvědčil klasickou svou dovednost a svědomitost, nebo v originále čteme následovně: „Paedagogische Rücksichten können unmöglich die Ursache sein, denn das Evangelium ist für das Kind zehnmal passender und verständlicher, als der Katechismus mit seinen oft verfänglichen Ausdrücken und Darstellungen, die man etc.“

¹⁸⁾ Tohle je ze všeho nejrokošnější! protestantská konfirmace překládá se zde slovem „biřmování“ a co platí protestantům, vyčítá se zde — klerikálům, tušíme, že i proti intenci pana Roseggra, kterýž takto píše: „In Deutschland, in der Schweiz besorgt in der That der Volksschullehrer den „Religionsunterricht, die Kirche setzt erst im zwölften Lebensjahre des Schülers ein, um ihn zur Konfirmation vorzubereiten.“ Tolik snad by mohli výteční znatelé evropského školství v „Uč. Nov.“ přece věděti, že i v Německu a ve Švýcarsku chodí děti katolické dřív ku sv. zpovědi a sv. přijímání, nežli se připustí k sv. biřmování, kteréž jest přece něco jiného nežli konfirmace! Rovněž by mohli i to věděti, že ačkoli v Německu a ve Švýcarsku, kde jsou pro náboženství vyměřeny týdně ve třídě každé nejméně 3 hodiny (ve třídě 1.; ve třídách vyšších 4—5 hodin), náboženství katolickému vyučují též páni učitelé, přece že kněží i k dětem nejmenším pokud možno pravidelně do školy přicházejí a do vyučování náboženského činně zasahují, děti povzbuzují, katechismu je sami vyučují ponechávajíce pánům učitelům vyučování biblické dějepřavě, obzvláště pak je připravují horlivě ku přijímání svatých svátostí. To, co napsal Rosegger, může se vztahovati jediné na příslušníky církvi protestantských. Ti ponechávají nejen v Německu a ve Švýcarsku, nýbrž i jinde vyučování náboženství buď učiteli nebo rodičům „und setzen erst im zwölften Lebensjahre des Schülers ein,“ aby ho připravili ku konfirmaci, tak že si němečtí protestantští učitele na to stěžují a žádají, aby prý

Domnívám se, že takového zařízení naši klerikalové si nepřejí, ba že by s nedůvěrou střežili vyučování náboženství, obstarávané dogmaticky nepřipraveným učitelem.¹⁹⁾ Proč tedy nevyučují evangelium ve škole sami, jak jim od samého Krista nařízeno?²⁰⁾ Chybí-li již naši obecné školy tak mnohé, co časem pozvolna napraveno býti musí, tu nedostává se jí předem racionelního, srdce osvěžujícího vyučování náboženského. Pokud toto bude odpíráno, zůstanou neoprávněnými nářky, že naše škola obecná je málo křesťansko-náboženská. Nejsem hašteřiv, nevyhledávám sváru a odpůrců; ale jde tu jen o věc; byl bych rád tomu, kdybych v dnešní výčitce pravdy neměl, kdybych o lepším byl poučen a přesvědčen. Až posud dostalo se mi se strany klerikálních listů jen hrubého posměchu a hany, že žádám, aby mládeži ve školách obecných vykládalo se evangelium.²¹⁾ A právě teď mělo by se opravdově na to pomýšleti, kdy stojíme hrozebným nebezpečím socialismu tváří v tvář, nebylo-li by lépe více působiti evangeliem než katechismem. Že by, jak se tvrdí, katechismus obsahem svým evangelium nahražoval, jest jen nesprávnost; to každý nahlédne, kdo obě knihy náležitě zná.

Již ten vznešený, cit povznášejší ráz evangelia nedá se nikterak co do účinku s pouhými otázkami a odpověďmi v katechismu přirovnati.

Myslím, že se mi musí přisvědčiti. Dobré vůle ku přísnému plnění Božského přikázání: „Jděte a učte národy evangelium!“ nebude přece scházeti.

A tak prosím jako křesťan, a jako mluvčí tisíců rodičů pravím: Ctihodní učitelé náboženství dejte dětem našim to nejlepší, co dáti můžete — evangelium Kristovo!

P. K. Rosegger.

* * *

Jak se má díti vyučování sv. náboženství, v tom, myslíme, jsou jediné kompetentní církve a biskupové.

Souhlasí-li však „Uč. Nov.“ s panem Roseggrem v tom, že katechismus vyučování náboženské dětem jen ztrpčuje a působí nechuť k náboženství vůbec, pročež že by měl nahrazen býti evangeliem, musí důsledně také žádati, aby se ze škol vymýtily všechny početnice, všechny mluvnice a všechny mapy a zeměpisy, nebo to jsou věci zajisté mnohem suchopárnější nežli katechismus. A má-li si dítě buď samo aneb za pomoci učitele hledati články víry a mravů a pravidla pro život teprve pracně v evangeliu, nechť si též sestavuje pravidla mluvnická z živé řeči, pravidla početní nechť odvozuje ze skutečných poměrů a věcí v boží přírodě, vědomosti pak geografické ať si zjednáva jezděním po světě. — Dokud tedy nevyhodí ti liberální p. učitelé, kteří lapají s velkou dychtivostí všecko napořád, co se vůbec dá zužítkovati na snížení kněžstva katolického a podrývání dogmat, dokud, pravíme, nevyhodí ze škol mluvnice a početnice, mapy a zeměpisy, nechť i nám dovolí přidržovati se u žáků větších katechismu; starost pak o to, by děti při jeho

„páni“ jejich chodili rovněž tak pilně do školy, jako to činí kněží katoličtí, a aby mohli ve škole působiti s užtkem a zdarem, aby prý byli nuceni učiti se v době přípravy k úřadu svému paedagogice a katechetice, jako se učí těmto disciplinám v církvi katolické kandidáti stavu kněžského.

¹⁹⁾ V orig. stojí: „eines nicht dogmatisch gebildeten Lehrers.“

²⁰⁾ Zde jest vypuštěn odstavec originálu, jenž zní takto: Sollte es sich herausstellen, dass der Klerus aus irgend einem Grunde seiner fürnemsten Pflicht in der Volksschule nicht nachkommen will, dann allerdings müssten alle Bekenner des Christenthums und alle Freunde des Volkes darauf hinwirken, dass der weltliche Lehrer sich der Lehre Jesu annehme und sie den Kindern vermittelte.“ Proč byl vynechán v českém překladu tento odstavec, leží na jevě.

²¹⁾ Této věty v originále není a co následuje, jest až na 2 poslední slova smyšlenkou překladatelovou; p. Rosegger povídá v posledních dvou odstavcích svého traktátu něco zcela jiného, čímž ukazuje, že není proti náboženství křesťanskému daleko tak předpojat, jako český jeho překladatel, interpolator a zkomolovatel.

výkladu neplakaly, nechť ponechají úplně námi! Mají i tak zajisté práce dost a dost a my jim beztoho nevěříme, že by to s tou péčí o „Kristovo evangelium“ brali do opravdy, zvláště, když si vzpomeneme, jak přívrženci „Uč. Novin“ po příkladu jiných liberálních pánů na sjezdech a schůzích mluvili o dogmatech, o katechismu a biblické dějepřavě, kteráž přece obsahuje četné vyňatky ze sv. evangelia. — Tolik jsme byli nuceni napsati, aby čtenářové naši věděli, jakým způsobem pečuje redakce „Uč. Novin“ o zdar a prospěch školy, kterýž přece z velké části závisí na upřímné shodě mezi kněžstvem a učitelstvem, a jak „spolehlivě“ podává práce cizí. Kdybychom chtěli býti zlomyslnými a kdyby v nás byla nějaká mstivost, mohli bychom „Uč. Novinám“ připomenouti, že pan Rosegger spáchal opět nový spis, který vypadá tak jako pamflet na pohanu učitelstva, o kterém ovšem liberální listy, kteréž reprodukovaly s velikým gustem jeho „Prosbu k duchovenstvu,“ nikdež ani muk; ale jelikož jsme povaha naskrz dobrácká, vyslovujeme jim upřímnou soustrasť nad tím nevděkem a kojíme se nadějí, že budou budoucně opatrnější. (Red.)

Hlídka školská.

Odpověď k otázce č. 2. v 7. čísle „Vychovatele“: „Co a jak činiti, by učitelstvo bylo povinno udávati ve svých měsíčních protokolech po přehledu návštěvy školy od dítek takový též přehled o návštěvě kostela?“

Po mém náhledu by snad bylo nejlépe, vypracovati jakousi předlohu a požádati veřejné pány členy c. k. okresních školních rad stavu duchovního, aby se o přijetí té předlohy v zasedání c. k. okresní školní rady zasadili, a takto přijatá předloha aby jako nařízení sborům učitelským v tak zvaných úředních listech (jež se vydávají pro každé c. k. okresní hejtmanství) oznámena byla.

J. N., farář.

Návrh tento hledí přísně k dané otázce a jest zajisté praktický. Jakým způsobem však by katecheta i bez této, abychom tak řekli, úřední pomoci dosáhl toho, by dítky školní v hojnějším počtu v neděli a ve svátek súčasťovaly se služeb božích, o tom nám byla vzhledem k otázce uvedené svrchu zaslána úvaha následující:

„Hlavní pohnutka, proč p. tazatel k rozluštění předložil právě tuto otázku, byla asi ta, aby se docílilo čtenější návštěvy služeb Božích se strany dítek školou povinných. V této pak příčině dovoluji si sdělit s p. t. čtenáři tohoto listu, jakým způsobem jsem hledíval dítkám důležitost plnění tohoto příkázání dokázati a sobě přehled dítek tomuto příkázání vyhovujících usnadniti.

Zhotovil jsem na začátku každého roku pro každou třídu zvlášť seznamy dítek, kteréž dle zákona církevního byly povinny obcovati službám božím a to tím způsobem, že jsem za jmény abecedním pořadem zapsaných žáků resp. žákyň přes čáry rovnoběžné vedl čáry kolmé, aby povstaly čtverečky. V hořeních čtvercích v pravo od jmen žáků napsal jsem jména neděl a zasvěcených svátků s příslušným datum. Seznam tento jsem odevzdal vždy nejzbožnějšímu a nejpilnějšímu žákovi neb žákyni v každé třídě jakožto velké vyznamenání, aby zaznamenávali žáky a žákyně v kostele přítomné i nepřítomné; při tom jsem je ovšem zároveň poučil, jakým způsobem by to měli činiti, aby totiž u jmen těch, kdož byli přítomni, v příslušném čtverečku napsali šikmou čárku, u těch, o nichž věděli, že v kostele scházeli buď zúmyslně nebo bez příčiny, by udělali v příslušném čtverci nicku, u nemocných křížek, u jmen těch pak konečně, kteří scházeli z příčiny neznámé, by v příslušném čtverci udělali otázník.

Když jsem pak přišel do příslušné třídy vyučovat, dal jsem si onen seznam předložití a dle znamének jsem buď pochválil nebo pokáral, nebo

vyšetřil příčinu nepřítomnosti, aneb opětoval dřívější napomínání. Při klasifikování pak jsem měl onen seznam před sebou a upozornil jednotlivce na to, že zhoršení nebo zlepšení známky mělo za příčinu horlivost neb nedbalost v plnění přikázání církevního (na což jsem je ovšem již dříve často upozorňoval) řka, že náboženství nežadá od nás pouhou znalost náboženských předpisů. Nýbrž i zachovávaní oněch předpisů a varování se zlého. Kdo nezachová předpisů náboženských, ten že nezaslouží z náboženství jedničku právě tak, jako si nezaslouží z počtů ten žák dobré známky, jenž zná sice dobře pravidla početní, ale příklady špatně vypočítává. Tím však není ještě u věci, o níž tuto jde, úloha katecheta ukončena. Ani arch záznamní, ani hrozby, ani tresty a špatné známky nepomohou, nedovede-li katecheta dítky nadchnouti a rozohniti pro plnění nejen jmenovaného přikázání církevního, nýbrž i pro plnění ostatních božích i církevních přikázání.

První a hlavní věc zůstane i zde jako vždy a všude vzorný život katechetův a nadšení jeho pro věc, o níž jde. Všecky ostatní prostředky jsou pouze prostředky zevnějšími a neúčinkují, zakrývají nemoc, ale nehojí. Když však vzorný katecheta se zápalem v srdci promluví k dítkám přiměřeným způsobem (jakým není mu ani třeba raditi, cit mu to dá sám v míře hojné a Bůh svou milostí bude s ním) o důležitosti plnění přikázání zmíněného, jmenovitě pak, když jim připomene ono veliké přikázání lásky, když způsobem dojemným uvede jim na paměť, jakým hrozným nevděkem by to bylo proti Bohu, jež máme děkovati za vše, co jsme a co máme, jak plniti toto přikázání snadné jest a lehké atd., jistě k nim nebude mluvit nadarmo.

Že by však jediným sebe důraznějším a dojemnějším napomenutím vše již bylo spraveno, toho se ovšem nebude domýšleti žádný katecheta.

Dítky jsou jako vinný kmen, na němž stále vyrůstají zbytečné listy a větvičky, jež se musí pečlivě přiřezávati a ostříhovati, má-li na něm dozrání sladké ovoce.

Dovedný a zbožný katecheta má v této příčině velmi snadnou práci, poněvadž mu dítky na očích vidí, že chce jen blaho jejich časné i věčné; znamenají dobře, že rád s nadšením a otcovsky učí a napomíná a že, když i trestá, činí tak jen s bolestí. Takový dovedný a zbožný katecheta přivede též dítky velmi snadno k tomu, aby plnění náboženských příkazů nepovažovaly za břímě, nýbrž za vhodnou příležitost, aby sobě zjednaly nehynoucích pokladů na věčnosti a aby proto s radostí a ochotou plnily přikázání boží i církevní, Boha pak aby nepovažovaly za nějakého krutého pána, nýbrž za otce nejlaskavějšího.

Je-li katecheta vzorným knězem a působí-li s nadšením — což nemohu dost často opakovati a za nejdůležitější zásady vychovatelské doporučovati, pak se mu zajisté přihodí málo kdy, že by si musil na dítky stěžovati neb je trestati. Dojde-li k tomu přece, jest mu zcela jistě jednati s dítětem již zatvrzelým; avšak ani na takové dítě nebude trpělivostí, láskou a mírností vyzbrojený katecheta působiti zcela bez výsledku. Není-li však katecheta knězem vzorným, bude jeho působení obtížné a bezúspěšné, jelikož děti brzy poznají, jdou-li mu slova ze srdce či nic.

Kněz, jenž si získal důvěru a lásku školních dítek, může s nimi činiti co chce, a dodělá se i při nynějších dosti nepříznivých poměrech školních úspěchů velikých. Ani učitelé svobodomyslní nebudou mu mnoho překážeti, poněvadž pravda vždycky zvítězí nade lží a bludem, tak jako zvítězí slunce nade tmou, ba sami přijdou na jiné myšlenky, jelikož obcování s mužem takovým nikdy nezůstane bez vlivu a dojmu.

Zvláště opatrně musí katecheta zacházeti s dítkami, jimž rodiče brání, aby v zimě — byť i ne tuhé — nechodily do kostela, aneb nezachovávaly posty atd. V takových případech musí se přihlížeti vždy k vůli dítěte; takové dítě nesmí tedy býti trestáno, nebylo-li v kostele, poznal-li katecheta dle celého dojmu, jež na něj dítě činí, že mělo dobrou vůli do kostela jíti; spíš je musí těšiti, aby se nestalo malomyslným. Dítka takovému se musí

raditi, aby rodiče své vždy pěkně poprosilo o dovolení, aby smělo jíti do kostela, kdyby však mu je rodiče nedali, aby se modlilo doma v době služeb Božích, rodiče pak třeba jest příležitostně šetrně sice, ale důtklivě upozorniti na dobrou vůli dítky a na jejich povinnost, dítě křesťanské též po křesťansku vychovávat i v dobrém mu nepřekážeti, šetrně a mírně i tenkrát, brání-li rodiče dítěti do kostela, proto že na kostel vůbec nedbají, nebo nezmůžem-li u lidí takových něco domluvou mírnou a dojemnou, nezmůžem teprv nic domluvou příkrou. Takoví lidé podobají se těžce nemocným, s nimiž se musí zacházeti šetrně, obezřetně a s velikou trpělivostí. Nepořídí-li u nich katecheta nic cestou touto, nepořídí vůbec nic. Vidí-li však rodiče takoví, že to katecheta upřímně myslí s dítětem jejich, a slyší-li o něm od dobrých lidí jenom chválu a od dítek že je ve škole „hodný,“ přístupný a přívětivý, dá se mnoho, ba velmi mnoho dokázati. A to vše si činí jen katecheta sám.

I míním tudíž, že by onen záznam od učitelů v měsíčních protokolech tak nutným nebyl a že by snad ani mnoho neprospěl, spíše že by snad toho neb onoho učitele ještě popudil proti knězi, jenž by se toho dožadoval.

Konečně dávám jen tak jaksi mimochodem na uvážení, zdali by snad vůbec nebylo lépe, aby školní dítky, aspoň tam, kde pro ně není zvláštních služeb božích, nebyly voděny v neděli a ve svátek do kostela v páru teprve ze školy, nýbrž aby se ubíraly do kostela jednotlivě, přímo z domova, jelikož by si takto snáze zvykly na samostatné chodění do kostela, což jest pro jejich budoucí život velmi důležité. Jsou-li do kostela voděny vždycky teprve ze školy, domnívají se velice snadno, že jíti do kostela bez takového vedení není jejich povinností, aneb aspoň snadno na tuto povinnost zapomínají. Odtud ten úkaz, že o velkých svátcích a o prázdninách velmi málo dětí přichází do kostela, — nejsou tam vedeny. Jest ovšem spojen i způsob tento s obtížemi mnohými. Jest i otázka, kdo že by pak měl nad nimi v kostele vésti dozor a jak by bylo lze kontrolovati, které dítě vůbec bylo v kostele a které nikoli. Dozor by ovšem snad mohli konati pp. učitelé; obtížnější však byla by kontrola, ale i ta by se dala snad nějakým způsobem provésti.

Dr. Jan Hromádka.

* * *

K odpovědi na otázku č. 1. dovoluji si dodati: na jedné škole bylo u přítomnosti katechetovy v domácí poradě ujednáno, že se v neděli sčítají žáci přítomní a součet přítomných že se v každé třídě poznamená. V pondělí pak bylo tážáno, kteří žáci přítomni nebyli. Jména těchto byla v každé třídě zapsána na zvláštní arch. Do měsíčního protokolu se pak udával v procentech počet chodících pilně a chodících nedbale. Zároveň obrželi nedbale chodící nižší známku z mravů.

Usnesení to bylo schváleno c. k. škol. inspektorem.

x.

Spisy redakci zaslané.

1. Obrázková knižnice pro mládež. Řídí St. Řehák Kamenický seš. 4. a 5. („Pampelišky“ od Řeháka a „Obrázky přírodopisné“ od Musila Daňkovského). — 2. Národní Učitel. Red. Jan Šrámek a Jaroslav Vágner číslo 3. — 3. Český Lev č. 8. a Česká Koruna č. 8. Red. M. Wachek. Doporučujeme. — 4. Učitel. Red. Frant. Dlouhý, č. 10. — 5. Máj a Jaroměřské Listy č. 11—12. — 6. Časopis Učitelek. Red. Emilie Schmutzrová č. 5. — 7. Český Humor. Sbírka humoresek, veselých příhod, žertovných básní etc. od rozličných spisovatelů. V Praze. 1891. Nákl. „Českého knihkupectví a antikvariátu Dr. Frant. Bačkovského.“ — Prosté obrázky. Napsal Fr. Hrnčíř (Dětské knihovny č. 4.). V Praze 1891. Nákl. „Českého knihkupectví“ Dr. Fr. Bačkovského. — 9. Perské povídky. Dle vydání

G. Rosena přeložil J. A. Mrkos. V Praze 1891. Nákl. „Českého knihkupectví“ Dr. Fr. Bačkovského. — 10. Mimochodem. Příhody a nehody z cest Josefa Wünsche. V Praze 1891. Nákl. „Českého knihkupectví“ Dr. Fr. Bačkovského. — 11. Spisu „kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužili“, svazek II. vyjde teprve asi za půl roku. Ukončený svazek I. stojí 1 zl. 50 kr. Sešit 1. na ukazku zdarma ještě nyní rozesílá nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. — Kronika česká, prstonárodní i památní kniha lidu českoslovanského. Vydává Fr. Bobek Sedličanský, řídící učitel a spisovatel v Sebešicích u Zbirova, nákladem vlastním. V komisi knihkupectví F. Popelky v Jaroměři. Seš. 1. (počátek díla: „Od hole pastýřské až k berle arcibiskupské.“) Cena seš. 15 kr.

„Budeč Neveklovská.“

Pod jménem tímto vešlo ve spolek učitelstvo okresu Neveklovského, odloučivši se od „Budče Benešovské,“ kamž pro velikou vzdálenost schůzí spolkových zúčastniti se nemohlo bez škody peněžité i tělesné námahy. Vešlo tedy učitelstvo okresu jmenovaného (ač počet jich malý) ve spolek nový „Budeč Neveklovskou,“ kteráž měla v úterý svatodušní, dne 19. května ustavující valnou schůzi.

Schůze tato započata slavnými službami Božími v děkanském chrámu Páně v Neveklově, při nichžúčastnili se sborovým zpěvem i členové zpěváckého spolku Neveklovského. Budiž jim za to dík!

Po službách Božích odebrali se členové do místností školních, kdež přivítání byli zahajovací řečí řídícího učitele a místopředsedy spolku p. E. Stojánka. Po té následovaly odstavce programu.

1. Ustavení spolku a přijímání členů.
2. Volby funkcionářů. Zde za předsedu zvolen p. Ed. Stojánek, jelikož dřívější předseda p. J. Suk, pro pokročilé stáří hodnost tu nepřijal.
3. Určení ročního příspěvku a způsob vybírání téhož.
4. Účel spolků učitelských a prostředky ku jeho dosažení, přednesli pp. Ržounek a Mařík.
5. Rozhovor o klassifikování ve třídě I.
6. O propouštění ze školy. (Rozhovor.)
7. Určení programu pro příští schůzi.
8. Volné návrhy.

Po ukončení byl společný oběd v hostinci p. Frant. Hejhala „Na dolejším domě“ v Neveklově, oživený kvartetou mužského sboru přítomných členů.

Přání ku blahému působení spolku laskavě zaslala „Budeč Povltavská“ a Fr. Zenkl, učitel v Nadějkově.

Jest si jen přáti, aby se do spolku našeho nezavlekly ony neřesti, které, spolek jen podřívajíce, ku žádnému dobru nevedou, a i ta chyba, která vytčena jistým členem jiné Budči, aby totiž přednášky byly vesměs původní a cenné, by se jich nemohl dočísti nikdo na místě jiném.

Ku konci své zprávy dodatí musím, že jsme nemile postrádali ve svém středu pp. duchovní.

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Pokračování.) — Povolání učitelovo. Napsal B. Marczewski. (Pokračování.) — Oslava třetí stoleté památky sv. Aloisia. — Prosba k duhovenstvu. — Hlídka školská. — Spisy redakci zasláné. — „Budeč Neveklovská“.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASŤ“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tiskem knihtiskárny Cyrillo-Methodějaké (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

II. Cit krásy.

Psychologie učí, že člověk má mohutnost duševní, kterouž usuzuje, co krásno jest (jako má rozum, paměť, obrazivost atd.). Soud pak, jímž nějakému zjevu krásu přisuzujeme, a jenž sluje soudem aesthetickým, jest vkus čili krasochuť. Podmět aesthetického soudu jest představa daného zjevu, přísudek (výrok) pak jest cit krásy čili cit aesthetický, tedy náš vlastní přídavek, jehož ve zjevu samém ještě není. (J. Durdik, psychologie pro školu str. 135.) Na př. Růže (podmět) se mi líbí (přísudek, výrok.) K některým zjevům pojí se záliba nutně a všeobecně, a zjevy ty jsou krásny. Krásno jest, co zjevem svým (ne užitkem) zálibu budí; na př. krajina, dóm, socha, obraz, hudba.

Mnoho se loni a letos namluvilo a ještě více napsalo, zda realismus v umění výše ceniti jest než idealismus, a zdali naturalismus neruší dojmu libého, ježž umělecké dílo buditi především jest povinno. Předpokládaje, že mému vzdělanému čtenáři nejsou neznámy ony tři směry tvorby umělecké, hned prohlašuji, že v zásadě souhlasím s Lindnerem, jenž na str. 76. svého „Vychovatelství“ takto učí: „Zásada vychovatelská žádá, aby vychovatel držel se uprostřed mezi stanoviskem reálním a ideálním. Kdyby se všichni lidé ve smyslu pouhého realismu vychovávali pro okamžité potřeby a poměry společenské, tu by se, aspoň se strany výchování, ničím nepřispělo k pokroku kulturnímu. Kdyby se naopak lidé vychovávali pro jakýsi příští ideální stav veřejnosti, tu by se pohybovali ve světě myšlenkovém a tím by se stali se skutečným světem nespokojeni a tudíž nešťastni. Pravé výchování má se držeti uprostřed těchto směrů; ono má uznávati, čeho dokonalého kulturní pochod až posud se dodělal; ono však mu má též přístupnými učiniti ideály pravdy, krásna a dobra, po kterých se ve skutečném světě marně ohlížíme.“ —

Do boje esthetického, jenž téměř ve všech našich časopisech belletristických ohnivě bojován byl, který směr v umění jest nejvíce oprávněn, čili

v jaké míře smí a má umělec býti idealistou, realistou a i naturalistou, O. Hostinský zasáhl svým pojednáním „O realismu.“ V práci té na samém konci dospívá tohoto výsledku (str. 51.):

1. „Skutečným zjevům přítomným svědčí především pojetí a provedení realistické; 2. náboženství a báje k plné platnosti docházejí jen cestou idealismu; 3. dějiny pak, tedy svět realní sice, ale již minulosti náležející, jednak realisticky chtějí býti vyličený, jednak pravému realismu zase se vzpírají, a tudíž více méně jen kombinacím a kompromisům obou principů jsou přístupny.“

Toto vše v úvahu vezmouce, uznáme, že vychovatel, na péči máje vzdělání vkusu čili vzdělání esthetické, chovanci svému líčiti bude svět, jaký jest (realisticky) i jaký býti by měl (idealisticky.). — Vzdělání vkusu jest nanejvýš důležité; vzděláním zajisté esthetickým podmíněna jest velká část citu čistého a blahého; člověk estheticky vzdělaný sám sobě jest zdrojem slasti čistých a čtených, jak z následujícího vysvitne; ano dle vkusu, jak se jeví ve všem jednání národa, souditi lze a soudívá se o jeho vzdělanosti vůbec; neboť „vnitřní podstata duševního života vyznačuje se vnějšími formami;“ t. j. co člověk myslí, cítí, chce, co v něm víří, vyjadřuje tvářností, pohyby, mluvou i oděvem.“ Na vychovateli tudíž jest, aby vnitřní podstatu chovancovu „vykřtaloval;“ a ve které míře mu se dílo podaří, v té míře zdokonalenou podstatu vnitřní chovanec jevíti bude formami vnějšími ve škole i mimo školu: tvářností, pohyby, mluvou i oděvem.

Nuže, jest tedy otázka hlavní, kterak vnitřní podstatu chovancovu zdokonalovati? Odpověď: vzdělávejme jeho vkus, krasochuť, čili esthetický soud. A čím? Tím, čím chovanec podstatu vnitřní projevuje; totiž tvářností, pohyby, mluvou, oděvem. Toté to nejbližší. Dále učíce ho nazíratí na svět, co v něm krásného, co šeredného a to ve přírodě i lidech; než tu již nám podrobně jest látku pytvati.

Zjev to až příliš obyčejný, že mládež takovou se jeví, jak rodina ji vychovává; ale škola doplňuje a opravuje nedostatky výchovy domácí. Hoši z pravidla bývají svého zevnějšku méně dbalí než děvčátka, která se nám vnější úpravou spíše líbívali než chlapci, kteří do školy přicházejí neumytí, nečesaní, s nohama ne koží ale špínou potaženými; knoflík scházíval nejen u kabátu ale i spodky visívají na rameně za jednu šli čili kšandu; štítek u čepice bývá na odletu. Pozorujeme-li tvářnost chlapců mnohých, vidíme v oku tékavost, plachost, anebo zase smělost, až drzost: zkrátka kluci bývají divocí. Řeč jejich vynáší na jevo vnitřní nedůvěru k nám, anebo hrubost myslí. Řekneme si, patřice na chlapce takového: „divná to a nevhodná látka na dílo umělecké! I z toho dřeva má býti fládr?“ — Ano, a to výchovou esthetickou, zní odpověď.

Vychovatel vším vnějškem svým vždy vzorem buď chovancům svým. Tvářnost, výraz obličeje, oka, pohyby tělesné, řeč i oděv tvůj budiž příkladný. V chovanci svém vzbud touhu býti takový, jakým vidí, pozoruje tebe, svého vychovatele. Vcházej do třídy s tváří vlídnou až usmívavou, s okem spíše veselým, radost jevícím; se zálibou dívej se po svých chovanech; tvářnost tvá nebudiž nikdy odporna; chovanci ať neodvracejí s oka tvého oko své z hrůzy nebo z ošklivosti — „zlobivý — ošklivý.“ Tvářnost tvou osvojí si chovanec tvůj aspoň do jisté míry. —

Úprava tvého šatu jev vkus a čistotu. Vlasy upraveny, oděv vždy vyčíděn, boty jako alabastr. Pohyby těla tvého buďtež důstojny; nebéhej po škole, nejev také lenosti. Než šířiti se o tom všem vychovatelům, bylo by „sovy do Athen nositi.“ Jen o řeči vychovatelově aspoň některá připomenutí. Jako voda sebe čistší, tak i jazyk sebe spanilejší má kal, který se na dno sází. Dnem v národě jest třída lidí chudých, „žijících z ruky do úst;“ na to dno sází se kal řeči: slova sprostá, drsná, hrubá, urážlivá, nestoudná, rouhavá. Na prádlo vodu zbavujeme kalu; na výchovu volme řeč jemnou, přívětivou, cudnou, bohumilou. Řeč vychovatelova budiž lexikálně vybraná, formálně

správná. Jako kazatel mluvití má slohem zvláštním, řečnickým, vyhýbaje se úzkostlivě všemu slovu nízkému a tvarům formálně nesprávným — ani zajisté lid vesnický nesnesl by klidně v chrámě řeči lidové — vadné; — tak i vychovatel chovance povznášeť k sobě řečí svou a k nim se nesnižuj napodobě vady řeči dětské. Aby pak mládež řeč si osvojila lexikálně i formálně spisovnou, mimo mluvnici čítanka články psané řečí nevázanou, ale zvláště vázanou podává, jimž mládež na paměť pilně se učí. Biblická dějeprava svou řečí obraznou mládeži se líbí, nejen tím, co podává, ale formou svou zálibu budíc mladého čtenáře. Soukromá četba řeč pilného čtenáře nejen tříbí, ale i obohacuje. Již samou řečí brousí se jako drahokam vnitřní podstata chovancova, jenž znenáhla vědomě počne pořádati i vnějšek svůj. A v tom vychování školském katecheta mnoho a snadno podporovati může kollegu učitele, jestliže k rodičům v chrámě promluví slovo vážné vykládaje, kterak rodiče, zvláště matky dbáti mají nad pořádkem v domácnostech svých, kterak mají děti své čistě chovati a oblekati, kterak opatrně před nimi a s nimi mají hovor vésti.

Vychovatel dbej čistoty ve škole. Obrazy k názornému vyučování a všechny pomůcky učebné buďtež čisty a úpravny.

Chovanec dochází do kostela na služby Boží. O. Hostinský, tuším, napsal kdesi, že chrámy býti mají stanem umění všeho: zpěvy chrámové jsou básně; chrám sám jeví umění stavitelské, v chrámě jsou díla umění sochařského, řezbářského, malířského; hudba a zpěv rozléhá se svatyněmi našimi. A všecken ten požitek z umění katolický křesťan darmo má. Z úpravy chrámové soudíme na vnitřní hodnotu nejen kněze, ale celé osady. Ve kterém chrámě sochy svatých uprášeny jsou jako popeláři, zdi chrámové špínou zašlé, oltáře nátěru zvetšelého, oltář pokryt prostěradly špinavými, roucha mešní rozedraná, oděvy ministrantské a kostelnické samá špína a cár: v takovém chrámě krasocit málo bývá buzen, i kdyby kazatel mluvil slovy anjelskými. Jsou bohužel někteří duchovní správcové, kteří všecku tu spoustu chrámovou omlouvají planými slovy, že Bůh hledí k srdci a ne ke vnějšku. Ale duchovní přece rádi jídají z talířů čistých a pijí ze sklenic nepotlučených. Šalomoun Hospodinu chrám vypravil báječně krásně a líbilo se v něm Hospodinu, jenž Šalomouna nekáral z velikého nákladu; a před biskupskou visitací zdali se ve chrámě nesmýčí, nemyje a neopravuje?

Mládež školní, ať již vlastní mívá služby Boží, ať na farní chodívá, zpěvem svým přispívá k jich oslavě a k vlastní pobožnosti. Proto ve škole má se s mládeží nacvičiti píseň chrámová dokonale, aby nejen básní písně, ale i jejím nápěvem tříbila svůj esthetický vkus, jakož zákou velí, aby všecka mládež ve zpěvu, zvláště kostelním cvičena byla. Reformuje se nyní chrámový zpěv; vřískavá hudba se odstraňuje: učitel, dobrý hudebník, žactvem svým snadno by na kůru mohl i na vesnicích co neděli provozovati chorální mši.

Že i dětské hry divadelní, zvláště vánoční, budí cit krásy, to rozumí se samo sebou, ač málo kde se s mládeží provozují. Pozorovati jest po krajích českých všude, že v obcích farních, kde ovšem spolu jest škola, větší na návsi, na nádvořích — i v příbytcích venkovanů jeví se lad a sklad, než v obcích bez kostela, bez fary a bez školy. Čím to? Příkladem dobrým. Kdo často ve chrámě pozoruje výtvarné umění, často slýchá dobrou řeč chrámovou, na faře častěji vídá vzorný pořádek i ve škole, ten se snadno dovtípí, že pořádek jest krásná věc a dbalý bývá pořádku. Jinak bývá v obcích bez oněch vzorů. Náves plna kamení semo tamo poházeného, dříví neurovnaného; cesty po samé vsi bídne, hnojůvkou stále mokvající. A na dvořích hospodářských teprve bývá nepořádek až k zošklivení. Z tohoto vnějšího pořádku a nepořádku soudí se o vzdělanosti té obce a celého národu. Jest-li chalupa bídne ohrazena, bídne ohozena a obílena, střecha dérava, štít snad žádný, pak uvnitř ve stavení také samé smetí, samá špína, samý cár; pak i děti ovšem vypadají nejinak.

Ze všeho toho vidno, jak svatá naléhá na vychovatele mládeže povinnost i vlastenecká, kterou přece i světští kollegové rádi uznávají, v mládeži pěstovati vkus, krasochuť, čili cit esthetický. Škola a chrám jsou vychovatelný mládeže, tam mládež buď posílána a voděna. Který učitel mládeže do kostela nevodí, mládeže své vychovatelem není svědomitým, ten nájemník jest, jehož ovce nejsou vlastní; jedná s mládeží jako jinověrec — žid.

Vraťme se ještě na chvílku k samému počátku stati této. Ot. Hostinský učí, že náboženské zjevy plné platnosti jen cestou idealismu docházejí. Co jde z toho? Paedagog hrubě by se prohřešil na zásadě vychovatelské, kdyby na př. mládeži vykládal, že Adam a Eva byli duševně a tělesně asi na tom stupni nadání a rozvoje, na jakém jsou snad Papuové, kdežto zjevení v písmě sv. ličí nám je jako ideály krásy tělesné a duševního nadání. Krása ta objevila se po druhé na lidské přirozenosti Ježíše Krista, Jež si představujeme mužem tělesné i duševní krásy svrchované; proto spravedlivou nevolí odsoudil † arcibiskup Vídeňský obraz Veresčaginův, na němž pachole Ježíš zobrazen byl naturalisticky, totiž jako synek hebrejský, s typy čistě židovskými. — Svaté a svěťce legendy mnohými ozdobili příkrasami, vyličující život, činnost, zvláště utrpení jich druhdy přibásněnými ději, tak že nesnadno bývá historické pravdy z legend se dopátrati, aby nebyla popírána spolu pravda s ději obrazností lidu vytvořenými. Nebylo by paedagogické dětem na př. vykládati, že není pravda, vypravuje-li legenda o svatém Václavu, že bos kráčival sněhem, a že ve šlépějích jeho sluha Podivín nohy své zhríval; tím méně smyšlenkou smí se prohlásiti zjev andělský, jež viděl Radslav na souboj se chystaje se sv. Václavem. — Kdyby kdo biblické děje zázračné St. i Nov. Zákona dětem v pochybnost dával, vedl by si již netoliko nepaedagogicky, anobř bezbožně. Zkrátka a jedním slovem, náboženství dětem na oči staví ideály vši dokonalosti: Boha a svaté jeho. K těmto ideálům chovanec vzhlížeť jako ke vzorům svým dle slov Páně: „Buďte dokonalí, jako Otec váš v nebesích dokonalý jest.“ „Mirabilis est Deus in sanctis suis,“ a svatí ti svatými se stali jen zvláštní milostí Boží, které se ovšem jen řídkým dostává.

Dále praví O. Hostinský v citátu svrchu uvedeném, že skutečným zjevům přítomným svědčí především pojetí a provedení realistické. Chovanci tudíž poznávejte lidi a poměry, jak nyní jsou, ale lidé a poměry chovancům líčení buďtež ti lepší, ne ti horší, tedy ti, jichž možno následovati, ne ti, jimž dlužno uhýbati. Více tedy chovanec poznávej krásy než šeredy; více pozitivně než negativně působeno budiž v povahu chovancovu. Tak jsou upraveny již naše čítanky, tak i spisy zábavné. Proto právem zehře se do našich divadel, že nám představují svět, jaký býti by neměl, a málo kdy, jaký by býti měl.

„Dějiny,“ píše esthetik O. Hostinský, „jednak realisticky chtějí býti vylíčeny, jednak pravému realismu se zase vzpírají a tudíž více méně jen kombinacím a kompromisům obou principů jsou přístupny.“ Dějiny věku starého, zvláště řecké a římské, předvádějí nám charaktery, které si idealisujeme bezděčně; tertián na př. čítaje Corn. Nepota životopisy, představuje si heroy jinými lidmi, než jsou nyní. Paedagog nestírá chladným výkladem rozumovým ideální pel s postav těch. Ve středověku pak nejvíce jest třeba kompromisů realismu a idealismu. Tak na př. mythickou dobu českou, totiž předkřesťanskou, idealisujeme téměř všecku; dobu historickou líčíme jednak reálně, jednak ideálně. Bořivoj, sv. Ludmila, sv. Václav, sv. Vojtěch, Boleslav II., Břetislav, český Achilles, zlatý král Přemysl Otakar II., Jan Lucemburský, Karel IV., žádají osob svých idealisování. Za to doba husitská i pobělohorská líčena budiž realisticky — věrně, chladně, historicky pravdivě. A v té příčině z úmysla se mládež klame, že se jí Husité vyřičují idealisticky nepravdivě. Viz o tom článek „Vychovatele“: „Dějepisné ideály p. Sokolovy“ od redaktora číslo 4. 5. sl.

Zavírám stat tuto o pěstování „citu krásy“ dokládaje, že 1. Bůh jest pravda, 2. Bůh jest krása, a tudíž veškeré pravdy i krásy původ a zdroj. Pravda a krása dvě rodné sestry jsou, světem vždy putující spolu, blaze kde rozbijí stan v srdci lidském obě. Nadšeně o tom píše Svatopluk Čech ve svém spise: „Pestré cesty po Čechách“ na str. 141. verši těmito:

„Nechť slovy prázdnými ten onen věk se baví,
nechť jednou krásu v před, zas pravdu v čelo staví,
ó věřte: pravda, krása věčně bydlí v sobě,
jen v pravdě krása žije, pravda v krásy zdobě.
Kde pravda bez krásy, to pravda není celá,
toť zlozvuk vyrvaný je z božské symfonie,
jenž v celek souladný jen větší půvab vije,
a krása bez pravdy je prázdná slupka skvělá.“

Tak vždy Církev katolická, věrná a pečlivá vychovatelka svých národů, vedla si. Jinak sekty protestantské, které pravdu svlékaly s krásy čili s pravdy krásu zrovna rvaly. Vzpomeňme, co činili Husité v Čechách i jinde, co protestanté z rozkazu Abraháma Skultéta v Pražských chrámech vůbec a v dómě sv. Víta zvláště. Všecka krása v chrámech katolických prohlašována byla modlářstvím. Holé a němé zdi chrámové, vši okrasy zbavené, pustou mysl bludných srdcí protestantských ovšem věrně zobrazovaly. — Kdo proti katolické Církvi brojí, jest estheticky nevzdělaným, neboť jen katolická Církev pěstuje všecka umění a jen katolická Církev národy povýšila na stupeň vzdělanosti nejvyšší. Ovšem, „lidé jsou teď jako děti, do studnice, z níž se napily, házejíce kamení a smetí“ (Kollár.) „Syny Církve vychovala a vyvýšila, oni pak strhli se jí,“ ale na svou škodu, jako marnotratný syn opustiv otce i domov rodný, kde vychován byl. (Pokračování.)

Jak a čemu křesťanskou mládež navykati?

(Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec.)

*Motto: „S Bohem začni každé dílo,
podaří se ti až mílo.“*

Účelem školy křesťanské jest mravně náboženské vychování a vzdělání žactva vůbec. Máť škola tedy vychovati věrné údy a syny matky církve, statečné a oddané občany státu, obětavé vlastence národu a užitečné členy společnosti lidské.

„Zvyk je druhá přirozenost“ — praví se ne bezvýznamně. Neboť čemu člověk z mládí navyká, tomu ani v nejpozdějším stáří hned tak neodvykne. Zvyk člověka takměř zcela opanuje. Chceme-li tedy, aby mládež něco stále konala, navykejme jí tomu. Účel školy křesťanské stále a ve všem na zřeteli mítí musíme; učmež tudíž navykati mládež jen tomu, čeho bude v budoucím životě, v budoucím povolání svém potřebovati.

Z účelu školy, který na hoře vytknut, již samozřejmo, čemu dívky navykati. Jest to především úcta ke všemu svatému a z té vyplývající pobožnost, za druhé pak občanské ctnosti, jež jsou: všímavost, čistotnost, správnost, příčinlivost, zapírání sebe, poslušnost, službovnost, snášlivost.

I. Úcta ke všemu svatému a pobožnost.

Mládež má býti, až dospěje, zdárnými dítkami matky církve. Má jí ve všem poslušna býti jakož i všecka její ustanovení a obřady v uctivosti mítí. Za tím účelem všechny osoby kolem dítek pohybující mějte úctu ke všemu,

co svatého. S největší úctou mluvte o Bohu a Jeho svatých. Rodiče i učitelé světte sami dny Páně. S obrazy a jinými věcmi posvátnými zacházejte s posvátnou pozorností.

Ve svatyni Páně chovej se každý slušně a místu tomu přiměřeně důstojně, obcuje vroucně a nábožně oběti Nejsvětější.

„Verba movent, exempla trahunt.“ Vzorným příkladem rodičů samých a učitelů zvláště vypěstíme a utvrdíme city náboženské měrou netušenou. Příklad učitele mohutněji působí než příklad rodičův. Kdož by to také popíral! Doma vidí a slyší dítky leccos, co se nesrovnává mnohdy s vedením školy.

Jen na učiteli svém vidí dítky ten pravý vzor, kterému se rády podřizují a napodobují ho. Na učitelích tedy duchovních i světských jest, aby byli tím vzorem. Jeví pak se vzor ten v bohumilém a důstojném životě a ve všem jeho zbožném jednání.

V naší svaté víře máme mnoho posvátných obřadů a úkonů, při kterých učitelé vhodná se naskytá příležitost, dáti vzorný mládeži příklad. Především se tu setkáváme s modlitbou, kterou každé počínání své, tedy i učení začínáme. Nezačínajme nikdy dříve, pokud se dítky řádně k rozmluvě s Bohem nepřipravily. Veškerá pak osobnost učitelova, tedy držení těla, zbožně sepnaté ruce, důstojný hlas a celé vzezření budiž upjato ku zbožnému úkonu tomu.

Jiné posvátné obřady toho druhu jsou: památka sv. Blažeje, kdy se uděluje požehnání s posvěcenými svícemi, popelec, průvody o křížových dnech a při Vzkříšení i o Božím Těle a pod.

Tu všude možno učiteli-vychovateli mládeži i rodičům vzorem býti, jak se takovým posvátným obřadům obcuje. Ale nejskvělejší příležitost podává — dle mého skromného zdání — svaté přijímání. Jak velebný a uchvacující byl by to pohled, kdyby učitel — vůdce mládeže — sám v čele světců svých ke stolu Páně přistoupil! Jsemť přesvědčen o tom pevně, že by vroucnost a zbožnost mládeže větší byla a nepochybím věru, řeknu-li, že příklad tento i na rodiče mohutně by působil. Tímto příkladem by ani úcta ani autorita učitelova neutrpěla; ba právě naopak. Vždyť je učitel také katolíkem. Proč by se tedy ostýchal jako katolík žíti a víru svou slovem i skutkem vyznávat? Troufám si říci, že takovýto příklad mnohdy platněji by působil než sebe živější slova horlivého kazatele.

Než jaký by to byl vzor, kdyby se vůdce mládeže naší — učitel — posvátným těm obřadům zámyslně vyhýbal a za ně se snad dokonce stydl? Tím by se ovšem náboženský cit a přesvědčení u mládeže ani nevypěstilo, ani neutvrzovalo. — Má ovšem každý svobodnou vůli svou a nikomu se předpisovat nemůže a nechce. S ohledem však na mládež je to nutností a příkazem církevním tak velkým. Čiň si každý, jak rozumíš. Ale drž se hlasu svého svědomí a potom pomni, že jsi katolíkem — a že tě celý ten svět, ve kterém žiješ, bedlivě pozoruje a každý krok tvůj pilně střeží a posuzuje. Toto pak poslednější se strany rodičův stále a všude činnost učitelskou provází. A posuzování toto často na celou budoucnost osoby učitelské nemalý vliv mívá.

Kdo se však pokládá za takového „vzdělance“, který u veřejnosti za víru svou se stydí, tomu pravíme: Byliť a jsou znamenití mocnáři, věhlasná knížata i hrabata, světoznámí spisovatelé a učenci všech věků a národů, kteří víru svou s chloubou před celým světem vyznali, jí veškeré snažení své i jmění obětovali a největší štěstí a blaho člověčenstva v bohumilém životě shledali a dle toho také žili. Ti věru pamětlivi byli zásady každého katolíka: „Kde víra, tam Bůh. Kde Bůh, tam požehnání. Kde požehnání, tam blaho i spokojenost.“ Také tím nechceme říci, že by v učitelstvu našem takových „vzdělanců a filosofů“ bylo. Povolání učitelské tomu ani nedovoluje, aby tací lidé katolickými učiteli byli. Jak by mohli tací lidé úctu ke všemu svatému a pobožnost z toho vyplývající u dítek sobě svěřených vypěstiti, kdyby sami víry a tohoto přesvědčení neměli? Těm pak, kteří tajně toliko a v ústraní po katolicku smýšlejí a žijí, voláme srdečně: „Jen veřejně a s barvou ven!“

Pomněte slov Spasitelových: „Kdo mě nevyzná před světem, toho i já nevyznám před Otcem svým nebeským!“

Budou-li tedy děti viděti a slyšeti, že všechny osoby uctivě a zbožně ku svatým obřadům a věcem se chovají, budou tak činiti po nich, zvláště přistoupí-li k tomu dojmavé poučování o těchto svatých předmětech se strany učitelů náboženství. Útlé a vnímavé srdce dětské prodchnuto bude poučováním tím a povznese se rádo k Bohu, Tvůrci svému, při každé modlitbě.

Svědomitý a snaživý učitel najde hojně látky ku utvrzování citů náboženských ve všem učení. Jen o dobrou vůli se tu jedná. Tak při výkladech článků mravoučných mějme na zřeteli předem vlastnosti Boží a k těm stále poukazujme.

V přírodních vědách upozorňujme na prozřetelnost, moudrost a dobrotivost Boží, kterou vše stvořeno bylo a se zachovává.

Při vyučování dějepisném rovněž následuj poučování o prozřetelnosti a spravedlnosti Boží, jenž všechny osudy světa řídí a dle zásluby a potřeby hned na tomto světě odměňuje neb tresce.

Rovněž zpěv, kterým se srdce jímá celou tou silou duševní, vydatně k rozvoji nábožnosti působí. Jeť zpěv zbožný modlitbou často velmi vroucí a unášející. A hojnost písní toho druhu v Kancionalech je nahromaděno. Mládež zpívá tím vroucněji a nadšeněji, čím více je o smyslu písně poučena a si jeho vědoma. Z toho plyne nutnost výkladu textu a časté poukazování k textu písní těch. Zpěv církevní buď tedy více pěstován a tříben.

Z těchto několika příkladů vidno, že věda a umění nikterak se nepřičí naukám náboženským, jak někteří přemrštěnci planě do světa hlásají. Jest věda vůči věrouce naší toliko v poměru podřadnosti, jak každý soudný a nepředpojatý člověk doznati musí. Vždyť věda v tom způsobě, jak se ve škole pěstuje, může býti jen pramenem ku dokonalému Bohu — Tvůrce všehomíra — poznání, jak písmo sv. samo učí, řkouc: „Nebesa vypravují slávu Boží a dílo rukou Jeho zvěstuje obloha.“ — (Pokrač.)

P o v o l á n í u č i t e l o v o .

Napsal B. Marczewski.

(Dokončení.)

Na cestách povolání našeho potřebí jest ideálů, které by práci zušlechtovaly, příjemnější a milejší ji činily. A k výši ideálu povznést se musí, kdo stav svůj chce si zamilovati a býti v něm šťastným. Štasten, kdo proniknut jest významem povolání svého a k nejvyššímu spěje cíli! *

* * *

Za námahu a práci, jakož i pro velikou důležitost a význam práce té povinna jest veřejnost stavu učitelskému úctou a vážností. Možná, že ve příčině této mnohého ještě bylo by si přátí, avšak uvažme, že stav učitelský teprve počíná dobývati si uznání práce své. Není tomu dávno, kdy ku stavu našemu rekrutovali se lidé všelijací. Stav učitelský byl v oněch dobách aylem, do něhož utíkali se sběhlí studenti, lidé k jinému povolání neschopní. Práce jejich žádného nepřinášela užitku. Jinak jest tomu nyní.

Paedagogika stala se vědou, blízkými svazky s filosofií sprízněnou. Vychovatelství jest uměním, jež vyžaduje dokonalé vědecké přípravy. Škola obecná uznána jest základem všeho vychování i vyučování; uznána též cena práce učitelovy.

Z dřívějších časů, zdá se, zbylo ještě něco, co vážnosti stavu učitelského jest na újmu. Lidé malé inteligence, i ti, jichž bůžkem jest zlato, patří často

na učitele s patra, považující jej za osobu významu velice podřízeného. První neschopni jsou práci jeho i zásluhy o společnost lidskou oceniti, — druzí pro nízké služné jej bagatelisují.

My však uvedli jsme již dříve, že výše služného neurčuje nikterak vážnost a důležitost toho kterého stavu. Je sice pravda, že materiální poměry naše jsou dosti skrovné. Která toho příčina? Jsou to bídné poměry hospodářské, které v posledních létech ve vlasti naší zavládly. Tím možná poněkud ospravedlniti hlasy, volající po šetrnosti ve školství. Systém šetření není tu však nikterak na místě. Doufáme pevně, že po zlepšení oněch poměrů hospodářských i nám bude po právu a spravedlnosti vyhověno.

Proto také považujeme za snižování důstojnosti své ony nescetné stesky a nářky na bídný materiální svůj stav. Slyšíme a čteme žaloby, že sluhové, četníci, strážníci na železnici a j. v. mají větší plat než my. Je přirovnání takové místné? přispěje ku povznesení stavu našeho? Pochybujeme. Dovolávejme se svých práv, ale tam, kde můžeme býti vyslyšeni; žalujme, ale před těmi, v jejichž moci jest zlu zabrániti. Prací tichou a vytrvalou více se může dobytí, než záplavou návrhů, petic atd.

A konečně, „ne samým chlebem živ je člověk;“ uznání práce naší může nám býti také na čas útěchou. A důležité jest, abychom vždy a všude jednáním svým uznání to a vážnost k sobě hleděli si zachovati. Dobře jest nám známo, že vše, co v konání učitelově není ve shodě se zákony mravnosti, co působí zlým příkladem, jest zároveň na újmu celému stavu. Lid nedovede rozeznati stavu od jednotlivce, který úřad nějaký v něm spravuje — pochybení jednotlivce vztahuje na celý stav. Se zkušeností tou musíme počítati a stále ji míti na paměti. Jsme lidé, chybiti jest lidské, všichni jsme — jak praví Písmo sv. — slabí a hříšní. Kdežto však v jiných oborech práce a povolání lidského mnohý přestupek ve smyslu lásky křesťanské odpustiti lze, u nás není tomu tak. Od nás žádá veřejnost nezkalenou čistotu charakteru, bezúhonný život, úmysly i skutky šlechetné. Nesnadno, velice nesnadno jest požadavkům těmto dosti činiti, potřebíť zajisté k tomu pomoci s hůry . . .

A jak veliká tíha povinností na nás spočívá! Vychovati a vyučovati: to jsou dva stěžejní body činnosti naší. Uvažující o významu obou, doznati musíme, že vychování první místo náleží, vyučování stojí na místě druhém: naučiti mravně žíti, vždy víc a více blížiti se ideálům ctností má váhu největší.

Na nižších stupních veřejné výchovy převládá vychování nábožensko-mravní, později postupně ho ubývá, a v obráceném k němu poměru roste vyučování. Na nejvyšším stupni veřejné výchovy, na universitách, vychování zredukováno jest — ač neprávem — na minimum, vyučování pak vykázáno místo první. Ve škole obecné vychování v pravém toho slova smyslu převládá, neboť i vyučování je tu jen prostředkem vychovávacím. Zdá se však, že my mnohemu učíme, málo však vychováváme.

Vychování mravné jest hlavní a nejdůležitější povinností učitelovou. Aby však požadavku tomu vyhověno býti mohlo, třeba jest stále na mysli míti, že nelze nám udíleti toho, co sami nemáme, vésti jiné ke světlu a ctnosti, když sami bloudíme po cestách křivých. Protož hledme svítiti světlem dobrého příkladu; ctnosti, které mladým srdéčkům vstípati máme, v nás samých prve nalézati se musí.

Výchově náboženské oddej se, učiteli, se vši horlivostí a zápalem. Již samy tradice národa našeho, jeho vytrvalost u víře, jeho zbožnost vybízí nás následovati předků, kteří nelitovali jmění, krve ani života pro svatou víru. Rozhlédněme se po své vlasti. Spatřujeme svatyně četné a spanilé, po vsích i městech, na polích i v lesích sochy a obrazy svatých a světic Božích. V zájmu vznešených zásad svaté víry i jménem pravého, dobře pochopeného vlastenectví povinni jsme svědomitě pracovati o náboženském vychování svěřené sobě mládeže. Srdce dětské jest zajisté čistá, bílá blánka; v naší to moci vyryti do ní slova lásky a pravdy. Jaké símě v mladistvou tu půdu nasejeme,

takou dá nám úrodu. Buďme tedy skutečnými dělníky na vinici Páně: v duchu víry vedme mladé pokolení k ideálům pravdy, lásky a dobra.

Dale žádáme, aby vychování bylo v pravdě národním, t. j. aby dbalo tradic, zvykův, obyčejů, jazyka i tužeb národa. Důležito však jest, aby škola obecná daleka byla všelikého politického strannictví; jeť zajisté úkolem jejím pouze pěstovati pravé vlastenectví. Díky dobrotivému Mocnáři, škola naše může nyní svobodně ve směru tomto pracovati. Povinnosti učitelovy mají tu význam veliký, zde může učitel ukázati, jak smýšlí. Kdo neztratil lásku ke své rodné zemi, kdo nezapřel vlast svou, kdo v srdci nosí úctu k tužbám a ideálům vlasteneckým — tomu povolání učitelovo bude jednou z nejvážnějších prací, ku blahu vlasti čelících. Či není snad drahá vlast naše hodna práce a mozolů? Není hodna obětovnosti té největší? Již to přesvědčení, že pracujeme na nivě otcovské k lepší budoucnosti národa, mělo by býti základem lásky k povolání. Známo nám, jak v jiných zemích užívají školy k odnárodnění se lidu, proto tím více národního vychování vážit si máme a při každé práci máme míti před očima jasný jeho štít.

A práce potřebí mnoho, má-li působení naše docíliti úspěchu. Všecka studia předpravná, zkoušky a vysvědčení nepostačují, aby se kdo stal učitelem v pravém toho slova smyslu. Stále třeba jest vzdělávati se, stále se učit, i při schopnostech nejlepších. Jinak stáváme se pouhými řemeslníky. Učitel však musí býti umělcem, jehož předmětem jest člověk — dítě — duch nesmrtelný! a dlátem a štětcem — srdce, věda, učení. Proto také musí znáti dobře ducha i srdce lidské. V povolání našem nesmí se blouditi, jíti v před se zavázanýma očima; nejsou též dovoleny experimenty — vše, co předsevezmem, dobře musíme si promysleti a uvážiti. Pak ale pokračujeme vytrvale, důsledně a energicky, svědomitě užívajíce všech paedagogických prostředků.

Bez práce to ovšem nejde: „v potu tváři pracovati budeš . . .“

Neztrácejme však mysli — mějme stále na paměti důstojnost povolání svého i veliký význam jeho povinností — plňme je se zápalem a obětovností, a kdyby nás i poměry materiální neuspokojovaly, to přesvědčení, že svědomitým vykonáváním povinností svých prospěli jsme vlasti a národu, bude nám dostatečnou odměnou.

Přel. B.

Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování.

Ve vychování člověka působí živlové přerozmanití; člověk jest závislý na povaze rodičů tělesné i duševní, na pokrmu i nápoji a celém svém okolí. Působí v něj tedy příroda i lidé. Vychovatel, aby došel cíle určeného pro člověka na zemi i po smrti, má znáti veškeré příčiny, které a jak v chovance působí a měl by je také ovládati. Prvními vychovateli dítky jsou rodiče, zvláště matka. Ta má je odkojiti mlékem dobra, na jehož základě má pak škola dále stavěti budovu krásnou — šlechetný charakter. Škole dány jsou zákonem prostředky, jimiž dosíci má cíle svého, totiž vychovati dítky v mravnosti a nábožnosti, obohatiti ducha jejich vědomostmi v životě potřebnými, vychovati je na lidi hodné a občany řadné. Daří-li se všude vychování, pak musíme dosvědčiti, že prostředky ony dostačují. Vidno však jest, že se výchova nedaří všude se stejným úspěchem, naopak i někde s neúspěchem. Proč?

Jsou příčiny, které mocněji působí v chovance, než veškeré schválené prostředky vyučovací, než zásady vychovatelské, než prostředky kázeňské, a ty jsou, okolí dítky. Okolí ono záleží z rodičů, osob podřízených; celý svět jest nejširším okolím jeho, působí mocně, a síly, jimiž možno svět ovlá-

dati, Tvůrce ponechal sobě. Okolí dítky boží nejednou pracně vystavené základy buď v rodině, buď ve škole. A tážeme-li se po příčinách, dává nám odpověď pravou J. Nedvídek ve své rozpravě: „Restaurujme auktoritu Církve ve škole“ v odstavci znějícím:

„Nedá se neviděti, že náboženské vychování rodinné každým rokem klesá; jako rodiče dětem prvním více věnují péče a obětí než pozdějším, tak za naší doby národ náš ochabuje u výchově svého dorostu, jenž čím dále tím nezvedenější a bezbožnější se jeví.“ A právem tak dí: Pozoruje-li kdo mládež vesnickou, doznati musí, že mravnost a slušnost a vůbec dobré ctnosti klesají a to nejen u malých ale i velkých.

A má se to klásti snad na vrub učitelstva? — Někdy při vůli nejlepší a namáhání největším se strany učitelstva zůstává mládež ve stavu ubohém. Musíme hledati ony červy, již hlodají v útrobách školy naší jinde.

Vzhledem k tomu chci promluvit o faktorech těch, jenž se nám ku toužeuému cíli v cestu staví, pokud síly a vědomosti i zkušenosti mé sáhají. Jsou to po většině stesky lokální, ale zajisté mezi čtenáři najde se velké procento těch, kteří mi přisvědčí. Že náš „bodry venkov“ jak běžná frase dí, není dnes namnoze „bodrým“, ukáže se z obrázků následujících.

1. První a hlavní příčina, jež se nám u vychování a vyučování v cestu staví jest: Pokleslost mnohých rodičů u víře.

Čtenář mi zajisté odpustí, vypůjčím-li se od kukátkáře jeho aparát, ku lepšímu rozeznání jednotlivých částí.

Jistý rolník měl několik synů. Sám ze zbožného rodu staročeského pocházejí, o čemž i jeho „poctivice“ svědčily, vychoval své syny tak, jak sám vychován byl. Nemusil se za ně nikde stydět aniž se báti, že by někdy vyvedli nějakou neslušnost. Poněvadž měl synů více a statek jen jeden, bylo usouzeno, že nejstarší syn dostane statek, ostatní že se dají na řemeslo a nějaká stovka že jim pomůže někdy k domácnosti. Jeden ze synů, třeba F... odebral se po vyučení, aby nebyl „za pecí válený“, na zkušenou do Prahy. Byl to člověk poctivý, mravný, zbožný, myslí otevřený. V Praze se svými spolutovaryši zajisté se brzy seznámil a od nich „zkušenosti a vědomosti“ snad nové přijal.

Aby se dověděli, co nového ve světě, stali se abonenty časopisu podobného „Záři“, který „hájl práv jejich.“ Náš hrdina, vida příklad jiných a jsa horlivý čtenář, četl také. Několikrát odložil plátek ten s opovržením; za to však se mu dostalo výsměchu od spolutovaryšů. Po druhé již četl bez bázně; celou duší ssál do sebe otravující jed onen a plastická duše jeho přijala na se věrný obraz onoho časopisku. Aby byl vzdělán všestranně, kupoval krvavé romány a jiné bezbožské nestvůry literární. Domů vrátil se mezi své prosté a nezkažené známé jako člověk „světem prošlý, vzdělaný“, který měl vše za „přírodu“ aniž držel na ty „kněžské povídačky.“ Nyní jest otcem asi pěti dětí. Jelikož mnoho pro rodinu potřebuje, a na vesnici výdělků není, spustil se Boha docela. Dítka vychovány jsou bez náboženství. Člověk ten do kostela chodí málo kdy. Jednou zeptal se ho jiný člověk, proč jde do kostela, „když na ty kněžské povídačky nedržíš?“ a dostal za odpověď; „když jdou jiní na komedii, jdu také.“

Jindy, při velké bouřce, sešel se s ním občan pod širým nebem. Zabýsklo se — uhodil blízko hrom. Nevěrec se oťrásl. Soudruh jeho tázal se: „Což ty se také bojíš, když víš, že to „příroda?“ „Já se nebojím, Pán Bůh všude se mnou.“ — Jak napomíná děti své, co činiti mají, — toho neuvedu. Syna svého, jehož do světa posílal, napomínal, aby se nemodlil, aniž chodil do kostela atd. Snad by to nebylo ani k víře podobno, kdyby to nebyla děsná skutečnost.

Pro Bůh! Kam to spějeme? Jestli že takový netvor má požívati sladkého jména otec a vychovávati dítek celou řadu? —

Takové děti až příliš nezvedené, přijdou do školy: poslouchati není jejich zvykem, modliti se neumějí. Co má si učitel s takovými dětmi počíti?

Dobrá rada — drahá. Jsou-li ve škole děti z několika rodin takových (a bohužel jsou), marné je veškeré horování učitelovo pro dobro a krásu. Nepřinese-li si dítě již z domu vychování od otce a matky, jest marné namáhání i učitele i katechety. „Nic tak nedovede nadchnouti srdce a mysl dítěte pocitem a vědomím povinnosti, spravedlnosti, láskou k pravdě a dobru jako vyučování náboženské. Nic tak neprobouzí a neoživuje city dětinské lásky k rodičům, city zbožnosti, dobročinný soucit, plný účinnosti k bližním, velikost a vznešenost srdce, jako toto vyučování a vychovávání.“ (Uttini.) Tam, kde je náboženství, můžeme předpokládati vše dobré. Nepřinese-li si dítě toto již od matky, nečiní pokroku. Více věří matce nebo otci, od něhož má šat i pokrmy, než učiteli, ať tomu neb onomu, od něhož nemá tělesného zapotřebí. Zde přestávají veškeré pomůcky a zásady vychovatelské, marné ideály, když dítě doma vidí svět převrácený a nedá se povznésti žádným momentem ethickým.

Zde jest předem potřeba náprava v hlavě a potom možno očekávati blahý výsledek práce ostatní. Bohužel, že takovýchto příkladů nacházíme dnes i na venkově dost. A náprava — jak jest tu možná?

Starý kmen těžko ohnouti. On se sice stářím přikloní sám, ale tehdy již bez užitku.

NB. Jak by se zde mělo působiti k nápravě, rád bych věděl. *J. Moudrý.*

(Pokračování.)

D r o b n o s t i.

„Agitace proti škole a učitelstvu v kostele.“ Pod tímto nadpisem přináší p. Králový „Uč. Nov.“ (číslo 16. ze dne 22. dubna), kteréž, jak se zdá, počínají trpěti halucinacemi druhu velice povážlivého, následující noticku: „Z Ústí nad Orlicí se nám píše: První neděli po Velikonocích obdrželi po odpoledních službách Božích žáci a žákyně, kteří byli poprvé u sv. přijímání, od místního p. děkana v sakristii na upomínku po pěkném obrázku. Mimo to obdrželi každý žák a každá žákyně od p. děkana ještě pro tatínka a pro maminku dárečkem „Brynychovo“ laciné čtení časové čí. 9. „Materialista“ a čí. 10. „Emancipace“. — Je to zajisté velmi smutný úkaz, když už i posvátných výkonů náboženských užívá se ku zlehčování školy a učitelstva. Kdy pak již konečně s příslušných míst učiní se přítrž takovým nezákonným agitacím?“

Ano, ano, v tom mají zajisté „Uč. Nov.“ zcela pravdu, že „jest to zajisté smutný úkaz“, když se vyskytne dopisovatel, který do listu učitelského píše o něčem, čeho naprosto nezná, čeho nečetl a redakci listu i čtenáře jeho uvádí v blud; ano pravdu mají, že „jest to zajisté smutný úkaz“, jenž svědčí o velmi povážlivě chorobném stavu duševním, když člověk vidí „zlehčování školy a učitelstva“ i v knížkách takových, v nichž ani o škole ani o učitelstvu není vůbec řeči. Ano, „smutný úkaz“ to jest, když lidé, kteří o sobě hlásají, že heslem jejich jest svoboda a kteří mají té svobody a „svobodomyšlnosti“ stále plná ústa, hned se dovolávají s křikem a úpěním — policie, jakmile spatří, že chce zákonitě svobody užiti taky někdo jiný! — My proto vyjadřujeme „Učitelským Nov.“ nelíbenou soustrast a to tím spíše, že v tomtéž čísle, v němž prohlásily „Emancipaci“ laciného časového čtení za „zlehčování školy a učitelstva“ na místě úvodním přináší článek „O ženské emancipaci“ přeložený z polštiny, jenž není ani tak mírně psán jako „Emancipace“ Brynychových „Slov pravdy“ číslo 10. — Inu, tak už to bývá: si duo faciunt idem, non est idem — píše-li se o ženské „Emancipaci“ ve „Slovech pravdy“ zcela dle pravdy vtipně a řízně, jest to „zlehčování školy a učitelstva“, píše-li se však v „Učitelských Nov.“ o téže věci rovněž tak vtipně, ale snad štiplavěji a posměšněji, jest to „hájení zájmů a vážnosti školy i učitelstva!“ — Až

budou zas chtít „Učitelské Nov.“ psáti o brožurkách p. Brynychových, nechť jenom vzkážou, pošleme jim je se vsí ochotou, aby se zbytečně neblámovaly. — (R.)

* * *

Velmi liberální „Niederösterreichische Schulztg.“ (č. 6. r. 1891. str. 79.) lamentuje následovně: „Nyní stojí věci špatně. Skostnatělá ruka byrokratismu ochromuje citelně činnost učitelovu. Ve velmi mnohých školách, obzvláště vyšších, panuje až dosud stará „Schartekenweisheit“ a — ruku na srdce! — dosud ještě často, příliš často, klusává u nás ztěžka a jednotvárně stržený (lendenlahm) a zdřevěnělý šiml předpotopní metody školní světnicí, kde má kypět stále svěží duch a čilý život. Zůstane-li škola lidu ve starých vyjetých kolejkách, zabředne do bahna a konečně bídne zahyne ve zmotaných a spletených křečích, jež se tam sbíhají se všech stran, nebudou-li mít strážcové její odvahy, aby vyvolili v čas cestu novou.“ (r.)

* * *

Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický. Sestavil František Kott. Tisk a náklad knihtiskárny Fr. Šimáčka v Praze. — Tohoto velikého a v jistém ohledu velmi cenného a záslužného díla vychází nyní už díl šestý. Že se o díle tom zmiňujeme zde, k tomu nám zavalil nemilou příčinu seš. 108. (dflu VI. sešit 17.). Již dříve jsme pozorovali v díle tom tu a tam některé mezery, ale mlčeli jsme, jelikož bylo slíbeno, že mezery budou doplněny ve zvláštním svazku. Doplnky se skutečně uveřejňují a to již od seš. 86., netvoří však svazek samostatný, neboť jich část byla přidělena již ku svazku V. Toho však bychom ještě nedbali, ač to množství doplnků, z nichž jsou mnohé (mírně řečeno), ceny velmi pochybné a problematické, nutí přímo k domněnce, že bylo s uveřejňováním díla toho započato trochu předčasně; ale v seš. 108. našli jsme i věci, kteréž vzbudily naši nevoli a nad nimiž se, jak nám dobře známo, pozastavovali i lidé tací, kteří mnoho snesou a nikterak nejsou rigorosní. Nebudem toho zde jmenovati, ale tolik si přec dovolíme říci, že by vysl. professor c. k. akademického gymnasia v Praze Frant. Kott, sestavovatel zmíněného slovníku, nemusil své čtenáře, když už je sužuje v nekonečných „Doplncích“ tak mnohými věcmi, aspoň trýzniti necudnými říkadly, za jakéž se stydí i stěny veřejných pražských pisoirů. (r.)

* * *

Protestantský úsudek o výchování a vyučování jesuitů. Protestantský ředitel Körner v Halle, praktický pedagog, píše ve svých dějinách vychovatelství takto o jesuitech: „Teprve jesuité založili školství, které svého času nejlépe bylo zorganizované a proto také obdrželo brzy v celém světě zaslouženou slávu. Stalo se obyčejem, líčiti jesuity jako netvory plné zloby, lsti a zrady, ač musí dobře známo býti, že na vrub jejich kladené zločiny nikterak nejsou historicky dokázány a že zrušení jejich řádu v předešlém století bylo násilným dílem burokratických ministrů.... Jest povinností spravedlnosti, pošetilost těch umlčetí, kteří chtějí viděti ve vyučovacím systému jesuitů rafinovanou zlomyslnost ku kažení mladeže. Jesuité stojí na výši doby. Proto také vykonali věci veliké; i protestantismus musí uznati beze vsí závisti, že jesuité studium starých klassiků pojali vhodně i z jeho stránky praktické a rovněž i vychovávání že v ústavech jejich zaujímalo místo velmi důležité. Oni jsou první pedagogové, kteří si vedli s psychologickým taktem, kteří tvoří a vychovávají ne dle šablony, ale individuálně vyvíjejí, vychovávající pro praktický život a tím celému školství v občanském i státním životě významné a vlivuplné místo pojišťující. A jen odtud počíná perioda vědecké pedagogiky. Jesuité dovedli u svých chovanců dosáhnouti takové čistoty mravů, jaká se na žádné jiné škole v 16. století nenalézala.“ + 73.

* * *

Přetěžování mládeže ve školách švýcarských. Předmět tento, i v jiných zemích citelně myslí vychovatelů se dotýkající, položen byl na denní pořádek shromáždění učitelstva v Curychu. Referent uč. Egli v obšírné zprávě své sebral všechna mínění ve věci té a uvádí, že mládež přetěžována je působením školy, domácnosti a jednáním učitelův.

Škola hřeší na mládeži: 1. přílišným počtem hodin a obsáhlou osnovou vyučovací; 2. přeplněním tříd; 3. časným přijímáním dětí do školy; 4. zanedbáním zásad hygienických při sdělávání rozvrhu hodin; 5. častými domácími úkoly; 6. nevhodnými prostředky disciplinárnými; 7. nedostatečným dozorem; 8. špatnou methodou vyučovací. *Domácnost* chybí: 9. nedostatečnou výživou dětí; 10. neracionálnou fysickou výchovou; 11. přitížením lekcemi a předměty nepovinnými (cizí jazyky, hudba a j.); 12. předčasným podáváním rozčilujících požitků; 13. oslabováním energie a otupováním zájmu pro školu, 14. nevhodnými hrami.

Aby zlu tomu se odpomohlo, doporučuje referent: 1. zmenšiti počet hodin vyučovacích i počet žáků jedné třídy; 2. omeziti písemné úkoly; 3. zavésti pravidelná cvičení tělesná a ruční práce; 4. úzkostlivě dbáti všech zásad hygienických; 5. omeziti mimoškolní práci žákův i lekce privátní. —b.

* * *

Socialní demokracie ve škole. Jak asi socialní demokraté by si ve škole počínali, toho důkazem je dopis, který zaslal dělník učiteli na katolické škole ve Vratislavi.

Obsah jeho je následující:

Čtený pane učiteli! Na Vaše naléhání, aby si můj syn Pavel opatřil katechismus, musím Vám dáti tu odpověď, abyste synu mému pod žádnou podmínkou učení pochybného náboženství neuděloval, ale abyste spíše na čtení, psaní, přírodopis, státní a trestní zákony a kreslení nezapomněl. Chci tím naznačiti, že se proletář aspoň tím protluče, ale učením se náboženství ještě nikdo se nenasytil.

Poněvadž Jste syna mého, že neměl katechismu, nespravedlivě potrestal, musím Vám sdělit, že ve mně také teď poslední jiskra víry zhasla a že v čase nejkratším se ženou a dítětem z církve vystoupím. *Karel S.*

Učitel, sděluje tuto záležitost řiditeli, děl: „S. byl proto potrestán, že školní úkol nepřinesl. Katechismus jsem ovšem přísně žádal, protože S. již po tři týdny z něho ničemu se neučil a také ničemu učit se nemohl.“ — 73.

* * *

Hygienický kongres v Londýně, kterýž odbýváti se bude v měs. srpnu, má zvláštní sekci pro školní zdravotnictví. Jednáno bude o předmětech následujících: 1. Dítě ve stavu pravidelném (normálním). Vychování; hygiena školní světnice, stavba škol, prostředky učebné, osvětlení, potřeba času k tělesnému i duševnímu vychování; vychování tělesné a technické (zručnosti). 2. Dítě ve stavu nepravidelném (abnormálním). Děti opuštěné; péče o ně; výživa a oděv opuštěných dětí; ochranný a polepšovný; školy pro děti choré. 3. Děti vadou stížené: a) výchova dětí slepých, hluchých a hluchoněmých; b) výchova dětí epileptických, blbých a idiotův. 4. Hygiena života školního. Rozvoj tělesný i duchovní v různých dobách života; překážky pravidelného rozvoje; vrozená způsobilost; škodlivé účinky domova i školy; epidemie, bludy hygieny individualné. 5. Zákonitá ustanovení, odnášející se ku věku dětskému. Péče o nemluvnata, ochrana života dětského, práce dětí a zákony. —b.

L I T E R A T U R A.

Základy náboženství mojžišského pro školy obecné i měšťanské.
(Ve třech oddílech.) Původně spracoval a vydal Hynek Baum, učitel
mojžišského náboženství. Cena I. oddílu 36 kr. Komisní sklad Al. Hynka
v Praze.

Nas vždycky zabolí srdce, kdykoli slyšíme, jak ten neb onen israelita vzdělaný (?) o sobě tvrdí, že sám není nic, ani žid ani křesťan, nýbrž pouhý obchoduš. A žel Bohu, že takových individuí přibývá vždy víc a více. Odkud tento náboženský nihilismus u potomků národa tak proslaveného, národa vyvoleného? O jiných příčinách dnes tuto pomlčím a jedné toliko se doteknu. Přispívá k tomu mimo jiné hojnou měrou nedostatek nábožensko-mravní výchovy, malá znalost zjeveného zákona Božího. Neznajíce dítky israelské touhy po Bohu jediném a pravém a po zákonu jeho, vrhají se s chladným srdcem a mrazivou vypočítavostí do náruče zlatému teleti, a stávají se předmětem závisti, ale také opovržení u lidu ideálnějšího a po statcích nebeských toužícího. Každý israelita, který pracuje na nábožensko-mravním povznesení a uvědomění svých souvěrců, který se upřímně přičiňuje, aby mládeži národu toho vstřípena byla láska ku ctnosti, spravedlnosti, pravdě a k věcem nadhvězdým: jest nejlepším přítelem a obrancem svých souvěrců, nejmnějším bojovníkem proti antisemitismu!

Z té příčiny také s radostí uvítali jsme knihu svrchu uvedenou doufajíc, že mezi mládeží israelskou českého jazyka mnoho dobrého způsobiti může. Jest to v českém jazyku opravdové „unicum“, i přejeme p. spisovateli, aby hojného přinesla užitku těm, pro něž jest sepsána, a aby, jak on pěkně v předmluvě praví, „mládež israelská po cestě v ní vytčené vždy výš a výše stoupala k cíli, k němuž všickni spěti máme: k životu duchovnímu, v pravdě nábožnému.“ Dej to Bůh! přejeme si i my ze srdce. —

Spisek bude obsahovati tři oddíly. Dosud máme v rukou pouze I. díl určený pro 1. 2. 3. a 4. školní rok. Tento první oddíl zavírá v sobě úvod a dvě kapitoly, závěreční přehled a některé modlitby.

V úvodu se pojednává o tom, co jest náboženství vůbec, a náboženství mojžišské zvláště; co jest písmo svaté (starého zákona), co knihy Mojžišovy čili „tora“. Co nás katolické křesťany poněkud překvapuje, jsou slova, jimiž si tu autor odpovídá na otázku: „Uznávají-li veškerí lidé vysokou všeobecnou důležitost mojž. náboženství?“

Praví na to: „Neuznávají posud veškerí lidé vysoké důležitosti mojž. náboženství, proto že nejsou ještě všickni tak vzdělaní a nemají dosti schopností, o tom správně souditi. Ale bohdá nastane čas, že všickni uznají a dosvědčí veliké dobrodiní, jež Bůh světu lidskému Mojžišem prokázal.“ My na to odpovídáme: Mínil-li pan autor slovem „veškerí“ pouze své nevěřící souvěrce, má úplnou pravdu: počítá-li však mezi ně i nás, mýlí se. Neboť katol. křesťané dovedou oceniti dobře význam veleproroka Mojžiše, v němž obraz Krista, Syna Božího, spatřují, dovedou také dbáti jeho mravních nařízení. — Kapitola I. jedná o Bohu a jeho skutečích; zde mělo spíše státi, vlastnostech; neboť tu p. autor vypočítává a definuje hlavní vlastnosti Boží. My vřele radíme pp. katechetům, aby sobě neobtěžovali srovnati výměry uvedených zde vlastností Božích s definicemi v katechismu od Skočdopole. Jak nápadná, překvapující to shoda!

Na okázkou uvedu jen něco:

1. Co znamená: Bůh jest všemohoucí? — B. jest všem. znamená: Bůh může učiniti, cožkoli chce.

2. B. jest nejvyšší svatý? — Bůh jest nejvyšší svatý, to jest: Bůh miluje a chce vždy, což dobré jest, a nenávidí všeho zlého.

3. B. jest nejvyšší milosrdný? — B. jest nejvyšší milosrdný znamená: Bůh odpouští nám hříchy naše, když pokání činíme. atd.

V téže kapitole pojednává spisovatel o stvoření světa a o člověku. Výrok o požívání zapovězeného ovoce nemá prý býti brán doslovně. Výklad té „pověsti“ jest velice vtipný — jako israelita nemohl snad (?) ani jinak vykládati hřích prvotní.

Co tu povéděno o zlém a o dobrém vůbec, jest úplně také v našem katechismu. (Skočdopole I. k. str. 21.)

Ve II. kapitole mluví se o přikázáních Božích a sice o přikázáních Božích vůbec, pak o I. II. III a IVtém (u nás ještě III.) Ostatní přikázání obsahující povinnosti člověka k sobě samému a k bližnímu budou probrány tuším teprve ve druhém oddílu. Výklad český provázen místy textem hebrejským. —

Až budeme míti v rukou ještě 2. a 3. oddíl, vrátíme se ještě jednou k této zajímavé učebnici nábož. mojišského a upozorníme na některý různý výklad jako na př. slova „anděl“. Zatím jí přejeme hojného rozšíření mezi českými israelity.

Ze stanoviska paedagogického bychom nikterak neschvalovali oněch odpovědí, jež se tu podávají ve větách až — až příliš dlouhých.

Václav Marek.

* * *

Bayerovy „Bibliotéky paedagog. klassikův českých a cizích“ seš. 45. a 46. (Dokončení „Emila“.) K dílu tomuto přiložilo vydavatelstvo lístek, v němž „prosí snažně připojenou noticku uveřejniti laskavě v denních zprávách.“ Noticka pak zní: „Jedno z nejznamenitějších děl světové literatury francouzské poprvé zčeštěno. Jest to „Emil“ čili „O vychování“ od proslulého spisovatele J. J. Rousseaua, který právě dokončen v „Bayerově Bibliotéce paedag. klassikův.“ Jest to spis, který razí epochu v dějinách vychovatelství, bez něhož neobejde se ni jediný vzdělaný učitel český. Právě vyšlé sešity 3. a 4. roč. V. obsahují důkladné poznámky, znamenitý životopis prvního tohoto apoštola nové demokratické nauky státní a systematický přehled myšlének ve spise obsažených z pera prof. Dra A. Krecara, chvalně známého svými články o Rousseauovi spisovatele.“ — Některé časopisy paedag. otiskly tuto noticku bez poznámek, tak že každý čtenář věci neznalý nutně by se musil domýšleti, že noticka ta byla sepsána v redakci toho kterého listu. — My noticku otiskujeme též, ale zároveň podotýkáme, že si dovolíme sine ira et studio o spise tom promluvit časem svým poněkud obšírněji. Prozatím jenom podotýkáme: Vydavatelstvo stěžuje sobě do malého počtu odběratelů „ani ne — 600 (z počtu přes 10.000 učitelstva českého!)“; — my však máme za to, že by si tímtož právem odběratelé stěžovali mohli do vydavatelstva, že jim podává až na výjimky ne příliš četné spisy buď v ohledu náboženském závadné, nebo nezázivné a nepraktické, jež mají sice velikou cenu, ale skoro jenom — dějepisně literární. — Vyhlašuje-li pak vydavatelstvo paed. klassikův „Emila“ J. J. Rousseaua, — muže, jehož mravní život pode vsí byl kritikou a jenž byl paedagogem tak velice „vzorným“, že svoje v konkubinátu zplozené děti posýlal prostě do nalezince, aby se o ně nemusil starati, jich živiti a vychovávat, — za „spis, který razí epochu v dějinách vychovatelství, bez něhož se neobejde ni jediný vzdělaný učitel český!“ jest to reklama skoro jarmareční. — Nepravíme, že by ve spise tom bylo vše špatné, nikoli, jsouť v něm některé věci velmi dobré, ty však nejsou nové, ty přijal Rousseau od jiných. Ovšem pro ty, kteří by rádi vytlačili z výchovy všecko pozitivní náboženství, jest „Emil“ spisem velice vítaným; jsou-li to však právě paedagogové nejlepší, na něž by chovanci vzpomínali jednou s úctou a láskou, o tom pochybuji. Aby však spis Rousseauův přes všechny vady jeho čísti mohl s prospěchem „každý vzdělaný český učitel“, musily by k němu přičiněné poznámky p. Krecarovy býti nabrzeny poznámkami místy zcela jinými.

(R)

Spisy redakci zaslané.

1. *Vlast*. Redaktor Tomáš Škrdl. Ročník VII. sešit 9. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček (Pokr.). Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.). Pod křížem. Cyklus znělek od Vojtěcha Pakosty (Pokr.). Listy ze slovinských vlastí. Píše Fr. Štingl. Mohamed a jeho učení. Nakreslil Václav Petrů (Pokrač.). Svoboda a nevázanost. Píše Fr. Pohunek. (Pokr.) V cizině. Báseň od Václava Velebila. Zjev pomtější je svět. Báseň. Z angl. přel. J. A. Dvořák. Obilí. Báseň. Napsal J. Milota. Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Pokr.). Socialistický letací tisk ve střední Evropě. Literární historická studie. Napsal T. J. Jiroušek. Literatura. Zprávy spolkové. I k tomuto sešitu přidána jest archivá vědecká příloha: „Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické vědě a víře?“ Od P. Fr. Filipa Konečného Ord. Praed. — 2. *Růžedomínkánská*. Red. Fr. Filip Konečný. Roč. V. č. 2. s následujícím obsahem: Výstavní vzpomínky. (1791—1891). Píše Jos. V. Kratochvíl. Vzhůru srdce! (Báseň). Podává V. Krása. Slavnost nejsv. Srdce Páně. Píše Fr. Humbert Janáček. Zázračná Panna Maria růžencová v Pompejích. Sděluje Fr. Filip Konečný. Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny v Praze. Podává Jos. V. Kratochvíl. (Pokr.). Mezdívochy na rovníku. Podává J. K. O ředitelském diplomě pro spolek Živého mlence. Turecký princ — dominikánem. (Vzpomínka na rok 1676.) Veřejná hovorna. Zprávy. — 3. *Učitel*. Redaktor Frant. Dlouhý v Brně č. 11. — 4. *Časopis učitelek*. Red. Em. Schmutzrová. Ročník VII. č. 6. — 5. *Sofokleova Antigona*. Metricky přeložil Timothej Hrubý. Cena 25 kr. (Jest to 2. sešit „Klasiků řeckých a římských v rouše českém“, jež vydávají Höfer a Klouček, knihkupci v Praze). Doporučujeme. — 6. *Kubešova Bibliotéka Moravská* (v Třebíči). Pořádá Fr. Roháček. Roč. II. seš. 14 a 15. — 7. *Křesťanská rodina* zasvěcena nejsv. Rodině Boží. Vydává Al. V. Majer, ř. sv. A. Tisk a náklad Cyrillo-Method. knihtiskárny. Cena 8 kr., 50 kusů 3 zl. — 8. *O v y c h o v á v á n í a v y u č o v á n í h l u c h o n ě m ý c h*. Učitelům duchovním, kand. učitelství, bohoslovcům a všem přátelům hluchoněmých podává Karel Huleš, učitel na obecné škole v Č. Budějovicích. Nákladem vlastním, cena 30 kr. Spisek tento, jehož úprava jest velmi slušná, doporučen jest co nejvřeleji biskupskou konsistoří budějovickou (Ord. list. č. 15.). I my jej tuto doporučujeme tím vřeleji, čím méně máme učebných pomůcek v oboru tomto. — 9. *Slova pravdy*. Vydává Edvard Brynych. Číslo XIII. (Pokrok. Napsal Frant. Vaněček) a XIV. („Zář“ a „blboviny“). Napsal Jaroslav Pšenička, člen jednoty katol. tovaryšů.)

Otázka 3. Kdo má právo rozhodovati, zda tu či onu neděli, ten neb onen svátek mají se děti školní účastníci společně služeb božích?

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Pokračování.) — Jak a čemu křesťanskou mládež navykati? (Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec) — Povolání učitelovo. Napsal B. Marczewski. (Dokončení.) — Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování. — Drobnosti. — Literatura. —

Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASŤ“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Kdo zaplatil na „Vychovatele“ pouze 1 zl. 60 kr., račiž později doplatiti 40 kr. Do krajin německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Škola chlapecká a dívčí.

Úvaha. Napsal E. Cívka.

Kdo působil jako katecheta na škole chlapecké i dívčí, přesvědčil se, že není působení katechetovo na obou školách úplně stejné.

Ačkoli týdenní počet hodin bývá na té i oné škole stejně velký, ačkoliv také i postavení katechetovo ve sboru na obou školách mnoho se neliší, přece má se obyčejně za to, že působení na škole chlapecké je obtížnější a nepříjemnější než na škole dívčí. Mínění toto bývá odůvodňováno hlavně tím, že prý chlapci dopouštěvají se častěji hrubších poklesků ve škole i mimo školu, jež katechety nelibě se dotýkají, a pak, že prý u nich není možno dodělati se tak značného prospěchu v náboženství jako u dívek. Ačkoliv tyto důvody z části pravdivy jsou, přece nutno zase vyznati, že i děvčata mívají mnohé nepěkné vlastnosti, kteréž mohou katechetovi pobyt v jejich škole také učiniti dosti nepříjemným. Kdo si všímá bedlivě povahy dívek, ten snadno pozná, že jest opravdu značný rozdíl mezi povahou chlapců a dívek. Rozdílu toho dlužno jest šetřiti katechetovi i v příčině didaktické i paedagogické. Neboť kdo chce s prospěchem působiti na mysl i srdce dítek, kdo jim chce býti nejen učitelem ale i vychovatelem, ten musí jejich dobré i zlé vlastnosti znáti a dle poznání toho také své jednání k nim upravit. Uvažováním a posuzováním různých vlastností chlapců a dívek možno však také přispěti k objasnění otázky, na které škole jest pro katechetu působení snazší a příjemnější?

Abych nějakým paprskem osvětlil tuto záhadnou, ne však „palčivou“ otázku, pokusím se v následujících řádcích naznačiti hlavními rysy povahu chlapců a dívek tak, jak se jeví ve škole. Připomínám však, že není mým úmyslem někoho poučovati, jako spíše povzbuditi jiných zkušenějších, aby neváhali sděliti sami své zkušenosti a pozorování ku prospěchu nejen pracovníků jiných ale i dobré věci samé.

I. Hlavní známkou povahy chlapecké jest *váhavost s vytrvalostí*, povahy dívčí *čilost s nestálostí*. Chlapec váhavý jest především v pochopení nějaké věci. Dovede sice tiše seděti, dívá se pozorně na katechetu, ale pomalu chápe to, co mu vykládá. Jest potřebí objasniti důkladně

všechny pojmy i pojmy jenom poněkud neznámé, má-li hoch přednešenému rozuměti. Děvče naproti tomu jest čilejší. Chápe rychleji, sleduje bystřeji slova katecheta a poněvadž má vůbec větší zásobu představ a pojmů než chlapec ve stejném stáří, porozumí snáze tomu, co se jí vypravuje nebo vykládá.

Dobrému výsledku brání však velmi u děvčete nestálost. Pozornost jeho netrvá totiž dlouho a pak s dlouhými důvody nerado hlavu si láme, ono chce vše pochopiti — lehce, hravě. Chlapec předčí děvče v tom, že dovede býti déle pozorným a důvodům rozumovým spíše je přístupným; proto také lze ve vyšší třídě těchto důvodů u chlapců s větším prospěchem užití než u děvčat.

Ostatně dovede děvče nepozornost svou často obratně zakrýti, ano i když je katecheta proto vyvolá, chystá se hned k odpovědi, jakoby bedlivý pozor dávalo. Děvče vůbec nepřijde tak snadno otázkou do nesnázi a třeba by o pravé odpovědi nemělo ani zdání, odpovídá hbitě hned — zkouší, zdali něco uhádne. Chlapec z pravidla tak nejednává. Neví-li bezpečně, že odpoví správně, raději mlčí, ano i když tuší, že odpověď dovede, často se nehlásí.

Jako v pochopení tak i v pamatování přednešeného učiva jest děvče nad chlapce rychlejší. Pronešenou větu nebo vypravovaný příběh dovede děvče věrně často i do slova opakovati. Avšak nepodrží dlouho věcí v paměti, brzy zapomíná. Chlapec nebývá sice tak rychlý a ve vypravování obratný, za to má paměť stálejší. Přesvědčil jsem se v nejnižších třídách, kde dívky ještě z knihy se neučí, že při pozdějším opakování mnohým žákyním některé příběhy, které dříve dovedly dobře vyprávěti, zdály se docela neznámými, ano stalo se také, že na některé biblické jméno nemohla si vzpomenouti z celé třídy ani jediná; u chlapců nepřihodilo se mi něco podobného nikdy.

Jako si snáze pamatuje děvče, co se mu vypravuje, tak i snáze a rychleji naučí se uloženému úkolu na zpaměť. Naučiti se stránce nebo listu z katechismu nespůsobí dívce mnoho obtíží a zvděčil by se jí zajisté ten katecheta, který by jí dovolil naučený článek machanicky odříkávati. Poněvadž však takové mechanické odříkávání zvláště při náboženství velmi malý prospěch přináší, přičiní se katecheta, aby této vadě žákyně odnaučil. Aby však příliš neochladil, aneb docela snad nezničil horlivosti jejich k učení, nekárá, aniž zakazuje přímo takové učení, ale zvolna proti tomu působí; ku př. po odříkání celého úkolu hledí se přesvědčiti vhodnými otázkami, jak rozumí tomu, co pověděla, vybízí a napomáhá, aby jinými slovy (kde to možná) řekla to, co je v knize, projeví spokojenost i té, která ne do slova dle knihy odpovídá a vůbec netrpí, aby žákyně odpovídala více než otázka žádá, neboť některá z přílišné horlivosti odříkala by místo jedné věty raději hned celý odstavec nebo článek.

Ačkoliv i mezi hochy najdou se takoví, kteří by rádi jen mechanicky naučený úkol odříkali, přece jest poměrně takových méně, neboť jim působí učení na zpaměť více obtíží, a kteří takoví jsou, přivyknou si snadno k dané otázce odpovídati jen tolik, co k odpovědi patří. —

Zvláštní vlastnost, kterou jenom u děvčat lze pozorovati, jest vybiřavost v učení. Chlapec nestará se mnoho, který článek nebo které příkázání katecheta vykládá a je-li opravdu pilným, učí se stejně rád novému učivu jako opakování; u děvčete však i látka, která se probírá, i způsob, jak se zkouší, často působí, že se rádo něčemu učí nebo i učení zanedbá. — Měl jsem ve čtvrté třídě čipernou žákyni, která se dobře učila a vždy nad jiné horlivě se hlásila. Probrali jsme všech 10 příkázání a poněvadž blížila se také příprava k první sv. zpovědi, ukládal jsem jednotlivá příkázání k opakování. V tu hodinu, kdy jsem začal opakování zkoušeti, pozoroval jsem najednou, že ona žákyně ani jednou se nehlásí. Bylo mi to sice nápadné, ale neříkal jsem ničeho. Když však i druhou hodinu při zkoušení docela nečinně seděla, vyvolal jsem ji. Odpověděla dobře, sedla si a nehlásila se zase. Ptám se jí, schází-li jí něco, či proč se nehlásí? Nechtěla udati žádné příčiny.

Domlouvám jí a dívím se v duchu, co se jí asi stalo. V tom hlásí se a praví její sousedka: „Já vím, proč se nehlásí, ona mi to řekla.“ — „Proč tedy“ — ptám se. „Ona řekla, dokud budeme opakovat, že se nebude hlásit, že jí to netěší.“

— Jednal by tak některý chlapec?

II. Avšak nejen v učení i v chování se vůbec jinak se jeví povaha chlapce a jinak zase povaha děvčete, a dle toho musí i katecheta chování své upravit. Získati si přízeň a lásku svých žáků přeje si jistě každý katecheta, neboť kde se dívky katechety bojí aneb ho nenávidí, tam nemůže také o nějakém opravdovém prospěchu býti ani řeči. Ačkoliv pak činnost katechetova zákony školními a malým počtem hodin v každé třídě velmi je stísněna, tak že katecheta skoro jen hostem ve třídě býti se zdá, přece jest jisto, že svědomitý a opatrný katecheta dosud velmi mnoho ve škole zmůže a přízeň i důvěru žáků svých snadno si získá, přičiní-li se jen, aby dívky spatřovaly v něm spíše otcovského přítele než přísného karatele.

Všeobecně může se říci, že snáze získá si katecheta přízeň ve škole dívčí než ve škole chlapecké. Chlapec jen pomalu katechetu poznává, pomalu si ho začíná vážit i pomalu též milovati. Za to však jest přízeň jeho upřímná a stálá. Má-li katechetu rád, váží si každého jeho úsměvu, každého laskavého slova i nepatrné pochvaly. Pokárá-li katecheta takového žáka, usedne, dívá se smutně, ale zpravidla se nemračí, aniž o pomstě přemýšlí. Uzná spíše v srdci svém, že chybil a pokárání zasloužil; jestli jej pak katecheta za chvíli vyvolá a slovem povzbudí nebo pochválí, zmizí všechna kyselost a všechna zármutek, na trest zapomene a má katechetu rovněž tak rád jako nežli byl od něho pokárán. — Jinak bývá u děvčat. Jejich důvěru a přízeň získá si katecheta ve škole snadno; stačí k tomu často laskavý pohled, úsměv, přívětivé slovo a zvláště pochvala. Připomínám však, že mýlil by se, kdo by se domníval, že na škole dívčí se musí katecheta stále jen usmívat i snad hravě si počínati. Takovému by se snadno mohlo stát, že by jej žákyně spíše za soudruha než za svého učitele považovaly a takový marně by se ovšem někdy zlobil a autoritu svou hájil.

Nejen na škole chlapecké, ale i na škole dívčí sluší zajisté, když jest toho potřebí, důrazně promluvit i přísně pokárati. S pochvalou pak dlužno zvláště u děvčat raději skrbiliti nežli plýtvati. Jak rychle si může katecheta dobytí přízně svých žákyň, tak rychle, ba ještě rychleji může jí zase pozbyti. Stačí k tomu opět jedno přísné slovo, malé pokárání a přízeň změní se v nenávisť. První projev nelibosti jeví se tu v hlasitém pláči, jenž má svůj kořen spíše ve zlosti nežli lítosti; po pláči sedává pokáraná dívka zamračeně, nehlásivá se, ani kdyby dobře uměla — vzdoruje. Ano i po hodině trváva ještě často její hněv, nezřídka stěžuje si spolužačkám svým na učiněné sobě bezpráví, ba dovolí si dotknouti se jazyčkem nešetrně i samého katechety. Katecheta udělá dobře, když si takové uražené žákyně ve škole nevšímne, neboť domlouvati jí, bylo by jako přilévati oleje do ohně. Žákyně sama, když pozná, že ničeho nevyvzdoruje a že katechetovi na její přízni málo záleží, obrátí a hledí zase chybu napravit.

Z toho, co již bylo pověděno i z následujícího poznáme, že v chování chlapcově jeví se spíše upřímnost, v chování děvčete marnivost a lstivost. Chlapec ku př. pozdravuje bez nucení katechetu tak, jak má poručeno, činí to ochotně a zámysluje, jistě pozdravu neopomene, ano i když ze školy vystoupil, pozdravuje rád bývalého svého katechetu; děvčata pozdravují sice také, ale činí tak — zvláště jsou-li již ve třídě vyšší, — jenom že musí, aneb že se domnívají, že si tím spíše získají přízně, jakmile však ze školy vystoupí, všimne si málokterá bývalého svého katechety, spíše snad již sama na jeho pozdrav čeká. — Že se učí i hlásí mnohá žákyně často také jenom z marnivosti aneb ze ctižádosti, aby totiž ukázala svou převahu duševní nad jinými, nebo dosáhla pochvaly a vyznamenání, nepopře nikdo, a myslím, že neuchýlím se také příliš od pravdy, řeknu-li, že i veřejných průvodů, jako

o Božím Těle atd. účastňují se žákyně zvláště z vyšších tříd v hojnějším počtu a raději než hoši proto, aby se mohly ukázati, anebo s novými šaty se pochlubiti. Marnivost jest ostatně u žákyň chybou tak úzce spojenou s celou jejich přirozeností, že by se katecheta marně namáhal, kdyby je z ní chtěl zcela a úplně vyléčiti. Může sice někdy vhodným příkladem záhubnost a pošetilost přílišné marnivosti ukázati, docela ji však vykořeniti sotva se mu podaří.

Vedle marnivosti ukazuje se u žákyň často také lstivost. Již věhlasný Fénelon praví, že dívky od přírody jsou lstivé a o tom možno i ve škole se přesvědčiti. Někdy se přihodí, že hoch, dopustiv se nějakého přestupku, zapírá, k činu znáti se nechce, avšak uhodí-li se na něj přísně, obyčejně se přizná a trest bez reptání podstoupí. Děvče dovede však déle a chytřeji klamati, tváří se docela nevinně a hájí se velmi obratně sterými důvody a omluvami; i když jí byl skutek dokázán, hledí ještě vinu se sebe setřásti, aneb ji aspoň zmírniti. Ano děvče použije mnohdy i zvláštních prostředků, aby vinu svou zmenšilo, nebo mysl vyšetřujícího sobě naklonilo. Objasním to příkladem. Žákyně N. z páté třídy nepřišla v ustanovený den s ostatními ku sv. zpovědi. Když jsem se jí ve škole tázal, proč nepřišla, vymlouvala se, že neměla obuvi. Objednal jsem ji tedy s několika jinými na sobotu odpoledne. N. nepřišla však zase. Na to poslal jsem jednu žákyni k matce N. se vzkazem, ví-li o tom, že její dceruška již podruhé neuposlechla a která jest té neposlušnosti příčina. Matka vzkázala, že dceru k sv. zpovědi poslala, nejspíše však že někam se zatoulala a proto nepřišla i doložila prý, že ji za to potrestá. Také já jsem si umínil, že ji pro tento přestupek řádně domluvím. Druhého dne měl jsem ve třídě, kde byla N., první hodinu; vešel jsem tam před začátkem, poručil jsem žákyním opakovati si uložené učivo a usedl jsem si pak ke stolku. N. byla ve škole a jak jsem pozoroval, měla před sebou na lavici rozložené květiny, které skládala v kytici. Čekám, co se asi stane dále. Za chvíli vystoupí N. z lavice, jde přímo ke mně a s úsměvem podává mi kytici. — Byl to dárek z vděčnosti, či spíše leš ad captandam benevolentiam? Kytice jsem ovšem od ní nepřijal a z pokárání, jež si zasloužila, ničeho jsem neslevil. Připadla mi však hned potom na mysl otázka: Odvážil by se k podobnému skutku chlapec za stejných okolností?

Jiná vlastnost, kterou shledáváme také ve větší míře u děvčete nežli u chlapce, je všetečnost. Stane-li se něco venku, děvče to musí viděti, mluví-li kdo ze starších, děvče to musí slyšeti, ano dychtí vše věděti, vše vyzkoumati, často i takové věci, na kterých chlapci pramálo záleží. Proto není divu, že má děvče ve stejném stáří rozum bystřejší a obor myšlenkový širší než chlapec; ale s druhé strany nedá se zase upříti, že právě všetečnost může u děvčete býti příčinou mnohých poklesků. Na doklad toho uvedu příklad ze skutečnosti. Chlapec na cestě do školy našel tobolku, ve které bylo skoro 100 zl. v bankovkách. Zvedl ji, nepodíval se do ní, šel klidně do školy a položil tobolku na stůl před pana učitele se slovy: „To jsem našel.“ Pan učitel vzal tobolku, otevřel ji a uviděv v ní větší částku peněz, tázal se: „Víš, mnoho-li je tam peněz?“ „Nevím,“ zněla pravdivá žákova odpověď. Tobolka s penězi byla pak vrácena majiteli a poctivý žák odměněn. — Které děvče by se přemohlo, aby nalezši tobolku, nepodívalo se, co asi v ní jest? A k čemu mohl by svěsti je takový všetečný pohled na tak mnoho peněz?

Aby se však nezdálo, že líčím jen špatné stránky povahy dívčí a pěkných zúmyslně opomím připomenu ještě některé vlastnosti, které jsou pravou ozdobou dívek a jimiž chlapce opravdu předčí. Takové vlastnosti jsou: Ochota ku konání dobrých skutků a nábožnost. Děvče řídí se nejčastěji jen svým citem a proto jest i k útrpnosti a dobročinnosti náchylnější než chlapec. Někdy pohled na utrpení jiného, jindy připomenutí nebo krátké vyličení nehody a bídy bližního dostačí a již rádo pomáhá buď samo, aneb hledá pomoci u svých rodičů. Slova tato potvrdím aspoň jedním příkladem. Na ústavě, kde jsem působil, zemřela žákyně měšť. školy, sirotek, docela chudá.

Její spolužačky súčastnily se nejen pohřbu v úplném počtu a to v počasí dosti nepříznivém, nýbrž sebraly též mezi sebou ochotně větší částku peněz, z které koupily slušný věnec na rakev a silnou svíci do kostela; o dušičkách pak bez vybídnutí ozdobily hrob milé spolužačky, rozžehly na něm světla a za duši zesnulé se modlily. Vůbec jsou děvčata zbožným citům přístupnější než hoši a proto dlužno katechetovi tyto city v srdci jejich slíti a pěstovati, ovšem bez všeliké přepjatosti.

Tak může katecheta na škole dívčí s větším prospěchem učiti a konati některé modlitby méně známé jako růženec, nebo může spíše některých zvláštních pobožností ku př. odpoledního požehnání, křížové cesty atd. užiti (ovšem s příslušným dovolením) jako zvláštní přípravy k sv. zpovědi nebo k sv. přijímání. Zbožnou mysl svou projevují dívky i tím, že ku přijetí obou svátostí, jak sv. pokání tak i nejsv. svátosti oltářní připravují se s větší radostí a horlivostí než hoši; již delší dobu napřed těší se na ten okamžik, plní ochotně ano úzkostlivě, co jim katecheta v té příčině uloží a přikáže, uložené modlitby za dostiučinění modlí se vždy nábožně, ano přidávají si velmi často dobrovolně samy i jiné pobožnosti za pokání. Že i zevnějšími úkony rády projevují dívky vnitřní svou zbožnost, o tom se může katecheta snadno přesvědčiti. V některých školách nalezá se na chodbě neb u schodiště kříž s P. Ježíšem; připomene-li katecheta v některé vyšší třídě, že bývá křesťanským obyčejem rozsvítiti světlo u obrazu Spasitelova, jistě nemusí mnoho vybízeti a zákyně seberou ochotně na olej i ostatní potřeby a přání katechety vyplní. Vyslovil jsem ve třetí třídě mšš. to přání, aby o postní pátky opatřily světlo ku obrazu P. Ježíše, který u vchodu do školy se nalézal a zákyně pořídily s ochotou vše, čeho bylo potřebí, světlo hořelo po celý den a když uplynul půst, samy se nabízely, že i o ostatní pátky do konce roku tak budou činiti. Není-li možno učiniti tak ve škole, může vybídnouti katecheta zákyně, aby rozžehly světlo u kříže neb sv. obrazu doma a aby rády ozdobovaly i venku, v poli obrazy a sochy svatých věncem květinovým. Povzbudí-li je také, aby při kladení ozdoby té i krátkou modlitbu přidaly, jistě mnohé jej uposlechnou a tím city zbožnosti v srdci svém upevní. —

Připomenuté dobré vlastnosti u většiny dívek se jevíci, bývají snad nejvíce příčinou, že zdá se katechetovi pobyt na škole dívčí milejším a příjemnějším než na škole chlapecké. Avšak uvážíme-li jenom to, co zde krátce o povaze jak chlapců tak i dívek bylo pověděno, uznati musíme, že nelze tak snadno a určitě odpověditi k otázce, na které škole je působení pro katechetu snazší a příjemnější. Nejvíce asi na katechetovi samém, na tom totiž, s jakou horlivostí a opatrností záslužné práce své se uchopí, bude záležití, aby působení jeho ať na škole chlapecké ať na dívčí bylo nejen užitečným ale i radostným a příjemným.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

III. Cit mravný (dobrá).

Canisiův katechismus učí: „Křesťanská spravedlnost jest, abychom se varovali zlého a činili dobré.“ Co jest dobré? „Unus est bonus, Deus.“ (Mat. 19, 17.) „Nikdo není dobrý, leč Bůh.“ Bůh zdroj a původ všeho dobra, vši mravnosti; člověk potud dobrý, potud mravný, pokud vůlí Boží spravuje své smýšlení a jednání. Kterak tedy lidstvo bez Boha, od něho se odtrhnouc, dobrým t. j. mravně dobrým se smí prohlašovati? Škola bezkonfessií chce

mládež vychovávati bez Boha, bez jeho zákonů věčných; ale mravnost taková může býti dressurou jakous, jakýmsi mravocvikem, nikdy však podstaty lidské nemůže mravně „vykřtaltovati.“ Zdáním pouhým, gласurou nebo politurou jakous jest výchova člověka bez věčných zákonů Božích, nepronikajíc duše lidské.

Dr. G. M. Lindner ve svém „Vychovatelství“ ve třech § § zevrubněji učí o mravném vychování člověka a to v § 24. „Vzdělání povahy“, v § 31. „Mravný charakter“ a v § 61. „Methoda vypěstování charakteru.“

Ač pak v § 31. zřejmě praví: „Toliko mravný charakter jest pravým charakterem Mravný charakter jest nejvyšší cíl a nejdokonalejší útvar vývoje psychologického,“ tož nikde u „Vychovatelství“ svém neučí, že člověk potud jest mravný, pokud vůli svou srovnává se zákonem věčným čili s vůlí Boží. Mravouka Lindnerova jest čirý rationalismus, jemuž poslední příčinou mravnosti jest subjektivní rozum lidský; božího rozumu neuznává. Ale sv. Tomáš Aq. učí takto: „Regula voluntatis humanae duplex est; una propinqua et homogena scilicet humana ratio, alia vero est prima regula scilicet lex aeterna, quae est quasi ratio Dei.“ „Pravidlo vůle lidské dvojí jest; jedno blízké a stejnorodé totiž lidský rozum, druhé pak jest první pravidlo totiž zákon věčný, jenž jest jako rozum Boží.“

Lindner přestává na pravidle vůle lidské prvému totiž lidském rozumu, učí v § 25. „Účel vychování“ konečně takto: „Vědecká, (přirozená) mravouka učí, že obsah mravního ideálu, t. j. to, co mravností neb ctností zoveme, zahrnut jest v jistých všeobecných myšlénkách, které nám slouží za měřítko při posuzování chtění a zároveň za vzory, kterými se řídit máme. Tyto myšlénky, dle kterých hodnotu smýšlení a chtění, tedy i hodnotu člověka samého ceníme, nazýváme mravními, aneb, poněvadž se k praktickému konání vztahují, praktickými ideami. Takovýchto mravních ideí jest, jak Herbart dokázal, pět: svědomitost, dokonalost, blahovolnost, právo a spravedlnost.“

Že Lindner pomijí „počátek moudrosti, bázeň Boží,“ patrno; ano Lindner v § 25. svého Vychovatelství dosti tajně a pokrytě odmítá konfesijsní výchovu, v poznámce 2. takto uče: „Vychování vylučuje vycvičení dítěte k sobeckým účelům jednotlivých osob, ústavu, stran a kast.“ Dle toho požadavku vychovatelství Lindnerova chovanec nesměl a neměl by ani křesťanem, tím méně katolíkem vychován pýti. Lindnerův mravný charakter jest čistě lidský, a nemá býti ani křesťanský, ani národní, (u nás český,) tedy ovšem ani rakouský. Hle kam vede vychovatelství pouze rationalistické. Chce člověka vychovati člověkem, ale ne křesťanem, ne katolíkem, ne Čechem, ne Rakušanem. A přece v praktickém životě vychovává se mládež zvláštním rázem selským, městským, šlechtickým. Všecko tedy vychování náboženské, vlastenecké, odborné zůstavovati společnosti a rodině, a ze školy je vylučovati, bylo by školské vychování omezovati. Rodiče zajisté, i obec a národ, i církev a stát právem žádají, aby jejich dorost ve škole vychován byl dále tím směrem, kterým jej vychovávati rodina začala. Proto školní mládež na školách dělí se dle národnosti a má se dělit i dle vyznání náboženského čili dle konfesse; aspoň židé a protestanté mají své školy konfesijsní, kterých katolíci nemohou, že nechtí, se dovolati. Jen děti katolické nemají vychovávány býti ve svém náboženství a dle něho.

Na širší základ mravní vzdělání citu lidského dr. J. Durdík postavil, uče na str. 138. své „Psychologie pro školu“ mimo jiné takto: „Člověk v duševním vývoji svém zjedná sobě jistý náhled o světě (vychováváním, učením, přemítáním). V náhledu tomto jsou zahrnuty také návody lidského jednání, jak se člověk v určitém případě chovati má. Vůle rodičův, učitelův, zákon veřejný, učení náboženské, příkaz Boží, vladaře, národa, státu — vůbec auktority, i zvláštní pravidlo či maxima.“

Ze všeho toho již uvedeného patrno, že subjektivní charakter mravní vypěstovati jest na základě ethických zásad objektivních. Subjektivný

charakter mravní podmíněnou jest rozumem, svědomím a svobodou každého chovance, jehož rozum, svoboda a svědomí ve příčině mravní vzdělávají se objektivním podkladem mravním a tím jest „zákon“ v nejširším smyslu slova, jak výměr zákona upravil sv. Tomáš Aq.: „Lex ordinatio est rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata;“ čili v překladu: „Zákon ustanovení jest rozumu ku blahu obecnému od toho, kdo na péči má obecnost, prohlášené.“

Zákon ten postupem výchovy větší a větší nabývá objektivnosti. V rodině jest dětem zákonem tím ustanovení rodičů, blaho rodiny na péči majících; ve škole žákům zákonem tím jest ustanovení správy školské, která zaměřuje blaho obecné žáků všech. Ale již ve škole samé zákon správy školské doplňován býti musí zákonem veřejným, státním, církevním a Božím.

Chovanec zajisté ze školy vyjda po všecek život svůj má míti objektivné ustanovení svého smýšlení a jednání; i jest na bládní, že nutný tu jest zákon věčně platný a nezměnitelný, jenž ustanovuje každému jedinci i veškeré společnosti lidské, co činiti, čeho jest se varovati. Člověk odroste vedení rodičův i školy, samostatným stává se členem společnosti, jež poskytuje mu výhod, žádá po něm určitých povinností. Ve které míře člověk povinností dosti činí, tou měrou charakter jeho mravní se cení.

Můžeme pak stopovati u výchově lidské dvojí směr či vlastně způsob: realismus a idealismus. Realismus praesentuje se nám výchovou přirozenou, jež nese se pouze za „praktickými ideami“ Herbartovými, jichž jest pět již dříve jmenovaných, totiž: Svědomitost, dokonalost, blahovlnost, právo a spravedlnost. — Vizme, kterak G. Lindner praktické idee ty vyměřuje. 1. Svědomitost jest souhlas chtění s přesvědčením; ona jest první živel mravního ocenění a sluje též ideou mravní svobody. Pokud chovance poslušnosti navykáme, vychováváme jej k svědomitosti. Souhlas neb spor, ve kterém se chtění a konání lidské se zákonem mravním nalézá, jeví se v podobě citů mravních, onde libých, tu nelibých. — 2. Mocnost, mnohostrannost a souhlasnost chtění člověka nazývá se jeho dokonalostí. Ne to, co člověk ví, nýbrž to, co chce, rozhoduje o jeho hodnotě. Přirovnáme-li silné, energické, mnohostranné a v sobě samu souhlasné chtění ku chtění slabému, chabému, jednostrannému a sobě odporujícímu, tu dáme přednost prvému a zavrhneme druhé. Mravní pochvala pojí se k onomu, mravní haná k tomuto. Vychování k dokonalosti nazývá se vzděláním čili kulturou. — 3. Přirozené sobectví překonává se blahovlností, jež povstává tím, že cizí chtění do svého vlastního vnímáme, čili chceme, aby cizí chtění svého cíle dosáhlo. Blahovlnost pod známějším jménem „lásky k bližnímu“ tvoří hlavní myšlenku křesťanství a zároveň nejdůležitější obrat v dějinách člověčenstva, jelikož evangelium vykoupení člověčenstva ze sobectví hlásá — pravá to „blahověst“ — Bůh dej, by tato velkolepá křesťanská zásada stala se praktickou, odstraní válku mezi jednotlivci a národy. — 4. Skutečné poměry ve společnosti neřídí se dle idee blahovlnosti, nýbrž dle idee práva. Právo jest veřejným pořádkem zavedené pravidlo k zamezení sporu. Idea práva vyžaduje na každém členu společnosti právní, aby stávajících práv šetřil. Lásky k vlasti, smysl občanský, poctivost, zevrubnost při závazcích právních, snášelivost, pravdomluvnost, věrnost jsou ctnosti, ku kterým vychování ze stanoviska této idee hleděti má. — 5. Udělení stejné míry dobra nebo zla blaho- neb zločiniteli k odstranění nelibosti, která se pojí k neodplacenému blaho- neb zločinu, sluje ideou spravedlnosti. Vychování má u chovance budit a udržovati vděčnost k Bohu, rodičům, učitelům, dobrodincům a ku společnosti. — Závěrek: Všecka opatření při vychovávání mají býti provanuta duchem těchto ideí. Podřízením veškerého chtění a konání pod tyto zásady povstává psychologický útvar charakteru, který tudíž mravním charakterem jest, any jeho zásady mravními zásadami jsou.“

Nemíním nikterak popírat, že pěstováním tak zvaných „praktických ideí“ Herbartových by se docílilo nějaké slušnosti, společenského taktu při

chovancích; ale tvrdím, že mravný charakter na nich samých postaven býti nemůže, poněvadž se ani na nich postaviti nedá. Dítě chodí do školy do roku svého třináctého, až čtrnáctého; k tomu velice nepravdělně z příčin velice různých. Za tu dobu dítě „praktickými ideami“ nevzdělá se mravným charakterem, jestliže jejich směr reální nestane se ideálním, a ideálním stává se jen přesazením jich na roli náboženskou.

Ve „staré škole“ tak zvaným „realism“ málo bylo věnováno péče; toho nepopírám; ale za to bylo mravnému charakteru nejen mnoho pozornosti anobrž i snahy po celou dobu školní tu přímo, tu nepřímou věnováno. Na „druhém dílu“, jež většinou vyplňovala biblická dějprava, „říkávala“ školní mládež tři až čtyři léta. Všechn její ethický čili mravoučný obsah vešel nejen v paměť anobrž v srdce mládeže, která ovšem méně vzdělána byla literně, ale za to mnohem více charakterně, a sám Lindner píše ve „Vychovatelství“ svém str. 53. toto: „Mravný charakter jest nejvyšší cíl a nejdokonalější útvar vývoje psychologického. Jest to umělecké dílo, které člověk po celý čas života svého veškerým svým chtěním a konáním uskutečňovati má. Jest to ideal, ku kterému se člověk v tomto pozemském životě pouze přiblížiti, jehož však dosáhnouti nemůže.“

Nějakou dobu za nynějších zákonů školních náboženství ve třídě první a druhé školy pětitřídní bylo omezeno na jednu hodinu nebo dvě půl hodiny v týdnu; ve vyšších mělo a má posud jen po dvou hodinách. Před těmi zákony náboženství mělo na hlavní škole pětitřídní sedmáct hodin, dle nových zákonů pouze osm hodin; nyní deset hodin, a v ostatním učení neuslyší chovanec ani slovo z biblické dějpravy ani z katechismu, kdežto dříve mimo hodiny náboženské čítal učitel s dětmi biblickou dějpravu a evangelium.

Za starého školství, jehož nedostatků doznávám tuto veřejně, mládež školní mravně mnohem více vzdělávána býti mohla a také vzdělávána byla — a mravné vzdělání prvním cílem školy posud jest — proto, že měla škola více látky vzdělávací a více času na vzdělání to. To zajisté pravdou jest nepopíranou, že jediný dobře pochopený a promyšlený život osoby biblické nebo církevní (svatých) mocněji působí v mravnou sílu a ušlechťení jednotlivce než doktrinářské pojednání a mravokárné napomínání. *Iter longum per praecepta, breve et efficax per exempla.*

Biblická dějprava a církevní dějepis ideálním způsobem na oči staví „praktické idee“, jež na osobách dějin těch zosobněné patřime. Tak první praktická idea Herbartova „svědomitost“ na kolika osobách v biblické dějpravě se postřehuje. Souhlas chtění s přesvědčením jeví Abel, Seth a potomci jeho — synové to světla — Noe, patriarchové, Mojžíš, proroci atd. atd. Kristus Pán jest ideálem svědomitosti, v něm chtění a přesvědčení v plném vždy jest souhlasu; za ním řada nekonečná kráčí touž cestou svatých Jeho. — A „dokonalost“ dle výměru Lindnerova nejevili se mimo jiné zvláště na Mojžíši: jeho síla, mnohostrannost a souhlas všeho chtění budí úžas; ale dokonalost Krista Pána budí podiv a nejhlubší úctu; za ním jdou apoštolé a otcové církevní, řídíce se slovem Jeho: „buďte tedy dokonalí, jako Otec váš v nebesích dokonalý jest.“ Mat. 5, 48. — O „blahovolnosti“ pak sám Lindner praví, že známější jest pod křesťanským jménem „lásky k bližnímu“, jež prý jest blahověstí — evangeliem pravým. Co tu vzorů lásky k bližnímu v Zákoně Starém i Novém a Kristus Pán ideálem všech věků čisté lásky k bližnímu. Nejinak o „právu“ a „spravedlnosti“ psáti možno.

Z toho tedy vidno jasně a přesvědčivě, že mládež mravně vzdělávati lze pouze a jedině na základě náboženském. Zkušenost učí, že stará škola méně snad naučila, ale zdařileji vychovala: to není lze popřiti; ona to mohla, že měla více prostředků náboženských než nynější; neboť všechno její učení náboženstvím tu historickým tu mravoučným bylo proniknuto. Lidstvo snad se mělo méně dobře, ale bylo šťastnější. Nebo „oblácti se v šarlat a kment a hodovati na každý den skvostně“ (Luk. 16, 19.) jest sice touhou nynějšího chatrně vychovaného dorostu lidského, ale není to cílem vychování školního.

Má-li šťastnější pokolení vychováno býti než jest nynější v materialismu tonoucí, jest realismus u vychování povznést na idealismus, a to se stane, bude-li vychování netoliko mravně nýbrž i náboženské. Kristus zase musí býti sluncem, kolem Něhož se otáčeti, k Němuž tihnouti musí vychovatel i chovanec, jako k fysickému slunci tihne všechen organismus zemský. Z Krista sálá světlo učení a teplo příkladu mravnosti ideální.

Aby pak nejen duchovní ale i světský vychovatel mládež ideálně mravně vychovávali, jest jim práci konati jednotně, a to může díti se jen ve škole konfessiijní. Zase připomínám, že se nejedná o panství Církve naší ve škole, anobrž o jednotu u vychování, již učí sám Lindner na str. 78. svého „Vychovatelství“ takto: „Kde se více osob na vychování zúčastňuje, má se to díti se vzájemným srozuměním, aby jeden vychovatel druhého podporoval, nikoli však jeho opatření nerušil. Kde v nějaké třídě nebo škole více učitelů pospolu působí, jest zapotřebí, aby se občasnými poradami ve stálém dorozumění udrželi.“ Lindner, Bohu žel, ani slůvkem nezmiňuje se o tom, že škola a Církev jednotně vychovávati mají, ač se mu myšlénky o tom asi v péro píšící stať tu samy otvíraly.

Čítanky nynější výchově náboženské a po nich mnozí učitelé až povážlivě se vyhýbají; ano sám kříž, symbol víry naší katolické, urážel některé vychovatele ve škole, jak jeden předseda c. k. okresní školní rady veřejně osvědčil. Ano jistý učitel pověsil do školní místnosti, kde jen katolická mládež byla, obrazy Husa, Žižky a Prokopa Holého, ale kříže tam netrpěl. Jak takové individuum vychovatelské mládež katolickou vychovávalo, lze si pomysleti.

Realismus vychovatelský slabé a vrátké má pohnutky mravného jednání a také jen pozemské cíle snaze své vztyčuje: „umělecké dílo“ jest cílem jeho dle Lindnera. Idealismus však vychovatelský nese se za cílem vyšším; mravouka křesťanská chovance snaží se vychovati „ctnostným“ t. j.: „Bohu státi se podobným, touto podobností Boha oslavovati a spojení s Ním se domáhati.“ Onen vychovává pro život časný tento pro život věčný. Který z nich více zmůže, jest na bíledni a nemůže popíráno býti. Zkušenost zajisté potvrzuje, že dítě rodičů bohobojných zvedenější bývá, než dítě rodičů vzdělaných, tak zvaných, ale bezbožných. Středních škol žáci vesničtí i pilnější i mravnější z pravidla bývají než městští: venkov posud má rodinné vychování ideální, města realní; onomu počátkem moudrosti jest bázeň Boží, tato na jakési dvornosti přestávají. A také tomu zkušenost učí, že vesnice zásobují města nejen potravinami ale i zdravým a mravným obyvatelstvem doplňují. Výminky nahodilé pravidlo vyřknuté jen potvrzují.

Jest věru s podivením, že právě města vzpírají se škole konfessiijní, které sama nejvíce potřebují; dětem svým odpírají požehnání nejcennějšího.

Všecko školní vzdělání blavně nese se za třibením rozumu; vůle a cit se zanedbávají. Na školách dívčích jsou tak zvané „ruční práce“, jež mládež koná za vedení zvláštní učitelky industriální; ale to jest to jediné, co na škole se prakticky koná. Na chlapecké škole mimo tělocvik, trochu kreslení a zpěvu (ale všeho není mnoho) nic nebudí energie duševní ani tělesné; naopak mládež stále jen a stále nauku vnímá rozumem, ale vůlí svou jí nekoná: mládež ve školách jest skoro výhradně pasivní, nepatrně aktivní; něco z rozumu reprodukuje, ale malounko produkuje. Čili mládež nevede se k samočinnosti; vůle mládeže nynější ve škole zakrňuje. A přece již dítě od útlého mládí rádo robí, (odkud robě, robátko) ale ve škole robiti nesmí; tam tiše sedíc čilost vůle své musí mořiti, tam jen rozum jeho se cepuje.

Jinak Církev vedla si školy zakládajíc praktické (πραττω — pracuji.) Klášter založen býval na místě lidu prázdném; klášterníci půdu rovnali, odvodňovali, vylesňovali, kámen lámali, budovu svou i Boží stavěli, malovali, sochy vyřezávali, vytesávali: a zase psali knihy, opisovali, zpívali, řečnili; vědou se zabývali. Rozum i vůle jejich měly dosti oborů, aby energii osvědčovaly a tužily.

Velká část práce, kterou žáci škol klášterních konávali, ze škol všech jest vyhostěna na rodinu jsouc odkázána.

Církví nyní ve škole málo činiti možná a brání se jí, aby mládež nevedla k mravné činnosti, aby v mládeži nebudila energii mravné vůle. Církev, čemu učí theoreticky ve škole, prakticky koná v životě: ve škole mládež učí pravdám, které věřiti, a ctnostem, které provozovati má; a hned spolu a současně mládež vede k praktickému vykonávání své nauky theoretické. Děti zajisté Boha poznavše, hned Ho samy mají ctíti modlitbou, kterou samy konají zpěvem, kterému se učí a jím se veřejně ve chrámě před osadou produkují; mládež na průvodech Boha veřejně chválí a velebí. Toto výkonné náboženství budí energii vůle ve službě Svrchovaného.

Divno věru, že paedagogika realistická neuznává tohoto velice vydatného prostředku, jímž vůle mládeže tak mocně budí se k samočinnosti, obmezujíc náboženská cvičení na minimum, ano za břímě a jho školské spíše je považujíc než pružinu vychovatelskou, tak že mládež o službách Božích činnou býti neumějíc, nebyvši tomu naučena a k tomu navedena, pak se jimi ovšem nevzdělává, ba pohoršením bývá.

Na veřejné zkoušky — ať je kdo chce třeba parádními nazývá — nemohu zapomenouti. Zažil jsem je jako žák i učitel. Co tu bylo ruchu a snahy v mládeži školní; o těch zkouškách mládež byla sama činna; učitel mládeže činnost — energii — jen budil a řídil. Učitelstvo zkoušky ty zavrholo — mládež nemá příležitosti „veřejně“ osvědčiti, co „umí“.

Idealismus vychovatelský má zásadou nejvyšší: „Miluj Boha nade všecko a bližního jako sebe samého;“ realismus tihne k sobectví. Proto marně odmítá se výtku, že mládež nynější jest méně zvedena, než bývala za idealního vychovávání; vždyť nynější škola ani se o to nesnaží, aby mládež školní tou měrou povznesla mravně, kterou to činila škola stará konfessiijní; zamítá cíl i prostředky k němu vedoucí. Jest ovšem snadnější, jak již dovozeno bylo, látkou učebnou vzdělávati rozum, než prakticky cvičiti v dobrém vůli. Zkusil jsem to sám, počav na vinici Páně pracovati, že prvním rokem více jsem a snáze byl učitelem než vychovatelem, a veřejně prohlašuji, že učitelstvo proto jest proti škole konfessiijní, že by pak bylo nuceno více mládež vychovávat, než to musí činiti nyní; nynější zajisté inspekce více dbá vzdělání rozumu než vůle a citu.

Dokud poměry se nezmění, a ty se změnití musí dříve nebo později, jest na duchovenstvu, aby pokud možná nedostatky odstraňovalo. Mně staříčků a zkušený vikář často na srdce kladl: „Jen cit mládeže ve všem učení na mysli mějte; mládež zvykejte libovati si v dobrém, jemuž učíte, a nenáviděti zlého, jež před ní utajiti se nemůže. Cit více ve vůli působí než rozum, a vůle jest charakter člověka.“ — Přičiňujme se, abychom uměli působiti v cit, a umějíce působme; nadejde doba, kdy kollegové světšší s námi šlechtně závoditi budou ku své cti a mládeže na prospěch. (Pokračování.)

O trestu tělesném ve škole.

(Kulturní obrázek.)

Změnou školních zákonů bylo odstraněno úplně právo na tělesné potrestání dítky, tak že nyní většinou učitelé zůstává jen působení mravní, jež jest pochybné, protože cit některého žáka úplně buď vlivem domova aneb zlých soudruhů, jest otupen. Učitel stojí tu bezbranný a musí se za našich poměrů báti, aby, kdyby na žáka jen sáhl, nepřišel do přes příliš horlivých místních neb v okrese vycházejících plátek a snad i následkem toho do disciplinárního vyšetřování. Mnohý zajisté učitel v duchu si žádá, by byl ve staré škole a mohl žáka vyplatit.

Když se však počne mluvit o trestu tělesném, tu se hned strhne křik a hřmot, jen ne metlu do školy, byl by to krok nazpět do zatemnělého středověku, kde si pak podle všeho představují školu jako mučírnu, a učitele jako nějakého kata, jenž dítky na skřípec natahuje.

Nejsme nikterak přátely metly, protože se tato nejméně důstojně v ruce učitele vyjímá, docela děje-li se tak často, ale přece nelze mu zase upříti práva na metlu, neboť je-li on zástupcem rodičů, běře-li na sebe jejich povinnosti, musí mít i jejich práva a mezi ta patří i moudré trestání. Na moudrém trestání velmi mnoho záleží, třeba i budoucí charakter dítěte a právě tento tak důležitý prostředek paedagogický běře se učiteli úplně z rukou.

Když tedy tak mnoho se mluví o tom hrozném trestání ve středověku, jak to tam asi vypadalo? Nedávno obdržel jsem brožurku jednající o trestání ve středověku, která v tomto ohledu jest velmi poučnou.

Školy ve středověku byly několikere, klášterní a ty byly nejpůvodnější, pak farní, neboť již sněm cařihradský r. 681. rozkázal, aby duchovní správcové v osadách svých per villas et vicos, školy zakládali a dítky v nich vyučovali věcem potřebným. Později pak založeny tu a tam i školy městské.

Ve školách klášterních byli obyčejně vychovávaní ti, kdož se chtěli životu mnišskému věnovati (pueri oblati) však i mnozí jiní posílali syny své do klášterních škol na vychování. Jaká byla v těchto školách kázeň a methoda trestací, toho uvedu některé příklady.

Biskup Kostnický Salomo dí k dětem: „Když vás vyučuji, mám též právo trestati.“ To bylo ve středověku tak samozřejmou zásadou, že jí nalézáme ve všech školách a nikomu neupadlo učiteli toho práva upírati. Metla byla takřka žezlem, kterým vládl k potřebě své učitel ve škole. Nebylo mu to k hanbě, jak vidíme na památkách středověkých, neboť s metlou vyobrazují učitele na obrazích, pečetích školních i náhrobcích. Král Kunikbert Lombardský chtěje odměniti učitele Felixe za zásluhy, kterých si získal, dává mu mezi dary „baculum“, metlu zlatem a stříbrem ozdobenou. Učitel tedy ve středověku trestati směl a také trestal.

Nesmíme však mysliti, že nástroj, kterým se trestalo, byl snad hrozným. Byla to „virga“ metla, ferula levis, teres ex vimineis proutek tenký, kulatý (bez hran) vrbový. „Flagella“, totiž dýtek se vůbec u dítek neužívalo. Obojí srovnávalo se s písmem svatým, kde Šalomoun dí: „Neodjímej od pacholete kázně a budeš li je mrskati metlou, neumře.“ (Přisl. 23, 13.) A dále: „Bič na koně, ohlav na osla, a prut na hřbet nemoudrých.“ (Přisl. 26, 3.) Že by snad mládež v těchto školách bývala týrána hladem a nepřírozenými posty jest holou smyšlenkou našich vzácných přátel, kteří tak mnohou děsnou povídačku o středověku mají na svědomí.

Stůjž zde pro příklad popis tělesného trestu, kterého se dostávalo žáků jen v nejřidších případech. Hoch musil svléci roucho svrchní (cucullus a tunica), a jsa oblečen rouchem spodním, vlněným (camisia) přiléhajícím, byl trestán proutkem přes záda (virga in dorso). Podle velikosti přestupku byl trest buď soukromý aneb veřejný.

Jiným trestem tělesným byly tak zvané „plagae“, t. j. rány na dlaně, které se sice již r. 1044, však velmi zřídka připomínají.

Ruky na žáka učitel vložiti nesměl. Tolik znali již tehdy z hygieny, lékaři pak byli v každém klášteře. Mniši v Clugay měli v řádu svém školaím předpis: Ne tangat carnem eorum nunquam; nikdy nesmí se učitel rukou dotýkati žáků, chtěje je potrestati. Nunquam disciplinentur palma, pugno, calceo, nunquam percutiantur maxillae. Nesměl tedy žáka trestati učitel dlaní, pěstí, kopnutím nebo políčkem. Stalo-li se něco podobného, byl učitel pokárán, po případě přísně potrestán. Chrodegang, biskup v Metách, předpisuje, že každý, kdož by „cujuslibet laesionis maculam ingesserit, severissime correptus ab officio amoveatur. Měl tedy i místa zbaven býti, kdo by žákům nějak ublížil.

Rozumí se, že na školách klášterních dbáno i míry trestu. Úřady světské se obyčejně o trestání nestaraly, jen když hoch nebyl poraněn; tak i právo městské království českého z r. 1579 dí: „Na takové trestání (od učitelů) pokuty přísné se nevztahují, však trestání taková mírná býti mají, aby se k ublížení zdraví mládeže nevztahovala. *Castigatio enim lenis conceditur docentibus*. Dopouští se učitelům trestání, ale ne tyranské katování.“ I v německých právech nalezáme tresty jen na učitele, kteří dítky poranili.

Vysvítá tedy z toho, že počínání si učitelů nebylo nikterak barbarským, že stal-li se nějaký přehmat, který konečně i za dnů našich státí se může, nelze ho přičísti duchu času, nýbrž individualitě jednotlivých učitelů.

Doposud vypisovali jsme tresty tělesné. Nyní všimněme si tehdejších spisovatelů paedagogických, k čemu ti ohledně trestů tělesných radili. Domnívati se zajisté musíme, že spisů těchto osvědčených paedagogů užívali učitelové rádní ku svému vzdělání a jimi se též řídili. Na první pohled poznáváme, že to byli nejen výteční paedagogové, nýbrž i psychologové.

Již tehdy upozorňuje Vincenc z Bauvais, že při trestání třeba jest dbáti povahy žáků. On dí: „Jsou dítky, které příroda obdařila již schopností ku každé práci, jichž tedy není třeba mocí donucovati, nýbrž jen moudře vésti. Z ostatních někteří dají se ztěžka ovládati, protože v nich zloba jest vkořeněna, u těch i trestání málo pomáhá; jiní však jsou jen převrácení, protože nebyly z počátku dobře vedeni, jsou jako nezvedená hřibata, kterým se musí dáti uzda, musí se donucovati, musí se i proti vůli k dobrému naváděti. Při trestání však třeba vždy tří věcí dbáti. V á ž n o s t i, aby trest nebyl příliš nepatrným, m í r n o s t i, protože přílišná zlost škodí, a r o z v a h y, protože třeba dbáti míry, času i místa. Přísná vážnost sama stává se krutostí, mírnost pak změkčilostí a nedbalostí.“

Hlavně napomínají všichni středověcí paedagogové, že třeba dbáti zásady: „Lépe jest dobře a zajímavě učit a méně trestati než naopak.“ Příliš časté trestání bývá jen známkou nedostatečnosti učitele samého, jenž látku neumí dětem tak podati, jak toho dětský rozum a chápavost potřebují. Vědecké a methodické vzdělání učitele považováno za nejlepší ochranný prostředek proti trestání. Tak již Ratherius z Verony († 974) nazývá své *Compendium „spara dorsum“* ochránce zad, protože doufal, že v něm jasně obřízná pravidla syntaktická vysvětlil. Krásnou radu uděluje opat Vilibald rektoru Balderichu z Trevíru: „Tvou přítomností buďtež žáci na uzdě drženi; jistě zřídka naskytne se ti příležitost trestati, budeš-li si jich pilně a bedlivě hleděti.“

Zde pak nalezáme novou zásadu paedagogickou ve středověku vyslovenou. Bedlivý pozor na žactvo! Ten předejde mnohému trestu, mnohé kyselosti i mrzutosti. Proto ten přísný dozor, kterému podrobeni byli žáci ve školách klášterních. Nebylo to však zase žádné slídivé stíhání.

Jistě nemohl by jinak napsati žádný paedagog, než jak napsal slavný biskup Anselm z Canterbury. Tomu stěžoval si jistý opat, že dítky jeho, ač denně je trestá, přece méně umějí; on pak mu odpověděl: „Kdybys strom zasadil a jej ze všech stran ovázal a zabednil, tak že by ni větve své rozložiti a vyrůstati nemohl, měl bys z něj křivé dřevo neplodné a nevzhledné. Jednáš-li takto s dětmi, nedovolíš-li jim volně se proskočiti a projádríti, budou se obrátiti myšlenkami trudnými a snadno octnou se na scestí. z kterého je ustavičné rány a tresty nesvedou, nýbrž spíše je zatvrdí. Proto se srdce jejich neotevrou ani svatým citům důvěry a přátelství. Silná, vyvinutá duše uvidí v tomto ponižování jakýsi způsob zdokonalení, avšak duch slabý, dětský, musí se jen mírností, laskavostí a pravou láskou na cestu ctnosti uvést. Záleží-li ti, přidává světec, na blahu dítek ti svěřených, musíš si počínati jako umělec, jenž obraz ze stříbra a zlata, nejen tepáním, ale i mírným tlakem, ba i jemným hlazením vykouzluje.“

Ze všeho patrnó, že byli to dobří psychologové, kteří tato napomenutí napsali, kteří znali povahu lidskou i dětskou dokonale, protože se každodenně v poznání i přemáhání sebe cvičili.

Dalším vzorem, na kterém se mohlo učitelstvo středověké zdokonalovati, učiteli, byli mnozí vzorní učitelé sami. Poslechněme jen, co Othlo, učitel v Řezně, sám o sobě doznává. Praví, že rozpustilého žáka před ostatními příliš tvrdými a urážlivými slovy pokáral. Chlapec byl zaražen. To způsobilo horlivému učiteli mnoho starostí, tak že několik nocí nespál, přemýšleje, jak by měl chybu svou napravit. Co měl učiniti? Žáka odprostiti nemohl, tím by byl zadal své vážnosti, nevšímati si žáka toho vůbec, to přičilo se úřadu jeho vychovatelskému. Po dlouhé, vroucí modlitbě dostalo se mu pomoci. Žák ten pomohl mu sám. Přišel k němu, prosil za odpuštění, jen prosil, aby ho nikdy již s takovou přísností nekáral. „Od té chvíle,“ dí Othlo, „přestal smutek, a po celý život nedal jsem se zlostí strhnouti k zneužití trestu.“

Z malého obrázku toho lze poznati, jak ve středověku ve školách přísnost snoubena byla s mírností. Uváděl jsem příklady z první části středověku, z nichž pak můžeme se domyslit, odkud asi také Komenský mnohé své vznešené nauky čerpal.

Tak může prospěti dle mého mínění i podnes dítku jen přísnost spojená s mírností. Kde odnímají se učitelé prostředky, aby přísnosti své dodal důrazu, jest to stav škodlivý dítku i učiteli, učitel jest ve svém přetěžkém díle ochromen, autorita jeho oslabena, dítko pak neznajíc pravé kázně, odrůstá poslušnosti a pustne mnohdy jen vinou nepřírozených poměrů těchto.

Právo trestati jistě jest úkolem důležitým, ku kterému učitel jen s rozvahou přistupovati bude. Důležitost toho vyjadřuje Rathenius z Verony těmito slovy: „Jsi-li učitelem, nezapomínej, že místo Boha samého u žáků svých zastupuješ, jenž miluje ty, které tresce a dříve napomíná, kárá a hrozí, nežli tresce.“

Vždy musí se děti trestání jen z lásky, nikdy z uraženého sobectví aneb s rozhorčením. Pamatuj si, že soudci všehomíra budeš počet klásti z vladarství svého, též z užívání trestu, a střež se, abys snad neobdržel přísnějšího trestu, nežli žáci tvoji zasloužili.“

Liga + 23.

* * *

Dodatkem k tomuto pojednání * připojujeme úryvek z listu, jež psal Pestalozzi příteli Morellovi, jenž měl syna v ústavu Pestalozzím řízeném. List jest datován 8. února 1808. a zní, pominem-li věci sem nepatřící, podstatně takto: „Souhlasím s Vámi! Bití jest vůbec prostředek výchovy nedůstojný a nejprvnější naší povinností a nejlepším cvičením v našem stavu jest, při chybách dítěte nepodati se žádné vášnivosti. Není mi též známo, že by si Váš chlapec v této příčině mohl stěžovati. Já jsem rozhodně proti bití cizího dítěte vychovatelem cizím, ne tak proti podobnému trestu se strany otce a matky. Jsou případy, kde tresty tělesné nejlepším jsou ovšem prostředkem, ale aby jistě prospěly, musí vycházeti ze srdce otcova a matčina, a vychovatel, jenž dovede se žákem jednati a smýšleti jako opravdový otec a matka, měl by ovšem míti právo v určitých a toho žádajících případech trestati jako otec a matka. Jelikož však tato věc s jiné strany má své obtíže, a jelikož není dáno všechněm těm, kdož se k vychovávání a vyučování výborně hodí, aby obzvláště v letech mladších dovedli si osvojiti tohoto otcovského a mateřského ducha v míře dokonalé a jelikož by se snadno mohlo státi, že by učitel znelbíbil se rodičům, kteří v této příčině jinak smýšlejí, proto jsme vůbec v našem ústavu všechny tresty tělesné zapověděli a jest vůbec známo, jak se u nás s dětmi šetrně zachází.... Všecky druhy trestů jsou u nás řídké.... Pravda jest, že při tak nestejných chovaucích nezřídka se musí vyskytnouti případ, kdy jest učitel k politování, že ani některých hochů zkažených nikterak nesmí tělesně trestati. Ich habe desnachen in den seltenen Fällen, wo solche Strafen entschieden gut sind, und ich das Vertrauen der Eltern unbedingt genieße, solche mir selber vorbehalten. (Freie paed. Blätter. Nr. 9, 1891.) (R.)

Jak a čemu křesťanskou mládež navykati?

(Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec.)

(Pokračování.)

II. Občanské ctnosti.

I. Vší mavost. Ta záleží v tom, že člověk vědom si je dojmů, jež na něho věci působí. Té musíme také navykáním cvičiti. Navykáuf děj se pravidelným a důsledným přidržováním dítek k tomu, čemu navyknouti mají. K cvikům hledejme příležitosti, která není skrbivá. U malých začítí dlužno hned, u větších předcházet případné poučení.

I všímavost má sama v sobě již sílu vychovatelskou. Vždyť všímavý člověk věci důkladně poznává; chápe, co k němu hlasem svědomí, přírody a řízením osudův lidských Bůh mluví a rovněž i víra v moudrost a všemohoucnost Boží se v něm upevňuje. Všímavý uvaruje se mnohých pošetilostí, úrazů a nepříjemností; učí se znáti sebe, své náchylnosti a síly, a proto třeba všímavosti záhy navykati.

Zvědavé dítě otáčí se po každé věci nové, neznámé. Oko jeho tisíce věcí vidá, ucho neméně slýchá; ale tyto předměty bývají jako pestré obrazy, okolo něho letící, jež po sobě žádné stopy nezůstávají. Duše dětská, tak tékavá, nemá času u nich prodletí.

Vší mavosti se dítko za několikráté nenaučí, nýbrž musí tomu dlouho navykati. Za tou příčinou zaučujme dítky, aby si všeho v sobě i kolem sebe všímaly. Rozebírej věc neb událost, její částky, barvu, rozmanité stránky. Rozmanití tvorové na zemi, v rostlinstvu, v živočišstvu, osudy bližních k takovým cvičením dobře poslouží. Také by nebylo od místa upozorniti dítky na ty nespočetné zástupy mužů, žen i dítek při průvodech o křížových dnech. Ony je sice vidí, modlitby jejich slyší, samy jim obcují — ale mnohdy zcela málo, po většině pak ničeho o účelu průvodů těch nevědí. Neopomeňme tedy předem při každé takové příležitosti dítkám připamatovati: Jako dítko rozhněvaného otce svého za odpuštění a prominutí trestu prosí, tak i my všickni společného Otce svého nebeského prositi musíme, aby nepravosti naše prominul a dle zasloužení nás netrestal, nás zase na milost přijal.

Jako za péči a starost rodičů dítky povinny jsou děkovati, tak i my všickni děkovati musíme Otci svému nebeskému, který o nás láskou opravdu otcovskou se stará, nás ve zdraví zachovává, nás chrání a opatruje. Proto my — dítky Boží — Pána a Otce svého veleblíme a díky Mu vzdáváme. — Dítko hodné a mravné otce svého za všechno upřímně prosí. Podobně činiti musíme i my, chtěje od Boha, dárce všeho dobra, něco si vyprositi. A prosba naše musí býti vřelá, ze hloubi pokorného srdce jdoucí. —

Takovýmito občasnými připomenutími v mládeži vzbudíme pravou a upjatou všímavost a docílíme jistě toho, že mládež nebude k podobným pozvátným úkonům a obřadům tak nezapnou a lhostejnou, jak to někdy při těch průvodech zrovna do očí bije.

Dílem v náhradu za skutečné všímání dílem jako jeho pokračování a doplnění pěstujeme ve škole čtení k tomu způsobných knih. Ale musí to býti četba zároveň mravná, aby dílo naše pracně zbudované se zase nesesulo — o čemž, dá-li Bůh, pojednáme co nejdříve v jiné stati.

2. Čistotnost. „Jen v zdravém těle zdravá duše“, říkali staří Řekové. Totéž snad říci možno i o čistotě — tedy „čistá duše v čistém těle.“ Leč čistota ta musí zřejmě býti předem a hlavně na mravech a skutcích chovance. Že však vychovatel obíráti se musí s duší i tělem chovancovým, aby to i ono ladně se uzpůsobilo a řádného člověka tvořilo, tož přiblížeti musíme k oběma zároveň.

Buďtež tedy dítky přivykány čistotnosti ve všem svém zevnějšku, na těle, v obleku, v učivu. A byť i nebyla vždycky „čistota půl zdraví“, byť i nesvědčil vždycky čistý zevnějšek o vnitřní nevinnosti, jest již proto dbáti čistotnosti, že ozbrojuje duši přepevným brněním, o které se šípy nečistoty marně odrážejí a v nivec rozpadávají. Dítě, které si rádo hraje v blátě a kaluži, nejen že pokálí a zničí oděv, ale ono trápí ošklivost před špinou tělesnou a potom arci i duševní. Aby dítky čistotnosti navykaly, nechť vidí ji ve všem doma i ve škole. Žáci pak sami ať jsou čisti v každém ohledu. Nečisté aneb nějakou vyraženinou obtížené dítky buďte hned domů poslány a rodiče na to upozorněni. Takovýmto zdvořilým rodičů upozorněním se oni dovtipí svých povinností a věc se po dobrém napraví. Tato v celém zevnějšku pěstěná a pohledávaná čistota zvolna a zcela přirozeně vejde i do myšlení, žádání a vůbec do celé duše chovancovy. K sesílení téže vyberejme více článků k tomu směřujících, předvádějme vzory čistotnosti, zvláště duševní. Hojnost vzorů těch najdeme v písmě svatém. Zvykne-li dítě čistotnosti ve škole, zůstane mu jako vzácný a drahý klenot pro celou jeho budoucnost.

3. Správnost. „Pomni, člověče, že jest ti jednou předstoupiti před soudnou stolicí Páně a tu účet klásti ze všeho jednání tvého, z každého kroku — ba z každého slova tvého. Jest život tvůj ve všem tak správný, abys beze strachu předstoupiti a říci mohl: „Hle, tu stojí služebník Tvůj, ó Pane, a skutkové jeho spravedliví provázejí ho, aby mu milosti Tvé zjednali?“ Kéž by lidé více posledních věcí pamětlivi byli a ve všem správností se řídili! Kdo jest správným vůči svým bližním a sobě, ten zajisté správným bude i vůči Pánu a Tvůrci svému. Jeť mu správnost heslem životním. Pročež i správnosti mládež hned od prvopočátku navykati dlužno.

Správným zoveme toho, kdo ve všem svém díle moudrého pořádku si hledí, vše v čas koná a tak, jak to býti má. Správnost ve všem je člověku k duhu, ušetřuje útrat, mrzutostí a nedorozumění. Ve škole je nezbytnou. Podávejte mládeži ryzí moudrost, nemáte-li však v díle svém pořádku, žádné jistoty ani důkladnosti se nedoděláte. Bez správnosti se dílo vychovatelské nezdaří.

Má-li se tedy u mládeže správnosti dosáti, budiž shledávána předem na osobách vychovatelských. Ty buďtež ve všem svém konání správný; rovněž i doba vyučování, látka učebná, pořádek ve třídě, docházka do školy a vůbec vše. Správnost ta se vztahuje i na úkoly, kázeň školní, mravnost žactva a na chování dítek i mimo školu. Správnost tu utvrzují školní pravidla, úřední nařízení. Nebudiž trpěno, aby nerozumní rodičové správnost tu podrývali, jak se často tím stává, když tací „opičí láskou“ spítí rodičové nedají dítkám svým na jaře do kostela neb na průvody jíti „aby se nenastudily.“ Toť jsou liché a nemístné námitky, kterých si škola nemůže a nesmí všímati. Úřední nařízení i církevní velí, že dítky od 1. května do posledního října do kostela choditi mají, jakož i zúčastniti se za dozoru učitelského sboru prosebných průvodů a jiných toho druhu obřadů. To jest vodítkem školy a nikoli libovůle choulostivců.

V příčině správnosti musíme při začátečnických často nařízeních opakovati; u větších bylo by to zbytečno. A bude-li mládež po celou dobu 6—8 let ve škole správnosti navykati, zůstane jí správnost pro celý život skvělým podílem a hnusiti se jí bude všeliká nesprávnost. Takovým způsobem vychováme pokolení nové, které za příkladem svého vznešeného Pána a učitele jednati bude, držíc se zásady Jím samým vyslovené: „Dávejte, co jest císařovo císaři, co jest Božího Bohu! —

* * *

Správnost jest velikým činitelem ve výchově. Plynou ze správnosti v jednání povinnosti pro jednoho každého, jež jsou: 1. povinnosti k Bohu, 2. povinnosti k sobě samému, 3. povinnosti ku bližnímu.

Povinnosti tyto jsou obsaženy jak v desateru Božích přikázání, tak i v přikázání lásky. Nechceme tudíž šířiti o tom slov. Jen o povinnosti k sobě

samým poučme náležitě dítky, že ta sebeláska nesmí zabíhati do krajností. Jest nutná starost o sebezachování a o budoucnost. I tu však budiž hleděno nejprve duše a života věčného dle slov Spasitelových:

„Hledejte nejprve království Božího a ostatní vše bude vám přidáno.“ — Z této starosti o život věčný plyne láska a úcta ku Bohu a pokorná oddanost a poslušnost ku Tvůrci — Živiteli a Zachovateli našemu. (Dokončení).

Máme-li dítky obecných škol voditi ku sv. přijímání v neděli či všedního dne?

Pojednává V. B.

Obyčejná praxe jak v městech tak na venkově bývá dítky zpovídati i jim Tělo Páně podávati všedního dne — a tu věnuje k tomu účelu školní zákon ku sv. zpovědi půl a ku svatému přijímání též půl dne prázdná. To bývá — nechci říci — první, ale ne poslední příčina, proč naše mládež z pravidla všedního dne k sv. svátostem se vodívá. Než tu naskytá se otázka pro vychovatele velice vážná: Může příprava dítek a nálada jejich mladých myslí všedního dne býti tak důstojna a tak slavnostní jako dne svátečního? Uvažujme a sice vezměme, abychom přišli bez mnoho mluvení k žádoucímu cíli, věc, o niž tu běží, hned se stanoviska praktického.

Farář N. má ve své osadě trojtřídní školu, a aby ty „velké“, rozuměj dospělé povzbudil, ustanoví dítky ze třetí, případně s několika z druhé třídy hned po první neděli postní ku sv. svátostem; ve středu odpoledne vezme domácí a ve čtvrtek přespolní. Pan učitel formaliter se otáže, bude-li třeba jeho dozoru; ne-li, že by rád odplatil dávno slibovanou návštěvu tomu tam neb onam.

Toť se rozumí, že pan farář se vši kollegialitou ho propustí a na své „Vos ego!“ se spolehne.

Ve středu to po obědě jde jakž takž — ale ve čtvrtek!

V osm hodin se ptá kostelník: „Prosím mám zazvonit?“

„Až budu s dětmi hotov!“

Ve škole již přespolní dítky — ku cti a chvále jich rodičů i jich přirozené piety to pravím — hezky sedí a ve svých knížečkách se modlí, mnohý ještě má urosenou tvářičku, snad lítostí? Ó kéž lítostí nadpřirozenou! Ale v devět hodin zmáhá se již dítek nezpovídaných nepokoj, v deset hodin dokonce bzučí to jak v úlu, a jsou-li tam ještě déle, jest sebraná mysl ta tam.

Konečně o půl jedenácté oddechne si farář a kostelník zazvoní; v kostele však není nikoho a tak jdou dítky v páru do p r á z d n é h o kostela. Sednou si výminečně do prázduých lavic, a vidouce kněze katechetu obráceného k oltáři, dají se do svého štěbotu, jako by seděly v lavicích školních. Štěstí, je-li tam přece na dohled někdo z rozumných, aneb modlí-li se s nimi. učitel. Není-li tam však nikoho, může se státi, co se stalo r. 1879. v jistém městě v Čechách, že když katecheta-kněz podával, půl třídy uteklo za jedním nezdarou hned po sv. přijímání pobočními dveřmi ven.

Jaký byl užitek z takového sv. přijímání pro dítky? jaký pro jejich rodiče? Na rodičích nelze přece žádati, aby všedního dne do chrámu Páně přišli, zvlášť když neví se v kolik hodin bude sv. přijímání.

Poslyšme nyní, jakou praxi má v příčině této jistý farář venkovský. Píšeť sám takto:

„Mám (jsa tak šťasten) až posud jen dvě třídy. Hledím, aby v druhé třídě všichni byli schopni přistoupení k stolu Páně. První sv. přijímání mívají dítky (obyčejně 24) na bílou neděli. V sobotu po mši sv. je vyzpovídám a to

buď ve škole, anebo je-li už trochu tepleji, v kostele. Pak vždy v pátek po náboženské hodině ustanovím tři chlapce a tři děvčata (obyčejně se hlásávají sami), a těm řeknu, aby se na zítra připravili ke svaté zpovědi, odprosili rodiče, učitele atd., v sobotu odpoledne je vyzpovídám, a mám pak neděli jak neděli komunikanty, když ne dospělé — aspoň dítky. Rodiče dítek, jež přišly právě na řadu, jsou svědky, kolikrát se slzami v očích přijímání svých dítek, a není mi třeba doprošovati se řídícího, aby oznámil den sv. zpovědi a sv. přijímání p. inspektorovi. Během roku se vystřídají všichni žáci a žákyně tři až čtyřikrát.“

To tuším, mluví s dostatek, abychom dítky vodili v neděli ku sv. přijímání nejen po prvé, ale kdykoliv jdou ku sv. zpovědi. Největší pak prospěch z této praxe jest, že dítky jdouce vždy v menším počtu a často dobrovolně k sv. svátostem, naučí se pozvolna samostatně choditi ku sv. zpovědi.

Tím pak, že se zpověď jednoho a svaté přijímání druhého dne koná, naučí se choditi k sv. zpovědi též i jiného dne než téhož, kdy jde se ku sv. přijímání, což jest ceteris paribus lepší.

P o z n á m k a. V katechismu stojí: „Den sv. přijímání máme za den sváteční považovati . . . a možno-li, i odpoledne Ježíše Krista v chrámu Páně navštívit . . .“ atd.

Ptám se, jest to možno všedního dne, když obyčejně farní chrámy na venkově jsou zavřeny? Naopak v neděli děti jsou takřka nuceny, aby šly na odpolední služby Boží.

V y c h o v a t e l n a O l i v o v ý c h.

Napsal Karel Kamenář.

Nejvýš zarmucujícím zjevem doby naší, kterou tak rádi nazýváme dobou „osvícenou“, jest úpadek mravnosti mezi mládeží, prozrazující se nad pochybnost nápadným vzrůstem počtu dětí žebravých a toulavých, spustlých a zločinných. Není zjev ten osamělým zjevem užší společnosti naší, — „u národů nejpokročilejších ve vzdělanosti, u prostřed zázraků, které genius vědy, genius pokroku lidského vykonal, a na vzdor vší péči, věnované školství, objevuje se týž úkaz žalostný.“ *) Doznáváme též, že společnost lidská měla vždy co činiti s dětmi zkaženými a zločinnými, než právě děsný vzrůst počtu této mládeže jest známkou a skvrnou doby nové. Pouhým konstatováním smutného toho faktu, aniž popíráním téhož nic se ovšem na věci nenapraví. Naší společenskou i národní povinností a potřebou jest hledati a ukázati prostředky, kterými by se pomoci dalo.

„Problém opuštěného a mravně zanedbaného dětství jest bez odporu důležitou částkou otázky socialní“, jejíž vždy bouřlivěji se dmoucí vlny na společnost naši dorážejí. Obě otázky netrpí dlouhého odkladu, volají po rozhodnutí brzkém a úplném.

Kořen znemravnělosti nejen mládeže, ale celé společnosti spočívá v zanedbaném a špatném výchování, proto pomoc hledati nemůžeme jinde než v řádné výchově všech dítek. „Dobrý národ jest jen z hodných dítek“ již před lety napsal Vacek-Kamenický. Faktorů vychovatelských jest sice několik a důležitost žádného z nich nelze popírati, avšak činitelem u výchově nejmocnějším, ničím nenahraditelným, jest r o d i n a. Pouze povznášením rodin povznese se veřejná mravnost a přispěje se ku zdárnému rozvoji národa, jak nás o tom dějiny poučují a i zkušenost vlastní nás přesvědčuje. Národové, kteří vedli spořádaný život rodinný (jako židé), odolali všem bouřím, na ně

*) Červinková-Riegrova: „Ochrana chudé v opuštěné mládeže,“ z kteréhož spisu i dále vděčně čerpáno.

doléhajícím a povznesli se na vysoký stupeň slávy i moci. „Zdravá rodina jest nejpevnějším základem vývoje veřejné mravnosti a spokojenosti, úhelným kamenem rozkvětu společnosti i států. *)

Neblahé poměry společenské rozrušily život rodinný, setřely s něho pel posvátnosti, učinily otce i matku otrokem práce, a vyrvaly i dítě z lůna rodiny, aby je učinily předmětem kořisti. Nutno tedy předem rodinám poskytnouti možnost děti vychovávat, což se docílí odstraňováním bídy, omezením práce žen atd. „Bída a hlad má v zápětí úpadek nejen tělesný, nýbrž i duševní.“ Zvláště ochrana matek jest neodkladnou potřebou. „Matka jest duší rodiny, základem štěstí rodinného.“ „Vychování člověka ukončuje se obyčejně v prvních šesti letech, ještě na klíně matčině.“ V rodinách chudých ponechány bývají děti samy sobě, bez ochrany i dohledu. „Povalují se po ulici a ssají s její špinou a blátem i její surovost (Schwarz). V chudých bytech stýkají se s lidmi mravně zkaženými; vidí a slyší, co by viděti a slyšeti nikdy neměly. Ve „Svépomoci“ čteme: „Děti rády napodobují osoby, s kterými žijí a mimoděk osvojují si dobré i špatné jejich vlastnosti. Domácnost jest křišťál společnosti lidské a samé jádro národního charakteru, z toho pramene, ať již je čirý nebo zkalený, vyplývají zvyky, spůsoby a zásady, dle nichž se řídí život veřejný i soukromý.“ — Vizme jen několik čísel ze statistiky bídy, jak je uvádí Adámek dle pramenů zajisté spolehlivých. R. 1861 bylo v Rakousku 1,010 000 chudých, mezi nimi 250.000 žebráků, a sice: v Čechách 83.000, na Moravě a ve Slezsku 45.000. Od té doby se poměry sotva k lepšímu obrátily. —

V jiných rodinách zámožnějších i zámožných, vadí mnohdy výchově řádné neschopnost k úřadu takovému, lehkovážnost a nedbalost u jeho konání, spočívající často v tom, že rodiny nejsou si vědomy své povinnosti. Naše dívky i z kruhů „nejlepších“, vcházejí v manželství a stávají se matkami, aniž by byly o vychovatelství kdy slyšely. A přece je paedagogika vědou i uměním, kterému nutno se učit jako každému jinému umění. Pravda, tu a tam se poměry lepší, ale celkem vychování dítek potřebuje mnohým důkladných změn. Pak by snad vznešené dámy uznaly, že ozdobou nejlepší jsou jim řádně vychované dívky, pak by je nesvěřovaly osobám cizím, placeným, o jichž morálním stavu se ani nepřesvědčí.

Nejhůře daří se vychování v rodinách opilců, tuláků, zločinců a jiných spustlých lidí. „Jsou rodiny, v nichž zločin přímo zdomácněl, v nichž je vzduch tak otráven, že dítě již od maličkosti zločinnosti uvyká. V takových rodinách nemůže býti dítě vůbec mravně vzděláváno a vychováno.“ Slova ta pronesl státní návladní na říšském sněmu německém, ale hodí se dobře i na poměry jinde panující. „Mládež taková, nepřilne ku řádné pravidelné práci a rozmnožuje toliko pluky žebravých tuláků a nejhorších zločinců, účinkujíc též příkladem svým zhoubně a nakažlivě.“ (Adámek). Alkoholik věnuje málo neb žádnou péči na vychování dítek. Statistika dokazuje, že mezi 600 dětmi vězením trestanými, pocházelo 490 z rodičů pijáků.“ (Dr. Reinsberg.) O rozšíření moru kořalečnického tato data nejlépe svědčí. V celé říši r. 1882 spotřebováno 1,320.862. hl. lihovin. Na 1 obyvatele připadlo průměrné 31.54 litrů kořalky (o 6.64 litrů více než r. 1865). V některých rodinách podává se kořalka i dětem, ano i nemluvňatům! Gladstone uznal, že zhouba kořalečnického moru jest větší války a hladu.“ — Za tuláctví trestáno bylo r. 1880 v naší polovici říše 60.741 osob, z něhož na Čechy 18.328, na Moravu a Slezsko 10.257 osob připadá; přírůstek od r. 1874 do 1880 činil v Čechách 56%, na Moravě 28.6%, ve Slezsku 77.9%. V policejním obvodu pražském jest 8.000 tuláků a 2.600 tulaček. — Za zločiny odsouzeno bylo (r. 1883) v Rakousku 30.359 osob (4477 žen). Kolik z nich bylo otcí a matkami rodin, kolik dětí zbaveno svých, ovšem nehodných, živitelů, nemůžeme udati. —

*) Adámek: Z naší doby díl III. Z díla toho vážená též data statistická a mnohé citáty.

Stát náš podobně jako státy jiné, vydal již r. 1811 zákon, kterým má dítě býti oproti nehodným svým rodičům chráněno, avšak vizme, jak daleko se účeli tomu vyhovuje. Dle §§ 176., 177. a 178. řečeného zákona pozbývá otec, který by děti svých neživil a vychování jich naprosto zanedbával, na vždy moci otcovské. Nejen d i t ě (!) samo, nýbrž každý, zvláště příbuzní, mají právo na soudu pomoci žádati, když otec moci své zle užívá, dítěti v právech jeho ubližuje, aneb povinností s mocí otcovskou spojených, nekoná. Soud to má vyšetřiti a dle okolností opatření učiniti. Jaké má toto opatření býti, zákon blíže nenaznačuje. Jde-li o dítě z rodiny zámožnější, ovšem může soudce naříditi, aby bylo dáno na útraty rodičů do rodiny jiné, ale po většině jde o děti rodičů chudých, v kterémž případě by náklad na vychování měla převzít obec domovská, která mnohdy svého příslušníka ani nezná a jinak jest břemeny dosti obtížena. (Červinková-Riegrova). Dosud dávány byly děti takové v nemnohých případech, jež soudu k vědomosti došly, do — káznice! Ta měla jim nahraditi vychování rodinné! Nyní mohou býti svěřeny zemské polepšovně v Kostomlatech u Teplic (v Čechách), kde je místa pro 100 mladistvých korrigendů. Ovšem slouží ústav ten předem mladým zločincům a káráncům do 18 let; v něm „doplniti se má, co škola z rozličných příčin učiniti nemohla a co špatná společnost pokazila.“ (Kousal).

Jiným mocným zřídlem znemravnělé mládeže jsou děti nemanželské, zvláště nalezcenci. „Veliká jest bída těch maličkých, které vyslány byly na svět bezbranné a neopatřené, když ta lodička otcovské a mateřské lasky, na které měly na moře světa vyplouti — pod nimi se stroskotá“ (Červinková-Riegrova). R 1882 narodilo se v Rakousku (bez Uherska) 873.522 dítek, z nichž bylo 152.785 dítek nemanželských, 49.171 nalezcenců. Jedno dítě nemanželské připadá dle Hausnera v celé polovině říše na 8.5 (= 10.5% všech novorozenců), v Čechách na 5.35 (= 15.75%), na Moravě na 5.9 (= 14.5%), ve Slezsku na 6 (= 14.3%) dítek manželských. „Přibývání dítek nemanželských jest především známkou vzrůstajících obtíží zakládání řádné rodinné domácnosti, jakož i důkazem mravní sešlosti lidu; jest netoliko z n á m k o u, nýbrž i p ř í č i n o u mravního klesání, protože dítky nemanželské obyčejně jsou špatně vychovány.“ (Roscher). K přijetí a ošetřování dětí nemanželských určeny jsou porodnice a nalezišce. Pražský nalezišce jest vlastně nemocnicí pro novorozence, neboť se v něm ošetřují jen slabé a neduživé dítky, z porodnice přijaté, načež se odevzdávají za malou odměnu přihlašivším se ženám, jež se prokázati mohou vysvědčením zachovalosti a podrobí se lékařské prohlídce. Do jakých poměrů se dítě dostane, koná-li pěstounka svou povinnost, o to se nikdo nestará. Když dosáhne šestého roku svého věku, odevzdá se obci domovské, ač nepřijme-li je matka nebo příbuzní, anebo nepodrželi-li si je dosavadní pěstouni, což se též někdy stává. Divme se, že při tomto způsobu opatrování a vychování, mezi nalezcenci panuje děsná úmrtnost, že stížení bývají neduhy a nemocmi a že tak mnozí již záhy překročí práh žalářní, kam v pravidelných obdobích se vracívají. „Čtvrtina žen v porodnici slehauvších, sama se kdysi v tomto domě narodila, a jest naděje, že po čase uvidíme tu i vnučky.“ V zemích koruny české byly roku 1883 tři nalezišce, v nichž ošetřováno bylo 10.182 nalezcenců, z těch 7.123 mimo ústavy. (Celkový náklad byl 370.569 zl.).

Konečně budiž nám dovoleno zmíniti se o osudu sirotek, zvláště chudých. Zákon odkazuje je na milost (i nemilost) obcí domovských, jež po většině povinnost svou zanedbávají, zapomínajíce, že z těchto ubohých tvorů jejich vinou vyrůstá spustlá mládež. V zimě v létě obchází siroteček v chudých hadříčkách dům od domu, pojídá slzami smáčený chléb nevládně mu pohozený, nemá mnohdy místa, kde by se před mrazem a deštěm ukryl, slyší všude jen drsná slova, není od nikoho milován, ale sám též nikoho nemiluje. Otupí, naplní srdce záští ke všemu lidstvu, klesá vždy hlouběji, až první přestupek zákona mu otevře dvěře žaláře, kde najde aspoň teplo a potravu. Někdy ujme se citelnější člověk opuštěného děcka, ale že přece často děje se

to, co jsme výše stručně načrtli, každý z vlastní zkušenosti uzná. Nebyla by ta částka, jež stojí zločinec, stačila na řádné vychování? — Několik našich sirotčinců, omezujících po většině přístup sirotkům na užší kruhy (hlavně obce), nestačí naprosto; vedle toho obyčejně propouští se sirotci z ústavu, jakmile dosáhli jistého věku, aniž by potom kdo se o osud jejich staral. Jest vůbec jejich „osud ponechán náhodě jako dětí opuštěných a nalezců.“ Na půl cestě zastavila dobročinnost svoje dílo, mnohdy tím celé ničíc. Nevíme, kolik sirotků u nás jest, ani o kolik jinak jest postaráno, ale veřejných i soukromných sirotčinců bylo r. 1883 v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 30, v kterých ošetřováno bylo 1148 dítek (520 děvčat). Na Čechy z toho počtu připadá 21 sirotčinců s 808 dětmi. V Dol. Rakousích, jež mají o polovinu obyvatelstva méně než Čechy, chováno bylo v sirotčincích 2094 dětí, jediný kanton Bernský (ve Švýcarsku) poskytoval ochrany a ošetření 1178, kanton Luzernský 1115 dítkám opuštěným a osiřelým. Také u porovnání s jinými zeměmi patrna jest opožděnost naše v tomto oboru filantropie.

Všechny tuto vyjmenované (i jiné, o nichž se nezmiňujeme) prameny znemravnělé mládeže, splývající v jediný kalný tok, tvoří řeku vždy mocnější, jež břehy společnosti lidské podemílá a v nečisté své vlny smývá. Přítal ten zastavíme pouze tím, zničme-li jeho zřídla. A tu jsme opět tam, odkud jsme vyšli.

(Pokračování.)

Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování.

(Pokračování).

II. Rodičů mnohých nedostatečné vědomosti vychovatelské.

Nejdražším klenotem rodičů jsou zajisté dítky Bohem jim svěřené. Čtvrté přikázání Boží seznamuje nás s povinnostmi, které mají děti k rodičům a rodiče k dítkám. Mají rodiče dítky své milovati, o jejich časně i věčné blaho se starati. Péči a láskou touto má býti člověk povznesen ze tvora nerozumného na bytost s pevnou vůlí nakloněnou k dobrému, s rozumem bystrým, jasným, jenž potvrzuje pravost žádostí vůle.

Že rodiče dítkám svým věnují péči neodváží se nikdo upírati; ale péče ta se jeví velmi rozdílně. Aby pak věnovati mohli rodiče péči svou dítkám, nesmí jim scházeti cit lásky. Láska pak vzniká představami o dokonalosti toho kterého předmětu. A u rodičů? Rodiče vidí v dítkách svých obraz svůj, cítí v nich obíhati vlastní svou krev, pro budoucnost pak vidí v nich svou oporu. Každý, ať chudý či bohatý, pohlíží se stejnou pýchou a láskou ku dítku svému a láska tato stává se bohužel mnohdy až slepou.

Rodiče tací nevidí v dítkách svých pranic zlého, jenom vše dobré a s tímto svým míněním se před nimi netají, ve všem jim povolují, při všem je nechávají, pro lásku nevidouce chyb na svých svěřencích.

Zde není nemístným tázati se: „Jest dobro neb zlo hned od narození v dítěti?“ Lidé stojící mimo půdu křesťanskou odpovídají k otázce této rozličně; jedni z nich tvrdí, že lidská přirozenost zcela jest dobrá a neporušená a co se u člověka jeví zlého, tím že není vinen on, nýbrž společnost, v které jest mu žiti; jak však zlo mohlo, když každý jednotlivec sama jest dobrota, vniknouti ve společnost, to vyložiti zapomínají. Jiní opět tvrdí, že lidská přirozenost zcela jest zkažena a všecko, čehož sama jest příčinou a původem, že jest rovněž zlo. Pravdou však není jedno ani druhé. Na dobré cestě k ní jest Žofie Podlipská, když v díle: „Není či jest“ takto píše: „Símě d o b r a jest ve tvorstvu od prvopočátku;“ a jinde dří: „Později přicházejí také pudy

zlé na řadu a přerůstají často dobro. Malý andílek stává se často diblíkem, nezkraceným divůčkem; ale opět odkládá dítě dobře vychované zlé ty pudy a návyky, učí se opanovati je“ Tedy jeň dítě dobře vychované přemáhá zlé pudy a odkládá zlé návyky. Jiní opětně mají za to, že srdce dítěte jest, jak se říkává, tabula rasa, a že se stane zcela takovým, jakým je učiní vychovatel. Ani to však není pravda. Přirozenost lidská jest sice jakožto dílo boží sama v sobě dobrá, ale hned na počátku vnikla do ní porušenost, kteráž jest příčinou mnoha zlého, jež se často počíná jeviti již u dítěte. Má-li tudíž z dítěte býti řádný, dokonalý člověk, jest mu třeba řádného výchování. V řadě nejprvnější mají rodičové svatou povinnost, aby výbuchy nekročených pudů uváděli na pravou míru a to chráněním před vznikem, a po vzniku poučením o škodlivosti pudů oněch, o hříšnosti, jakáž v tom spočívá, když jim člověk povoluje neb nedá li se jinak — trestem. Přísloví česká praví: Nejen zploditi, ale také voditi. Není to láska život toliko člověku dáti, ale také péči míti třeba o jeho výchování. Lépe děti nemíti, než nezbedné je vychovati. Kam strom ohýbáš, tam roste. Čím milejší syn, tím větší metlu viň. Kdo odpouští metle, nenávidí syna svého. Kdo kárá, ten miluje.

Dítě, které záhy není v kázni drženo, později asi sotva se udrží, neboť kázeň připadá mu jako železné okovy, které na všech stranách tlačí, sundati však je — nemožno.

A že dítě, zvláště rodičů venkovských, prací se zaměstnávajících, bývá velmi často ponecháno samo sobě, neb nedospělé pěstounce, to vídáme každého dne. Větší část domácího výchování náleží matce, kteráž časem také jest zaměstnána, a malý její chovanec odkázán jest na sebe, neb na děti jiné.

A konečně shledáváme často u lidí lakomých a p., že jim jde více o vykonání práce, než o výchovu dítěte. Proto shledáváme se ve škole s dětmi, kteréž obtížně mluví, ano i chodí. Dítě takové jest ve škole netečné a dlouho to trvá, než zpozoruje a dostihne duševní stupeň ostatních školáků. Některé takové dítě špatně vychované jest zase „příliš pokročilé.“

Že ty a takové děti pokazili rodiče a nejbližší příbuzní, svědčí denní zkušenosti. Obvyčejné lnou dědeček a babička zvláště ku prvnímu dítěti láskou takřka opičí. Dítěti dají do ruky, co chce, snad i věc nebezpečnou. Přijde matka, dítěti věc bere, ono se dá do křiku. Dědoušek, aby vnuka uchlácholil, říká: „Počkej, ty mámo ošklivá.“ A dá mu onu věc zase. Jak asi působí takové jednání na dítě, třebas bylo malé? — Dítě si pamatuje špatné termíny a užívá jich a pak se stává svéhlavým, umíněným, pánovitým a vzdorovitým, chce, by se mu dělo dle jeho vůle. Taková slova si pamatuje dítě dobře, a pak jimi obdařuje otce, matku atd.

Jiný takový drastický příklad špatného výchování, jehož original sedává u mne v druhé lavici a jest nenapravitelný!

V jizbě chudobné slyšeti dětský nářek. Na kolébce leží novorozený chlapec a na posteli mladá matka. U kamen starší žena zlořečí padlé dceři a v peklo ztrácuje muže, jenž jest chlapce otcem, ale — k němu se nehlásí. Všem u člověk uvykne — i těm nejhorším výtkám, které snad posledně v laskavost, a kletba nad malým tvorem pronášena — v lásku se obrátí. Nemiluje-li nikdo na světě nešťastného tvora, je-li ode všech posmíván a urážen pro pectný původ, — snad ta nejbližší srdce ujmou se ho: dědeček — babička. Že postrádal vzpomenuť hoch lásky a obejmutí otcovského, to mu stonásobně vynahradil dědeček, který hochu až příliš miloval — na zkázu jeho. Matka hochova odešla do služby. Dědeček a babička nechali vnukovi úplnou zvůli, že mohl činiti, co se mu líbilo. Po šesti letech se matka jeho vdala a hoch byl přijat od nového otce za vlastního. Počel choditi do školy. Zůstával však většinou v poli v žitě, nebo v lese, nebo leckdes za zdí. Otec se to dověděl a potrestal hochu citelně. Druhý den měl opět jíti do školy. Večer se do ně nevrátil. Rodiče hledali ho po celé vesnici, až jej našli — v slámě na voze

zavrtaného. Takto požívá „letního bytu“ až do zámru. Jindy kradl v kostele ze mřížky krejčary. Učitel mu domluvil a nechal po škole. Druhý den přivedla ho do školy matka — násilím. Bránil se a křičel: „Jest-li je tam učitel, tak vám oči vyškrábu a uteču.“ Toť slovo kvítka osmiletého. Jeho příhody a zkušenosti vypsati, trvalo by dlouho. Poněvadž rodiče doma také nemohou s ním vydržeti, poněvadž se před uím všechno třese a nic není jisto, dáno jim na ruku, by ho poslali do polepšovny, ale na to nestačí jmění jejich. Takto jest ve škole jen na zkázu ostatním.

Jiná taková bolest, která neprozrazuje mnoho paedagogického taktu rodičů, jsou „muziky“. Při nich nebývá právě vybraná společnost ani květomluva. Mnozí lehkovážní otcové a matky berou s sebou miláčky své „aby se podívali.“ Při tom podá synkovi neb dcerušce sklenku ať s pivem, ať s kořalkou a ještě nutí: „napij se hodně.“

By se těmto neřestem učinila přítrž, o to jest sice postaráno, ale na mnoha místech — jen na papíře. Majitelé hostinců na venku bývají často předsedové místních školních rad, kteří mají bdíti nad mravopoctností — to trpí, přes všeliké oznamování ze školy. A oznámí-li se to „nahoru,“ dostane se odpověď: „Nechceme věřit, že . . .“ Vědí o tom příslušné úřady? Bude v tom naprava? Jaká? Kdy?

J. Moudrý.

Něco ze školní diaetetiky.

Podává Boh. Hakl.

(Pokračování.)

Čeho si hledí hlavně diaetetika a který jest její úkol?

Jako dušesloví hledí si duše, tak somatologie čili tělosloví těla. Dušesloví pojednává o schopnostech a silách duše a vykládá její úkony a zjevy; tělosloví mluví o částech těla a vykládá účel a výkony jejich.

Částí somatologie čili tělosloví jest diaetetika; plyneť z ní.

Diaetetika předpokládá znalost svého těla a udává pravidla, jak bychom všeliké úkony tělesné zaříditi měli, aby ústrojí tělesnému škodny nebyly a tím zdraví naše netrpělo, ano, aby, jak možná, zvláště za mladých let, upevněno, utuženo a tudy jak možná nejvíce prodlouženo bylo.

* * *

Poznámka 1. Pravdať ovšem, co napsal J. Jeronym, že, kdykoli narodí se člověk na svět, narodí se mrtvola a že život člověka zde na světě není, leč nenáhlé umírání a blížení se brobu; ovšem pravda a je všem známo, že vše, co na tento svět přichází, podléhá tomu neuprosnému, nezměnitelnému zákonu, že některý čas trvá, svým způsobem se rozvíjí (roste), dozrává či dospívá, hyne, umírá; avšak toho přece není lze popřiti, že každý tvor (organický) má svůj počátek, vzrůst a rozkvět a posléze ovšem svůj konec, svou smrt; a tak i naše tělo, tento útvar, ze všech na světě nejmladší, nejkrásnější, podivu nejhodnější. *) A o to nám hlavně jde, abychom tento organický zjev, ve kterémž duší svou žijeme, jež nosíme, v němž a jímž působíme, a kterýž jest polovicí našeho jáství, naší osoby, ku nejkrásnějšímu jak možná rozkvětu a nejdokonalejšímu rozvoji přivedli a jej v této kráse a síle a tedy i schopnosti jak možná nejdéle udrželi; rovněž jako úkolem zahradníka jest, aby květinu ku rozkvětu, ovšem nejkrásnějšímu a nejdokonalejšímu přivedl a ku delšímu trvání květu její, jímž by oko i čich se oblažovaly, uzpůsobil.

*) Slavný Galenus vyznal, že, kdykoli zkoumal tělo lidské, se mu zdálo, jakoby chvalo zpěvy Nejvyšší bytosti prozpěvoval.

P o z n á m k a 2. Neříkej nikdo, že snad příliš hmotný (materialný) jest tento náhled náš a péče naše snad příliš po těle se nese, nikoli; dušesloví a filosofie konej věc svou; avšak i tělosloví a diaetetika plň svou povinnost. Obé rovněž důležité jest. Tělo a zdraví dal nám Bůh rovněž tak, jako duši; a kdo zdraví své a život svůj tělesný hubí, hřeší rovněž tak, jako kdo ničí a hubí zdraví a život své duše. — Jako ku štěstí a blahu člověka potřebna jest zdravá mysl, pevná vůle a čisté srdce: rovněž také zdravé a rovné údy, aby člověk pracovati a užitečným býti, ze života svého se těšiti a odtud právě i tu vnitřní, pravou blaženost čerpati mohl. Jestliže Fakir a Bramín zanedbává tělo své a po léta, ba snad i veškeren život svůj trvá ve smradu a špíně (čehož jistě ni Bůh nežádá, ni rozum neschvaluje): jedná rovněž tak bláhově a proti vůli boží, jako ten titěrný a nechutný hejsek, který přílišnou, až směšnou péčí bídnému tělisku svému věnuje a duši zanedbává. Proto říkali staří: „Medium tenuere beati,“ t. j. střední cesta, zlatá cesta. Ale že nejen se stanoviska křesťanského, ale ryze a pouze přirozeného člověk zdraví svého šetřiti, tělem čistě se chovati, tělo přiměřeně odívati a živiti, sil jeho ku práci potřebovati a tak života svého dobře používati, ano jej, jak může, prodloužiti má: toť patrné a samozřejmo jest.

Diaetetika školní jest částí diaetetiky všeobecné, a obsahuje tedy pravidla, potřebná hlavně učitelí, aby věděl, kterak i ve škole zdraví dítek šetřiti a která pravidla v ohledu tom, ovšem i pro budoucí život jim vštípití má, aby, vyšedše ze školy, dle nich v životě svém, pokud zdraví a tělesného života se týče, se řídily a spravovaly; čehož nezbytně třeba, nebo lid u věci té velice nevědomým jest a namnoze pověrami a všelijakou pošetilostí se řídí.

(Pokr.)

D r o b n o s t i.

O nynějším vychovávání dítek podává p. Siwiński několik úvah v „Przegl. Tyg.“ Praví mezi jiným: „Před léty všickni rodiče měli jistou paedagogickou rutinu, sdělenou po svých předcích. Drželi se metody empirické, vedouce děti své ve přísné kázni, k neomezené poslušnosti a k úctě před staršími podle přísloví „metla vyhání dětí z pekla.“ Dnes známe dobře slabé stránky oné paedagogiky, ale co jsme na její místo postavili? To, že rodiče zřeknuvše se celkem dobrého systému všechno ponechávají slepé náhodě... Je to skutečná abdikace všech práv i povinností vychovatelských a avěření výchovy dítek dětem samým. Tento systém nevychování dětí praktikuje se nyní ve všech vrstvách společnosti naší, v nejchudších i nejbohatších, všude nalézáme rodiny, kde ne rodiče dětem, ale děti rodičům rozkazují.“

Souhlasíme úplně s míněním výše uvedeným, že dávné vychování, jakkolivěk jednostranné a ve mnohých kusech bludné, však přísně důsledné a cíle svého vědomé, založené na náboženství a autoritě rodičův, ustoupilo dnes ve mnohých rodinách vychování rozpoutanému, nedůslednému a chvilkovému, jehož výsledkem může býti pouze bujení individuality a nedostatek charakterův.

Jest možná, že příčinou toho jest ve mnoha případech slabost a nezpůsobilost rodičů, myslíme však, že zjev ten ještě jiní, obecnější činitelé způsobili. V dobách dřívějších řídili se rodiče u vychování jistými nemnohými pravidly, jež tradicí s pokolení na pokolení přecházely.

Spravovali se jimi slepě, nikdo si nedovolil kritisovati je, čímž v nejhorším případě působení vychovatelské bylo alespoň důsledné a stálé. Postupem času však rozšířily se některé doktriny a hesla novější paedagogiky, jejichž působením orgány vychovávací ze sféry tradic a nevědomých činů počaly se přenášeti do sfér vědomých ideí. Rozšířeny myšlenky, že hleděti se má k individualitě dítěte, vésti je k samočinnosti, pěstovati v něm cit pro čest, rozvíjeti

jeho ducha, učiti hravě a příjemně, názorně a věcně, připravovati učení pro život, vystříhati se přetěžování mládeže, šetřiti její nervů, praeventivními prostředky zabránovati přestupkům než je kárati atd. atd. Leč dobré vůli i šlechetným úmyslům neodpovídalo řádné porozumění a poměrná způsobilost. Na mnohých stranách pochybeno pak zvláště tím, že důležitost náboženství ve výchově zanedbávána. Zásad uvedených užíváno beze všeho rozmyslu, šablonovitě, jedno přehnáno, druhé úplně opominuto, takže dospěly až ke karikatuře.

Bylo by ovšem s chybou, kdybychom přežilé a nesprávné formy zpět do života volati chtěli, ještě větší chybou však jest nezachovati z nich to, co jest dobrým a nezrušitelným. Co ještě obecnému vychování pomoci a jemu pevného základu dodati může, jest náležité a důkladné porozumění jeho novějších zásad. Nestačí pouze chytati se formulek a „moderně“ hřmících frazí, spíše dlužno jest prohloubiti předmět až do jednotlivostí pilným čtením a přemýšlením, poznati duši dětskou i podmínky její rozvoje, poznati činitele, jimiž zdárně na ni působiti možno, znati pravý a dosažitelný cíl vychovávání, slovem: třeba jest učiti se, a to stále a mnoho se učiti. *Przeegl. Ped. — b.*

L I T E R A T U R A.

Kdy je člověk nejnešťastnějším? Časová úvaha od Petra Kopřivy.
Tiskem Cyrillo-Methodějské tiskárny v Praze. Nákladem družstva „Vlast.“
Cena 3 kr.

Tato velice zajímavá brožura jedná o nynějším sociálním hnutí a doličuje, kterak čtením časopisu „Požár“ a šířením nevěry mezi lidem neškodí se pouze náboženství a kněžstvu, nýbrž i celé společnosti lidské; tím trpí řemeslníci, hospodáři, život rodinný, a proto kdo z obce vyhazují „Požár“ a podobné listy, neprospívají jen svému faráři, nýbrž i sobě se zavděčují. Brožura vyšla v 10.000 exemplářích, z nichž 5000 ex. obstarala tiskárna Cyrillo-Methodějská zdarma. Objednávky ve větším vyřizuje administrace „Vlasti“ v Žižkově u Prahy č. 505., jednotlivé sešity však radíme koupiti si cestou knihkupeckou. Čistý výnos věnuje se katolickému „Dělnickému Novinám“, i doufáme, že bude celý náklad rozebrán.

(Zasláno.)

Čtenáři a příznivci tohoto listu se uctivě prosí, aby zaslali družstvu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. 505. adresy dělníků, řemeslníků, továrníků, velkostatkářů, hostinských a vůbec všemožných čtenářů, o nichž se dá předvídati, že by katolické „Dělnické Noviny“, od 1. září t. r. družstvem vydávané, buď pro sebe nebo pro své dělníky odebírali. O adresy prosíme do konce července, nejdéle do 15. srpna t. r.

Obsah „Vychovatele“:

Škola chlapecká a dívčí. Úvaha. Napsal E. Cívka. — Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Pokračování.) — O trestu tělesném ve škole. Kulturní obrázek. — Jak a čemu křesťanskou mládež navykati? Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec (Pokračování.) — Máme-li dítky obecných škol voditi ku sv. přijímání v neděli či všedního dne? Pojednává V. B. — Vychovatelna Olivových. Napsal K. Kamenář. — Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování. (Pokračování.) — Něco ze školní diaetetiky. Podává Bohumil Hák. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura. — Zasláno.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

IV. Svědomitost.

Liberalismus naší doby svědomí, anděla to strážného pokoje vnitřního z vnějšího, porušil, ano i popřel, ač ovšem dopustil se nesmyslu hrozného, i něhož možno poznati, že liberálové nemají ani pojmu o svědomí, nevědouce na př. ani toho, že kde rozum, mohutnost poznávací, tam i svědomí, jež vlastně výkonem rozumu jest, jak sv. Tomáš Aq. učí. Neboť dle sv. Tomáše Aq. conscientia est applicatio scientiae ad aliquem actum particularem, to jest rozum obecné zásady mravnosti netoliko poznává, anobrž je vztahuje na jednotlivé případy a ukazuje, co činiti jest anebo činiti bylo, a v tomto případě druhém svědomím se zove. Z toho ovšem také jde, že národové mají různé svědomí dle různého poznávání; je-li bludné poznání, jest i svědomí bludné. Ženám Indův na př. svědomí ukládá, aby se vrhly v plameny za mrtvolou mužovou, a Číňanům dovoluje pohazovati děti, divochům požíratí nepřátel. Naše svědomí prohlašuje tyto skutky hroznými zločiny. (Viz „Katol. mravověda“ dra Jana Procházky). Komunismus soukromý majetek prohlašuje krádeží a žádá, aby majetek ten byl ničen, jako se dělo v Paříži 1871. Ruský nihilismus carovraždu má za poručenou a vraždě osoby nad pořádkem bdící domnívá se, že službu dobrou prokazuje lidství. Středověcí rytíři loupeživí na př. Žižka a druzi jeho před válkami husitskými neštíteli se ani loupeže ani vražd; *) a Husité jménem Božím a zákona jeho třískali nejen oltáře, ale i lidi pálili a topili mnichy a kněze, že na nich vyplnila se slova Kristova: „Každý, kdo vás zabije, domnívati se bude, že by tím službu prokazoval Bohu.“ Co vše Husité jménem „zákona“ Božího natropili ukrutností, historie neustranná hojně vypravuje. Hle, co bludné svědomí páchatí dovoluje ano

*) W. W. Tomek „Jan Žižka“ str. 6.

i káže. A kapitalismus naší doby neměl milosrdenství, či jak lid říká, svědomí s lidem pracujícím a jej množícím, a za to zase lid nemá slitování s utiskovateli svými.

Z toho tedy jde, že vychovatel má na péči míti vzdělání svědomitosti mládeže jemu svěřené, čímž velmi přispívá ku blahu jednak mládeže samé, jednak ku blahu společnosti, která nyní od lidí nesvědomitých jest ohrožována. I má řádky těmito býti dokázáno, že křesťanství, mravouku hlásajíc nejvznešenější, svědomí odchovává nejútlejší a že v křesťanství, na pravdách Bohem zjevených založeném, svědomí křesťanů dobře odchovaných jest nejspravedlivější. Společnost lidská sama na sebe plete bič mládeže svědomí nechávajíc pustnouti a surověti; jestliže mládež vzpírá se samým vychovatelům, odrostouc trhati bude všechen zákonný řád, všechno právo, všechnu svatost. —

G. Lindner ve svém vychovatelství str. 46. píše že „svědomitost zakládá se na poměru, v jakém stojí chtění s přesvědčením,“ neboť prý „svědomitost jest souhlas chtění s přesvědčením.“ — Že chtění s přesvědčením nebývá v souhlasu, již pohanům známo bylo; Ovidius Naso píše: „Video meliora proboque, deteriora sequor.“ Proto dobře píše Lindner l. c., že „můžeme mluvit o jakémsi přiblížení k mravnosti jen tam, kde nalézá se vědění a chtění v souhlase.“ Ale k tomu měl dodati, že nedokonalé, neúplné a převrácené vědění působí takové též chtění, které jsouc i v souhlase s oním věděním, jeví mravnost velmi chatrnou, na příklad pravili Římané, že starým lidem a neduživým almužnu dávati jest prodlužovati jen jejich bídu a lidem zdravým břemeno; lépe prý činí ten, kdo bídného smrtí brzkou z bídy vytrhne na př. vrhne jej do Tibery.

Prostudujeme-li Lindnerův článek ve Vychovatelství „Svědomitost“, dojdeme, znajíce poněkud důkladněji mravovědu křesťanskou, toho konečného úsudku, že Lindner nechť stojí na půdě mravouky křesťanské, když na př. píše, že „chtíti a činiti, co v každém případě za nejlepší uznáváme, jest známkou vnitřní svobody.“ A tuto svobodu jednání Církev katolická vždy hájila proti filosofům i haeretikům na ní zakládajíc přičetnost mravních činův.

Jest na vychovateli, aby chovance postupně seznamoval s pravdami, jež na chtění lidské přímo nebo nepřímo působí, a z nich jsou to na prvním místě pravdy nábožensko-ethické, jimiž vykládá a stanoví se poměr člověka k Bohu, k sobě samu a k bližnímu.

1. Liberálové dali zákon, že nikdo nesmí k náboženským úkonům býti nucen; následek toho byl, že bezbožnost vzmohla se povážlivě. Učitelé sami přestali do kostela na služby Boží choditi, svatých svátostí nepřijímali a církevních průvodův a slavností se neúčastnili. Za nimi a s nimi činili podobně jiní občané, otcové i matky. — V severním Německu, říši to prý bázně Boží a dobrých mravů, náboženskou netečnost ba spurný odpor proti náboženství protestanté na jevo dávali a posud dávají u nás málo kde známý. Ve svém spise „Svobodné zednářství“ P. Vilém Sladomel podává toho na str. 22. pod čarou některé doklady; stůj zde aspoň toto: „Kirchlicher Anzeiger von Berlin“ J. 1871. N. 22. sděluje, že sotva 3% obyvatelů berlínských v den sváteční přijdou do některé ze 36 modliteben. R. 1872. vykazoval pouze 11.900 hlásících se ku křesťanství tím, že obcovali bohoslužbě, kdežto 618.000 propadlo zednářské „humanitě.“ — Berlínský „Fremdenblatt“ ohlašuje s malými změnami v témdni „úmrtí 29 nepokřtěných dítek.“ — Roku 1860. bylo v Hamburku zrušeno zákonitě donucování křtu a jak „Kreuzzeitung“ r. 1869. dotvrzuje, bylo ze 17.493 novorozenců 7535 nekřtěno. — „Das Hallesche Volksblatt“ r. 1852. oznámil, že z 2353 osob doprovodil ku hrobu duchovní pouze 50! — Tolik na ukázkou, jak protestanté a evangelíci rozumějí svobodě svědomí.

Ačkoli u nás Rakousku vůbec a v Čechách zvláště vytrvalé péči nejd. episkopátu podařilo se vymoci na vys. vládě, aby školní mládež přidržována byla ke službám Božím od svých pp. učitelů, tož přece mnohé ozývají se

stesky, že působení ct. učitelstva v té příčině není daleko ještě dostatečné. Doufejme, že se konečně tak stane, čehož národa našeho prospěch velice žádá.

Vyučováním náboženským mládež školní poznává povinnosti náboženské, jimž dosti činiti jest povinna jednak slibem křesťním, jednak vůbec křesťanská jsouc. Dítě záhy a to hned ve třídě své dovidá se, že modlitba každodenní jest povinna; záhy učitel náboženství ukládá dětem školním choditi do kostela; přijímati sv. svátosti, účastniti se průvodů, vůbec všech na osadě konaných pobožností: dítě povinnosti ty buď uzná, buď neuzná, dle toho, jak se k nim mají jeho rodiče a učitelé. Zanedbává-li se doma modlitba a koná-li se ve škole jen povrchně: dítě neuzná povinnosti modliti se a přes všecko povzbuzování katechetovo nemodlí se doma; tak bývá i s návštěvou chrámu Páně. Rodiče buď náboženskou výchovu školní podporují, buď zabíjejí. Skušenost učí, že děti z lepších tak zvaných rodin, najmě otců studovaných a matek emancipovaných, modliti se nejen neumívají, ale ani modliti se nechťívají a službám Božím pobožně nikdy neobcují; dají se sice donutiti k jakés takés slušnosti vnější, ale modliti se v duchu a v pravdě nedovedou nikdy. Anekdota vypravuje, že dítě ze školy vědouc o povinnosti modliti se, tázalo se doma matky pomodlivši se: „A kdy, mami přestanu modliti se, až budu velký jako ty, či jako náš tatínek?“ Patrně ani matka ani otec se nemodlivali.

Jestliže pak mládež školní zvláště ve městech poznává, že ani sám Hod Boží nebývá svěcen, ano že znesvěcován bývá světskými slavnostmi, že dni Boží vlastně jen zábavami se maří: tu úcta a bázeň Boží v srdcích mladistvých se vyhlazuje a mladé pokolení nebojí se nejen nechoditi na služby Boží, ale ani výtržnosti tropiti a samým úkonům posvátným se posmívati. Tím ovšem útlé svědomí, mládeži jinak vlastní, tupne, a vážnosti a povinné bázně před nejvyšší autoritou Boží pozbývá. Bázeň Boží jest vždy a bude vždy počátkem moudrosti; jestliže však mládež neuznává tohoto počátku pravé moudrosti, nezmoudří pak již nikdy; snad stane se chytrou, ale nikdy moudrou. Na středních školách od samé školy první pozorovati jest nemodlence, kteří bývají výstřední, kázeňský řád školní co den přestupují vytrhující v učení, pokroku nečiníce u vědění; ti pak dají ve škole práce nejvíce a výsledek konečný: buď vyloučení žáka pro spustlé mravy, buď vystoupení ze školy pro nedostatečný prospěch. Žák, jenž nedělá si svědomí z neuctívání Boha, nedělá si rovněž ba tím méně svědomí hněvati svého učitele a trampoty dělati svým rodičům.

Naopak zase zkušenost učí, že žáci nelíčené bázně Boží jsou k pomilování: každé slovo, každé hnutí jejich svědčí o útlém svědomí, nevaruje jich tak zlého, jehož neznají, anobrž povzbuzuje ke všemu dobrému, jímž by zalíbili se Bohu a lidem. Ti snadno vyspívají v charaktery dokonalé, při čemž netrápí samých sebe, ani vychovatelů svých.

Z toho jde, že stálou má býti snahou všech vychovatelů ve škole, aby mládeži vštěpovali pravé pojmy o Bohu, učili znáti jeho svatou vůli ze zákonů jeho, učíce je konati dobré mnohem více, než varovati zlého, jež do srdce pro dobro zaujatého nemívá přístupu. V té práci vychovatelské zvláště pomocna jest biblická dějprava, kteráž abstraktní nauku náboženskou konkrétními osobami znázorňuje. Při tom však ústním vyučování budiž vychovatel sám vzorem horlivosti pro čest a slávu Boží nelíčenou zbožností ve škole, v kostele i o průvodech veřejných. Svědomitost ta činem prokazovaná budí svědomitost rovnou v chovancích. Jestliže mládež na očích mívá lidi, jimž bázeň Boží počátkem moudrosti, hravě, bez odporu ano s veselím činívá, co zákon Páně velí, a bez reptání varuje se, co zákon zapovídá. Desatero jest takovému chovanci „noli me tangere“ a „desatero“ věčně platné a nezměnitelné ochranou jest nejmocnější statků našich všech, vnitřních i zevnitřních. Kdo svědomitě zachovává „desatero“, nepřichází v rozpor se zákonem občanským.

Neviditelný Bůh zastoupen jest na zemi svou Církví viditelnou, „která jest sloup a utvrzení pravdy“. Dějiny Církve naší katolické doličují, že od

apoštola Jidáše až do Döllingra odpadlíka Církve napadána byla lidmi „tvrdé šíje a neobřezaných srdcí“. Skut. ap. 7, 51. Mělatě Církve vždy své „protestanty“, s nimiž, což protestantům ku veliké necti jest, druží se bez pozvání liberálové novověcí. Církve Páně zavazuje ve svědomí, to jest pod hříchem, zákon Páně zachovávat, což liberálům našim není vhod, proto snaží se liberálové, ďábelsky bojující proti Církvi, vštípit lidstvu záhubnou zásadu, že člověk má svědomí svobodné, že co subjektivně neuznává za povinnost, též není povinností objektivnou; čili co člověk nemá za hřích, že hříchem není ani před samým Bohem. A poněvadž Církve neustává a nesmí ustati zásadu tu záhubnou potírati, bojuje se proti Církvi prostředky nejnekalejšími; její auktorita se zlehčuje, na ni hana se metá od lidí mravně spustlých a pano-vačných.

Jak záhubně veřejně prohlašovaná, ale falešná svoboda svědomí působila v lid dělnický, dosvědčují stávky a vzpoury, jež lid ten strojí v průmyslových městech neštítě se ani prolévati krev nevinnou. Kterak lid ten dbá soukromé i veřejné mravopoctnosti, na tomto místě zevrubně dokládati neuznávám za vhodné, toliko připomínaje, že varovného hlasu Církve učící netoliko nedbá, anobř z něho sobě posměch tropiti se nebojí. Potlačena v srdci ubohého lidu toho bázeň Boží, svědomí otupeno a všecken vznešenější cit vyhlazen. „Opustili Boha, studnici vody živé, a počali sobě kopati cisterny, cisterny rozpu-kané, které v sobě nemohou zdržeti vody.“ Jer. 2, 13.

Že pak i v jiných kruzích falešná svoboda svědomí zvládla, ba že téměř všechny vrstvy lidstva chorobou tou nakaženy jsou, stýská se obecně od těch, kdož strážci jsou pravého štěstí lidstva, v němž čím dále tím větší jeví se rozháranost a nespokojenost s poměry společenskými. Církve ví tu jediný lék ve slovích Jeremiáše proroka řkoucího: „Revertere ad Dominum Deum tuum, navrať se k Hospodinu Bohu svému.“

Nesnadna jest úloha školy, dbáti horlivě toho, aby v mládeži vypěstila svědomí útlé, nejsouc rodinami, zvláště dělnickými, podporována. Ale nezbyvá než ruce přiložiti k dílu a s vlastním sebeobětováním, s rozvahou a úsilím o to pracovati. Jest-li kde, právě u pěstování svědomitosti potřebí ve škole práce jednotné učitelovy i knězovy ku společnému cíli; potřebí jest restaurovati auktoritu Církve ve škole i mimo školu. (Pokr.)

Jak a čemu křesťanskou mládež navykati?

(Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec.)

(Dokončení.)

4. **Příčinlivost.** Příčinlivost záleží ve svědomitém vynakládání sil každému vlastních pro blaho své i bližního. Upozorňujeme a příklady dokládejme, že mnozí příčinlivostí svou zjednali si hojnost statků vezdejších, slávy a úcty i u pozdních potomků. Této vlastnosti musí dítě hned z mládí navykati. Navykání s prospěchem děje se, ukládáme-li silám jeho přiměřených prací dříve tělesných a potom duševních. Pomocí naší k jich provádění navyknou dítky za dlouhou řadu mladých let příčinlivosti tím jistěji, čím bedlivěji všechny osoby kolem dítky jsoucí k tomu přihlížeti budou.

Než při pěstování a navykání příčinlivosti neopomeňme mládeži vyložití, že nesmí býti tak člověk příčinlivým, aby pro samé starosti o potřeby vezdejší zapomněl na potřeby své duševní a snad i na budoucí život svůj věčný. Moudrým poukazováním na písmo svaté a výroky Krista Pána toho snadno docílíme, aby dítky svou duši předem na zřeteli majíce, nezvykaly pečovati toliko o tělo a pohodlí své. Jak místný a případný bude tu úryvek z evan-

gelia sv. Mat. 19.—21., jenž dí: „Neskládejte sobě pokladů na zemi, kteréžto rez a mol kazí, a kdež zloději vykopávají a kradou: ale skládejte sobě poklady v nebi, kdežto ani rez ani mol nekazí, a kdež zloději nevykopávají ani kradou. Nebo kde jest poklad tvůj, tu jest i srdce tvé.“ —

Podobně i přílišné bažení po pozemských potřebách krotíme doklady sv. písma, jež dí zase: „Nestarejte se o tělo své, říkajíc: Co budeme jísti, aneb co budeme píti, aneb čím se budeme odívati? Vít zajisté Otec vás, že toho všeho potřebujete. Hleďte tedy nejprve království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všechno bude vám přidáno.“

5. **Zapírání sebe.** Zapírání sebe má v životě velikou důležitost, jak i sám naznačil Vykupitel světa, řka: „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne.“ Zapírá sebe, kdo příslé naň nepřijemnosti trpělivě a tiše snáší a z vyšších důvodů některou dovolenou příjemnost si odepírá. Je to pro život umění velmi potřebné. Mnozí nebyli by mezi ústrky tohoto světa tak nešťastnými, mnozí nebyli by otroky svých vášní a náruživostí, mnozí mrzáky a bídáky na duchu i na těle, kdyby se byli záhy učili něčeho si odepíratí.

Zapíráním takovým vkládáme dětem do duše seménko, které ještě za hrobem utěšené ovoce ponese. Protož nevzdalujeme úzkostlivě od dítek všechny nepřijemnosti, byť i nepřijemnosti tyto nějakou slzu jim vyloudily. Buďme si toho vždy vědomi, že je vychovávatí máme pro život a že jim uspoříme potoky hořkých slz za let budoucích.

Ku cvičení v zapírání sebe zjednávejme mládeži vhodné příležitosti a každé náležitě užijme. Cviky, které zprvu na pohled nepatrnými býti se zdají, stupňujeme dle zmáhání se síly u dítek. Tím se vůle dětská oblohuje a duch stává se vždy více od těla neodvislým. Abychom toto zapírání mládeži ulehčili a spíše ji k němu přiměli, umešujeme vnady, jimiž příjemnosti mysl a obraznost dítek lákají a rovněž hrůzy, jimiž nepřijemnosti strašívají. Naopak zase učí, aby každé dobrovolné něčeho si odepření hodně mnoho příjemností v zápětí mělo.

Pomáhej dítkám zbaviti se předsudků o věcech, kterých si odepřítí mají; neboť jakou měrou dítě shledává možnost bytí bez odepřených sobě věcí, takou měrou přestává mu i sebezapírání býti těžkým. I úmyslu, jaký dítko při tom zapírání má, dobře a záhy si všímej. Sličný úmysl může činu na pohled nepatrnému veliké dodatí ceny, kdežto úmysl zlý každému, byť i od lidí vychvalovanému činu veškeru zásluhu odnímá.

Sebezapírání jest neproniknutelnou zdí, která duši obhání a chrání, a přes kterou zlé žádosti, myšlenky a vůbec všechny vášně marně přistupu hledají.

6. **Poslušnost.** Poslušnost jest ochotné podrobení vůle naší vůli cizí. Poslušnost jest otrocká a synovská či dětinná. První zakládá se na bázni, druhá na lásce. Při vychovávání všímáme si poslušnosti dětinné a tu pěstíme. Od nejútlejšího věku musí dítě důsledně a nepřetržitě poslušnosti navykati a vědomí jeho tělesné i duševní mdloby, později láska a z té vyplývající úcta musí nám nápomocnou býti. Neboť proti zmáhajícímu se pudu po neodvislosti ani dobře zařízeným navykáním mnoho bychom nepořídili.

Ku zdárnému poslušnosti vypěstění je zapotřebí vychovateli se strany dítek lásky. K získání této lásky není mnoho potřebí. Láska ta jako skromná fialinka roste v úkrytu učitelské horlivosti. Poznají-li dítky lásku tu ze skutků vychovatele svého, otevrou mu zcela srdce své a ještě po dlouhých letech budou si ho vážiti.

Se strany vychovatele je potřebí správnosti, určitosti a důslednosti ve všem rozkazování, aby dítky věděly, co a jak konati. Laskavosti, aby práce uložené rády konaly — a opatrnosti — aby hnedle poznal, neposlechlo-li

dítka z pouhé zapoménlivosti neb lehkomyšlnosti a vzdorovitosti. V těchto pak případech teprve ku přísnosti saháme a poslušnosti průchodu zjednáваме. Kdo zvykne poslušnosti ve škole, bude poslušným oproti všem zákonům světským i církevním; bude míti všecka ustanovení vrchnosti duchovní i světské v uctivosti, bude je míti za mravní nutnost a ani mu nenapadne, že by mohl neposlechnouti. Stálým navykáním poslušnosti nebude činiti mládež rozdílu mezi tím, co si sama uložila a co jí od jiných uloženo bylo a poslušnost nebude jí břemenem a obtíží, jak to u lidí svéhlavých a vzdorovitých často vídáme. Kdyby lidé více poslušnosti uvykli, nebylo by tolik přestupků proti desateru přikázání Božích, proti pateru přikázání církevních — nebylo by tolik zločinců, neznabohů, zhýralců a jiných vyvrhelů lidských. —

7. Službovolnost. Mezi nejkrásnější ctnosti patří láska k bližnímu, která nemiluje jen jazykem, ale skutkem a pravdou, která seč může vhod každému činí, neptajíc se, kdo je ten, komu to činí, zda lze doufat, že to oplatí a podobně. Této lásce zaučujme dítky, cvičíce jich v službovolnosti. Maje k tomu pomáhati, užij všech k službovolnosti se podávajících příležitostí. Dbej, ať žák žáku ochotně poslouží. Pro povzbuzení spojuj mnoho příjemností s takovou službovolností. Čím těžším bylo dítěti posloužení, tím větší mu nes příjemnosti. Z toho nutně plyne, že každá zvláštní dobročinnost pochvaly a veřejného uznání zasluhuje. Obslouženého měj ku vděčnosti. Prokázané služby obslouženému velí, aby se za každé dobrodiní poděkoval a dle vůle dárcovy toho užíval. Toto pravidlo platí i pro život mimo školu a zvláště vůči dárci nejsvětějšímu s nejštědřejšímu — Bohu, jak krátce povéděno při všímavosti. Jest jisto — ba nepopíratelno, že uznalý a vděčný člověk jinak se zachová vůči Tvůrci a Pánu svému, vůči bližnímu. Vychovávejme pokolení vděčné u uznalé a nebude příčiny stěžovati si na nevděk světa.

8. Snášelivost. Dítka, až dospěje, bude žíti na tržišti tohoto života, mezi rozličnými nehodami, mezi lidmi, z nichž každý za svým účelem chvátá — a tu mu často jiní lidé do cesty vstoupí. Mnohý o ně zavadí, dílo jeho kaziti usiluje. I bude mu třeba, aby umělo pro maličkost se hned nedurdít, nežalovat, příkoří trpělivě snášet, škůdcům se nemstít, lidem různých povah vyhovět, zkrátka aby umělo býti ústupných a snášelivým. Jest snášelivost již výpíodem pravého sebezapírání. Než snášelivost sama sebou nepříjde; musíme jí také navykati. Aby dítky snášelivosti navykaly je třeba, aby vychovatel sám dobrým příkladem předcházal. Ublíží-li žák žáku zpytuj, stalo-li se tak z přenáhlenosti, dětské křehkosti a neb ze zlomyslnosti. První promiň, poslední potrestej a dítky se tomu budou učit od tebe. Maje soudit nějaké ublížení, nekvap; posečkej, až se rozbouřené mysli utiší. Takovým způsobem učíš dítky nespěchati s úsudkem. Učiněná příkoří na stranu mírnější vykládej. Ukaž, že nejsou tak brozná, jak se zdají poškozenému, aby se dítky učily spíše odpouštět než trestati. Tu poukaž ku shovívavosti Boží slovy, že „nechce Bůh zatracení hříšníka, ale polepšení.“

Zabraň všemu, co by dětem v díle tom nějak překážeti mohlo. Na ulici ať se dítky starým a obřemeněným lidem opatrně vyhýbají. Žalobníků nikterak nepodporuj. Svědomitě-li si vychovatel v těchto příčinách počínati bude, snášelivých dítek odchová. —

Povedeme-li si ve všem tak, jak tuto krátce naznačeno, vychováme mládež mravnou, zbožnou a charakterní. Vychováme i dobré křesťany, obětavé vlastence, spolehlivé a věrné občany státu, před kterými se ani společnosti ani vládnímu ústrojí nebude strachovati, a navždy vymizí zhoubné záměry a podvratné úmysly ostatních nebezpečných členův společnosti lidské. —

„Jen hezky poctivě a — lidsky!“

Rozumným tímto napomenutím, jehož potřebují nejvíce samy, zakončily „známé“ „Selské Listy“, vycházející na sesterské Moravě, ve svém č. 28. dosti dlouhou stat, jejíž pisatelem jest, jak se zdá „učitel“, nebo jinak by se do statí oné sotva asi byla dostala věta: „podpisem by ho (totiž otroctví) učitelstvo nejen zavádělo, alebrž i samo sebe — dávajíc se do vleku jiného stavu, kterýž ve příčině didakticko-paedagogické za námi stojí — v nedůstojné podruží vrhalo.“ — Buďsi však pisatelem článku toho kdokoli, tolik jest jisto, že z něho vyzírá bezmezná konfusnost, pokrytectví a hrubá nevědomost, a ne-li nevědomost tedy: zúmyslné a zlomyslné překrucování pravdy a podkládání jinému špatných úmyslů za účelem štvání proti věrným katolíkům vůbec a proti kněžím zvláště, čímž pisatel zmíněné statí ukazuje, že stojí nejen na stanovisku rozhodně liberálním, nýbrž i že by po případě mohl velmi dobrým býti spolupracovníkem socialistických „Červánek“ neb „Záře“. Schopnosti k tomu patrně má.

Ač se nám to protiví, zabývati se články, z nichž bije do očí zmatenost, nepravda a vášnivost, kteráž není přístupna poučení žádnému, přec jsme se odhodlali k vůli našim čtenářům stat onu podati v doslovném znění (s vypuštěním pouze odstavečku prvního) a k ní přičiniti některé poznámky. Znít pak následovně:

„Lid náš se tu a tam diví, proč že učitelstvo tak rozhodně opřelo se škole *konfessijní*, ačť přec mládež sobě svěřenou duchem *náboženským* vychovává, své *katolické povinnosti* plní, mládež ku *zbožnosti*, *mravnosti* vede, za pp. katechety *náboženství* vyučuje, *kostelní* písně cvičí, dítky do *kostela* vodí, v učírnách našich *kříž nejčestnější* místo zaujímá atd.? ¹⁾ Tomu odpo-

¹⁾ Kdyby tomu bylo skutečně tak, jak pisatel tuto pokrytecky píše, zajisté by nepřišlo žádnému knězi ani biskupovi na mysl, by se dovolával školy *konfessijní*; spíše by za stav, v jakém je škola i v ohledu náboženském, děkoval Bohu a to vyučování náboženství za katechety by ndpp. biskupové pánům učitelům ještě odpustili. Ale, jak tu pisatel píše, tak tomu **není**, aspoň ne všude, ba snad málokde, kde jest učitelů více. My bychom aspoň rádi věděli: duchem *j a k é h o* náboženství čili **jakým** „*duchem náboženským*“ vychovává děti učitel, jenž jest nepřitelem dogmat *křesťanských*, učitel, který i víru v Boha prohlašuje za vynález lidský? Že pak taková individua, jinak jich bohužel zváti nemůžem, mezi učiteli skutečně jsou, jest smutná pravda, kterouž dokázati nebylo by těžko, pro kterouž však prozatím neuvedem důkazů, aby se snad neřeklo, že denuncirujem. — Že někteří pp. učitelé **svoje** „*katolické povinnosti* plní,“ rádi přiznáváme, ale plní tyto svoje povinnosti také ti pánové, kteří žalují na své kollegy, že tito byli na př. u zpovědi? Chce-li toho mítí pisatel doklad, posloužíme mu. Že pp. učitelé „*kostelní písně cvičí*,“ jest vši chvály hodno, pokud tak činí volně a bez nucení; ale i tato věc má svůj velký háček: předně bylo třeba, aby se tak někde skutečně dalo, zvláštěního nařízení ministerského a to ještě všude nepomohlo a pak, jest též svatosvatou pravdou, že když liberální pp. učitelé „*kostelní písně cvičí*,“ mívají při tom velmi často účel „*neliberální*,“ dopracovati se za příčinou snadnějšího postupu, pochvalného uznání od konsistoře, kteréž, když v kapse mají, „*pánům na hoře*“ se vysmějí a když dosáhli, po čem toužili, přestanou také z pravidla „*cvičiti*“ aneb se obmezí na to, co nezbytně musí udělati. Že pp. učitelé „*vodí dítky do kostela*“, není ještě žádnou zásluhou; tím konají prostě svatou svou povinnost; že však se i této povinnosti své na některých školách mnozí vyhýbají aneb že jinde zas i některé slečny učitelky v neděli (a to jen zas v době, když mají děti „*do kostela vésti*“), bývají až nápadně často „*nemocnými*“, kdežto všedního dne a v neděli odpůldne nestůnou nikdy, jest smutnou

vidáme: *nepodepsalo a nepodepíše*, proto že je katolické.²⁾ Krásné náboženství naše zakazuje otroctví; svým pak podpisem by ho učitelstvo nejen zavádělo, alebrž i samo sebe — dávajíc se do vleku jiného stavu, kterýž ve příčině didakticko-paedagogické za námi stojí — v nedůstojné područí se vrhalo.³⁾

pravdou, pro niž bychom mohli uvést doklady. — Co pak se týče vyučování sv. náboženství za katechety, tu připouštíme, že některý pan učitel, a to zajisté i taky ve svém vlastním prospěchu, když katecheta přijít nemůže, náboženství opakuje; takový však učitel nebude nikdy nepřitelem školy konfessií. Vyučuje však „za katechetu“ náboženství učitel, který, když katecheta přijde do školy, aby nahradil pro povinnosti jiné obmeškanou hodinu, katechetovi hodiny nepostoupí, tak že katecheta, nechce-li dělati před dětmi výtržnost, musí odejít? Případů takových stalo se mnoho a nám byl právě nyní dodán list, v němž si zasílatel do podobného nešvaru stěžuje. My zde jen sdělujeme, že v příčině této nemusí se katecheta doprošovati žádných milostí ani u dotýčného učitele, ani u řídícího, ani u p. inspektora, jelikož tu nařízení c. k. zemské školní rady ze dne 17. května 1870 č. 8994. mluví dosti jasně, ale třeba jest řídit se přesně podle litery. Co se konečně týče kříže ve škole, byl skutečně z mnohých škol v Cislajtanií úplně odstraněn a zvláště v městech některých (na př. ve Vídni), trvalo to dlouho, než byl zase do škol připuštěn; že by pak i nyní všude zaujímal „místo nejčestnější“ v našich učírnách, o tom si dovolíme pochybovati, vždyť jest i na některých školách pražských buď tak zastrčen aneb jest tak malinký, že musí člověk dosti dlouho hledati, nežli ho najde a ještě nedávno bylo v jistém listu učitelském na stížnost čísi, že prý bývá kříž tu a tam ve škole zastrčen kdesi stranou, odpovídáno s pošklebkem, že prý tabule musí býti ve škole umístěna tak, by na ni všichni žáci viděli (což jest ovšem pravda), ale pisatel prý by snad sobě přál, aby tabule byla postavena někam do kouta, aby si žáci pokazili oči, aneb prý snad myslí, že na tabuli žáci vidět nemusí jenom když budou viděti na kříž! — Z takových slov ovšem nekouká žádná úcta ku kříži. A kdyby kříž i na krásně měl ve všech školách místo nejčestnější, co by to pomohlo ve třídě takové, kde působí učitel, jenž nevěří v Toho, koho nám znamení kříže připomíná?

²⁾ Zlá a nesmyslná tato věta jest toliko špatným nápodobením frase Hugovské, kterýž proti biskupům stavěl církev, jako by, co církev jest a kdo k církvi patří, mnohem lépe věděl nežli biskupové; anebo spíše jest to plagiat veršů známého německého básníka, v nichž byl pověděl, že prý se nehlásí k žádnému ze známých náboženství „aus Religion“. — Již starý filosof Cicero řekl: Nil tam insane somniaverit aegrotus, quod non aliquis dixerit philosophus; my pak můžeme říci, že není nesmyslu, jehož by nebyl napsati schopen liberál, jde-li o útok na katolíky. Dokladem toho jest i tato věta „S. L.“, z které by nutně následovalo: Katolík (ať biskup, kněz neb laik), který chce školu konfessií, není katolíkem, neboť katolík školu takovou ctití nemůže!

³⁾ Že by škola zbudovaná na základech konfessuích pěstovala a šířila otroctví a že by učitelstvo samo sebe dobrovolně v otroctví vrhalo, kdyby se proti škole takové zuby nehty nebránilo, jest nám něčím novým. Toť musejí býti ti tisícové učitelů německých v Bádensku, v Bavorsku, Westfalsku, Würtensbersku, Sasku a jinde, kteří se právě v době poslední na všech sjezdech svých dovolávali školy konfessií a školu „simultánní“ odsuzovali, hotovými otroky, nebo jinak by nemohli ani žádati sobě školu náboženskou. Jenom jedna věc nás při tom poněkud znepokojuje, pro niž máme za to, že ti tisícové učitelů německých, kteří se tak rozhodně dovolávají školy konfessií, přece nemohou tak přílišně býti zotročilými, proto že otrok nemluvívá nikdy tak důstojně a sebevědomě a při vši důstojnosti opět tak směle, jako mluvili všichni řečníci těchto pp. učitelů, kteréž rozeznati podle řečí jejich od nejčernějších ultramontanů čirou jest nemožností, a proto máme za to, že odpor proti škole náboženské, jaký se jeví u nás a jinde, nemá své příčiny ani ve smýšlení ryze katolickém, ani v opravdové bázni před „otroctvím“, nýbrž asi v něčem docela jiném. —

„Parob, kdo samochťíc v otroctví klade šíji“. Učitel pak, otrokem jsa, otroky by jen národu vychovával. ⁴⁾ Totéž náboženství nás učí snášenlivosti náboženské, kterouž přenéstí chceme i na svěřence své, tak totiž, aby dítky různých vyznání pod dozorem učitelovým sousedsky se snášely, vyznání jeden druhého netupily. ⁵⁾ *Náboženství* nám dále velí, dopřítí svěřencům svým, *budoucimu to národu*, vzdělání co největšího, tak aby škole odrostše, nejen Boha, rodiče a bližního milovali, alebrž aby také dovedli soutěžit

⁴⁾ Za učitele dítek křesťanských nechceme míti žádných otroků, nýbrž lidi v pravdě svobodné a kdo se tvrditi odvažuje, že chce škola náboženská z učitele dítek učiniti otroka, ten drze lže. Naopak mohou ctěné „Selské Listy“, nejsou-li hluché, nyní často slýchatí, kterak si venkovští pp. učitelé nařikávají na to „pašovství“ jistých pánů dozorců!

⁵⁾ „Kterouž chceme přenéstí i na svěřence své“; tato věta jest opět důkazem, že pisatelem celé této stati jest nějaký, ne dosti opatrný, liberální učitel, jenž psal na rychlo a jehož stati redakce neopravila aneb nedovedla opravití tak, by se až nápadně neprozrazoval. — Snášenlivosti by bylo přede vším třeba pisateli, aby neurážel přesvědčení cizí a nepodkládal za účelem štvání jinému úmysl, jaký tento nemá. Dle všeho se však zdá, že nezná ani ducha náboženství křesťanského, aniž ví správně, v čem že záleží pravá snášenlivost. Kdyby byl nábožensky uvědomělým, musil by věděti, že křesťanské náboženství, a tím přece jest zcela a úplně vyznání katolické, poroučí bližního milovati a zapovídá jemu se pro jeho vyznání smáti a kde toto náboženství v srdci jest hluboko zakořeněno, tam jest taky pravá občanská snášenlivost při pevném se držení náboženského přesvědčení vlastního. Takovouto pravou snášenlivost, kteráž jest ochotna třeba umřítí pro víru svou vlastní, svého bližního pak, třebas s jeho náhledy náboženskými nesouhlasila, ano třebas je i odsuzovala, opravdově a obětavě miluje, jsouc každé chvíle ochotna mu přispěti, může v srdci lidském vypěstovati nejjistěji pouze škola konfessní; škola pak bezkonfessní nebo simultánní šíří buď jenom náboženské sváry, anebo náboženskou lhostejnost a netečnost, kterouž „osvícení“ liberálové falešně zovou snášenlivostí. Tak vyznal i pruský ministr vyučování Dr. Gossler: „Znáte otázku o školách simultánních, již jsem, pokud možno bylo, zcela odstranil, a kde se tak stalo, nastal **pokoj**“. I mnozí protestantští superintendenti vyznali bez obalu, že škola simultánní nezmírňuje protivy, nýbrž mnohem spíše, je přirostřuje, vždycky však že šíří náboženskou lhostejnost. Pěkně a trefně psala nedávno o škole simultánní též „Deutsche Warte“ vycházející v Berlíně, z níž tu vyjímáme alespoň toto: „Besehen wir uns die Frage vom erzieherischen Standpunkte aus, so ist die sogenannte „paritätische“, d. h. die gespaltene **Simultanschule** — denn nur um diese handelt es sich in Preussen — **so wenig ein Schulmuster, dass sie vielmehr ein Schulmonstrum heissen sollte**. Sie widerspricht nämlich dem obersten paedagogischen Gesetze, welches ein einheitliches Zusammenwirken **aller** Erziehungsmittel fordert. Nicht blos durch alle Personalverhältnisse — Schüler, Lehrer, Eltern — macht sie einen Riss, sondern auch durch den Lehrplan, in dem der Religionsunterricht vereinzelt und somit seine Verbindung mit dem übrigen Unterrichte abgeschnitten wird, — ungerechnet, dass auch die anderen ethischen Fächer (Geschichte, Sprachunterricht und Gesang) in sich selbst eine Schädigung erleiden. Wäre die „paritätische“ Schule die Musterschule, wie so vielfach behauptet wird, so müsste auch die gemischte Ehe die Musterehe sein. Daher ist die Simultanschule — vom paedagogischen Standpunkte betrachtet — eine durchaus unnormale Schulreform. Ihre allgemeine Einführung würde nicht nur die Unterrichts- und Erziehungsinteressen der einzelnen Schule beeinträchtigen, sondern auch für das Schulwesen insgesamt bedenkliche Folgen nach sich ziehen“ (citováno v „kath. Schule“ ze dne 4. července 1891, str. 332.). Více o tom s patřičnými doklady promluvíme jindy, až nám bude jednati o škole náboženské ex professo.

v hospodářském, kulturním i politickém zápase s návalem intelligentním, nás obmykajícím, — aby také dovedli účty si vésti, pole rozměřiti, dopisy, listiny napsati a p. ⁶⁾

⁶⁾ Toto jest všecko velmi pěkné; ano, tomú má škola učiti, neboť není zde pro sebe samu, nýbrž pro děti a těm má skytati bezpečný základ pro budoucí jejich povolání. non scholae sed vitae discimus; ale nemůže toho skytati dětem i škola křesťanská? a naučí je tomu všemu skutečně škola nynější? Velmi liberální učitel Wawrzyk napsal nedávno v „Niederöster. Schulztg.“, že devět desetin toho, čemu se nyní ve škole děti učí, nemohou v životě potřebovati a že to brzy zapomínají, a my dodáváme, že právě z těch věcí, jež tu pisatel zvláště vytýká, znají žáci nyní při osmileté školní návštěvě poměrně velmi málo. Ano krk svůj vsadíme, že ve veliké většině škol obecných, i ve městech, kde jsou školy obecné pěti-, šesti- až sedmitřídní, v některé třídě ani jedna pětina žáků nedovede dopisu nebo listiny, nedíme správně a bez chyby samostatně napsati, nýbrž ani úplně bez chyby — opsati. Hned však pravíme, že tím nikterak není vinen učitel, ano že snad právě u toho učitele, jenž se drží osnovy nejúzkostlivěji, dopadlo by to v příčině této nejhůře. Pro samou mluvnici, zoologii, botaniku, mineralogii, chemii i geografii, nemůže věnovati dosti času pravopisu, počtům a hotovení dopisů a listin. V tomto ohledu byli na tom žáci té v posměch uváděné školy staré rozhodně lépe. Tak nepravíme my, aniž si přejeme, aby se škola stará v staré své podobě opět vrátila, nikoli; tak papsaly „Freie paed. Bl.“ v článku nadepsaném „Eine Lücke im Unterrichte,“ kdež stojí doslovně: „Und doch — die neue Schule kann in einzelnen Dingen von der alten Schule noch etwas lernen. Es ist in ihr nicht alles Fortschritt, sondern Einiges ist **Rückschritt**. Ich will gleich ein Beispiel nennen: das Lesen. Was lesen heutzutage unsere Kinder in der Schule? Sie lesen Gedrucktes. Das ist aber eben eine Einseitigkeit, und in der Beziehung war manche alte Schule besser, verständiger, praktischer; denn sie lehrte die Kinder auch Geschriebenes lesen.“ Dále vykládá pisatel článku, že umět čísti psané, bývá pro člověka obvyčejně mnohem důležitější, nežli uměti čísti tištěné, proto že se psané, jež mu přijde do rukou, týká obvyčejně jeho samého, ať již je to psaní, neb dopis úřední atd., nyní však že se děti ve škole naučí čísti rukopisy pouze dva: svůj a učitelův, a rukopis cizí že jim pak později bývá mnohdy hádankou (číslo 13. ze dne 28. března 1891. str. 185—187.). Co pak se týče listin a dopisů ve škole nynější, o tom opět necháme mluvit paedagoga: „...niemals die Hauptsache aus dem Auge verlieren!“ (totiž psát, číst, počítat); tak prý soudí prostý muž, který trochu myslí! — „Muss nicht der denkende Schulmann diesem einfachen Mann recht geben? Ist es denn von Bedeutung für's Leben, dass man weiss, wie viel Schneide-, Eck- und Backenzähne die Hyäne im Maule hat? Aber wirklich traurig ist es, wenn der Sohn im Auftrage seiner Eltern einen Brief schreiben muss und nichts mehr weiss als Ort. Datum und Ueberschrift. „Was soll ich schreiben?“ fragt er und beisst verlegen in den Federhalter. Die Schuld liegt in der Schule. Das Briefschreiben muss geübt werden etc. Und soll das Kind dem Grossvater etwas aus der Zeitung vorlesen, — ó wie holperig! Das kann niemand verstehen und wir dürfen es dem Grossvater nicht übel nehmen, wenn er dem Kinde die Zeitung wegnimmt und mit Hilfe seiner Brille selbst liest. Vielleicht kann dieses Kind die 13 Ordnungen der Säugethiere, die Flüsse Frankreichs und die Schlachten aus dem siebenjährigen Kriege mit Angabe des Datums aufzählen. Wahrlich eigenartige Zustände! Die Schule ist für's Leben da, und wir lernen nicht für die Schule, sondern für's Leben. Daher muss sich das, was die Schule lehren soll, nach ihrer Aufgabe für das spätere Leben richten.“ (Tak učitel Fr. A. Schütte v „Kath. Lehrertzg.“ č. 6. str. 182—183, r. 1891). Škola nynější však pro veliké množství předmětů a látky, již bývají žáci v pravém slova smyslu přecpávání, nemůže přivésti řádně k platnosti to, co jest žákům nejpotřebnější, na žácích pak se vyplňuje přísloví, že vědí ku své vlastní škodě „ex omnibus aliquid, ex toto nihil,“ ze všeho něco, nic však důkladně. To uznávají a přizná-

To všecko pak škola — dle receptu Liechtensteinova — *vylučuje*. ⁷⁾

Ovšem, kolovaly téhož času též jiné petice, kde program zpátečnický nebyl tak detailován a ozřejmen, kde prostě dožadováno se školy konfessiijní. Avšak právě ty petice mohly býti — dle toho, co je předcházelo, co je provázelo — ještě nebezpečnějšími. ⁸⁾

Kdyby ti pánuové byli upřímnější a napsali, v jakém rozsahu si myslí školu konfessiijní, ⁹⁾ byl by i učitel ji podepsal neb ani s nedůvěrou na ni nehleděl. Nemáme sice mandátu, mluvití jménem učitelstva, avšak znájmce učitelstvo z jeho činnosti ve škole i mimo školu, ze spisů a z listů vychovatelských, nerozpakujeme se tvrditi, že kdyby byli zejména vytkli, že přejí si,

vají i velmi mnozí učitelové. i liberální, a proto touží čím dál tím více do přetěžování žáků, jimž se cpe do paměti množství vědomostí a to i vědomostí pro jejich budoucí povolání zcela nepotřebných, na úkor soudnosti, na kteréž přece nejvíc záleží.

⁷⁾ Tak to určila známá trojice učitelů pražských, což proto ještě nemusí být pravda. A kdo pak, pro Bůh, chce nějakou školu liechtenšteinskou? Návrh Liechtensteinův obsahoval jednu velmi dobrou stránku; vyhrazoval totiž v oboru školství větší práva zemím, a to, myslíme, není k zahození. To, co v něm bylo snad nedobrého, to se mohlo z něho vyloučiti a to dobré se mohlo přijati. Ale nám zdá se, že si mnozí páni poněkud větší autonomii v oboru školství vůbec nepřejí, ba že se jí bojí, třebaš na oko po ní křičeli! A mimo to jest mezi slušnými lidmi zvykem, nechat mrtvé s pokojem, a lidé, kteří bijí do mrtvých podobají se ve svém jednání až příliš nápadně „filosofu“ z říše živočišstva, kterýž s velikou kuráží kopl do lva — mrtvého. Tlouci do návrhu před třemi roky pochovaného není zajisté hrdinstvím větším. Tahati pak tento pohřbený návrh z chladného hrobu zapomenutí za účelem štvání proti katolíkům a zvláště pak kněžstvu katolickému, není zajisté příliš šlechetné, ba zapáchá přímo hyeninou!

⁸⁾ To je věru znamenité! Pan pisálek tluče do mrtvého návrhu Liechtensteinova, a hned zas prohlašuje ony petice, v nichž byla žádána prostě škola náboženská (a to byly tušíme všecky vesměs) bez zřetele na tento pověstný návrh, jenž měl ovšem mnohé dosti značné vady, za „ještě nebezpečnější!“ Nechtíti tedy snížití dobu školní návštěvy, nechtíti snížití rozsah a obsah látky učebné a chtíti prostě, aby všecko školní vyučování a vychovávání prodechnuto bylo duchem náboženským jest tedy ještě pro moderní školu nebezpečnějším, nežli celý hrozný návrh Liechtensteinův? Možná; proto že by pak liberálové, aspoň pokud by chtěli zůstatí trochu „salonfähig“, do žádosti takové nemohli přímo tak sprostě a klackovitě bouchati a musili by bráti útočiště k rozličným fíkcím, jakou jest na př. fikce ona, že prý škola nynější jest vlastně konfessiijní. — Nezištní páni liberálové bojí se nejvíc katolicismu, nejen ve škole, nýbrž i jinde, a proto z něho dělají strašáka, by se ho lekli ti, kdož by jim jinak na lep nešli.

⁹⁾ „Neue Freie Presse“ vydala heslo, že prý škola konfessiijní je škola zpátečnická, je škola vypočtená na zhlučování lidu a všickni veleoudří liberálové to po ní opakují, majíce za to, aneb aspoň jiným ltně a pokrytecky namlouvajíce, že škola náboženská jest vlastně škola, kteráž chce děti vychovávatí k hlouposti a nevědomosti. Inu, páni liberálové mají na rozum a důmyslné myšlení patent a proto — papouškují a přežvykují moudrost listu židovského. Když však jest podle této moudrosti škola konfessiijní vlastně školou zpátečnickou, tu bychom velmi rádi věděli, proč mají židé a protestanté svoje zvláštní školy konfessiijní a proč spravedliví liberálové nebrojí také proti školám těmto? Těchto škol však se, alespoň u nás, ujímali i na sněmě zemském nejhrořlivěji ti, kdož nejvíc bouchali do školy konfessiijní. Příčiny této nedůslednosti leží na snadě: Boj proti škole konfessiijní jest vlastně bojem proti katolíkům a jejich přesvědčení náboženskému; páni zednáři vydali heslo a „neodvislí“ liberálové za ně a pro ně bojují. Ubohý pisatel „S. L.“, jenž pro ně také láme kopí, ptá se naivně, v jakém „rozsahu“ prý si myslíme školu konfessiijní, čímž dává chuděrka na srozuměnou, že tomu. o čem a proti čemu píše, naprosto nerozumí.

aby více hodin náboženství se vyučovalo, aby učitel byl té víry, jako většina jeho žáků vyznává, aby katecheta na roveň postaven byl s jinými učiteli, aby kříž nebyl ze školy odstraněn, aby děti byly dle náboženství rozděleny — nu tu by jistě každý učitel byl podepsal,¹⁰⁾ ač — nakolik kříže se týče, pokládáme býti zbytečným proto, že *nikde*, kde převahou je žactvo katolické, *kříž se neodstraňuje*¹¹⁾ a co týče se většího počtu hodin náboženských, máme v dobré paměti, že ministr *Conrad* nabízel duchovenstvu větší počet náboženských hodin a že nabídka byla tímže duchovenstvem odmítnuta. Ve příčině pak rozdělení dítek dle vyznání neradno přehlédnouti, že mnoho *chudých* dítek v krajích smíšených bylo by pro vzdálenost školy katolické ne-li nadobro ztraceno, tedy aspoň co do víry a vzdělání poškozeno.

Toť byla by škola konfessionelní a mohl by s ní spokojen býti i ten nejhorlivější katolík.¹²⁾ Ale aby takovou petici pánové k podpisu předložili, k tomu by museli býti upřímnější. To však nejsou. *Jim se zamlouvá něco většího, takhle celou školu míti, učitele dosazovat, sesazovat, komandovat a světe plať, já budu poroučet.*¹³⁾

¹⁰⁾ My však pravíme, že by byl nepodepsal a že tu pisatel tvrdí něco, o čem jistě ví, že by se to nikterak bylo nestalo. Máme před sebou „U. N.“ ze dne 17. června 1891 a „Freie paed. Blätter“ ze dne 4. července 1891. Oba tyto listy podávají zprávu o poradě výboru „Německo-rakouského spolku učitelského“ ve Vídni, kdež jednáno bylo po návrhu „Zemského spolku německých učitelů v Čechách“ o postavení učitelstva ke školskému zákonodárství. A na čem se tu bylo usneseno? Pracovati k tomu, by obnoven byl říšský zákon školní ze dne 14. měsíce května 1869. čili slovy jinými: aby byla zrušena školní novella a veškerá katolíkům poněkud příznivější nařízení ministerská a nařízení zemských školních rad, zejména pak ještě, aby bylo zrušeno ustanovení, že správce školy vyznáním svým musí souhlasiti s většinou žáků, což jest asi tolik jako žádati, aby i na škole navštěvované nejen většinou, nýbrž třebas i výhradně jen dětmi katolickými směl být nejen učitelem nýbrž i správcem čili řiditelem protestant neb žid. A to prosím žádají, pane pisateli, pp. liberální učitelé; tedy není pravda co vy jste napsal!

¹¹⁾ Nyní snad ne; ale byly skutečně na mnohých místech odstraňovány a do obec. škol vídeňských byly dány opět teprve před nedávnem.

¹²⁾ Dejte nám školu takovou a my budeme zcela spokojeni; ale to právě vy nechcete a proto nám stále podkládáte úmysly, jakých nemáme.

¹³⁾ Tohle je zlomyslné na cti utrhaní; ne, toho církev neřádá, toho si kněží nepřejí, ano nechtějí ani výhradního dozoru na školy. Co si kdo nadrobil, ať si to taky sní. Nebo že má škola nyní při mnohých pěkných stránkách i veliké vady, uznávají nyní čím dál tím více u nás i v Německu i liberální pp. učitelé; odtud i ty četné a stálé se ještě zmáhající hlasy po reformách ve školství; ano vycházejí i zvláštní časopisy paedagogické, jež se výhradně zabývají otázkou reformy škol obecných, u nichž nás těší, ač jsou články jejich psány různým směrem, obzvláště to, že se tu klade v první řadě váha na vychování nábožensky-mravné, což jest oproti onomu kantovskému: mravně náboženské, kdež jest náboženství nikoli základem pravé mravnosti, nýbrž teprve jaksi ovocem uzrávajícím na stromě mravnosti, velkým pokrokem. Kdyby byl kněžím nyní svěřen výhradní dozor ku školám, byla by na ně uvalována zodpovědnost za všechny vady a nedostatky i za všecko často smutné ovoce školy moderní; vždyť jest jim ještě trpěti za vady a nedostatky „školy staré“, za něž nemohli, proto že počet školních předmětů i rozsah, v jakém se ve škole obecné měly probírat, i ty hídne platy učitelské vyměřoval stát bez ohledu na přání a tužby dozorců církevních, kteříž jakožto školní dozorcové byly vlastně jen orgány vládními, jimž se nyní ještě a s nimi i církvi vytýká všecko to, co vzhledem ku školství zavinil stát. Poroučet s celou školou dle své libosti chce někdo jiný nežli kněží, ač k tomu nemá práva žádného!

Jak daleko tužby těch pánů se nesou, vidíme jasně v Belgii. Škodou lidu v Belgii zmoudřel svět, zmoudřel též lid náš. Tam pod heslem spořivosti a j. žádáno za školu *náboženskou*. Dlouho nešel lid belgický na lep. Avšak, kdož odolá síle slov „náboženství“, „úspory“? ¹⁴⁾

Konečně domohla se strana klerikální vlády, — a teď začalo se „spořít“. Nákladem nejvíce státním, tedy z mozolů lidu, zřizovány vzdoroškoly, do nichž lákány prostředky málo katolickými dítky katolické. A když rodičové se vzpírali dítky své posílali do řečených vzdoroškol, poněvadž prospěch z nich byl nedostatečný, užíváno „prostředků“ až bédno povídat: *naváděny ženy proti mužům*, rušena svornost manželská, ano tak daleko došlo — a to vše, prosím, zjištěno komisí královskou! — že odpíráno rodičům, kteří dítky své do vzdoroškol posílali nechtěli, přisluhovati svatými svátostmi!!! ¹⁵⁾ Když

¹⁴⁾ Celým tímto odstavcem ukazuje pisatel, že rozumí školství belgickému a belgickým poměrům, abychom užili známého říkadla, jako koza petrželi; nebo v Belgii jest vedle bezkonfessní školy státní svobodná škola konfessní již od let třicátých. — V Belgii, jak známo, jest už od let dávných činnost zednářů přímo horečná a moc jejich veliká. Spoléhajíce se na tuto svou moc, přijali do ústavy po úsilovných snahách katolíků (asi tak jako u nás svého času strana liberální onen § 19., jímž se zaručuje všechněm národům jazyková rovnoprávnost), zvláštní §, jímž se zaručuje úplná svoboda vyučování; domýšleli se jako naši páni liberálové, že touto zdánlivou liberálností zalepí světu oči a sami že přece majíce v rukou všecku moc budou dělati, co budou chtít. Ale zklamali se. Tak pravil r. 1856 výslovně zednář Edgar Quinet, muž naplněný proti katolíkům záští přímo zbesilou: „My v Belgii jsme prohloupili; ústavou zaručená svoboda vyučování jest pravým dusíkem pro stranu naši“. (Srov. Pachtler Götze der Hum. 397.) Zednáři se totiž nenadáli, že by církev mohla v oboru školství rozvinouti činnost takovou a vykázati se úspěchy takovými, o jakých se brzy přesvědčili zednáři ku svému vzteku. Pro krátkost zde uvedeme některá jen data statistická týkající se ústav vyšších, kollegií a škol středních. Tak bylo v Belgii r. 1830 všech těchto ústavů 40, vesměs v rukou vlády (38 kollegií a 2 střední školy); r. 1840 bylo již 69 kollegií a 5 středních škol, tedy 74 ústavy vyšší, z nichž měla plných 42 těchto ústavů ve správě církev, 27 města a 5 soukromníci; roku pak 1861. bylo již 70 kollegií a 78 středních škol, tedy celkem 148 vyšších ústavů, z nichž měly ve své správě: stát 60, obce 22, biskupové 34, nábož. kongregace 25. a soukromníci 7. Mimo to byla zřízena úplná katolická universita v Lovani, která měla již r. 1873 více posluchačů nežli obě dvě státní university (v Gentu a Lutichu), o živořící zednářské universitě v Brusselu ani nemluvě. — O tomto předmětu povíme si ostatně na základě přesných pramenů belgických jindy ještě více. Z tohoto počtu a velkého rozvoje škol katolických měli ovšem zednáři málo radosti a vzpomenuť už výše br. Quinet nařikal proto na belgickou svobodu vyučování velice trpce, řka: „Zkušenost volá dosti hlasitě před našimi branami. Belgie svolila velikodušně k tomuto systému vyučovacímu a nyní cítí a vyznává, že se v něm dusí. Belgická vláda (zednářská) namáhá se co může, aby vymanila vyučování z tohoto otroctví!“ (Enseignement du peuple p. 250; viz Fl. Riess, Der moderne Staat u. d. chr. Schule str. 55.). Ó té „rozkošné svobody“ zednářské — a té jejich „lidskosti!“ Míti sami veškeru moc v rukou a jednati ve všem dle své libosti, toť zovou svobodou, třeba by při tom jiní sotva dýchali, ale má-li ještě někdo jiný jakás práva a rozvinuje-li na základě práv těchto nějakou činnost, zovou to otroctvím!

¹⁵⁾ Na úspěchy katolíků pohlíželi pp. zednáři ovšem okem závistivým a počali katolíky všelijak sužovati a je v jejich svobodách, zvláště ve svobodě vyučování, všelijak zkracovati, činíce nátlak na rodiče, by děti posílali do žednářských škol státních; v příčině této vynikala obzvlášť zednářská vláda za ministerstva Frére-Orbanova. Konečně však se katolíci vzmužili, domohli se při volbách značné většiny a zednářská vláda musela ustoupit. Nyní ovšem přestal nátlak na rodiče, by posílali děti do škol státních, ovládaných vesměs duchem zednářským a školy

pak takovými „prostředky“, docíleno toho, že v obcích méně pokročilých naplněny vzdoroškoly, tu začala persekuce učitelstva na školách veřejných. *Tisíc*, pravíme, *tisíc* učitelů v malé Belgii zbaveno jich míst, dávána jim po 3 roky žebrácká pense asi 250 zl., na to pak mohl jiti každý — kam chtěl! ¹⁶⁾

tyto počaly se prázdniti. Píše-li pisatel „S. L.“, že prý „nákladem nejvíce státním, tedy z mozolů lidu, zřizovány vzdoroškoly, do nichž lákány prostředky málo katolickými dětmi katolické“, neví, co mluví. Školy, jež on zove vzdoroškolami vládou zřízenými, byly zřízeny nikoli vládou, nýbrž dobrovolnými příspěvky katolíků, aby děti jejich nebyly nuceny chodit do škol vládních — a pak prosíme: do jaké pak školy patří vlastně děti rodičů katolických? Snad přec ne do školy zednářskobezbožecké aneb, což jedno jest, pantheistické? Že belgičtí katolíci chtějíce míti pro svoje děti školy katolické, musili platiti na školy dvakrát, na svoje vlastní a na školy zednářské, to zavinila zednářská vláda. Na tu nechť se tudíž pisatel se svou výtkou obrátí a nevianých ať nechá s pokojem. On však se zdá býti paedagogem takovým, jako svého času angličtí lordové, kteříž prý brávali svému mazlíku za „soudruha“ nějakého chudého hochu, aby měli koho „vyplácet.“ Když totiž syn jejich vyvedl něco trestu hodného, byl za to bit jeho chudý soudruh, a mazlík se na to pěkně díval. Právě tak to dělá pisatel „S. N.“ Co zavinili jeho mazlíkové liberálové a zednáři, za to tepe až nemilosrdně — katolíky! A pak ta logika páně pisálkova: Když vláda katolická zřizuje školy pro katolíky, aby děti jejich nemusily choditi do škol zednářských aneb aspoň školy katolické trpí a jim nepřekáží, pokládá se jí to za velké provinění a školy jí zřízené aneb jen třebas blahosklonně trpěné nazývají se vzdoroškolami; když však vláda zednářská z peněz katolíků zřizuje školy zednářské a když do škol těchto násilně honí děti katolické, aby tam byly záhy navykány indifferentismu náboženskému a praeparovány pro zásady zednářské, ba když vláda zednářská katolíkům odnímá jejich vlastní školy, když jim vyhání osvědčené jejich učitele z vlastního jejich majetku, když za neplatné prohlašuje odkazy učiněné ve prospěch školy katolické atd. atd., jako to činí židovsko zednářská vláda francouzská, tu jest ovšem jinak, tu se hned jako u flašinetu vytáhne „mutace“ a spustí se chutě jiná písnička plná chvály a díky na vládu „liberální“, jak že si vede rázně a rozhodně, jak šlape na paty ultramontanům a klerikálům, jak rozplácuje klerikální tmy a šíří osvětu a s osvětou mravnost, třebas by vláda ta, jako se stalo kdysi ve Francii, vyrvala sirotky z rukou jeptišek a je odevzdala, z nedostatku vhodných učitelek, pod „ochranu“ žen spustlých a zhýralých, nad čímž se ovšem pozastavovali i velmi mnozí liberálové, dokládajíce, že prý přec nemusila vláda tak moc spěchat a že mohla čekat, až bude míti za nemilé jí učitelky a učitele řeholní jakous takous náhradu.

Co se týče „prostředků“, o nichž se v článku mluví za účelem štvání proti katolíkům, pravíme jen tolik: „Pravdomluvní“ páni liberálové považují, jak se zdá svoje čtenáře za tak zabeďněné a lehkověrné, že si už ani nedávají práci, aby chytře lhali; či snad už nedovedou místo lží starých vymysleti nové? O tom „rušení manželské svornosti“ se toho nalhalo před třemi roky i v Praze až běda. A pak ta královská komise proti vládě královské! Zednářské noviny snad to napsaly, to je možná, ale papír snese i nejhrubší lež.

¹⁶⁾ Tohle jest opět rozkošné! Zde viděti jest, v jakém úzkém a přátelském spojení jsou páni zednáři všech zemí a národů, a jak „nezávislí“ liberálové samochťic se snižují na jejich otroky a na tyto svoje služby otrocké jsou ještě hrdi. My jsme už jednou kdesi napsali, že se ve velkých „dílnách“ zednářských vyrábějí články, a ty že se pak lithografované zasílají četným listům liberálním s pokynem, by je, trochu přezmolené a přebarvené, uveřejnily, čímž se stává, že se mnohdy vyskytne ve velkém množství novin liberálních najednou článek, jenž pojednává o téže věci tímž způsobem. Tak se stalo před časem i u věci této, s níž tu příklusaly „S. L.“ trochu pozdě. My tu jen chceme ukázati k tomu, jak drze, náramně drze a nestydatě umějí listy liberální lhát, ať již jsou to listy politické, aneb třebas i paedagogické, což hned dokážeme.

A proč medle sáhnuť k prostředkům v 19. století neslýchaným? Proto jedině, že dotčení učitelé nechtěli býti *nevěrní zákonům, na něž přísahali!*¹⁷⁾

Tázeme se: získalo-li zde *náboženství*, získal lid, když na školy nyní platil *dvakrát*?? A to byla také škola *konfessijní* Při ní plakalo *učitelstvo*, při ní *pláče belgický lid!*¹⁸⁾ Odtud vysvětlíme si nynější mohutné hnutí lidové v Belgii proti vládě klerikální, kteráž, neobráti-li, padne co nevidět.

Netřeba nám než oči otevřít, abychom seznali, že strana zpátečnická i u nás zavéstí usiluje hospodářství belgické. Prostředků belgických se již užívá. Pohledme na „činnost“ listů klerikálních, rozpomeňme se na agitace pro

V února přinesla „Preussische Lehrerzeitung“ (č. 20. ze dne 5. února 1891.) článek, v němž stálo mimo jiné: „Již častěji jsme měli příležitost poukázat na smutné poměry školství a učitelstva v Belgii od dob, kdy tam vládne t. zv. svoboda vyučování a škola jest vydána na milost a nemilost kněžstvu. (To je věru zvláštní: při *svobodě* vyučování, škola v otroctví kněžském! Ti kněží belgičtí musejí být věru nebezpečnými čarodějníky: každý smí chodit do školy, kam chce a všechno se hrne do škol kněžských! Kdož by tu nechápal vztek pánů zednářů?). To pak hleděno prohlásiti buď za přemrštěné anebo docela za nepravdivé, proto že prý tvrdí takevé zlé věci o belgickém kléru jenom zednáři a liberálové. Nyní však přináší „Kathol. Lehrerzeitung“ následující zprávu z Bruselu: „Všeobecný spolek belgických učitelů měl od 2. do 6. září m. r. ve městě Gentu svou 33. výroční schůzi. Na programu byla mezi jiným otázka: „V jakém stavu se nachází nyní primérní naše vyučování a učitelstvo?“ Dále pak vypráví prušácký ten list, odvolává se na zprávu listu katolického, kolik škol prý bylo v Belgii zavřeno, kterak prý bylo přes *tisíc* učitelů a učitelek „auf Wartegehalt gesetzt“, kterak prý byly platy učitelů velmi sníženy a kterak prý byla podle tohoto nižšího služného vyměřována menší pense atd. Z pruš. listu učitelského přešlo to i do jiných listů liberálních. Avšak to „nejkrásnější“ a pro list jmenovaný nejosudnější při všem tom jest, že v listě katolickém (Kathol. Lehrerzeitung), na který se tato „Preuss. Lehrerzeitung“ tak troufale a hrdě odvolává, o celé té věci nebylo a není nikdež ani zmínky, pročť list tento prohané prusačce, kterou servilně opisovaly i listy české, odpovídá prostě: zu dumm! My jsme též list tento katolický až do čísla posledního dobře prohlédli, ale nikdež jsme o věci té nenašli ni nejmenší zmínky. Proč pak tedy píšíc lži, odvolávala se „Preuss. Lehrerztg.“ na list katolický? Potřebovala na rychlo něco, čím by mohla štváti proti katolíkům, hlavně pak proti katolickému centru, neboť ku konci praví výslovně: „So gehts in Belgien, und genau so würde es bei uns gehen, wenn Herr Windhorst die politische Macht dazu hätte (Kathol. Lehrerztg. 1891. č. 7. str. 230). Tak lživý list pruský a slova „S. L.“ jsou pouhý plagiát.

¹⁷⁾ Ó nikoli. nýbrž prostě proto, že dotyční pp. učitelé raději volili jíti do pense, než aby učili a vychovávali v duchu katolickém. A pense jejich byla proti pensí, jakou vyměřila na př. vláda italská, za předsednictví br. Crispiho řeholníkům a řeholnicím, kterým zabrala jejich vlastní majetek, poměrně ještě skvělá, neboť těmto ubohým z vlastnictví jejich vypuzeným určena „pense“ 80 lir ročně!!! A to prosíme stalo se ve svobodné zednářské Itálii v 19. století!! A což ti z vlasti vyhnání řeholníci a řeholnice v Německu? O těch nevědí „S. L.“ ničeho? A to je taky prosíme ve století 19tém! Mimo to myslíme, že i učitelé mají povinnost poslouchati vládu legální, třebas tato byla katolickou a třebas přijala otěže vládní po vládě zednářské!

¹⁸⁾ Belgický lid, kterýž pro své katolické školy přinesl už tolik obětí, ten věru neplakal; a ti, jež zde zovou „S. L.“ „lidem“, pp. zednáři, liberálové a socialisti, neplakali též, leda snad zlostí! Že pak lid belgický za vlády zednářské, chtěl-li mít školy, do nichž by mohl s dobrým svědomím katolické svoje dítky posylati, musil platit *dvakrát*, na školy totiž státní a na školy své, to odsuzuje jenom zednáře a staví na pranýř jejich zednářskou „lidskost a liberálnost“.

petice Liechtenštejnské, na nedávné agitace při volbách sněmovních, zvláště však na neslýchané agitace při volbách říšskoradských a — prohlédneme.

Uvedeme jen něco, abychom seznali, pro jak svatou a vznešenou věc lámou ti pánové své oštěpy. Známy prostředek na zhloupění lidu, *návrh Liechtensteinův*, padl sice, následky však ještě tu a tam se pocítují. Většina předešlé říšské rady a ta přece měla smysl pro náboženství — neuznala ho ani za způsobilý, aby byl aspoň přečten a milý kníže L. sám se zaň nyní stydí — neboť chtěl být volen za Vídeň — do říšské rady, prohlásil, že zlověstný návrh vzniknul za „auspicií federalistických“ a že, kdyby byl návrh ten obnoven, sám *proň hlasovati nebude!* Ejhle! sám otec stydí se za dítko své,¹⁹⁾ a přece, kdo podepsal přede dvěma lety petici protilichtenstejnou, byl „kacířem“, „neznabohem“!! Pánové, jen počtivě, jinak se vaše praktiky brzy — přežijí.

Lid náš má povinnosti ku škole, má břemena; ať má také jistá práva. Dosavadní zákon mu je vyhrazuje. Školou však tak zvanou „náboženskou“, jaká byla u nás neblahé paměti před rokem 68. a jakou, ba dle L. ještě horší, zavést usiluje strana pokroku nepřátelská, školou tou práva toho by lid pozbyl, ano, pozbyl by ještě více.²⁰⁾

„Sedláčku, dle kl. „Hlasu“ „chřipone“, mlč a plať a ty, učitelku, ohni se, já si na tě sednu“.²¹⁾ Toť charakteristikum školy náboženské, o jakou usiluje strana zpátečnická, proti níž protestuje učitelstvo, lid.

¹⁹⁾ Zde p. pisatel ukazuje jasně, že si chodí pro rozum do „Neue Fr. Presse“, listu to židovských millionářů, a pak k panu Jessen-ovi, rodilému Průšaku, protestantu a redaktorovi „Freie paed. Blätter“ a že v jejich škole „dobře“ prospívá, proto že dovede opakovati každé jejich slovo a všechny jejich frase tak věrně, že se nám skoro zdá, jako bychom slyšeli mluvit ty to listy.

²⁰⁾ Co pominulo, to se v téže formě v životě národů nikdy nevrací a proto se nevrátí ani „stará škola“ v téže podobě; nikdo si toho taky nepřeje: ale toho se budeme a musíme dovolávati, aby dítky rodičů katolických i ve škole byly vychovávány v duchu katolickém. Práva ku škole vindikovala církev katolická rodičům vždycky, neboť učila a učí dosud, že jest škola vlastně zástupkyní rodičů, majíc pokračovati ve vychovávání započatém v rodině, je doplňovati a po případě opravovati; proto též nebyla „stará škola“ rodičům tak uzavřená jako škola nynější. Kdo na školu platí, kdo nese břemena, má taky míti jistá práva. Jak pak asi velké jest to právo lidu, nikoli na papíře, nýbrž v skutečnosti, na školu nynější?

²¹⁾ Tohle jest věru „fajnově“ řečeno, jen že jest to špatně adresováno; patří to někomu zcela jinému. Tak jsme aspoň četli ve „Freie paed. Bl.“ a v „Uč. N.“, že se „Německo-rakouský spolek učitelský“ na pokyn „Zemského spolku německých učitelů v Čechách“ v poradě konané nedávno ve Vídni usnesl na tom, aby místní radě školní odňat byl každý vliv při obsazování učitelských míst a aby nebyla činěna výjimka ani pro Vídeň. To je, myslíme, až příliš patrné: lidé plať a mlč!! Plať na školu, ale neměj ani práva vysloviti přání, jakého anebo kterého učitele bys sobě přál! To ho však, prosíme, nežádají kněží!! — Ovšem že tu mnohé zvláště větší obce často se dávaly ovládati různými ohledy a protekcemi — a nejednou daly nespravedlivě přednost silám příliš mladým před silami staršími a osvědčenějšími. V tomto ohledu vyznamenala se v době poslední i městská rada královské Prahy! — Mimo to i pravda jest, že, mál-li učitel, ucházeje se o nějaké místo, obcházeti jednotlivé členy místní a okresní školní rady, kteříž třeba spatří k různým stranám politickým, přichází tím snadno do pokušení, aby před Mladočechem dělal Mlado-, před Staročechem Staro-, před konservativcem konservativce, před liberálem arciliberála, před radikálem opět radikála, čímž se pěstuje bezkarakternost! To však jsme uvedli jen mimochodem jako na důkaz, jak liberálové, když se jim to hodí do krámu, horují pro práva lidu, a obratem ruky zase žádají, aby tato práva byla obmezena, ba aby lidu, jakožto lidu byla vyrvána. Neníť nad důslednost!!

Že by *pak* protesty lidu ničeho nezmohly, až by nynější „zbožné přání“ stalo se zákonem, je na bíledni. Pak by se řeklo, že zákon je zákon, ten že se musí plnit! A pročez, pánové, jen hezky poctivě a lidsky!“ —

Ano, ano; to ať jen si redakce „S. L.“ i pisatel tohoto „pěkného“ článku zapíší za uši a dobře pamatují, že mají vždycky jednati i psáti „poctivě a — lidsky!“ Roztrušovati však o někom lži jej bezdůvodně podezřívati, jemu podkládati nekalé úmysly: není zajisté jednati poctivě, a činiti tak za tím účelem, aby proti němu povstala s hněvem cvičená i necvičená luza, není zajisté jednati — lidsky! Proto, pánové, jen vždycky hezky poctivě a — lidsky!

(Red.)

Něco ze školní diaetetiky.

Podává Boh. Hlák.

(Pokračování.)

O tělesném vychování dítěte od jednoho do 5—6 let.

Diaetetika počíná ovšem, jakmile počal býti člověk. My však, majíce zde na zřeteli hlavně školní diaetetiku, promluvíme zde o tělesném vychování dítěte v době, která u něho školu předchází, pouze kratince.

a) Dítě budiž navykáno stravě obyčejné; třeba však věděti a toho šetřiti, že dítěti zdravější a tudý přiměřenější jsou vegetabilie, t. j. strava rostlinná, než maso, což dívky samy již na jevo dávají, že jim jídla z mouky lépe chutnají, než jídla masová. Mají si ovšem i masu zvykati a zvláště slabým dítkám třeba i masa, zvláště polévky z masa dávat, aby sesílily. Možno-li, budiž dáváno dítkám častěji i ovoce, na němž si rovněž velice rády pochutnávají!

Veškerá strava dětská budiž celkem prostá, jednoduchá, ne kořeněná, ne tučná, ani příliš mastná, ani ne cukrovaná a příliš slazená; čím jednodušší, tím zdravější. Hlavním pokrmem na jídelním lístku dětským bude ovšem mléko, prosté, jak se nadojí, neb i poněkud s vodou smíšené. — Nápojem dětem nejzdravějším jest ovšem čistá, čerstvá, pramenitá voda; ale nikterak a nížádným způsobem nebudtež dětem dávány nápoje lihové, jako víno, pivo, líhoviny; ni čaj, ni silná káva; nejlépe voda a mléko, anebo káva slaboučká.

b) Šatstvo budiž volné a více neb méně teplé, jak časová doba toho vymáhá, vždycky však lehké. Budiž volné, poněvadž dítě růsti má; oudečky jeho mají se rozvinouti a tedy nemá jim u volném pohybu nic překážeti. Co do látky budtež v letě lehký, v zimě však rovněž lehký, ale teplý, k čemuž vlna nejlépe se hodí. Není dobře, dívky záhy hned do úzkých šatů oblékati, děvčátka pak snad dokonce pro uslechtilý vzrůst šněrovati; chlapce do úzkých kalhotek, kabátků vtěsňovati a hlavu anebo i krk příliš teple přikrývati. Střední cesta bude i zde, jako všude, cestou nejlepší. Máť ovšem dítě i zimě, i malickému nepohodlí zvykati; avšak vždy zůstaveno budiž péči a rozumu rodičů neb vychovatele, aby u věci té na dítě byli pozorní a v otužování dítěte věci nepřepínali, by zdraví jeho pokazy neutrpělo. Outlou bylinku mráz spíše spálí, než vzrostlou a pohromám povětrnosti uvyklou. Často zaplatilo dítě takové přepjaté, nerozumné jednání smrtí.

c) Byt budiž zdravý, t. j. zvláště suchý a budiž často provětráván; postel spíše tvrdá, než měkká; pokrývka ne příliš teplá. Do pěti, šesti let budiž dítěti ponechána volnost; nebudiž vázáno přísně k učení, pokud by samo hravě něčemu se učiti, aneb si něco pamatovati nechtělo.

Čím se má dítě do 5—6 let zaměstnávat?

Dítě do pěti, šesti let, prve než práh školní překročí, nezaměstnávej se ničím, t. j. nebudiž na žádnou přísnou, určitou, vyměřenou činnost vázáno, při kteréž by vytrvati, určitou dobu vyseděti musilo, ni v práci, ni v učení; ale měj, pokud možná, všecku z vůli, rozumí se, v mezích rozumných, by ni duši, ni zdraví jeho škodno nebylo. —

Nemůže býti vázáno na žádnou práci, poněvadž ještě maličké jest a síly jeho nevystačují; tedy by snadno zhynouti, anebo aspoň tělesně zakrněti mohlo. Jsou ovšem některá sama v sobě lehká, snadná, mechanická zaměstnání, jež i malé dítě zastati může, na př. kolébati, svítiti k jednomu místu, něco v ručkách držeti, anebo podávati a t. p. Jednou-li, dvakrát, aneb někdy ob čas, táž věc by se opakovala, nemáme ničehož proti tomu; avšak často, aneb dokonce napořád chtěti dítě ku práci té přikovati, jistě by bylo škodlivé, ano dítěti ukrutnou tryzní; neboť by práce ta dítě mořila jak na duchu, tak na těle, ne-li dokonce umořila. Patrně to odtud, že dítě v takovém jednotvárném zaměstnání dlouho nevydrží a netrpělivým, ano nevrlym se stává. Opírá se tomu jeho přirozená živost a pohyblivost, jeho mládí; kterak tedy možná, na malinkém dítěti žádati, aby na jednom místě, jako stařec, dlouho vydrželo, jehož duch těkavý, proměny milovný, krev pak bujná, čilá, neposeidná jest? Kdo by s dětmi tak nakládal, že by je napořád, byť k lehkému, avšak jednotvárnému a tedy ducha umořujícímu, mechanickému zaměstnání přikovati chtěl, proto snad, že tělesné síly dítěte ku práci té vystačí, ukrutníkem by byl a příbytek svůj by učinil lidomornou vlastní krve.

Ovšem tím nechceme říci, že by i malé dítě nemělo semotam přidržováno býti, aby někdy něco dělalo, v něčem pomáhalo, na př. aby to neb ono podalo, přineslo, někam došlo, něco vyřídilo a t. p.; to dobré jest a prospěšné; uvádí se tím dítě pomalounku do praktického života a dítě samo rádo tak činí; a víme, jak rádo dítě matce poslouží, jak rádo do zaměstnání starších se plete, až i překáží, po nich dělá, je napodobí; jen nebudiž zaměstnání to, jak svrchu jsme pravili, jednotvárné, dlouho trvající a umořující; nebo dítě, jsouc povahy živé a pohyblivé, dlouho na jednom místě nevydrží, tím méně při duchamorné, unavující práci; dítě miluje proměnu, střídání.

Nejlépe bude, když se dítěti ponechá rozumná volnost, t. j. pod stálou dohlídkou, aby se zaměstnávalo, čím chce; rozumíme hlavně hračkami, pokud tyto rozumné jsou a dítě jimi sobě neškodí, zaměstnávat se může. Máť se pohybovati a letům svým přiměřeně se rozvíjati; neboť tu má již ku pozdějšímu, pevnému zdraví základ položen býti. I tu platí pravidlo: Zdravá mysl v zdravém těle. Obyčejné dítě, jsouc tělem zdravé, i duchem lépe prospívá, aspoň budoucně a na delší čas. Jestliže choré, slaboučké, neduživé dítě, jak se někdy ukazuje, neobyčejný vtip jeví a před jinými dětmi duchem jako napřed utíká: není to obyčejný, pravidelný (normální) stav věcí; duch u takových ovšem nad tělo (a nad obyčejnost) vyniká, ale obyčejně na škodu těla a zdraví; tak bývá na př. u dětí skrofulosních. Chyba nad to se stává ještě ta, že, když dítě vtip jeví a snadno se učí, ještě více se mu přikládá, aby jen hodně učeným bylo, až pod břemenem klesne; kdežto právě naopak by se dítě mělo, aby i tělesně, jak možná nejvíce sesílilo.

Proto nebudiž dítě před pátým, šestým rokem ku žádnému pravidelnému učení přidržováno; tedy nebudiž žádný učitel do domu brán; ta věc budiž ponechána škole, aby dítě, poprvé tam vstoupíc, poznalo a si pamatovalo, tu že hračky přestávají a jde o věc vážnou. Dojmem tím i škola na vážnosti získá. Přiveďtež jen rodiče do školy dítě zdravé, naučte se je modlití, poslouchati a správně mluvití a dosti bude, o ostatní se škola postará. —

(Pokrač.)

V y c h o v a t e l n a O l i v o v ý c h.

Napsal Karel Kamenář.

(Pokračování.)

Společnosti lidské nemůže býti lhostejno, dorůstá-li v mladém pokolení generace tělesně i mravně zdravá nebo chorobná. Zvláště národ náš jen tehdy odolá všem útokům svých nepřátel, obrní-li se pancířem mravní čistoty a vzdělání. Skutky lásky křesťanské, prokazované trpícím dětstvím, zvláště mládeži opuštěné a osiřelé, jsou nejkrásnějšími květy v bohatém sadu humanity a pravými činy vlasteneckými. —

Prvním předmětem milosrdenství a slitování byly děti, hmotně strádající, tedy děti opuštěné, sirotkové a mladí nezuživci. Za panování císaře Augusta založil občan Helvius Basila první dobročinnou fundaci, odkávav 400.000 sesterčí k tomu účelu, aby z úroků opuštěné děti byly vyživovány, a aby dostalo se jim podpory peněžité 1000 sesterčí, když dospěly. (Červinková-Riegrova). Také mnozí císařové římsí pamatovali chudiny, zvláště mládež, a příklad jejich byl od mnohých jednotlivců následován. Křesťanství, jež proneslo zásadu rovnosti všech lidí a jehož hlavním přikázáním jest: „Čiň dobré“, především dle příkladu svého Božského Učitele ujalo se dítěte. V středověku téměř vylučně starala se církev o chudé, hlavně o dítky. Již ve IV. století prohlásil církevní sněm v Nicei péči o opuštěné novorozence za povinnost společnosti. (Adámek). Prohlírajíce se dějinami filantropie, na každém listě čteme jména mužův, které víra v Boha nadchnula k zázračným téměř skutkům lásky, jež ne bez příčiny sluje „láskou křesťanskou.“ Sv. Karel Bor. a sv. Vincenc de Paula, abbé Roussel a abé Podevin, Jan Bosko a biskup Jirsík — všichni byli tak vznikajícími lidumily jako výbornými křesťany. Zbožná mysl to jest, která členy duchovních řádů, blahu člověčenstva se obětujících, sílí a dodává jim vytrvalosti, jež je učí trpěti a prositi za jiné, zapomínati na vlastní prospěch a věnovati zdraví i život za bližního. Nemáme nijak v úmyslu popírati neb snižovati zásluh jiných, avšak dáváme pravdě průchod, poukazující k tomu, že lidumilnost jen tam koná pravé divy, kde vychází z neoblomné víry v Boha.

V dobročinných ústavách, jež v stoletích minulých péčí jednotlivců i péčí veřejnou pro mládež povstaly, téměř vyhradně dbáno jen tělesného opatření chovanců. A že ani v tom ohledu nevyhovovaly ony ústavy účeli svému, o tom svědčí mnohé stesky lékařů i vychovatelů, jež koncem předešlého století na veřejnost pronikly, a silnou reakci proti dosavadnímu stavu věci způsobily.

Pestalozzi (nar. 12. ledna 1746 v Curychu, † 17. února 1827 v Bruggu) první poukázal na důležitost a nevyhnutelnost zlepšeného vychování, má-li se bídě lidské odpomoci. On žádal, aby děti k životu životem byly připravovány, kladl váhu na mravní zušlechtnost mládeže, a žádal, aby škola vůbec (tedy i ústavy) dítěti domácnost co možná nahražovala. On otevřel dvéře dobročinných ústavů též dětem mravní chorobou stíženým, jichž dosud všimáno si nebylo, a stal se takto zakladatelem směru nového, zdravějšího. Ač sám nedovedl zásady své skutkem učiniti, přece nezanikly, nýbrž rukou šťastnějších jeho následovatelů pěstěny, vzrostly v útěšený sad, sladké ovoce vydávající.

Jsou tedy ústavy pro vychování a ochranu mládeže zanedbané, spustlé a provinilé instituce, vzniklou počátkem tohoto století. Ve věku našem vždy více docházejí uznání, a zřizují se ve všech vzdělaných zemích. Dají se rozdělití ve dvě druhy, a sice: 1. vychovatelny, určené pro výchovu dětí hlavně osiřelých a chudých; 2. ochrannovy, pro ochranu dítek nebezpečí mravní zkazy vydaných (opuštěných a zanedbaných), 3. polepšovny pro polepšení dětí již provinilých. Mnohdy přijímají se do ústavu děti různého stavu mravního a dělí se v něm jen dle svého pokroku u výchově. Rozdělení dětí dle pohlaví někde je provedeno úplně, jinde opět se neprovádí. Kd

chovanců je méně, dává se přednost tak zv. systému rodinnému, jenž spočívá v tom, že menší skupiny dětí, rodiny, svěřují se pěstounu, otci. Oproti tomu jest systém hromadný „s rázem kázně vojenské“. Oba směry mají své zastance. Hlavními prostředky vychovatelskými jest vyučování, práce tělesná, náboženské vychování. „Ráz náboženský jest podstatnou a význačnou vlastností systému těchto ústavů.“ Pravidel zdravotvědy nutno všude dbáti. Na osobě vychovatelově velice záleží. „Nepřijde tak na formu, jako na ducha, kterým forma ta je nadchnuta; ne na systém, ale na osoby, které jej provádí. Čím nesnadnější je vychování dítěte, tím zřejměji vysvítá pravda tato; ona nejpatrněji projevuje se tam, kde jde o vychování dětí mravně zanedbaných a spustlých, které mají býti přetvořeny a duševně znovuzrozeny, a jen ta živá síla, živá láska to jest, která může dítě přetvořit a spasit.“ (Dokončení.)

Hlídka školská.

Odpověď k otázce 3. Pátý § zákona říš. ze dne 14. května 1869 v odstavci 5. stanoví, že ustanovení úřadů církevních týkající se náboženského vyučování a náboženského cvičení musí býti oznámena správci školy (§ 12) „durch die Bezirksschulaufsicht“. Tento § musí se ovšem opíráti aneb respektive nesmí odporovati § 2. zák. ř. ze dne 25. května 1868, jenž dí: „Unbeschadet dieses (staatlichen) Aufsichtsrechtes bleibt die Besorgung, Leitung und unmittelbare Beaufsichtigung des Religionsunterrichtes und der Religionsübungen für die verschiedenen Glaubensgenossen in den Volks- und Bürgerschulen der betreffenden Kirche überlassen.“ Druhá pak odstavka § 50. řádu školního ze dne 20. srpna 1870. poučuje, že, co úřady církevní vzhledem k službám božím stanoví, správcům školy oznámiti má okresní školní rada prostřednictvím místní školní rady; ve sporech pak vzniklých v této příčině že rozhoduje zemská školní rada. Konečně pak nařízeno jest §. 48. v odstavci 2., že jest povinností správy školy „an der Ueberwachung der Schuljugend bei den ordnungsmässig festgesetzten religiösen Uebungen durch Lehrer des betreffenden Glaubensbekenntnisses sich zu betheiligen.“ — Ačkoli se tato nařízení zdají býti dosti jasná, přec vznikly různým jejich výkladem spory. Tak na př. jistá správa školy nechtěla času zimního se školními dětmi v neděli a ve svátek účastňovati se služeb božích, odvolávajíc se na zdravotní poměry, jakož i na to, že pro děti školní nejsou stanoveny zvláštní služby boží; na stížnost správy duchovní odpověděla c. k. okresní školní rada, že dívky školní každou neděli a každý svátek po celý školní rok (vyjímaje zákonité prázdniny) musí se ve škole shromažďovati a pod dozorem učitelstva mši sv. bývati přítomny, odvolávajíc se na vynesení c. k. zemské školní rady ze dne 17. prosince 1883 č. 37.948. — Ve vynesení tom stojí: C. k. zemské školní radě bylo oznámeno, že se nestarají školní správy všude, kde zvláštní školní služby boží nedělní a sváteční se konají, o zákonitý dozor ku školním dětem při těchto službách božích. Za tou příčinou ukládáme okresním radám školním, aby k tomu dohlížely, by správy škol tuto povinnost svoji přísně plnily.“

Když proti tomuto nařízení bylo namítáno, že v dotyčné školní obci nekonají se pro dívky žádné „zvláštní služby boží nedělní a sváteční“, odpověděno, že na venku, kde jest jeden duchovní, obvyklé služby boží jsou zároveň službami božími pro dívky.

* * *

Toto nařízení zemské školní rady opírá se opět o vynesení vys. c. a kr. ministerstva ze dne 16. května 1880 č. 6206 a ze dne 8. prosince 1881 č. 17938., jímž se nařizuje, že mládež školní povinna jest každou ne-

děli a každý svátek po celý školní rok obcovati školní mši svaté. Výnos vys. minister. ze dne 16. května 1880 č. 6206. zní doslovně: „Alle katholischen Schüler der Volks- und Bürgerschulen, welche in dem Schul- und Pfarrorte, überhaupt in einem Schulorte wohnen, wo an Sonn- und Feiertagen ein Gottesdienst abgehalten wird, sind an allen Sonn- und Feiertagen des ganzen Schuljahres zum Besuche des gemeinschaftlichen Schulgottesdienstes verpflichtet.“ Ministerské pak nařízení ze dne 8. pros. 1881 č. 17958 zní: Katol. žáci mají účastňovati se v neděli a ve svátek dopoledních služeb božích (velká, kázání) a není dovoleno děti mezi nedělním a svátečním kázáním ve školních světnicích shromažďovati a teprve po ukončeném kázání do kostela voditi.

Ale i přes tato tak jasná nařízení dovoluje si někde, jako na př. ve známém velkém městě, předseda okresní školní rady dispensovati děti školní od návštěvy služeb božích v neděli a ve svátek hned na celé měsíce, jinde zase si to dovolí sám pan řídící a to ne ani proto, že jest zima, nýbrž že jest horko aneb z jiné příčiny a ten a onen okr. škol. inspektor k tomu buď mlčí aneb to schválí a katechetovi, jenž si vede stížnost prostě odpoví: „vy máte právo vysloviti přání, ale pan řídící nařídí, co uzná za dobré.“

Něco takového by se však státi nemohlo, kdyby všichni pp. katecheti znali zevrubně školní zákony a nařízení, by se v čas potřeby hned na ně mohli odvolávati a když by to neprospělo, aby si s úspěchem mohli vésti stížnost na místech vyšších. — Za tou příčinou odhodlala se redakce „Vychovatele“ uveřejňovati postupně v uspořádání snadno přehledném všechny §§ školního zákona říšského i zemského, všechna vynesení vysokého c. a kr. ministerstva kultu a vyučování i veleslavných c. a kr. zemských školních rad v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, týkající se postavení učitelů náboženství — samostatných i duchovních správců —, jejich práv i povinností vzhledem ku škole, dále zákony a nařízení týkající se náboženského vyučování i náboženských cvičení žáků katolických a vůbec všechny zákony a nařízení, jakých jest každému katechetovi znáti třeba a užitečno. I prosíme tudíž pp. katechety, by nám podali ruky pomocné ku svému vlastnímu i jiných prospěchu, ku zdatu a prospěchu náboženského vyučování a vychovávání školní mládeže, a též za příčinou uvarování se nemilých konfliktů, jejichž příčinou bývá bohužel mnohdy neznalost zákona školního a různých nařízení.

Kdo z pp. katechetů by měl chuť a vůli v oboru tomto pracovati, nechť to laskavě co nejdříve oznámí redakci listu tohoto za příčinou dalšího domluvení se a rozdělení práce.

* * *

Některé myšlenky paedagogické kněze Hugona Kořátaje. — V měsíci květnu slavili Poláci stoletou památku t. zv. „konstituce 3. máje“, při čemž vzpomenuto hlavních její iniciátorů. Čestné místo mezi nimi zaujímá kněz Hugo Kořátaj, z jehož spisu „Listy o věcech vyučování,“ vydaného v Krakově, podáváme dvě ukázky:

1. Jazyk mateřský. Jazyk svůj povinni jsme považovati za nejdražší poklad, neboť jeho pomocí nabyti můžeme znalosti všech věd i umění. Kdo chtěl by národ některý osvětliti světlem božské vědy, starati se musí nejprv o to, aby jazyk národní stal se způsobilým tlumočiti hluboké a jasné její zjevy. Ne tedy pouhá náklonnost ku mluvě mateřské má nás povzbuzovati ku zdokonalování jazyka, ale i potřeba všeobecné osvěty. Máme toho hojně příklady v historii dávných i současných národů. Kdekoli věda pěstovala se cizím jazykem, tam pouze malá část lidí z její světla kořistila, ostatek byl podobně barbarský jako jeho mluva. Jakmile však vědy mateřským jazykem pěstovány, tu osvěta zapudila barbarství, jazyk ten pak zkvétal a šlechtil se.

Nemožným bylo by vzdělati národ náš, kdyby ve školách učilo se jazykem cizím, kdyby učitelé byli cizinci. Jest naší povinností všimati si cizích vzdělaných jazykův, abychom poznali bohatství jejich literatury, umění, vy-

uáležův a j. v., avšak národ nikdy nemůže se státi vůbec osvíceným, nebude-li mluva naše mluvou učitelův a spisovatelův.

2. Vychování žen. Když po všech skoro krajích Evropy počali se lidé šlechtetně smýšlející zabývati opravou veřejné výchovy, tu téměř všickni obrátili péči svou též ku výchově žen. Kdokoli přemýšlel o konečné potřebě všeobecné osvěty, přiznati musí, že nadarmo pracovalo by se o vzdělání mužů, kdyby zanedbávalo se vychování žen. Ženám zajisté vložila příroda do rukou netoliko živení, ale i první vychování příštího pokolení. A právě první dojmy vychování mateřského rozhodují často o celém budoucím životě. Marně pak nejlepší vychování napravovati chce to, co stalo se zrovna druhou přirozeností. Těžko tedy nepřiznati, jak vážným jest pro společnost lidskou zájmem, pečovati o osvěcení těch osob, jež Prozřetelnost určila býti matkami pokolení lidského, býti jeho vychovatelkami. Jakými ony budou, takými bude celý národ

Szk. — b.

D r o b n o s t i .

Ta roztomilá moderní mládež! (Pravdomluvným „Uč. N.“ do památníku), „Uč. N.“ se velice rády rozpisují o tom, jak prý nyní nápadně „trestanců ubývá“ a kdežto prý „za oněch „krasných zlatých časů“, když se chodilo jen do dvanácti roků do školy, . . . bylo mnoho zločinců, tak že byly žaláře přeplněny a vždy ob čas nějaký nový musil býti zřízen nebo starý rozšířen“, „klesá“ prý „nyní po dlouholetém již trvání 8leté návštěvy školní počet zločinců takovou měrou, že jsou žaláře na polo vyprázdněny“, což prý je „přece nejpádňější doklad stále se vzrůstající mravnosti, která jest přirozeným následkem vyššího vzdělání všeobecného“ (Viz „Uč. N.“ č. 11; srov. též č. 12.). My jsme sice již v 10. č. „Vychovatele“ (str. 164—165.) úředními dáty dokázali, jak nepravdivé jest toto tvrzení; ale neškodí ku předmětu tomu vrátiti se častěji, proto že jest tvrzení „Uč. N.“ oblíbeným koníčkem všech liberálů, jejichž zásadou v příčině této zdá se skoro býti ono Voltairreovo: „Mentez, mes amis, mentez!“ — Dnes uvedeme některé jen případy z kruhů té uadějně moderní mládeže. a) Vídeňský „Welt- Blatt“ č. 133. ze dne 14. června píše následovně: „Hrozně zkažená mládež. Jest to zjevem velmi smutným, že v době novější mládež školou povinná dodává přímo hrozný kontingent k počtu oněch osob, kteréž přicházejí do konfliktu — se zákonem. Mladiství zlodějové, lupiči, znesvěcovatelé hřbitovů a vrahové jsou tak řka na denním pořádku a se srdcem naplněným bolestí musí se obrátiti pravý lidumil od jednání těchto zkažených dětí, jejichž hluboká mravní spustlost smutnou nám otvírá perspektivu do budoucnosti. (Slyšíte pane redaktore „Uč. N.“?) Nedostatek veškerého náboženského vědomí, nedbání autority duchovní i světské počíná se hrozně mstiti. — Dnes jest naší povinností podati zprávu o případě zvláště hrozném. Povinnost tuto konáme jen s odporem, ale nemůžeme se jí vyhnouti. Vielleicht wird die Veröffentlichung einer so unqualifizirbar abscheulichen That zur Ein- und Umkehr auf einem Wege beitragen, jenž nevede k dobrému. Jedenáctiletý školák dopustil se na ponoukání spolužáků svých na tříleté sestře své zločinu tak hnusného, že jej nemůžeme blíže označiti. V tajně vedeném soudním řízení odsouzen byl spustlý hoch, jedenáctiletý Frant. Gr . . . , na čtrnáct dní do vězení. Chválu zasluhuje policejní komisařství ve Währingu, kteréž, jak se o hrozném tom činu dozvědělo, hned nařídilo, že hoch musí býti odevzdán do ochrannovy pro zanedbané děti v Dolejším Sv. Vítu.“

b) Nedávno přinesly i učitelské listy německé následující zprávu: Samovražda 12letého děvčete. Před čtyřmi týdny zmizelo manželům R., bydlícím ve Weissensee u Berlína, jediné jejich dítě — děvče a — přes všecko pátrání se strany policie nemohlo být nalezeno. Děvče to bylo dosti pilné, skromné, ale velmi marnivé a zakládalo si mnoho na svém zevnějšku; asi před čtyřmi

nedělní poručila mu matka, dělnice, aby svléklo školní svoje šaty, že mu je správi a zatím aby si vzalo šaty starší. Děvčeti to bylo proti myslí a poslechlo teprve, když mu matka pobrozila trestem a to ještě s pláčem, ujišťujíc matku, že prý se stydí chodit v šatech spravovaných. Brzy po té se vytratilo z domu a více se nevrátilo. Když včera někteří zřízeníci ze zámku Weissen-see zaměstnaní byli prací v zahradě, kteráž se nachází blíže jezera, spatřili plouti po vodě v dálce asi 30 metrů od břehu mrtvolu malého děvčete; od- vázavše rychle člun, pustili se na vodu a brzy vrátili se nazpět ku břehu s mrtvým tělem děvčete, kteréž bylo už v hodně pokročilém stavu hniloby. V děvčeti byla záhy poznána 12letá Berta R. . . — Všechny okolnosti nasvědčují tomu, že děvče volilo raději smrt, než aby šlo do školy v šatech špatnějších. (Kathol-Schule 1891 str. 386).

c) Před několika týdnů byla v listech německých vycházejících v sever- ních Čechách uveřejněna tato zpráva: „V Duchcově 22. dubna 1891. Dvě „slečny“ z Ústí nad Labem ve věku 12 a 14 let byly výkony jistého herce tak uneseny, že opustily minulého téhodne příbytky svých rodičů a šly — za umělcem. Přišedše do Duchcova, ubytovaly se v témže hotelu, v němž me- škala právě litoměřická divadelní společnost a s ní i „miláček jejich srdcí.“ Rodiče těchto „dam“, kteříž patrně méně horovali pro divadelní umění nežli jejich dcerušky, poslali za mladými výletnicemi nepodezřelého v občanské šaty oděného strážníka, kterýž za pomoci policie duchcovské „slečny“ vypátral a je přinutil k návratu do Ústí. Penězy, jak se zdá, výletnice tyto příliš ne- plýtvaly, nebo ze 30 zl., jež si vypůjčily z pokladny svých otců, nalezlo se u nich ještě celých 16 zl.

Neopovězené výlety jednotlivých dětí školních, obzvlášť hochů, jsou, jak vůbec známo, v Praze dosti časté a trvají někdy několik neděl. Širší veřejnost se o tom ovšem málokdy dozví. — Případů uváděti nebudem, ačkoli jich máme po ruce několik. Na jisté škole pražské jest v tom ohledu známým K. H., na jiné Karel K., jenž před nedávnem, když byl ze svého „výletu“ domů veden, skočiti chtěl do Vltavy a utopiti se. Možná však taky, že to byl od něho pouhý manévr, jímž chtěl svému nemilému průvodci nahnati strachu. (R.)

Nejmenší služné učitelské v Rakousku.

Říšský zákon školský ze dne 14. května 1869. v §. 55. stanoví; Nej- menší plat vyměřen buď tak, aby učitel a podučitel, jsa prost všelikého pře- kážejícího mu zaměstnání vedlejšího, mohl se ze vši síly povolání svému od- dávat, učitel pak aby mohl také rodinu svou dle poměrů místních vyživovati.

Pohledme, jak v různých královstvích a zemích našeho mocnářství usta- novení tomuto zadost učiněno. Data, která podáváme, vykazují služné učitele a podučitele v nejnižší třídě platební:

Bukovina. Učitel ve III. tř. 400 zl. Podučitel a učitel beze zkoušky způsobilosti 300 zl. Učitelky totéž služné.

Dalmácie. Učitel ve III. tř. 350 zl. Funkční přídavek na škole jedno- třídní 60 zl. Podučitel ve III. tř. 300 zl.

Gorice a Gradiška. Učitel ve III. tř. 400 zl. Učitelka ve III. tř. 320 zl. Podučitel 320 zl. Podučitelka 280 zl. Všecky osoby učitelské mají naturalní byt nebo příbytečné, jež vyměřeno učiteli 80 zl., podučiteli 50 zl. ročně — učitelkám vůbec 80%.

Halič. Učitel v V. tř. 300 zl., na škole filialní (jichž bylo dle zprávy c. k. zemské škol. r. haličské r. 1890.—1.001) 250 zl. Podučitel 200 zl. Uči- telky totéž služné.

Istrie. Učitel ve III. tř. 400 zl. Podučitel 350 zl. Učitelky 80% platu učitelův. — Všickni učitelé i podučitelé (učitelky i podučitelky) definitivní i provisorní mají právo ku přídávku pětiletým od zkoušky způsobilosti. — Příbytečné jako v Gorici. Funkční přídavek na šk. jednotřídních 30 zl.

Korutany. Učitel ve IV. tř. 480 zl. Funkční přídavek za každou třídu 30 zl., nejvýše 150 zl. Podučitel 360 zl., podučitelka 300 zl

Kraňsko. Učitel ve IV. tř. 450 zl. Učitel provisorní 360 zl. Učitelky rovná práva. Podučitelů žádných není.

Morava. Učitel ve III. tř. 400 zl. Funkční přídavek 50 zl. Podučitel 60%. Učitelky totéž slušné.

Rakousy Dol. Učitel ve III. tř. 600 zl. Funkční přídavek 50 zl. Podučitel s vysv. způs. 400 zl., bez něho 350 zl. Učitelky stejná práva.

Rakousy Hor. Učitel v nejnižší (tam I.) tř. 600 zl. Podučitel se zkouškou způs. 500 zl. Podučitel beze zkoušky způs. 400 zl.

Slezsko. Učitel ve IV. tř. 300 zl. Podučitel 60%. Na šk. jednotřídních funkční přídavek 40 zl.

Solnohrady. Učitel ve IV. tř. 400 zl. Podučitel vůbec 400 zl. Podučitel v Solnohradě a Halleinu 500 zl. Učitelky 80% platu učitelův. Funkční příd. ve IV. tř. 100 zl.

Štýrsko. Učitel ve IV. tř. 550 zl. Funkční přídavek téže tř. 40 zl. Podučitel 60% služného učitelského. Učitelky stejná práva

Terst s okolím. Ve městě: Učitel ve III. tř. 650 zl., příbytečné 150 zl.; učitelka 550 + 120 zl. Asistent beze zkoušky spůs. 360, asistentka 310 zl., se zkouškou způs. 480 zl., asistentka 360 zl. V okolí: Učitel ve II. tř. 600 zl., příbytečné 150 zl. Učitelka 500 + 120 zl. Asistenti a asistentky jako ve městě.

Vorarlberg. Učitel ve III. tř. 300 zl. Funkční příd. na šk. jednotřídní 50 zl. Podučitel 60%. Učitelky 60% služného učitelův.

Z dat výše uvedených vidno, že minimální slušné dosahuje slušné výše v obojích Rakousích a Štýrsku, nejnižší pak jest v Haliči. — b.

Spisy redakci zaslané.

1. Český Lev. Red. M. Wachek v Strakonicih č. 10. a 11. — 2. Česká Koruna. Red. týž č. 11. — 3. Časopis učitelek s přílohami. Red. Em. Schmutzrová, č. 7. — 4. Učitel. Redaktor Fr. Dlouhý v Brně č. 14. — 5. Národní Učitel. Měsíčník pro učitelstvo a přátely škol. Red. Jan Šrámek v Břežnici, č. 4. — 6. Růžě Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Red. Fr. Filip Konečný. Ord. Praed. Roč. V. č. 3. s bohatým a zajímavým obsahem. — 7. Vlast. Redaktor Tomáš Škrdle. Ročník VII. č. 10. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství (Pokr.). Jakub literák. Povídka veršem. Napsal Jos. Flekáček (Dok.). Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.). Listy ze slovinských vlastí. Píše Fr. Štingl. (Pokr.) Pod křížem. Cyklus znělek od Vojtěcha Pakosty (Dok.). Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Pokr.). Svoboda a nevázanost. Píše Fr. Pohunek. (Pokr.) Socialistický letací tisk ve střední Evropě. Literární historická studie. Napsal T. J. Jiroušek. (Pokr.) Husův spis „Dcerka“ a katolická víra. Píše Fr. F. Konečný Ord. Praed. Z národního divadla. Píše Jos. Flekáček. Literatura a pro členy zakládající vědecká příloha: Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické víře a vědě.

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Pokračování.) — Jak a čemu křesťanskou mládež navykati? Příspěvek k výchově naší mládeže vůbec (Pokr.) — Jen hesky poctivě — a lidsky! — Něco ze školní diaetetiky. Podává Bohumil Hák. (Pokračování) — Vychovatelna Olivových. Napsal K. Kamenář. (Pokrač.) — Hlídka školská. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Pokračování.)

2. Lidé naší doby emancipujíce se „svobodou svědomí“, ovšem falešnou, z povinností k Bohu, neuznávají také jiného povolání lepšího a vyššího než tělesné požitkářství, zábavu a strojenou, vnitřní cenou vlastní nezaslouženou slávu. Tím ovšem poslední cíl a základ člověka puštěn úplně se zřetele, ba samy statky duševní a tělesné netěší se povinné péči a šetrnosti.

Škola má ovšem vzdělávati člověka celého; má v něm znenáhla buditi, sebevědomí individuálnosti vlastní, osobní, že totiž každý z nás malým světem mikrokosmos, v němž svět duchový i hmotný se odráží. Tento mikrokosmos v němž duch vládnouti má, jako Bůh vládne světu neunavnou prozřetelností Svou, nemá potáceti se prostorem časovým od kolébky ku hrobu pouze nahodilými příčinami sem tam, ale má se před se bráti dobře volenou dráhou k cíli pevně a nezvratně vytknutému, a cílem tím jest dokonalost osobní, dle slov písma sv.: „Buďte tedy dokonalí, jako Otec váš nebeský dokonalý jest.“ Mat. 5, 48. „Podle toho Svatého, který vás povolal, i vy ve všem obcování svatí buďte.“ I. Petr 1, 15.

Má-li člověk stále bedliv býti své dokonalosti individuální, osobní, jest mu s největší svědomitostí šetřiti a pěstovati dary ducha i těla svého, kterých hned v útlém věku dětském svědomí si býti má.

Prozřetelnost Stvořitele nejvyšší moudrého vstřípila duši lidské zvědavostí, která člověka pohání, aby rozum svůj vědomostmi obohacoval; ctižádostí, jež člověka nutí vyniknouti nad prostřednost svého okolí, čehož se dosahuje, jestliže člověk něco umí a dovede: to jest, určitěji řečeno, vůle lidská dosti má ostnů, jimiž každodenně ba stále pobádána bývá ku vzdělávání rozumu a citu. Rozum, cit a vůle tři jsou mohutnosti duševní, hřivny, jimiž člověku od útlého mládí těžiti jest; aby pak to hned mladý a malý člověk činil, jest mu k tomu snaživost již od Boha v přirozenost jeho vstřípena. Na vychovateli jest, aby vrozenou snaživost chovancovu řídil věděním a uměním přiměřeným, a co chovanec na počátku školování zvědět se snaží z pouhé zvědavosti a umění z pouhé ctižádosti, aby později o to se

snažil z pohnutek vyšších a čistších, z lásky totiž k Bohu, k sobě a k bližnímu (rodičům a učitelům). A tu již ne z pouhé zvědavosti a ctižádosti chtíti bude obohacovati rozum věděním a tříbiti cit uměním, anobrž svědomitost trvalá bude chovanci pobudkou ku snažné práci školní i domácí.

Zvědavost pohání člověka zvídati věci nové, pokud to býti může bez námahy; jestliže však rozum mnoho se musí napínati, zvědavost ochabuje a rozum pracovati přestává. Tak jest i se ctižádostí, která ráda by vynikala uměním, pokud by nebylo třeba dlouhého cviku; ale nejde-li to bez unavné vytrvalosti, ustává hned v počátcích snaživosti. Aby konkrétněji bylo vysloveno a srozumitelněji, mládež ráda by zeměpisem znala svět, dějepisem minulost, přírodopisem tvorstvo Boží (zvědavost ji k tomu pohání); ale že třeba mnoho pozor míti a se učit, zvědavost ochabuje a z ní prvá pružina k práci vědecké. Tak mládež ráda by uměla též krásně psáti, kreslit, zpívat, na housle hráti, umělé hry provozovati: ale jakmile při tom žádáno pevného pořádku a trvalého cviku, ctižádost ochabuje a s ní prvá pružina k práci umělecké. — Jestliže však záhy v mládeži za zvědavost a ctižádost pružinou činnosti stane se svědomitost, mládež podjímá se práce i nesnadné a zdlouhavé. Až pak dosti dlouho zvědavost a ctižádost pojívá se k svědomitosti v práci, konečně u věku dospělém svědomitost sama na uzdě držívá zvědavost, zvláště však ctižádost, jež obě mužnost za šlechetné pružiny činnosti nepovažuje. Rozhledneme-li se po školství veškerém, uznáme, že mládež školy obecné puzena bývá k práci své zvědavostí a ctižádostí, žáci školy střední s nimi spojují znenáhla svědomitost, škol vysokých pak posluchači téměř výhradně svědomitostí k namáhavému studiu pobádáni bývají, ovšem jeden každý dle míry a síly pružiny té.

Jako pak u podjímání se práce svědomitost záhy a pak stále pobádáti má k činnosti, tak zase u varování se hříchu svědomitost mládeže má býti nejcitlivější. Krásně praví G. Lindner ve „Vychovatelství“ str. 46.: „Podřízení chtění chovancova pod uznání vychovatelovo jest poslušnost. Jakožto příklad příštího souhlasu vlastního uznání a chtění v podobě vnitřní svobody jest poslušnost nejdůležitějším cvičením mravním v době vychovatelské, pravou duší celého vychování. Pokud chovance poslušnosti navykáme, vychováváme jej k svědomitosti.“ — Jakkoli slova tato pravdiva jsou, nedrží v sobě pravdy veškeré. G. Lindner jimi říci chce, že chovanec z počátku výchovy vůli svou má podřizovati a v souhlas uváděti s uznáním vychovatelovým, to jest, co vychovatel dobrým mu prohlašuje a přikazuje, chovanec má chtíti a konati, a co zlým, toho nechťti a varovati se. Později v dospělosti chovancově nastupuje prý jeho vlastní poznání a uznání dobra a zla. Ale nález ten jest kusý a nedostatečný, ježto i vychovatelovo poznání a uznání dobra a zla i chovancovo zůstává subjektivním a tím omylným; mylné poznání a uznání dobra a zla vede také k mylnému chtění a jednání, jak na počátku této stati již dovozeno bylo. „Kolik hlav, tolik smyslů“, kolik lidí, tolik bylo by i mravních zásad, a nebylo by možno poříditi jednotnou mravouku, ani jednotné právo, a jednotný trestní řád.

Zásady mravné musí býti objektivné, absolutné, na mylném poznání a předpojatém uznání jednotlivcův nezávislé, a objektivné zásady mravné vyřknuty jsou neomylným a nezměnitelným Bohem skrze „desatero“ v Zákoně Starém, a svatým evangeliem v Zákoně Novém. A tyto zásady nezměnné chovanci mají poznávati a uznávati a své chtění s nimi v souhlas uváděti s největší svědomitostí. Jestliže tedy chovanec na počátku života svého chtění své v souhlas uvádí s uznáním vychovatelovým, znenáhla nahrazováno budiž uznání vychovatelovo objektivním zákonem Božím, s nímž v souhlase budiž pak chtění nejen chovancovo nýbrž i vychovatelovo.

Co zvláště mládež ve zkázu mravní uvodí, jest vymykání se z objektivního zákona Božího a uznání subjektivního rozumu za pravidlo svého jednání; rozum pak subjektivný je porušitelný, úplatný neuměje se brániti

svými důvody na př. tělesnému požitkářství i záhubnému a světské slávě i nezasloužené.

Člověk neuznávající vůle Boží pravidlem svého chtění a jednání ubíhá v rozpor i se zákony lidskými: bývá škůdcem svým sám a poškozují bližního. A přece není možno nepozorovati i neuznamenati, že právě choroba společnosti lidské největší ta jest, že lidstvo zvrácenou a podvratnou jeví snahu emancipovati se ze zákona Božího; i zůstane a bude vždy svatým úkolem vychovatelovým chovance své naváděti na to, aby chtění jejich bylo vždy v souhlase s přesvědčením čili vůle s rozumem, pokud rozum zná a uznává objektivný zákon Boží. Proto Církev nesmí nikdy ustati domáhati se školy konfessiijní, která mládež svou vede k poznání zákona Božího dle nauky Církve své. Každý zajisté národ má takovou mravouku, jaké má náboženství: Turek má tureckou, žid mojžíšskou, protestant protestantskou, katolík katolickou. Tak můžeme mluvit o svědomí tureckém, židovském, protestantském, katolickém a j. Ale nemůžeme mluvit o svědomí čistě lidském; pohané zajisté svědomí své měli uzpůsobeno dle svého poznání rozumového, jak hned na počátku této stati bylo nastíněno; různé poznání působilo i různé svědomí. Sv. Pavel píše k Řím. 2, 15.: „Pohanům svědectví vydává svědomí jejich a myšlení, která se vespolek obviňují nebo zastávají.“ Jaké myšlení (= poznání) takové svědomí: je-li čin v souhlase s myšlením, svědomí člověka se zastává; pakli není, obviňuje ho. —

O svědomí čistě lidském t. j. pohanském píše sv. Pavel k Římanům 1, 18... „Neviditelné vlastnosti Boží od stvoření světa skrze ty věci, kteréž jsou učiněny, rozumem pochopené spatřiny bývají, věčná totiž jeho moc a Božství, tak že se nemohou vymluvit. Poznavše Boha, neoslavovali jako Boha, aniž mu děkovali, ale marní učinění jsou v myšleních svých a zatmíno jest nemoudré srdce jejich; nebo pravice se býti moudrými, blázniví učinění jsou. A změnili slávu neporušitelného Boha v podobenství obrazu porušitelného člověka i ptactva i černožcův i plazův. Protož vydal je Bůh v žádosti srdce jejich, v nečistotu, v převrácený smysl, aby činili, co se nesluší, jsouce plni všeliké nepravosti a zlosti.

Vyvazovati člověka z myšlení křesťanského t. z křesťanské víry pod zástěrou čistě humanity, jest uvrhovati jej v pohanskou chorobu duševní, z níž zase jen křesťanství vyléčiti může; co zajisté křesťanství mohlo jednou, pohany sobě získavši, to může i podruhé a pokaždé, jak toho historie i národa našeho dokladem jest. Ale probůh má-li národ náš zase v rozvoji svém býti zestaven hazardním experimentem, zda vydrží opětne odvrácení se od ustáleného řádu náboženského, jenž tolik stál námahy, tolik obětí skutkův i krve?

Projděme celou mravouku katolickou od počátku do konce, my nenajdeme v ní ani jediné věty, kteráž by potřebna byla sebe menší změny: i jest uznáno všeobecně, že Zákon Nový jest učením svrchovaně dokonalým, že jest zákon non plus ultra. Proč tedy mu uhýbat? proč dokonalost nahrazovati nedokonalostí, sílu slabostí, pokrok zpátečnictvím, světlo tmou, zisk ztrátou, blaho záhubou?

Jest-li tedy, jako že jest, „svědomitost souhlasu chtění s přesvědčením“, „souhlasu jednání se zákonem“, vychovávejme mládež tak, aby ráda a ochotně chtěla a konala, co Bůh velí, a varovala se všeho, co Bůh zapovídá, a zavazujme ji k tomu ve svědomí: a mládež bude pak v životě svém svědomitá a tím šťastna časně i věčně. Při tom navykejme mládež hned záhy, aby svobodně bez našeho nátlaku ba bez našeho dozoru rozhodovala se pro poznané dobro, a neopomíjeme chváliti a kárati dle zásluhy; tím zajisté svědomí nabývá svého soudu potvrzení. Tato kontrola jednání chovancova stávej se čím dále tím řidší, až v dospělém věku člověk konečně sám kontroluje svou autokritikou jednání své, na což se stále hned v mládí připravuje zpytováním svědomí svého, až konečně člověk pouze Boha vševědouchého uznává soudcem činů svých, což katolický křesťan tím na jevo dává, že aspoň jednou v roce kontroluje souhlas svého chtění a jednání s objektivním zákonem Božím

a postřežený nesouhlas, jež svědomí vytýká, na sebe žaluje tomu, kdo moc má na místě Božím viny odpouštět. Kdo to činí obnovuje útlost svědomí a zůstává svědomitým.

Ku konci této stati budiž upozorněno na rozdíl Zákona Starého a Nového. Onen se nese více negativně, tento pozitivně. Tak povinnosti k bližnímu od pátého až do desátého přikázání vyřknuty jsou negativně: nezabiješ, nesešmiš atd. Ale zákon Nový jest více pozitivní: „lačněl jsem, a dali jste mi jísti, žíznul jsem atd.“ Ano i všeobecný zákon lásky k bližnímu vyjádřen jest onde negativně, tuto pozitivně: „Čeho nerad máš, aby od jiného dalo se tobě, hleď, abys ani ty toho jinému nečinil.“ Tobáš 4, 16.; „Všecko, cokoli chcete, aby vám lidé činili, i vy činite jim“. Mat. 7, 12. Zákon Starý přestává na spravedlnosti, Nový vymáhá lásku, a „plnost zákona jest milování.“ Řím 13, 10. Z toho tedy jde, že svědomitost křesťanova větší jest všech jiných lidí, poněvadž zákon křesťanský jest zákon lásky a tudíž nejdokonalejší. Kterak tedy škola smí vychovávat interkonfessijsně nebo bezkonfessijsně?

(Dokončení.)

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

Nastínili jsme nedávno v těchto listech ¹⁾ ducha i zásady křesťanského učitele. Návodem bylo nám poněkud pojednání Hirscherovo v jeho mravouce. ²⁾ Ohlížejíce se dále ve vychovatelském písemnictví německém, našli jsme některé výborné myšlenky o témž předmětu ³⁾ i neváháme vytvořiti z nich celistvý obraz o tom, kdo má býti vzorem křesťanskému učiteli.

V připomenutém článku pravili jsme, že, má-li se dařiti vychovateli dílo jeho, musí býti proniknut duchem pravého křesťanství aneb Duchem svatým, t. j. že musí míti živé a nadšené přesvědčení o svrchovaném cíli, k němuž má vésti svého chovance. Bezděky vstupují tu na mysl otázky: Odkud nabude vychovatel tohoto ducha? kdo vstoupí mu toto přesvědčení? co má činiti, aby oním duchem byl oživen, aby tímto přesvědčením byl nadšen? — Nadšení může zploditi v člověku jenom ideál. Nuže který jest ideál křesťanského učitele? Snad Pestalozzi? Snad Overberg? snad Komenský? snad Dittes, Lindner, Sokol? Jest sice dobré vzdělávati se příkladem mužů, kteří před námi jako vychovatelé působili a chvalné pověsti došli. Ale byt i byli beze vsí úhony, přece nemohou býti vzorem učiteli křesťanskému, protože osoba a povaha pouze lidská dokonale a trvale nadchnouti nemůže. Křesťanský učitel spatřuje svůj ideál jedině v Bohu vtěleném. Jemu jest vzorem jediný Spasitel Ježíš Kristus.

Ježíš Kristus jest vzorem všem lidem, všem stavům, všem věkům. „Pozůstavil nám příklad, abychom následovali šlépějí jeho.“ ⁴⁾ Nejvíce jest vzorem učitelům. „Mistře“, dí Nikodem, ⁵⁾ „víme, žeš přišel od Boha jako

¹⁾ Škola a rodina. Č. 6. nn.

²⁾ Die christliche Moral von Dr. Joh. B. von Hirscher. Tübingen 1851. §§ 232. 233.

³⁾ Zur Pädagogik der Schule und des Hauses. Aphorismen von Dr. L. Kellner. Essen 1888. — Pojednání M. Meschlara T. J. „Die Pädagogik des göttlichen Heilandes“ v časopise „Stimmen aus Maria-Laach“ 1890. — Přednáška učitele J. W. Stewensa „Die Pädagogik der heil. Schrift“ v „Katholische Lehrerzeitung-u“, Paderborn, 1891. č. 1—3.

⁴⁾ I. Petr 2, 21.

⁵⁾ Jan 3, 2.

učitel.“ A Spasitel sám praví: „Jeden jest mistr (= učitel) váš, Kristus“. ⁶⁾ Bylť pak Spasitel učitelem lidu. Mezi učedníky jeho bylo málo bohatých, vznešených a učených; jen chudý, opuštěný a nevědomý lid shromažďoval se kolem něho, rybáři, celní a hříšníci. Učedníci jeho stáli na rovní s dětmi, jež vychovává učitel obecné školy. Tohoto máme tedy zvlášť na zřeteli hodlající ukázati, že vzorem křesťanského učitele jest Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus.

Jestíť mu vzorem:

- I. jak má smýšleti,
- II. jak má vychovávat,
- III. jakých úspěchů má očekávat.

I. Ježíš Kristus vzorem, jak má učitel smýšleti.

„Nejhlavnější podmínkou a nejbezpečnější zárukou všelikého zdárného vychování jest osobnost vychovatelova“. Tak praví dr. L. Kellner. ⁷⁾ Nuže jakou povahou stkví se má učitel, by se mu dařilo jeho dílo vychovatelské? Musí ho zdobiti tré vlastností: 1. láska k Bohu, 2. láska k dětem, 3. láska k povolání. Vzorem této trojí ctnosti jest mu božský Spasitel. O čemž snadno se přesvědčíme, rozhlédneme-li se po sv. evangelích.

1. Jak veliká byla láska Ježíše Krista k Bohu, Otci nebeskému? Slyšíme jeho vlastní slova: „Můj pokrm jest, abych činil vůli toho, kterýž mne poslal. Sestoupilť jsem s nebe, ne abych činil vůli svou, ale vůli toho, kterýž mne poslal. Já nehledám slávy své. Já nehledám vůle své, ale vůle toho, kterýž mne poslal“. ⁸⁾ Nejvíce času ztrávil Spasitel vyučováním. A hle! tuto práci podnikal pouze pro to, aby vyplnil vůli Otce nebeského. — Pro sebe nehledal a neočekával ničeho. Nežádal chvály. Když ho velebila jakás žena ze zástupu pro moudrost, s jakou vyvracel utrhačnou řeč svých nepřátel, dal na jevo, že lépe jest slovo Boží plniti nežli hlasatele slova Božího velebiti, řka: „Blahoslavení, kteříž slyší slovo Boží a ostříhají ho“. ⁹⁾ — Nehledal ani zisku. Nekonalť svého úřadu učitelského pro chléb a výživu. Neměl z něho ani tolik hmotného užitku, aby mohl žíti bez almužny anebo aby mohl zaplatiti nepatrnou daň chrámovou bez divu. ¹⁰⁾ Bylť tak chudý, že neměl, kdeby hlavu sklonil, ¹¹⁾ a že nepozůstavil po sobě nic než sukni a plášť. ¹²⁾ — Spasitel nehledal za všecku svou práci v úřadě učitelském ani vděku. Mnozí z těch, kdož slýchali učení jeho, zlehčovali ho seč byli, ale božský Mistr nepřestával jim mluvit slova pravdy, takže vydával se v stále nebezpečí, že bude od nich usmrcen. ¹³⁾

Tak velice povznesen jest Spasitel nad chválu, zisk a vděk světa! Duše jeho vyplněna jest jedinou velikou myšlénkou a touhou: „Otče, buď vůle Tvá!“ Všecka bytnost jeho dýše láskou k Bohu, Otci nebeskému, takže jest láskou touto takorůzka ztrávena nemajíc klidu a stání, dokud nenaplní vůle Boží až do konce, řkouc: „Dokonáno jest!“ ¹⁴⁾

Pohled na tento vzor ty, křesťanský učiteli! Co bylo asi tvým svrchovaným úmyslem, který tě vedl v stav učitelský, a co jest tvým svrchovaným úmyslem při všem tvém konání a snažení? Stal jsi se snad učitelem jen proto, abys opatřil sobě chleba vezdejšího? Konáš snad své povinnosti jen

⁶⁾ Mat. 23, 10.

⁷⁾ Aphorismen § 16.

⁸⁾ Jan 4, 34. 6, 38. 8, 50. 14, 31.

⁹⁾ Luk. 11, 28.

¹⁰⁾ Luk. 8, 3. Jan 12, 6. Mat. 17, 23.

¹¹⁾ Luk. 9, 58.

¹²⁾ Jan 19, 23.

¹³⁾ Jan 8, 40. 59.

¹⁴⁾ Jan 19, 30.

proto, bys došel pochvaly a spokojenosti? Zdá se ti snad časná odměna, již docházíš za svou práci, skrovnou, tak že stále na malý plat reptáš a po lepším postavení toužíš a jiným stavům jich výhod závidíš a kudy chodíš sobě opakuješ: „Quem dii odere, paedagogum fecere“? ¹⁵⁾ Nikoliv, tak nemůže smýšleti učitel, jenž spatřuje svůj vzor v Kristu Ježíši. Takový učitel jest učitelem a vychovává děti jemu svěřené z lásky k Bohu. Jemu jest svrchovaným pravidlem života slovo zbožného Overberga: „Tobě budiž při všech věcech láska Boží pohnutkou, vůle Boží pravidlem, čest Boží cílem.“ ¹⁶⁾

(Pokračování.)

Vychovatelna Olivových.

Napsal Karel Kamenář.

(Dokončení.)

Na kongrese, jenž v minulém roce (1890) v Antverpách pojednával o otázkách, týkajících se péče o propuštěné káránců a ochrany opuštěných dětí, prof. na právnické fakultě v Toulousu, p. Georges Videt vyslovil se proti systému polepšovacích ústavů, jež prý by musily býti zřízeny rozdílné přísně dle toho, jsou-li děti zanedbané čili nic, kdyby system ten byl přijat. Přimlouval se za to, aby dle nabytých zkušeností mladí, zdraví a mravně ještě nezkažení chovanci umístění byli u řádných rodin, jako s výsledkem se děje v Australii. Shromáždění v zásadě skutečně se vyslovilo pro to, aby opuštěné a zanedbané dítky dávány byly do rodin. — Také v Americe a v Německu a jinde s prospěchem se setkává dávání dítek do rodin, ač vedle toho trvají i ústavy ochranné. Nutno hleděti ke zvláštním poměrům v té které zemi panujícím i k osobnosti chovancově. Víme, že u nás umísťování nalezenců v rodinách má mnoho nepřátel věcných. Jen řádné rodiny, které mohou a chtějí se svěřence ujmouti, vychovají z něho řádného člověka. Nemůžeme tedy tento způsob bez podmínky uznati za nejlepší, ale chválíme každý, jenž účelu svému přiměřeně hovoří.

V některých ústavech se chovancům dostává takového vzdělání v řemeslech neb v polní práci, že hned při svém vystoupení mohou se prací rukou svých živiti. Jinde dávány bývají k řádným mistrům do učení nebo najímají se statkářům, ale ústav má nad nimi dozor potud, pokud se nevyučí neb jistého stáří nedosáhnou. Dívkám vyhledává se přiměřená služba. Vůbec hledí se k tomu, aby odchovanci těchto ústavů stali se prospěšnými členy společnosti lidské a v každém ohledu řádnými občany. Kde dobročinnost je organizována, tam spolky dam bdí nad dalším osudem z ústavu propuštěných dívek, poskytujíce jim v případě potřeby pomoc hmotnou i mravní. Podobně o hochy vede se péče ještě po propuštění.

Ač nepodaří se ochranným, aby všechny děti polepšily, neboť mnohdy přicházejí do ústavu teprv tehdy, když již všeliká pomoc lidská jest marnou, přece lze nazvati výsledky, jichž u výchově docíleno bylo, zcela uspokojivými. Abychom pravdivost tohoto výroku dovodili, uvedeme několik statistických dat o ochranných švýcarských z roku 1878. Z dítek přijatých na mnoze ve veliké zanedbalosti mravně trvale se polepšilo $87\frac{2}{3}\%$, v dobrém kolísalo $1\frac{1}{3}\%$. ukvapením zlého skutku se dopustilo 7% , úplně spustly 4% . Podobné příznivé výsledky znamenati jest též u ochrannoven v jiných zemích. Jediné těmto úspěchům, jež vděčně se uznávají, děkují tyto ústavy za své rychlé rozšíření. Rodiče obyčejně odkládají brzy nedůvěru, kterou z počátku

¹⁵⁾ „Koho bohové nenáviděli, toho vychovatelem učinili.“ Tak říkali staří Římané pohané, kteří svěřovali vychování svých synů otrokům!

¹⁶⁾ Kathol. Lehrerzeitung 1891. str. 47.

k ochranovným chovají, neboť se přesvědčí, že nejsou to káznice, ale blahodárná instituce, která úkol rodiny přejímá a otcovsky plní, a proto sami žádají, aby jejich dítky do ústavu přijaty byly. V Hamburské ochranovně (zvané Rauhes Haus) od r. 1852 trvá pensionát, do něhož k žádosti rodičů přijímají se hoši z rodin zámožnějších. R. 1883. bylo jich zde 60. Ve II. třídě se platí 1000 m., v I. třídě 1500 m. ročně.

Zřizování a vydržování vychovávacích ústavů vyžaduje sice nákladu dosti značného, avšak ten zcela vyvážen jest jejich prospěchem. Možno říci, že kapitál takto uložený nese vysoké úroky. Někde (v Belgii) nese náklad jenom stát, jinde stát za pomoci okresů, krajů, obcí, spolků dobročinných a soukromníků. Pravá genesis ústavů dobročinných jest a vždy byla tato: „Na počátku byla milosrdná láska. A láska pracovala a obětovala, trpěla a vytrvala tak dlouho, až dosáhla svého cíle a pozvolna dostavilo se vše, čeho bylo třeba — také peníze . . .“ „Abbé Podevin počal svůj ústav s 40 kr. Roussel i Dom Bosko počali s prázdnýma rukama. Šlechtná Francouzka sl. Lamou-ronsová říkala, že jest potřebí šest franků, tři pokojů a práce na jeden týden, aby se mohl založiti dobročinný ústav, což skutkem dokázala. Více než peníze učiniti lze obětavostí, láskou.

Ve Švýcarsku r. 1878 bylo 58 ochranoven s 2300 dětmi, v sirotčincích a jiných lidumilných ústavech bylo chováno as 3400 dětí. Vedle toho působí zde mnohé spolky, umísťující dítky osiřelé a zanedbané do rodin soukromých. — V Německu do r. 1868 čítalo se 350 ochranoven, z čehož na bývalé království Pruské připadá 179. Od založení bylo v nich opatřováno 50.000 dítek. Téměř všechny ochranovny pruské jsou dílem soukromých spolků. — Ve Francii bylo r. 1880 polepšovacích ústavů pro mládež provinilou 58, z toho 12 veřejných (dívčích 20). V témž roce 1100 dobročinných společností staralo se o 65.000 dětí opuštěných a chudých. Do sirotčinců francouzských přijímají se nejen děti osiřelé, ale i opuštěné a mravně zanedbané. — V Belgii jsou tři rozsáhlé státní ústavy pro mládež provinilou, zanedbanou a toulavou. R. 1860 bylo v nich 900 chovanců. — V Anglii celá řada humanitních spolků a ústavů pečuje o mládež chudou, zanedbanou a provinilou, následkem čehož počet zločinců stále klesá. — V Americe dobročinnost náležitě je organizována. Děti, o něž spolky lidumilnými a ústavy je postaráno, jest na tisíce, vydání na ně jde do milionů. Po většině nesou náklad spolky a jednotlivci. Dary statisícové a milionové v této zemi k účelům dobročinným jsou dosti četné. Také v Rusku a v Haliči věnují boháči obrovské sumy k umírnění bídy svých spoluobčanů, zvláště dítek. Hrabě Alexandr Lubomirski r. 1885 založil fundaci v částce dvou milionů franků ve zlatě na zařízení a vydržování ústavu pro opuštěné a spustlé chlapce blíž Krakova nebo v Krakově samém. Hrabě Kicki odkázal majetek svůj v ceně milionů zlatých na zřízení ústavů dobročinných, svěřiv provedení své závěti společnosti pro ochranu dítek ve Varšavě, jehož účelem jest pečovati o děti nezvedené, toulavé a zebra-ové, i odsouzené. Hrabě Stanislav Skarbek založil velikolepý ústav pro sirotky a stářím stihlou chudinu v Drohowyži, jemuž odkázal své jmění v ceně pěti milionů zlatých. Do ústavu toho má býti přijato 600 sirotek a dětí opuštěných hmotně nebo mravně.

Spolek sv. dětství Ježíšova, jehož účelem jest vychování dítek, hlavně pohanských, rozdělil r. 1886 celkem 1,260.066 zl. 54 kr. Pohanských dítek bylo pokřtěno 352.609, 95.472 vyživováno a křesťansky vychováno. Za tím účelem bylo 422 sirotčinců, 1870 škol, 192 dílem, 70 statků a 635 lékáren z peněz sv. dětství vydržováno nebo podporováno.

Také v Rakousku jest několik ústavů pro vychování mládeže chudé, zanedbané a provinilé, ale celkem jsme se v tomto oboru filantropie valně opozdili.

Na Moravě od r. 1848 trvá ochranovna u Brna s filiálkou v Plavči, do níž se přijímají jednak mladíci z trestnic a kázní propuštění, jednak děti zanedbané. Ústavy ty vydržovány jsou péčí soukromou. Loni otevřena byla

v Brně zemská ochranná císaře Františka Josefa. — Spolek pro blaho opuštěných káránců v Čechách vydrží pro nejmladší chovance ochrannou (vychovatelnu) v Ječné ulici v Praze. R. 1887. bylo zde 16 hochů.

R. 1883. otevřena byla k návrhu prof. Šauera Pražská vychovatelna pro chlapce, jež nalezá se v zámku Libeňském. Koncem r. 1889 bylo zde 41 chovanců. Celkový náklad obnáší 9853 zl., k čemuž země přispívá 4000 zl., obec Pražská 4656 zl. — Druhá ochranná (též pro chlapce) založena a vydržována jest (od r. 1886) okr. výborem Vinohradským na Kr. Vinohradech. Minulého roku čítala 20 chovanců; podpora zemská činí 3000 zl. — Dívčí ochrannou v Lobči u Kralup s filiálkou v Černovicích vydrží spolek „Ochrana opuštěných a zanedbaných dívek v Praze“, jemuž pro r. 1891 poskytnuta podpora 1500 zl. z prostředků zemských. — Pro mládež provinilou založila země Česká r. 1888 polepšovnu v Kostomlatech u Teplic.

Vytkli jsme opět v tomto článku nedostatečnou ochranu dítek chudých, opuštěných, zanedbaných a provinilých v zemích našich. Jest především na dobročinnosti soukromé, aby se těchto dětí ujala. „Jak mnoho umírá boháčů, kteří na sklonku života nevědí, kam s jménem. Z nedostatku blízkých příbuzných musí celé jmění doporučit dědicům vzdáleným, dědicům, kteří si toho neváží, neb ani nepotřebují. Taký boháč žije, jen pokud žil, po smrti si naň nikdo nevzpomene. Jak jinak žil by v paměti občanstva, chudého lidu a vděčné opuštěné mládeže, kdyby doporučil 20—30 tisíc na zřízení ochrannovy ve svém rodišti. Děti chudých a výchovy potřebujících bude vždy dosti; dokud ta žítí bude, žilo by i jméno zakladatelovo a nebylo by roku, kdy by ústav neoslavil jich tichou slavností domácí.“ (Kousa!).

Hle, dobrodinec takový se našel. Jest to muž, jehož jméno již od mnoha let s úctou bylo vyslovováno, neboť nebylo podniku vlasteneckého a všeobecně užitečného, k němuž by byl též on nepřispěl.

Členům sboru obecních starších král. hlavního města Prahy rozdána byla 16. června 1890 zpráva o šlechtěném a lidumilném věnování, jež učinili páni manželé Alois a Louis Olivovi. Věnovací listina opatřena jest tímto úvodem: „Ode dávna trpce dojímal nás truchlivý osud dítek mravně a tělesně zanedbaných a opuštěných, které postrádajíce mravního výchování a laskavé péče rodičů, aneb spíše ještě mravní skleslosti rodičů svých jsouce kaženy a s pravé dráhy sváděny, již záhy v mladosti své propadají úplné zkáze mravní i tělesné, i bylo již dávno nejvřelejším naším přáním, aby k nápravě, polepšení a zdárnému výchování dítek takových přiměřené ústavy pro dítky mravně i tělesně zanedbané a opuštěné (avšak vyjímajíc dítky blbé) byly zřízeny. Poněvadž však to, co v jiných zemích již hojnou měrou v tomto směru jest opatřeno, ve vlasti naší a též v našem hlavním městě Praze teprve v nepatrných počátcích se nalezá a zejména pro dívky mravně spustlé a zanedbané vůbec žádného takového útulku a žádné takové vychovatelny v městě našem posud není, umínili jsme si dle sil svých přičiniti se o to, aby zřízen byl ústav takový ve správu slavné obce Pražské postavený a na všechny časy budoucí věnovaný především zachránění a výchování dítek do obce Pražské, po případě do některé obce v království Českém příslušných. Za příčinou pak sňatku Její císař. a král. Výsosti nejjasnější paní arcikněžny Marie Valerie, jeví se nám právě nynější okamžik nad jiné příhodným, aby podnik ten obecnému dobru věnovaný ve skutek byl uveden. Věnuji tudíž já níže-psaný Alois Oliva ve srozumění s manželkou svou Louisou Olivovou za příčinou sňatku J. císař. a král. Výsosti, nejjasnější paní arcikněžny Marie Valerie za podmínkami níže položenými, domy své č. 573—I. a 957—I. v Praze (jež se zovou „Bazarem“) k tomu konci, aby všechny čisté užitky těchto domů, počínajíc ode dne úmrtí mého, nebo když bych v poslední vůli své manželce paní Louise Olivové doživotní užívání těchto odkázal a ona odkaz tento přijala, ode dne úmrtí manželky mé, Louisy Olivové, obráceny byly na výchování zanedbaných a opuštěných dítek, po případě chudých sirotek, avšak vyjímajíc dítky blbé, ve zvláštním ústavu zřízeném a spravovaném od obce

Pražské, jež slouží má: „Dětským vychovávacím ústavem Aloise a Louisy Olivových — Vychovatelnu Olivových.“

Oba darované domy mají cenu 600 000 zl. a vynášejí ročně čistých 35.000 zl. Mimo to hodlají šlechtit manželé věnování své později ještě rozmnožiti.

Účelem vychovatelny, do níž bezplatně přijímány budou křesťanské děti, do některé obce v království Českém příslušné (dítka do Prahy příslušné mají přednost) jest, aby v ní zachraňovány a vychovávány byly děti spustlé, totiž takové, které zanedbáním neb špatným příkladem svých rodičů v mravnosti tak poklesly, že jich proto na školách veřejných ani trpěti nelze. Pokud místo stačí a prostředky ústavu dovolí, přijímány budou též děti zanedbané, opuštěné a chudí sirotkové. K žádosti rodičů mohou býti přijaty i děti z rodin zámožnějších, avšak za plat, který od zastupitelstva Pražského bude ustanoven. Předem určena jest vychovatelna pro dívky; boši mají a musí býti přijímány jen tehdy, bude-li oněch 15 přijato; nikdy však nesmí býti hochů více než třetina veškerých chovanců. V ústavu chovány budou děti potud, pokud jich zdárné vychování toho vyžaduje, avšak nikdy přes dokončený 18. rok svého věku. Vychování buď prosté a nes se k tomu, aby propuštění chovanci vlastní prací, zejména řemeslnou, budoucí výživu svou sami si mohli opatřiti. Nadaným chovancům budiž poskytnuta podpora ve studiích; při tom mohou i mimo ústav bydleti. Podpora poskytuje se hochům na nejdéle do ukončeného 24., dívkám do ukončeného 21. roku. Takových chovanců nesmí býti více než 5% tou dobou ošetřovaných dítek. Vyučování všech dítek smí se dítí jen v ústavu a to jazykem českým, ale budiž přihlíženo k tomu, aby se též jazyku německému vyučily. Vyučování náboženské děj se jazykem mateřským. Dne 27. února a dne 11. července každého roku konejž všechny děti v ústavu chované modlitby za zakladatele ústavu. Děti katolického náboženství účastní se v tyto dny mše svaté. Přijímání a propouštění chovanců přísluší obci Pražské; do své smrti má paní L. Olivová právo, každé desáté místo sama obsaditi. Vychovatelnu spravovati bude jediný ředitel. Obě pohlaví mají býti umístěna v jedné budově neb v jedné skupině budov, avšak uvnitř společného ústavu mohou býti chovanci odděleni dle pohlaví, jak toho bude potřebí z příčin zdravotních aneb se zřetelem k účelům vychovávacím. Kdyby ústav z jakéhokoli důvodu byl rozpuštěn aneb zašel, zůstane obec Pražská správcem jmění, jehož má užití k oněm účelům, jímž vychovatelna slouží.

K návrhu městské rady přijal sbor obecních starších toto věnování a prohlásil, že obec Pražská na se bere všechny závazky v listině věnovací obšírněji naznačené. Nejdéle do jednoho roku po smrti p. Aloise Olivy, po případě jeho choti, opatří obec Pražská vlastním nákladem vhodné místnosti a pozemky pro ústav buď v Praze neb v obvodu 15 km. mimo Prahu. Počítaje rokem po úředním schválení věnovací listiny má se po 5 let po sobě jdoucích klásti do rozpočtu obecního každého roku 10.000 zl. Takto nashromážděný obnos 50.000 zl. má prozatím pojistiti prostředky k opatření nákladů, na zjednání budov a pozemků pro ústav potřebných, avšak tím nic nemá se měniti na závazcích obce, kdyby postupem času potřebný náklad větším se objevil. Nákladem obce udržovány a v dobrém stavu zachovávány býti mají veškeré budovy i pozemky, v nichž ústav bude umístěn, dále též pomůcky vychovávací a vyučovací. Výdaje správní krýti se budou z příjmů darovaných domů. Kromě vychovatelny nesmí žádný jiný ústav v budovách jeho umístěn býti. Veškeré spustlé děti dávány budou jen do „Vychovatelny Olivových“.

Že tento velkodušný čin ustanovil sbor obecních starších, aby ulice Sirotčí, v níž manželé Olivovi bydlí, na věčné časy nazvána byla ulicí Olivovou. Týž sbor jmenoval pana Olivu ve svém sezení dne 19. prosince 1890 čestným měšťanem Pražským. Pan dr. Milde, odůvodňuje tento návrh, promluvil as takto: „Alois Oliva narodil se dne 11. července 1822 v Kutné Hoře a ztratil ve 12. roku svého věku rodiče. Chtěje se věnovati lékařství, dlel

nějaký čas v Drážďanech. Štěstí pro Prahu, že se oddal obchodu. R. 1837 přišel do Prahy a od té doby tráví zde svůj život. Obchodu věnoval se s nevšedním úspěchem, neboť již v 21. roce svého stáří stal se prokuristou velkoobchodu Urfuhr a Riehl a r. 1854 převzal administrativní vedení cukrovaru Ruzyňského Jindřicha Dinglery. R. 1860 zařídil si vlastní obchod, jež vedl do r. 1880, kdy poměry mu dovolovaly popřáti si zaslouženého odpočinku. Že Štěstěna mu přála, děkuje své práci, poctivosti a důvtipu obchodnímu. On zvelebil svůj stav, jehož se stal chloubou a založil lepší jeho organizaci zřízením spolku „Merkur“. Aby český obchod stal se méně závislým, založil „Živnostenskou banku pro Čechy a Moravu“, společně pak s p. Ottou „Českoslovanskou obchodní akademii“, dšlo to nehynoucí jeho památky. P. Oliva jest vzor vlastence, jenž působil již ve všech oborech. Pražský Sokol má jemu a Fügnerovi děkovati za své povznesení. „Průmyslová jednota“, jež tak blahodárně působila na rozvoj českého průmyslu, jest rovněž jeho dílem. Štědrost jeho k Ústřední Matici české je známa. O vědu má zásluhu značnou, mnoho mediků a právníků jen jeho přispěním domohlo se svého postavení. Malíři, sochaři, hudebníci a jiní umělci, jichž jména jsou známa v celém světě, povinni jsou mu díky. R. 1865 stal se poslancem zemským za Smíchov, r. 1879 říšským poslancem, r. 1883 zemským poslancem za Nové Město Pražské, hájiv vždy národ svůj a jeho práva. — Členem obecního zastupitelstva Pražského je od r. 1863. O obec získal si zásluh velikých, hlavně spoluúčinkováním při založení plynárny a spořitelny městské. Platných služeb prokázal Praze při konversi dluhu. — Jeho dobročinnost je proslulá. Chudiné daroval mnoho, ale tajně, aby pravice nevěděla, co dělá levice.“ Po té poukázal dr. Milde k významu „Vychovatelny Olivových“, a k vyznamenání J. V. císaře, jenž udělil šlechtnému dárci řád svého jména. Sbor, jak jsme již sdělili, jednohlasně přijal návrh na odělení čestného měšťanství p. Olivovi, jenž za nejvyšší tuto poctu poděkoval slovy upřímnými. —

Vylíčili jsme v tomto článku potřebu a důležitost vychovávacích ústavů pro mládež chudou, opuštěnou, zanedbanou, spustlou a provinilou, jež dosud nejsou tak známy, jak by toho zasluhovaly. Kéž by za šlechtným příkladem manželů Olivových i jinde po vlasti naší brzy došlo k zřizování podobných ústavů na základech tak zdravých, jako tomu jest u „vychovatelny Olivových“.

Jen v mravním povznesení a ve vzdělání jest spása naše.

Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování.

(Pokračování).

III. Špatná návštěva školní a příčiny její.

Že výsledek ve vyučování školním podmíněn jest návštěvou školy, nemůže popřítí žádný. Kdyby školy naše co nejdokonaleji zřízeny byly, kdyby v nich působili nejvěhlasnější učitelové, když tam rodičové nebudou svých dětí posýlati, co platné jest zařízení škol a učitelstva? Co platny jsou nám důmyslně sestavené zákony školské, když se dle nich neřídí? Který národ má nejlepší školu, je předním národem, není-li jím dnes, bude jím zítra, praví Jules Fr. Simon Suisse.

A kdo jest příčinou špatné školní návštěvy? Za odpověď slyšíme slovo rodiče. Ano, rodiče. Vždyť jen oni panují dítkám svým a mohou tedy působiti v dítky své, jak chtějí.

Že jsou rodiče rozdílných povah, víme všichni; svědomití rodiče jsou toho dbalí, byť návštěva školy pouze na jich libovůli závisela, nemoudří však potřebují — donucování.

A které pak jsou příčiny, proč rodičové děti do školy neposílávají?

Jest to předem nedbalost rodičů, nevědomost o potřebě školy, a chudoba rodičů.

Bez podstatné omluvy nemá dítě obmeškati ani hodiny nebo dne času školního, zákonem ustanoveného.

Že si nesvědomití rodičové dělají mnoho podstatných omluv, učí nás zkušenost a proto mají se klásti meze těmto omluvám.

V první řadě pečovatí mají o pravidelnou návštěvu školy „místní školní rady.“ Jak ale namnoze vypadají, o tom si může představu učiniti jen ten, kdo je znalý poměrů venkovských. Nemyslím však tímto všechny místní školní rady, neboť mnoho jich zajisté činí čestnou výjimku. Mám však na mysli jeden takový úřad a jeho péči o školství.

Ku schůzím bývají svolávány jednou neb dvakrát do roka, ale nikoli k účelu, by se radili o potřebách školy, ale spíše osobují si právo nad učitelem, jako pán nad svým otrokem. Stalo se kdesi, že byly místní školní rady často svolávány, ale k tomu účelu, by před sebe poháněli učitele a to může zachovalého, pilného a vůbec dokonalého. Program pak, jenž obsahoval 14 odstavců, z nichž 11 proti učiteli, nosen veřejně po vsi od hocha školou povinného, jenž každému do něho nahlédnouti dal.

Ve vsi bylo všeobecné mínění, že bude učitel nejméně za ves vyveden a tam popraven. Ptám se: Jest toto také jednání zákonité? Jest to úřední tajemství, když obsah programu ví dříve starostova děvečka a sněm u studny, než celá místní rada? O tomto jednání věděl i vyšší úřad školní, a neučinil proti takovému jednání nic. Přispívá to také ku veřejné mravnosti?

Tak velikou moc osobují si místní školní rady! A sezení jich podobá se mnohdy udrně, kdež jest plno kouře. Jeden křičí přes druhého, — ku slovu si nenechají přijíti. Není tedy divu, že mezi „slavný úřad“, řádný člověk ani vejíti nemůže. Bývají voleni do místních školních rad muži, rozumu ovšem obsáhlého, někdy i zbystřeného nějakou sklenkou, ale ten hodí se výborně spíše ku všemu jinému, než aby rozhodoval o škole. A ve škole, jež má býti vzorem čistoty a pořádku, jaká to spousta! Podlaha místy vylámána, že musí každý dobrý pozor dáti, by si nohu nezlámal; okny fouká vítr, do vnitř prší. Ano znám školu v jisté obci povltavské, která nijak nevypadá jako škola. Kdyby se o ní opřel ne starozákonní, ale jen novověký Samson, odnese ji, a rozmetati ji, činilo by mu pravou hračku.

Můžeme-li tedy hledati nějakou obětavost pro školu tam, kde by rádi jednu třídu ztratili, aby ji nemusili vydržovati? Či ji snad můžeme hledati u těch, kteří hledí na učitele a školu jako na neodstranitelné zlo? V tomto směru bývají všichni za jeden muž. Když pak přijde od správy školy výkaz nedbalců, tu pan předseda často navrhuje sám pokuty. Ovšem musí vzíti „ohled“ na X-ského strýčka, Y-skou tetičku, na Z-ského kmotra. Onen nádeník udělá mu „den“, toho pokutovati nesmí; jiný by se na něj rozanuoval a sám sebe pak také nebude zajisté pokutovati. Lidé scházejí se ku omluvě a pan předseda vrčí na učitele: „Tohle by ti učitelové nemusili dělat; to je zbytečné.“ — Slovy těmito nejen že snižuje učitele, ale i lid proti němu popuzuje a jej v liknavosti jen ještě více utvrzuje. Jest to také „úřední“ jednání? Zvelebují úřad takový skutečně školství? —

Takové jsou nejbližší orgány školní, jež mají dozor vésti nad návštěvou školní a nad chováním dětí.

Druhá příčina nedbalé návštěvy školní jest nevědomost o potřebě školy, nebo jinak řečeno: „náš lid neuznává potřebu školy.“

Mnozí rodiče jsou ještě tak pozadu, že říkají, hoch že nemusí všechno vědět (!) a děvče teprv ne. Ovšem že nemusí vědět všechno, postačí, ví-li jen to potřebné. Ale jak rozumí někteří rodičové tomu potřebnému, je až stydno

povídat a člověku venkova neznalému jest těžko tomu uvěřit. Škola se považuje na mnoze za zbytečnou a proto nechut a nelečnost k ní.

Z čeho kyne patrný zisk hmotný, neb aspoň chvílkový požitok, za to se obětuje bez reptání poslední groš. Avšak má-li se platiti za něco, co se zdá býti buď zbytečným neb méně užitečným a důležitým, tu se obrací každý halíř na dlaně, než se vydá a ten se ještě dává s utajeným reptáním. V této příčině stojíme za Čechy americkými. Naším venkovanům by se měl dostati do rukou spis, vydaný ku 25letému jubileu P. J. Hessouna, faráře v Luisu v Americe, od P. Ant. Petra Houště, jehož název jest: „České katolické osady v Americe.“ V tom poučili by se mnozí odpůrci školy, s jakými oběťmi staví Čechové američtí školu, aniž by k tomu byli nuceni. Praví se tam na str. 25. takto: „Že zde v naší osadě (v St. Luisu) stavíme školu, bude snad již od jinud známo. Bude nás státi více jak 9000 dolarů, z nichž teď teprve 2000 pohromadě máme. V budoucím týhodnu budu sbírat mezi osadníky příspěvky s doufám obdržeti 1500 dolarů.“

Kolik údajů takových v tom spise jest, jsem nepočítal, jen vím, že hodně a při čtení toho vzpomněl jsem si tak na naši Čechii. Co by asi taková sbírka u nás vynesla?

Několik desetiníků — ne-li krejcarů.

(Dokonč.)

H l í d k a č a s o p i s e c k á.

Kdybychom mohli věřiti liberálním listům paedagogickým, stálo by veškeré školství francouzské od Paříže až do nejposlednější pohraniční vesničky na nejvyšším stupni dokonalosti. Nebo co nám tyto listy dovedou napovídati o školství francouzském vůbec, o těch překrásných školních kabinetech, bibliotékách a bohatých sbírkách přírodovědeckých, pak zvlášť jest vše skoro až báječně krásné, jenom bohužel, že za tak krásným světlem přichází taky veliký stín. Knihovny a kabinety nejsou předně ještě při všech školách obecných nebo jak přiznává i velký velebitel liberálního francouzského školství žid Ludvík Fleischner ve Freie paed. Blätter, jest tam ještě 31.189 škol, které nemají vůbec žádných knihoven, a pak se knihoven a rozličných sbírek všude náležitě neužívá. Toho však nechajíce prozatím stranou, přihlédneme jen ku knihovnám zřízeným pro učitele. Na papíře jest to vskutku velmi hezké a velmi libě se to poslouchá, čteme-li, že jsou ve Francii ve všech okresích pro učitele zřízeny knihovny paedagogické, aby učitelé bez obtíží mohli zdokonalovati se v methodách vyučování, aby dále mohli studovati různé systémy vyučovací a doplňovati paedagogické svoje vědomosti. Vše to jest zajisté velmi pěkné, jen že tyto knihovny — a to jest ten stín — nemají čtenářů! Aby se však nezdálo, že snad francouzským pp. učitelům na obecných školách státních křivdíme, podáváme prostě, co v této příčině píše liberální „Revue pédagogique“ z r. 1891. sešit 4. str. 346—350. — Píšeť zmíněný list mezi mnohým jiným doslovně takto: „Knihovny paedagogické mají úkol veliký; očekává se od nich nemálo. Domnívánoť se, že učitelstvo bude se z nich zdokonalovati v methodách vyučování, studovati různé systémy paedagogické a doplňovati své odborné vzdělání. Ale zkušenost ukázala, že zde třeba nápravy. Knihovny paedagogické jsou málo navštěvovány, knihy leží zaprášeny ve skříních. Která jest příčina tohoto zlého? jaký lék proti němu?

Učitel v Saint-Quentin (Orne), p. Lerièvre píše: „Knihovny paedagogické nemají čtenářů, neboť učitelé jsou lidé praktičtí, kteří se neradi pouštějí do práce, z níž by užitku neměli. Na „škole normální“ (podle našeho = na ústavě učitelském), těžko sobě zamilovati paedagogiku;

člověk je tu příliš mlád a musí jí poznati mnoho v krátkém čase. Pro vysvědčení spůsobilsti bývá „nadřena“, člověk se jí učí z učebnice, učebnice se mu znechutí a pohodí jí; potom odpočívá někde v koutě a nespátí božího světla, až někdy o konferenci učitelské. Jaký jest lék proti tomu? Zcela jednoduchý, nechť úřadové příslušní k tomu přihlížejí, aby postupovali pouze takoví učitelové, kteří dobře prospěli ve škole, ale zároveň ustavičně studují paedagogiku, nebo bez této vědy nerozumí učitel svému oboru a nedovede sobě vysvětliti, proč lepší má prospěch při této methodě nežli při jiné. Potom budou knihovny navštěvovány a zároveň vypěstuje se zástup učitelův, kteří budou výbornými praktiky i úředníky a kteří dovedou promluvit i snadno psáti o svých odborných povinnostech. Tito mužové dojistá ožijí posvátný zápal paedagogický a půjdou pevným krokem v před na dráze pokroku a příklad jejich pak povzbudí lhostejné, zahanbí nedbanlivé.

Ale abychom chtěli vzkládati namahavou tuto práci na muže, kteří když drahá léta se s ní obírají, nic za to nemají, toť byla by pošetilost. Proč pak rozdávány bývají každoročně odměny a medaile?

Zavedme zde takovýto dobrý zápas, z kteréhož tolik snadno rodí se pokrok, uznávejme, odměňujme zásluhy o paedagogiku a učitelstvo naše prožije čas prázdný v knihovnách paedagogických. Není velmi těžko shromáždit o prázdninách pilné učitele ve větším městě a tu s nimi několik hodin porokovati o předmětu paedagogickém. Potom nastalo by ušlechtilé závodění, které by získalo nejedno srdce a které by povzneslo vzdělanost mezi učitelstvem.“ —

Professor na škole normální v Aix, p. Laugier soudí v této příčině takto: „Tvrditi, že učitelé vůbec nečtou, bylo by zacházeti příliš daleko; říkati pak obecně, že učitelé nemilují četbu paedagogickou, bylo by těžko dokázati. Bylať by to věc s podivením, jako když by vojnér nerad čítal o vojenství, právník spisy právnícké, modistka listy módní. — Já bych i připustil, že nemají učitelé času ku čtení, vždyť málokterý úřad jest tak namahavý jako učitelský... A potom, proč toho zapíráti? Paedagogika požívá mezi učiteli málo vážnosti; náleží k dobrému tónu: nevážiti jí sobě; jestliže však který učitel výminečně oblíbí sobě paedagogiku, neujde výsměchu.

Jiná příčina zlého jest, že při paedagogice daleko více nežli při jiném umění jest theorie vzdalena od praxe. I ti učitelé, kteří se oddali s celou duší povolání svému, přesvědčují se k mrzutosti své a často i k zármutku svému každodenně, že všechna ta pékuá pravidla obsažená ve spisech paedagogických, nedají se ve škole provésti a že nemají slibovaných výsledků. Učitelé nabyli té smutné zkušenosti, že většina spisovatelů, již vytvořili tak pěknou theorii, zhusta jí ani prakticky nezkusili, a jestliže by jí přece zkusili, že nedocílili s ní toho, co jí neustále přičítali. Odtud hledí učitelé velmi často na díla paedagogická jako na knihy, jež jsou sice dobře promyšleny a dobře napsány, ale jež nemají praktického užitku, a proto jich nedbají.“

Tento pán radí tři věci jakožto léky proti jmenovanému zlu:

1. Ať se zavede nová zkouška o vyšší spůsobilsti paedagogické, a jen kdo dobře obstojí, budiž připuštěn ku řízení vyšších škol.

2. Ať jsou pročitány, rozebírány a přetřásány spisy paedagogické o konferencích v jednotlivých okresích.

3. Ať zdarma cirkulují spisy paedagogické.

Prvá věc jest namířena proti „strýčkování“ při obsazování míst a má zároveň býti pobídkou k pilnému studiu.

Druhá věc pak k tomu směřuje, aby učitelé lehkým spůsobem seznali myšlenky a ducha klassiků paedagogických, pokyny praktické aby co nejvíce byly rozšířeny. Neboť inspektor by byl povinen ustanoviti, kteří učitelé mají počítati jistá díla, a určil by jim zároveň pomůcky k analýsi, analýse pak by byla předčítána o konferenci, lepší práce by mohly býti zasílány řediteli akademie a mohly by býti uveřejňovány v „Bulletin départemental.“

Cirkulováním zadarmo byly by dvě první věci velice usnadněny. Tak by dojistá byly knihovny paedagogické pomůckou hledanou i vítanou. —

Professoři André a Hauduroy stanoví, které knihy by měly býti v knihovně paedagogické a oba sjednocují se v tom, by tam byly knihy výhradně paedagogické a to tak, aby co možná zastoupena byla všechna dobrá díla z tohoto oboru. P. Hauduroy mimo to praví, že bylo by užitečno připojení ke knihovně paedag. všechen materiál školský i pomůcky učebné, sbírky, jež by mohly býti začátkem musea departementů; mimo to aby na venkově byly v knihovně paedag. dobré časopisy z jiných oborů: historického, politického, přírodopisného, literárního atd.

Aby učitelům byly knihovny přístupnější, bylo by prý dobře, aby záсылky z knihovny paed. byly osvobozeny od poštovného.

Na inspektorech hlavně záleží, aby roznítili horlivost, přemohli nechuť a liknavost, aby knihovny paedagog. neležely ladem, ale díla z nich by byla pročitána a studována. Inspektorům mohou k tomu velmi dobře posloužiti konference. Náрек, že knihovny paedag. nemají čtenářů je všeobecný, ale když zlé jest známo a nařiká se na ně a hledají se léky, toť dobré znamení a dobrá čaka. —š.—

D r o b n o s t i.

Moderní způsob zakončování školního roku. V příloze k listu „Deutsches Volksblatt für den ehemaligen Saazer-Kreis“, a to k č. 58. ze dne 28. července t. r. dovidáme se, kterak v obci Telečské („Töltsch“ dle moderní němčiny) zakončily dítky dvoutřídní školy obecné tím, že dne 19. července provozovaly hry zpěvní a deklamační, po kterých zavedeny byly do obecní hospody, kde při muzice byly stravovány až do půl 7. hodiny na večer. Provozování komedií a zábavy v hospodách — krásný to přechod do života veřejného z ústavu, jenž má dítky vychovávat „mravně nábožensky“, aby se z nich stali hodní lidé a občané! O zkouškách veřejných, ze kterých by rodičové dítek poznávali, kterak škola vychovává a kterak oni činnost její mohou podporovati, sotva nyní kde se zaslechne. Zde v čas nápravy třeba.
J. L.

* * *

Není nad chytrost. „Uč. N.“ přinášejí ve svém 26. čísle ze dne 1. července 1891. následující zprávu: Výsledky nové školy. V Linci přednášel c. a k. plukovník G. Bancalari „O starých dobrých časech“. V přednášce své dokázal statistickými daty, že zločinců rok od roku ubývá. Pravil: Prozkoumal jsem statistiku zločinců svědomitě a shledal jsem, že jich od r. 1881. do r. 1886. stále ubývalo, neboť úředními daty jest dokázáno, že r. 1881 vyneseno bylo nad nimi 33.466 let žaláře, kdežto roku 1886 usouzeno bylo jen 27.936 let žaláře; ubylo tedy žalářních trestů do r. 1886. 5.530, a to při stejných zákonech, při téže přísnosti a při témže soudním zřízení. Od r. 1886. poměr ten se ještě zlepšil, což novými daty úředními bude dokázáno. — Čtverák ten pan plukovník: chce dokázati, že rok od roku ubývá zločinců a vede důkaz ne z počtu zločinců, nýbrž z délky usouzených trestů! To jest tak něco, čemu se říkává sofistika a tuto sofistiku omastily ještě „Uč. Nov.“ pravíce, že prý pan plukovník přednášel „O starých dobrých časech“.

My však jsme již tak tvrdohlavými, že nevěříme ani všemu tomu, co jest tištěno v „Uč. Nov.“. Co pak se týče uvedené zprávy, tu bychom prosili za dovolení, abychom směli k lepšímu jejímu porozumění připomenouti alespoň toto: Kdo chce dokázati, že rok od roku ubývá zločinců, ten musí daty statistickými — daty čerpanými ze statistiky věrohodné — dokázati, že ubývá rok od roků zločinných skutků, nikoli však že bylo souzeným

zločincům přiřknuto méně let trestu žalářního. A proč? Proto že z počtu let přiřknutého žaláře nedá se nikterak spolehlivě souditi na počet zločinců a zločinných skutků. A proč ne? Z příčin rozmanitých. Buď totiž soudové — při téměř trestním zákoně — vyměřují zločinci co možná nejmenší míru trestu na zločin nebo přečin stanoveného. Tak na př. nařídila, tušíme že as před třemi roky, vláda italská všem italským soudům, aby zločincům vyměřovaly nejmenší míru trestu zákonem stanovenou, proto že prý jsou všechny žaláře zločinci přeplněny! Zde tedy se bral počet zločinců za důvod pro zmírnění trestu. Uvážíme-li, že na jisté zločiny vyměřen jest trest od 1 až do 5 nebo resp. až do 20 let, pak zajisté snadno nahlédneme, že může býti nejen při stejném nýbrž i při větším množství zločinů počet let žalářních menší. — Velký počet zločinů bývá nyní spáchán od lidí mladých, ano od dětí před dokončením roku 14. a ti pak buď vůbec žaláři ujdou pro přílišné mládí, bývajíce trestáni buď jen policejně nebo domácně, aneb se jim vyměří trest co možná nejmenší. Jiná příčina, proč počet let žalářních i při větším počtu zločinů může býti menší nežli v letech dřívějších, může býti a nejednou bývá, že páni porotci na některých místech mají pro některé druhy zločinů široké svědomí a podle toho též odpovídají k otázkám soudem jim předloženým. Vždyť jsou známy případy, že se obžalovaný ku zločinu svému, na př. ku vraždě novorozeněte, bez obalu přiznal a že porota přece rozhodla, že jest nevinen! Zločincova tvář a na cit mocně apellující řeč obhájce působí na mnohé porotce mocněji nežli všechny důvody státního žalobce. Též i to se velmi často stává, že zločinec trestu zcela unikne, buď že se dřívě nežli se ho mohlo zmocniti rameno světské spravedlnosti, zastřelí neb otráví, aneb že podnikne, oloupiv banku o statisíce, neb i docela o miliony, výlet někam přes moře, kamž když se dostal, jest v bezpečnosti. Kdo však nám ještě věřiti nechceš, že menší počet let usouzeného žaláře žádným není důkazem pro ubývání skutků zločinných, vzpomeň si na lupiče v Turecku neb Kalabrii, kteří zajavše bohatého muže aneb uloupivše syna nebo dceru bohaté rodině, prostě si poručí, by se jim tam a tam do toho a toho dne složila určitá suma peněz, co kdyby se nestalo, že bude zajatý bez odkladu zastřelen. Zločin byl spáchán, zločincům se dostalo ještě odměny a žalář marně čekal, aby je ve svých prostorách pohostil.

Proto: má-li býti dokázáno, že ubývá zločinců a skutků zločinných, musí býti důkaz trochu jinak veden, než jak jej vedl podle zprávy „Uč. Nov.“ zmíněný pan plukovník. Jest to vůbec již, řekněme třeba jen charakteristické, že se počet zločinců a zločinných skutků pomíjí v takových důkazech mlčením a že se vedou do boje číslice, kteréž znázorňují délku vyměřených zločincům trestů!

* * *

Ku stati: „Škola chlapecká a dívčí“ v 13. čísle Vychovatele.

Žáci a žákyně měšťanských škol v T. konají už po 10 roků májovou pobožnost v kostele tím způsobem, že růženec sami se započínají modliti a druzí věřící pak následují. I tu poznati, že dívky krásněji a zbožněji polovici otčenášů a zdrávasů odřikávají než hoši, kteří při veškerém napomínání a cvičení se tu a tam některé chybičky se dopouštějí. V dívčí škole od třetí počínaje stavějí si žákyně s povolením učitelek májový oltářík, kterýž kvítím ověncují a na kterém svíčky při modlitbě před a po vyučování rozžehají. U chlapců toho se dodělati nelze. Kříže ve školních světnicích bývají od dívek od jara až do podzimu dosti vkusnými věnci zdobený a když pro krátkost času neb nedostatek kvítí tak učiniti nemohou, položí alespoň malou kytici k nohám Spasitelovým: kdežto žák, kdyby viděl na kříži pavučinu třeba jako plachtu velkou, toho si nevšímne.

* * *

„Vhodný“ výběr látky. Ve 3. třídě čtyřtřídní školy v I. oddělení vyvolil učitel při cvičení školním za vzorec skloňování „ryba“ a za úkol domácí dal skloňovati: „Dcera (l), matka, koza!“

Ukázka pravopisu z vyučování ručním pracím. Slečna industrialní v N. napsala žákyním na tabuli následující věty: První punčochy byli ušity ze sůkna, koži, vlněných látek až do r. 1560. Švicarove zavedli pletene, jež až podnes jsou v oběhuj. —x—

Spisy redakci zaslané.

1. **Katechese** pro první (po případě i druhou) třídu školy obecné. Podává Edvard Brynych, bývalý professor katechetiky v Hradci Králové a kanovník na Vyšehradě. Schváleno nejd. bisk. konsistoří v Hradci Králové. Nákladem Cyrillo-Method. knihkupectví. Cena 36 kr. — 2. **Řeči o modlitbě.** Svazek druhý. O modlitbě Páně. První tři prosby. Napsal a přednesl Vojtěch Šrámek, farář ve Volešci. S úchvalou nejd. kníž. arcib. Ordinariátu v Praze a v Budějovicích. V Praze 1891. Nákladem knihkupectví Cyrillo-Method. Cena 1 zl. 40 kr. — Obě díla doporučujeme. — 3. **Kuběšova Bibliotéka moravská** — v Třebíči — ročník II. sešit 16. — 4. **Znakladatelství J. L. Kobrova: Františka Pravdy** — Sebrané povídky pro lid; 2. vydání. Sešit 1. — **Děje Čech a Moravy nové doby.** Napsal Dr. Antonín Rezek. Sešit 1. — **Vzorný dopisovatel.** Návod ke skládání všelikých listů a listin. Sestavil Jakub Malý. Druhé vydání pořídil Karel Vorovka, prof. c. kr. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. Sešit 1. — **Život antický.** Upravil Antonín Kvapil. S četnými vyobrazeními. Sešit 1. — 5. **Česká Koruna.** Vydává v Strakonici M. Wachek; č. 12. — 6. **Osamělou alejí.** Verše ze života učitelského. Napsal J. Vackář. Ve Výškově 1891. Nákl. spisovatelovým a u něho též k dostání za 50 kr. — „**Pěstoun**“, časopis vychovatelský, jehož nakladatelem byl Fr. Černý, majitel knihtiskárny v Sedlčanech, přestal číslem 6. pro velice skrovný počet odběratelů vycházeti. — Počínaje měsícem říjnem bude týž časopis vydávati Dr. Frant. Bačkovský, knihkupec v Praze. Hlavním spolupracovníkem zůstane i na dále A. K. Víták, odborný učitel v Poličce. Nový ročník vycházeti bude v sešitech měsíčních za celoroční předplatné 2 zl. 25 kr. — 7. **Národní učitel**, číslo 5. Redaktor Jan Šrámek. — 8. **Prvá výroční zpráva obecné i měšťanské školy chlapecké a obecné školy dívčí v Dobrušce za rok 1890—1891.** — 9. **Pomněnky.** Dospělejším dívkám podává Emilie Schmutzrová. Čistý výnos věnován spolku „Družina blah. Anežky České“. V Praze 1891. Nákladem vlastním. Cena 20 kr. Objednati lze u spisovatelky v Praze, divadelní ulice č. p. 1435—II.; 6 n. Spisek tento obsahuje některé prosté, milé básničky, dvě básně dramatické o třech jednáních („Anežka Přemyslovna“ a „Eliška Přemyslovna“), obsahem i formou dobré, jež dívky, jak jsme viděli, s velikou zálibou provozovaly, a pak dojemné „různé listky“ z denníku chudé české dívky, kteráž, aby mohla chudé matce své býti podporou, sřídá se ochotně tužeb a přání srdce, jež se výše nesou, věnuje se pilné práci a osud svůj snáší s klidnou oddaností do vůle Boží. — Dospělejším dívkám hodí se tento spisek výborně a více jim prospěje nežli celé haldy básní slavených básníků.

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Pokračování.) — Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. — Vychovatelna Olivových. Napsal K. Kamenář. (Dokončení.) — Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování. (Pokračování.) — Hlídka školská. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlasť“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Kterak pěstovati city idejné?

Píše Jos. Nedvídek.

(Dokončení.)

V. Cit náboženský.

Málo, velmi málo dr. G. Lindner učí ve svém „Vychovatelství“ o náboženství, a čemu o něm učí, s tím souhlasiti paedagoga křesťanskému není možná. Nauka Lindnerova v té příčině jest nejasná, mlhovitá, ba zdá se, že Lindner více zamlčel z toho, co mu na jeho mysli filosofické tanulo, než povědět směl ve svém „Vychovatelství.“ Uznává na příklad (str. 22. pozn. 3), že „city náboženské, jež se pěstují modlitbou a bohoslužbou, jsou proto velmi důležité, poněvadž jsou hlavní podporou mravnosti.“ Avšak náboženství Lindnerovo jest náboženstvím vůbec, nikoli náboženstvím zjeveným. Správně sice praví l. c., že „poměr člověka k Bohu jest náboženství, a city, které v představách o tomto poměru své sídlo mají, jsou city náboženské;“ ale věta následující: „Náboženstvím dosahuje člověk svého spojení s veškerenstvím“ jest čirý pantheismus, jemuž zase sám Lindner odpírá, když na str. 49. Pozn. píše: „Bůh dej, by velkolepá křesťanská zásada, milovati nepřítel, stala se „praktickou“, odstraní válku mezi jednotlivci a národy.“ Tato věta jeví Lindnerovou víru v Boha osobního, jak o něm zjevení křesťanství učí. Inu, není nad důslednost!

Kdo dle G. Lindnerova „Vychovatelství“ vzdělává se na paedagoga, tomu ovšem s Lindnerem uznati jest „citů náboženských“, „poněvadž jsou hlavní podporou mravnosti“, jakož i mu jest uznamenati, že „city náboženské pěstují se modlitbou a bohoslužbou“, ale nedoče se v knize Lindnerově, kterak si vésti má city náboženské v chovancích svých pěstovati hodlaje, a má-li učitel svědomitým býti vychovatelem, nesmí citů náboženských zanedbávati, „poněvadž jsou hlavní podporou mravnosti.“ Že pak theoretické vychovatelství tak málo paedagoga poučuje o citech náboženských, z toho možná si vysvětliti, že učitelé buď nic nepečují o vzdělání citů náboženských, buď nedostatečně, a jen řídci kteří ze staré školy i v té příčině jsou mistři všeho uznání hodní.

Sám dr. G. Lindner praví, že „city náboženské pěstují se modlitbou a bohoslužbou.“ Ale jakmile nynější zákony školské počaly se praktikovati, někteří učitelé nejen na školách středních, ale i na obecných modlitbu školní tu odstraňovali, tu ji interkonfesijsně měnili, aby prý „cit náboženský“ málo-kterých žákův akatolických nebyl urážen; tedy „cit náboženský, jenž pěstuje se modlitbou a bohoslužbou a hlavní podporou jest mravnosti“, nebyl pěstován v žácích katolických, aby týž cit nebyl urážen snad v žácích jiné víry, jichž snad ani ve třídě nebylo a není; neboť židé i protestanté mají u nás školy své konfesijsní. A ještě bídneji bylo s bohoslužbou; všedního dne a v zimě vůbec mládež do kostela nebyla voděna a pokud tam sama přišla, bývala tam bez dohledu. Co tu bylo proseb a hrozeb mluvených a psaných, než se konečně jakás takás náprava stala. Paedagogika theoreticky uznává potřebu modlitby a bohoslužby, že se jimi budí city náboženské, jimiž „mravnost hlavně se podporuje“, ale paedagogové byli prakticky proti tomuto paedagogickému prostředku, duchovenstvu nejsouce pomocni v té příčině, anobrž jemu i překážky všemožné činíce. Kterak tací paedagogové tuto svou taktiku naprosto nepaedagogickou srovnávali se svým „paedagogickým“ svědomím, dovede vysvětliti jen svrchovavá lehkomyšlnost, ba zvrhlost v povolání, k němuž neměli povolání. Bohu buďtež za to díky vzdány, že již aspoň poněkud věc napravena; ale byly to doby trapné. Učitel chtěl sám a sám pánem býti ve škole a nekonal, co mu sama jeho paedagogika kázala, a duchovní měl mlčet nesměje ani k tomu ukázati, že se mládež z úmysla zanedbává na škodu vlastní i ostatního člověčenstva. Než dosti o tom.

Filosof dr. Jos. Durdík ve svém traktátu „O pokroku mravnosti“ praví na str. 32.: „Vyskytují se doklady živé, že když cit a vůle se nevzdělává, člověk ke mravnosti se nevede a do něho jen vědomosti nakládají: že přese všechno vědění sebe hojnější nedospěje on pravého vzdělání, že zůstane surovým, někdy drsným neb i krutým a bezohledným... Hltavé broušení poznatků není celým vzděláním; to by svítilo, ale nehřálo. Návod k vytříbení citu a vkusu, k vytváření vůle, ke sjednání povahy a pevného vedení života musí přistoupiti.“ A kterou mravnost na mysli má náš filosof J. Durdík, vyslovil sám ve skvělé řeči, kterou zahájena byla dne 18. května t. r. akademie česká. Durdík v řeči té opakoval, co byl již před sedmi lety v Chrudimi propovídal a pak uveřejnil ve zmíněném již traktátě na str. 34.: „Všechno se ve světě mění... ale v tomto ruchu proměny a pokroku trvá něco, co jest... věčnější, pevnější, než půda pod nohama, stálejší než hvězda severní, jasný, hybu nepodrobený bod: jistota základních vět mravních, axiomatika mravnosti, na níž zatkneme vždy znova kotvu ducha, kdyby pokrok osvěty skepticismem svým všechno vědění theoretické přivedl k pádu..... S povzbuzením „Jděte a učte národy!“ posílá božský zakladatel své blahověsty do světa a s nimi příkazy nejušlechtlejší mravouky. A jakož oněch dvanácte prostých mužův vyšlo do světa, aby přetvořili lidstvo, jakož oni zajiště k místu přivedli tento největší posud známý mistrovský kus učitelský: tak jisto jest, že dovedli toho ne jednostranným věděním, ale tím, že naváděli ku pokroku mravnosti. V den, kdy Duch je posílal na světové dráhy, vznášeli se jim nad hlavami ne studená světla, nýbrž ohniví jazykové.“ Těmi slovy dr. Durdík končí traktát svůj, těmi slovy zahájena „akademie věd, slovesnosti a umění“ dne 18. května 1891.

Z úst prvního filosofa našeho, prof. dra Jos. Durdíka, svědectví dáno křesťanství, že vždy bude zdrojem nikdy nevysýchajícím mravnosti a zvedenosti, a proto že křesťanství větší cenu má, než vrtkavé a nestálé vědění lidské. Křesťanství pak jest náboženstvím určitým, přesným, jež pronikati má člověka rozum, cit i vůli a řídití všechno jeho smýšlení i jednání. Žádné jiné náboženství nestanoví tak jasného a přesného poměru člověka k Bohu, jako křesťanství Boha otcem všech býti pravíc; proto také city, jež náboženství křesťanské budí v křesťanu modlitbou a bohoslužbou, jsou city nejčistší a nejvznešenější: zkrátka řečeno, křesťanství své vyznavače „svatými“

učiniti se snaží, žádajíc „jako ten, který vás povolal, svatý jest, tak i vy svatí buďte v obcování svém.“ 1. Petr 1, 15.

Že pak city náboženské i dle G. Lindnera hlavní jsou podporou mravnosti, na vychovateli jest, aby je v chovancích denně ano při každé vhodné příležitosti budil, což děje se hlavně modlitbou a bohoslužbou. Mravověda křesťanská city náboženské nazývá ctnostmi božskými, jež jsou víra, naděje a láska a pak ctnosti, jež z božských ctností plynou: stálé pamatování na Boha, radost z Boha, úcta a bázeň Boží, poslušnost k Bohu, vděčnost k Bohu, horlivost pro čest a slávu Boží, křesťanská statečnost, jež vrcholí v mučeníctví.

Náboženské city čili ctnosti božské pěstují se modlitbou. Dokud rodiny všecky byly zbožny, dokud domácí pobožnosti horlivě se konávaly, škola snadnou měla práci pěstujíc city náboženské v mládeži své. Ale ruch světový do samých rodin zavlekl nové obory myšlenkové, nové nebývalé snahy a tužby, jež rozptylovaly klidnou mysl, jež ani řádně sebrati se nemohla k modlitbě soukromé a společné modlitbě domácí. Otcové modlitby počali zanedbávati a matky ji skracovaly; ano samým dětem dovolováno, aby modlitbou se neposvěcovaly.

Za to naléhá na školu a to již hned na „opatrovny“ a „zahrádky,“ aby v mládeži z úmysla a horlivě pěstovaly cit náboženský, především ovšem modlitbou a bohoslužbou, o čemž ve stati této má zevrubněji pojednáno býti a ukázáno, že škola nynější v té příčině nekoná tolik a tak, aby mládež nábožensky odchována byla, ač to po zákonu úkolem jejím prvním a hlavním. Že pak výchova náboženská nedostatečná jest, proto mládež není dosti zvedena, jak bychom si ji míti přáli a to nejen se stanoviska církevního, anobrž národního a rodinného, poněvadž jen mravný charakter prospívá sobě, obci, národu i církvi a státu; a mravnosti, jak sám dr. G. Lindner učí, „hlavní podporou jsou city náboženské, jež se pěstují modlitbou a bohoslužbou.“

Vezměme nejprve modlitbu v úvahu. Záhy jest vychovateli po chovancích do školy po prvé přicházejících žádati, které modlitby umějí říkati a se modliti. Modlitby domácí často bývají neúplné a formálně nesprávné; vychovatel doplňuje a opravuje. Dobro ano nutno bývá, aby ve škole domácí modlitby místo školních hromadně a hlasitě se konaly; zejména „Anděle Boží“, „Zdrávas královno“, „Anděl Páně“, „Věřím v Boha“, modlitba před jídlem a po něm. Dospělejší mládež, k svatému přijímání se chystající má recitovati tři božské ctnosti, jimž na paměť se naučiti má. Vůbec škola nauč chovance modliti se, nejvíce pozornosti a péče věnujíc dětem z domova v té příčině zanedbaným. Cit náboženský budívá se též mocně, jestliže se před vyučováním a po něm zpívá píseň církevní dobře přiměřená: adventní, vánoční, postní, velikonoční, svatodušní, o Nejsv. Svátosti Oltární; pak písně o některých svatých Páně: písně Marianské, o andělu strážném, chorál svatováclavský, o sv. Aloisu, patronu mládeže, o sv. Janu Nep., o sv. Josefu a t. d. Jakou bohatost měli předkové naši písní nejrozmanitějších, o tom svědčí naše staré kancionály; z nich vybrané písně školní kancionálky v sobě chovají; ale ty bohužel ladem ležeti zůstávají, a to z té příčiny, že v našich klerikálních seminářích málo píše věnuje se zpěvu, jehož neznalé duchovenstvo na osadách má se doprošovati pomoci ctěného učitelstva ne vždycky ochotného. Ba učitelé ne řídci dávají knězi cítiti, že církevní zpěv bez jejich pomoci se nezvelebí. Jak by na osadách chrámový zpěv vzkvetl a kvetl, kdyby duchovenstvo všecko tou měrou aspoň ve zpěvu a hudbě bylo vycvičeno, ve které míře učitelstvo v umění tom vzděláno jest! Katechisování samo poučuje mládež, ale modlitba recitovaná a zpívaná náboženský cit mládeže budí, tříbí, vzdělává. Než to ještě není všecko.

Kněz katolický nemůže neuznamenati, proč mu Církev sv. velí přísně sub gravi: „Breviarium recitabis.“ Chystaje pak se kněz pobožný na sv. officium, modlí se: „Domine, intellectum illumina, affectum inflamma, ut digne, attente ac devote hoc Officium recitare valeam.“ Proč nám Církev sv. velí

denně breviř modliti se? Aby cit náboženský v srdci našem denně budil se a tužil; jestliže pak muži dospělí, jací kněží katoličtí jsou, na buzenou a udrženou citu náboženského povinni jsou denně recitovati breviř, jenž ovšem spolu jest modlitbou chvály, díků, prosby a smíření, mladý dorost osadníkův a osadníci sami smějí-li býti beze všeho podnětu, jímž by zbožnost, náboženský smysl v nich se nítíl a rozpaloval?

Který kněz breviř zanedbává, ten v kostele i ve škole jest „jako měď zvučící, anebo zvonec znějící“. 1. Kor. 13, 2. Snad mluví hlasem líbezným, řečí pestrá, ale působení jeho něco schází, co by trvalo, i když hlas jeho již dozní. — Než dosti o tom.

Mám za to, že breviř soukromí modlený může s velikým prospěchem zuzítován býti ve chrámě i ve škole a to právě na buzenou citu náboženského. Breviř těsně přiléhá k době církevního roku; mimo hody Boží a svátky Páně i slavnosti Mariánské, našich patronů zemských a četných svatých mají krásná officia, z nichž duchovní v kázáních i v katechesích hojně by měl těžiti, a to přede vším ze životopisů svatých. Jestli všeobecně známo, že do kázání vložený „příklad“ mocněji dojímá a pravdu jasněji znázorňuje než valných slov proud mohutný. Kazatel hledává vhodného příkladu ve sbírkách „příkladů“, a hledává dlouho a často marně. Vložil-li by do kázání životopis neb aspoň něco ze životopisu světce, jehož památka toho téhodne se konala, měl by bez hledání po ruce a na snadě, po čem ve „sbírkách“ marně se sbíhá. Četní jsou naši patronové zemští; ale zdali zná osada která životopisy všech patronů zemských? Obyčejně zmínka se činívá o patronech chrámu farního, a těch svatých, jichž dni jsou zasvěceny; ale o jiných svatých osadníci dovídají se jen ze soukromé četby, a ta za naší doby jest věru vzácná.

Duchovní záhy poznává, kterých svatých jména dávána bývají na křtu svatém. Ve škole vylíčí život svatých těch, na př. týdně aspoň jednoho; žáci kratince do zvláštní knížky zaznamenají si životopisná data. Co ve škole bylo dětem o svatém pověděno, pojme se v kázání, a tak na osadě mladí i dospělí mají vzor některé křesťanské ctnosti společný, docházejíce tím způsobem vědomosti o životě svých křesťanů, zemských a osadních patronův. Jest zajisté velmi mnoho křesťanů, kteří neznají svých patronů, jich nevzývají ani v den svých jmenin, ač denně k nim za ochranu volati mají. I to bylo by s prospěchem pro náboženský cit, jestliže by se dětem společného jména křesťanů diktovala modlitba z breviře vzatá, ovšem zčeštěná, o svatém jich patronu, a modlitbě té děti naučily by se na paměť a mohly by ji konati i ve škole společně. Dobře by posloužily i obrázky svatých opatřené modlitbou církevní. — Jestliže Církev sv. svým služebníkům denně ukládá čítati pozorně životopisy svatých, laikům by to neprospívalo? Smí-li tento thesaurus Ecclesiae zůstávati zavřen laikům?

Časté vykonávají se slavnosti národní a to s pompou a okázalostí jindy nebývalou. Synové světa zmocnili se všeho ruchu veřejného a zatlačili syny světla do pozadí se slavnostmi církevními. Přirovnejme den sv. Jana Nep. za naší doby ku dni doby ještě nedávné! Pouti a posvěcení chrámu pozbyly zvláště v městech bývalé slávy málo již se lišice od neděl a svátků jiných. Ani oltář, ani kazatelna, ani kůr netěší se již té vzácné slávě a povzbuzující péči, která mocně budívala cit náboženský na osadě mladých i dospělých. Jaké to bývaly chrámové schůzky z blízka i z daleka, když se slavně konávala památka založení a posvěcení chrámu farního! A teď? U oltáře a na kazatelně nic zvláštního, na kůru nic neobyčejného; vše se odbyvá po domácku. Což divu, že lid na slavnosti světské se sbíhá, když mu slavnosti církevní se neporádají, ba odpirají. „Quotidiana vilescunt“, ale „rarum carum“.

Jest-li potřebí osadníkům dospělým na buzenou citu náboženského mimořádných slavností církevních, tím mocněji slavnosti církevní působí v mladou mysl mládeže. O slavnostech, které by s mládeží konány býti měly, již s dostatek psáno ve článku „Vychovatele“ v čísle 3. „Restaurujme auktoritu Církve ve škole“, proto k pojednání tomu jen odkazují laskavé čtenáře své,

připojuje pouze, že sv. Otec Lev XIII. letos nařídil, aby slavnost sv. Aloisia zvláště okázale byla konána; slavnost ta každoročně budiž předsevzata.

Na omylu by tkvěl, kdo by myslil, že jen mimořádným slavnostem církevním věnovati jest zvláštní péči, řádným pak službám Božím že netřeba náležité věnovati pozornosti. Právě nedělní služby Boží základem jsou náboženského života, jsou duchovním chlebemездеjším, jímž duše mládeže pravidelně sycena a živena býti má. Jako zajisté „hostiny“ jen zřídka a mimořádně se upravují, ale domácí strava každodenně se chystá a poskytuje; tak i církevní slavnosti okázale mají býti duševní pochoutkou řídkou, ale za to neděle a svátky obecné svými pravidelnými službami Božími budtež cit náboženský a tužte jej v mládeži, která svým zpěvem a svou modlitbou horlivě a pobožně jich se účastní všecha, při čemž učitelé budtež nejen lelujícími dozorci, alebrž pobožnými křesťany katolickými.

Jeho Exc. pan ministr kultu a vyučování v poslanecké sněmovně v prvních dnech července měsíce prohlásil, že se o to postará, aby Církev nestěžovala sobě, že škola mládeže své nevede k pravé pobožnosti o modlitbě školní a o službách Božích; dle intencí nejvyššího správce školství rakouského vedou si velmi četní páni c. k. okresní inspektoři k tomu působíce, aby oprávněné stesky duchovenstva na učitelstvo v té příčině umlknouti směly. Doufejme, že na c. k. paedagogických páni ředitelé v intenci Jeho Excellence kandidáty učitelství vychovávati budou. I jest na professořích sv. náboženství na ústavech učitelských stále v hodinách náboženských k tomu přihlížeti, aby kandidáti učitelství nabyli toho přesvědčení, že mládež zdárně se vychovává buzenými city náboženskými, jež zase modlitbou a službami Božími se pěstují. „Nemo dat, quod non habet:“ učitel nevychová mládež své nábožensky, prázdno-li srdce jeho všeho náboženství. Vychovaly-li by ústavy učitelské učitelstvo nábožensky uvědomělé, náboženským citem proniknuté, snadná byla by pak shoda učitelstva s duchovenstvem. Ovšem že by časopisy učitelské neměly udržovati roztržky mezi oběma stavy těmi a děliti jejich práci, která přece očividně společná jest.

Učitelské spolky aspoň v Čechách záhy po odloučení školy od Církve tím směrem vedly činnost svou, že v nich duchovenstvo sebe snášelivější a po bratrské shodě práhnoucí nemělo místa. To se nedá popřítí. Ale snad již nadešla doba, že by oba dva stavy na jedné roli pracující měly se společně raditi o nesnadné a přece důležité práci své. Duchovenstvo chopiž se pravice učitelské, bývá-li mu kde přátelsky podávána ku společnému dílu. „Tam kde svornost sílu spojí, prospěch bývá z práce dvojit.“

Za naší doby požitkářské, sobecké a prospěchářské hyne všechen poetický duch, jenž ondy ušlechťoval jemnou mysl našeho lidu. Frant. Bartoš ve svém spise záslužném „Naše děti“ píše v samé předmluvě:

„Do let padesátých školní vyučování po našem venkově nebylo tak rozšířeno, aniž ho poskytováno tou měrou jako nyní . . . A přece nebyl náš lid tehdy nevzdělaným, ne to surovým . . . Nejspanilejším květem samorostlé vzdělanosti byla ušlechtilá mravnost našeho lidu. Upřímná, vroucí zbožnost pronikala jeho srdce a posvěcovala všechen jeho život. Srdečnou láskou lnuli k sobě nejen nejbližší pokrevenci, nýbrž i vzdálení příbuzní; ba celá dědina byla jako jednou rodinou, jejíž údové při pracích ochotně si pomáhali a ve všelikých potřebách nezištně se podporovali. — A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená a praktická škola života rodinného a pospolitého.“ —

V první stati svého díla „Naše děti“ Frant. Bartoš uvádí několik „Kolébavek“, jež první budí cit náboženský; některé „Kolébavky“ jsou i v Čechách známy: na př. „Spi synáčku spi, zamži očka své! Pánbů s tebou bude spáti, andělíčky kolébati, spi synáčku spi! — Děti náboženskými „kolébavkami“ uspávati vyšlo z módy v těch rodinách, v nichž cit náboženský odumřel. —

Na str. 19. spisu svého Frant. Bartoš píše: „Jakmile dítě trochu mluvíti začne, matka učí je žehnati se křížem a modliti se napřed tyto kratínky, ale

srdečné večerní a ranní modlitbičky: 1. „Andělíčku, můj strážníčku, opatruj mi mou dušičku.“ 2. „Půjdu spát, dej mi vstát, ó můj Bože, z mého lože, v ranním čase zdravu zase.“ 3. „Z lože vstávám, chválu vzdávám Otci svému nebeskému za stráž noční. Bože věčný, račiž mne toho dne ostříhati a chrániti. Amen! Potom následuje Otčenáš a Zdravas a tento nejstručnější katechismus: „Kolik je Pánůbohů?“ Jeden. „V kolika osobách?“ Ve třech. „Jak se jmenují?“ Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý. „Kdo tě stvořil?“ Bůh Otec. „Kdo tě vykoupil?“ Bůh Syn. „Kdo tě posvětil?“ Bůh Duch svatý. „A kde?“ Na křtu svatém. „A čím?“ Svou božskou milostí. — Později v pátém, šestém roce učí se dítě modlitbám ostatním: Věřím v Boha, Desatero, Anděle Boží, Zdravas královno, Beránku Boží.“

Jak na Moravě děti slaví dobu vánoční, sv. tří králů, sv. Blažeje, sv. Matěje, sv. Řehoře, pak neděli smrtnou a květnou, dobu velikonoční a letnice Frant. Bartoš ve spise „Naše děti“ dovozuje v oddíle posledním: „Děti v obci.“ U nás v Čechách ve mnohých městech policejné byly by stíhány, jestliže by po bývalém způsobu dědinu obcházely. Umlklo „řikání“, s ním umlkla poesie lidová, která jemnila srdce dětské.

Že cit náboženský hluboce kotvil v srdci lidu našeho, četná přísloví a pořekadla svědčí: „Čiňme od Boha počátek a dobrý bude pořádek. Bez Boha co dobře činiti nelze Pán Bůh starý hospodář. Ne vše na rozum, ale více na Boha dáti. Bohu říci učiniti jest. Bůh dal zuby, Bůh dá i chleba. Více má Bůh nežli rozdal. Co Bůh dá, to čert nevezme. Dal-li Bůh štědře, uživej měrně. Bůh vysoko, ale vidí daleko. Bůh vysoko sedí a široko hledí. Bůh má veliké oko. Celý svět oko Boží. Boj se Boha, styď se lidí, nehřeš více, Pán Bůh vidí. Všeho do času, Pán Bůh na věky. Mlýny Boží melou zvolna, ale jistě. Bůh nevypláci každou sobotu. Bůh není náhliv, ale pamětliv. Koho Bůh miluje, toho tresce a bičuje. Proto Pán Bůh dobrých tresce, aby se zlí káli.“

Nedá se neuznamenávat, že cit náboženský u různých národův a u téhož národu v různých dobách jeví se tu mohutnější tu slabší, až umírající, nikdy však vymřelý ani v národě ani v jednotlivci. Naprosto bezbožný není ze lidského pokolení nikdo; jako zajisté ne toliko s jakousi pravděpodobností, anobř s ethnografickou jistotou kulturní dějiny doličují, že „není národu tak nevzdělaného, tak surového, který by, ať neví, jakého boha mítí sluší, nevěděl, že nějakého mítí třeba“ (Cicero I. de leg.) a že „nikdo neuvidí města bez chrámův“ (Plutarch): tak ani jednotlivec nedovede sebe větší rozumu pomateností a srdce svého zkažeností zbaviti se ideje, že jest Bůh, jehož ctíti a báti se má. Co zajisté Cicero napsal ve spise de natura deorum: „Omnibus innatum et quasi insculptum esse deos“, to posud nepotlačeno a nevyvráceno zůstává. Proto vychovatel citu náboženského v chovancích svých zanedbávající neb urážející vlkem jest v ovčinci ovce dávícím, nikoli pastýřem o ně pečujícím.

Vychovávání náboženské nepřestávej na pouhém výkladě a memorování katechismu a biblické dějepavy, ač obé základem náboženské výchovy jest a vždy zůstane: ale city náboženské bedlivě probouzeny buďtež modlitbou hojnou a bohoslužbou církví předepsanou, neboť dle samého G. Lindnera „city náboženské jsou hlavní podporou mravnosti.“ —

* * *

Pojednání své o pěstování citův idejných zavírám slovy našeho filosofa dra Josefa Durdíka, jenž ve své „všeobecné aesthetice“ na str. 633. takto učí: „Povahotvorství jest užitečná a krásná uměna. Vše, co o krásných uměnách říci lze, platí o něm též. Kdežto ostatní krásné uměny sloužící zábavě mají jen zvláštní doby a vyvolence své, tato jediná uměna je povždy v cviku. Všechno směřuje k tomu, aby člověk se vychovával a tvořil, aby povahou se stával; a aesthetické vychování není ono, které krásnou uměnu šíří co pláštěk bezkarakternosti, nýbrž které tvoření charakterů na zřeteli má.“ A k slovům Durdíkovým přičiňuji slova dra G. Lindnera z jeho „Vy-

chovatelství“ str. 53.: „Mravný charakter jest nejvyšší cíl a nejdokonalejší útvar vývoje psychologického. Jest to umělecké dílo, které člověk po celý čas života svého veškerým svým chtěním a konáním uskutečniti má. Jest to však zároveň ideál, ku kterému se člověk v tomto pozemském životě pouze přiblížiti, jehož však dosáhnouti nemůže.“

Kéž bratři na národa roli dědičné brzy sjednotí se k jednomu cíli vznešenému: k výchově národního dorostu ve škole, neboť

„Ne horoucnost povalečná
sjedná duchu potravu:
práce tichá a společná
získá vlasti oslavu. (Čel.)

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

2. Z lásky Boží plyne láska k dětem. Co jsou děti, jež svěřují rodiče učiteli? Jdi, učiteli, do školy Ježíše Krista a uč se od tohoto božského Učitele. Jednoho dne přišlo mnoho matek se svými dětmi k Pánu Ježíši žádající ho, aby dítek požehnal; jiného duchovního dobrodiní se strany jeho nemohly býti účastny, jsouce ještě nemluvnátka. Apoštolové, vidouce Pána mnohou prací unavena, odbývali matek. Ale Pán Ježíš pokáral apoštolů, řka: „Nechte maličkých přijíti ke mně a nebraňte jim; neboť jejich jest království nebeské.“¹⁷⁾ Nuže co jsou děti dle názoru božského Učitele? Děti jsou tvorové Boží, stvoření k obrazu a podobenství Božímu, miláčkové Otce nebeského a andělů Božích; jsou vykoupenci a bratři Kristovi; jsou chrámové Ducha svatého, spoluobčané svatých, dědici království nebeského. Děti jsou vzácným pokladem svěřeným od Boha rodičům a do jisté míry i učitelům. Nemusí-li tedy křesťanský učitel, milující Boha nade všechno, milovati i ony útlé a nedospělé tvory Boží pro Boha samého?

Na tuto lásku k dětem kladou vychovatelští spisovatelé všechnu váhu. Stevens praví dle Allekera: „Pravým zkušebním kamenem pro vnitřní povolání učitelovo a vychovatelovo jest láska k žákům.“ Dále pak: „Jako se nemůže dařiti bylině beze světla a tepla, tak nemůže býti ani dílo vychování s úspěchem, není-li oživen vychovatel pravou a neošemetnou láskou k dětem.“¹⁸⁾ Ještě jadrněji píše Meschler: „Kdo nemá lásky k dětem a záliby v nich, ať nechá raději vychovatelství; budeť jen opatrovníkem a dozorcem, nikoli vychovatelem.“¹⁹⁾

Láska k dětem jest nevyhnutelně zapotřebí, poněvadž děti jen tehdyž prospívají, když učitele milují. Avšak lásku lze získati jen láskou. Pročež srdce učitelovo překypujž láskou k dětem. Tuto pak lásku dávej na jevo slovem i skutkem: buď a) vážný, b) opatrný, c) trpělivý.

a) Učitel buď k svým chovancům vážný, t. j. tak se k nim chovej, aby spatřovali v tobě náměstka Božího.

Popatř na svůj vzor, Krista Ježíše. Kdo byl vážnější nad něho? Kdo velebnější v rozhledech, v posuňcích, v řeči, ve všem vzezření? „Když dokonal

¹⁷⁾ Mat. 19, 13. 14. Luk. 18, 15. 16. Srvn. Mat. 18, 1—11.

¹⁸⁾ Kathol. Lehrerzeitung 1891. str. 42.

¹⁹⁾ Stimmen aus Maria-Laach 1890. str. 266.

Ježíš řeči tyto“ (na hoře blahoslavenství), praví sv. evangelista,²⁰⁾ „divili se zástupové; neboť učil je jako moc maje.“ Jako onde, tak i všude jinde doléhala slova jeho na srdce posluchačů mocí neodolatelnou, poněvadž mluvil vždy jako náměstek Boží, jenž „nehlásal učení svého, nýbrž učení Toho, kterýž jej poslal.“²¹⁾

Vážnost osobní a láska k dětem nikterak se nevyklučují; naopak onano z této přirozeně vyplývá. Opravdu miluje své žáky jen ten učitel, který chová se k nim s plným vědomím božské auktority. Jestliť zajisté bludným náhledem, chová-li se učitel k svým žákům důvěrně, jakoby mu byli rovni, jakoby byli jeho kamarádi. Takovým důvěrným obcováním, sladkým lahoděním, sentimentálním cukrouškováním a šaškovitým pitvořením proměňuje se důvěra dětí v opovážlivost, tato pak podkopává všecken zdar vychování. Příkré neb škrobené vystupování učitele vůči žákům není sice vážností, jsouc odleskem pýchy a projevem nelaskavosti; ale rovnou měrou příčí se vážnosti učitelově ono chování, které směřuje „ad captandam benevolentiam“ (k získání náklonnosti). Pravá láska jde vždy od srdce a nezakládá sobě na sladkých slovíčích. Této pak lásce naučí se učitel pouze ve škole Kristově.

b) Učitel budiž ve svém chování k dětem opatrný.

Opatrnost okazuje se v tom, že máš vždy na zřeteli chvalitebný cíl a k dosažení jeho nejlepších prostředků používáš. Tak jednal vždy božský Spasitel Jeho snahou bylo, jak praví o něm sv. evangelista dle podobenství Isaiášova,²²⁾ „třtiny nalomené nedolomiti a doutnajícího knotu neuhasiti“, t. j. chovati se laskavě i k chybučícím, aby snad přísností nebyl zmařen poslední zbytek dobré vůle jejich, aneb jinými slovy: předejítí vše co by se nesnášelo s láskou. Tímto zřetelem řídil vždy své chování. Nevadil se a nekřičel, vida své posluchače rozezlené.²³⁾ Vzdálil se, když mu vypravovali učedníci o stětí Jana Křtitele.²⁴⁾ Mírnil se, i když přísně káral svévolně hřešící.²⁵⁾

Tak počínej sobě křesťanský učitel vůči svým svěřencům. Mírní svou lásku k nim tak, aby neviděli při tobě žádné slabosti. Chce-li tvá horlivost o zdar dětí překypiti a vystoupiti z hrází rozumu, krotí ji chladnou rozvahou, křesťanským sebezapíráním, radou s jinými zkušenými a vzýváním pomoci Boží. — Mnoho zlého může způsobiti učitel, dává-li průchod své horlivosti neohlížeje se na následky. Taková neopatrnost není již projevem lásky, ale stává se vášní dle latinského „Omne nimium vertitur in vitium“, což jest bez mála tolik, jako naše pořekadlo: „Všeho moc škodí.“ Nelze nikterak chváliti, když učitel bez přítrže žáka kárá a tepe, když mu nedá takorůžka ani oddechu, aby se sebral a vzpamatoval, když ho dobání svou přísností až k vášnivému rozčilení a — zoufalství. Když pak dojde k takovému konci žalostným, řeknou mnozí: „Učitel myslil dobře se žákem.“ Ano myslil dobře, ale dobrého výsledku se nedodělal, poněvadž nekrotil své lásky k chovanci opatrností. Neopatrností zboříš okamžitě, cos dlouhou snahou vystavěl. Nechť tedy učitel zvlášť sobě pamatuje, že opatrnosti nezbývá!

c) Nejstkvělejším důkazem, že učitel své žáky miluje, jest trpělivost.

V podstatě jest trpělivost jedno s opatrností; neboť jedna i druhá zakládá se na křesťanském sebezapírání. Avšak liší se tím, že opatrnost hledí zlé předejítí, trpělivost zlé skutečně se vyskytující a na ten čas nepřekonatelné mileráda snáší.

²⁰⁾ Mat. 7, 28. 29.

²¹⁾ Jan 7, 16.

²²⁾ Mat. 12, 20.

²³⁾ Mat. 12, 15—21.

²⁴⁾ Mat. 14, 13.

²⁵⁾ Jan 2, 14—19. Mar. 11, 15—17.

„Láska jest trpělivá“, praví sv. apoštol. ²⁶⁾ A v knize Přísloví ²⁷⁾ čteme: „Umění muže po trpělivosti poznáno bývá.“ Sailer nazývá trpělivost korunou všech ctností vychovatelových, a dr. L. Kellner dokládá, ²⁸⁾ že by si přál, aby při poradách učitelských o této ctnosti stále se kázalo a stále se odporoučelo jako Katonovo „Ceterum censeo“. ²⁹⁾ Dle sv. Tomáše zasluhuje vychovatel právě pro svou trpělivost, kterou musí osvědčovati, korunu mučednickou. ³⁰⁾ Není divu. Považme, jak nesnadno jest vésti k určitému vznešenému cíli neunaveně a nepřetržitě a soustavně — děti lehkomyšlné, těkavé, plaché a zapoménlivé! Jak nesnadná to práce, zvláště když předchůdcové anebo spoludělníci v úřadě učitelském jinak sobě počínají! V pravdě nepřepínáme, díme-li, že v žádném povolání lidském netřeba tolik trpělivosti, jako v úřadě učitelském. Avšak této ctnosti naučíš se pouze a jedině u nohou Ukřižovaného.

(Pokračování.)

Něco ze školní diaetetiky.

Podává Boh. Hák.

(Pokračování.)

Kterak se má díti školní vyučování, aby zdraví dítěte škody nebralo?

Když dítě ve škole sedí, nalézá se vždy více méně ve stavu nuceném, jemu nepřirozeném; nebo dítě jest živé, pohyblivé jak duchem, tak tělem (těkavé) a nerado vytrvá dlouho na jednom a témž místě. Žadát toho i zdraví i vzrůst dítěte; máť růsti a se vyvinovati; miluje nevázanost, volnost. Tak Bůh to učinil; toť přirozený chod přírody. Vše v mládí jest živější; i to zvířátko jest veselé, i ten stromek bujněji roste.

Avšak jakkoli pravda jest, že dítěti má popráno býti, aby se volně pohybovalo, a dána mu má býti zvůle, aby mladistvými údy svými hýbati a se vyvíjeti mohlo: přece tato jeho volnost a zvůle nemůže nikterak býti neomezená; spíše velice musí pozorována a na uzdě držána býti. Toť právě umění vychovatelské, spojití s omezeností i dostatečnou volností, s přísností lásku; obě uvéstí na pravou míru; toť umění všech umění! — Musí tak býti, žadát toho blaho dítěte, budoucí jeho stav a povolání; žadát toho vzdělanost, pokrok, civilisace. Pouze divoši v pustinách toulají se po své zvůli celý den, ba celý život; a jak daleko pokročili u vzdělanosti? — Ale u národů vzdělaných (a vzdělanost, toť přece cíl člověka) musí dítě do školy; a tu nastává otázka, jak obě spojití spolu, volnost dítěci a kázeň školní, aby dítě na zdraví neutrpělo a přece, čemu ve škole naučiti se může a čeho v národě vzdělaném každému člověku třeba jest, se naučilo?

Veškeré umění bude záležeti v tom, aby obě, klid a volnost, sedění a učení, rozumně se střídaly; a proto budiž šetřeno jistých stupňů; tuť ovšem třeba zřetel míti ku stáří. Čím menší dítko, tím méně vydrží dlouho a klidně seděti a tím méně při jedné a téže práci vytrvá; čím starší jest, tím déle vydrží a může tím přísněji ku práci přidržováno býti, leč vždy

²⁶⁾ I. Kor. 13, 4.

²⁷⁾ 19, 17.

²⁸⁾ Aphorismen §. 174.

²⁹⁾ Kato, rada města Říma, dolehal na zboření města Karthaga, úhlavního soupeře pyšného Říma, při každé schůzi obecních starších říká: „Ceterum censeo, Carthaginem esse delendam“, t. j. „Ostatně soudím, že dlužno Karthago zbořiti“.

³⁰⁾ Meschler l. c. str. 267.

silám a stáří přiměřeně, neboť všechno má své meze; zdravý náhled učitele (a i plánu vyučovacího) vše rozumně posoudí. Mohou býti a jsou i případy, že děti násilím musejí od knihy, děvčata od ženských prací odlučovány býti, že by přílišné sedění a namáhání zdraví jejich škodilo.

Že však na tom světě nic bez práce není a dítě-li něco uměti má, učití se musí: patrně, že třeba, dítě již záhy k učení přidržovati. Do pěti, šesti let mějž dítě doma svobodu, úplnou rozumnou volnost. Nechceme říci, že by ničemu učití se nemělo. Dítě každým kročkem, každým slovem se učí, jsouc ve společnosti a naslouchajíc, co od starých se mluví a vidouc, co jimi se činí. Málo by bylo, co by dítě umělo, kdybychom myslili, že dítě jen tolik umí, co my starší mu řekneme a čemu je naučíme: čilý a samočinný duch dítěcí neustává a vnímá do sebe vše, co vidí a slyší a tak se učí. — Pomyšleme, co věcí dítě do svých pěti, šesti let poznává; a kdyby nic jiného nepoznalo, když se jen mluvíti naučí, toť věc veliká! co práce nás stojí, než my starší jedné řeči se naučíme! Dítě se jí naučí hravě! — Avšak ukrutnost by byla, dítě před šestým rokem chtítí snad ku knize přikovati v té době, v tom útlém mládí, kde má požívatí největší volnosti a z ní se těšiti. Však ty blažené a bezstarostné chvíle brzy mu uplynou, jakmile poprvé práh školní překročí.

Nesmysl by byl a největší od rodičů nerozum, kdyby maličké dítě, protože snad záhy projevuje důvtip, hned k učení přidržovali, hned učitele mu vzali a učením je trápili, myslíce, že takto hodně daleko ve vzdělání pokročí. Bláhoví, nepomyslí, že dítěti záhy nechť k učení a ke škole vstěpují, že zdraví vlastního dítěte podkopávají; nepovází, že dítě ubohé začasté i otupí a ono potom tím více za jinými zůstává.

Mějž dítě (opět pravíme) do šesti let úplnou volnost, vyvíň se na těle i na duchu, buď zdravé (zdravá mysl v zdravém těle); však dosti záhy a rychle dohoní, čemu by snad již před šestým rokem doma a snad ne dobře a ne dokonale bylo se naučiti mohlo.

Avšak když dítě i do školy vkročí, mějž učitel vždy na zřeteli, aby dlouhým a umojícím seděním zdraví dítek netrpělo. Drž se nejlépe vyučovacího plánu, který malým dítkám méně, větším a odrostlejším více hodin týdně ukládá. Toliko to na zřeteli měj, by hodin neprotahoval; pracuj svědomitě v čase sobě vykázaném a dosti bude; začni hned, dobře se připrav, aby času zbytečně nemařil, ba v hodině na čas uspořil. Proto také vyučování zvláštní některých žáků po škole (korrepetice neb poškola, neb i také privat zvané) zbytečno, ba druhdy i škodlivě, jistě však vždy nepaedagogické jest.

Obyčejné dítě ví, tu že se nekoná již řádná škola, a proto leckteré volnosti na ujmu poslušnosti a školní kázně (úcty ke škole) si dovolí; zvyká si pohodlnosti a bezstarostnosti, vědouc, že pan učitel v úkolu pomůže aneb dokonce jej i sám udělá (nebo v korrepetici pracován obyčejně úkol), a pozbývá rovněž i povinné úcty k učiteli, vědouc, že pan učitel za toto vyučování rodiči je zvláště placen, což tím horší bývá, ono-li samo dokonce peníze za toto vyučování mu přináší. Proto právem poškolní vyučování zákonem zapověděno jest.

Hlavní též věcí při vyučování jest a budiž toho vždy šetřeno, aby předměty se střídaly; nebo jednotvárnost unavuje, zvláště mládež, kteráž, jsouc myslí čilé, miluje rozmanitost. Mezi hodinami nechť mládež pookřeje zpěvem a mírným prostocvikem, aspoň vstáním a pohybováním rukama; dupati dělá prach. V letě pak zvláště nechť se provádí řádný tělocvik venku. Nebraň učitel též hrám, ano bdi nad nimi a uč dítky hrám dobrým, pěkným a slušným. Jimi doplňuje a dokonává příroda, co školou se jí odjímá a v čem škola jí u vyučování zabraňuje. —

(Pokračování.)

Příčiny, které jsou na závadu křesťanskému vychování i vyučování.

(Dokončení.)

Poslední příčina špatné návštěvy jest hmotná chudoba rodičů.

Nejsou všichni rodiče zámožní a někteří sotva že užijí sebe a své děti a jim opatří potřebný oděv. Jak má dáti ubohý otec dítěti svému na potřeby školní, když neví, bude-li moci dáti mu v poledne kousek chleba? Uvažujme pak, co větších školou povinných dětí k vůli svým mladším bratrům neb sestrám doma musí zůstat; otec jde již za tmy po práci, taktéž učiní i matka a zanechá děti doma samotny. Nejstarší z nich má hlavní dozor, dělá vychovatele.

O smutných následcích počínání takového netřeba šířeji se rozepisovati; četná poranění, udušení, uhoření a p. neštěstí čítáme v novinách denně. Tu větší děti zanedbávají školu a ničemu se nepřiučí, a menší děti zakrňují na těle i na duchu. A to býti musí, by rodiče jim výživu a potřeby opatřiti mohli. Nejsou sice potřeby ve škole obecné takové, že by vyžadovaly velkých obětí peněžních, ale jest více potřeb domácích a nutných. Kolikráte by rodiče rádi poslali dítě do školy, ale nemají, co by mu dali na poledne.

Zemský zákon ze dne 6. prosince 1882 §. 7. praví: „Školní knihy a jiné potřeby vyučovací buďtež dětem opatrovány od rodičů aneb jich zástupců; v případě pak prokázané jich nuznosti od obce, kde přebývají.“ Toť jest sice velice pěkné, ale jen na papíře.

Každý rok podělovány jsou děti knihami, poslanými od okresní školní rady, ale nevystačí několik těch knížek pro množství chudých a bez knihy těžké učení. V tomto případě má ostatní opatřiti obec. Jest však málo obcí, které pamatují s knihami na chudou mládež. Obce po většině koupí inkoust, ale o ostatních potřebách není ani zmínky.

Ve velkých městech jest ovšem poměrně lépe postaráno o chudou mládež dobročinnými spolky; ale na venku, pořádá-li se něco ve prospěch chudých, tu z pravidla dostaví se jen pořadatelé! Ovšem uvéstí musím, že některé závody, jako firma Hynek v Praze, pamatuje na chudou mládež venkovskou, ale rozum dá, že všechny školy venkovské každý rok podělití nemůže.

Jsou však i tací otcové, že i když mají — musí si koupiti dříve kořalku, tabák, nežli by dali svému dítěti na péro. Nešťastný alkoholismus hraje při vychování trapnou a smutnou úlohu.

Jiní rodičové, nemohouce děti svých uživiti, dávají již devíti neb desítileté do služby, by pásly husy, dobytek. Tu ovšem hospodář, který si dítě najmul, má je ku husám a do školy je neposílá, ač §§ 25, 28. a 29. zemského zákona z 19. února 1870 to tresce.

V tomto případě mohl by nám křesťanům vzorem býti žid sebe chudší. Ten potomek Jakubův nedá hocha ani dívku ku husám, raději si najme dítě křesťanské, své pak pilně do školy posílá, by se naučilo dobře počítati, by pak hloupé křesťany ve „kšeftu“ šiditi mohlo. Nepodává-liž i toto vysvětlení k socialní otázce, proč tak rychle židé bohatnou? — Kde není ve vsi žid, tam lidé kořalku píti neumějí; ale jak se přistěhuje s čertovým krámem, učí se rolníci píti kořalku, ba i ženy jejich a statky jdou na buben. Příchod i toho nejhodnějšího žida do té které vesnice jest zárodkem alkoholismu v dotýčné vesnici.

* * *

Nemenším faktorem, který nám všem kazí chuť ku horlivé a nadšené práci, jsou naše platy. V nynějších dobách, kdy dělník určuje si čas pracovní i mzdu, jsou již jen učitelové odstrkováni a na neurčito odkazováni.

Jsou to stále stesky naše, bolest ve všech údech. Nádenník dostává za svou práci, ku které nepotřebuje vzdělání, větší plat než učitel, který musil aspoň čtyry roky v paedagogiu se vědomostmi sytiti, nepočítaje ani nezbytnou přípravu. Kolik připadá denně podučiteli se 350 zl. a kolik tovaryši truhlářskému?

Jistý anglický státník pravil v této příčině: Nejlépe platíme ony, kteří nás života zbavují (vojevůdce); pak ty, kteří nás za nos vodí (politiky), potom ony, kteří nás obveselují a nejméně ty, kteří věnují celý svůj život našemu vzdělání.

Není-liž to pravda? A jak vypadají ony remunerace za vyučování náboženství a cestné? Za půl roku 7·5 zl. Jest to příjem pro učitele neb katechetu?

Věru připadají mi starověká slova na mysl: „Koho osud nenávidí, toho učinil paedagogem.“ Co platno jest vynášeti stav učitelský a o jeho vznešenosti povídati, když členové jeho jsou lidé, kteří mají také žaludek a potřeby rozličné! Kdybychom měli dle toho opláceti i službami svými, vyhlíželo by to se školstvím a s mládeží vůbec velmi bledě; jelikož ale nejsme chlebaři, vzpružme síly ku práci blahodárné. Nedejme se másti těmi, kteří považují stav učitelský za terč svých nemastných vtipů; nezadávejme též ani příčiny, by z nás mohlo vzejíti pohoršení; máme v rukou svých mládež. Esaias Tegnér praví: „Učitelské povolání je zajisté namáhavé a spojeno s velikou odpovědností; ale co je příjemným činí, jest, že učitel žije stále mezi pokolením dospívajícím, mezi mladými lidmi, kteří z většiny mají mysl otevřenou a veselou a nezkalený názor života. Pindar pje o blahoslavených, že v jejich vlasti jiné počasí není než ustavičné jaro. Ale jaro je choulostivé počasí a dnové rozkvětu vyžadují dvojnásobné péče. Mějte se tedy na pozoru, neboť zanedbá-li se květ, nevydává jeseň ovoce.“

Kdyby měl vychovatel všechny tyto příčiny ve své moci a jim mohl vládnouti, zajisté že by pochod vychovavací nebyl tak těžký a výsledek jeho byl by skvělý. Velikou odpovědnost berou si tudíž na svědomí ti, jichž povinností jest nad mládeží bdíti a — nečiní toho.

Na konec rozpravy své kladu na srdce duchovním pp. kolegům, by i oni přičinili se o zdárné vedení mládeže a to hlavně u rodičů.

Slova jejich o zdárném vychování dítek s kazatelný hlásaná zajisté vydají více, než snad o některém jiném thematě. *J. Moudrý.*

H l í d k a č a s o p i s e c k á.

„Učitel“ přináší v prvních svých číslech letošního ročníku přednášky p. dr. Jana V. Nováka o školních knihách, kterých se užívalo na českých školách před 100 lety. Přednáška ta jest pro nás zajímavá zvláště proto, že z ní poznáváme, jak veliká váha se tehdy kladla na sestavení dobrých čítanek, aby vychování dalo se skutečně nábožensky mravně, a toho nebylo opomenuto ani při slabikářích již za oněch dob, kdy byly poprvé tištěny (Jan Günther; Slabikář český a jiní křesťanského náboženství počátkové, kterýmžto věcem dítky hned z mladosti cvičeny býti mají r. 1545; Propovědění Šalamúnova r. 1570. a j. v.) Podle dvorního nařízení z r. 1774., kterým zavedeny tři category škol, měly děti naučiti se abecedě a hned potom mělo se přikročiti ku čtení modliteb a článků náboženských obsažených ve slabikáři. Byly to zejména: Otče náš, Zdrávas, apoštolské vyznání víry, desatero přikázání, patero přikázání círk., sedmero svátostí, modlitbu ranní a večerní, vzbuzení tří Božských ctností. V čítankách pro vyšší třídy (katolické) byly vždy v I. dílu pouze články náboženské, tak že první díl každé čítanky byl vlastně

malý katechismus. Učivo náboženské v čítankách bylo takto rozděleno: 1. Nej-
obecnější a nejhlavnější učení křesť.-kat. náboženství. Co jest náboženství, jeho cíl
a užitek; odkud čerpáme známosti o náboženství (pro děti do 7 let.) 2. Výťah vel-
kého katechismu s důvody, o víře, naději, lásce, o svátostech, o křesť. dokonalosti,
o čtyřech posledních věcech člověka (pro děti od 8—9 let incl.) 3. Biblická
dějprava St. a N. Z., bible a její části. Články sem spadající byly kratičké,
poněvadž kněží stati této vyučovati měli dítky 10leté čtouce z bible. 4. Kře-
stánská mravouka, o dobrém, o zlém, o povinnostech vůbec, o povinnostech
k sobě, k bližnímu, což se mělo důkladně vštípití dětem před jich odchodem
ze školy jakožto mravní základ pro jich budoucí život. Na školách hlavních
a normálních probrán mimo to ještě krátce úvod do důkazů náboženských,
čímž veškeré předepsané učivo náboženské bylo vyčerpáno. První díl čítanek
určených pro dítky vyznání augsburského a helvetského byl přízpůsobem jejich
názorům náboženským, jenom aby se dostalo všem dětem vzdělání mravního
na základě náboženském, kterážto snaha uznává se také v tomto článku.
„Spolu z obsahu čítanek patrno, jak důležitý úkol příkládal se ve školách
tehdejších vzdělání náboženskému, což vysvětliti lze také tím, že podnět
k reformám vyšel valnou částí z rukou kněžských.“ Než ještě
z jiné stránky jest pro nás náboženský obsah čítanek těch pozoruhodný, hle-
díme-li na osnovu náboženského učiva v nich obsaženého a přirovnáme-li ji
k postupu nynějšímu ve vyučování náboženském. Ježto nyní dochází již téměř
všady uznání zásada, že dětem má se podati hned na prvním stupni celek,
— ač ovšem musí se omeziti pouze na věci nejdůležitější a na věci chápá-
vosti jejich přiměřené, — kterýž se ve vyšších třídách víc a více rozšiřuje na
způsob soustředných kruhů, a tu děti vycházejí stále od věcí známých a do-
spívají ku neznámým, — není v osnově tehdejší o něčem takovém ani po-
tuchy, každý rok se stavělo něco jiného beze vší spojitosti s látkou již pro-
branou, a tu jest velmi pochybné, zdali děti nabyly přehledu a přesvědčení
o nerozlučitelné spojitosti veškeré nauky katolické. A mimo to musil se
katecheta mořiti s látkou suchopárnou vykládaje katechismus dětem již šesti-
letým po 2—3 roky, kdežto přirozený základ vyučování náboženského —
biblická dějprava — ponechán až pro léta pozdější. Také to se dá asi
těžko schváliti, že morálka byla probírána bez dogmatiky, když jest přece
mezi nimi tak úzký vztah, že není možno jeho porušiti bez újmy celku. *Jk.*

* * *

Referující o brošůře: „Právo katolíkův na školy konfessionální“
od Dr. F. A. L., píše „Paedag. rozhledy“ mezi jiným takto: „Dittesovi
věnována dokonce zvláštní kapitola, ve které se mu vyčítá, že „zamítl nábo-
ženství veškeré jako bájku, zamítl nesmrtelnost duše, svobodnou vůli, ano
i jsoucnost Boha samého“ (str. 10.); z toho vysvítá, že auctor nebyl ani
ohledně tím dobře zpraven; zajisté jest Dittes rozhodný odpůrce hierarchie —
která mu však nezůstala v ohledu tom pranic dlužna, jak vysvítá z jednání
a vypuzení Dittesova z paedagogia vídeňského v roku 1884. publikovaného —
na druhé straně však sluší uznati, že tento bojovník za školu bezkonfessio-
nelní o náboženství vlastním povzdý s největší vážností a úctou se pronášel
a vychovatelský vliv jeho nijak nepopírá“ (1891. str. 221.).

Že „Paedagogické rozhledy“, kteréž, jak se skoro zdá, vytkly si za
účel snižovati církev katolickou a podrývati katolickou víru (viz jen na př.
nověji opět článek páně Klikův: „Přírodověda ve službách lidstva,“ kde
zvláště v úvodu sneseno jest tolik nepravd a pomluv a kde všecky tyto
pomluvy a nepravdy podány jsou způsobem, že, ač p. Kliku z jeho řečí
a publikací známe, přec jsme se divili, že se k něčemu takovému snížil. —
V „Záři“ nebo „Červánkách“ a jak se všecky ty krásné listy jmenují, bychom
se něčemu takovému ovšem nedivili, ale v „Paedagog. rozhledech?“ Leč o tom
si, dá-li Bůh, ještě promluvíme a na to darwinistické evangelium p. Klikovo
si taky posvítíme), proti Dittesovi nikdy nebudou, rozumí se samo sebou,
vždyť se jim to musí se stanoviska jejich líbiti, že jest Dittes proti hierarchii

a křesťanským dogmatům, jichž ony též nejsou žádnými příznivci. Poukazují-li však k „vypuzení Dittesovu z paedagogia vídeňského“ a líčí-li věc tak, že čtenář neznalý této pro Dittesa velmi nechvalné záležitosti patrně se musí domnívati, že Dittesa vypudila hierarchie z teplého jeho hnízdečka, v němž sedě zastával i mnohé výnosné úřady vedlejší, nejsou patrně buď dobře zpraveny nebo nemluví naschvál zcela pravdu. Dittes šel z ústavu, poněvadž ústav pod jeho správou patrně hynul a z ústavu jej vypudili dřívější jeho velebitelé, přátelé a příznivci. Kdo se chceš přesvědčiti, jakým paedagogem osvědčil se býti Dr. Dittes a jakých znamenitých úspěchů se dodělal, přečti si knížku, již vydal v Lipsku u Reichardta prof. Dr. Kolatschek, protestant a dlouholetý člen vídeňské městské rady: „Das Wiener Paedagogium in den Jahren 1868 bis 1881.“

Konečně ještě skromnou otázku na ctěnou redakci „Paedagog. rozhledů“. Že byl a jest Dittes horlivým „bojovníkem za školu bezkonfessionelní“, že byl a jest odpůrcem každého vyznání křesťanského, katolického i protestantského, jest nám povědomo, tak jako nám dobře povědomo jest, že chtěl náboženství ve škole nahraditi čtením básníků; co by však bylo ono „vlastní náboženství“, o němž se podle „Paed. Rozhl.“ Dittes pronáší „povždy s největší uctivostí a jeho vliv vychovatelský nikdy nepopírá“, toho nevíme, leda že by snad to bylo „náboženství“ „čisté“ (l) lidskosti a „humanity“ zednářské. Jsme totiž ve své klerikální zabeđenosti tak náramně pozadu, že máme za to, že každé náboženství, má-li vůbec býti náboženstvím, musí na se vzíti nějakou formu, čili že musí býti konfessní, proto že jeho nosiči jsou lidé, kteří je tím neb oním způsobem na jevo dávají, a že není vůbec žádné náboženství, kteréž by viselo v naprosté abstraktnosti kdesi ve vzduchu a nemělo žádného konkrétního tvaru. Takové bezformé, bezkonfessní náboženství jest pojem bez obsahu, nomen sine re, a má cenu asi právě takovou, jakou by měla jakási všeobecná od každého národu abstrahující, žádnou formou konkrétní se nejevící „národnost“. My bychom aspoň rádi věděli, co by řekly samy „Paed. Rozhl.“ na př. o člověku, rodilém Čechu, jenž by odsuzoval národnost českou, národnost německou a každou zvláštní národnost vůbec, ať již se jeví u jistého národa tak nebo onak, a jenž by důsledně nechtěl býti ani Čechem ani Němcem atd., a jenž by přece o sobě tvrdil, aneb o sobě tvrditi dal a nechal, že si „národnosti vlastní“ čili správněji „toho, co vlastně národností jest“ velice váží? — Možná, že by řekly: Člověk ten je blázen; nebo taková národnost všeobecná, ani česká, ani německá, ani francouzská aniž jakákoli jiná, nedá se vůbec ani mysliti; národnost taková jest pouhý fantom, pro který se nemůže nikdo rozehráti. A to, co jest v oboru národnostním pouhým fantomem a zpozdilostí, to by mělo býti v oboru náboženském nějakou snad docela vyšší moudrostí? (R.)

D r o b n o s t i .

Otázka. Rádi bychom věděli, proč pak asi „Uč. N.“ (č. 25. str. 296. a č. 27. str. 320.) a po nich i „Česká škola“ (č. 21. str. 334.), píšíce o řeči říšského poslance Kalteneggera, o němž přece vídí, že není knězem, nazývají ho poslancem „klerikálním“ a kladou před jeho příjmení důsledně: P.? Snad ne proto, aby se čtenáři jejich domýšleli, že je Kaltenegger „Páterem“? Nemožné by to nebylo, neboť u „Uč. Nov.“ jsou možny i jiné věci. — A ještě na něco bychom se „Uč. N.“ rádi zeptali. Ctěný tento list vytiskl písmem proloženým větu statkáře Kalteneggra, jenž měl na zřeteli školy vesnické, že „je třeba snížení školní návštěvy“ a tropí si posměch ze slov poslance Hagenhofra (č. 27. str. 320. druhý sloupec), kterýž pověděl, maje rovněž na zřeteli školu vesnickou: „Osmileté školní návštěvy není třeba, nebo kdo se nenaučil

ničemu za 6 let, nenaučí se ničemu také za 8 let.“ Ovšem, Hagenhofer je „klerikál“ a proto přičinily „Uč. Nov.“ ku slovům jeho sofisticky za vlasy přitaženou poznámku: „dle rozumu klerikálů bylo by pro venkovské obyvatelstvo velikým ziskem a štěstím, kdyby se školy zavřely“. Kdyby však byl Hagenhofer Mladočech neb „Realista“ ve prospěch Mladočechů agitující, jistě by mu slova jeho „Uč. Nov.“ rády prominuly, aneb by se aspoň o nich ani slovem nezmínily. Dr. Kramář aspoň pověděl na schůzi v Hořovicích ku shromážděným tam rolníkům: „Co je vám platno, že vaše děti chodí do 14. roku do školy, když ty dva roky, 13. a 14., úplně nadarmo v lavici sedí a ničemu se přiučiti nemohou, jelikož slyší jedno a to samé, tak že se jimi konečně i škola znechutí?“ Že by jej však za to „Uč. Nov.“ byly pokáraly, o tom jsme se v nich nedočetli ničehož. Ovšem pravda jest, že pro tato slova Dr. Kramáře chtít kárati, bylo by nanejvýš nespravedlivé; nebo že se žák 13 a 14letý na jednotřídce nepřiučí už ničemu novému, ba že nejednou ve věku tomto žáky mladšími předstižen bývá, nepozorným, netečným se stává, proto že v něm škola nepodávajíc mu ničeho nového, budí jen nechuť: to, myslíme, musí dosvědčiti každý učitel, jenž jest tak nešťasten, že musí působiti na jednotřídce. Nezasluhuje-li však pokárání Kramář, nezasluhuje ho ani Hagenhofer. Jak to ostatně vypadá u dětí 13 a 14letých se školní návštěvou v nejpokročilejších a nejsvobodomyslnějších okresích českých, veřejným jest tajemstvím. Od května až do října a po případe až do listopadu chodí z žáků větších do školy málokterý, tak že se nejednou vyskytují případy, že se ve třídě sejde sotva 5 až 6 žáků, ba taky s těžší jeden a někdy žádný. Páni učitelé nyní mlčívají a i pan okresní inspektor přimhouří tu často nejenom jedno, nýbrž obě oči, tak že na papíře vypadá všecko velice krásně, ale skutek utek. Má-li dítě na vesnici chodit do školy až do ukončení roku svého 14., tak ať chodí skutečně; ale děti od jejich 12. roku pravidelně do školy neposíláti a přec horovati pro osmiletou školní návštěvu a každého, kdo se pro něco takového nemůže nadchnouti, uváděti v posměch, naň se sápati a jej zlomyslně stavěti na pranýř jako nepřitele školy a vzdělání, jest víc než humbug. — I myslíme tudíž, že by ani v této otázce neškodilo více pravdomluvnosti a upřímnosti a přihlížení ku skutečným poměrům a podle těchto aby se také určovala povinná doba školní návštěvy a to, možno-li, raději delší nežli kratší, v případě pak kratší návštěvy, by o další vzdělávání jiným způsobem bylo postaráno. (R.)

* * *

Protestantský úsudek o Pestalozzim. Pestalozzi patří, jak vůbec známo, k oněm paedagogům, pro něž nemají liberálové němečtí i čeští ani dost chvály a jež přímo zbožňují, neboť toto plémě velice rádo upřílišuje jak v přízni a chvále, tak v zášti a haně! I nebude snad od místa povšímnouti si, co napsal o tomto paedagogovi paedagog a dějepisec, protestant Wolfgang Menzel.

„Sestoupili jsme“, píše Menzel ve svých „Denkwürdigkeiten“, str. 167., „k neuenburskému jezeru, abychom v Yverdonu navštívili slavného Pestalozziho, jehož vzorná škola byla tenkrát ještě ve plném květu. Přišli jsme tam již pozdě na večer; Pestalozzi však nenavrátil se ještě z výletu, kterýž toho dne podnikl do Grandsonu. Dali jsme ho tudíž jen pozdravovati a šli jsme do hostince, bychom si lehli, neboť jsme byli značně unaveni. Ale po hodině jedenácté vzbudil nás Schmid, onen Tyrolák, jenž stál u starého Pestalozziho v největší přízni a jenž za něj vlastně celý ústav řídil. Nutil nás, abychom rychle vstali, jelikož nás chce jeho „starý“ ještě v noci viděti a s námi mluvit; nechali jsme totiž v domě jeho zprávu, že zítra časně ráno odcestujeme. Dali jsme tudíž spaní „vale“ a šli jsme k Pestalozzimu, u něhož jsme zůstali po celou noc, neboť nás nechtěl nikterak pustiti a zasypával nás všeho druhu zdvořilostmi a lichocením a poučoval nás, aniž by si byl jenom okamžik popřál oddechu, o svém ústavě a jeho cílech. Postavy nebyl Pesta-

lozzi velké, byl však ramenatý a měl něco nápadně selského v celé své povaze; jenom velká jeho živost zdála se tomu odporovati. Nikdy jsem neviděl nepokojnějšího starého muže, ale člověk si ho musil zamilovati pro jeho nemournou horlivost pro to, co považoval za blaho lidstva, a pro jeho dětinnou přichylnost a bezelstnost. Pakli kde, tedy bylo zde nezbytně nutno den Mann von seinem Schwindel unterscheiden. Der edle Mensch wurde hier von einer falschen und übertriebenen Vorstellung, die er sich von einer Menschheitsreform durch Erziehung gemacht hatte, und durch den Egoismus seiner Schülerin offenbare Thorheit, Schmach und Unglück fortgerissen. Als er später bankrott wurde, hat er noch die Irrthümer seines Lebens eingesehen und offen bekannt insbesondere aber den Irrthum, dass er in seinem Erziehungssysteme nicht genug auf die Religion geachtet habe. Diese seine letzte, öffentliche Beichte macht ihm die grösste Ehre.“

Tak dějepisec Wolfgang Menzel, jež byl tenkrát, kdy Pestalozziho navštívil, totiž r. 1820, učitelem na vyšší městské škole v Aarau, ve Švýcarsku. (Red.)

* * *

Nestejná míra. Jak sděluje „Germania“, prohlásil v Bochumu vrchní purkmistr Bollmann, že vláda považuje spolek katolických učitelů za politický a proto dává jej pod policejní dozor, kdežto provincialní spolek pruských učitelů péči státních úřadů je svěřen. — S tím ovšem nebyli učitelé katoličtí spokojeni, podali stížnost ku královské vládě v Arnšbergu, od níž se jim dostalo dne 18. června 1891 odpovědi, že vrchní purkmistr bochumský Bollmann jednal o své ujmě, nebyv k takovému prohlášení zmocněn a že se mu dostalo již před stížností vedenou učiteli katolickými od vlády poučení, že výrok jeho byl „unzutreffend.“ Protestant Bollmann je bezpochyby velikým „přítelem“ učitelů katolických, a proto jim ani nesdělil, jakého poučení se mu pro jeho výrok dostalo! Katoličtí učitelé považují však i odpověď vlády královské za nedostatečnou satisfakci a vedou si stížnost u vyšší instance!

* * *

Smrt dítěte následkem pití lihovin. V jedné z posledních schůzí „New-York practical Society“ referoval Dr. Bigge o následujícím případě: Třináctiletý chlapec zemřel následkem alkoholismu, jehož první příčinou byl systém léčení. Jsa starý tři léta, stížen byl chlapec ten zánětem bronchiálních trubic, proti čemuž lékař ordinoval dávky whisky. Od té doby dítě tak zvyklo nápoji tomu, že při každé vhodné příležitosti, když bylo starší, si jej kupovalo. Několik měsíců před smrtí pilo pět až šestkrát denně od 30 do 50 gramů whisky v mléce. Smrt přišla náhle: chlapec nalezen jednoho dne na ulici bez vědomí a za několik hodin na to zemřel. Při sekci shledány v ledvinách, žaludku a míše změny tytéž jako při chronickém alkoholismu, žluč pak vyznačovala se zvláště velikou svraštělostí (cirrhosis). —b.

Obsah „Vychovatele“:

Kterak pěstovati city idejné? Píše Josef Nedvídek. (Dokončení.) — Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Něco ze školní diaetiky. Podává Bohumil Hakl. (Pokračování.) — Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování i vyučování. (Dokončení.) — Hlídka časopisecká. — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

Ježíš Kristus miloval své učedníky, spojoval se srdečnou náklonností k nim opatrností a proto zacházel s nimi nejvyšší trpělivě.

Všakť mu dávali učedníci dosti podnětu a příležitosti k osvědčování této v pravdě učitelské ctnosti. Především zkoušeli a okoušeli jeho trpělivost apoštolové, a to svou neučelivostí, vrtkavostí, ctižádostí a pozemským smýšlením. S jak velikým shovíváním snášel je Spasitel! Jak často opakoval své první slovo k nim: „Následujte mne!“ Jak často, ukončiv své učení, dotazoval se jich: „Rozuměli jste všemu?“ Pakli se ukázalo, že mu nic nerozuměli anebo že mu rozuměli křivě, opakoval jim kliden a nerozmrzen své učení a vykládal tak dlouho, až je chápali. — Pán mluví apoštolům o království nebeském, jehož lze dosáti jen sebezapřením a trpělivostí: a oni sní o království pozemském a hádají se o první místo v něm a otazují se ho, co jim bude za to, že opustili všechno a následovali Krista Pána³¹⁾. Pán omdlévá v zahradě Getsemanské a modlí se a potí se krví: a oni, apoštolové, spí a dávají se na útěk, jakmile nepřátelé vztáhli ruku na Ježíše³²⁾. Jeden ze dvanácti učiněn jest jeho zrádcem, a apoštol skalou ve víře pevný zapírá ho před lidmi řka: „Neznám člověka toho“³³⁾. Kterého kdy učitele nebyla by opustila trpělivost, kdyby se byli chovali k němu žáci jeho tak lhostejně a tak nevěrně? Ne tak božského Spasitele. Apoštolům hádajícím se o přednost v království Mesiášově odpovídá zcela klidně, mluvě o odplatě v nebesích; že ho opustili při zajetí jeho všickni, nikdy jim nepřipomíná; zrádce svého nazývá do poslední chvíle přítelem; vrtkavého Petra kárá a povzbuzuje pouhým pohledem. — Trpělivě choval se Spasitel k obecnému lidu veskrz surovému a nevzdělanému, který se hrnul k němu jen proto, že jedl z chlebě

³¹⁾ Mat. 19, 11. nn.

³²⁾ Mat. 26, 37—56.

³³⁾ Mat. 26, 49. 72.

a nasycen jest ³⁴⁾), který řeč jeho o chlébě nebeském shledal býti tvrdou a proto již s Ježíšem nechodil ³⁵⁾), který sice dobrodiní z rukou jeho přijímal, ale děkovati neuměl ³⁶⁾), který jako trtina větrem se klátící dnes volal „Hosanna“ a zejtra „Ukřižuj!“ Pláče modlil se za ubohý lid řka: „Kéž bys poznal, co tobě jest ku pokoji!“ ³⁷⁾ — Trpělivost zachoval Spasitel posléze i vůči v znešeným, kteří za „syna tesařova“ se styděli a proto v noci k němu přicházeli, kteří ho pozorovali, jakby ho mohli polapiti v řeči, kteří jím pohrdali, jemu na cti utrhalí a jeho pronásledovali až k smrti. „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí“ ³⁸⁾).

Tak osvědčil Ježíš Kristus svou trpělivost a své shovívání se všemi lidmi. Tento příklad trpělivosti nechť hluboko si vstřípí v srdce každý učitel! Neopatrnost, jak jsme již pověděli, bývá výlevem přílišné lásky a horlivosti, netrpělivost však jest vždy projevem sobectví, t. j. nedostatku pravé lásky k dětem. Kdybys děti tobě svěřené miloval a stále pamatoval, kdo ti je svěřil a proč, zajisté bys se zdržoval všeho výbuchu přenáhleného. Netrpělivostí učitelovou otupuje se srdce dětí a stává se nepřístupným všemu učení a vedení. Netrpělivost jest nejpatrnějším důkazem, že není v učiteli ducha Kristova. Chceš-li býti bezpečným vůdcem svých chovanců, jdi k Ukřižovnému a uč se od něho ctnosti po výtce učitelské, trpělivosti.

3. Z lásky k Bohu plyne láska k dětem, a z této plyne láska k povolání. Miluješ-li opravdu ty, kteříž jsou svěřeni tvé péči, budeš milovati také všelikou pro ně práci a námahu, budeš ve svém povolání učitelském horliv a věren.

Avšak povolání učitelské jest těžké, jest plno zodpovědnosti. „Komu jest mnoho dáno“, praví věčná Pravda ³⁹⁾), „od toho bude mnoho požádáno, a komu mnoho poručili, od toho více požádají“. A učiteli jest skutečně mnoho dáno, mnoho svěřeno; jemu svěřeni jsou maličci jakožto synové Boží, a učitel bude jednou před Bohem odpovídati z tohoto pokladu Bohem svěřeného, zrovna jako rodiče. Z druhé však strany jest úřad učitelův nejvyšší zásluhný. Jako mluvila kdys dcera Faraonova k matce malého Mojžíše, tak asi mluví Bůh ku každému učiteli: „Vezmi pachole toto a odchovej mi je, a já dám tobě mzdu tvou“ ⁴⁰⁾. Svět vyměřuje učiteli mnohdy (obyčejně kde nejvíce práce) dosti skrovně mzdu jeho. Bůh jest štědrý; odměňuje učiteli odplatou věčnou. „Kterí spravedlnosti vyučují mnohé, stkvíti se budou jako hvězdy na věčné věky.“ ⁴¹⁾

Tomu-li tak, odkud nabře učitel síly a zmužilosti, aby konal svůj úřad těžký, plný zodpovědnosti, ale též plný zásluh? Musí se zhlížeti stále ve svém vzoru Kristu Ježíši. Jeho život byl sama práce, práce pro učedníky. Jak mnoho podstoupil práce, jak mnoho lopoty za svého veřejného působení! Chodit s holí poutnickou po vši zemi židovské od města k městu, ode vsi ke vsi, aby všudy hledal a spasil, což bylo zahynulo. Slova jeho zavznívají na horách, na poušti, na březích mořských i na moři samém, v domích, v chrámě, v modlitebnicích, všudy kdekoliv se shromažďuje lid. Ani okamžik nesmí přijíti na zmar. — Patříme, jak sedí u studnice Jakubovy. „Mistře, pojez!“ prosí ho učedníci, jakoby řekli: „Nech již vyučování, unavils se dosti cestou, a jest již poledne, jsi jistě hladov.“ On pak odpovídá: „Můj pokrm jest, abych činil

³⁴⁾ Jan 6, 26.

³⁵⁾ Jan 6, 61. 67.

³⁶⁾ Luk. 17, 18.

³⁷⁾ Luk. 19, 42.

³⁸⁾ Luk. 23, 34.

³⁹⁾ Luk. 12, 48.

⁴⁰⁾ II. Mojž. 2, 9.

⁴¹⁾ Dan. 12, 3.

vůli toho, kterýž mne poslal, abych dokonál dílo jeho.“⁴²⁾ A pokrmu a nápoje ani se netknuv, věnuje se hříšné ženě i ostatním obyvatelům města Sichar, poslouchajícím dychtivě slovo spásy. — Učený Nikodem, člen nejvyšší rady židovské, ostýchá se choditi k Pánu Ježíši jako zjevný učedník za dne, proto přichází k němu v noci. A Spasitel ho snad vyhání? Anebo ho kárá, že mu přichází v hodinu nepříhodnou? Anebo mu praví nevrle, že v noci s ním rozmlouvati nebude, že má přijíti ve dne? Ani toto ani ono. Spasitel jest rád, že přichází Nikodem: rád nastavuje noci, by získal duši jeho.

Tak neunaven byl Spasitel ve svém povolání učitelském. Jeho nic jiného netěšilo; žilť jenom svému povolání; všeho ostatního jako vedlejšího pomíjel. Když ho žádal kdos, aby byl soudcem v rozepři s bratrem jeho o dědictví, rozhorlil se, nechtě se zabývati věcí, která se nesnášela s jeho povoláním.⁴³⁾ — V tomto pak povolání setrval Pán Ježíš až do konce. Jeho heslem bylo: „Jít musím dělati dílo toho, kterýž mne poslal, dokud jest den“,⁴⁴⁾ t. j. dokud jsem živ. V skutku pracoval Spasitel o spásě lidské až do posledního vzdechu. Ba můžeme směle říci, že, čím více blížila se poslední hodina jeho, tím horlivěji učil. Jak obšírně a dojemně mluví k učedníkům při poslední večeři! Jak horlivě rozmlouvá s nimi, jda po večeři do zahrady! Jak laskavým učitelem jest svému zrádci, svým soudcům, svým mučitelům, ženám na cestě plačícím, i všem, kdož stojí neb chodí kolem kříže jeho!

Pozoruj neunavenost Ježíše Krista, kdožkoli domníváš se býti učitelem jen na těch několik hodin denních, které musíš strávit s dětmi ve škole, ostatně pak děláš, jakoby ti do mládeže nic nebylo. Jak podoben jest svému vzoru Kristu Ježíši učitel, jenž nic na světě tak nemiluje jako „prázdniny“, a který takřka si vymýšlí, jak to zaříditi, aby i během školního roku často bylo „prázdné“! Jak špatně chápou příklad božského Mistra zvláště oni učitelé, kteří pro zaměstnání vedlejší zanedbávají své povolání učitelské! Nemluvíme o vedleším zaměstnání, které slouží učiteli k občerstvení ducha po práci vykonané a které s povoláním učitelským přímo souvisí, jako jest sbírání bylin, brouků a motýlů, včelařství, štěpařství, knihařství. Uznáváť se všeobecně, co napsal tak krásně Jean Paul⁴⁵⁾: že každému, kdo má zaměstnání duševní, zapotřebí nějakého zaměstnání vedlejšího, jemuž říkájí „koníček“, má-li zůstatí čilý a veselý. My máme na mysli takové vedlejší zaměstnání, které s povoláním učitelským nesouvisí, zvláště působení ve veřejném životě. Arciť nikdo nebrání učitelům, by působili ve prospěch obce a státu tu jako členové rozličných zastupitelstev, onde jako členové spolků a ústavů, na př. hasičů, veteránů, zpěvackých spolků, záložen, anebo jako spisovatelé vůbec, žurnalisté pak a redaktoři zvláště. Ale věnovati těmto a podobným vedleším věcem všecken čas po vyučování zbývající a zastávati své vlastní učitelské povolání jen, aby se vyhovělo nejnutnějším požadavkům, jest převrácenost, která charakterisuje učitelstvo odpadlé od křesťanských zásad. Učitelstvo takové nemá a nemůže míti nadšení pro své vlastní učitelské povolání, ale koná svou práci na školní roli jen, aby ji „odbylo“, t. j. aby se jí zbavilo. Toť vřed, který se rozežírá v novověkém učitelstvu tou měrou, kterou se odchyluje od svého pravzoru, Krista Ježíše.

Čím těžší povolání, tím více potřebuješ síly a podpory od Boha. Proto žádný na světě neměl by se modliti tak horlivě jako učitel. V této stránce jest mu vzorem Pán Ježíš.

Proč prodlévá Spasitel na poušti čtyřicet dní a čtyřicet nocí prve, nežli nastoupil svůj úřad učitelský? proč po všecken ten čas se modlil?⁴⁶⁾ Aby

⁴²⁾ Jan 4, 31—34.

⁴³⁾ Luk. 12, 13. 14.

⁴⁴⁾ Jan 9, 4.

⁴⁵⁾ Kellner Afor. 57.

⁴⁶⁾ V písmě sv. nepraví se sice výslovně, že Pán Ježíš na poušti se modlil (pouze, že se postil), ale to se rozumí samo sebou. Půst býval spojen vždy s mo-

se připravil na své těžké povolání. — Proč později vstoupil na kterous horu samojediný a „přes noc trval na modlitbě Boží?“ ⁴⁷⁾ Modlil se za své učedníky, z nichž druhého dne chtěl vyvoliti dvanáct apoštolů? — Proč, nasativ zázračně pět tisíc mužů, „ušel na horu sám jediný“? Nejenom proto, aby se vyhnul oslavování, nýbrž i proto, aby se přichystal modlitbou na druhý den; toho dne chtěl mluvit k posluchačům o chlébě nebeském, i prosil Otce, aby uzpůsobil srdce jejich k přijetí největšího tajemství víry. ⁴⁸⁾ — Nejtklivější jest modlitba, kterou konal Pán Ježíš u potoka Cedron, kráčeje k svému umučení. ⁴⁹⁾ Jak vřelou láskou k učedníkům planou všechna slova jeho! Nelzeť tuto položit celou tu modlitbu; jen jednotlivé výstřelky. „Ne za svět prosím, ale za ty, které jsi mi dal. Otče svatý, zachovej je ve jménu svém. Neprosím, abys je vzal se světa, ale abys je zachoval od zlého. Posvětiž jich v pravdě své. Otče, chci, aby kde jsem já, i oni byli se mnou.“ Tak se modlil božský Spasitel za své učedníky.

A tak by se měl modliti každý učitel za své žáky. Povolání jeho jest těžké. I musí se mu státi jhem a břemenem přeukrutným, horším poroby Egyptské, nepadá-li na ně s hůry rosa požehnání Božího. Tuto však nelze svolati s nebe leč každodenní horlivou modlitbou. Modlitba nahrazuje učiteli, čeho se mu nedostává k dílu vychovatelskému přes nejlepší vůli a nejpilnější práci jeho. Jak může býti učitel nepřítelem modlitby? Nestává-li se, pohrdaje modlitbou, sobě samému nepřítelem? Není-li nedostatek pobožnosti u mnohých učitelů tou pravou vnitřní příčinou, že jsou nespokojeni se svým stavem? V pravdě až přijdou všickni učitelé k tomuto poznání, až opět (jako bývalo jindy) budou se posvěcovati modlitbou, sv. svátostmi a vůbec kázní křesťanskou, až se budou podobati svému vzoru Kristu Ježíši stálou a neunavnou modlitbou za děti a za zdar vyučování, až se stane skutkem, co propověděl jmenem všech učitelů jeden: „My stojíme na stanovišti nejvyššího učitele světa“ ⁵⁰⁾: potom a jen potom bude lépe.

Pročež jen opět ducha křesťanského do čekatelů učitelství i do učitelů! Jen tento duch, a nic jiného, naplní vychovatele mládeže láskou k Bohu, láskou k dětem i láskou k povolání učitelskému, a oni budou učitelé, jací býti mají, t. j. ne jak si přeje svět, ale jak je žádá křesťanské náboženství, jež oni vyznávají. Budouť učitelé dle vzoru Ježíše Krista, budouť učitelé křesťanští. Dejte nám nejprve tyto, pak bude i škola křesťanská. Jen křesťanští učitelé mohou způsobiti školu křesťanskou, tak jako školu bezkonfessií zplodilo vlastně nejvíce učitelstvo liberální dle vzoru „N. L.“, jakž zřetelně vysvítá z křížáckých výprav těchto listů, pak „Pokroku“, „Národní školy“ ⁵¹⁾ a jiných pro zboření starého a vzdělání nového systému školního (v letech 1860—1868).
(Pokračování).

dlitbou; není sám sobě cílem, ale prostředkem ku probuzení a utužení ducha nábožného. Srovn. Luk. 2, 37. Sk. ap 9, 9. 11; 10, 9. 10; 13, 2. a j. v.

⁴⁷⁾ Luk. 6, 12.

⁴⁸⁾ Jan 6.

⁴⁹⁾ Jan 17.

⁵⁰⁾ „Učitelské noviny“ r. 1888. str. 146.

⁵¹⁾ „N. Š.“ zplodila, jak mile došla svého cíle, „Posla z Budče“, tento pak zplodil r. 1883. „Učitelské noviny“ se zřejmou tendencí politickou, a tyto posléze učinily nynější české učitelstvo v Čechách (z většího dílu) mocným sloupem Mladočechů, jakž se ukázalo nejpatrněji při letošních volbách do říšské rady. „Čech“ ze dne 7. („Proč Mladí na Boleslavsku vyhráli“), 12. („Volební dozvuky“) a 14. března 1891. (Od nás“).

U čitel a náboženství.

Uvažuje *František Lábor.*

I.

Když odloučena byla škola od církve, domnívali se také někteří páni učitelé, bohužel, že i oni odloučení jsou od církve, a dle toho také jednali a dosud jednají. Nepravíme, že všichni, pravíme někteří, a mohli bychom snad říci mnozí, a dokládáme k tomu: bohužel! Takový učitel učí velice svědomitě mluvnici, počtům a jiným učebním předmětům, jenom náboženství si nevšímá, „do toho mu nic není;“ on také, kdykoli mládež nějakého poklesku se dopustí, laskavě i přísně napomíná, mluví o cti a hanbě, ale nikdy neřekne: „To ono nesmíš činit, protože je to hřích, že by tě trestal Bůh, který tě vždycky a všude vidí.“ Ano, on také rád dává na sobě znáti, že náboženství učití není jeho věcí (leč by bral za to remuneraci), nýbrž pouze věcí kněze, který přichází do jeho třídy učit náboženství.

Jaká to nedůslednost a převrácenost. Zajisté i ten učitel, jenž tak málo dbá u vyučování o náboženství, řídí se zásadami Komenského, jež nazýváme svým vzorem, zná mnohé jeho zásady paedagogické a didaktické; a přece též Komenský dí také, že „cílem člověka jest věčné s Bohem blahoslavenství“, a že „vésti rozumně mládež jest opatrovati prostředky, jak by před nákazami a náklasy světa ohrazena, v tom dobrém, jehož símě v srdci složené má, zachována a ku šťastnému zrostu rozhojněna, též uměním, všelijaké moudrosti a pravé Boha i všech Jeho skutků známosti vyučena a tak pravým pravé rozumnosti světlem právě osvěcena býti mohla“.

Byť tedy učitel takový nedbal jiného hlasu o potřebě náboženského učení nežli hlasu Komenského, nemohl by býti tak lhostejným k učení tomu, jako jest, a máme věru příčinu říci, že učitel takový, v ostatním učení zásad Komenského dbaje, ale zásady této nedbaje, jest ve svém počínání nedůsledný. Chce-li jednati důsledně dle Komenského, musí ne-li větší, tedy aspoň tutéž péči věnovati učení a vychování náboženskému.

Jak se na našem venkově vyučování náboženství koná, je známo. Není to právě řídkým úkazem, že na farní osadě, kde jest jediný kněz, bývají tři i čtyři školy značně vzdálené s několika třídami, tak že duchovnímu není možno při nejlepší vůli, aby do škol těch přicházel dvakrát týdně, jak jest předepsáno; jest věru rád, může-li přijíti jednou — a co to jest? Děšť nebo jiná nepohoda zvláště v době zimní snad přece kněze vzdáleného omlouvá. A kdyby ani toho nedbal a v takové době do školy přišel, nalezne školu s polovicí prázdnou, neboť i dětem jest v takové dny nepřítomnost ve škole omluviti, zvláště když je cesta hodně neschůdná. Tu se jich ze přespolečných dětí málo do školy dostaví. — Jindy by kněz rád šel, ale mimo očekávání jest povolán k nemocnému, nebo jej zdrží jiná povinnost, a tak nezdědka se stává, že při nejlepší vůli nemůže do některé školy přijíti v některém týdnu ani jednou. Kde jest kněží více, tam zase jest na osadě více škol, a svícele zůstávají tytéž.

Že za takových poměrů jest pomoc učitele u vyučování náboženství vítanou, nelze upříti. Než, tu slyšíme jednoho, který praví, že se za kněze dřítí (!) nebude, a druhého, který se vymlouvá, že ani učití nesmí, kdyby i chtěl, poněvadž nemá k tomu konsistorialního svolení.

Rozumí se, že tak mluví ti, kdo u vyučování náboženství spolupůsobiti nechtějí. A dokázati nepodstatnost takových výmluv není nikterak nesnadno.

Kdysi řekl takovému učiteli, který se za kněze „dřítí“ nechtěl, jeho kollega: „Vy se tedy dřete pro kněze? Vidíte, to já ne: já se dřu — když už to nazýváte dřením, — ne pro kněze, ale pro děti.“

V prvních dobách školních zákonů nezřídka se stalo, že takový učitel, jemuž náboženství velmi málo leželo na srdci, když byla na rozvrhu hodina určená náboženství, odešel ze školy a po hodině se vrátil. Ale dlouho se tak nedálo. Při okresní poradě učitelské v jistém okrese řekl školní inspektor: Přišel jsem do jedné školy, kde mládež hlučela, ač byla hodina vyučovací, neboť učitele tam nebylo. Za chvíli přišel s procházky, a když jsem mu vytýkal, proč ze školy odešel, řekl: Teď mělo býti náboženství, měl zde býti pan farář. — To ať se mi, pánové, vícekrát nestane. Nepřijde-li kněz, musí učit učitel v té hodině předmětu jinému.

A tak se děje nyní, tušíme, na všech školních okresích. Nepřijde-li duchovní, musí vyučovati v té hodině učitel. Co tedy řekneme učiteli, který se za kněze „dřítí“ nechce? Milý příteli, vy se za kněze dřítí musíte; jenom že místo náboženství „dřete“ se za něj s počty nebo se mluvnicí nebo s jiným předmětem. Počtů však máte čtyři hodiny týdně, jazyka vyučovacího deset i dvanáct; náboženství však jsou jen dvě hodiny, neubírejte tedy mládeži ještě těch dvou hodin, buďte nápomocným duchovnímu u vyučování náboženství a prospějete tím škole i sobě. (Pokračování.)

V y c h o v á n í a v ě z n i c e.

(Paedagogicko-statistická studie.)

(Napsal František Vaněček.)

Mezi pšenicí bude vždy plevel, a rovněž budou též vždycky lidé, jichž chování nebude uspokojovati. Jedná se však o to, aby počet těchto výstředních jednotlivců nebyl rozmnožován, nýbrž izolován a pokud možno umenšen.

Prostředkem ku cíli jest trest, kteréhož užívá trestní zákoník proti přestupovatelům, aby je nutil jednati právě. Kořenem špatného jednání jest vůle, kteráž jsouc buď zanedbána, anebo okolím pokažena, nevolí což jest pravého. Prostředky proti zvrhlosti vůle musí se týkati rozumu i srdce, kteréž velký mají vliv na rozhodování se vůle. Avšak o poměru rozumu a srdce ku vůli jednati tu nebudem, nýbrž budem jen uvažovati, jakých výsledků vychovatelských dodělal se systém vězeňský, jak dalece obmezil zlo anebo snad umenšil.

Místo odpovědi uvedu prostě data statistická, kteráž nám poskytnou dosti světla k jasnému soudu.

Dřívější způsob trestu tělesného byl velice krátký a ponechával provinilci větším dílem svobodu buď hned aneb po krátkém čase. Způsob trestů tělesných měl do sebe ovšem mnoho krutého, jak dokazuje až dosud „knuta ruská“. Věznice však může býti daleko nebezpečnější než sama knuta a to zejména tehdy, když není vedena pravým duchem.

Dřívější žaláře, jak je líčí angličan Howard, byly ovšem pravými lidomornami a pařeništěm neřestí. Nebylo v nich ani oddělení pro pohlaví, ani pro různou třídu provinění, ani pro věk, nýbrž všecko dohromady pomícháno jsouc, bylo děsným obrazem celé zvrhlosti lidské. Dřívější státní systém neobíral se napravením provinilců, spíše je považoval za nepolepšitelné a proto byly káznice a věznice určeny od vlády pro nenapravitelnou cháttru, luzu, lehkomyšlné lenochy atd. (ku př. kurfürstl. bayer. Verordnung 1682 für heillosen Gesindel — „Prostibula“, „leichtfertige Menschen“, „in summa ein Jeder, der sonst nicht gut thut“.)

Válka třicetiletá přispěla mocně ku zdivočení mravů. Ve věznicích pak vzrůstal nešvár tím více, čím méně si bylo všímáno směru, jakým působil lidumil sv. Vincenc de Paula na zločince galejní i žalární.

Vychování mladších vězňů bylo ponecháno vězňům starším, ano často i vychování siroteků bylo obstaráváno vězni, tak že sirotčinec a káznice nebo věznice byly pohromadě. Jaký tu byl mravní stav, můžem posouditi z té okolnosti, že na jediném loži líhali 2—4 bez rozdílu. Úmrtnosti přibývalo zvláště mezi chlapci následkem nezřízeného hovění Veneri. Týž úkaz poskytují věznice francouzské ještě dnes.

Pro nedostatek místa pro vězně určena jedna místnost pro více jednotlivců, kteří jsou bez zaměstnání byli nuceni lenošiti. Že při takovémto způsobu trestu nelze dosáti kýženého výsledku, nýbrž mnohem spíše pravého opaku jest na bíle dni. Tělesný trest zrušen a trestáno všechno obmezováním svobody. Čím více však lidí trestáno bylo obmezením svobody a nucenou zahálkou, tím více byli nakloněni k životu špatnému. Uvedu dva zjevy nepopíratelné a sice vzrůstání zločinstva a za druhé jeho zpětivost. Statistická data vzata jsou z časopisu „Monatschrift für chr. Social-Ref. 1890.) —

Na počátku tohoto století stál Londýn co se zločinnosti týče na místě prvním, neboť se tam čítalo přes 10.000 nedospělých trestanců. V nejposlednějších desetiletích překonán jest Německem, které vykazuje následující přírůstek:

V roce 1726 bylo pro zločin a přečin v Prusku potrestáno	5.300
„ 1856 „ „ „ „ „ „	28.546
„ 1873 „ „ „ „ „ „	76.352
„ 1876 „ „ „ „ „ „	101.952
„ 1881 „ „ „ „ „ „	153.751

Přírůstek tento jeví se tím větším, uvážíme-li, že rok 1826 a 1856. vztahuje se na celé Prusko, kdežto rok 1873, 1876, 1881 vykazuje pouze věznice ministeriu vnitra přímo podřízené.

V celém Německu pro zločin a přečin bylo potrestáno:

v roce 1882: 398.658 osob,

„ 1883: 400.064 „

„ 1884: 426.490 „ a z této posledně uvedené

summy připadlo r. 1884 31.342 na osoby mladší než 18 roků a sice 10.000 na děti ve věku 12—14 let a 20.000 na osoby 14.—18. mezi rokem stáří.

Dosud uvedené číslice týkají se pouze zločinů a přečinů v celém Německu. Pojmeme-li v obrazec ještě i číslice udávající počet přestupků, vykazuje závěrečná summa přes 2,000.000 trestaných a mezi nimi přes 300.000 dětí.

Zjev tento není nahodilý, nýbrž trvalý a proto musí míti svoje stálé a hluboké kořeny.

Rakousko si stojí v tom ohledu až do dnes lépe.

V Cislaitanii bylo pro zločin trestáno:

v roce 1865: 19.775 osob,

„ 1871: 27.078 „

„ 1881: 33.469 „

Pro přestupky v nedospělém věku spáchané potrestáno:

v roce 1868: 88 osob,

„ 1870: 150 „

„ 1877: 374 „

„ 1881: 460 „

„ 1884: 579 „

V Rakousku trestají se dle platného dosud trestního zákona dítky do 14 let jen pro zločiny, které se pak u nich trestají jako přestupky. V Německu mají v příčině této jinou mez věku a sice dokonáný rok dvanáctý. Pod dvanáctým rokem soud nestíhá, po dvanáctém roce však stíhá v plném dosahu nejen pro zločin a přečin, ale i pro přestupek, a čin trestá se zcela dle přísnosti zákona. Pruský trestní zákonník byl vzat za podklad pro náš

budoucí trestní zákoník; má tedy u nás platiti i ohledně hranice zákonité dospělosti ustanovení podobné, jaké platí v Německu.

Uvedené svrchu číslíce o mladistvých trestancích u nás vzaty jsou dle našeho dosavadního mírnějšího zákona, který zločin spáchaný do 14 let stíhá jako přestupek, pouhé pak přestupky provinilců tak mladých vězením netrestá.

Celá závěrečná summa těch, kteří v Rakousku potrestáni byli vězením, obnášela:

v roce 1876:	320.407	osob
" 1880:	445.719	"
" 1883:	471.653	"

Ve Vídni samé zatýká policie nyní do roka kolem 7000 dětí školou povinných, které se ovšem vazbou netrestají, proto že trestný jejich čin podle platného dosud zákona považuje se až dosaváde pouze za přečin. —

Učiníme-li rozvahu o uvedených číslech, jde na jevo, že číslíce potrestaných vstupují a sice jak u nás tak v Německu, kteréž vykazuje přírůstek ještě větší.

Tolik o potrestaných vůbec. Procento pak zpětilých jest velmi veliké a stoupá rok od roku. V Německu na př. bylo průměrné procento zpětivosti 57% v roce 1883; v Prusku obnášelo procento zpětivosti:

v roce 1869	. 70%
v roce 1883	 80.4%.

Přírůstek jest tedy nepopíratelný a to hlavně v protestantském Prusku. Další diskussi morálně statistické kontroverse zde uváděti nelze.

V Rakousku jsme na tom i v této příčině opětně lépe a sice v následujícím poměru:

V roce 1867	obnášelo procento zpětilých trestanců	35%,
" 1884	" " " "	52%.

Jeví se tudíž i taky u nás veliký příbytek, ale daleko ne takový jako v Německu, což můžeme vysvětliti značným fondem náboženským, který se nám ještě zachoval z dob dřívějších, kde nebylo tak volno tupili „pravidlo života.“

Nejvíce však svědčí proti vychovatelskému směru našich kázní to, že jest mezi zpětilci nejvíce takových, kteří klesli buď hned aneb brzy potom, když byli propuštěni z vazby.

Dr. Medem soudí, že prý jest třeba delší působnosti příznivých okolností, aby se následky utrpené vazby opět vyrovnaly. Lid zase říkává, že provinilec přichází z vězení horší než tam šel. Vychovatelského momentu se nedosáhlo.

Počet cel vězeňských jest příliš malý, zejména v jisté doby, jest tedy trestanců vždy víc pohromadě a tím se stává trestní cela školou neřestí. Vždyť od roku 1876, kdy zavedena byla samovazba, která se osvědčuje, mohla býti provedena toliko na jednom ze 500 odsouzených pro nedostatek místa. I přichází tudíž dohromady mladistvý pokleslý se sešedivělým šibalem a následky této pochybené praxe jsou pak takové, jak bylo svrchu číselně dokázáno. Dvojitá věc jest tedy dokázána: vzrůstání kleslých a zpětivost jejich. Tím by bylo dokázáno, že trestání tímto způsobem nepůsobí vychovatelsky a nevede k cíli.

(Pokračování.)

O zpěvu chrámovém.

Tak mnohý již spisovatel jak stavu duchovního tak i světského napsal článek o tom, kterak pěstuje se na mnohých místech zpěv chrámový a zároveň také neopomenul uvéstí návrhy oprav některých, jichž by v té příčině bylo třeba. Chci-li kratičkou úvahu právě o tomto předmětu podati, neopomeni dříve připomenouti, že jsem měla dosti příležitosti, abych poznala, jak se

zde i onde přihlíží ku zpěvu chrámovému. Že mnohá místa mohou se honositi vůdci dosti vycvičenými a zároveň pilnými u provozování zpěvu chrámového, tak že každý — i cizí posluchač s dojmem marně utajovaným nejen naslouchá než mnohdy i nutkán bývá, aby spolupůsobil, jest ovšem pravda, ale jsou také bohužel místa, jež se nikterak honositi nemohou přednostmi takovými. A tu tažme se, jaká toho může býti příčina? Po mém náhledu může toho býti hlavní příčinou chladnost u věci té. — Je pravda, hlavními vykonavateli jsou zde učitelé, zejména na venkově. Mnohý snad by také zajímal se pro zpěv chrámový, nedostává se mu však hudebního sluchu nebo vzdělání, a proto nechť činí, seč jest dobrá vůle jeho, přece ještě žádoucích výsledků se nedodělá. Těchto však jest méně; více jest oněch, kteří buď s jakousi chladností neb netečností k tomu přihlížejí. — Jak však krásné by to bylo, kdyby alespoň to učitelstvo, (jak pp. učitelé tak i slečny učitelky) jež jest Bohem obdařeno sluchem jemným, hudebním, ve zpěvu dostatečně se vycvičilo, samo pak dle možnosti v něm se dále vzdělávalo a výsledek toho snažení svého ve svém působišti na jevo dávalo. — Začneme každý ve své třídě, domluvme se v konferencích domácích, které písni chrámové u nás se pěstují, naučme jim žáky neb žákyně naše a pak několikrát přezpívejme je společně se všemi třídami, bychom docílili zpěvu souhlasného a ne takového, jaký panuje v některých osadách, že totiž jedni zpívají tempem příliš zdlouhavým, jiní opět rychlejším. Zároveň také užijeme jednoho kancionálu. — Společnými snahami a úsilovnou prací učitelstva byl by učiněn všude nejen rozhodný začátek krásného jednotného zpěvu kostelního, alebrž i pokračování a konečný výsledek jeho utěšený. — Že každého i méně zbožného posluchače zpěvu chrámového souhlasný, z hloubi srdce vycházející zpěv mládeže, napotom pak i budoucího odrostu jejího, ve klenbách chrámových se rozléhající, dojímá, v tom, doufám, že každý se mnou bude souhlasiti. Nezapomenu nikdy, jaký v té příčině učinil na mne dojem zpěv poutníků ve svatyni Velehradské v roce jubilejním. Tehdy každý z nás zaslzeti musel dojmem nejhlubšími útroby našimi hýbajícím. — Ó kéž by v drahé vlasti naší podobný zpěv zavládl! Vždyť i zde, díky Bohu, dosti zbožných vůdců jest, kterým na tom záleží nejen písni školní, než i — a to především písni chrámové — naučiti svoje svěřence. — Mám na mysli stále jen tu naši mládež. Přiložme tedy ruky své k dílu, pracujme společně a vytrvale na poli tomto vděčném; pak zajisté práce naše nejen nás i jiné těšiti bude a Ten pak, k Jehož cti a chvále ve škole pracovati budeme, nám žehnati bude a ovoce snažení našeho nám poznati dá. — To, co tuto uvedla jsem, týče se zpěvu žactva při mši sv. školní, jejíž zajisté ozdobou jest vždy pěkný, velebný zpěv dětský. Přála bych sobě z plna srdce, bych našla souhlas v té příčině u všech, jimž tyto řádky do ruky přijdou, neboť pak bych ujištěna byla, že myšlénka má není zlá a její provedení že není tak nesnadné a že zejména u pilných a hudebně jen poněkud vzdělaných s žádoucím výsledkem by se potkala.

Alba Fortýnová.

Katechismus a čítanka.

II.

V první části svého pojednání poukázali jsme k vzájemnosti katechismu a čítanky po stránce mravoučné.

Vzájemnost tato jest didaktická a paedagogická, neboť lze čítanky užiti při logickém výkladě náboženském i jest ona zdrojem naučení mravních, jimiž se říditi příkázání božská kategoricky nařizují.

Naznačíme nyní poněkud blíže, pokud lze rozumné a pravé koncentrace tu použiti.

Ježto počet škol ménětržidních největší jest, vezmeme za základ čítanku trojdílnou a budeme zřítí k vyššímu stupni mládeže.

Čtvrtého přikázání výklad lze opřítí o čl. „Důvěra v lásku mateřskou“ a Lásky synovská (III. 3.). Druhé přikázání lásky se spojí s výkladem čl. Šlechtnost, Oběť za bližního. Toto přikázání a zvláště skutky milosrdenství dojdou dokladu v čl. A. Náprstková, Jan Krouský. Historický příklad jest sv. Vojtěch a sv. Václav, Křivdy napravití neodkládej. (II. 3.).

Tot jsou příklady, na nichž svrchu uvedené tvrzení dokázati lze.

Rozumnou koncentraci lze provésti takto: Katecheta ptá se na obsah čl. (dorozumév se s učitelem dříve), který byl již učitelem všestranně vyložen a objasněn. Pak přejde k dogmatickému výkladu, jenž opírá požadavek mravnosti o vůli boží. Vyznačiv patrně hlavní požadavky přikázání božského, sestoupí mravoučnou úvahou k naučení pro mládež, aby v ní vzbudil zájem pro plnění tohoto zákona.

Učitel pak vykládaje článek poukáže na zákon boží, jenž obsažen jest v desateru.

Vzbudil-li výklad učitelův zájem pro věc, tož autorita božského příkazu jest pobídkou, aby dítě snažilo se dle naučení toho se zachovati.

Po analýsi přijde synthese, již ovšem pro krátkost času vykoná dítě samo doma naučíc se důkladně věci na paměť.

Krátkost doby a stanovisko mládeže jsou přesnými vodítky vzhledem k množství látky a k methodě, již tu jest užiti. Má-li škola nesnadnou úlohu klásti základy k mravnému charakteru, jest jí použití všech působivých prostředků k tomu cíli vedoucích. Učba pak buduje obor myšlenkový, vlastní jádro charakteru, charakter subjektivní. Škola zaměstnáním, návyky pěstuje zevnější stránku charakteru; když však po čtrnáctém roce chovanec vymkne se z kolejí její, naskytají se mu rozmanité případy, v nichž mu svobodně rozhodovati jest; tu zajisté jsou mu mravné představy asi tím, čím byl chor v antické tragédii (Lindner) jsou rádcem ale i soudcem vnitřním, pakli nenastoupil cesty, již mu škola ukázala.

Pročž starejme se záhy o upevnění, o srovnání těchto představ, aby chom vychovali lidi. u nichž zájmy vyšší zvítězí nad zájmy pouhé prospěšnosti a smyslnosti!

Ovšem někteří laikové doporučují, aby se výklad náboženský pořizoval vůbec na základě písma sv. Je-li tento způsob vhodný a nutný pro nastávající kněze, nelze jej zúplna nýbrž pouze částečně zavést na škole světské. Pan katecheta Dostál poukázal v tomto listě, jak asi lze výhodně i škole obecné písma sv. užiti, totiž jako důvodu i příkladu.

Úplně však geneticky vyvíjeti dogmata z písma sv. jest asi pro školu tak nemožno, jako snad ve fysice vysvětlovati ve škole obecné i střední parostroj tak jak postupně se zdokonaloval a vyvíjel k nynější své způsobě.

Ačkoliv by velmi žádoucno bylo, aby na nový zákon, více času zbývalo, nelze nynější způsob náboženské učby zavrhovati, nýbrž jej zdokonalovati, z toho stanoviska, že účelem jeho jest žáku vštípití přesné představy náboženské, které by se staly ploditeli skutků opravdu mravných a šlechtitných. Mají-li učitelé světští též cíl u výkladě mravoučných článků, proč by tu nespojili pravice s katechetou, kde k tomu vhodná příležitost se naskytuje?

Výkladu článků mravoučných se věnuje, pokud nám známo, značná pfele, mravné články bývají důkladně rozebírány, ideje z nich žákům představovány, jak by tu neměly spojovati se s učbou náboženskou, jež obsahuje ideálně vznešenou nauku Ježíše Krista! Páni katechetové upozornivše děti na článek již vyložený, netratí tím času, naopak, tušíme, zjednají náboženství volnější přístup do mysli mládeže.

—áč.

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6. 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek.

Za příčinou jubilejní výstavy konal se v Praze 6. 7. a 8. due měsíce srpna „valný sjezd učitelstva a přátel školství“, jenž zasluhuje, abychom si ho bedlivě povšímlí, jak pro velký počet účastníků, tak i pro obsah pronesených řečí a jednohlasně přijatých resolucí.

I doufáme tudíž, že nám čtenářové naši prominou, bude-li náš referát o sjezdu tomto poněkud delší, rovněž pak že nám prominou i to, že s ním začínáme teprve nyní. Měliť jsme k tomu svoje příčiny, z nichž jest nejvážnější, že jsme chtěli zvědět, jak budou o sjezdu psáti listy učitelské a že jsme se těchto ve své zprávě chtěli přidržovati, považujíce je u příčině této za nejspolehlivější. Ze slov těchto pozná laskavý čtenář, že jsme se sjezdu nezúčastnili; to však myslíme, nebude nikterak zprávě naší na újmu, jelikož zevnější průběh schůzí nikterak nechceme vypisovati a řeči a resoluce, jež bychom si beztoho nebyli mohli zcela a úplně zaznamenati, leží před námi v znění doslovném v „Uč. Novinách“ a „České Škole“, jichž se tuto věrně přidržujeme, podotýkajíce, že dle těchto listů podáme napřed kratinkou jenom zprávu o sjezdu, krátký obsah proslovených řečí, uvedem na sjezdu přijaté resoluce v znění doslovném, avšak řeč pana říšského poslance Josefa Sokola že dáme vytisknout od slova k slovu, ovšem s patřičnými poznámkami a vysvětlivkami, a též řeči páně Tučkovy že si všimneme trochu bedlivěji, kteráž ač ostrá a příliš velikým upřílišováním na veliký efekt vypočítaná, přece na čtenáře pro svou upřímnost mnohem a mnohem lépe působí, nežli obsahem mělká a neupřímná, formou pak sofistická a farisejská řeč Sokolova, kteráž věci, již chtěla hájiti, v očích každého soudného čtenáře víc uškodila, nežli prospěla. Zdá-li se komu tento náš soud přísným, podotýkáme, že máme a podáme pro každé své slovo náležitě důkazy.

Toto předeslavše přistupujeme ku svému úkolu, přidržujíce se, jak už praveno, „Uč. Nov.“ a „České Školy“, jež píší podstatně následovně:

„Valný sjezd učitelstva a přátel školství vydařil se nade vše očekávání stkvěle.“ — „Vlastenecké učitelstvo dostavilo se v imposantním počtu, aby porokovalo o nejdůležitějším interesu národním, o vychování naší mládeže a zároveň aby obhájilo moderní školu proti zlomyslným obviněním těch, jimž na tom záleží, aby vzdělání mládeže stlačeno bylo na míru nejnižší, povzneslo vážného hlasu svého na prospěch dalšího zdárného rozvoje našeho školství. Přibylot na devět tisíc účastníků ze všech končin zemí koruny české. Při tak ohromném účastenství ovšem nestačil ani nejprostrannější sál pražský.“ (Č. Šk.) „Prostranné místnosti na ostrově Žofinském byly jak v předvečer sjezdu (5. srpna,) tak o sjezdě samém (6. srpna) v pravém slova smyslu přeplněny, a přece veliký počet učitelů, učitelek a přátel školství nenalezli místa, by se mohli účastniti jednání sjezdového. Odebrali se tudíž hned dopoledne do výstavy. Účastenství učitelstva moravského a slezského bylo velice četné, hrvatských učitelů a učitelek zavítalo ku sjezdu 60, kromě toho zastoupeni byli bratři Slováci a Slovinci. Z Haliče dostavil se na sjezd pouze referent učitelského časopisu „Szkolnictwo Ludowe“ v Nowym Sączu. Z poslanců říšských a zemských počtili sjezd návštěvou pp. Dr. Herold, Purghardt, Janda, Kytka, pak člen zemské rady školní p. Dr. Vl. Srb. — Král. hl. město Prahu zastupoval náměstek starostův p. Dr. Eiselt. Po 9. hodině dopoledne zahájil sjezd předseda Jos. Král“, jenž pravil ve svém proslovení, že „slaví-li národ český zemskou jubilejní výstavou veliký svátek národní, slaví jej učitelstvo české dvojnásob; jednak že zdárným vychováváním mládeže položilo základ ku velikému dílu

tomu, jednak že veřejně před celým národem vykáží se může výsledky práce školní i výsledky práce vlastní, — a že před celou veřejností usvědčiti může z nepravdy ty, kdož stále a umíněně hlásají lidu, že vystavěl si školní paláce, které jsou prázdné, a v nichž mládež ani nejpotřebnějším vědomostem pro život se nenaučí. —“ Po té vítal učitelstvo v četném počtu shromážděné, představil zástupce města Prahy Dra Eiselta, jenž uvítal shromážděné jménem obce pražské; dále navrhl předseda Jos. Král, aby za prvního čestného místopředsedu sjezdu zvolen byl p. Jos. Sokol (což bylo přijato s voláním slávy a hlučným potleskem), a za druhého p. Antonín Endrys z Chocně. S hluchnou pochvalou bylo přijato oznámení p. předsedovo, že se ku sjezdu dostavili říšští poslanci Dr. Herold a Purghardt. Když byl záhřebský professor Fabkovič vyřídil pozdrav Hrvatů a českému učitelstvu k činnosti jeho blahopřál, pravě mezi jiným, že vychovává děti v duchu svobody, řídíc se heslem věštce Kollára: „Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážit každou“, on sám pak že se řídí už po let padesát heslem téhož Kollára, že mají být národnost a náboženství jako dvě sestry a že si přeje, by tomu tak v skutku bylo: ujal se slova Dr. Herold, jenž poděkovav za přátelské uvítání a reklamovav je pro mladočeské poslance vůbec a směr jejich politiky, pravil mezi jiným doslovně toto: „Pokládáme za potřebné, by ti, jimž svěřeno vychování celé budoucnosti našeho národa, stáli zde neodvislí a samostatní nahoru i dolů. (Výborně! Sláva! Potlesk.) To přizná zajisté každý: jaký jest učitel, taková jest mládež, kterou tento učitel má vychovávat, a jako sobě přejeme, by v budoucí generaci našeho národa byli karaktery odhodlané, mužné, nezávislé, vlastenecké, vzdělané a nadšené, tak musíme vším právem žádati, by i ten, kterému vychovávání té mládeže jest svěřeno, sám osvojil sobě tyto vlastnosti, které vštípití má mládeži. A proto mám za to, že musí býti povinností všech těch, jimž dána příležitost ve sborech zákonodárných o školství pojednávat, starati se o to, aby učitel náš nejenom hmotně, nýbrž i mravně ve svém veškerém sociálním postavení byl neodvislým (Výborně!), aby nemusil zapíratí sebe, aby nemusil zapíratí to, co vytryskne přirozeně z jeho duše, aby byl skutečným vlastencem, aby byl neoblomným, nepodajným, rozhodným karakterem. (Výborně.) . . . Zde můžete poznati, jak velikým jste faktorem v celém společenském zařízení našeho národa, zde můžete poznati, čeho byste všeho mohli dosíci ve prospěch svůj, a tím ve prospěch národa a zejména ve prospěch školy, kdybyste pevně a svorně drželi k sobě, kdybyste tvořili jedinou hráz (Výborně!), aby mezi vámi nebylo nikoho, před kým by druhý musil se zatajovati a skrývati, před kým by nebyl jist. Jen tak můžete dosíci svého oprávněného postavení v celém životě národním, jen tak můžete dosíci úcty a uznání, když všichni svorně k sobě budete držeti, a když na obranu karakterův utvoříte pevnou, organisovanou společnost, která netrpí nikoho, kdo by přes tyto hranice odvážil se překročiti“ (Výborně!). — Pochváliv ještě shromážděné učitelstvo a vysloviv mu plnou důvěru, pravil ku konci: „Dobře bylo poukázáno velectěným panem náměstkem král. hlav. města Prahy na to, že všechny pochyby a všechny obavy, které vyslovovány byly ve příčině nynějšího směru mezi učitelstvem ve směru školském, byly vyvráceny stkvěle školskou výstavou, poněvadž ona nasvědčuje tomu, že zavládl jiný moderní duch v naší škole, že zavládla myšlénka vydatné, organisované, moderní práce, a buďte ujištěni, že při tomto snažení, zvláště kdy spojovati budete moderní vzdělání se vřelým vlastenectvím, doděláte se žádoucího cíle, doděláte se sympathie a vděčného uznání v našem lidu. A proto přeji jménem poslanců našich dnešnímu sjezdu zdaru“ atd.

Po řeči Heroldově, z kteréž možno tak leccos vyčísti, co není zjevně vysloveno a z kteréž poznáváme tu pravou svobodu liberální nahoru i dolů nezávislou, kteráž dopřává volnost sice každému, ale jenom pokud smýšlí, mluví a jedná podle hesel kliky liberální, jinak však nikoli, přikročeno bylo k rokování „O vychování a vyučování náboženském a mravním na školách obecných.

Referentem byl p. Jos. Sokol, jehož řeč provázenou častými „Výborně!“ a hlučným potleskem, o níž prohlásil, aby byla pokládána za doplněk k řeči, kterou pronesl dne 2. července na říšské radě, podáme věrně v znění úplném, při čemž vezmem ovšem patřičný zřetel i k jeho řeči promluvené ve Vídni.

(Pokračování.)

H l í d k a č a s o p i s e c k á.

Kníže Liechtenstein dělá stále ještě mnoho starostí p. Královým „Uč. Nov.“ Jednou o něm přinásejí zprávu, že prý zapřel dřívější svoje přesvědčení, a že prý jest nyní „proti škole klerikální“, — a tu prosíme, aby se laskavý čtenář nesmál, když mu povíme, že toto tvrzení vyvozují z toho, že kníže řekl, že není proti osmileté školní návštěvě ve městech a že nechce kněžskou vládu nad školstvím, ale že jest se svou stranou „pro praktické důkladné vzdělání mládeže na nábožensky-mravném základě“ (čís. 7), v čemž my aspoň nemůžeme najítí ničeho protikněžského — po druhé zas o něm přinásejí zprávu, že prý řečnil „ve schůzi katol. „Schulvereinu“, který obral si hlavně za účel zřizovati privátní katolické ústavy učitelské, v nichž mají se vychovávat klerikální okresní inspektoři pro kněžský dozor nad školami“ a že prý tudíž po volbách změnil barvu (č. 20); ba ani to, jak se zdá, není jim zcela vhod, že se zastal učitelů ve vídeňských předměstích. Kdyby však zůstaly pouze při tomto „černém knížeti“, nezmínili bychom se o tom ani slovem, ač to smutné jest, když list, za jaký se rády vydávají „Uč. Nov.“ v této příčině za jeden táhne provaz a jednu píseň hude s listem vídeňských bursiánů a millionářů, kterýž po všem, co jest českého, zuřivě sl..eh pardon! — s velikou píše láskou a příznivostí! Ale to nechť si vyjednají konečně se svým vlastenectvím! Nás tu pouze zajímá, co napsaly v č. 20. o katolickém „Schulvereinu“, kde „černý kníže“ opět řečnil. Praví tam o tomto spolku katolickém, že prý „obral si hlavně za účel zřizovati privátní katolické ústavy učitelské, v nichž mají se vychovávat klerikální okresní inspektoři školní pro kněžský dozor nad školami.“ — Vsadíme tisíc proti jedné, že „Uč. Nov.“ ani samy tomu nevěří, co zde napsaly o účelu těchto privátních ústavů katolických, ale co jejich šlechtné srdce bodá a pálí, jest — katolický ráz těchto škol. Jest to zajisté psychologicky zajímavý úkaz, že „Uč. Nov.“, jejichž redaktor přece formálně jest dosud katolíkem, všechny všudy školy židovské a protestantské nechávají s pokojem, neštourají do nich, nezovou jich ani rabínskými, ani pastorskými, ale proti školám katolickým stále něco vědí a jich důsledně nezovou jinak nežli školami „klerikálními“, jako by v nich každý žák i učitel nosil kleriku. Nechť si však mluví o škole katolické a pší jakkoli, tolik jisto jest, že se škola, má-li býti opravdově a v plné míře tím, čím vlastně býti má, musí nutně státi náboženskou, a že jí katolíci, budou-li jenom opravdově chtítí a budou-li jenom trochu čilými, dosáhnou dříve, nežli mílo bude „Uč. Novinám.“ To list tento zajisté velmi dobře cítí a ví zajisté velice dobře, třebaš to svým čtenářům z úmysla zamlčoval, že se škola simultánní, škola bezkonfesijsní v Německu již přežila a že se tam opět rádo svoluje, když si toho ta která obec přeje, aby škola simultánní byla přeměněna ve školu náboženskou. A více ještě; ohromný počet učitelů katolických, kteří byli dříve s učiteli protestantskými a liberálními ve všem za jedno, konečně se vzpamatoval a počal zakládati zvláštní spolky „učitelů katolických.“ Tak povstaly spolky a svazky „učitelů katolických“ na př. v Bochumu, ve Wiesbadenu, ve Werlu atd. atd. spolky učitelů katolických pro jednotlivé okresy a země a všechny tyto spolky jednotlivé spojily se konečně v jeden veliký katolický „Lehrer-Verband“, jenž konal první své generální shromáždění dne 11. a 12. října 1890 v Bochumu, kdež se nejdříve utvořil spolek učitelů katolických, jemuž bylo snášeti mnoho příkoří. Na prvním tomto „generálním shromáždění

učitelů katolických“ bylo účastníků samých učitelů — 400, počet to poměrně ještě malý. Ale od těch dob zmohutněly značně všechny spolky učitelů katolických, tak že na př. na krajských sjezdech v Limburku (31. března 1891.) ve Werlu (30. a 31. března 1891.) v Landstuhlu (27. a 28. dubna 1891.), v Lipsku (31. března a 1. dubna 1891.) bylo na každém shromážděno učitelů nejméně 150, 200 ba až přes půl třetího sta!

V měsíci květnu (18. 19. a 20.) konán byl druhý všeobecný sjezd ústředního spolku katolických učitelů v Cáchách za účastenství ohromného. Liberálové ovšem sptí, nejvíce ze všech „Preussische Lehrerzeitung; i vlády jednotlivé chovaly se k spolkům těm nedůvěřlivě, některé je docela daly takorčka pod policejní dohlídku, a kdyby bylo šlo po vůli některých horlivých stranníků liberálních jako na př. vrchního purkmistra bochumského, jenž se ku spolku učitelů katolických zachoval velice nešetrně, bylo by se jim vedlo ještě hůř; ale nyní se o katolických spolcích učitelských i na místech rozhodujících smýšlí mnohem příznivěji, ano i ministři vyučování uznávají za dobré spolkům těm nyní k jejich činnosti — blahopřáti. A což ty krásné, tak rozhodně katolické řeči mluvené na sjezdech vši úcty hodných těchto učitelů. Ty čísti jest věru opravdovou slastí. Tak krásně, rozhodně a přesně katolicky odvážil by se u nás mluvití málokterý učitel, ba tak rozhodně odvážil by se u nás mluvití málokterý z kněží těch, kteří to chtějí ve své kariéře přivést trochu dál než po dlouholetém kaplanování na faráře někde v Zákoutí neb Zálesí! Jsmeť u nás všude samý jen ohled, brzy na toho, brzy onoho, na pravo i na levo, nahoru i dolů a pro samé ohledy nemůžem z místa a stáváme se posměchem stranám jiným!

Ale přes to přese vše nastává i u nás pozvolný sice ale jistý, utěšený obrat, nebo třebaš by ti i oni dosud z oportunity lavirovali liberalismu a s ním se, pokud chce býti trochu krotším, snad i zevně liirovali, jest zde už jiný mohutný proud, který se nikterak nedá zastavit a jehož heslem, kdyby vůbec měl jakého hesla mimo katolictví a náboženstvím posvěcenou národnost, mohlo býti asi to, co zvolil slavný dominikán P. Monsabré za titul pro své postní konference z r. 1872., kdež na listě titulním stojí tištěno: „Radicalisme contre radicalisme.“

Ano, radikalismus proti radikalismu. Když jiní proti nám s radikalismem liberálním a nevěreckým, proč pak bychom my nemohli konečně vytasiti se se svým radikálním čili mnohem spíše: s rozhodným a důsledným katolicismem? ¹⁾ Že se tak stalo a že se proud tento čím dál tím víc šíří, o to mají vedle našich básnických, politických a vědeckých radikálů zásluhu největší „Uč. Nov.“ se známou pražskou klikou, kteréž konečně ku svému prospěchu a k prospěchu školy počíná pomalu vypovídati poslušnost i učitelstvo. — Nevíme věru, proč by mezi kněžstvem a učitelstvem nemohla zavládnouti přátelská shoda, když půjde oběma jen o zdar školy a prospěch vlasti. Či by snad to mělo býti překážkou, že si toho jistá strana a klika nepřejí? Ale má se snad zájem školy podřídit sobeckým zájmům strannickým? — Při dobré vůli se strany kněžstva i učitelstva, při vzájemné důvěře, při snaze a péči upřímné s jedné i druhé strany o zdar a prospěch školy, o prospěch a blaho školních dětí, o zdar a prospěch vlasti, dojde to konečně k upřímnému smíru a jedni i druzí budou se pak diviti, jak že mezi nimi, když přece mají pracovati společně, mohlo býti tolik nedorozumění, ano i nepřátelství, a budou se ptáti, kdo že z toho vlastně největší měl prospěch? (R.)

¹⁾ Nerozhodnost, liknavost, polovičatosť nestojí nikdy za nic. „Že nejsi studený ani horký atd.“ . . . Kdo se chceš o tom více dočísti, zač stojí liknavost, nerozhodnost a polovičatosť, nerozhodnost a polovičatosť zvláště ve věcech víry, vezmi si Weissovy epochální „Apologii“ a přečti si tam pozorně v dílu prvním (druhé vydání str. 720 atd. atd.) přednášku dvacátou.

D r o b n o s t i

Nová klášterní škola česká na Smíchově. Před několika léty přistěhovaly se na Smíchov jeptišky řádu Božského srdce Ježíšova, téměř samé to cizinky: Angličanky, Francouzky, Polky a j., mezi nimiž mnohé ze vznešených šlechtických rodin. Otevřely pensionát a pak školu pro vyučování jazykům. Lonského roku postavily krásnou školní budovu, od kláštera úplně oddělenou, a v ní otevřely českou obecnou školu dívčí, a to třídu prvou. Letos přibude k první ještě třída druhá. Tak s Boží pomocí pokračovati budou dál. Svědčí to o pravém povolání dám tohoto řádu, a o v pravdě křesťanském jich smýšlení, že pro český lid, mezi nímž se usídlily, zařídily školu českou. Přejeme jim z té duše, by šlechetný ten skutek došel co nejhojnějšího uznání mezi obyvatelstvem na Malé Straně, na Smíchově a v Košířích.

* * *

Na učitelské poradě ve Warendorfu, kdež bylo přítomno přes 250 katolických učitelů z Westfálska, poukázal ředitel učitelského semináře Dr. Funke ku slovům ministra vyučování z r. 1890, kterak prý na schůzích učitelských pod vůdcovstvím lidí, kteříž nejsou v pevném svazku učitelském a jejichž smýšlení stojí v odporu s náhledy většiny učitelů, fedrují se tendence, kteréž odporují pravým zájmům školy a zvláště pak se přičií její charakteru křesťanskému. Příčinu k tomu zavedl mu, jak pravil, osmý sjezd německých učitelů konaný loni v Berlíně, kdež ze všech řečí vyznívalo heslo: „Pryč od církve!“ „První řečník slavnostní“ (Dr. Dittes), pravil ředitel Dr. Funke, „prohlásil zřejmě a otevřeně: Náuky o hříchu prvotném, o ospravedlnění, o zjevení, o Trojici, o zázracích jsou věty nedokázané, kteréž se pro naši paedagogiku nehodí. Vzhledem k takovému smutnému pobouzení... bylo by věru skutkem státnickým počítati schůze protikřesťanské ku schůzím pro své tendence obecnému dobru nebezpečným a postaviti je pod dozor policejní. Nebo kdyby se mělo smýšlení, jaké hlášáno bylo v Berlíně, státi všeobecným, pak bychom mohli říci: s Bohem, školo křesťanská! s Bohem, milá vlasti německá! Jak mocně se takovými sjezdy pracuje do rukou mužům snah podvrtných, to slyšeli jsme od sociálních demokratů shromážděných v Halle, wo man mit der Ausmerzung der Religion schon die „Schulmeister“ betrauen zu können, anzunehmen glaubte. Po takových zjevech jest to svatou povinností, pracovati proti takovému směru, vytknouti ostře stanovisko křesťanské a křesťanské svoje přesvědčení neohrožené projevovati.“ (Die kath. Schule č. 28. str. 352 r. 1891.) (R.)

* * *

Důležitá oprava pro dějiny vychovatelství. Ve všech dějinách vychovatelství, ani katolické nevyjímaje, jednosvorně tvrdí se, že první seminář učitelský zařídil protestantský pietista, Aug. Heřm. Francke v Dobrosoli (Halle) nad Sálou. Věc tu třeba opravit v ten rozum, že tento seminář Franckův byl ovšem první, ale u protestantův. První katolický seminář učitelský, a to pro světské učitele, zařídil již r. 1685 bl. Jan de la Salle, proslulý zakladatel řádu školních bratří, v Montcornetu ve Francii, kdežto Francke teprve r. 1692. do Dobrosoli byl povolán. Však i zřízení semináře samého bylo zcela jiné u de la Salle-a než u Francka; tam byl to skutečný ústav, kde poskytován theoretický i praktický návod, zde však bylo to pouhé hospitování protestantských theologů. — V době, kdy tak často jmenuje se Komenský, a jeho ideje o zlepšení školy právem se velebí, zasluhuje bedlivého povšimnutí bl. Jan de la Salle, který školu, zřízenou dle novověkých ideí, zejména školu národní, v níž mateřským jazykem vyučováno a metody zdokonalené užíváno, nejen navrhl, ale také provedl, a to v době, kdy u protestantů, až na pokusy Rattichiovy, ovšem napresto nezdařené, sotva jen svítati počínalo.

Rodinné vychování. Třídní učitel stěžoval si otci, že jeho synek mnoho kouří, ano i pije kořalku. Vysvětloval mu účinky toho a žádal, aby toho synu netrpěl, ale otec odpověděl mrzutě: „A co je vám do toho?! vy mu na to nedáváte. Hleďte si jen svého; to je má starost, co chlapec dělá; z mé kapsy to jde a ne z vaší.“ —x.—

* * *

Smí škola býti v hostinci? Když byla, snad smí; aspoň v jistém pokročilém okresu v Čechách byla jedna třída po celé dva roky v hostinci u žida. V sále se vyučovalo, a naproti přes chodbu byl výčep piva a — kořalky. —x.—

* * *

Kurs pro učitele škol měšťanských při vyšší realce v Rakovnsku počne 1. října 1891 a trvati bude do 31. července 1892.

Vyučovati se bude vždy ve středu a sobotu odpůldne, v neděli dopoledne i odpoledne: mathematice, měřickému rýsování, kreslení od ruky, krasopisu, zdravotvědě vůbec a školnímu zdravotnictví zvláště. Přihlášky k návštěvě kursu přijímá říditelství vyšší realky Rakovnické do 21. září 1891; za doklad budiž předloženo vysvědčení učitelské způsobilosti neb vysvědčení dospělosti.

Spisy redakci zaslané.

1. **Vlast.** Redaktor Tomáš Škrdlé. Ročník VII. č. 11. s následujícím obsahem: Kardinál Marianus Rampolla del Tindaro (s podobiznou kardinálovou). Napsal K. Ulrich. Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství. (Pokr.). Střela a píseň. Báseň od J. A. Dvořáka. Slzičky. Báseň od Fr. Leubnera. Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.). Kříž. Báseň od Ant. Bulanta. Svoboda a nevázanost. Píše Fr. Pohunek. (Pokr.) Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-bercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Pokr.). Socialistický letací tisk ve střední Evropě. Literární historická studie. Napsal T. J. Jiroušek. (Pokr.) Listy ze slovinských vlastí. Píše Fr. Štingl. (Pokr.) Optimismus. Po stránce filosofické dle Gonzaleza doličuje P. Fr. Konečný, Ord. Praed. Syllabus Jeho Svatosti Pia IX., jež vykládá Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty. Druhé rozm. vydání. Referuje Dr. R. Horský. Literatura a vědecká příloha pro členy zakládající. — 2. **Růžedomínkánská.** Red. Fr. Filip Konečný, Ord. Praed. Roč. V. č. 4. s následujícím obsahem: Stella lucida. Báseň od X. Dvořáka. Slavnost Jména Panny Marie od B. Hakla. Bývalý klášter dominikánek u sv. Anny. Podává J. Kratochvíl. Mezi divochy na rovníku od J. K. Svatý růženec a Nejsv. Svátost. Uvažuje Fr. Alb. Strnad. Ord. Praed. Nejvěrnější matka. Podává Fr. Humbert Janáček. Ord. Praed. Krásný příklad vídeňských Čechů na výstavě. Podivný souboj. Literatura. — 3. **Zpráva střední hospodářské školy v Roudnici N. L.** (Hracholusky) za školní rok 1890—1891 — pečlivě sestavená. — 4. **Slova pravdy.** Vydává Ed. Brynych č. XV. (Kořalka. Napsal Fr. Vaněček) a č. XVI. (Národní církev. Napsal Edvard Brynych). Doporučujeme.

Obsah „Vychovatele“:

Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Učitel a náboženství. Uvažuje František Libor. — Vychování a věznice. (Paedagogicko-statistická studie.) Napsal František Vaněček. — O zpěvu chrámovém. Alba Fortýnová. — Katechismus a čítanka. — áč. — Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6. 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek. — Hlídka časopisecká. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

II. Ježíš Kristus vzorem, jak má učitel vychovávat.

Tážeme-li se, jak má učitel vychovávat dle vzoru Ježíše Krista, neotážeme se, v jakém duchu má vychovávat (neboť na tuto otázku již jsme odpověděli), ale smysl této druhé otázky jest, kterých prostředků má užívat učitel k výchově mládeže. Sv. evangelia dávají nám zřetelnou odpověď: učitel dle vzoru božského Spasitele 1. čiň, 2. uč, 3. cvič, 4. napomínej a varuj, 5. odměňuj a trestej.

1. Učitel čiň, totiž napřed sám, k čemu vedeš své žáky, t. j. sviť jim dobrým příkladem.

Obyčejně staví se v popředí prostředků výchovacích vyučování. Toto zaujímá sice mezi prostředky výchovými první místo co do mnohosti; proto také říká se vychovateli mládeže po výtce učitel. Ale co se týče působivosti, jest prvním prostředkem ku zdárnému výchově mládeže dobrý příklad učitelův.

Sv. Lukáš vypravuje ve svém evangelium, „co začal Ježíš činiti a učiti“⁵²⁾. V skutku vysvětluje ze všech sv. evangelií, že, čemu Ježíš Kristus učil, to nejprve sám činil, takže mohl říci vším právem: „Učte se ode mne; příklad zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem já učinil vám, tak i vy činili“⁵³⁾. Kristu Pánu nemohl nikdo vytýkati: „Lékaři, uzdrav se sám“⁵⁴⁾, t. j. čemu učíš, nejprve sám čiň. Proto také učení jeho srdce učedníků rozehrávalo a ke všem dobrým skutkům nachylovalo. Učedníci, vidouce vznešený příklad jeho, nemohli odolati výkladům a důvodům a pohnutkám od něho přednášeným.

⁵²⁾ Sk. ap. 1, 1.

⁵³⁾ Mat. 11, 29. Jan 13, 15.

⁵⁴⁾ Luk. 4, 23.

Tak by mělo býti u každého učitele. „Kdožby činil a učil“, dí Spasitel, „tenť velikým slouti bude v království nebeském“ ⁵⁵⁾. U kterého učitele skutek s učením se nesrovnává, ten ničí sám své působení. Buď totiž vyhybá se slovům, která život jeho odsuzují, anebo přednáší něco, čemu sám nevěří. V prvním případě jest zrádcem svého povolání, v druhém případě pokrytcem. Avšak zrádci a pokrytci nemají dílu v království Božím, ba nemají ani cti u svých žáků, protože tito, jakmile duchem dospějí, pravou povahu svých učitelů rozeznají a do srdce jim nahlédnou. Jak může u př. žáky k pilnosti a pracovitosti vésti učitel, který většinu času mimoškolního ztráví v hostinci a z rána dlouho vyspává a ospalý a nevrlý a nepřipravený k dennímu dílu přistupuje? Jak může kárati svých žáků z nedbalosti, když sám není lepší? Tedy první, čím se vychovává mládež s prospěchem, jest dobrý příklad učitelův.

2. Druhý prostředek výchovaci jest vyučování. Toto zaujímá ve vychovatelství nejvíce místa a času, pročez i tvoří zvláštní nauku, tak zvanou didaktiku. Nepíšíce knihu, nýbrž pouhé pojednání, nemůžeme se zde zabývati všemi pravidly, jichž podává didaktika obecná, nýbrž vyložíme pouze didaktiku božského Spasitele, řešíce tyto tři otázky: a) které vědomosti má vštěpovati učitel svým žákům, b) v jaké míře a v jakém rozsahu, c) jakým způsobem.

a) Otázka, které vědomosti má vštěpovati učitel žákům, jest rozřešena výrokem Kristovým: „Co platno člověku, byť všecken svět získal, duše pak své škodu trpěl? ⁵⁶⁾“. Křesťan má žíti na této zemi tak, by došel věčné blaženosti po smrti. Cokoliv k tomuto cíli nevede, ale spíše od něho odvrací, jest marné. Učitel, maje na zřeteli tento svrchovaný cíl člověka, bude vštěpovati svým žákům jen takové vědomosti, kterých potřebují pro život, a sice pro život časný i věčný.

Tak počínal sobě Spasitel. Poučovalť svých učedníků o Bohu a o způsobu, jak mají plniti na zemi vůli jeho. Pravdami sem spadajícími písmo sv. takřka oplývá; pročez netřeba je připomínati a vykládati. Avšak Spasitel poučoval svých učedníků také o tom, čeho jim bylo zapotřebí, aby mohli konati úřad apoštolský mezi národy, u př. že se nemají starati úzkostlivě o potřeby vezdejší; že mají přestávati na tom, co jim lidé dají; že mají býti v obcování s lidmi sprostní a opatrní; že mají mluvití neohroženě; že se nemají lekati protivenství. ⁵⁷⁾ Avšak čeho učedníkům ani pro tento ani pro budoucí život zapotřebí nebylo, to jim zatajoval, i když to zřejmě věděti chtěli. Neuznalť za dobré zjeviti jim, kdy bude skonání světa, kdy obnoví království israelské ⁵⁸⁾ a pod.

Tak si má počínati každý učitel. Zřejmě praví nynější školní zákon ⁵⁹⁾, že škola obecná má zaopatřovati děti vědomostmi potřebnými pro život. Jestť tedy učitel i nynějším školním zákonem, jakož i předepsanými osnovami, knihami a pomůckami vázán, co má dětem vykládati, a není mu dovoleno překračovati meze vytknuté. Jest pouze otázka, zdali pochopili vzdělavatelé nynějšího školského zákona a rozličných těch školských osnov a knih, co jest pro život skutečně potřebné. Arciť mnohým přemoudřelým hlavám (dle vzoru Alfonsa Šťastného z Padařova) není pořád ještě dosti těch vědomostí, jichž škola dětem poskytuje. My však pravíme ze zkušenosti vlastní i jiných, že se cpe do dětí mnoho věcí zbytečných. Že tomu tak, ukáže odpověď na druhou otázku:

b) V jaké míře a v jakém rozsahu má vštěpovati učitel dětem vědomosti pro život potřebné?

⁵⁵⁾ Mat. 5, 19.

⁵⁶⁾ Mat. 16, 26.

⁵⁷⁾ Mat. 10. Luk. 10.

⁵⁸⁾ Mat. 24, 36. Sk. ap. 1, 6.

Odpověď nalazáme ve sv. evangeliích. Spasitel zjevoval svým učedníkům pravdy potřebné pro čas i pro věčnost jen potud, pokud se jich sami domyslíti nemohli. Kladlť takorťka jen základ k stěžejným pravdám života, věda, že učedníci na tomto základě dále stavěti budou. Učedníci jeho neměli býti učenici, ale pouze mužové vnímaví pro pravdu a ctňost. Tento zřetel určoval božskému Spasiteli míru a rozsah učiva. Proto nečteme nikde v písmě, žeby byl poučoval učedníky o rozličných řemeslech, dějích a mravech národů, o povaze a složitosti zeměkoule, o složení a částkách těla lidského a pod. Takových věcí, bylo li jich učedníkům později zapotřebí, mohli se sami domyslíti, jen když uměli pozorovati a přemýšletí. Na tom záleželo! A k tomu je vedl Pán Ježíš stále a neunaveně. — Tak u př. obrací pozornost jejich k lidem vstupujícím do chrámu a metajícím dary do pokladnice, aby posoudili učedníci úmyslu jejich a uznali, že „chudá vdova více uvrhla než všickni“ ⁶⁰⁾. Jindy obrací pozornost učedníků k fíkovému stromu, na němž nebylo než toliko listů, aby se dovědli, že zlořečen, kdož nevydává ovoce dobrých skutků ⁶¹⁾.

Tak veď své žáky každý učitel. Nedomnívej se, že máš nadělati z dětí mudrců, že jim musíš vštípití základy všelikého vědění a umění lidského, jak někteří chtějí, u př. kreslení a modelování, přírodopisu, zeměpisu a dějepisu, dušesloví a tělosloví, fysiky a lučby, hospodářství a včelařství, účetnictví a politiky. K čemu jsou pak školy pokračovací, odborné, střední? A nemusí-li se zpravidla na dětech tolika vědomostmi přecpávaných staré přísloví: „Ex omnibus aliquid, ex toto nihil“, t. j. „Ze všeho něco, z celku nic“? Tvou snahou budiž dle vzoru Kristova vésti žáky tak, aby se naučili pozorovati a přemýšletí. Tím bude položen zdravý základ k dalšímu vzdělání jejich. Co prospěje na př., vykládá-li učitel žákům o ptactvu, na kolik tříd se dělí, jak jedna třída od druhé se liší, v kolik rodů se rozpadává, čím každý rod se vyznačuje, jak se jmenuje, jak se živí, jaký užitek dává, a t. d.? Ty vezmeš na pomoc pěkné obrázky, dětem vše do podrobnosti vykládáš, mnoho hodin se pachtíš, a konec konců? Za krátko nevědí děti z celé té „přednášky“ zhola nic a jdou Boží přírodou, aniž by poznali pravědního skřivana nebo stehlíka po zpěvu a po peří. Proč? Nebyla jim vštípena učelivost, všímavost, vnímavost. Naopak buď v dětech krátkými příhodnými výklady zájem a zálibu v ptactvu, a ony samy z vlastního popudu seznají rozmanitost této říše přírodní, až milo. Právem dí L. Kellner ⁶²⁾: „Učitele, jenž neumí buditi v žácích smysl pro přírodu a její zřetelnou mluvu, nejraději bych ze školy vyhnal.“

Určujet tedy, jak jsme viděli, míru a rozsah vědomostí, jež má vštípití učitel žákům, stálý zřetel, že mají míti smysl pro vše dobré a krásné. Budou-li vystupovati ze školy s tímto smyslem, nabudou pak ponenáhlu a časem svým všelikých vědomostí pro život potřebných. V této stránce nynější škola nevyhovuje. Nelze upřítí, že naše školy obecné vzaly na sebe ráz škol středních a odborných, ve kterých působí „profesoři“ a ne „učitelé“. Namítne-li někdo, že obmezením učebních předmětů na míru nejnutnější zničil by se pokrok novověkého školství, musíme se bezděky usmáti. Co se nazývá pokrokem, jest vlastně nepřírozenost, přepiatost, přílišnost, jejíž následek dle zkušenosti dvacetileté jest velmi žalostný: ne moudřost života, skřovnost a pracovitost, ale mudrlantství, domýšlivost a lenost. Že úsudek náš jest nepředpojatý, v tom utvrzuje nás i ne jeden hlas učitelů liberálních ⁶³⁾.

(Pokračování).

⁵⁹⁾ „Vychovatel“ r. 1891. str. 7.

⁶⁰⁾ Luk. 21, 1—4.

⁶¹⁾ Mat. 21, 19.

⁶²⁾ Aforism 58.

⁶³⁾ Liberální učitel na jedné měšťanské škole ve Vídni, Jan Wawrzyk, člen okresní školní rady, napsal v časopise učitelském „Niederösterreichische Schulzeitung“ tato slova paměti hodná: „Že nyní učí se mládež mnoha zbytečností,

U č i t e l a n á b o ž e n s t v í .

Uvažuje *František Libor*.

(Pokračování.)

Pokud se týče námitky, že by snad učitel vyučovati náboženství neměl, tu by mohla námitka ta vycházeti z domněnky dvojí. Předně že by snad učitel se domníval, že nemá způsobilosti (zákonné). Toho však domýšleti se nemůže. Dle školní novely musí správce školy míti způsobilost vyučovati náboženství, k němuž se hlásí většina žactva. Tuto způsobilost prokázal před zkušební komisí, v níž bývá i komisař od konsistoře vyslaný, a zkoušce takové musí se podrobiti učitel každý. — Domněnka, že by učitel i k občasnému vypomáhání u vyučování náboženství musil míti zvláštní svolení biskupské konsistoře, jest mylná. Dle § 5. zák. ze dne 14. května 1869 může tam, kde by kněz vyučovati nemohl, učitel „s povolením církevního úřadu přidržen býti“, by náboženství vyučoval. — Patrně tedy, že povolení konsistoře je zapotřebí učiteli tehda, když by kněze u vyučování úplně měl zastávati, k čemuž také jest nucen (a zákon mu v tom případě stanoví remuneraci). Zároveň však z toho vysvítá, že k občasnému vyučování, k čemuž nucen není, zvláštního povolení zapotřebí nemá. To jest věc jeho svědomí a dobré vůle.

Ostatně to nejlépe seznati lze z prohlášení vrchnopastýřských opatření ve příčině vyučování náboženství a náboženských výkonů pro katolickou mládež, kteréž n. p. okresní školní rada Mladoboleslavská ve 28. čísle svého úředního listu r. 1876. prohlásila ředitelům městanských a správcům obecných škol i místním školním radám „k vědomosti a bedlivému zachování.“ Ve prohlášení tom čteme:

„Dotyčně vyučování náboženství jsou katechetové pražské a litoměřické diecése poukázáni, pro toto vyučování onen v prováděcím ministerialním nařízení ze dne 12. července 1869. č. 6299. vyřčený počet týdenních vyučovacích hodin v nárok vzíti.“

„Kde na obecné škole zvláštní katecheta dosazen jest, může a bude tentýž arci rozvrhem hodin ustanovenou dobu k vyučování náboženství vždycky zachovávat.“

„Jinak se to má však při mnohem větším počtu škol obecných, na kterých vyučování náboženství příslušnému duchovnímu správci aneb jeho pomocným kněžím do odboru jejich duchovní správy náleží. Tito kněží jsou nezřídka jinými nutnějšími předměty povolání svého a jejich někdy neodkladným obstaráním na přísném zachování hodiny k vyučování náboženství zdržováni. Není-li tedy vyučování toto újmy trpěti, musí se jim dovoliti, aby bez vlastní viny zameškané hodiny v jiných, ne právě pro vyučování náboženství ustanovených hodinách nahradili, ježto takovou výměnou hodin pro ostatní vyučování žádná škoda vzniknouti nemůže.

Od učitelů škol obecných, mimo farní sídlo se nacházejících, na kterých katecheta pro větší počet a vzdálenost jich od sídla farního nebo pro jiné místní nebo podnební překážky, jakož také někdy pro neodkladné duchovní funkce vyučování náboženství při nejlepší vůli ve předepsaném počtu hodin vykonati nemůže, očekává se jistě, že u vyučování náboženství způsobem vydatným spolupůsobiti budou a že se zdráhati nebudou katechetu na jeho požádání zastou-

dokazuje ta okolnost, že mládež škole odrostlá může v praktickém životě použiti sotva desetiny toho, čemu se ve škole naučila.“ Viz „Večerní Noviny“ ze dne 30. dubna 1891. Že smýšlí takto i ne jeden český učitel, jest jistá věc; jen že není upřímnosti, aby se vyznávala pravda — nemilá!

píti. Toto očekávání vidí se býti tím více oprávněným, ano i ve školním zákonu ze dne 14. května 1869. §. 5. již napřed staráno bylo, že na oněch místech, kde žádného duchovního ku pravidelnému udělování náboženského vyučování nestává, může s přivolením církevního úřadu učitel přidržen býti při témž vyučování dítek k jeho vyznání náležejících podle nařízení úřadů školních spolupůsobiti.“

Z těchto slov zajisté patrné, že není učitelů potřebí zvláštního povolení, když u vyučování náboženství chce býti duchovnímu nápomocným, naopak, že církevními úřady jest taková výpomoc se strany učitelstva vítána. Není tedy příčiny, proč by učitel náboženství vyučovati nemohl.

Není to sice povinnost zákonem uložená, ale zajisté mu ji ukládá jeho svědomí jako vychovateli a zástupci rodičů. My pak zde ukážeme, že učitel, který ochotně vypomáhá knězi u vyučování náboženství,

- a) prospívá mládeži sobě svěřené,
- b) prospívá škole vůbec a
- c) prospívá sobě samému.

A) Učitel, vyučuje náboženství, prospívá mládeži.

Pravda tato je sice takorůzka samozřejmá, než, hodláme přece položit zde některé doklady, jimiž ukážeme zároveň i potřebu, aby vyučování náboženství docházelo se strany učitelstva hojné podpory.

Čím dále, tím více ozývá se stížností do spustlosti nynější mládeže. Na stesky tyto odpovídají přívrženci „moderního“ vychování bez náboženství asi takto: Mládež nebývala nikdy svatou; my když jsme chodili do školy, bývali jsme také rozpustilí, a když jsme nabýli rozumu, umoudřili jsme se, bujná mladá krev se usadila. Ale někteří škarohlídové...

Na to odpovídáme my, zastanci vychování náboženského: Jest pravda, že mládež bývala vždy bujná, živá, i také nezvedená a rozpustilá. Ale jest veliký rozdíl mezi nezvedeností a nemravností, mezi rozpustilostí a zločiny. A toho snad nebudou popírati ani největší optimisté, že nebylo slyšáno, aby dorůstající mládež školní v takém množství dopouštěla se krádeží, jako nyní často slyšíme, by oddávala se opilství, kouření a jiným neřestem, vyhledávala již tak záhy známosti s druhým pohlavím, tupila po straně své učitele nebo i ve škole drze se proti nim stavěla. Pravda, vždycky bývaly takové jednotlivé případy, ale nebývalo jich takové množství. To přece nepovídá pouze někdo, toť nářek všeobecný, jehož nelze umlčeti.

Ale tu již volají zase na nás zastanci nové školy: Což je tím vinna pouze škola? Což může škola vymýtit nemravnost zakořenělou dávno v rodině?

Na to zase odpovídáme: Vždyť my netvrdíme, že to vše zavinila škola; mnoho zavinil a zaviňuje život rodinný, ale to si troufáme říci, že jedinou příčinou pokleslé mravnosti jest úpadek náboženského vychování, náboženského přesvědčení jak v životě rodinném, tak v životě veřejném. To snad říci smíme, aniž bychom křivdili škole. Tu jsme u kořene všeho zla; a má-li se státi náprava, musí začít u tohoto kořene; vědomí a přesvědčení náboženské musí se vštěpovati tam, kde ho není, a sesilovati, kde ocháblo. Jiné prostředky proti mravní spustlosti zůstanou marnými.

A kde máme začít se vštěpováním pravd náboženských, tážeme se, nežli ve škole? Srdce dětské vždy jest vnímavější pro ně a jim přístupnější, nežli srdce dospělých, otupené náruživostmi a smyslnými požitky. A pak máme takový přístup k lidem dospělým, jako máme ku mládeži ve škole? Kdož může nutiti dospělého, aby chodil do kostela? Toť právě smutný úkaz, že mládež, sotva přestala docházeti do školy, nechodí již ani do kostela, ale smutný úkaz ten je zároveň výmluvným důkazem, jak málo dostalo se mládeži ve škole náboženského vychování. Jak často pronášena výmluva, že mládež byla by i v této příčině jiná, kdyby jí nekazili dospělí, jest, tušíme,

málo oprávněna, neboť víme přece, že více dospělých chodívá na služby Boží nežli odrostlé mládeže.

Tím, co jsme svrchu pověděli, nepravíme také, že by snad ve školách vůbec nebylo kázně. Víme, že má mnohý učitel kázeň dobrou, již dovede udržovati svým paedagogickým taktem; avšak to přece nedostačuje, aby mládež byla již mravnou. V hodinách mimoškolních, kdy učitel k ní dozíráti nemůže, tropí, co jí libo. A my přece chceme odchovati mládež, jež by i bez dozoru našeho a jakéhokoli vedla život mravný a spořádaný. A co tu má a co také může býti mládeži pobídkou k takovému životu? Snad trest, který vyměřuje zákon světský za různé přestupky a zločiny? Nejen že přeplněné trestnice přesvědčují nás, že trest tento nemá účinku téměř žádného, ale jsou i mnohé hrubé nepravosti, jichž zákon trestní netresce, na př. opilství. Jedinou pobídkou ku šlechetnému životu může býti svědomí, a to jen svědomí citlivé, útlé, varující i před poklesem malým, a svědomí takové závislé jest pouze na pevné víře, na pevném přesvědčení náboženském.

Řekne-li učitel: Lháti nesmíte, sice vás budu trestati — pak ovšem docílí toho snad, že ho děti nebudou přelhávati, avšak tím nezabrání, aby nepřelhávaly jiné osoby. Proti tomu zajisté jinak působiti nemůže, nežli řekne-li: Nelžete nikdy, Bůh vás slyší, lháti jest hřích; ústa lživá zabíjejí duši, praví Písmo. — A jako se to má s touto nepravostí, již jsme tu použili za příklad, tak jest i s nepravostmi jinými. Pouze vědomí, že jest vyšší moc nad člověkem, která vše vidí, i nejtajnější myšlenky zná a vše dle zásluhy odměňuje a tresce, pouze toto vědomí může udržeti člověka na dobré cestě, tedy stálá myšlenka na Boha, vědomí náboženské; jiné pohnutky pro člověka není.

Jak by tedy nebylo prospěšno, ba, nejvýš nutno, abychom u mládeže vší silou se snažili o pěstění zbožnosti — a kterak pak ji vypěstíme, když nebudeme vyučovati náboženství ani v těch dvou hodinách, jež jsou náboženství osnovou vykázaný!

Protož neodepře duchovnímu svého spolupůsobení učitel svědomitý, jemuž leží na srdci zdárné vychování mládeže. (Pokrač.)

V y c h o v á n í a v ě z n i c e.

(Paedagogicko-statistická studie.)

(Napsal František Vaněček.)

(Pokračování.)

Co však činiti, by se zlo isolovalo a zmenšilo? K této otázce odpověděti určitě, neuznává se pisatel řádků těchto za dosti kompetentního, ale chce poukázati ku stkvělým výsledkům, jakých se domohly některé ústavy. Lepší jest skutečnost než mlhavá theorie.

Naše menší procento přírůstku a zpětivosti kleslých — zejména mezi mládeží lze z velké části přičísti moudrému v tomto ohledu zákonníku našemu. V Anglii, Rusku, Spojených Státech stanoví zákonník trestní s malými výmkami rok sedmý za dobu zralosti rozeznati skutek. Zákon sám ovšem netrestá všude sám svými orgány, ale přenechává vykonání trestu domácnosti.

V Dánsku stanoví se rok desátý za rozpoznávací, v Bavorsku osmý a podobně. V tom ohledu jest různost veliká a nelze ji ani přesně určití, protože dospívá každý národ jinak a každý jednotlivec vyvinuje se jiným způsobem. To jest však věcí vedlejší. Hlavní věcí zůstane, aby dítě přestoupivší zákon považováno bylo za dítě a nebylo staveno na roveň člověku dospělému, který třeba méně provinil než trestanec malý.

Lev Thun moudře pravil: „es komme rücksichtlich verbrecherischer Kinder keineswegs darauf an, mit ihnen umzugehen wie mit Erwachsenen, welche sich eines geringeren Vergehens schuldig gemacht haben, sondern nur darauf, sie als Kinder zu behandeln.“

Přestupovatel zákona trestá se dle zákona, ale nepůsobí se v něj, by polepšen byl. Žalář mu vtiskuje znamení zločinnosti a přenechává jej po odbytém trestu samému sobě aneb společnosti, někdy snad horší než jest on sám. Tím však jest již připravena půda pro pád nový.

Sokrates soudíval, že pramenem všeho zla jest nevědomost, a že tudíž všeliké jednání nepravé nemůže býti zamezeno jinak, než jen poučováním. V celém rozsahu tvrzení Sokratovo není pravdivo, ale má v sobě značnou část pravdy a pravdou tou jest, že zanedbané vzdělání vede k nepravostem pro nedostatek lepšího poznání. Toto dokazují podivuhodné zjevy ve věznících, které se vskutku udály po předchozím poučení.

Nechci se zde rozepisovati o znamenitém úspěchu Dona Bosca, jakého se dodělal v trestnici Turinské, kde vyprosil vězňům na nejvyšší správě věznice v odměnu za jich příkladné se chování při duchovních cvičeních volnou společnou procházku bez dohlížitelů — vojska, řetězů, toliko v průvodu Boscově; kdo o tom více dočísti se chce, nechť vezme k ruce obšírný Boscův životopis, jak vyšel ve „Vlasti“ r. 1889.

Za to však chci zde uvést zprávu o výsledku duchovních cvičení, odbyvaných otci Redemptoristy ve věznici. Zprávu uveřejňuje L. von Hammerstein S. J. ve spise „Winfried, oder das sociale Wirken der Kirche“ str. 11. „V káznici, kde několik set vězňů v okovech bylo, odbyvala se přičiněním kurátovým s dovolením policejním missie. Správce domu nechtěl souhlasiti, protože prý u lidí tohoto druhu všecko marno jest, a jako za doklad uváděl zvlášť to, že prý ještě před 14 dny jeden z vězňů uškrtil soudruha svého proto, že s ním nechtěl prchnouti. Missie však byla přec odbyvána a sice proto, že vláda sama dala k tomu svolení. Trestanci sami nechtěli o missii ani slyšeti, a když missionáři poprvé vstoupili do věznice, rozutíkali se věžňové na všechny strany, kleli a nadávali. Během dvou dnů se však změnilo všecko. Trestanci vítali missionáře přívětivě pozdravem: „Pochválen Pán Ježíš Kristus“, přicházeli již před ustanovenou hodinou do kostela a obcovali s velkou pohnutlivou pozorností duchovním přednáškám. Nabyli důvěry k missionářům, a otvírali jim bez bázně svá srdce; mužové doživotně k okovům odsouzení veřejně před missionáři děkovali Bohu, že dopraveni byli do tohoto domu, kde měli teď příležitost pečovati o svou duši. Líbali řetězy a těžké koule na nich, protože doufali život věčný. Zvlášť pohnutlivé bylo společné jejich přijímání. Plakali jako děti, tak že slzy skrápěly jejich líce i vous, když přistupovaly ku Stolu Páně. Na sklonku missie prosilo asi 150 mužů, aby byli přijati do třetího řádu sv. Františka, a aby jim byly dány růžence, by měli v dlouhých zimních nocích zaměstnání. Onen muž, který soudruha svého uškrtil, a proto i ku kázáním voděn býval vojáky, kteří za ním kráčivali s vytasenými šavlemi, byl první, který žádal, aby směl vykonati generální zpověď. Správce domu byl nemálo překvapen výsledkem missie, zejména pořádkem, jaký věžňové po celý čas missie zachovávali.“ Tak zní zpráva, kteráž by mohla se nazvati generální zkouškou o výchovatské způsobilosti.

Zprávu tu jsem položil zde jen jako na ukázkou, kteráž by nám byla nápomocna k utvoření si správného úsudku.

Z druhé strany zde položím list, který zaslal 16letý mladík, odsouzený k žaláři pětiletému poslanci P. Eichhornovi. Mladík ten pozbyl záhy rodičů a lehkomyšlností svého chefa a společností byl ku zločinu přiveden; od těch dob, co byl ze žaláře propuštěn, pracuje opravdově o svém polepšení. Mladík ten jest samouk — teď velice pilný a svědomitý, ale přece se nemůže nikdež zachytiti, protože není k němu důvěry. P. Eichhorn se o pravdivosti dobře informoval. V tom jest vylíčeno postavení propuštěnce vůbec, jež nikdo do

práce přijmouti nechce, aneb přijme-li ho, chce z něho mít co největší užitek a odbývá jej ledajakýms platem. Když prosí o práci, dostává prý odpověď: „pro vás nemám žádné práce“. Úspory, které si z věznice přinesl, jsou na sklonku, šaty stávají se ošumělými, všecko se od něho odvrací a nechutí jako od vagabunda, a on vida, že marně zápasí, stává se rozmrzelým a vrací se znovu ku zločinu ze žádné jiné pohnutky, než jen aby přišel mezi sobě rovné, kdež jím nikdo neopovrhne, nikdo se mu neposmívá a kde pracuje — ovšem za nepatrnou mzdu. Někdy se též stane, že minulost propuštěncova mezi dělníky ve známost vejde a že nesvědomití spoludělníci použijí toho a svádí na něj rozličné svoje nepoctivé kousky, až se ubožák znova ocitne ve vyšetřovací vazbě. Takováto individua opouštějí ústav s tím pevným předsevzetím, že se do něho brzy opět vrátí.

Propuštěnec výše jmenovaný píše P. Eichhornovi o zavírání 14—18letých provinilců s desetkrát až dvacetkrát trestanými zločinci, kteří se stávají jejich učiteli a svoje tvrzení dokazuje případem následujícím: „Znal jsem dvacetiletého muže, který jako chlapec dopustil se krádeže, za níž byl s třemi znamenitými lupiči zavřen. Hoch trápil se nad spáchaným zločinem a plakal dnem i nocí. Starší jeho v celí soudruhové smáli se mu a tupili ho a domlouvali mu tak dlouho, až se utišil. Pomalu se mu jejich hovory počali líbiti; byv propuštěn z vazby, pracoval pilně u svého otce; ale bývalí jeho v žaláři soudruhové ho zde vyhledali a k tomu sváděli, by jim při krádežích pomáhal, buď na stráži stoje, neb věci kradené ukrýváje atd. a — svedli jej též; ... ve dvacátém roce věku svého stál znova před soudem a byl jako zloděj ze zvyku odsouzen na šest let. On však se usmrtil a jeho vlastní vyznání znělo: „pořádným člověkem býti nemohu, zločinný život dále vésti nechci, chci tedy raději zemřít.“

Čistí slova taková z péra člověka trestaného zajiště jest důkazem upřímné vůle jeho. Týž však pokračuje ve svém dopise a mluví o policejní dohlídce, kterou bývají mnozí propuštěnci stíženi, praví, že ona právě se stává příčinou zpětivosti, a pravdu slov svých ukazuje mladý kajcovník na případě následujícím: „Mladý ženatý muž, jinak dobrák, zaměstnání svého dřevař, měl jedinou vášeň — pytláctví. Již dlouho mu byl lesník na stopě, ale marně. Jednoho dne jej napadl právě, když vyvrhoval zabitého srnce. Lesník, bezpochyby k vůli postrachu, přiložil pušku k oku, což pytláka pobídlo, by užil také zbraně; povstal krátký zápas, v němž oba byli raněni. Pytlák byl zatčen a po delší době ku většímu trestu odsouzen. Žena jeho po tu dobu pracně živila se s malým chlapcem. Když byl přestál svůj trest, šel do své otčiny pln dobrých úmyslů. Když však se vrátil, bylo mu sděleno, že jest dán pod policejní dohlídku. Ve vesnici mu nechtěl nikdo dáti práci, z vesnice pak odejti nesměl, co měl činiti? *) Konečně se ho dobrotivě ujal místní starosta a dal mu práci; ale za jakých podmínek! Ubožák musil se od rána do večera plahočiti, dostal jen špatnou stravu a plat skoro žádný; bylo mu řečeno, že může býti rád, že vůbec dostal práci u pořádných lidí. Protloukal se takto po dva měsíce. Ač prosil, aby mu byl dán větší plat a lepší strava, aby mohl také svou rodinu vyživit, neobdržel žádného přídávku. Chtěl své rodině pomoci rázem a stal se — lupičem. Byl zatčen a na šest roků odsouzen. Kdo zde více chybil, obec aneb nešťastník? Ponechávám odpověď na tuto otázku spravedlivému soudu čtenářovu.“

(Dokonč.)

*) Pisateli jest znám případ z jeho nejbližšího okolí, kde sazeč, bývalý námořník, dán jest pod policejní dohlídku na ves. Čím se má zde živit, to nikomu nenapadlo. Po dlouhou dobu musil chodit po třídě, a leckdy vzal chciplou slepici neb ukradl kočku, neb také něco jiného, a byl trestán jako zpětivý. Kořalka, které se snad z nedostatku teplé stravy oddal — vzala mu všechnu sílu ku mravnímu boji, a plíží se jako stín člověka, jenž neví, kterak se ocitl v tomto stavu a kterak by z něho vybědl.

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Po Sokolovi mluvil p. K. V. Tuček, učitel ze Štáhlav, jehož řeč podáme u věrném výtahu s vysvětlivkami. — Když byl promluvil ještě pan Svěcený, řídící učitel z Dobrušky ve smyslu tom, aby nedůvodné zlehčování působnosti učitelů bylo stíháno, autoritu pak učitelovu že nic tak nemůže poškoditi jako vyšetřování disciplinární, kteréž prý se mnohdy děje na základě udání a anonymního, a když se pak po věcné poznámce p. Schneidra, učitele z Ročova, nikdo více k slovu nehlásil, byla přečtena a jednohlasně schválena tato resoluce:

A) Vzhledem k projevům, v posledním čase veřejně učiněným, jež směřují k tomu, by školy obecné nabyly rázu konfessionálního, prohlašuje učitelstvo české, shromážděné na valném sjezdu v Praze dne 6. srpna 1891, že trvá na resolucích, které v té příčině přijaly sjezdy českého učitelstva roku 1880 v Praze, roku 1882 v Plzni a roku 1886 v Praze, a prohlašuje opětně:

1. Dle platných základních zákonů školních vyhrazeno jest veškeré náboženské vychování a vyučování, jakož i dohled k němu církevním společenstvem, které tedy za ně jediné zodpovědný býti mohou.

2. Vyučování ostatním předmětům učebným a vychování jimi budiž vědecky správné.

3. Je-li dozor ku vychování a vyučování náboženskému v obecných školách úplně vyhrazen církevním společenstvem, pak je rovněž oprávněn požadavek, aby dozor k ostatnímu vychování a vyučování zůstaven byl vzdělaným a zkušeným odborníkům školním, a to přede vším světským učitelům škol obecných a měšťanských.

4. Potřebám národa českého může vůbec hověti jen veřejná škola, všem vyznáním náboženským rovně přístupná a ke všem vyznáním rovně spravedlivá, která jediné odpovídá svobodě víry a svědomí státním zákonem základním každému zajištěné.

B) O mravním vedení mládeže ve školách obecných a měšťanských může se české učitelstvo z plného přesvědčení svého vysloviti následovně:

Ačkoli proti vychovávací moci školy a učitele působí často nepříznivé okolnosti a mocné vlivy společenské;

ač učitel sám omezován ve svých právech občanských v životě veřejném, nemůže vždy a všude jednati tak přímo, by rozhodností povahy své na žactvo a občanstvo mocněji působil;

ač začasť přeplněnými třídami působení jeho ještě nesnadnějším se činí;

ač dále působení jeho unikají žáci úlevami v návštěvě školní, a to právě u věku ku vlastnímu vychování mravnímu nejzpůsobilejším;

ač konečně dozor školní většinou toliko ke stránce vyučovatelské přihlíží, a vychovatelský úkol školy málo oceňuje;

tož přece nynější škola ve příčině mravnosti mládeže značnými úspěchy vykázati se může.

Aby byla mravní výchova žactva ještě účinnější, je potřebí:

1. aby postavení učitele stalo se hmotně neodvislejší a společensky volnějším;

2. aby nedůvodné zlehčování působnosti učitelovy bylo stíháno a autorita jeho se strany úřadů byla hájena

3. aby nebylo škol a tříd žactvem přeplněných

4. aby škole neodníмали se žáci udílením úlev, když toho poměry jednotlivců nutně nevyžadují, ale naopak, aby se vliv školní výchovy prodlužoval doplněním škol obecných školami měšťanskými a kursy odbornými a pokračovacími;

5. aby dále školní dozor všímал si stránky vychovatelské touž měrou, jako vyučovatelské. —

Tot doslovné znění resoluce přijaté na sjezdu učitelském konaném v Praze dne 6. srpna r. 1891.

Kdo tuto resoluci pozorně přečte, každou větu řádně uváží, kdo si připomene, že nebyla nikterak na kvap zdělána, nýbrž že jest spíše výsledkem dlouhých, vážných porad „nejpřednějších paedagogů českých“ a že přijata byla jednohlasně od více nežli 8000 českých učitelů: zajisté uzná toho potřebu, by se o ní promluvílo poněkud šíře. —

Přede vším sobě zapamatujme, že celá tato resoluce ve všech bodech svých jednohlasně byla přijata a že jest tudíž výrazem smýšlení, výrazem přání skoro veškerého učitelstva českého ¹⁾. Dále sobě pamatujme, že tato resoluce veřejným jest projevem onoho českého učitelstva, jež se právě v první řadě chystá oslaviti důstojně třistaletou památku narození slavného českého paedagoga Jana Amosa Komenského, jež, jak ustavičně o sobě hlásá, a jak tomu dalo i na sjezdu výraz, s chloubou zove svým „duchovým vůdcem“, svým „arcimistrem“. —

Jak však následuje tohoto svého „duchového vůdce“ a „arcimistra“, ukázalo hned prvním odstavcem resoluce své: „Vzhledem k projevům, v posledním čase veřejně činěným, jež směřují k tomu, by školy obecné nabyly rázu konfessionelního, prohlašuje učitelstvo české, shromážděné na valném sjezdu v Praze 6. dne měsíce srpna 1891., že trvá na resolucích, které v té příčině přijaly sjezdy českého učitelstva roku 1880. v Praze, r. 1882. v Plzni a r. 1886. v Praze.“

Učitelstvo české prohlašuje tudíž veřejně a slavnostně, že jest skoro vesměs odpůrcem a nepřitelem školy konfessní. — Co by as byl řekl ku prohlášení tomu Jan Amos Komenský, kdyby je byl slyšel, tak jako je slyšelo a jednohlasně schválilo těch 8000 českých učitelů? Co by byl as řekl, slyše další slova, dle nichž nejenom vyučování nýbrž i taky vychování náboženské odkazuje se učiteli českými pouze a výhradně na ty dvě hodiny vyměřené náboženství? — S určitostí jest to ovšem těžko říci, nebo i on mívál slabé svoje chvíle, zvláště tam, kde šlo o církev katolickou a její náuku; ale soudíce dle velké jeho péče o výchovu náboženskou, můžeme, tušíme, vším právem říci, že by byl buď s lítostí a bolem v srdci odešel pryč, anebo spíše že by byl povstal jako starý lev do nejkrajnější míry podrážděný a že by byl zahřměl mezi shromážděné: Ustaňte, pro Bůh, zváti mne svým vůdcem a arcimistrem! Ustaňte, pro Bůh, hlásiti se ke mně a neberte víc jména mého nadarmo. Nebo jakým právem chcete mne zváti „duchovým svým vůdcem“, když mne nechcete následovati? jakým právem mne zovete svým „mistrem“, když se ode mne nechcete učit, učití právě tomu, co já pokládám za nejdůležitější a za základ všeho vychování vůbec? Či jsem učil někdy, že má škola obecná býti bezkonfessní? učil jsem někdy, že výchova náboženská má být obmezena na jeden předmět vyučovací a v předmětech ostatních že ku stránce této nemusí a nemá býti hleděno, tu že postačí, když si učitel bude všímati jediné stránky, abych tak řekl, obecně mravní? — Toho v mých spisech nikde nenajdete. Jáť jinak učil. Otevřte jenom „Didaktiku“ mou a čtete pozorně, co v ní psáno jest o účelu člověka na této zemi, o účelu

¹⁾ Pravíme „skoro veškerého“, jelikož máme za to, že mnozí jsou přece smýšlení poněkud jiného a že i ten neb onen z těch, již resoluci čísti slyšeli, s ní ve všem nesouhlasil, neozval se však také proti ní, jelikož věděl, jakby se mu vedlo.

výchovy, o povinnostech školy a učitelů. Jest mi až do hlubin srdce líto, že toho buď neznáte aneb, znáte-li, dbáti nechcete, a že vám to musím s bolestí v duši připomínati. Čtete, uvažujte, co jsem tam v této příčině napsal, spravujte a řiďte se dle toho a to bude tou ze všeho nekrásnější a mně zároveň nejmilejší oslavou třistaleté památky mého narození a největší úctou, jakou mi vůbec prokázati můžete; jinak se mi však nezavděčíte! —

Tak neb podobně byl by k resoluci mluvil Komenský a jinak by ani, nechtě zapřítí sama sebe, mluvití byl nemohl. Nebo čemu učil Amos Komenský v příčině výchovy žáků vůbec a v příčině výchovy náboženské zvláště? Poslyšme aspoň něco. —

Když byl vylíčil přednosti člověka přede všemi tvory pozemskými, píše Komenský: „Tento tedy tak dokonalý, divný, slavný tvor k něčemu také dokonalejšímu, divnějšímu, slavnějšímu nad jiné tvory že oddán jest a býti má, rozum nám ukazuje, jmenovitě k tomu, aby s Bohem, v němž dokonalosti, divu a slávy vrch jest, spojen jsa, nejdokonalejšího s ním blahoslavenství na věčné věky užíval“ (Didaktika; 2. vyd. Kobrovo z r. 1872. str. 9—10). Na této zemi jsme, „ne proto, abychom byli, než abychom pobudouc a vyřídíc, proč poslání jsme, ubírali se tam, kdež nám připraveni jsou příbytkové věčnosti. Z toho jde, . . . že tedy (vlastně mluvě) není život, než příprava toliko k životu pravému (l. c. 14—15.). „než odchovárna naše, škola naše“ (17.) nebo „k věčnosti stvoření jsme. Tam tedy do té věčnosti my náležíme vlastně, zde se toliko hotovíme (18.). Svět tento viditelný, po kterékoli straně na něj hledíme, svědčí také odevšad, že není pro jiné stvořen, než pro rozplození a pro vychování a vycvičení lidského pokolení“ (str. 16.). Promluviv pak o stvoření a rozmnožení se člověčenstva a o příkaze daném mu v ráji, píše dále Komenský doslovně takto: „Z čehož vidíme, že člověku na světě poručeno (od poslední povinnosti začna): 1. Pohledati skutky boží a rozdíly jich znamenajíc, jména jim rozdávat: to jest, učiti se znáti i vypovídání všeho. 2. Užiti pohodlí těch, kteráž jemu zřídil Bůh ze všech tvorů, a věděti čas, způsob a míru toho. 3. Býti obrazem božím, to jest, obracet se k Bohu všudy a vždycky a všemi snažnostmi podobnost jeho vyobrazuje.“

„To troje poručeno člověku, ten trůj jeho na zemi bytu cíl; nic odtud vypouštěti netřeba; spolu to jíti má a musí, proto že na tom trém všecka podstata přítomného života, všecka příprava budoucího záležit. Má, pravím, každý živý člověk naučiti a vycvičiti se zde, aby byl:

Rozumným tvorem;

Pánem tvorů;

Obrazem božím“ (19—20).

„Obrazem božím bude, jestliže k Bohu se srdcem, žádostmi a všemi snažnostmi obraceje, vnitř i zevnitř čistoty a svatosti, spravedlnosti a milosrdenství ostříhati bude. Obrazu zajisté dokonalost všecka v tom záležit, aby podobnost původu svého co nejvlastněji vyrazil. Protož Bůh, svatý jsa, poroučí, abychom i my svatí byli. Z čehož však závírka jde, že právě člověkem z d e n a s v ě t ě býti, jest osvěceným, ctnostným, pobožným býti, to jest:

Znáti jasně sebe i všecko.

Říditi rozšafně sebe i všecko.

Obracet se i všecko k studnici té, z níž plyne všecko“ (totiž k Bohu — str. 21.)

„Co mezi tím trojím nejpřednějšího jest, k tomu nejpředněji směřovati třeba. Nejpřednější pak jest duše, obraz nesmrtelný nesmrtelného Boha. Ozdoba duše jest pobožnost svatá“ (226.); ta „když přistoupí ku mravům dobrým, způsobí dokonalost. Nebo bázeň Páně, jakož počátek jest a konec moudrosti, tak jest také vrch a koruna moudrosti a všelikého umění, protože plnost moudrosti jest, báti se Pána“ (str. 69.). Proto „v š e c k o m l á d e ž e

cvičení od pobožnosti se začínati i po veškeren cvičení čas nejvyšší na ni pozor obrácen býti má, čehož důvodové tituly jsou:

1. Co nej přednější jest, napřed jíti má. Nej přednější pak jest, co nej přednějšímu našemu cíli, věčnému totiž s Bohem spojení, nej předněji napomáhá, totiž pobožnost. Nebo Písmo dí, že proroctví přestanou, jazykové utichnou, umění v nic přijde, ale láska zůstane na věky (I. Kor. 13.). Co tedy k věčnosti patří, nejhlouběji a za základ všemu jinému kladeno býti má!

2. Nejsnáze jest pobožnost nejprve vstřípiti v srdce lidské, dříve než se ono marnostmi nějakými zanese a zaplaví. Snáze vyčistiti od koukole obilí, když růsti počíná, než potom; tak i vzdělávání pobožnosti, an i s tím ještě práce bude, podrostající zlé výstřelky vytínati.

3. Nádobu, do níž drahou masť klásti míníš, vyčistiti nejprv potřebí: sic se zasmradí, zkyselí, zkazí. Duši tedy svou, do níž moudrost shromažďovati máš úmysl, napřed musíš vyčistiti, nechceš-li, aby umění tvé smradem pýchy a marnosti zohaveno bylo.

4. Kdokoli k cvičení moudrosti přistupuje, potřeba mu vůdce a učitele, Ducha sv., kterýž sám dokonalým učitelem jest a slove a uvodí ve všelikou pravdu. Ten pak Duch, svatý jsa a duch kázně, utíká lsti a odstupuje od myšlení nerozumných, proto že přicházející nepravostí přemožen bývá: v duši nešlechetnou nevchází moudrost, aniž bydlí v těle podmaněném hříchu. Protož host tento, učitel nebeský, napřed hledán, zván, uvozován, však do příbytku čistého býti musí.

5. Pán Bůh zákonem všecky prvotiny sobě přivlastnil; zda-li tedy ne prvotiny věku našeho také? Obzvláště pak pozorování hodné jest, co o štěpování stromů byl nařídil.“ (Následuje všeho vypsání a pak:) „Strůmkové ti v zemi israelské štípeni jsou mládež v církvi zrozená. První tři léta jsou léta mladosti, v nichž, co se rodí a roste, divočina jest (rovně jako při jiných ven z církve zrozených), kteráž se odřezovati a pryč odmítati musí. Potom prvotiny snažností našich dány mají býti Bohu a teprv pak, co k životu tomu patří, toho hleděti. Ten pořádek bude-li ostříhán, slibuje Bůh rozmnožovati při nás dary své. A naposledy právem svým toho vyhledáváje, poroučí, aby se tak dalo.

6. Sama pobožnost zaslíbení má přítomného i budoucího života (I. Tim.; Mat. 6.) Obzvláště pak zjevovati tajemství samým bojícím se Pána se slibuje. (Žalm 25.) A touť příčinou bázeň boží počátkem, kořenem, studnicí, pramenem korunou moudrosti se nazývá, což i pohané znamenali; protož Cicero řekl: Boha cti a bude tě vnukáním svým řídit. To zajisté rozum sám ukazuje, že kdo se k světlu obrací, od světla osvěcován bývá, čím blíží, tím víc. Bůh pak světlo jest.

7. Radí nám rozum náš i Písmo svaté, abychom pracem svým přiměřovali vždycky veselost, protože to jest život člověka. (Sir. 30. 23.) Již pak veselosti na světě žádná větší není a býti nemůže nad veselost svědomí dobrého v Bohu, pro kterouž se člověk pobožný stromu při vodách štípenému, vždycky se zelenajícímu a vždycky květoucímu (Žalm 1. 3. a 92. 13.) přirovnává. A protož pobožnost všech našich snažností, všeho potěšení, všeho života, přítomného i budoucího, začátkem, základem, kořenem, podporou jsouc napřed jíti má neproměnně.

8. Naposledy z pohanských mudrců příkladu téhož mocně vyvodím; mezi nimiž, kteří nejvš v moudrosti přišli, Sokrates, Plato, Seneka, Epiktét, Cicero, na to též přicházeli, nať naposledy Šalomoun, aby se o napravování srdce k vůli Bohu starali; což knihy jejich ukazují. Nýbrž sám spůrce (disputator) Aristoteles všechn život v hlubokém toliko mudrování stráviv, při smrti zvolal: O ty, kterýž jsi bytnost bytností, smiluj se nade mnou! Protož, co tento při smrti teprv poznal, nať jiní ti po mnohých teprv

zápolích přišli, my proč bychom našim z místa hned za cíl a terč nevystavovali? Tak Bůh káže, tak rozum velí, tak potřeba nutí; nelze jinak; na tom stůj neproměnitelně, ať školy naše křesťanské chrámové pobožnosti a Ducha sv. dílny jsou! Amen, Ježíši Kriste, Amen, Amen“ (l. c. 226—230.).

Toto pověděl, vykládá Komenský, v čem pravá pobožnost vlastně záleží a jak se musí jevit (myslí, vůlí, skutkem); to pak vyloživ píše doslovně: „Má-li pak toto tré (obracování se totiž k Bohu myslí, vůlí, skutkem) v mládež uvozováno býti mocně, musí se pravý toho základ věděti, jenž jest trůj: Písmo, svět a sám člověk. V Písmě musíme poznávati Boha, jakéhož se nám zjevil v hlasu svém; v světě, jakého se nám zjevil v skutcích svých; v nás samých, jakého se nám ukazuje v dobrodiní a soudech svých; a všecko to sic tré původně se Duchem božím v Písmech sv. vyjevuje, potom vlastním skutků božích spatřováním rozumu našemu rozvíná, naposledy vnitřní citelností srdce stvrzuje. A protož musí to býti, aby všichni učedníci pobožnosti napřed a nejvýše hleděli Písem svatých (tedy: náboženství). Tato svatá kniha, biblí, v školách křesťanských počátek i konec (alpha i omega) býti musí, aby všichni křesťanští mládenci příkladem Timothea, od dětinství Písma svatého znajíce a slovem víry vykrmeni jsouce, moudří byli k spasení. Zatím potom teprv místo bude filosofii, proto že mládež; tehdaž teprv rozumné bude a užitečné všelikých božských i lidských skutků spatřování a vším tím svědomí svého vzdělávání“ (231—232). Za tou příčinou kárá též Komenský „školy staré“ (jak sám dí — akademie a jiné školy), právě o nich, že „co při nich nejpředněji vzděláno býti mělo, na to (že) nejpředněji zapomínáno, aby jmenovitě za základ všeho pobožnost a pravá boží bázeň kladena, zatím mravové a ctnosti, jako roubové ušlechtilí v mládež štípení a teprv umění v ně uvozováno bylo.“ (72—73).

Ze všech těchto a jiných mnohých výroků Amosa Komenského, tohoto „vlastního tvůrce školy obecné, jehož jména slávu celý svět hlásá“ („Uč. Nov. 1891. č. 32. a 33. str. 394), vysvítá jasně, že škola, církev a chrám v nejužším mají býti spojení, že náboženství má býti středem všeho školního vyučování a že i při výkladu všech ostatních předmětů vyučovacích zřetel náboženský rozhodujícím býti má a musí. Všecko školní učivo, jehož středem náboženství jest a jež všechno vesměs duch náboženský pronikati a ovládati má a jež jedno od druhého nemá a nesmí býti trháno, má dle Komenského člověka vésti k božskému jeho původu, má mu býti pomůckou ku dosažení blaženosti věčné; vědy přírodní mají dle něho „pátrati všude po stopách moci a moudrosti boží“; měřictví, počtům a fysice má se tak učit, aby to sloužilo ku cti a chvále boží, jenž dle slov Písma „učinil všecko dle určité míry, počtu a váhy“; dějepisné pak vyučování, má dle něho úkol skrz na skrz mravní. (Srov.: H. F. von Criegern: J. A. Comenius als Theologe str. III.—IV., 245; 246.).

Komenský totiž nezná jiné školy mimo školu konfessní, školu náboženskou a přísně ji žádá. A jako Amos Komenský tak činí všichni moudří a opravdoví paedagogové a vůbec všichni, kdož o školní výchově vážně přemýšleli a při tom neměli na zřeteli jiného než zdar výchovy a z ní plynoucí prospěch mládeže a prospěch vlasti. Výroků a osvědčení proslulých státníků a paedagogů sem spadajících, (ať nic nedíme o stálých a stálých u příčině této činěných požadavcích a četných osvědčeních papežů, biskupů, kněží, učitelů stavu světského i duchovního, a všech věrných katolíků vůbec), mohli bychom uvést celou dlouhou řadu; jelikož však hodláme o tomto předmětu pořídit časem zvláštní pojednání, uvedem pouze výroky některých čelných paedagogů z doby přítomné a nejnovější a to protestantských.

Před nedávnou dobou přednášel na př. výtečný paedagog, ředitel Dörpfeld, zvaný učiteli „der Meister vom Rhein“, ve „XII. hlavním shromáždění spolku pro pěstování paedagogiky v duchu Herbartově v Porýnsku a West-

fálsku“ o tom, jak by mělo školství spravedlivě býti upraveno, tak aby nebyla skracována práva ani rodičů, ani církve, ani státu, ani obce. Když pak byl dolíčil, že má škola býti v nejužším styku s rodinou, že má míti v celém zařízení svém charakter hlavně rodinný, proto že rodina má na školu práva největší, jelikož její jsou děti školu navštěvující, pravil doslovně: „K rodinnému charakteru školy náleží také její jednotnost; škola nesmí býti simultanizována (nesmí býti jedna pro všechna vyznání), nýbrž musí na se vzíti ráz konfessioní.“ (Viz časop. paed. „Neue Bahnen“ 1891. str. 155.) Mluvě pak o tom, jak že by měly býti upraveny školy pokračovací a čemu by se v nich mělo učit, pravil též Dörpfeld: „Škola pokračovací má žáka připravit na povolání jeho pozemské; ale nesmí nikterak zapomínati, že má žák také povolání nebeské. Nemůže ovšem pojeti ve svůj učební plán žádných zvláštních náboženských hodin, má však použiti každé k tomu vhodné příležitosti, by novými oporami podepřela v mladíku náboženský základ a květinu zbožnosti a lásky k bližnímu pečlivě u něho ošetřovala a pěstovala“ (ibid. str. 246.).

Tytéž zásady horlivě hlásá a dovedně hájí Julius Honke; i on totiž chce, by rodina měla na školu vliv větší nežli až dosud, a místo systému nynějšího by zřízeny byly svéprávné školní obce. V příčině pak naší píše následovně: „Als Grundsatz gilt, dass die Schulen konfessionell sein sollen. Školy simultánní a beznáboženské budtež však dovoleny oněm rodičům, kteříž by se chtěli sjednotiti ku zřízení škol takových“ (Praxis der Erziehungsschule 1891. seš. 4. str. 128). I filosof a právník Dr. Stahl, ač vindikuje všechnu moc nad školami jedině státu, přece přiznává, že „má stát povinnost udržeti školu na základě křesťanském a dle okolností na základě určité konfessionální“ (Philosophie des Rechtes; Riess: der moderne Staat u. d. chr. Schule str. 90.).

Nejinak soudí Dr. H. Gräfe, rovněž protestant jako všichni tři právě jmenovaní a zároveň paedagog nad jiné výtečnější. Ano Gräfe přímo dí, že jsou křesťanství a výchova ve své nejhlubší podstatě jedno a totéž, čili že výchova, má-li pravou býti, nesmí býti jinou nežli křesťanskou. Píše následovně: „Křesťanství nemá podle obecného svého úkolu účelu jiného, nežli aby sprostředkovalo znovuzrození a obnovení člověka. Chceť člověka přirozeného přetvořiti v člověka zbožného, mravného, v Bohu a Kristu žijícího. Výchova má tudíž nejhlubší svou podstatu společnou s křesťanstvím čili: pravá výchova může býti jen výchova křesťanská; neboť člověk duchovní v jakéhož výchova přeměnití chce člověka přirozeného, jest pouze takový, der den Geist Gottes in sich aufgenommen und ihn aus sich wieder darstellen will; Duch boží pak se v čistotě nezkalené jeví pouze v křesťanství“ (Dr. H. Gräfe, Deutsche Volksschule, 3. Aufl. I. 20.).

Za účel výchovy stanoví Gräfe, jak již patrné z těchto jeho slov a jak dále sám výslovně praví, „aby chovanec vyzbrojen byl potřebným jemu poznáním čili vědomostmi a silou vůle, by vždy a všude ve svém životě plnil vůli boží podle vzoru svého Spasitele dle zvláštních sil svých a dle okolností, v jakých mu bude žíti“ (l. c. str. 23.). „Intellektuelní, aesthetická a mravní výchova mají po řadě za předmět svůj pravdu, krásu a poslušnost. Tyto cíle Ducha povedou však chovance jedině tenkrát blíže k jeho určení, spojí-li se všechny v lásku čili zbožnosti. Výchova tudíž může provésti důležitý úkol svůj jedině tenkrát, vychovává-li svého chovance ku pravé zbožnosti. Podstatný úkol náboženské výchovy spočívá v tom, aby svého chovance vedla k Bohu a sice tak, by idea božstva byla vnitřním světlem jeho ducha, jež mu ukazuje všude pravou cestu, či jinak řečeno: aby chovanec láskou k Pánu Bohu úplně jsa proniknut, snahu svou po pravdě, kráse a poslušnosti řídil a spravoval zcela touto láskou. Jelikož křesťanství jedině jest ¹⁾

¹⁾ Gräfe dí zde méně určitě a přesvědčivě: „považujeme za jedině pravé“ atd.

náboženstvím pravým, jest výchova náboženská výchovou ku křesťanství a má tudíž vstřípiti svému chovanci živou víru v Krista Ježíše a jeho zjevení. Bez této výchovy nemělo by naše poznávání, cítění a čtění pravé jasnosti a bezpečnosti a scházely by mu vyšší posvěcení a pevný cíl. Teprv touto výchovou plní učitel v pravdě úkol svůj.“ (Gräfe l. c. str. 87—88.)

Gräfe stojí tudíž na témž stanovisku jako mistr náš Amos Komenský; a jako Gräfe učí a smýšlejí všichni opravdoví paedagogové, všichni totiž ti, kteří, jak dí Honke, hledí na školu jediné s hlediště vychovatelského a kteří tudíž k tomu pracují, by škola co nejvíc prospívala dětem a nebyla v službách zájmů politických, ať liberálních, ať konservativních (Srov. Praxis d. Erziehungsschule 1891. str. 47.). Ano, i Dr. G. Lindner napsal — a toho přec nebude nikdo viniti ani z pietismu, ani z klerikalismu a ultramontanismu, — že má náboženství dle svého úkolu přirozeného tvořiti střed des Gesinnungsunterrichtes a základ školní výchovy“ (Encyclop. Handbuch der Erziehungskunde).

Pakli tudíž čeští učitelé shromáždění dne 6. srpna na sjezdu v Praze jednohlasně se na tom usnesli, že „vzhledem k projevům v posledním čase veřejně učiněným, jež směřují k tomu, by školy obecné nabyly rázu konfessionálního,“ trvají na svých dřívějších resolucích, dle nichž má škola býti bez konfessí čili bez vyznání: postavili se u příčině této nejen proti všem věrným katolíkům (pro něž už dávno v listech svých nemají jména jiného leč jen od zednářů a falešných liberálů přijatou přezdívku „klerikálů“), nýbrž i proti svému „duchovému vůdci“, a „arcimistru“ a „tvůrci školy obecné“ Amosu Komenskému, postavili se proti nejpředevšímším paedagogům vůbec, nejen katolickým nýbrž i protestantským a osvědčili veřejně, že hledí na školu ne se stanoviska svědomité, řádné výchovy, nýbrž v první řadě se stanoviska politicko-liberálního, čímž se ovšem zavděčili bratřím zednářům, jejichž ideálem jest škola bezkonfessní, prodchnutá všecka duchem liberálním, a — socialistům, kteříž skládají, jak ukážeme z vlastních jejich výroků, hlavní svou nádej na školu bezkonfessijní; neprospěli však veřejným a slavným osvědčením svým ani škole ani národu.

Prohlašují-li však učitelé čeští na sjezdu shromáždění v odstavci Ad 1. a 2., že za „vychování a vyučování náboženské jediné církevní společnosti mohou býti zodpovědní,“ „vyučování pak ostatním předmětům učebním a vychovávání jimi že musí býti vědecky správné,“ jest to veřejným a slavným vyznáním, že v duchu náboženském nevyučují a nevychovávali, jest to veřejným a takofka úředním vyvrácením toho, co se Sokol ve své sofistické řeči snažil dokázat, jest to veřejným a slavným vyznáním, že trhají od sebe jednotlivé předměty vyučovací a že tak chtějí i dále činiti; tím však se zároveň zřejmě přiznávají, že jsou v příkrém sporu s § 62. řádu školního a vyučovacího vydaného dne 20. srpna 1870., jenž zní následovně: „Die einzelnen Lehrgegenstände dürfen nicht ohne Beziehung zu einander auftreten, sondern alle sind als ein einheitlicher Bildungsstoff zu betrachten und müssen daher auch in wechselseitiger Beziehung zu einander behandelt werden.“ Mimo to pak jest v odstavci 1. tvrzeno něco, co není zcela pravdivo a správné, v odstavci pak 2. vyslovuje se slovy na pohled správnými a nevinnými přímo požadavek, proti němuž musí každý katolík, každý věřící protestant i žid a vůbec každý, komu záleží na zdárné děti výchově, se vši rozhodností protestovati, nebo co by se mělo rozuměti tou „vědeckou správností“ (!), pověděl Sokol jak na říšské radě tak i na sjezdu, pověděl i též i mnozí jiní (viz na př. „Rozhl. Paed.“ seš. V.), a to tak jasně, abychom mohli s úplnou jistotou vyrozuměti, co se slovy těmi vlastně chce říci.

My se strany své odpovídáme k odstavci 1. následovně. I kdyby prayda bylo, jako že není, jak páni učitelé velmi dobře vědí, že „veškeré náboženské vychovávání a vyučování i dohled k němu vyhrazeno jest úplně církvi,“ jak dí resoluce, a kdyby i pravda bylo, že se jí v této náboženské výchově

nekladou a nenaskytají žádné překážky, jako že to veskrz pravda není²⁾; přec by nemohli zástupcové církve za v ý c h o v u náboženskou jediné býti zodpovědnými, jak hned dokážem.

Kněz stráví u dětí v každé třídě z pravidla týdně jen dvě hodiny; více mu zákon nedovoluje; po všechen čas ostatní má děti úplně v moci učitel. Jeho působení musí tudíž míti na děti rozhodně mnohem větší vliv i v ohledu náboženském nežli působení katechetovo. Je-li učitel mužem zbožným, je-li křesťanem slovem i skutkem, jest mocnou podporou katechetovou. Je-li však ve škole učitel liberál anebo dokonce odpůrce křesťanských článků víry, nebude vliv jeho, jaký má na děti, překážeti vlivu katechetovu, ba jej snad i ničiti?

Představme si rodinu, kde jest otec Čech a matka Němkyně a dejme tomu, že otec přichází domů vždy večer a ráno časně odchází, nebo že stráví v kruhu své rodiny den nebo dva v témdni, všechen pak čas ostatní že jest nucen trávit mimo kruh své rodiny. Jak asi budou mluvit děti jeho, kteréž jsou stále kolem matky Němkyně a s otcem mluví jenom vždy čas kratinký? Česky sotva asi, neb aspoň ne správně. A dejme tomu, že jest otec třebaš Čechem rozhodným a že přísně žádá, by s ním děti jeho mluvily jen česky; dokáže toho, by děti i v jeho nepřítomnosti mluvily česky a ve věku pozdějším česky smýšlely a též jednaly vždycky jen jako praví a upřímní Čechové? dokáže toho, je-li matka jejich rozhodnou Němkyní a nemusí-li okolnostmi jsouce nuceny, stýkati se stále jen se samými rozhodnými Čechy? Sotva asi; zkušenost aspoň svědčí o pravém toho opaku. A jako v rodině takové, kde jest otec takřka jenom pravidelně přicházejícím hostem, matka má na děti v každém ohledu rozhodný vliv, tak ve škole učitel. Vždyť pravil i na sjezdu poslanec Dr. Herold a pání učitelé mu neodporovali: „Jaký jest učitel, taková jest mládež.“ (Uč. Nov. str. 374.)

A proč že má učitel na děti školní vliv tak veliký, vliv tak rozhodný? Proto že na ně působí co den po mnoho hodin nejen učivem, nýbrž více ještě vlastním p ř í k l a d e m. Příklad působí, jak vůbec známo, i na lidi dospělé mocí velikou, na děti však působí mocí takřka neodolatelnou. „Nic se nevkládá,“ dí právem John Locke, „v mysl tak jemně, nepozorovatelně a hluboce jako příklady; moc jejich spočívá na pudu bezděčného napodobování, jenž jest každému dítěti vrozen“ („Učitel“ 1891. str. 295.), a proto děti, jak dí Komenský, „opičátka jsou; co uhlédají dobrého neb zlého, hned dělají“ (l. c. 221.). Z toho jde nutně, že „všecko vedení školní mládeže,“ abychom mluvili slovy Komenského „nejpředněji na tom záleží, aby dobré příklady ustavičně měla před očima. Protož rodičové, chůvy, čeládka mírně, vážně, k sobě vespolek uctivě, všelijak mravně a ctnostně vésti sobě mají pro dítky; ovšem pak učitelové nejvýbornější z lidí býti musejí, obyčejů i povah líbezných a pravé ctnosti zrcadlo, proto že se k nim jistotně žákové podobiti budou“ (Komenský l. c. 221.). „Čeho nezmohou všeliké důvody, poučování a napomí-

²⁾ Podle zákona má církev na př. právo ustanovovati náboženská cvičení, stanoviti plán pro vyučování náboženské, schvalovati učebné náboženské knihy, jakož i rozhodovati o spůsobilosti k zastávání úřadu katechetského (§ 5. zák. ze dne 14. května 1869, a §§ 6 a 7. zák. ze dne 25. května 1868). Tak zákon; ale přes toto znění zákona vydá předseda c. k. okresní školní rady aneb jménem jeho někdo jiný bez předchozího dorozumění se s církevní vrchností třebaš tento oběžník: „Vybízím říditelství škol měšťanských a správy škol obecných, aby za tuhých mrazů, v době alespoň do konce února t. r. nevodily se dítky školní v neděli a ve svátek ráno ku společným službám božím do kostela“ atd. (Viz „Vychovatel“, č. 6. str. 99.); anebo: „sdělujeme Vám, že c. k. městská školní rada v Celovci ve svém zasedání dne 19. t. m. na tom se usnesla, dass der Schulgottesdienst auch künftighin bis auf weiteres für die Bürgerschulen in den drei rauhesten Wintermonaten aus sanitären Gründen sistirt bleibt“ (22. Juni 1891. Z. 257).

nání, vykoná příkladný život, stálý, osobní, vzorný příklad, **mravní názorné vyučování**. Pravdu tu vyslovil již sv. Petr, an napomíná starších, aby příkladem byli věřícím (I. Petr 5, 3.), a nepopěrně jest, že učitel veškerou svojí úsoubou, důstojností a bezprostředním kouzlem všeho svého zjevu a své povahy vychovává a učí mnohem více než svým slovem, a že toliko v úplném souladu slova a skutku učitelova spočívá jediné spolehlivá záruka zdatu všeliké činnosti vychovatelské. „Nic nevychovává lépe než přítomnost výborného člověka,“ praví J. J. Wagner; „jemu netřeba poučovati a kázati; jeho tiché žití jest sluncem, které hřeje a svítí. Žádá-li Cicero a Quintilian, aby řečník byl v nejušlechtilejším slova smyslu vir bonus — dobrým člověkem, jest toho žádati právem ještě větším na těch, kteří vésti mají mládež ku vzdělanosti a mravnosti. Ježto cílem vychovávacího učení jest mravně náboženský charakter, musí dle staré prady, že dávati může jen, kdo má, vychovatel sám býti mravně náboženským charakterem. Příboj i odboj jeho vědomí nesmí býti působován kterýmkoli vnějším nebo vnitřním popudem, nýbrž musí býti ovládán pevnými a významnými zásadami. Již z toho cíle veškeré výchovy vysvítá, že učitel má býti žákům svým v konání každé povinnosti skutečným vzorem“ („Učitel“ 1891. str. 295.), tedy i v zbožnosti a vůbec v konání všech povinností, jež nám ukládá Bohem zjevené naše náboženství.

„Ve zbožnost se žák musí vžítí, což se stane jen stálým navykáním. Čím víc jest učitel proniknut myslí v pravdě náboženskou, čím víc jest proniknut pravou zbožností, tím snáze vychová žáky v pravdě zbožné,“ píše paedagog Dr. H. Gräfe (Deutsche Volksschule I. 376). „Proto musí učitel,“ dí Gräfe dále, „o věcech náboženských mluvití vždycky s největší úctou a tuto úctu musí též při každé vhodné k tomu příležitosti **projevovati**. Každého lhostejného zmiňování se o věcech svatých musí se učitel úzkostlivě chrániti, tak jako se musí úzkostlivě chrániti všeho povrchního pobožnůstkářství, jež odporuje pravé zbožnosti. Žáci buďtež k tomu naváděni, aby s uctivostí vyslovovali jméno Boží a jméno Ježíš, o věcech pak náboženských aby mluvili vždy vážně a důstojně. Vyučování budiž každého dne započínáno náboženským cvičením, modlitbou neb zpěvem, a při tom budiž dbáno svědomitě největší vážnosti a důstojnosti. Modlitba buď krátká, ale vroucí a budiž přednášena tónem vážným, slavnostním. Před modlitbou vyzvi učitel své žáky, by mysl svou sebrali a nejen ruce své, nýbrž i srdce svá k Bohu pozvedli. Mezi modlitbou musí panovati největší ticho. To však se dostaví, tak jako zbožnost zevnější, samo sebou, je-li jenom učitel opravdově zbožný. Zbožnost zevnější vzbudí, když i ne hned, tedy zponenáhla i zbožnost vnitřní“ (Gräfe l. c. 377.). Není-li však učitel mužem v pravdě zbožným, nevychová nikdy zbožných žáků, neboť „žák může pro zbožnost a ctnost získán býti pouze zbožností a nadšeností učitelovou pro dobro. „In der Persönlichkeit des Lehrers liegt in Wahrheit ein Complement des Lehrers beim Unterrichte, das Moment der Vitalität (Vim vox mirificam viva docentis habet), durch welches Religiosität und Patriotismus in die Erscheinung tritt und wirksam wird“ (Philo.). Da, wo dieser Lehrgeist vorhanden ist, wird selbst bei einem mangelhaften Lehrgange und unvollkommenerer Anwendung der Lehrform der Unterricht segensreichere Früchte tragen, als alle äussere Lehrgeschicklichkeit für sich allein hervorzubringen vermag.“ (Dr. H. Gräfe, l. c. II. 67.).

Vychovati pak žáky v pravdě zbožné, jest dle Komenského, pravíme ještě jednou, nejvyšším školy úkolem, neboť píše výslovně v příčině této: „největší pak nad oboje to (nad poznávání zevnějšího světa, nad umění rozličná i nad harmonické vycvičení a zušlechtění ducha) jest, v Bohu věčných sladkostí vnadu cítiti, po té vůni jíti, s Bohem se pojiti, Boha v srdci pěstovati a od něho pěstování býti. Tomu však všemu učiti mají školy, všemu pravím bez výminky, proto že dílnami lidského šlechtění slouiti chtějí a mají“ (l. c. 71.).

(Pokrač.)

Náboženství a jeho místo v rozvrhu hodin na školách obecných a měšťanských.

Úzko jest mi posud, živě-li pomním zlé a konce neberoucí pŭtky, kterou na počátku roku školního na jisté škole způsobil — rozvrh hodin. Kdež bych se byl nadál, že onen kus papíru, který visí v prachu a zapomenutí po celý rok ve světnici školní, stojí tolik hořkostí a práce! Později teprve s dostatek poznal jsem ostrých bojů těch podstatné i malicherné příčiny; i nezbývalo mi, leč abych se ku příštímu boji ku své obraně náležitě připravil. Nebylo mi však přichystaných zbraní bohudík třeba na škole — jiné. Než přihlížeje ku veliké důležitosti dobrého rozvrhu hodin náboženských a věda dobře, že zvláště neokatechetům snášeti jest u příčině té mnohý nespravedlivý ústrk, chci jim zapůjčiti zbraň svou — uloženou v této úvaze, ve které ukáži:

1. Kterého místa na rozvrhu hodin žádá sobě náboženství samo?

2. V jaké míře žádoucího místa toho mu dopřívají zákony školní?

I.

Snadná jest odpověď k otázce první: Kterého místa žádá sobě náboženství samo? Nebo není možná, aby někdo jen na chvíli pochyboval, že vyučování náboženskému na rozvrhu hodin náleží místo nejlepší a nej přednější.

Náboženství jest zajisté předmět z míry těžký, jenž na žácích opravdu žádá mysl sebrané a sil čerstvých. Náboženství mimo to jest bez odporu ze všech předmětů vyučovacích nejdůležitější a nade všechny ostatní nejpotřebnější, čehož popírati může jenom, kdo k němu sám nižádné vážnosti nemá. Náboženství posléze jest předmět vysoce vznešený, čeho o předmětech ostatních vůbec říci nelze, byť i jim připadal čestný úkol, aby náboženství sloužily.

A tak jest na jevě, že náboženství pro svou obtížnost, velikou důležitost a vysokou vznešenost žádá sobě na rozvrhu hodin místa nejlepšího a nej přednějšího.

A které že jest ono místo? Na školách obecných a měšťanských vyučuje se, jak známo, dopoledne od 8—12, odpoledne od 2—4; vykazuje tudíž rozvrh předmětům svým míst šestero. Z těch zajisté první dvě hodiny (8—10) jsou nejlepší. K nim přičísti lze ještě hodinu třetí (10—11), neboť i v této hodině, když si byly dítky právě odpočinuly, lze, ač obtížněji, s náležitým výsledkem náboženství vyučovati. Tyto tři hodiny jsou nejlepší; proto nedopouštěj katecheta, aby o některou z nich byl připraven. Tím způsobem však jest postaráno teprve o (6 × 3) 18 hodin vyučovacích, kterýmž počtem nejsou hodiny katechetovy bohužel daleko ještě vyčerpány. I nastává otázka, jaké místo vykážati ostatním šesti hodinám? Hodinu poslední (3—4), která jest ze všech nejhorší, vylučuji předem, protože se k vyučování náboženskému naprosto nehodí. Zbývají tedy ještě dvě místa, dopoledne od 11—12 a odpoledne 2—3. Pro náboženství nehodí se vlastně ani tyto hodiny; nuže kterou z nich si vybere katecheta? K tomu odpovídám. Hodina dopolední, byť již od 11—12, jest přece nejenom pro katechetu, ale i pro dítky samy (arci ze tříd vyšších) lepší než hodina odpolední. Zvolí si tudíž katecheta, ač-li nemá důvodů jiných, zlo menší, hodinu dopolední od 11—12. A mýlil by se věru, kdo by se domníval, že hodina odpolední jest snad výhodnější. —

Žádá tudíž náboženství samo povahou a přirozeností svou hodin dopoledních; hodin těch žádají si dítky, hodin těch žádati si bude i katecheta; jiná ovšem jest, zda náboženství žádoucího toho místa dopřívají také zákony školní!

II.

Rozvrhu hodin dotýkají se zákony školní na místech několika. Obecná a základní pravidla, kterými se má rozvrh hodin řídit, vyměřuje a předpisuje nařízení ministerské ze dne 12. července roku 1869. č. 6299., které zní:

„Při zdělávání rozvrhu hodin na obyčejných školách obecných¹⁾ budiž pravidlem toto:

1. Věci, které toho vyhledávají, aby žáci nejvíce mysl sebrali, nebo které vůbec vyhledávají většího namáhání ducha, položeny buďte na hodiny předpolední a ve školách polodenních na hodiny první:

2. Pro kreslení, psaní, zpěv at se užije hodin odpoledních.“

Důležité nařízení toto opakováno bylo roku 1873. a to důrazně, nebo opěťované nařízení ministerské (ze dne 9. června roku 1873. č. 4816.) zní:

„Při stanovení rozvrhů hodin budiž přísně přiblíženo k tomu, co je obsaženo v § 27. ministerského nařízení ze dne 12. července roku 1869.“

Nezmiňuje se arci zákon o náboženství výslovně; kdož by však jen na okamžik pochyboval, že se tohoto přísného nařízení ministerského dovolávati může v první řadě — katecheta? Nebo to jest věc jistá a každému zřejmá, že, jestli některý předmět vyhledává většího namáhání ducha, ba nejvíce vyhledává mysl sebrané, že jest to především — náboženství.

Ačkoli pak věc tato tak jest jasná, nebylo a nebylo jí přece všude náležitě šetřeno. Toto důkazem jest vynesení c. k. zemské školní rady (ze dne 17. května roku 1870. č. 2994.), které zní:

„Se strany úřadů církevních mnohonásobně proneslo se přání, aby náuce o náboženství vykazaly se v rozvrhu hodin, pokud možno, hodiny dopolední. Proti čemuž c. k. zemská školní rada ničeho nenamítá; anobrž očekává, aby přání tomuto ochotně hovělo se všude tam, kde to poměry²⁾ připouštějí.“

¹⁾ Nejenom na školách obecných, ale i měšťanských, jakož vyplývá z výnosu min. ze dne 30. října 1879. č. 15493.

²⁾ V té příčině nedá se arci katecheta hned mýliti; nebo taková výmluva bývá pohotově vždycky. Nemožnost objeví se věru spíše na straně katechetově nežli se strany učitelského sboru. — Jest opravdu s podivem, že se při rozvrhu hodin všech jiných zřetelů na mnoze spíše dbá, nežli zásad paedagogických a zákonů školních. O tom nepřilíživé svědectví vydává ku př. vynesení zemské školní rady mor. ze dne 23. března 1882. č. 2479. svědčící všem okresním radám školním ve příčině učebních plánův a rozvrhů hodin škol obecných: „Z více příležitostně předložených plánův učebních poznala c. k. z. š. rada, že učebná látka nebyla vždy ve smyslu vys. nařiz. min. ze dne 12. července 1869. č. 6299. a ze dne 9. června 1873 č. 4816 rozvržena. Poněvadž c. k. okresní dozorce školní zodpověděn jest ze přísného zachovávání cíle učebního, jest za to míti, že dotčený inspektor zkoušeje rozvrhy hodin nečinil tak s patřičnou bedlivostí, nebo že učitel sám rozv. by hodin změnil. (Uvádí se doslova zmíněné minist. nařiz.) C. k. okresní rada školní se žádá, rozkázati c. k. okr. dozorcům školnímu pod vlastní zodpovědností, aby se o to staral, by rozvrhy hodin podle těchto pokynů přesně byly provedeny.“

I jest patrné, že zákony školní vyučování náboženskému hodin dopoledních nejenom dopřívají, nýbrž přímo a to přísně nařizují. Budiž nás tudíž daleka myšlénka, jakobychem se v té příčině domáhali snad nějaké neoprávněné zvláštnosti, tím méně pak se domýšlejme, jakoby se nám dostávalo nějaké milosti se strany sboru učitelského! Vždyť žádáme jenom toho, co nám náleží po zákonu, kterým jsme přece vázáni stejně všickni!

Ještě k jednomu nešvaru budiž tuto poukázáno! Stává se zhusta — ať už vědomě nebo nevědomky, — že předmětům nepovinným vykazuje se místo nezákonnité. Snášejí-li se s tím ostatní, budiž; katecheta však ať tohoto nešvaru netrpí, a proto ať nedopouští, aby se takovým předmětům (k p. němčině) vyučovalo právě před hodinou náboženskou. Němčina jest zajisté ve školách našich předmět nepovinný, a proto se mu učití má jenom v hodinách mimořádných, jakož to předpisuje zákon pro Čechy ze dne 5. října 1868. § 3. jenž zní:

„Na školách obecných (ovšem i měšť.) má se po rozhodnutí těch, kdož je vydržují, vyučovati také druhému jazyku zemskému; má se to však díti toliko v hodinách mimořádných“³⁾

K tomu připojeno budiž také vynesení zemské školní rady mor. ze dne 7. ledna 1884. č. 10909. „Neobligatní vyučování druhé řeči zemské dáno budiž na hodiny krajní, aby ty děti, které ho nejsou účastny, mohly ze školy odejítí.“

* * *

Taková jest tedy této neposlední otázky naší theorie. A praxis? Nežřídka bohužel podle latinského pravidla: *Aliter in theoria, aliter in praxi!*

Nemám tu ovšem na mysli těch škol, na kterých působí katecheta, jenž duševní převahou svojí již dávno si dobyl náležitého respektu celého sboru učitelského; aniž na mysli mi tanou ony školy některé, kde učitelé sami z dobré vůle katechetu v nesnadném úkolu jeho pokud možná podporují; spíše však na mysli mám školu, na kterou poslán jest katecheta — nováček, jehož nezkušenosti ku svému prospěchu využítkovati se strojí „srdečně“ jej vítající — „kollegové“. Běda mu, jestliže upadne do osidel, kteráž naň chystá — chytrost jejich! Nebo co jim na tom záleží, přijde-li katecheta o hodiny nejlepší, bude-li se po celý rok trýzniti v hodinách nejhorších,⁴⁾ jen když sami budou mítí pro sebe rozvrhy nejvýhodnější, ba také v jisté dni úplně prázdno?!

³⁾ Na některých školách porozumělo se tomuto zákonu tak, že se vyučuje druhému jazyku zemskému dopoledne od 8—9!

⁴⁾ Na důkaz zmíněné „chytrosti“ stůj zde na památku aspoň jeden rozvrh hodin který vnutili nezkušenému katechetovi na jisté škole obecné ve šk. oce, 1890—1891.

Den	8—9	9—10	10—11	11—12	2—3	3—4
pondělí	0!	3.a	4.b	5.b	5.a	
úterý	2.b	1.a	3.b		5.c	
středa	2.a	1.b	4.a	4.b		
čtvrtek . . .	5.c	0!	0!		3.a!	5.a!
pátek	0!	2.a	3.b	5.b	1.b!!	1.a!!
sobota	0!	2.b	4.a			

Jak mohl sbor učitelský tenhle rozvrh katechetovi nabídnouti, dá se konečně vysvětliti; ale kterak mohla okresní rada školní rozvrh tento, jenž všelikou vědu paedagogickou tolika ranami ve tvář bije, schváliti a kterak se naň mohl podepsati okresní dozorce školní, zůs'ane hádankou! Koho by věc zajímala, nalezne rozvrh ten jistě na zemské výstavě, není-li tam z opatrnosti ve druhém — opraveném vydání.

Velikou chybu tu pozná katecheta arci co nejdříve, ale již — pozdě. A přece všecko bylo v rukou jeho! Rozvrh hodin zdělává, (jakož to nařizuje § 64. řádu školního a vyučovacího ze dne 20. srpna 1870. č. 7648) konference učitelská.

Tam tudíž má katecheta projevit určité svoje přání a když by se mu postavili členové sboru na odpor, má je poučiti o příslušných nařízeních školních. Ničím pak nedávaje se mýlití má státi na této pevné půdě zákona a věru, může býti ubezpečen, že mu potom nebude potřeba, aby se musil na ochranu školních zákonů proti sboru učitelskému dovolávat pomoci — na úřadech školních.

† k.

D r o b n o s t i.

Důsledný a pravdomluvný pan Dr. Dittes.

1. a) *Dr. Dittes v Berlíně* (osmý sjezd německých učitelů v Berlíně r. 1890.): „Dle mé zkušenosti jsme my ve vlasti Diesterwegově vzhledem ku socialnímu postavení učitelstva nejvíc pozadu. (Velmi dobře!) . . . Svědčít o tom předně známá záležitost týkající se upravení platů učitelských, jež se již dlouho vleče; . . . a já vyznávám zcela veřejně, že mohou v cizině přijíti snadno k náhledu, že národ německý k sobě samému málo má úcty, protože s těmi, kdož mládež jeho vychovávají, tak zle nakládá.“

1. b) *V Štýrském Hradci však* (na sjezdu učitelském r. 1888.) *mluvil Dr. Dittes trochu jinak*, neboť pravil tenkrát: „Po mém náhledu nezbyvá nám tudíž pro budoucnost nic jiného, než abychom též nastoupili onu cestu, kterouž dosud kráčely všechny státy kulturní, kteréž se jaly opravovati školství svoje obecné; nebo co se zde v Rakousku děje, jest pravé unicum. Ještě nikdy nepodnikl žádný stát opravu školství obecného, aby je zároveň nezajistil, jenom v Rakousku se myslilo — a to i na straně svobodomyšlné —, že se pro školu v ohledu tomto nemůže a nesmí a nemá a nechce nic učiniti. Abych vás nenudil, uvedu pouze jediný příklad. Prusko — nemluví nyní o Německu, ale všechny státy německé činí totéž — platí v běžícím roce finančním přímo z prostředků státních více než 36 millionů marek (slyšte! slyšte!) na podporování škol, na zlepšení platů učitelských, na stavby školních budov“ atd.

2. a) *V Berlíně pravil Dittes*: „Dále děkuji učitelé rakouští tomuto zákonu (školnímu), že mají fachmännische Aufsicht und Leitung. . . und dass die Bezirksschulinspektion im Princip und fast auch schon überall in Wirklichkeit eine wirklich fachmännische ist . . . Dále má rakouské učitelstvo dle zákona právo, jehož, jak se samo sebou rozumí, také užívá, vysílá do všech okresních školních rad ze svého středu svobodně volené svoje zástupce.“ (Velmi dobře!)

2. b) *Ve Štýrském Hradci však mluvil Dr. Dittes*: „Es ist ihm (totiž učitelstvu) nicht derjenige Einfluss auf die Leitung der Schule eingeräumt, welcher ihm als fachmännischer und sachverständiger Körperschaft zukommt. Naprosto není pravda, že by se všichni dozorcí školní — ba nevím ani zdali většina jich — byli vykázali oněmi theoretickými a praktickými doklady, z nichž by se dalo zjistiti, že mají pravé porozumění pro podstatu, školy obecné a pro skutečné praktické ve škole působení; das ist einmal nich der Fall. (Souhlas.) Podíváte-li se dále do všech oněch sborů, kteréž vedou školní správu, do místní školní rady, okresní školní rady a zemské školní rady — všude shledáte, dass nicht diejenige Fürsorge getragen wird, welche die Einsicht des Fachmannes, des Sachverständigen gehörig zur Geltung bringen kanu.“ (Velmi dobře!)

3. a) V *Berlíně* mluvil o náboženství Dr. Dittes následovně: „Diesterweg chtěl míti ve škole obecné jen křesťanství Kristovo, jak stojí v bibli ¹⁾, nikoli však křesťanství křesťanských konfessí, jaké jest v katechismech. A dle mého náhledu má v příčině této Diesterweg zcela pravdu a měl při všem tom nejšlechternější, nejlepší úmysly! (Výborně!) (Kristus) přednášel nauku výbornou, výtečnou, a byla to *nauka všeobecně křesťanská, jakou my chceme*. (Výborně!) ²⁾ Nám hledícím na věc s našeho stanoviska nezbyvá jiného, — chceme-li býti poctivými a důslednými —, nežli žádati, aby škola obecná zcela byla nezávislá na jakékoli Církvi separátní. O náboženství tím škola obecná připravena nebude, spíše se mu snad dostane péče ještě vřelejší! (Zcela dobře!) Neboť, pánové, kdo pak může vám a kdo pak může některému učiteli vůbec zabránovati, aby dětem svým nevypravoval biblické pověsti a aby s dětmi nečetl odstavců z bible? Kdo pak vám to může zapovídati? Snad evangelický farář, nebo evangelická konsistoř? . . .“

3. b) Ve *Štýrském Hradci* mluvil však Dittes otevřeněji; pravil totiž: „A zde, ctění pánové a dámy, musím mluvit ovšem trochu *otevřeněji*, než jsem mluvil dosavad; pevným mým přesvědčením jest: Škola nepřijde nikdy a nikdy do trvalé rovnováhy, zůstane stále předmětem sporů a hádek, a následkem toho nebude též moci dokonale vyplniti svoje poslání, dokud nebude provedeno úplné odloučení školy od Církve. (Bouřlivý, dlouhotrvající souhlas a potlesk.) . . . Nikdy nebude pokoje ve škole, nikdy též nebude moci Církev vyplniti svoje poslání, nebude-li tento spor rozluštěn úplným oddělením. (Hlučný souhlas.) Nedomnívejte se — neboť někteří pánové tváří se jaksi udivené (veselost), protože, jak se zdá, nejsou zvyklí slyšati ode mne něco takového — že snad zamýšlím nějaké nepřátelství proti Církvi! Ani v nejmenším! — Nuže, co chceme tedy? Odpoví se nám: „Vy chcete školu udělati beznáboženskou, bezbožeckou, atheistickou!“ Quod non (Bůh uchovej, nikoli): to jest, tvrdí-li tak kdo, lež a pomluva! (Živý souhlas a potlesk.) Ptám se vás: vyučuje-li někdo nauce hospodářské neb nějaké živnosti a řekne-li: „Nyní, v tomto okamžiku, nemám vyučovati katechismu, nýbrž nauce hospodářské nebo kupecké, aneb je-li někdo professorem lékařství a učí-li vědám lékařským nebo vědám právnickým (sic!), a nemluví-li při všem tom právě o Církvi a o katechismu, je proto atheistou nebo bezbožcem? Nemůže proto býti zcela zbožným a bohabojným mužem? (Souhlas.) ³⁾ A je-li vám pro to

¹⁾ Křesťanství však nestojí pouze na bibli, neboť jest starší než bible sama; nežli celá bible, v kteréž jsou ovšem i články víry, byla hotova t. j. nežli všechny knihy novozákonní — evangelia, epištoly a zjevení sv. Jana — byly sneseny ve knihu jednu a než se kniha ta jenom poněkud mohla rozšířiti, nežli ji mohl míti na př. jen každý biskup, byla již Církev daleko široko rozšířena, měla své určité články víry přijaté přímo od apoštolů, přestála už slavně velice krutá pronásledování a stkvěla se tisíci slavných mučenníků! a mimo to: kdo pak nám zachoval bibli v její neporušenosti a kdo nám ručí za to, že si každý dovede bibli správně vykládati? — Pozn. red.

²⁾ Zde mluví Dr. Dittes jako důsledný protestant; nebo má-li každý jednotlivec právo vykládat si Písmo podle svého vlastního rozumu a náhledu a má-li každý tento jednotlivý výklad stejně býti oprávněným, jak toho žádá princip protestantský, pak ovšem nemá nikdo vůbec práva rozhodovati, že to neb ono jest článkem víry pro všechny závazným, a teprv nemá žádného práva žádati od jiných v příčině této poslušnost. Všecky tak zvané protestantské konfesse, ať již se jmenují tak nebo onak, jsou se stanoviska protestantského neoprávněny, odporující volnému výkladu Písem svatých. Zdali však jest tento základní princip sám oprávněn, jest ovšem jiná otázka; nebo jako trestní zákony jinak vykládá zkušený soudce, jinak vykládal by zloděj nebo podvodník, tak si i bibli bez autority vyšší různí lidé různě vykládají.

³⁾ To je logika! A tak, prosím, mluvil doktor filosofie Dittes, povoláný z Německa, by ve Vídni zařídil na útraty obecní vzorný ústav učitelský! To není

třeba důkazu: Slavný a o dějiny rakouského školství velezasloužilý muž, Ignác Felbiger, kníže církevní, vyjádřil se se vši určitostí, že nemá ničeho proti škole simultánní und dass er die gänzliche Ausschiessung der Religion und der Geistlichen aus der Volksschule durchaus nicht missbillige, ⁴⁾ . . . my nejsme nikterak proti tomu (chtějí-li totiž rodiče a Církev učiti náboženství soukromě a odloučeně od školy). *my pravíme pouze: das ist nicht unseres Amtes, das gehört nicht in unser Ressort* . . . Wir wollen nicht die Zutreiber sein! (Hlučný, dlouhotrvající souhlas.) Není skutečně žádného jiného náboženství a má skutečně jedna jediná třída lidí na této zemi právo, vše co sluje náboženstvím anektovati a považovati to pak za specifický majetek svého stavu? (Velmi dobře! Výborně! Výborně!) Budou-li v našich školách němečtí básníci se svým nadšením pro všechno, co dobré jest a vznešené, a budou-li řídit a ovládati srdce dětí, nebudou jistě (totiž děti) pro lidstvo ztracenými! *A kdo pak brání rodičům* — my učitelé jistě ne, my nevyrušujeme nikoho a nikomu nepřekážíme —, aby mimo to vodili své děti k duchovním svého vyznání a aby s nimi udíleli dětem svým příslušné vyučování církevní? (Souhlas.) ⁵⁾

Ku konci jen ještě jeden výrok Dittesův. Na učitelském sjezdu v Štýrském Hradci pravil totiž tento „Musterpaedagog“, jenž odchoval celou řadu Dittesů: „Žádný znamenitější paedagog nepůsobil nikdy proti náboženství; není to pravda, jest to lež, tvrdí-li kdo něco takového.“

Tak Dr. Dittes; my pak nemáme úkolu ni chuti hájiti a zastávati toho, kdo svým výrokem nad sebou samým pronáší ortel. ⁶⁾ (R.)

* * *

V Belgii nemá nyní úplných 250 obcí žádných veřejných škol, ani obecných, ani pokračovacích, ani opatroven. Všecko pohltil černý klobouk. — Tak píší „Fr. paed. Blätter“ v č. 30.; člověk věci neznalý soudil by z toho, že v těchto obcích není vůbec žádných podobných škol veřejných. Tomu však

mlučeno ani chytře sofisticky. Nebo může-li professor mediciny, třebaš nemluvil ve svých přednáškách o katechismu a o Církvi, zbožným býti mužem, o to se tu nejedná. Školy obecné nejsou žádnou universitou, nemají pouze učiti, nýbrž *vychovávají* a k řádné výchově nezbytně jest třeba, aby všechno ve škole prodechnuto bylo duchem náboženským hlavně aby učitel byl mužem v pravdě zbožným. Oč se tu jedná, jest: může-li škola obecná, kteráž má položití pevný základ ke všemu dalšímu vyučování a vychovávání, základ k šlechetnému charakteru, dostáti této veliké své úloze, když by ze své výchovy a ze svého učiva vyloučila náboženství a k němu nikterak nepřihlížela; a toho právě Dittes nedokázal, ač dokázati chtěl, neboť příklad, z něhož se snaží vésti důkaz, se v příčině této za důkaz vůbec nehodí, jelikož z něho plyne něco, co vůbec nikdo nepopírá a pro co není třeba důkazu. Mnohem spíše bychom se mohli my ptáti Dra. Dittesa, byl-li by onen professor mediciny mužem zbožným a bohabojným a byl-li by zbožným a bohabojným jeho posluchač, kdyby se jim bylo hned v dětství jejich doma i ve škole nedostalo řádného vychování náboženského. My máme za to, že sotva asi; a o to právě se tu jedná.

⁴⁾ Zde se Dittes prostě za jistým účelem, kterýž má u něho posvětit něco, co není dobré, odchýlil trochu od pravdy — nebo „zalhal si“ říci nesmíme! Felbiger totiž mluví trochu jinak; neboť žádá ve své „Allgem. Schulordnung“, by *na hlavních školách vyučovali duchovní každého dne nejméně hodinu náboženství*. Mimo to žádá, aby školní děti pod dozorem učitelů každého dne obcovaly oběti máje svaté. Tak Felbiger!!

⁵⁾ Škola není na štěstí ještě výlučným majetkem Dittesů a rodiče, kteří na školu platí, mají tušime ještě právo žádati, aby děti jejich i ve škole byly vychovány v duchu jejich náboženství. Až budou Dittesové ve škole míti jen svoje vlastní děti, ať si ji zařídí, jak budou chtít.

⁶⁾ Viz: Kath. Lehrerztg. 1891. čís. 7.

není tak. Všechny těchto škol jest tam počet dostatečný, jen že jsou všechny v rukou církve. „Veřejné“ školy státní zanikly v těchto obcích jenom proto, že se školami řízenými církví nemohly vydržet konkurenci; zůstávaly prázdné a proto — byly zrušeny. Divný to věru úkaz! V Belgii, kde jest každý občan hrd na svou svobodu, hrnou se děti do škol katolických, aniž by se jejich rodiče báli, že snad se stanou nestatečnými a přestanou lnouti k drahé svobodě. A u nás se „na slovo vzatí paedagogové“ nestydí hlásati, že by škola náboženská vypěstila v dětech mysl otrockou! — Takové „moudrosti“ paedagogické musil by se člověk od srdce smáti, kdyby ji tisícové bez dalšího přemýšlení nepovažovali za nezvratnou pravdu; to však že jest možno, jest věru k pláči a svědčí o malé znalosti dějin u všech těch, kdož se víře této slepě podávají. (R.)

* * *

„Podnikavými dětmi chlubit se může obec Jüteborg. Chtěly si udělat uprostřed školního roku prázdniny. Poněvadž si byly vědomy, že přání jejich by se nevyhovělo, odhodlaly se k tomu, že vypálí školní budovu. Nejedvážnější chlapci snesli po ukončeném vyučování školní své věci na hromadu, vypálili stolek i skříň, aby nalezených tam sešitů použili k podpálení hranice. Na štěstí spozorován byl ještě v čas jejich úmysl a tak uchráněni byli od zločinného skutku.“ — Tak „Česká Škola“ ze dne 1. července 1891. č. 20. — Způsob, jakým list paedagogický zpravu tuto podává, jest zajisté hodný povšimnutí a dělá listu opravdu čest! (R.)

Spisy redakci zaslané.

1. *Vlast*. Časopis pro poučení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast“. Redaktor Tomáš Škrdl. Ročník VII. č. 12. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) na první léta kněžství. (Pokr.). Obležené město. Báseň od J. A. Dvořáka. Positivista. Napsal Bedřich Kamarýt. (Dokonč.) Svoboda a nevázanost. Píše Fr. Pohunek. (Dokončení.) Česká universita na Moravě. Napsal Al. Hlavinka. Na slovanském jihu. Dojmy z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třeštík. (Dokončení.) Socialistický letací tisk v Evropě. Literární historická sociální studie. Napsal T. J. Jiroušek. (Dokončení.) Literatura. Zprávy spolkové. Vědecká příloha o jednom archu: „Jak píše prof. Dr. Masaryk o katolické vědě a víře?“ — 2. *Růž domínkánská*. Roč. V. č. 5. Red. Fr. Filip Konečný. Ord. Praed. — 3. *Učebnice jazyka polského se zvláštním zřením k výslovnosti*, obsahující mluvnici, rozmluvy a čítanku. Pro školy i samouky, sestavil Josef Paulík. V Praze 1891. Nákladem „Českého knihkupectví a antikvariátu“ Dr. Frant. Bačkovského. Cena 70 kr. — 4. *Obrázková knižnice pro mládež*. Řídí St. Řehák-Kamenický. Dílo 6.: *O mlsné Evičce*. Napsala V. Lužická.

Obsah „Vychovatele“:

Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Pokračování) — Učitel a náboženství. Uvažuje František Libor. (Pokračování.) — Vychování a věznice. (Paedagogicko-statistická studie.) Napsal František Vaněček. (Pokračování.) — Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek (Pokračování.) — Náboženství a jeho místo v rozvrhu hodin na školách obecných a měšťanských. † k. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlasť“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Že by však učitelé, kteří se staví tak příkře a rozhodně proti škole konfessionelní, jako se stalo na sjezdu pražském, že by, pravíme, tito učitelé, o nichž se v jednom z hlavních jejich listů výslovně praví, že se v této příčině „as již nepolepší“ (Paed. Rozhl. 1891. str. 221.), děti sobě svěřené dle požadavku Amosa Komenského a všech opravdových paedagogů vůbec, vychovávali ku opravdové a nelíbené zbožnosti a že by vůbec v ohledu náboženském na děti působili příliš příznivě, toho tuším nebude tvrditi nikdo, kdo o té věci vážně přemýšlel a nechce přijít s pravdou do sporu. A jak pak teprv bude ve škole na děti působit učitel odpůrce článků víry, učitel, jenž vůbec věci náboženské bere na váhu až příliš lehkou? — A že takoví učitelé jsou, toho máme důkazy.

Nebudeme zde mluvit o tom, co v této příčině známe z dopisů, a proto nebudem vypravovati, jak se tu a tam koná na př. školní modlitba a jak se při této modlitbě chová mnohý učitel; nebudeme též vypravovati, jak to tu a tam vypadá dosud s návštěvou kostela, a jaký zas jinde při školní mši svaté ten neb onen učitel dětem dává „příklad“ atd. atd., ač věci těch a podobných v zásobě máme počet dost hojný. Rovněž nebudeme vypravovati, jak i v Rakousku některé listy „paedagogické“ — a to listy velmi rozšířené — ve zlehčování víry katolické a vůbec víry křesťanské o palmu závodí s listy nevěreckých socialistů a s listy červené internacionály, aniž budeme o tom vyprávět, jak psávají někdy o výchově mravní a jak nedávno jistý známý list paedagogický, jenž vychází ve Vídni, o tomto thematu (o mravní totiž výchově) psal s takovým taktem „paedagogickým“ (!), že proto propadl konfiskaci. O tom všem, jak praveno, psáti nebudem, aby se nám neřeklo, že pěstujem udavačství, sport to, v jakém se zvláště dobře znají některé „karaktery“ na horu i dolů „nezávislé“, anebo že uvádíme věci, jež se Čech přímo netýkají.

O tom však, co bylo v příčině této od učitelů u nás mluveno, veřejně mluveno a veřejně tiskem rozšiřováno, o tom zajisté psátí můžeme, a to nám postačí! Na tomto pevném, nepopíratelném základě stojíce, ptáme se veřejně: Bude a může vychovávatí svěřené sobě děti katolické ku pravé a nelíčené zbožnosti křesťanské učitel, který pro opravdové, upřímné katolíky nemá jména jiného (viz „Uč. Nov.“; „Č. Š.“) než jen přezdívku „klerikálové“? Či snad bude děti ku zbožnosti v pravdě katolické vychovávatí učitel onen, který s p. Fr. Hůlkou, řídícím v Pavlíkově, na náboženství křesťanském žádá, by prý „se smířilo s duchem času,“ a církvi, podle Fr. Guizota prorokuje, že prý „nad klidným, uctivým rozumem nezvítězí,“ což jest as tolik, jako by řekl, že se Bohem zjevené křesťanské náboženství „opravit“ (!) má podle těch kterých domněnek a bludů právě vládnoucích a učení církve a dogmata její že odporují zdravému rozumu? (Viz spisek jeho: „Jsou-li oprávněny výtky, jež se činí v poslední době českému školství a učitelstvu? vydaný r. 1888. v 5000 výtiscích.) Bude a může děti sobě svěřené vychovávatí v pravdě „nábožně“, nábožně podle pojmů křesťanských, onen učitel, který jako na př. učitel Veselý ze Smíchova ve schůzi pražského učitelstva na ostrově Střeleckém, náboženské nauky za souhlasu ctěných kollegů a kollegyň odkazuje dosti nepokrytě do říše pohádek, řka ve své řeči proti návrhu Liechtensteinovu, že „stav učitelský nemůže za to, že nadán jest ušlechtilou snahou k osvětlení rozumu, nikoliv náklonností k pohádkám všelikým?“ („N. L.“ 9. března 1888.) anebo který, jako na př. slečna Čadová, starostka spolku českých učitelek, vychovávání v duchu náboženství katolického nazývá „tlumením a upínáním ducha středověkou mátohou“ a mimo to ještě „vštěpováním předsudků v myslé dívčí, kteréž prý by pak ženou matkou byly zaneseny do rodin a z rodin do národa?“ (Viz N. L.“ ze dne 9. března 1888). Bude a může žáky sobě svěřené vychovávatí zbožně v duchu křesťanském onen učitel, který jako na př. p. Josef Sokol vězí až po krk v duchu Táborů a o křesťanství se neostýchá napsati v listě paedagogickém, že prý bylo příčinou, že „Čechové musili — pustiti svobodu, by zachovali samostatnost svou?“ („Paed. Rozhl.“ seš. II.) Dokáže to učitel, který jako na př. p. Josef Klika „moderní názor o ustanovení světa“ a zvláště Darwinismus za nezvratné považuje dogma (viz „Paed. Rozhl.“ r. 1891. seš. V.) a Lindnera zvláště z té příčiny chválí, co jen chválit může, že na tomto základě darwinistickém zbudoval svoji paedagogiku? Bude a může vychovávatí žáky sobě svěřené „nábožně a mravně“, nábožně a mravně dle názorů křesťanských, onen učitel, který o výchově náboženské a její následcích píše tak posměšně a nepravdivě a z výchovy této z úmysla dělá takovou směšnou karikaturu, jako to učinil učitel pražský p. Adolf Frumar v „N. L.“ ze dne 2. března 1888? Či snad vychovají žáky své zbožně ti učitelé, kteří mluvíce o náboženství, mají na mysli jakési zvláštní neurčité náboženství, anebo když i na mysli mají náboženství křesťanské, jest to křesťanství beze všech dogmat, křesťanství ne jako nezměnitelné zjevení boží, čímž skutečně jest, nýbrž křesťanství, o kterém se dává více neb méně odkrytě na jevo, že jest aspoň co do své naučné a dogmatické části, vynálezem lidským? A nečinívají tak někteří z našich pp. učitelů na sjezdech i v listech paedagogických? Nestojí na témž stanovisku Sokol, když rozeznává „křesťanství apoštolské“, „křesťanství Konstantinovo“, „křesťanství Husovo“ a „křesťanství německých reformatů“ a když všechna tato různá „křesťanství“ považuje za faze, jakéž prodělalo křesťanství ve svém vývoji, a když stejnou všechněm přičítá oprávněnost? („Uč. Nov.“ 1891. str. 376.) Budou a mohou děti sobě svěřené vychovávatí křesťansky zbožně oni učitelé, kteří, jakmile se učiní jen zmínka o škole konfessiijní, upadají v rozčilení, pozbývají rozvahy a mluví věci, jimž ani sami při mysli chladné a klidné rozvaze nemohou věřiti? Či nesvědčí to o velkém rozčilení, v jakémž se slova neberou na váhu, a nemusí každý nestranný věc posuzovatel na svoje dobré svědomí říci, že jest to patrným bitím ve tvář pravdě, když pěstitelé české mládeže, aniž by toho podali důkazy, neostýchají se

veřejně hlásati, že církev katolická a její kněží (— a to buď všichni anebo aspoň největší jich část, jak se to kdy totiž pánům liberálům hodí do krámu —): ztracují a odsuzují „vědy přírodní“ a všecku „osvětu přírodovědeckou“ (Paed. Rozhl. r. 1891. seš. V.), „v realitách spatřují protivu učení náboženského“ (viz řeč p. Klikovu na ostrově Střeleckém; N. L. ze dne 9. března 1888), chtějí, „aby pod rouškou povrchního křesťanství ve školství zavládl směr nesvobodomyšlný, tak aby mládež již při pouhém jméně svoboda jata byla posvátnou hrůzou“, chtějí, „aby se do školy vnášel směr zpátečnický a otrokářský“ (viz řeč p. Sokolovu v „Uč. Nov.“ 1891. str. 377.), „obviňují školu moderní zlomyslně, proto že jim na tom záleží, aby vzdělání mládeže stlačeno bylo na míru nejnižší“ („Česká Škola“ v referátě o sjezdu), nechťejí, „aby se duch mládeže roztoužil po vědomostech“, déle trvající dobu školní návštěvy, tedy větší vzdělání, považují za škodné dobrým mravům, a proto chtějí, „by se návštěva školy obecné snížila opět na šest let“ (Sokol l. c.) atd. atd.? Mohou a budou učitelové, kteří podkládají církvi a kněžím tyto a podobné úmysly nešlechtné, úmysly, jakéž, jak oni sami velmi dobře vědí a věděti musí, církev a kněží v srdci nechovají a neschvalují, vychovávají děti sobě svěřené svorně s katechetou „nábožně a mravně“, nábožně, díme, v duchu křesťanském? Mohou a budou učitelové, kteří „vnášení“ ducha křesťanského do výchovy školní zovou zpátečnictvím a zotročováním, ba kteříž všecko, co jest tak vlastně a specificky křesťanské, na roveň kladou se smýšlením otrockým, tmářstvím a zpátečnictvím, jak z uvedených jejich výroků jasně vysvítá, mohou a budou ti učitelé mládež sobě svěřenou vychovávati, když již ne ku pravé zbožnosti křesťanské, tedy aspoň tak, by výchovou jejich nebyla ztěžována výchova náboženská?

Tím ovšem nikterak netvrdíme a nechceme tvrditi, že by snad učitel smýšlení právě naznačeného na děti sobě svěřené působil z úmyslu ve smyslu víře křesťanské a pravé zbožnosti nepřátelském; nikoli, něco takového nechceme tvrditi, nebo to by již bylo to nejhorší; kdoby tak činil, ten nebyl by více učitelem, nebyl by vůdcem, nýbrž svůdcem dětí sobě svěřených. Pravdou však nezvratnou jest a zůstává, že kdo čeho nemá, nemůže dáti a že co srdce lidské ovládá a naplňuje, nedá se nikterak zcela ukrýti. Tyto pak pravdy majíce na mysli představme sobě případ co možná nejpříznivější, případ kde učitel smýšlení svrchu naznačeného před dětmi si hraje na upřímného, zbožného katolíka. Vychová děti v pravdě zbožné? Pokrytce snad ano, děti však zbožné nikoli, neboť ho děti brzy prohlédnou a budou nanejvýš zbožnými pouze na oko, v nitru svém však nikoli. Tak bude v případě nejpříznivějším. Ale učitel, jenž smýšlí o církvi a kněžích katolických tak nepřívětivě, učitel, jenž má o křesťanském vychování, o snahách církve a kněží katolických, o nauce církve katolické a vůbec o celém křesťanském náboženství tak spletené pojmy a tolik v srdci předsudků, jako liberální pp. učitelé dle vlastního svého veřejného doznání, nedovede ani toto svoje smýšlení na dlouho utajiti a bude mimovolně ve směru tomto působiti i na svoje žáky, čímž přejde samo sebou náboženské jeho smýšlení i na žáky jeho.

Tak nepravíme toliko my, tak soudí, — a myslíme že psychologicky úplně správně, — i mnozí jiní. Dr. Stahl na př. píše následovně: „Ústavy vyučovatelské jsou nutně i ústavy vychovávacími; každým vyučováním se vychovává a system vyučovací, jemuž jest žák podřízen, nemůže zůstat bez vlivu na jeho smýšlení náboženské, a tohoto vlivu náboženského nemá na žáka pouze snad jenom vyučování náboženské, i učivo ostatní, jako na př. vyučování dějepisu a vědám přírodním má na chovance náboženský vliv; vliv však největší má na něj osobnost učitelova“ (Philosophie des Rechtes; Riess l. c. str. 88—89.) Tak píše v oboru filosofie práva proslulý Dr. Stahl a s ním souhlasí v příčině této zcela a úplně Dr. Jiří Hughes, jenž se z úřední povinnosti své mnoho zabýval vychovatelstvím. Píšeť následovně, máje na mysli ovšem učitele různého vyznání náboženského: „Přeji si ovšem, aby náboženství tvořilo část vyučování, a jsem přesvědčen, že

náboženské smýšlení učitelovo, i kdyby toho učitel nezmýšlel, nepřímopůsobí na ducha žáka. Čím dovednější jest jinak učitel, tím škodlivější bude jeho vliv na žáka, jenž patří k jinému vyznání náboženskému. Protestanté tvrdí, že náboženství římskokatolické jest modloslužbou, katolíci zas vidí v protestantech bratry, kteříž odpadli od pravé církve. Mezi těmito dvěma náhledy jest formální odpor, a vyrovnání odporu toho v něčem třetím jest tu nemožno; i jest tudíž třeba nezbytně, by žáci i učitelé jednoho a téhož byli náboženství. Jinak se toho učitel ani neuvaruje, by mimovolně nepodkopával víry svých žáků.¹⁾ Neméně nebezpečno jest, vyučování náboženství od učiva ostatního vůbec odtrhnouti, proto že učitel, jenž jest stále mezi svými žáky, vždycky na ně bude mítí větší vliv nežli duchovní, jenž pouze občas (— ve vyměřených mu totiž hodinách —) do školy přichází“ (Srov. Riess l. c. str. 72—73).

Odmítají-li tudíž čeští učitelé na sjezdu shromáždění v odstavci resoluce A. 1. od sebe vůbec všecku zodpovědnost za výchovu náboženskou a vrhají-li všecku tuto zodpovědnost pouze a výhradně jenom na kněze, dopouštějí se nejen nesprávnosti, tvrdíce něco, co není zcela pravda, nýbrž častěčně i nespravedlnosti, uvalující zodpovědnost za to, zač i sami zodpovědni jsou, pouze a výhradně jenom na „církevní společnosti“ či krátce: na kněze.

Tolik o tomto nešťastném odstavci celé resoluce, při čemž páni učitelé buď zapomněli nebo nechtěli věděti o tom, že vyučovati — zvláště dějepisu a přírodním vědám — nábožensky zcela indifferentně věci jest nemožnou, proto že učitel mimo svou vůli přes tu chvíli vystoupí ze své náboženské indifferentnosti a bude v učivo vkládati svoje náboženské náhledy, čímž bude působit více méně mocně na náboženské představy žáků a na všecko jejich náboženské myšlení, chtění a cítění; smýšlí-li tudíž o náboženství římskokatolickém, o článcích víry, o církvi a kněžích tak nepříznivě a předpojatě, jak jsme svrchu ukázali na základě výroků mnohých učitelů, kteří tvoří tak říka generální štáb učitelstva českého, bude mimovolně poškozovati ve škole výchovu náboženskou, z čehož nutně plyne, že má-li výchova školní prospívati, musí kněz i učitel žáky sobě svěřené vychovávatí svorně a harmonicky v jednom a témž duchu; to však není možno úplně a cele v žádném jiném škole, než jen ve škole konfessionelní, kde všecko učivo jeden tvoří celek a jedním duchem, duchem upřímné zbožnosti a víry proniknuto jest. A škol takovýcht bychom se všemi právními prostředky horlivě a snažně domáhali, toho potřeby nutnou a naléhavou ukázal opět určitě a jasně valný sjezd učitelstva konaný v Praze.

Liberální listy učitelské a přátelé jejich, kteříž brzy svorně dokazují, že školy naše jsou přec jen vlastně konfessionelní, brzy zas žádají, jako na sjezdu, by se školy naše konfessionelními nestaly, povstanou tu snad proti nám a našim vývodům a budou se rozhorleně ptáti, jako se ptaly svého času p. Králový „Uč. Nov.“ (č. 7. ze dne 18. února 1891), hledíce k tvrzení společného listu pastýřského rakouských biskupů, že se škole nedostává náboženských cvičení a ostatní předměty učebné že jsou od náboženství úplně odloučeny: A „co znamená ten veliký počet pochvalných dekretů od biskupských ordinariátů světským učitelům vydaných, že svědomitě pečují o náboženské a mravné vychování mládeže?“

Této jaksi s hrdým sebevědomím pronesené otázky se však nikterak nelekejíce, odpovídáme úplně klidně: až se pražský generální štáb liberálních pp. učitelů vykáže pochvalným vysvědčením arcibiskupského ordinariátu a to z doby novější, že svědomitě pečují a pečovali o náboženské a mravné vychování svěřené sobě mládeže, až se nebude liberálními pány učiteli oném jejich kolegům, kteří toho dbají, by mládež jim svěřená i v ohledu náboženském zdárně prospívala, přezdívatí klerikálů a až se o nich mezi jejich

¹⁾ Jak pak teprv učitel, jenž víry nemá?

kollegy liberálními nebude více říkat s posměchem, že „šli do Říma“ : odvoláme ochotně a rádi svoje obavy a své tvrzení, dříve však nikoli, a dříve také nemají páni patřící ku sboru liberálnímu žádného práva odvolávati se na pochvalné dekrety, jež byly vydány biskupskými ordinariáty mnohým učitelům. Tolik prozatím; víc bude-li třeba pověděti, rádi posloužíme.

Přecházejíce k odstavci resoluce A. 2., jenž jest jaksi jen bližším vysvětlením odstavce prvního, nemůžeme nevyznati, že požadavek v něm obsažený zdá se být na pohled velice krotkým a oprávněným, nebo vyučování každému předmětu má býti přísně vědecky správné a cokoli dětem sdělujeme, má býti pravda. Toť jest požadavek tak samozřejmý, že z pravidla nebývá ani zvlášť formulován. Žádá-li tudíž resoluce přijatá na sjezdu učitelském po tom, co v ní napřed bylo vysloveno, zvlášť a jaksi slavnostně, by „vyučování ostatním předmětům učebním a vychovávání jimi bylo vědecky správné,“ musíme nutně, — zvláště když si vzpomeneme, že ve své řeči na říšské radě žádal učitel Josef Sokol, „aby výsledky vědeckého zkoumání, pokud náležejí do školy, nebyly činěny závislými na zastaralých názorech třeba i původu náboženského“ („Uč. Nov.“ 1891. str. 326.) —, přijít na myšlénku, že se v tomto odstavci skrývá něco, co není jasné a zřejmě vysloveno. Co však by to bylo, toho se netřeba teprve dlouho dohadovati; ležít to až příliš na snadě a není to tajno nikoho, kdo ví, o jakých vědeckých thematech a jakým způsobem píší nejčastěji liberální listy paedagogické. Kdo ten bombast čte a při tom není zcela neznalým historie věd a neznalým toho, jakými velkými výzkumy vědeckými obohatili vědy zvláště přírodní, o kterých se tu nejčastěji mluví, učitelé na školách obecných a měštanských, a jak veliké mají v tomto oboru v středu svém auktority: neubrání se dojmům a myšlénkám druhu zvláštního. My pro svou osobu vzpomenem si vždycky při podobných článcích v listech učitelských na vážná a pravdivá slova Virchovova pronesená na sjezdu německých lékařů a přírodopytců konaném v Mnichově: „Nesmíme zapomínati, že co my zde řeknem ještě snad s jakousi ostýchavou zdrželivostí, od těch tam venku dále bude hlásáno s důvěrou tisíckrát stupňovanou.“²⁾

K těmto „venku“ stojícím patří, pokud jde o přísnou vědu, i liberální pp. učitelé. —

Co zvláště v oboru přírodopysném skutečný vědátor a vědecký badatel vysloví pouze theoreticky, nesměle a neurčitě jako domněnku, to povyšují mladí „snaživí“ professori universitní na vědeckou pravdu aneb alespoň na postulát vědy, „kočující“ pak páni professori a vědečtí mastičkáři, kteří sobě z čisté a nezištné lásky ku člověčenstvu vytkli za úkol látky vědecké rozemílati a dávati do forem, v jakýchž by se staly přístupnějšími i těm, jimž trochu vážnější myšlení dělá obtíže, prohlašují to za dokázanou, nezvratnou pravdu a vědecké dogma, o němž nikomu, kdo nechce slouiti hlupcem a zpátečníkem, není dovoleno pochybovati. A ze spisů těchto vědeckých mastičkářů a kočujících „učenců“ čerpají skoro výhradně svou látku liberální listy učitelské, kdykoli píší o věcech z oboru filosofie anebo věd přírodních, nenapíše-li jim článek podobný některý professor. Brehm, Darwin, Draper mají u nich víru neobmezenou. Tak jest, abychom pouze ten neb onen případ uvedli, článek p. Klikův umístěný v „Rozh. Paed.“: „Přírodověda ve službách lidstva“ zosnován výhradně na díle Draperově: „Dějiny konfliktů mezi vírou a vědou“, díle to tak povrchní a nevědecký, že mu, pokud víme, žádný křesťanský apologeta, ačkoliv jest psáno výhradně jenom za tou tendencí, aby pokud možno poškodilo víru — zvláště katolickou, nevěnoval ještě ve svých spisech obranných — ani poznámky. Ani ti křesťanští spisovatelé, kteří psali zvláště za

²⁾ „Wir dürfen nicht vergessen, dass das, was wir hier vielleicht noch mit einer gewissen schüchternen Zurückhaltung aussprechen, von denen da draussen mit einer tausendfach gesteigerten Zuversicht weiter getragen wird“ (T. Pesch, Die grossen Welträthsel II. 266.)

tím účelem, — jako na př. před lety 10 ve Španělsku Orti y Lara, Mir a jiní, — aby spis tento, jenž tam byl zednáři a liberály velmi fedrován, učinili neškodným, neuznali za dobré jmenovati ho a se zabývati jeho obsahem, spíše měli zření ku spisům oněm, z nichž Draper čerpal. Nad článek p. Klikův čerpaný z pramene kalného, církvi a křesťanství nepřátelského, vyniká ještě vysoko článek, kterýž přinesly vídeňské „Freie paed. Blätter“ v č. 32. roku tohoto. Článek ten má nápis: „Darwinismus und Schule“; autor jeho však nečerpal látku, již tu podává, a teprv ne konkluse, k jakým přichází, ze spisů Darwinových; to bylo by pracné, nýbrž vypsál prostě některé velmi markantní věty ze spisu Dr. Dodel-Porta: „Moses oder Darwin? Eine Schulfrage“, přičinil k nim hodně pikantní omáčku a to vše jenom za tím účelem, aby výroky Dodelovými a Haecklovými, jichž se i Dodel jako neomylné pravdy dovolává, aby, pravíme, výroky těmi ukázal a dokázal, že Darwinismus nezvratnou jest pravdou a že se má proto místo „zastaralých a vědou zvrácených názorů biblických“ (!) podávati dětem pravda Darwinova o původu světa a všeho tvorstva, a na základě této nauky že se pak mají vyvíjet ovšem i taky pravidla pro mravní a společenský život. Ano list ten učitelský zove darwinismus, jenž nemá pro sebe důkazu ni nejmenšího, pravdou dávno uznanou ode všech myslících a pevnou skalou, na níž vědy přírodní dál budou stavěti, čímž ukazuje, že jest ve vědě náramně pozadu. Dr. Arnold Dodel-Port jest sice řádným professorem botaniky na universitě v Curychu a vedle toho ještě nepřitelem názorů biblických o původu světa a dogmat křesťanských, ale píše ve své až fanatické nadšenosti pro Darwina tak nevědecky, tak povrchně a takovým bombastickým slohem, že se člověk musí diviti jednak jeho kuráži, s jakou vystupuje před obecnost — neboť fedruje svoje náhledy hlavně populárními veřejnými přednáškami, v nichž veliká jeho fantasie ustavičně drží vládu nad rozumem, — jednak té přílišné lehkověrnosti, s jakou obecnost tak zvané vzdělané řeči jeho přijímá. Ale srdce jest mocný čaroděj a to zde hraje největší roli. Darwinismus, materialismus, pantheismus a vůbec všechny nauky monistické jsou, jak dí správně, tušíme že Wigand, zjevem vědě cizím a náleží do oboru subjektivních náhledů, kteréž nejsou určovány jako vědecké názory a náhledy důkazy a důvody, nýbrž motivy.

Darwinismus, materialismus a vůbec systémy monistické vznikají pouze operací tendenční, kteráž se snaží vyhověti jistým časovým přáním; nejsou nikterak odůvodněny událostmi a skutečnostmi, nýbrž jsou do nich jenom vneseny a do nich zahaleny. V dějinách vědy neslýchaný úspěch jejich dá se vyložití jedině tím, že vycházejí ochotně vstříc tužbám a přáním časovým a, majíce tudíž připravenou půdu ve srdcích lidských, strhují s sebou bez mála všecko v divokém zmatku. „Wissenschaftliche Wahrheiten, selbst die Entdeckungen eines Kopernikus, Kepler und Newton, brechen sich nur langsam Bahn. Nur Ideen, welche mehr in dem Willen als in dem Wissen wurzeln, brausen wie ein Sturmwind durch das Land“ (Wigand, Der Darwinismus II. 88.; Pesch l. c. II. 116.)

Kdyby však jenom německé liberální listy učitelské pro Darwinovu nauku horovaly, ji zaváděly do vyučování a vychovávání školního a se toho snažné dožadovaly, by veškerá mládež na základě tomto ve školách byla vyučována a vychovávána: bylo by to sice dosti již smutné, ale my bychom si mohli pomyslití, nás aspoň že se to přímo netýká. Ale i naše liberální učitelstvo pracuje horlivě k těmto cíli, i jemu jsou Darwin, Brehm a Herbert Spencer evangelii: liší se však od německých kolegů svých tím, že jest v této příčině opatrnějším a s tímto požadavkem nevystupuje tak hlučně a výbojně. —

Jako zbudoval v Anglii Herbert Spencer celou svou mravouku na Darwinismu, tak zbudoval u nás dle příkladu jeho Dr. G. Lindner na základě tom celou školní paedagogiku. A kdo se chceš o tom přesvědčiti, jak byla tato paedagogika zbudována cele na základě „vývoje přirozeného“, přijata učitelstvem, přečti si jenom, co napsal v předmluvě a pak v doslovu ku knize

této p. Josef Klika a co o ní psaly „Národní Listy“ a „Roudnické listy“. My zde pouze uvedeme něco z předmluvy: „Zároveň s tímto přírodovědeckým hnutím (s darwinismem totiž) zbudovali Comte a Spencer sociologii, kterou se zákon vývoje též na pole lidské svobody, na obor kultury rozšířil. Skutek nepřetržitého vývoje (to jest nehistorického) trojím směrem přirozeným, kulturním a ethickým nedá se od té doby více popírati a okazuje se vždy zřejměji, že odloučení výchovy od vývoje, paedagogiky od nauky evoluční jest nedovolenou abstrakcí.“ (str. 4.)

Co by se tudíž požadavkem resoluce: „vyučování ostatním předmětům a vychovávání jimi budiž vědecky správné“, mělo rozuměti, vysvítá z těchto našich ukázek a z toho, co už jsme výše naznačili, tušíme jasně. Katecheta nechť si vyučuje dále podle zastaralých názorů náboženských, nechť si mluví o stvoření světa, rostlinstva i živočišstva, nechť si mluví podle Mojžíše o stvoření člověka, prvotném stavu jeho a o jeho pádu, nechť si mluví podle evangelií o Ježíši Kristu atd., ale „vyučování ostatním předmětům učebním a vychovávání jimi budiž vědecky správné“ (!) t. j. neměj s těmi „zastaralými bibličnými názory“ nic společného, nemluv o stvoření, nýbrž o vývoji zcela přirozeném, nemluv o rajském stavu člověka nýbrž o jeho vývoji z opa nebo nějakého jiného zvířete, neznej hříchu prvotného a neznej též žádné porušenosti následkem jeho do člověka vniklé, neznej vykoupení ve smyslu křesťanském a nevychovávej na základě tomto, nebo to není „vědecky správné“! Tak tomu chtějí podle Spencera, Haeckla, Carneriho, Hellwalda, Caspariho, Dr. Arnolda Dodel-Porta, Lindnera a jiných darwinovců a materialistů čeští pp. učitelé shromáždění na sjezdu v matičce Praze dne 6. srpna 1891. A potom se divme, že jest v mládeži tak příliš málo idealismu! Potom se divme, že se tak rychle a tak hrozivě zmáhají živlové podvrtní, živlové hrozící převrátit všecken společenský řád a všecko obrátit v rum a ssutiny. Či že nemají nauky tyto s mezinárodním, nevlasteneckým a revolučním socialismem nic společného? Udělají snad nauky tyto boháče citelnějším, útrpnějším, spravedlivějším a milosrdnějším, a člověka práci se lopotícího trpělivějším a spokojenějším? Zajisté nikoli.

Prof. Dr. Virchow není zajisté ultramontanem, ale spojitost mezi teorií Darwinovou a socialismem dávno již postřehl a pravil výslovně před více již lety: „Představme sobě, v jakém světle se jeví descendenční theorie na základě monismu mechanického socialistovi a jak asi působí na hlavu jeho. Ano, pánové, někomu snad se to může zdáti, směšným, ale jest to věc velice vážná, a já doufám, že nám descendenční theorie nepřinese snad všecky ty hrůzy, jakéž způsobily v zemi sousední (ve Francii totiž) podobné theorie. Přece však má tato theorie, provádí-li se důsledně, stránku velmi povážlivou a že jest ve styku se socialismem, to vám, doufám, neušlo“ (viz naše pojednání ve „Vlasti“ 1891. seš. 12.).

A tyto a podobné „vědecké správnosti“, že mají tvořiti po přání resoluce část školského učiva a na jejich základě že se má mládež vychovávat? Může přinést výchova taková dobré ovoce? Můžeme a smíme my k požadavku takovému chabě mlčeti? Nikoli! Protestovat musíme co nejrozhodněji proti každé snaze, která chce zavlésti nezralé a nepravdivé „vědecké“ theorie, ať si již mají jméno darwinismu, materialismu aneb jakéhokoli jiného -ismu, do vyučování a vychovávání školního. A protestující proti snahám těmto, máme na své straně, nehledíce ani ku svaté víře své, svědectví zdravého lidského rozumu, který nemůže přijmout za pravdu, co odporuje zjištěným pravdám a stále zkušenosti a pro co mimo to nemá důkazů; máme na své straně svědectví vědy, kteráž, třeba se byla částečně dala omámiti materialismem a zvláště „mnohoslibnou“ teorií Darwinovou, čím dál tím více od nich se odvrací, tak že tyto theorie mají nyní odpůrce i mezi těmi, kdož pro ně byli dříve zaujati. Co se týče Darwinismu u nás dosud ještě v nížinách vědeckých velebenému, ten zvláště ostře odsoudil ctitel Darwinův, prof. Dr. Virchow, již před lety 14 na sjezdu lékařů a přírodovědců v Mnichově. Ještě

rozhodněji učinil tak později a sice r. 1887. na kongresu přírodopytců ve Wiesbadenu, kdež ve své kritice, jakéž podrobil tuto theorii, přesvědčivě dokázal, že nauky Darwinovy nemají žádného vědeckého podkladu a že jsou vůbec nedokázatelný. Konečně pak možno-li ještě ostřeji odsoudil Virchow celý darwinismus na anthropologickém kongresu ve Vídni dne 5. srpna 1890. S Virchowem pak souhlasí celá řada učenců jména evropského, tak že jest to v jistém ohledu k smíchu, když ještě nyní liberální listy učitelské darwinismus předvádějí čtenářům svým jako nezvratnou pravdu přijatou prý „ode všech lidí myslících“ a rozhodně žádají, aby jako „výsledek vědeckého zkoumání“ zaveden byl do školy, tvořil částku učiva a základ školního vychovávání; neboť učenci, jak pověděl správně ve veřejné přednášce letos Dr. Reinsberg, vrací se opět čím dál tím více — k názoru biblickému!

Při názoru tomto zůstanem i my, třebaš by mnozí „paedagogové“, kteří vědami zvláště přírodními tak neskromně kolem sebe házejí, jako by je všechny i s jejich velkými záhadami měli v malíčku, vskutku však za vědou hodně z povzdálky pokulhávají, názor ten v záři „vědeckého světla“ svého zvali přežilým a zastaralým, a kojíme se pevnou nadějí, že až vědu a její pravé výsledky „dohoní“ a poznají, i oni se vrátí k názoru tomuto věrou i vědou potvrzenému. —

Odstavec resoluce A. 3. necháme zcela o jeho váze, ač v části své první není zcela správný, jelikož katecheta v jisté míře podléhá i světskému doзору, a ač v druhé části své obsahuje jaksi požadavek, aby se školy obecné i měštanské staly jakýmsi uzavřeným územím, kdež by neměl vůbec nikdo co poroučet a nikdo co činit, leč jen páni „světští učitelé především škol obecných a pak měštanských“ jakožto zkušení odborníci. Ani o tom nechcem pronášeti soudu, zda-li by snad dozor vedený především učiteli škol obecných a měštanských všem učitelům na školách těchto milejším byl a vítanějším nežli dozor vedený inspektory vzatými většinou z profesorů škol tak zvaných středních — gymnasií, realek a ústavů učitelských — a zda-li by školství za výhradního tohoto dozoru lépe prospívalo, nežli až dosud. — My se svého stanoviska nemáme proti doзору tomuto, když by byl veden nestranně a řádně, praničeho. Za to však nemůžem nikterak souhlasit s odstavcem resoluce A. 4., nebo v tom jest vedle požadavku neoprávněného obsažen ještě i logický odpor spojený s farizejstvím. Uvažme jenom. „Potřebám národa českého může vůbec hověti jen veřejná škola, všem vyznáním náboženským rovně přístupná a ke všem vyznáním stejně spravedlivá, která jediné odpovídá svobodě víry a svědomí státním zákonem základním každému zajištěné!“ To jest doslovné znění odstavce. Nedejme se však klamati jeho na pohled pěknou a úlisnou tvář a přihlédněme poněkud blíže, bychom seznali, co se pod touto na pohled nevinnou tvář vlastně skrývá. Nápadno jest předně, že se tu s důrazem klade váha na to, že prý „potřebám národa českého může hověti jen veřejná škola“, což se nám vidí býti namířeno proti školám soukromým, třebaš měli právo veřejnosti; a jelikož tyto školy privátní jsou ve své většině konfessionelní, tedy se nám zdá, že tento odstavec resoluce směřuje proti soukromým školám konfessionelním, a že se tudíž slovy těmito ještě jednou žádá to, co bylo vysloveno již v odstavci A, jen že se k tomu jaksi nádavkem přidal ještě hrot namířený proti soukromým školám konfessionelním. V domněnce této utvrzují nás další slova odstavce, kdež se praví, že má tato škola veřejná býti „všem vyznáním náboženským rovně přístupná a ke „všem vyznáním rovně spravedlivá“ čili jinak řečeno, že to má býti veřejná škola bezkonfessionelní. — Proti konfessionelním školám židovským a protestantským naši „liberální“ páni nejsou, ano těch se mnohdy zastávají; proto musíme nutně souditi, že jest tento odstavec namířen předem proti soukromým školám katolickým.

Jest to věru zvláštní úkaz, že učitelé podle jména aspoň ještě katolíci v katolickém Rakousku tak jsou zaujati proti konfessionelní škole katolické

a takovou k ní chovají nechť, nepřítel a zjevné nepřátelství! V Praze protestuje přes 8000 českých učitelů proti zavedení školy konfessionální a proti školám soukromým, čímž míří hlavně proti katolíkům; ve Vídni žádá německorakouský spolek učitelský ve výroční své valné hromadě 29. června 1891., k níž se dostavilo 33 delegátů spolků krajských z Čech, Moravy, Slezska, Korutan, Solnohradska, Dolních a Horních Rakous, aby byla zrušena školní novella, aby učitelstvo drželo se pevně zásad vyslovených v školním zákoně z r. 1869. a řídícím učitelem i na škole takové, kdež jsou výhradně jen děti katolické, aby směl býti každý bez rozdílu k tomu způsobilý, ať si jest vyznání a víry jakéhokoli, tedy i žid neb mohamedán; na učitelském sjezdu v Neunkirchenu před nedávnem konaném přijímá se shromážděnými tam učiteli jednohlasně návrh, aby učitelstvo agitací a jinými prostředky působilo k tomu, by absolventi učitelského ústavu katolického ve Währingu nedostali míst a byli nuceni vzdáti se povolání učitelského; v listech učitelských nemenují se katolíci jinak než jen přezdívkou „klerikálové“, brojí se v nich proti pozitivní víře, dogmatům a zázrakům, (viz na př. „Niederöst. Schulzeitung“) ano křesťanství zvláště forma jeho katolická nazývá se v listech těch přímo a zřejmě pohanstvím a pohanství se před ním dává přednost (viz „Freie paed. Bl. r. 1891 č. 31. str. 468—469.) atd. atd. A pak prý jsou, jak aspoň o sobě sami říkají, dobrými křesťany a katolíky a vychovávají svěřené sobě děti katolické k pravé zbožnosti, — ovšem prý k žádnému pobožnůstkářství.“ — Zdrávi povídali! — Není snad třeba podotýkati, že nechceme, aby výrok náš byl vztahován na učitele všechny. Mnozí zajisté jsou dosud katolíky z přesvědčení a jednají také jako katolíci; jsou však v menšině. —

Zjevné nepřátelství jest vždycky ještě méně protivným, nežli nepřátelství, kteréž se zahaluje za pomoci sofismat, logických lží a nesprávností v roucho zdánlivé spravedlnosti. Nejprotivnějším jest však odpůrce, který, když chce jiné poškozovati, patrně bezpráví na nich páchati, o svobodu je olupovati, do svědomí jejich, jež má býti stánkem nedotknutelným, proti všemu právu — pozitivnímu i přirozenému — zasahovati, ještě se dělá a před jinými farižejsky chlubí, jakoby jim vlastně prokazoval dobrodiní, jich se zastával a jako by hájil svobodu jejich svědomí a víry!

Hledíce k odstavci resoluce A. 4. nevíme věru, co by se nám řeklo, — pěkného ovšem jistě nic, — kdybychom podle tohoto vzoru „podařeného“ napsali na př. následovně: „potřebám státu více jazyčného může vůbec hověti jen veřejná škola, všem národnostem stejně přístupná a ke všem národnostem rovně spravedlivá, která jediné odpovídá svobodě jazyka a národnosti zákonem každému zaručené? —“ A titěž páni učitelé, kteří školy tak zvané utrakvistické zovou „nestvůrami“, kteří žádají a to vším právem, aby děti české nebyly nikým a ničím nuceny choditi do škol nečeských, kteří by zajisté nazývali to zkracováním práv a do očí bijící nespravedlností, kdyby žádalo se, že nemá v tak zvaném uzavřeném území býti žádných českých škol, proto že Čechům může hověti „jenom škola veřejná všem národnostem stejně přístupná“ a že tudíž děti v krajinách těchto mají choditi do veřejných škol německých, kteréž jsou jim tam rovněž tak přístupny jako Němcům, titěž páni učitelé, kteří hlásají, že dítě české může prospívat jenom v české škole, a každá jiná škola obecná, ať již dvoujazyčná, mnohojazyčná anebo docela pro děti do ní chodící cizojazyčná že jest nestvůrou, posílají pak do ní děti české, že jest nerozumné, nepaedagogické, nutiti však je, aby chodily do takové školy, že jest nerozumné, nespravedlivé a že se to přičítá zákonem uznané jazykové rovnoprávnosti; titěž učitelé žádají, aby nebylo soukromých škol katolických, všechny děti aby, bez rozdílu náboženství, byly nuceny choditi do školy bezkonfessionální, do školy, kteráž jest v ohledu náboženském nijaká neb všelijaká, ani katolická, ani protestantská, ani židovská, nýbrž bez vyznání! Je to důsledné, je to spravedlivé? — Titěž pp. učitelé tvrdí směle dále, že škola taková je „ke všem vyznáním stejně spravedlivá“ se zámlkou

ovšem, že tato spravedlnost spočívá vlastně v tom, že nedá žádnému vyznání cele, co mu náleží — a o tomto nespravedlivém, nepaedagogickém požadavku svém odvažují se ještě tvrditi, že prý „jediné odpovídá svobodě víry a svobodě svědomí“!!

Je v tom logika? — Jak dávno jest tomu, co se ke všem stejně spravedlivým nazývá ten, kdo nedá nikomu, co mu právem patří a nikoho tudíž neuspokojí? Jak dávno jest tomu, co se zkracování a obmezování svobody občanské a náboženské nazývá něčím, co „odpovídá svobodě náboženské“? — Ale ano, tak rozumějí náboženské svobodě bratři zednáři a liberálové vždýcky a všude. Honíce děti do škol bezkonfessních a beznáboženských a potlačující buď řeholemi nebo obcemi zřízené školy konfessionelní (ministerstvo Frère-Orbanovo v Belgii, vláda francouzská —), chlubí se ještě, že „nutí občany býti svobodnými“ a že hájí rozhodně náboženskou svobodu! Může-liž býti většího pokryctví a většího pojmu překrucování?

Kdyby byli páni učitelé shromáždění v Praze na sjezdu učinili prohlášení: „Potřebám národa českého, „který jest většinou svobodomyšlný“ (v pravém slova smyslu), může vůbec hověti jenom škola taková, kteráž dá každému náboženskému vyznání, co mu náleží, a školou takovou jest škola náboženská čili škola konfessionelní (pro děti katolické katolická, pro děti protestantské protestantská a pro židy židovská), která jediné odpovídá svobodě víry a svědomí: bylo by to logické a paedagogicky správné. Žádati však nucenou návštěvu škol bezkonfessních, jest nanejvýš nesvobodomyšlné; hlásati pak o tomto nesvobodomyšlném a nespravedlivém požadavku svém, že „jediné odpovídá svobodě víry a svobodě svědomí“, jest farisejské, nepravdivé a nelogické!

„Úplná svoboda svědomí v oboru paedagogickém“, dí starý a zkušný paedagog Dörpfeld, „záleží v právu rodičů, dáti své děti podle svého svědomí tak vychovati, dass zwischen diesen und jenen niemand anders dreinzureden hat. Toto právo musíme žádat pro každého, nechť si jest protestant, katolík, žid, dissident nebo svobodomyšlník. Kde jest dostatečný počet rodin stejného vyznání náboženského, by si mohly zařídit vlastní školu, nesmí jim v tom nikterak býti bráněno. Stát má chrániti jenom veřejnou mravopoctnost, dále jeho oprávněnost nejde, nebo „papežem ho Bůh přec neučinil“. Dosáhne-li návrh onen (aby totiž školy přešly ve správu obcí politických a byly pod vrchním dozorem státu a pod vrchním jeho řízením) moci zákona, so wird vom Rathhause aus auch in dieser Hinsicht verfügt und die Kommune als das Werkzeug des jeweiligen Ministers doch versimultanisirt werden. Bylo by to chránění svobody svědomí, byla by to liberálnost? V pravdě liberálním jest přec jenom ten, kdo doprává jiným téže svobody, jakou si přeje sám“ („Neue Bahnen 1891. str. 300) Paedagog Dörpfeld tudíž dí, že nucené školy simultánní, školy bezkonfessní zkracují svobodu svědomí, ji porušují a nejsou liberální, a že právě naopak svoboda svědomí a pravá liberálnost toho vyžadují, aby škola obecná byla konfessionelní, tedy pro katolíky katolická, nikoli však jedna a táž pro katolíky, židy a protestanty atd. Podobně smýšlí Moser, neboť takto píše: „Na poddaných, kteří jsou jiného vyznání náboženského, nesmí se žádati, by proti své vůli posílali svoje děti do školy, kteráž není jejich náboženství.“ Dr. Stahl pak píše (Philosophie des Rechtes II. 497.): „Ovšem ale přísluší církvi právo, aby směla na školy potud působiti, by jí chovanci nebyli odcizeni, nýbrž s ní spíše v užší vešli spojení.“ Dále pak dí: „Přestane-li škola státní býti křesťanskou anebo není-li více v souhlasu s uznaným vyznáním náboženským, dann ist ihr Monopol oder ihre massgebende Macht nicht mehr gerechtfertigt, weder in direkter Weise bei der allgemeinen Volksschule, noch auch in indirekter Weise bei den Bildungsanstalten für den Staatsdienst. Pak platí právo svědomí; žádný otec ne-

může býti nucen, by vydal své dítě vlivu jeho náboženství nepřiznivému“ (Srov. Riess l. c. 88—89.). Nucená škola bezkonfessionelní jest tudíž i podle Dr. Stabla, jenž moc nad školami vindikuje skoro výhradně státu, proti svobodě svědomí.

Podobných svědectví mohli bychom uvést ještě celou řadu. Nač však hromaditi svědectví pro věc, která jest jasná a samozřejmá každému rozumu nepředpojatému? Nebyla-li jasnou českým učitelům shromážděným na sjezdu, za to nemůžeme. Byla-li však věc tato jasnou i jim a oni přece — hlavně ovšem ti, kteří resoluci stylisovali — proti lepšímu svému přesvědčení za svobodu svědomí a víry prohlásili to, co každý, kdo jen trochu logicky umí mysliti a kdo si zachoval dosud zdravý soud, prohlásiti musí za zkracování a obmezování svobody víry a svobody svědomí, jest to ještě horší. My ovšem o tom nechceme nikterak rozhodovati, z jaké příčiny učinili výrok tak ne-logický a nepravdivý; ale tolik si dovolíme říci, že výrokem tímto jasně ukázali, že jsou liberály v běžném slova smyslu a že v této příčině za jedno táhnou s pány zednáři a že pojem jejich o svobodě víry a svobodě svědomí na vlas se rovná tomu, jak rozumějí svobodě svědomí a svobodě víry bratří zednáři a jak ji praktikují, jakož i s pojmem oním, jaký měli druhdy o věcech těchto strůjcové a vůdcové francouzské revoluce. Ve jménu svobody svědomí a víry potlačovali všecku svobodu u věcech víry, ve jménu jejím páchali největší terrorismus, ba ve jménu jejím posílali ty, kdož nechtěli zraditi sděžené své víry a jednati proti svému svědomí — pod guillotinu! Ve jménu svobody svědomí a víry potlačují páni liberálové a páni zednáři školy katolické, ve jménu svobody svědomí a víry prohlašují za neplatné všechny odkazy učiněné ve prospěch škol katolických, honí mnohdy násilím — katolické děti do škol bezkonfessních anebo i do škol, v nichž se o Bohu nesmí ani mluvit!

Za takovou „svobodu“ svědomí a víry pěkně děkujeme, neboť tato „svoboda“ není nic jiného nežli násilnictví vládnoucí strany a zotročování spojené s přetvářkou a farizejstvím. — Že pak se naši pp. učitelé shromáždění v Praze na sjezdu nedovedli vymaniti z tohoto naskrz falešného pojmu o svobodě svědomí a víry a že se postavili tak okázale u příčině této na stanovisko bratří zednářů a ochotných jejich služebníků falešných liberálů, toho jest upřímně litovati jak v zájmu školy, tak v zájmu vlasti, ba i v zájmu učitelů samých, litovati jest toho tím více, proto že tímto požadavkem svým vycházejí vstříc nevlasteneckým socialistům, jimž jest škola konfessionelní trnem v oku, vycházejí vstříc živelům podvratným, kteří všichni horují pro školu bezkonfessní a hlavní svou nadějí skládají na pp. liberální učitele, od nichž doufají, že již náboženství ze školy vystrnadí a svými chovanci rozmnoží řady jejich; tak aspoň veřejně prohlásili sociální demokraté shromáždění v Dobrosoli (viz listu tohoto str. 295.)

Živlové podvratní pracují k tomu, by způsobili ve všech poměrech lidské společnosti úplný převrat, a nehrozí se ani násilí a revoluce. A jelikož, jak i oni dobře vědí, nejmocnější oporou pořádku, zákonů a celého řádu společenského jest právě náboženství římsko-katolické, proto činí všichni tito živlové stálé útoky tu prudší tu slabší na náboženství toto, připsujíce mu neprávem a proti vlastnímu lepšímu přesvědčení svému vinu za všecko, co jest v společnosti, v zákonodárství a rádech společenských vadného a nedokonalého. — „Chcete-li způsobit státní převrat, musíte dříve učinit Francii nekatolickou“ (recte: nekřesťanskou), pravil Mirabeau dne 5. května 1789 v „národním shromáždění“. Slova tato jsou od těch dob heslem všech podvratných živelů. Hlavním pak prostředkem k tomuto žádanému odkřesťanění jeví se jim býti, tam kde nemohou domoci se dosud školy úplně beznáboženské, škola bezkonfessní čili simultánní, proto že se touto školou pěstuje náboženský indiferentismus (náboženská lhostejnost), a to jim prozatím postačí, neboť vědí dobře, že ze lhostejnosti náboženské brzy se vyvine úplná nevěra. Proto bojovali před třemi roky i sociální naši demokrati věrně po boku liberálních pp. učitelů proti škole náboženské a proto prokla-

šují sociální demokrati vůbec, že nechtějí žádné školy konfessní; uvádíme jen na př. prohlášení vůdců sociálních demokratů, kteréž učinili ve Wiesbadenu 12. ledna 1891 a kteréž znělo: „My jsme proto, by byla zachována škola simultánní“ (bezkonfessionelní). Za důvod pak tohoto svého požadavku uvádějí zřejmě: „für uns genügt die Thatsache: der religiöse Indifferentismus wird gefördert“ (Kath. Schule 1891. str. 116.).

Jak vůbec známo, jest snahou sociální demokracie ne opravovat, co jest v společnosti nespravedlivého, vadného a chybného, nýbrž všecko všudy nivellisovat, všecko všudy zvrátit a na zříceninách nynějšího řádu společenského zbudovat řád nový, jakýž by vyhovoval tužbám jejich. Jelikož však jim v nivellisování nabytých a sděděných práv, v nivellisování majetku atd. nejvíce překáží náboženství katolické, proto bojují přede vším proti náboženství tomuto, aby z něho, smíme-li tak říci, otloukli a osekali všecko vesměs, čím toto náboženství vyniká nad vulgérní rationalismus neb nad pouhý deismus; v boji pak tomto pomáhají jim velmi horlivě liberální pp. učitelé, bojující na oko proti škole konfessionelní, v skutku však proti všem křesťanským dogmatům, čili jak oni sami říkají, za odstranění všeho toho, čím se jednotlivá náboženská vyznání od sebe liší. A prostředkem k tomuto náboženskému nivellisování čili vlastně nihilisování jest jim škola bezkonfessionelní, pro kterou hlavně za tímto podvratným, protikřesťanským, hříšným účelem tak horlivě bojují. Že jim nekřivdíme, toho důkazem jest v příčině této zvlášť jasný článek uveřejněný ve „Freie paed. Blätter č. 39. ze dne 26. září r. 1891., za nějž jsme listu tomuto, právě proto že jest tak příliš jasný a prostý veškeré licoměrnosti, opravdu vděčni; alespoň víme, odkud a proč ta velká horlivost pro školu bezkonfessní. Podnět k tomuto upřímnému výronu zavdalo to, že byly v jisté škole vídeňské dívky židovské vřaděny na přání židovského učitele náboženství ve třídách paralelních vždy do třídy jedné, by byly pohromadě a učitel židovský aby měl tudíž usnadněnou práci; tím ovšem povstaly třídy se žáky pouze židovskými a se žáky pouze katolickými, tedy se žáky rozdělenými podle vyznání. Z toho křik a rámus v liberálních novinách. V tomto křiku nemohl ovšem zůstat pozadu ani pan Jessen, liberální protestant a redaktor listu jmenovaného, a proto napsal mezi mnohým jiným doslovně toto: „Nepodařilo-li se zachovati říšský zákon školní v jeho celosti, nebyl též učiněn ještě žádný opravdový pokus, by byl zase obnoven v původní své čistotě V každém zasedání říšské rady měl by učiněn býti návrh na odstranění školní novely Splynutí vyznání náboženských, odstranění protiv, jež plynou z vyznání náboženského, jest cíl krásný a šlechetný (!!!) Cíl tento by mohl ve škole a skrze školu mocně býti podporován, kdyby se podařilo vybrati z různých náboženských vyznání to, co jest všem společné, und dieses der Jugend gemeinsam darzubieten. Pokusy v tomto směru byly již nejednou učiněny a vedly částečně k výsledkům dosti uspokojivým. V Rakousku však jsou poměry takové, že jest tato cesta dosud nemožnou.“

Tedy „splynutí vyznání náboženských a odstranění protiv z vyznání těchto plynoucích“, jest ten „krásný a šlechetný“ cíl, jenž by měl býti fedrován školou a dokud to nejde, mělo by náboženství býti raději z vyučovacího plánu školního zcela vymýtěno a mělo by se mu vyučovati „an gesonderter Stätte“ (ibid.). — Jaký by as byl obsah tohoto nového náboženství, jež by vzniklo odstraněním protiv vyplývajících z různých vyznání, dá se snadno mysliti. Po odstranění všeho toho, co nemají katolíci a ty nesčetné dosud věřící sekty protestantské společného se židy, zůstala by sotva víra v jediného osobního Boha, po odstranění pak všeho toho, čím se katolíci, sekty protestantské a různé sekty filosofické s náterem náboženským od sebe různí, nezůstalo by ze všeho náboženství jistě ani to, a k tomu pracují i někteří z pp. liberálních učitelů. V „Niederöster. Schulztg.“ jsme četli, že prý v tomto pojmu vždycky budou všichni souhlasiti a ten že stačí. Žádati však po katolí-

cích, aby se zřekli k vůli protestantům všeho tobo, čím se od nich liší a co mají nad ně lepšího a více, jest požadavek ještě smělejší a radikálnější, nežli požadavek socialistů za odstranění veškeré nerovnosti ve právech a majetku; žádati pak po obojích těchto, by se k vůli židům všeho toho zřekli, čím se od nich liší v ohledu náboženském, jest požadavek ještě smělejší, jenž vede konečně k čiré nevěře; nevěra pak vede nutně a důsledně k anarchismu. A k tomu přece myslíme že není ani škola moderní, by pomáhala šířit nevěru a pomocí nevěry — anarchismus a beznáboženský socialismus. —

Tolik o první části resoluce, kteráž se nám viděla býti ze všeho nejdůležitější, neboť jsou v ní obsaženy vůdčí principy, jimiž se chce české učitelstvo i budoucně řídit. — Pan Josef Sokol pravil ve své řeči na říšské radě, že „čím dál bude trvati boj (o školu), tím více zaujme pro sebe sil, kterých by jinde mnohem prospěšněji užiti se mohlo“, a tím více že „zůstává po sobě nesmířitelné hořkosti“; dále pak pravil, že „pokládá za svou povinnost, jakožto znatel staré i nové školy, svědectví dáti pravdě ve smyslu tom, že nynější škola není bezkonfessionelní“ („Uč. Nov.“ 1891. č. 28. str. 326. a 327.); na sjezdu však se o to nepřičinil, by působil k tomu, aby konečně u věci tak vážné a důležité nastal smír a pokoj a odhlasoval svorně s ostatními odstavce resoluce, v kterých se žádá, aby škola ta, kteráž dle něho není bezkonfessionelní, nestala se školou konfessionelní, t. j. aby se nestala takovou, jakou dle něho a taky dle jiných již vlastně jest! Nám se ovšem tato učitelská logika vidí býti trochu podivnou a „zvláštní“, tím zvláštnější, že vychází od lidí, kteří se o sobě domnívají, že jen oni mají zdravý rozum v pachtu; ale pomozme si, když to ti páni svobodomyšlní jinak neumějí! Což pak se smí člověk svobodomyšlný dáti sevřítí otrockými pouty přísné logiky? To to! Svobodomyšlnost právě v tom záleží, že člověk nemusí přesně mysliti a může svobodně přeskakovati meze a hráze vytknuté logikou! Leč dosti o tom. Dále si stěžoval p. Josef Sokol na říšské radě na jistou nemoc velice zlou, kteráž se dle něho jmenuje „běsnost uniformovací čili krátce uniformovačka“ a pravil o ní, že „koho zachvátí, a byť to byl jinak člověk sebe tišší a rozumnější, okamžitě bývá jako vyměněn“ (Uč. Nov. l. c. str. 326.): na sjezdu však upadl do této zhoubné „nemoci“ sám, když žádal svorně s ostatními, aby všechny školy byly oblečeny v jednu jedinou bezkonfessionelní uniformu, čili aby se zuniformovaly na jedno brdo bezkonfessionelní a škol obecných s jinou uniformou, byť si ji i sami za svoje spravedlivé peníze pořídily, aby vůbec nebylo; a toto jednotvárné a neoprávněné uniformování nazval ještě svorně s ostatními — svobodou! —

Kam pak dal na sjezdu ono „poznání, že jen všestranná snášelivost, pokud se týče rozdílů v mínění, a pravá láska ku spravedlnosti, pokud se týče lidských snah, mohla by naše společenské poměry šťastně urovnati?“ (ibid.) Či je to znamením snášelivosti, pravé lásky a spravedlnosti, či jest to ten „smysl pro pravou svobodu“, o němž mluvil Sokol na říšské radě, když se katolíkům odpírá škola, jaká jediné může vyhověti jejich přesvědčení náboženskému? Jest to snášelivost, jest to pravá láska a spravedlnost, když se na sjezdu jednohlasně žádá, by děti katolické nuceny byly chodit do školy, kteráž není v souhlasu s náboženským vyznáním jejich rodičů, s vyznáním, k němuž i ony se hlásí, a kdež se tudíž náboženská stránka školní výchovy při vyučování mimonáboženském buď zanedbává, ba snad více ještě než jen zanedbává?

A ptal-li se Sokol na říšské radě a to plným právem, kde že zůstává „cit spravedlnosti“, když děti české nuceny jsou choditi do škol německých, proto že není pro ně škol českých, a nazývá-li to přímo „bezprávím, kteréž se děje českému živlu v Praze, když se to trpí, aby děti české směly choditi do škol německých“: nemůžem se my větším právem ptáti, kam že dali naši páni učitelé „cit spravedlnosti“ a není-li to výslovně chtítí, aby se dalo katolickým dětem zřejmé „bezpráví“; nejsou-li to „choutky nespra-

vedlivé“, když v resoluci výslovně žádají, by nebylo jiných škol mimo veřejné školy bezkonfessionelní, do nichž by děti bez rozdílu náboženství chodit musily?

Vypěstuje a vychová nám škola taková, kteráž není ani katolická, ani protestantská, nýbrž mimo ty dvě náboženské hodiny nábožensky bezbarevná, ani taková ani maková, vychová nám ony „ryzí charaktery, kteří by vždycky ochotni byli“, jak pravil Sokol na říšské radě, „věnovati své nejlepší síly nejvyšším statkům národa svého a všeho lidstva“, charaktery, jakých podle slov jeho „my Čechové více potřebujeme, nežli jiní národové“ („Uč. N.“ l. c.)? — Velice ztěžka; nebo ryzí, obětavý charakter možno jest vypěstiti pouze na základě pevné, živé víry, pevného a nezvratného přesvědčení náboženského. Čím více však ochabují víra a láska křesťanská v srdcích lidských, tím méně jest ryzích, spolehlivých, obětavých, pevných a šlechtitných charakterů. Že by pak v naší — hlavně pokud se týče tříd „vzdělanějších“ — nábožensky lhostejné, a méně ještě než jen lhostejné době, bylo dostatek ryzích, obětavých, pevných a šlechtitných charakterů, toho nebudou tvrditi ani „Uč. Nov.“. Škola pak bezkonfessní nám těchto charakterů neodchová. —

(Pokrač.)

U č i t e l a n á b o ž e n s t v í .

Uvažuje *František Libor*.

(Pokračování.)

B) Učitel, vyučuje náboženství, prospívá škole vůbec.

Prostý jeden venkovan, byv kárán, proč neposílá svých dětí pořádně do školy, odpověděl: „A nač bych posýlal! Vždyť tam teď nechtou ani evangelium.“

Stížnost, že se ve školách málo času a málo péče věnuje náboženství, neozývá se snad pouze mezi kněžstvem, ale i mezi lidem, který ještě na náboženství dbá, a dbá, bohudík, všude, kde nezavládl ještě falešný liberalismus s nevěreckými novinami.

Nedivme se, že náš lid namnoze nechce uznati prospěšnost rozmnožení školního učiva, zvláště realii; zbožnému lidu vždy více záleželo na mravnosti než na mnohých vědomostech. A proto se také nepodivíme, že ten náš lid dává se nutiti k posílání dětí do školy pokutami a vězením. Vždyť vidí, že o to, co jemu jest nejdražšího a nejsvětějšího, o náboženství, vede se ve školách jen skrovná péče. Tvrdíme, že by docházka školní byla pořádnější na našem venkově, kdyby se náboženství věnovala péče větší. Vždyť by doznali mnozí učitelé, že bývá nejvíce dětí ve škole, kdy očekávají, že přijde katecheta. Děti doma povídají, co mluvil k nim učitel a kněz, vždyť jsou ještě mnozí rodičové, kteří se jich vyptávají. A věru, že by probudil učitel ve mnohých rodičích větší lásku ku škole, kdyby se dovídali od dětí, že učil za nepřítomnosti kněze náboženství.

Dokazujte nedbalému otci, jak je dítěti prospěšno, aby se učilo, co jest ve škole předepsáno — co vám odpoví? Usměje se a řekne: Ale pane učiteli, vždyť mé dítě nebude žádným malířem, aby se učilo kreslení; všelijaké ty zeměpisy a přírodopisy také nemusí znáti, stačí mu, když se naučí trochu psáti, čísti a počítati. — Ale řekněte mu: Co pak bude z vašeho dítěte, když se ani nenaučí ve škole Boha znáti! — Zastydí se a nebude věděti žádné omluvy.

Proto pravíme: Učitel, vypomáhaje duchovnímu u vyučování náboženství, napomáhá k pilnější školní docházce.

Klesá-li u lidu láska ku škole, klesá i vážnost k ní a vážnost k učiteli. Do přílišné vážnosti si učitelstvo stěžovati nemůže. Slýcháme stále, že zde onde hrubý otec si „došel na učitele“ pro špatnou zprávu, jež dostalo jeho dítě, nebo že dítě zůstalo po škole a pro jiné příčiny, jež vlastně žádnými příčinami nejsou. Pokud víme, za dřívějších dob se tak nedálo. Byla škola, dokud se v ní h'avně pěstovalo náboženství, v očích lidu místem více posvátným než nyní. A nebudí-li škola sama úctu v lidu, kterak se jí může učitel domáhati?

První instancí, jež má učitele bráti v ochranu, jest místní školní rada. Ale, ach! To jest nejbolestnější stránka nynějšího školství vedle nedostatku náboženského vychování.

Nehodláme se rozpisovati o tom, jak se osvědčilo a osvědčuje působení místních školních rad — na to, bohďá, ukážeme jindy — povíme jen krátce, že právě tento úřad, jenž má učitele podporovati, nezřídka jeho působení překáží a vážnost školy podkopává. Tvrdíme, že učitel nikdy nebyl tak zůstaven sám sobě beze vši pomoci, jako jest nyní ve mnohých obcích.

Žádná ochrana zákona nezíská škole vážnosti, nebudí-li jí ona sama. A čím jiným může ji budit, ne-li tím, bude-li se v ní pěstovati to, co u všech národů vždy vážnosti požívalo a požívatí bude — náboženství? Jen tehda bude lid zírati ku škole jako k místu posvátnému.

Pravíme tedy dále: Učitel vyučuje náboženství, dopomáhá škole k úctě a vážnosti, jaké jest jí nezbytně potřeba, má-li se dílo vychovatelské dařiti. Rodičové přestanou před dětmi mluvit o zbytečnosti mnoholeté školní docházky, nebudou jí před dětmi zlehčovati, jako se často děje, budou o ní mluvit s větší úctou, a tím i u dětí úctu ku škole vzbudí.

C) Učitel, vyučuje náboženství, prospívá sám sobě.

Již z toho, co jsme dosud pověděli, vysvítá, že vyučování náboženství se strany učitele i jemu prospěch přináší; neboť zlepší-li si školní docházku, získá-li škole větší vážnost, jak snadněji bude se mu pracovati, oč lepšího výsledku docílí, co uspořil si nemilých výstupů, vyšetřování a mrzutostí! Bude-li mítí mládež mravnější, nebude-li ona i poslušnější, nebude-li ušetřen mnohé zlosti a mnohého zármutku?

V tom je zajisté prospěch nemalý; avšak poukážeme ještě ku prospěchu jinému.

Získává-li učitel vážnost škole, získává ji tím i sobě samému. Toť věc již dávno známá a dokázaná.

Má-li učitel se zdarem působiti, jest mu zapotřebí nutně mnohých vlastností, bez nichž člověk zaměstnání jiného snáze se obejde. Jest učiteli zapotřebí spravedlnosti a nestrannosti, mírnosti a trpělivosti, pravdymilovnosti a pravdomluvnosti, vytrvalosti a pile při práci a jiných a jiných ctností.

A jest snadno ctnosti tyto si osvojiti a v nich setrvati? Zajisté ne.

Je snadno vždy býti spravedlivým a nestranným? Je snadno býti laskavým k dítěti, jehož otec snad nám těžce bez příčiny ublížil, a zase býti přísným k dítěti, jehož otec jest naším přítelem? Je snadno setrvati v trpělivosti, když napomínáme stále a stále marně? Není věru div, dá-li se učitel někdy uchvátiti hněvem; to snad každý uznává, vždyť vyslovili se mnozí a mnozí otcové, i ti, již učitele v lásce nemají: Já bych nemohl býti učitelem!

A přece nesmí učitel přese všechny obtíže se stavem jeho spojené podléhati hněvu; trpělivosti a mírnosti jest mu zapotřebí nejvíce.

A což když dílo s největší pílí a namáháním konané se nedaří ne vinou vlastní, ale nedbalostí, ba i zlobou jiných, je tu div, když učitel klesá na mysli? — A přece se tak státi nesmí!

Nuže, je-li nesnadno osvojiti si výše jmenované ctnosti a v nich vytrvati, pak jest učiteli třeba hledati si pomoci, aby toho přece dovedl. A pomůckou takovou, a to pomůckou nejbezpečnější, jest náboženství.

Náboženství nemůže nám nahraditi žádné rozumování, žádná filosofie, stavící se na stanovisko mimonáboženské.

Bude-li učitel vykládati přikázání páté, v němž zapovídá se také hněv, pak ovšem bude dbáti, aby před mládeží, jíž předvádí hněv jako hřích, sám hněvu uzdy nepouštěl; bude-li vykládati o mírnosti a trpělivosti, upamatuje se, když ho bude trpělivost opouštět, čemu byl v hodině náboženské mládež nabádal, a snáze se opanuje. Vysvětliv při přikázání osmém, že Bůh zapovídá bližního tupiti a pomlouvati, tím spíše se opanuje, aby nevypustil z úst nádivky nebo potupného slova.

Proto pravíme: Učitel, vyučuje náboženství, má v něm bezpečnou pomůcku, aby byl mládeži sobě svěřené vzorem, — a toť pro něj samého jistě prospěchem největším.

Protož učitel, který dbá o mravné vychování mládeže jemu svěřené, jemuž leží na srdci vážnost školy, jenž dbá o zdokonalování sebe samého, nebude vyhledávati omluv a výmluv, ale bude ochotně s duchovním u vyučování náboženství spolupůsobiti. (Dokonč.)

V y c h o v á n í a v ě z n í c e .

(Paedagogicko-statistická studie.)

(Napsal František Vaněček.)

(Dokončení.)

Obrázky uvedené jsou důkazem, že ve mnohém případě — způsob trestu a další nakládání s odsouzenými bývá příčinou jejich zpětivosti. Není dosti postaráno jednak o jejich povznesení mravní, jednak ani výdělků nemohou se dopracovati a tak klesají zpět.

P. Eichhorn, říšský poslanec a kněz lidumil, slíbil na konci článku podati krátký náčrtek spolku, který by přáním v dopise ubohého propuštěnce projeveným, vyhovoval. Dle mého vědomí ještě se tak nestalo, jest bezpochyby jinak pracemi přetřžen.

Ohlédneme-li se však po rozličných dobročinných ústavech v cizozemsku, shledáme, že cosi podobného zavedeno jest v různých řeholích, ale veřejnost, obírající se malichernými hádkami, že nevěnuje dosti pozornosti pravému lidumilství, a žurnalistika, jsouc v žoldu strany liberální, že na podobné ústavy nechce upozorňovati, protože — jsou katolické, často pak že pracuje přímo proti nim, roztrušujíc o nich lži a tropíc si žerty jak z věcí nejsvětějších, tak i z osob, jimž náboženství není pouhým slovem. Duch sv. Vincence de Paula v církvi nevymřel a nikdy nevymře, třeba však roznícený oheň lásky k bližnímu dále rozdmychovati a nikoli jej udušovati. Kniha L. z Hammersteinů jednou již jmenovaná uvádí mnoho krásných důkazů o činnosti církve na poli křesťanského socialismu, a právě v tomto článku rád bych poukázal na dvě nadějné haluze katolického stromu lásky k bližnímu, totiž na bratry III. řádu sv. Františka ve Waldbreitbachu, vesnici blíž Rheinbrohlu a na sestry Dobrého Pastýře.

V roce 1850. přišel do jmenované vesnice farář Gomm. Poměry tam shledal neutěšené. Křest aneb pohřeb neodbyl se nikdy bez pitky a opilství. Taneční zábavy, noční toulky, pranice a nemravnost byly na denním pořádku. Takovému životu šla chudoba v patách, rodiče posílali děti své na místo do školy na žebrotu. Po dlouhé duševní přípravě zamýšlel výše jmenovaný farář odpomoci založením náboženského spolku řemeslníků, který by měl úlohu hochy vyučovati řemeslu, Bůh však chtěl jinak. Zbožný učitel v téže osadě jménem Scherer (budiž jeho jméno s úctou za to vyslovováno), dal se od

františkána, vesnicí cestujícího, zapsati do III. řádu sv. Františka v Koblenci a snažil se i jiné pro tuto myšlénku získati. V roce 1853 dalo se do řádu zapsati více mladých mužů a panen. Mezi členy byli také dva obuvníci a dva krejčí, kteří se Gommovi výborně hodili, by mohl započítati s prováděním své původní myšlénky.

Najali si domek za 18 dolarů, v němž vedli život společný a v němž byli též dva tovaryši a dva učedníci. Podobně učinili taky členové ženského odvětví, aby pečovali o nápravu zanedbané mládeže. Bída, s jakou musili z počátku zápasiti, byla veliká; tak nemohli na př. první členové ani na den Nanebevzetí P. Marie míti nic lepšího, nežli ohřátou ovesnou polévku a suché brambory. Brzy však požehnal Bůh dílu jejich. V r. 1862 byli členové s povolením biskupovým připuštěni ku složení slibů. V r. 1866 měli již svůj „klášterek“, obírajíce se opatrováním zanedbaných dítek, jichž počet byl přes sto. Také ošetřovali nemocné jak ve svém domě, tak v domech soukromých. Protože ošetřovali nejvíce lidi nezámožné, kteří jim nedali žádné odměny, musili si orbou, již provozovali na pozemku najatém, živobytí dobývati. Pracovali mlčky, horlivě a svorně a byli obyvatelstvu vzorem. Hospodářství jejich bylo vzorné a taky výnosné. Činnosti jejich povšímla si konečně i správa zemská a použila této haluzky řádu sv. Františka ku založení „pracovní kolonie“ v Elkenrothě.

„Pracovní kolonie“ není místem trestu, nýbrž jen ústavem, kde by lidé bez práce našli zaměstnání a pak za její pomoci stálou a lepší práci. Budiž mi dovoleno užiti zde zprávy „Köln. Volksztg.“ ze dne 7. listopadu 1887 (dle Hammersteina). Na 50 zařízených míst bylo přijato 204 kolonistů, po větce z Porýní, ale též i z jiných provincií, čtyři i z ciziny. Co se zaměstnání týče, byla zastoupena snad všechna řemesla. Dle věku bylo pracovníků 11 pod 20. rokem, 37 do 30 roku, 79 do 40. roku, 50 do 50. roku, 26 do 60 a 1 přes 60 let. Svobodných bylo 174, ženatých 15 a vdovců 15. Z ústavu odešlo v prvním roce 158. Do stálého zaměstnání bylo jich uvedeno pomocí kolonie 17; svým přičiněním našlo si jich práci 18; k rodině se jich vrátilo 9; pro neschopnost ku práci propuštěno jich 21; ku své žádosti bylo jich propuštěno 82, pro špatné chování 3, úřadu byli vydáni 3, utekli 4 a zemřel 1.

Místnosti ústavu nepostačovaly; někteří žadatelé musili býti odmrštěni a sice bylo těchto odmrštěných celkem 185 mužů, mezi nimiž 128 pro nedostatek místa.

Celý roční náklad obnášel 19.300 marek — na den pro jednoho kolonistu 35 pfenigů.

Celkem pracovalo oněch 158 v prvním roce propuštěných 8000 dnů a z těchto 2000 dnů bez náhrady, tak že při úhrnečném výdělku 2200 marek přišlo denní náhrady na jednotlivého propuštěného 27 pfenigů. V zimě byla vzdělána s velkým namáháním plocha v rozměru plných 3 jiter čedičovými balvany jen jen posetá, při čemž bylo odstraněno 2790 kub. metrů kamene. Podzimní žeň na tomto poli vydala 115 centů bramborů, 1200 hlav zelí, 6000 tuřínů. Podobně byla za obtížných okolností založena školka jehličnatých sazenic, kteráž pojala 150.000 kusů, kteréž poskytují krásnou naději, že jimi budou moci býti zalesněny okolní holé vrchy. Rovněž tak pečováno o zlepšení luk.“ Asi za půl roku po zprávě této byla uveřejněna opět nová zpráva o pracovní kolonii v Elkenrothě, jenž zněla takto: „Katol. pracovní kolonie pod vedením rektora Beckinga a šesti františkánských bratří přináší ovoce požehnání. Mnohý nešťastný nezaměstnaný děkuje jí návrat svůj k pořádanému životu, a což důležitějšího jest, svůj návrat k Bohu, k němuž se odhodlal po laskavé přímluvě správců tohoto dobročinného ústavu. Pan Becking mívá několikrát za týden ke kolonistům přiměřenou řeč, při níž volí příklady ze života, které, jak výsledek ukazuje, s cílem se nemíjí. Bratři pracují společně s kolonisty. Mnozí se též mohou zabývati řemeslem, jemuž se vyučili, jako na př. truhláři, koláři, kováři, obuvníci atd. Ústav bude brzy

rozšířen; hlavní budova bude míti délku 27 metrů. Ustav tento není nucenou pracovní, nýbrž dobrovolnou, kdež se ovšem musí každý podrobiti stávajícímu domácímu pořádku.“ (Köln. Volksz. 17. Mai 1888.)

V podobném směru působí i ženské odvětví terciářů. Těmto jest též svěřena správa nemocnice a blázince.

Mužské odvětví terciářů těchto čítá 11 domů, v nichž jest 8 kněží, 91 bratří, 24 noviců, 10 postulantů; ženské odvětví 32 domů, 181 sester, 75 novicек, 45 postulantek.

Zde jest částečná odpověď na otázku, kterak se má pracovati proti množení se zpětivých zločinců. Konkretní tento příklad vzbudí zajisté více zájmu pro věc než suchopárná theorie.

Jaký to povznášející, dojemný příklad pro pracovníky, kteří jsou zaměstnáni v podobné kolonii, když s nimi na jedné postati pracuje z lásky ku Kristu a jeho chudobě beze všech nároků na odměnu — řeholník ve svém řeholním rouchu; jeho ústy pronesené slovo padá vždy do srdce připraveného.

Dojemno jest čísti, s jakými obtížemi obětaví tito lidé musili z počátku zápasiti. Leč pominem toho, jelikož to nepatří přísně k věci.

Mnoho se činí ze strany státu, aby pořádek nebyl porušován, málo však se činí za tím účelem, aby to k zmíněnému porušování vůbec nedošlo. Myslím totiž, že velký náklad vyžaduje péče, aby nebyl rušen veřejný pořádek, ale málo péče že se věnuje povznešení mravnému. Nic neprospívá odnášeti z bitvy raněné, když bitva zuří stále dál a když tudíž raněných stále přibývá. Co prospívá trest a zavírání, když se k tomu nepůsobí, aby odstraněny byly příčiny, pro které se trestů musí užívat.

Však není uvedený III. řád jedinký, jenž v kritické době opuštěných se ujímá a je vychovává, je polepšuje a zachraňuje. Chci však zde jenom ještě promluvit o činnosti sester „dobrého Pastýře“, kteráž jest druhou praktickou odpovědí k otázce: „kterak by lze bylo odstraniti příčinu mnohého zla.“

Nevědí-li si muži, kteří poklesli, velmi často rady, co a jak by měli činiti, by opět neklesli v dřívější život hříšný, jsou ženy, které jednou pobloudily, v nebezpečenství ještě mnohem větším. Nebo kterak si má pomoci dívka, když padla jednou do rukou obchodníků lidským masem a když se vidí obklíčenou nástrahami a překážkami se všech stran? Však „sestry dobrého Pastýře“ otevírají bránu svého útulku každé duši, která zbloudivši, chce se vrátiti. Jaká v tom paedagogika, jaký polepšovací moment! „Sestry dobrého Pastýře“ jsou dosti neznámy: nevystupují ani na divadlech, ani v koncertech, nejsou básnířkami ani malířkami, nýbrž vznešenější konají dílo: dělají z vyvrhelů lidské společnosti lidi, ano ještě více, dělají z nich rádné, obětavé křesťany. Jméno jejich není ani z daleka tak rozhlášeno, jako jméno Sary Bernhardovy, příjmy jejich se nedají ani porovnávat s příjmy poslední divadelní zpěvačky, ale práce jejich jest práce andělská. Myšlénka řádu toho není nová, neboť podobný řád byl již ve XVII století. Obnova řádu tohoto padá do bouřlivého roku 1848, kdy v Cáchách šlechtné dvě sestry věnovaly svá věna v obnosu 20.000 dolarů na zakoupení pozemku ku založení ústavu sester „dobrého Pastýře“, v němž by všechny ženy tonoucí ve víru světa mohly dojíti pomoci a spásy, mají-li jenom vůli dobrou. Zakoupeno asi pět jiter pole a postaven dům. Počátky byly velmi obtížné. Na 100 kajicnic hlásilo se ku přijetí; kde však vzíti pro tolik „dítěk“ potravy? Věna velkodušných sester nebyla tak veliká, jak veliké byly duše jejich, u boháčů pro ně podpory nebylo, poněvadž tito mají přílišná vydání vedlejší; práci nemohly vytežiti tolik, kolik bylo třeba, protože velmi mnohé ze přijatých žen práci teprve musily se učiti, a když se po dvou letech vycvičily, ústav opustily, aby se nyní samy živily; není tedy divu, že na podzim roku 1888 nedostávalo se jim ani bramborů a že kněz jeden musil po městě pro ně žebrati, by ústav nezanikl. Přece však byly obtíže překonány a zachráněn ústav, kterýž pracuje ve prospěch nebohých a ve prospěch člověčenstva vůbec.

Větší však ještě nežli obtíže materiální jsou v ústavě takovém obtíže morální. Vždyť tam přicházejí duše přesycené zvrhlými obrazy, které hledaly štěstí své na široké cestě toho světa a byvše opuštěny a sklamány klesají v bouři života. Však nejen takové mohou se tam utíkat, i duše nevinné, které chtějí se zachrániti ve hluku velkoměstském.

Vychovatelské umění, jemuž se učí sestry tyto od svého „dobrého Pastýře“, který i hříšníky přijímal a s nimi jedl, také sestrám tímto ukázalo cestu ku pobloudilým srdcím. Vizme výsledky jejich práce.

K pastýřské této práci shromáždilo se 4—5000 sester. Vychovávají přes 30.000 žen a děvčat, které cvičí ve všech pracích, hlavně práci nejhlavnější: spasiti duši svou. Vychování trvá celkem dvě leta. Každé chovance jest dovoleno, kdy chce ústav opustiti; dvěře ústavu jsou široké u vchodu a široké u východu. Prostředkem vychovávacím jest slovo Boží a příkladná láska, zásady to paedagogické božského Mistra našeho.

Ústav sester „dobrého Pastýře“ mohl by se nazvati ústavem pro restaurování mravní síly a mravnosti. Abychom měli jasnější přehled celého ústavu, kladu zde zprávu MDr. Hahna, který jest presidentem správní rady ústavu. Zpráva vyšla již v roce 1866: „ústavy sester „dobrého Pastýře“ jsou útočištěm všem, kdož dobrovolně do nich vstupují, aby se smířili s Bohem a s lidskou společností.“ V těchto asylech nalezájí dívky potřebné podpory, aby mohly na započaté dráze k dobrému vytrvati a pokračovati. Láskyplné vedení sester „dobrého Pastýře“ nabádá je k nejčistší mravnosti, ku konání náboženských povinností, k pořádku, k pracovitému životu a k ženským pracem. V dobu pokušení nalezájí zkušené a věrné rádce, jak v duchovním tak v představené domu, též prostředky církevní sílí je, aby setrvaly a neklesly.“

Tak setrvávají chovanky z větší části po dva roky, někdy i déle v ústavu. Láska, s jakou s nimi sestry zacházejí a touha přiučiti se užitečným pracím, zdržují je v ústavu, ačkoli by mohly každé chvíle odejiti. Z ústavu propuštěny bývají teprve, když jsou v pravdách katolické víry dosti vycvičeny, když podaly dostatečné důkazy o dobrém a mravném životě svém, a když se zručností v ženských pracích ve společnosti uživiti mohou; byvše propuštěny, navracejí se buď ku svým rodinám, je-li jim to možno bez nebezpečností, jinak jdou do služeb. Služby jim obyčejně obstarají pečlivé řeholnice, kteréž mají spojení s rozličnými domy v rozličných zemích. Chovanky, které se svolením představené ústav po skončení průpravné doby opouští, pravidelně pokračují i ve světě ve spořádaném životě. To však neplatívá o těch, které ústav opouští proti vůli představené.

Nezřídka u nich nacházíme krásné vlastnosti srdce a mnohoslibné vlohy ku křesťanskému životu.

Mnohé, které v dobrém tak pokročily, že by mohly ústav „dobrého Pastýře“ opustiti a příjemný život ve světě v počestnosti vésti, volí raději v ústavu ještě déle zůstati a skromný šat kajicnic dále nositi, aby podporovaly obětavé sestry v díle obracení a sebe ku větší cti Boží a ku prospěchu ústavu věnovaly“

Ústav „dobrého Pastýře“ v Cáchách přijal od 12. prosince 1848 do roku 1866 638 děvčat, z nichž byla třetina mezi 12—20 rokem. Mnohé z přijatých byly odevzdány do dobrých služeb a o 69 z nich dostala představená vždy nejlepší zprávy. Některé musily býti propuštěny pro špatné chování a jiné opustily ústav dříve, však některé z nich se dobrým chováním také osvědčily. Během těch 18 let zemřelo jich 14 v oddanosti do vůle Boží, 24 z nich po propuštění vstoupily v manželství, z nichž některé žijí v slušném blahobytu a podporují ústav, jemuž celé své štěstí děkují.

Těď (v roce 1866) jest v ústavě 82 chovek, 12 Magdalén, mezi nimiž 4 professky, 6 novicek a 2 postulantky. Ústav jest veden 12 sestrami „dobrého Pastýře“, 4 světskými sestrami a 3 sestry obstarávají spojení s venkovem.

Náklad na ústav má býti uhražován výdělkem členů, který však nepostačuje, protože většina se učí a jsouc vyučena ústav opouští, zbývá tedy prositi o pomoc křesťanskou dobročinnost. Zakázky ručních prací činí nejvíce města Gladbach, Kolín, Crefeld, Solingen, Elberfeld a Barmen.

Přehlédneme-li řadu domů řeholních sester „dobrého Pastýře“ od té doby zřízených, shledáme, že jsou již všechny díly světa činností ústavů této řehole obmyšleny. V Rakousku však není dosud žádného takového ústavu; nejvíce jest jich v Poryní, Francii a Americe. Činnost uvedených dvou haluzí na stromu církve jest zajisté povšimnutí hodna. Nepůsobí učenými knihami velikého objemu, ale velkou, obětavou láskou.

V Českých Budějovicích zařizuje nadšený P. V. Petr dva ústavy, jeden pro mužské a druhý pro ženské, které se zdají podobnou míti tendenci. Věc jest dosud v plenkách, nemají ještě ani státního povolení, ale duch, který ve členech provisorní kongregace vane, slibuje pro budoucnost velké skutky. Obtíže, s jakými tyto ústavy musí zápasiti, připomínají nám počátky jmenovaných ústavů v cizině. Úzkou cestou přichází se ku šťastnému konci. Kdo by navštívil Budějovice, bude mu zajisté duchovním potěšením prohlédnouti si založené „křesťanské úly“ zbožných včel v ulici vídeňské a nádražní.

Uvedené obrazy činnosti křesťanských ústavů polepšovacích a vychovavacích nechť jsou částečnou, jasnou odpovědí, kterak lze počet věznic umenšiti opětným pádům předejiti a vychovati lidi — křesťany.

Société générale d'éducation et d'enseignement.

Obecné školství ve Francii jest trojího druhu, totiž 1. školy státní, 2. školy, jež vydržují náboženské řády a 3. školy svobodné.

1. Školy státní jsou školy beznáboženské. Do těchto škol nemá náboženství katolické přístupu žádného. Vlastně měly by se školy ty jmenovati školy protináboženské, neboť nesmí-li se tam jméno Bůh ani jmenovati, odpoví-li dítě na otázku, je-li Bůh, „nevím“, na otázku, jest duše, „nevím“ atd., jest očividno, že škola taková není pouze bez náboženství, ale že jest proti náboženství, a měla by se jmenovati protináboženská. Tam, kde katolíci jsou s to poříditi si školy své, které jen poněkud všem moderním požadavkům vyhovují, jsou školy státní buď téměř prázdné, nebo jen velmi slabě navštěvovány, ačkoliv zařízeny jsou s přepychem velikým. Proto stalo se tu a tam, že vydána byla k obyvatelstvu prohlášení, v nichž se praví, že i na školách státních bude se učiti katechismu, avšak ukázalo se, že to byl klam, že to byla léčka. Katechismus byl vším možným, jen ne katolickým.

2. Školy, jež vydržují různé náboženské kongregace, jsou prastaré, z nichž velká část byla státem autorisována a v každém ohledu stála na výši doby. Školy tyto byly nad míru četné. Od roku 1878 začínala, zprvu jen nesměle a poznenáhlu tak zvaná „laicisation“ t. j. školy různých řádů obráceny jsou ve školy státní. Nyní provádí se laicisování s horečným úsilím, a za krátko nebude více škol toho druhu. Rok co rok bývá několik set škol řádům odňato, jimž ovšem přístup do škol není pak více dovolen. Ani v tom případě, kde fundacími listinami škola odevzdána jest jen členům některého řádu, nečiní se výminky, ale staré fundace jednoduše se zruší a jmění se nevydává.

3. Odtud vzaly vznik tak zvané školy svobodné, t. j. soukromé školy katolické. Časem tudíž budou ve Francii jen školy státní a školy svobodné katolické. Veškeré záležitosti těchto škol svobodných řídí zvláštní společnost zvaná: „société générale d'éducation et d'enseignement.“

V roce 1878, kdy laicisování škol kongregačních vzalo svůj začátek, bylo takovýchto škol svobodných 8.000 a do konce roku 1890 jest jich již

13.000. Těchto nových 5.000 škol svobodných povstalo právě ze škol různých řádů, které vláda chtěla zlaicisovati. Ku zřízení těchto škol a k jich vydržování bylo zapotřebí ročně 18 až 20 milionů franků. Stát na školy tyto nepřispívá ničím, ačkoliv by to bylo svatou jeho povinností, aby tam, kde národ si přeje školy takové, sám je vydržoval. A že si jich přeje, toho právě jsou důkazem ty obrovské oběti, které pro své katolické školy přináší.

Prameny, odkud běře se náklad na školy jmenované, jsou různé; z velké části jsou to sbírky. Ne každá obec totiž jest s to, aby sama vydržovala si školu svobodnou, i jest to právě svrchu zmíněná společnost, která jest nejen právním zástupcem všech záležitostí těchto škol, ale která pořádá sbírky po celé Francii, z nichž pak přispívá na vyučování škol katolických v obcích chudých příspěvky buď peněžitými nebo jinými.

Suma, kterou tato společnost do roku 1890 rozdala, páčí se na 500.000 franků. V poslední době rozdáno bylo ročně více než 50.000 franků, kteréžto odměny stávají se vždy většími, neboť potřeby chudých škol jakož společnost sama rostou každým rokem. Členem zakládajícím tohoto spolku stává se ten, jenž složí 500 franků, skutečný člen platí 10 franků ročně a dostává časopis spolku „Bulletin d'education a d'enseignement,“ z něhož tato data jsme sebrali. Pak jsou ještě členové přispívající, kteří platí nejméně 1 frank ročně. V posledním čase utvořily se takové spolky dam. Celkem vydáno na katolické školství za posledních 20 let ve Francii více než 80 milionů franků. Uvážíme-li tuto velkolepou činnost katolíků francouzských na poli školském, můžeme směle opakovati slova generalního řečníka na letošní valné hromadě spolku tohoto, slavného senatora p. Chesnelonga, jenž děl: „Il ne faut pas désespérer d'un pays, qui a été capable d'un aussi magnifique effort pour ouvrir un asile à l'enseignement chrétien proscrit.“ A pak ať opovází se zase nějaký Sokol tvrditi, že „jistě kruhy nepřejí obecné vzdělanosti lidu“, jak jsme to slyšeli na posledním sjezdu učitelském dne 6. července 1891 v Praze.

Frant. Žák.

D r o b n o s t i.

Škola v Japonsku. Abychom dovedli oceniti obrovský onen postup, který intelligentní národ Japonců v době velice krátké dokázal, takže vzbuzuje svrchovaný náš obdiv i úctu, třeba jest nám znáti poněkud historii a rozvoj státu japonského. Země, která byla po celé věky nerozumnými zákony zbavena všech zahraničních styků a teprve r. 1868. přístavy své cizincům otevřela, seznámila se dnes již se všemi vymoženostmi starého světa. Vysílá ona mládež svou do cizích krajův, aby se tam učila a co nejlepší a nejužitečnější později v otčině své využítkovala.

Školy japonské zřízeny jsou po způsobu evropském. Japonsko, které podlé sčítání lidu ze dne 31. prosince r. 1887. čítá 39,069.007 obyvatelů, má nyní 28.083 škol elementárních, 1447 škol obecných rozšířených a 48 škol středních, v nichž učí se přes 300.000 dětí.

Ačkoli návštěva škol není povinná, přece většina lidu umí trochu psátí a čísti. V obyčejných poměrech, aby totiž Japonec dovedl čísti noviny a spisy beletristické, stačí mu známost japonské abecedy a několik set čínských znakův. Kdo chce nabyti vyššího vzdělání, musí obětovati několik let života, aby naučil se alespoň několika tisícům čínských znaků. Čím méně jest lidu možno čísti takové písmo, tím více váží si toho, kdo učeností svou může se honositi.

Lidový a spisovný jazyk Japonců jest zvláštní směsice dvou různých nářečí: staré japonštiny (Yamato, Kolobo čili Nipon) a jazyka čínského. Povstal asi tak jako nynější angličina.

Škola přístupna jest každému, nehledíc ku společenskému postavení otcovu. Školní plat jest nepatrný, od 8 kr. do 1 zl. 50 kr. v našich penězích (v nejvyšších školách) měsíčně.

Školní vychování chlapce počíná se šestého dne, šestého měsíce v šestém roce jeho života, kterýžto den malý Japonec slavnostním způsobem počíná se učit psáti.

Opatřen jsa všemi potřebami ku psaní (bunbog), kteréž sestávají z pouzdra s tušem (sumi-ire), kousku tuše (sumi), štětce (fude) s tlouští malíku, mísky na tuš (susuri), malé sklenky na vodu a z kusu lyčeného papíru (kami) přichází nastávající žák ke svému učiteli. Ten napíše mu hrubými rysy jednoduchý znak některý, a když žák po nesčetném napodobování a neúporné trpělivosti učitelově správně dovede jej namalovati, přechází se k druhému atd. Tak seznamuje se žák kromě snadnějšího písma hláskového i s jistotou zásobou čínských znaků slovných. Za šest až osm let musí jich znáti kolem 1000, žáci nadaní pod vedením dobrého učitele došli i známosti 3 až 4000 znaků těch i více.

Děvče japonské (musme) považují za vzdělané, umí-li trochu čísti, psáti a počítati a je-li důkladně seznámeno s povinnostmi svého pohlaví. Některé učí se ještě hře na kytaru o třech strunách (samisen) nebo na citeru o třinácti strunách (koto), domácímu hospodářství, česání se, pokrývání stolu a umělému vázání kytic. Zvláště o posledně jmenovaném umění mají Japonci několik spisů velmi zajímavých.

Kdežto škola dřívější vychovávala pouze poslušné žáky, kteří vyrůstali v nadšené velebitelé Konfucia, poslušné občany a dobré kaligrafy — má nová škola japonská na zřeteli cíle praktické a rozvoj rozumu.

Nedostává se jí však dvou velmi závažných činitelův, aby působení její mohlo býti trvalým: prvním jest vyučování náboženství, druhým cvičení tělesná. Zpěvu také ještě se neučí.

Školní světnice (pomine-li papírových oken) zařízeny jsou skoro po celé zemi podle požadavků západní civilisace. Lavice různých velikostí zřízeny jsou pro dva žáky, učitel má stůl a pult, na stěnách visí obrazy k názornému vyučování atd. Kalamáře zastupují tu mísky s tušem, břidlicové tabulky — archy papíru, které během času nabývají barvy černé a tuhosti lepenky. Na tomtéž papíře cvičí se totiž žáci potud, pokud nedovedou zcela dobře psáti. Mokré písmo jasně odráží se od suché plochy papíru.

Mlčetí však při cvičení tom žáci nemusí a poněvadž i při čtení a psaní celá třída hlasitě křičí, možno již z dálky po nezřízeném hluku tom školu poznati. V každém případě je to velmi dobrá gymnastika plic.

Jak rodiče tak i učitelé nikdy netrestají děti hůlkou, poněvadž velmi snadno i bez trestu tělesného dají se vésti. Klidným tónem pronesené pokárání otcovo obyčejně dostačí, aby malý hříšník, kterýž obyčejně leží čelem na zemi, přiveden byl opět na dráhu ctnosti. Mravné zásady spisů Konfuciových, náboženství buddhistického a zákonodárných knih Yyeyasu tak hluboko proniknuly celý národ, že již mládež mocně je přesvědčena o tom, že jak dítě rodičům, tak i žák učitelům a sluha pánu svému povinován jest úctou a poslušností. Děti nedovolí si zneužiti učitele za předmět rozličných žertů, on pak hledí dosíci úcty jejich ne metlou a holí, ale lahodným a přátelským zacházením. Z toho viděti, že i v Japonsku jsou některé věci hodny k následování — i Evropanům.

Przepl. ped. — B.

* * *

Podivno! Jak čteme v „Komenském“ č. 28. ze dne 28. června 1891., „naříkal si trpce“ učitel Jan Doležal ve valné hromadě spolku Komenský, kteráž konala se 20. května ve Zdounkách, „na mnohé časopisy, které soustavným způsobem hledí snížití učitelstvo v očích obecnstva.“ Přečetl několik ukázek „vtipných“ anekdot učitelských ve „Švandu dudáku“, v obranném katolickém kalendáři „Meči“; zmínil se o dramati Lad. Stroupežnického „Vojtěch Žák Výtečník“ atd., což vše ovšem bylo odsouzeno.

Ale vezmete, prosím, do ruky „Pamětní list“, vydaný u příležitosti velké Matiční slavnosti v Kolíně dne 6. září 1891. a čtete tam, máte-li dosti trpělivosti, „Anekdoty ze škol Kolínských.“ Anekdoty těch je celkem 19 a z těch je 10, pravím deset, „O zkoušce náboženské a katechetovi“. Pravý to extrakt nezmyslů.

Stůž zde ukázka jenom tato: Zesnulý arcibiskup Bedřich ze Schwarzenberg a se tázal při zkoušce náboženské: „Co měla Eva s Adamem.“ — Při téže zkoušce náboženské na otázku: „Co četl komorník královny Ethiopské?“ odpověděla žačka ve II. třídy: „Kolínské Noviny“. — Žačky kolínské jsou, jak vidno, chytrý. —

Roztomilého děvčátka, jehož otcí bylo náhodou jméno Švec, ptá se lahodně při zkoušce pan biskup: „Jak se jmenuje tvůj tatínek?“ — Děvčátko zajímavě: „Vaše Ševcovská Milosti, Biskup.“ — Je to vtip, co? — „Kterými tresty potrestal Pán Bůh první rodiče za jejich hřích?“ — „Pán Bůh je vyhnal z ráje.“ — „Pán Bůh je vysvlékl ze šatů...“ „měli se potit...“ „Museli se plazit po břiše...“ — Následovaly za sebou odpovědi. —

„Takovými „vtipy“ poučuje se náš venkovský lid v „Pamětním Listu.“ Či páni redaktori nemohli raději dáti nějaký článek poučný o významu slavnosti samé a o činnosti „Ústřední Matice?“ To by zajisté bylo prospěšnější.

Ale páni redaktori, pan učitel B. a básník L., měli snad na mysli zalíbiti se reformovaným a proto uvedli na pranýř jenom katol. duchovenstvo, jako by toto ve škole vyučovati neumělo a v kladení otázek se nevyznalo. — Jen houšť pánové! Krásné ideje vštěpujete lidu o vlastním duchovenstvu! Či snad chcete touto cestou vštípnuti lidu úctu k předmětu ze všeho školního vyučování nejdůležitějšímu? — Rodičové přinesou takový list domů, dají ho dětem, děti v něm čtou a místo poučení najdou v něm jed. —X.—

* * *

„Česká Škola“ (č. 27. str. 429.) píše: „Nerudovy spisy budou dnes biblí českých vzdělanců.... Velikáni duševní neodcházejí z tohoto světa nikdy sami. Provází je vždy spůsobilý současník v ty nevyzpytatelné říše pohádkových domyslů. Nerudu jenerala následoval literární důstojník Braun.“ — Nyní tedy víme, z jaké „bible“ budou „čeští vzdělanci“, čerpat svoji víru a svoje přesvědčení náboženské; zároveň pak víme, že víra v život budoucí, v posmrtný soud a věčnou odplatu a ve všechno to, co nám o tomto životě zjevil Ježíš Kristus, patří podle paedagoga „Č. Školy“ do „říše pohádkových domyslů“. — Umlkněte tudíž a upokojte se všichni vy, kdož o tom pochybujete, že jsou všichni katolicky křtění čeští učitelé v skutku katolíky anebo aspoň věřícími křesťany. „Č. Škola“ vám podává důkaz, že se mýlíte!! (R.)

* * *

Také vychovatel. „Pane kollego, žák z Vaší třídy Z. byl včera u muziky a taky tam kouřil, potrestejte ho za to!“ — „Co je mi do toho“, dí oslovený, „jen když nekouří ve škole, venku ať si bafá, jak chce!“ —x—

* * *

Řídký ukaz. Jak se dočítáme v časopise „Komenském“ č. 39. a 40., pravil c. k. okresní školní dozorce p. Alois Lhotský na okresní konferenci učitelské v Telči ku shromážděným pp. učitelům mezi jiným i toto: „Důležitost stavu učitelského žádá nevyhnutelně, by učitel každý snažil se státi učitelem skutečně ideálním, vzorem to člověka. Chování učitelovo buď tedy rozvážné, taktuplné, zkrátka takové, aby příkladem učitelovým řídit se mohli žáci i obec.“ Dále varuje se učitelstvo před náboženskou lhostejností, vybízí se ke shodě s duchovenstvem, k pravému vlastenečství, které také mládeži vřele a vroucně do duše vštípnuti povinně jest. (R)

L i t e r a t u r a.

Měsíčníku „Vlast“, vyšlo redakcí Tomáše Škrdle 12. číslo VII. ročníku. — Tímto číslem končí se VII. ročník „Vlasti“. Na „Vlast“, ročník VIII., předplácí se poštou: Ročně 4 zl., půlletně 2 zl., čtvrtletně 1 zl. Členové družstva předplácejí: a) údové zakládající (kteří splácejí v půlletních lhůtách po 5 zl., během 5 let celkem 50 zl.) ročně 3. zl., půlletně 1 zl. 50 kr., čtvrtletně 75 kr.; b) členové přispívající (jejichž roční vklad obnáší 3 zl.) ročně 3 zl. 20 kr., půlletně 1 zl. 60 kr., čtvrtletně 80 kr.; c) členové činní (kteří se více do spolku nepřijímají) ročně 3 zl. 40 kr., půlletně 1 zl. 70 kr., čtvrtletně 85 kr. Kněží deficienti, alumnové, klerikové, studující, podučitelové a podučitelky mají „Vlast“ ročně za 3 zl. Rovněž i dělníkům a řemeslníkům poskytnou se zvláštní výhody. Do krajín německých stojí „Vlast“ o 50 kr., do ostatních mimorakouských zemí o 1 zl. více. Sběratelům abonentů poskytuje se na každý 10 jedenáctý ex. zdarma. Pp. knihkupcům sleví se 25% a bude se jim „Vlast“ dodávati toliko za hotové. — Ročníky V., VI. a VII. prodávají se à 4 zl. Ročníky IV., III. a II. prodávají se à 2 zl. 50 kr.; pro studující, alumny a kleriky à 2 zl. Ročník I. prodává se za 3 zl. 50 kr., a platí-li se hned, za 3 zl. Družstvo prodává jednotlivá čísla IV., III. a II. ročníku à 30 kr. Jednotlivá čísla V., VI. VII. ročníku prodávají se po 40 kr. Redakce a administrace „Vlasti“ jest v Žižkově u Prahy č. 505., Komenského náměstí (u staré školy). Patisk celých prací se vyhrazuje. Rukopisy se nevracejí. „Vlast“ měla v 7. uplynulém roce přes 3500 abonentův, i přejeme jí, aby se na tomto stupni udržela. Čtenářstvu, hlavně vzdělanějšímu, ji z plna srdce doporučujeme. První číslo vyjde 15. října t. r.

Spisy redakci zaslané.

1. Časopis učitelek číslo 10. Red. Emilie Schmutzrová. — 2. Kubešova bibliotéka moravská. Pořáda Fr. Horáček. Ročník II. seš. 17. a 18. — 3. „Obecné Noviny“, „Besídka“ a „Dělník“. Tiskem knihtiskárny benediktinův rajhradských v Brně. — 4. Malé noviny. Ročník III. č. 1. Nákl. „Českého knihkupectví a antikvariátu“ Dr. Frant. Bačkovského. — 5. Dělnické Noviny. Majitel a vydavatel družstvo Vlast v Žižkově u Prahy. Odpovědný redaktor Tomáš Josef Jiroušek. Hlavní spolupracovník V. Žižka. Ročník 1. č. 3. s důkladným a velmi zajímavým obsahem. Doporučujeme vřele. — 6. Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Ed. Brynych. Číslo XVII. a XVIII. Škola. Napsal Ed. Brynych. Doporučujeme. — Náš časopis lze odebíratí také v „Českém knihkupectví a antikvariátě. Dr. Františka Bačkovského v Praze, kde vůbec co možná všechny vycházející české časopisy jsou stále k volnému nahlédnutí připraveny.

Obsah „Vychovatele“:

Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Učitel a náboženství. Uvažuje František Libor. (Pokračování.) — Vychování a věznice. (Paedagogicko-statistická studie.) Napsal František Vaněček. (Dokončení.) — Société generale d'education et d'enseignement. Frant. Žák. — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl. půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílati redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Fohunek

(Pokračování.)

Druhá část resoluce, v níž se mluví „o mravním vedení mládeže ve školách obecných a měšťanských“, spočívá, jak se samo sebou rozumí, na principech vyslovených v části první.

„Z plného přesvědčení“ vyslovuje se tu české učitelstvo, že přes mnohé překážky „nynější škola ve příčině mravnosti mládeže značnými úspěchy vykazati se může.“

Skromnost není právě nejhlavnější ctností liberálních pp. učitelů; zovoulť tudíž ony úspěchy, jimiž se vykázati může škola moderní ve příčině mravnosti školní mládeže, pouze „značnými“, nikoli pak velkými, neb dokonce stkvělými, lež v tom po našem skromňoučkém soudu indirektní přiznání, že úspěchy tyto nejsou tak stkvělé a že snad proto ti, jenž vytýkají modernímu školství rozličné vady, nemají tak zcela ve všem nepravdu.

Ovšem pravda jest, že „proti vychovávací moci školy a učitele působí často nepříznivé okolnosti a mocné vlivy společenské“, pravda jest, že, ač ne „začasté“, jak dří resoluce, přec však tu a tam buď více buď méně, „působením učitelovo přeplněnými třídami nesnadnějším se činí“, pravda jest snad konečně, ač to překvapuje, že dozor školní většinou toliko ku stránce vyučovatelské přihlíží a vychovatelský úkol školy málo oceňuje: to však rozhodně pravda není, že by byl úspěch školy moderní ve příčině mravní výchovy stěžížován tím, že „učitel sám omezován jest ve svých právech občanských v životě veřejném“ a že proto „nemůže vždy a všude jednati tak přímo, by rozhodností povahy své na žactvo a občanstvo mocněji působil.“ Jsou-li pp. učitelé omezováni ve svých právech občanských v životě veřejném, o tom si ještě pohovoříme, tak jako si též promluvíme o tom, mohou-li „rozhodností povahy“ působili na občanstvo. Dejme však tomu, ač to tak zcela pravda není, že si učitel v životě veřejném u poměru k mužům z jiných stavů ukládáti musí jakousi rezervu: může to být na škodu působení jeho ve škole

může mu to překažet v mravním mládeže vychovávání? Kdyby tomu bylo tak, pak by zajisté ti učitelé a učitelky, ať řeholníci ať laikové, kteří nehrají v životě veřejném pražádnou roli, v příčině mravního vychovávání dodělali se úspěchů nejskrovnějších, což, jak vůbec známo, nikterak se s pravdou nesrovnává. Spíše právě naopak: nejmenších poměrně úspěchů v příčině mravní výchovy školní mládeže dodělávají se takřka z pravidla ti učitelé, kteří těch „omezených“ práv svých občanských v životě veřejném co možná nejvíce užívají a kteří se snaží „rozhodností své povahy“ i na občanstvo co možná nejvíce působiti. — Učitel patří do školy, tam je těžiště jeho působnosti, kteréž když pošine ze školy na venek, nemůže ve škole působiti tak, jak by bylo žádoucí. —

Úlevy v školní návštěvě žáků dospělejších jsou ovšem věc velmi šlakovitá, nejen školnímu vyučování, nýbrž i mravnímu vychovávání velmi nepříznivá; ale což když na př. sám pan řídící, a to ještě takový, který před novellou ze vší síly agitoval proti všem úlevám v školní návštěvě a který snad i v Praze na sjezdu hlasoval pro to, „aby škole neodníмали se žáci udílením úlev“, u okresní školní rady ještě za to prosí, aby ten neb onen žák a k tomu ještě žák velmi „slabý“ úlevu dostal? a když c. a kr. okresní školní rada v N. dopisem ze dne . . . srpna č. 1516, ačkoli měl žák i z náboženství známky nejhorší, na jeho přimluvu žádosti za úlevu ochotně vyhověla? A budme upřímní; neříkají mnohdy pp. učitelé: to jsem rád, že N. nebo X. zůstal dnes doma? a nedodají k tomu ještě mnohdy velmi zbožné přání: jen kdyby už nepřišel? Nepřejí tudíž těm a oněm žákům úlevu z plna srdce?

Tolik o příčinách, kteréž jsou dle resoluce mravnímu vychovávání školní mládeže na závalu. Přecházejíce k požadavkům kladným, jež v této příčině činí na sjezdu českého učitelstva, nacházíme hned na místě prvním ze všech schůzí učitelských známý požadavek, „aby postavení učitele stalo se hmotně neodvislejší a společensky volnější.“ Přejeme věru z té duše pp. učitelům, aby hmotné jejich postavení bylo co možná uspokojivé a nemáme tudíž pranic proti tomu, že v příčině této na každém sjezdu a na každé schůzi poněkud jen větší o sebe se starají; ale náhodou se nám dostalo do rukou číslo 154. „N. L.“ z r. 1869. a to ze dne 3. měsíce června, kdež stojí toto: „Jest ještě v Rakouku nějaká země, o které by se vědělo, že může ještě více platit, nežli platí dosud? Marné hledání! Kdyby bylo někde takové, však by ji byl ministr financí již dávno našel a — vybrakoval! V tomto tedy nejhlavnějším punktě zůstane nepochybně vzdor všem těm 78 paragrafům řečeného (t. j. školního) zákona vše pěkně při starém, leč by se nějak pořídilo, aby měla každá obec alespoň jednu vrbu, každý okres alespoň jednu aleji a každá země alespoň jeden les, na kterýchž by vesměs rostly — peníze.“ Tak „N. L.“ r. 1869. a co nás při tom zvláště zajímá, jest ta okolnost, že článek, z něhož jsme tyto věty vyňali, sepsán byl, jsme-li dobře zpraveni, — pražskými učiteli!

Od těch dob vzrostly výdaje obcí a výdaje zemí měrou velikou, okresy i obce platí skutečně mnohem více daní než platily tenkrát, že by však byla v některé obci vyrostla vrba a v okrese aspoň několik jen stromů, na nichž by rostly peníze, o tom jsme dosud neslyšeli ničeho. — To však jen tak mimochodem.

V odstavci 2. žádá resoluce, „aby nedůvodné zlehčování působnosti učitelovy bylo stíháno a autorita jeho se strany úřadů byla hájena.“ Nejsme nikterak toho náhledu, že by se tímto odstavcem resoluce učitelstvo chtělo prohlašovati za něco, o čem by mělo platiti: „noli me tangere!“ — nedotýkej se mne! ¹⁾, spíše máme za to, že ač podlé tisku skoro by se zdálo, že tu klade mnohem větší váhu na slovo „zlehčování“ vůbec než na slovo „nedůvodné“, přece snad mělo na mysli jen zlehčování, pro jakéž není žádných

¹⁾ Či snad ano?

důvodů aneb pro jaké jsou důvody jen slabé! Přes to pak bychom si byli ovšem přáli, by v resoluci zcela určitě bylo vytknuto, jaká působnost učitelova se tu vlastně míní, zdali působnost jeho ve škole nebo mimo školu, a tu zase zdali působnost jeho nepolitická nebo politická.

Odstavcem tímto namířeno jest patrně na kněze katolické; v mínění tom nás utvrzuje vše, co na valném sjezdu bylo mluveno; všechno tu totiž mělo na sobě až příliš patrně ráz protikněžský a proticírkevní. My však přes to přese vše odstavec tento v celém jeho dosahu ochotně přijímáme a klademe jenom jednu podmínku, kterou tušíme i liberální pp. učitelé ochotně přijmou, a podmínkou tou jest, aby to, co žádají sami pro sebe, platilo též pro nás, aby totiž i „nedůvodné zlehčování působnosti“ kněžské, podkládání kněžím špatných a zlých úmyslů, bezdůvodné jich vyhlašování za nepřátele školy a vzdělanosti, aby zlehčování náboženství katolického, katolické církve a článků víry a to i v tom případě, když by takovéto nedůvodné zlehčování, podezřívání a pomlouvání vycházelo od osob, jež patří ku stavu učitelskému, bylo stíháno a autorita kněží i církve aby byla chráněna. — Když pp. učitelé spravedlivý tento návrh náš přijmou, budeme úplně spokojeni. Prosíme tudíž za laskavou odpověď. Prozatím jenom poznamenáváme, že to nesvědčí o příliš veliké svobodomyšlnosti a teprve ne o příliš velké lásce k svobodě, když liberální pp. učitelé na toho, kdo se odváží míti o škole náhled poněkud jiný, volají hned policajta a státního žalobce. Ale takoví jsou již liberálové; sami vysílají ohnivé a často jedovaté šípy na „klerikály a ultramontány“, ale jakmile se počnou tito brániti a rány jejich jim odpláceti, mění taktiku, dělají nevinné utiskované, pronásledované a volají na pomoc ozbrojenou moc. —

Ačkoli bychom mohli k resoluci přičiniti ještě mnohé poznámky, mnohé zvláště k 4. a 5. odstavci druhé části resoluce, kdež se žádá, „aby škole neodníмали se žáci udílením úlev, když toho poměry jednotlivců nutně nevyžadují,“ a „aby školní dozor všímá si stránky vychovatelské touž měrou jako vyučovatelské“, přec již ustanem a jenom ještě to připomenem, že hlavně tímto posledním odstavcem projevují pp. učitelé pokrok k lepšímu, neboť jest to jistě dobrým znamením — a vždycky se tak nedálo, — když se v resoluci na výchovu klade váha rovněž taková, jaká se klade na vyučování. — Tolik o tom, co v resoluci jest.

Abychom však se aspoň slovy několika zmínili též o tom, co v resoluci není, ač by to tam po právu býti mělo, podotýkáme, že měl mezi požadavky, kteréž na sjezdu učinilo české učitelstvo za příčinou docílení větších úspěchů u mravním mládeže vychování, státi ještě jeden, který jest po našem prostém rozumu nad všechny ostatní důležitější a účinnější, a požadavek ten, smíme-li ho vůbec formulovati, zněl by následovně: aby učitelé — ti jichž se týče — větší měli úctu ku pravdám svatého náboženství, zákům svým aby byli pravými vzory zbožnosti a dne každého aby se nejen společně se žáky, nýbrž i soukromí za žáky i za sebe vroucně modlili, vyprošujíce si požehnání shůry, od Otce světél, ku práci své nesnadné²⁾ — Modlitbou se pěstují city náboženské a ty jsou, jak i Lindner pověděl, hlavní podporou mravnosti. Chce-li tudíž učitel vychovati žáky v pravdě mravné, musí je nutně vychovávat i ku pravé zbožnosti. K té však jich nevychová, nebude-li sám opravdu zbožným, nebo, nemůže-li, jak řekl Sokol na říšské radě, „kdo sám nemá ducha svobodného, v chovancích budit lásku ku svobodě“, nemůže též ten, kdo sám nemá ducha v pravdě zbožného, vychovati žáky opravdu zbožné. Že tomu tak jest, svědčí i Ludvík Fleischner, ačkoli je jinak arciliberál, když

²⁾ „Ohne gläubiges Vertrauen auf Gott darf niemand Früchte seines Werkes erwarten. Darum sollte nicht nur jeder Schultag mit Gebet begonnen werden, sondern der Lehrer sollte auch für sich jedesmal, bevor er an sein Tagesgeschäft geht, im Gebete sich Kraft, Stärke, Zuversicht von oben erflehen.“ Tak dí protest. paedagog Dr. H. Gräfe. (Deutsche Volksschule I. 264.)

takto píše: „Zajisté bude moci udržeti ve svých žácích život náboženský jenom ten učitel, kterýž sám jest proniknut mocným citem náboženským.“ Bez pravé zbožnosti, není však žádné pravé a trvalé mravnosti. Chtějí-li nám tudíž pp. učitelé odchovati mládež v pravdě mravnou a vůbec chtějí-li, by se škola moderní u mládeže dodělala větších úspěchů vzhledem k mravnosti, musejí v ní více nežli až dosud pěstovati city náboženské a na city tyto musejí též ve svých napomínáních a varováních více než dosud apellovati.

Tím bychom byli hotovi s resolucí na sjezdě přijatou a nastává nám nyní povinnost, abychom podle daného slova přihlédlí k řečem, kteréž resoluci předcházely. Majíce však o těchto řečech mluvití, vyznáváme upřímně, že tak činíme jenom neradi a kdyby nás k tomu nenutila povinnost, že bychom se o nich ani nezmínili. To platí zvláště o řeči Sokolově, nebo tu přeciť klidně až do konce stojí věru práci a přemáhání. A proč? Nemůžem za to, ale naše povaha jest už taková, že sneseme klidně útoky i nejostřejší, že nás nerozhřeje a nepobouří ani největší lež spisovatelská, jen když vystupuje bez šminky a bez přetvářky, ba že nás ani nefalšovaná drzost a hrubost, jakéž někdy některý takéliterát užívá místo přesvědčivých důvodů, nevyráží z klidu. Shledáme-li však u některého spisovatele pokrytství a farizejství, shledáme-li, že věc, proti které směle vystupuje, napřed zkomolil nebo překroutil, a to z úmyslu za tím účelem, aby proti ní mohl vystoupiti, jelikož by to jinak vůbec nešlo, shledáme-li, že naschvál podkládá odpůrci svému úmysly, jakých tento nikdy neměl a nemá, shledáme-li, že se z úmyslu dopouští logických skoků nebo úskoků, že známým slovům za svým účelem z úmyslu dává zcela jiný smysl, než jaký mají v ústech všeho lidu, shledáme-li, že, krátce řečeno, na oklamání ctěného publika z úmyslu si zahrává na eskamotéra za tím účelem, aby špatné pojmy, ať již šikovně neb nešikovně, zakryl pěkným slovem, slovem, kteréž pojímům těm neodpovídá: to když shledáme, musíme se přemáhati, bychom zachovali mysl klidnou. Že pak řeč Sokolova všech těchto vad nikterak prosta není, že není logická, není upřímná a tak opravdu z přesvědčení mluvená a že zvláště s pojmy „svoboda“ a „svobodomyslnost“ zachází po způsobu eskamotérů, zaměňuje nejednou, a to dost nešikovně, jeden za druhý, to, tušíme, neujde žádnému čtenáři soudnému a nepředpojatému.

Na důkaz svých slov uvádíme ji celou beze změny, tak jak byla tištěna v „České Škole“, a změna bude jediné v tom, že si dovolíme tam, kde to uznáme za vhodné neb nutné, přičiniti k ní svoje poznámky a vysvětlivky. Nuže k věci.

O vychování a vyučování náboženském a mravním ve školách obecných.

Referent pan Josef Sokol uvítán hlučným potleskem a voláním „Slávy“. Poděkovav se za nadšené uvítání, jehož se mu dostalo, promluvil následovně:

Prosím velectené shromáždění, aby to, co dnes na tomto místě proslaviti zamýšlím, pokládalo za doplněk k řeči, kterou jsem dne 2. července t. r. pronesl na říšské radě. Tím způsobem nebude nám dnes třeba úvahy tak rozsáhlé, jak by jinak důležitost dnešního předmětu vyžadovala, velectené pak shromáždění nebude obtěžováno věcmi, kterých v době nedávno uplynulé dočetlo se v listech politických i paedagogických.

Škole nynější s některých stran činí se výtky, že starají se toliko o to, jak by vpravila v mládež přílišnou míru vědomostí, zanedbává svou povinnost vychovatelskou. Výtky takové nejen u těch, kteří škole slouží, ale i u těch, kterým škola sloužiti jest povinna, měla by vzbuditi vážné úvahy. My učitelé nechceme se pokládati za bytosti nedotknutelné, kterým by se nesmělo nic vytýkati, my sami vespolek upozorňujeme se velmi často na nedostatky a chyby, jež jednotlivci buď sami na sobě nebo na jiných postřehují, my netoliko že z poznaných chyb v časopisech a ve spolkových schůzích veřejně se vyznáváme, ale radíme se též vespolek, jak bychom je napravili: i mám za

to, že v této naší upřímnosti jeví se snaha sloužiti škole poctivě a svědomitě. (Hlučný souhlas.)

Vychovatelskou povinnost svoji pokládáme za tak důležitou jako vyučovatelskou. Ukáže-li nám tedy kdo, třeba nebyl z našeho stavu, že bychom nějakým způsobem ve výchování mohli dosáhnouti úspěchů větších, my rádi dáme se od něho poučiti. Toliko to vymínujeme si, aby rada nepřifčila se zdravému rozumu. (Výborně. Potlesk.)

(Že se páni učitelé upozorňují vespolek na nedostatky a chyby, jest velmi pěkné; těší nás též velice, že vychovatelskou povinnost svoji pokládají nyní za tak důležitou jako vyučovatelskou, neboť vždýcky nebývalo tak; ba bývaly doby, a tomu ještě není tak dávno, kdy chtěl mnohý učitel, zvláště byl-li mlád, býti skoro výhradně jen učitelem, nikoli však též vychovatelem. To snad ví i Sokol. Ba on sám ještě před třemi roky ve své přednášce v Budči libeňsko-karlínské, ač si ostře vyjízďel na klerikály, o vychovatelském úkolu školy nemluvil tak jasně a tak určitě jako letos (viz „Českou Školu“ roč. X.). Že by však pp. liberální učitelé nechtěli být tak řka nedotknutelnými a že by se rádi dali poučiti někým, kdo není z jejich stavu, o tom si dovolíme pochybovati. A proč? Jiní, zvláště kněží, nedovedou u příčině této raditi tak, aby se to „nepřifčilo zdravému rozumu“. Odkud by pak také vzali, prosím vás, kněží zdravý rozum, když na něj mají výhradní právo a patent úředně protokolovaný jenom liberální pp. učitelé?)

Zkoumejme hesla, jež odpůrcové nynější školy do světa pouštějí, jak v této příčině vyhovují. Jedno jejich heslo zní: Nynější škola nevychovává dosti mravně, musí se tedy návštěva školy obecné snížiti opět na šest let.

Jak se to srovnává se zdravým rozumem? Buď se chce říci: Nynější škola ani za osm let svého působení na mládež nemůže ještě dosáhnouti toho cíle, kterého by u výchování dosáhnouti měla. A tu by každý rozumný očekával dodatek: proč by ve výchování mládeže měla působiti déle než osm let.

Anebo se chce říci: Naše škola vychovává chybně, za osm let pokazí mnoho; potřeba je tedy snížiti návštěvu školní na šest let, aby škoda byla menší. Ale to opět je proti zdravému rozumu. Zdravý rozum šel by zajisté v požadavku svém dále a řekl by: Proč spokojovati se s menší škodou? Nechceme žádné škody, a proto zrušme školy úplně.

(Zdali řekl kdy který odpůrce školy moderní, jak tu praví Sokol, že škola nevychovává dosti mravně a proto že se musí návštěva školy obecné snížiti opět z osmi na šest let, toho nevíme. Ovšem, kdybychom směli věřiti listům liberálním — i učitelským — byl by slova ta řekl v říšské radě mlynář a statkář Kaltenegger; ale zdali tak řekl skutečně, jest teprve otázka, Dejme však tomu, že tak řekl skutečně a dejme i tomu, že měl na mysli, ač to pravda není, že osmiletá školní návštěva dětem jest na škodu v ohledu mravním a že jest z této příčiny třeba snížiti ji z osmi na šest let, přec by v této příčině neměl se svým náhledem nikterak prioritu, proto že náhled ten už dávno před ním vyslovili jiní a to veřejně. A víte kdo to byl? Pražští pp. učitelé. Odporuje-li tudíž požadavek obmeziti školní návštěvu z ohledů mravních místo na osm jenom na šest let, jak praví Sokol, „zdravému rozumu“, jelikož „by zdravý rozum šel za jisté ještě dál v požadavku svém a řekl by: Proč spokojovati se s menší škodou? nechceme žádné škody a proto zrušme školy úplně“: jednali proti zdravému rozumu pražští pp. učitelé, a to hlavně ti, kteří až dosud tvoří kliku liberální, když psali svého času proti osmileté školní návštěvě z ohledů mravních a když výslovně v novinách vyznali, že „proto moudře ustanovili školní zákonotepcové (dárkové nemůžeme říci) [to je, prosím, citát doslovný] za panování Marie Terezie, aby povinnost školní návštěvy trvala jenom do dvanáctého roku.“ Všecko tudíž, co učitel Sokol ze strojené své námitky vyvozuje, padá na hlavy pp. učitelů

a — „N. L.“, nebo těm patří všeho toho, co zde mluvil Sokol, zcela a úplně prioritá.

Či snad mluvíme pouze na plano? či se snad někdo o nás domýšlí, že pro své tvrzení nemáme důkazů? Na plano mluvití není naším zvykem, spíše máme pro všechno, cokoli napíšem, důkazy a svědky. V příčině pak této máme obzvláště na své straně svědka klasického, svědka nad jiné svobodomyšlnějšího. Otevřte jen, prosím, „Národní Listy“ ze dne 3. června 1869. č. 154. a přečtete si v nich článek nadepsaný: „Šulráti a mistři porodnictví“ a uvěříte nám. Nemáte-li však listů těchto po ruce, čtete řádky tyto, jež jsou tam odtud do slova vypsány. „Šulráti a mistři porodnictví.“ (Úvod dle libosti, třeba: Pánové atd. atd.) . . . „Račtež si jen přečísti §. 21., který vlastně je fundamentem veškerého zákona toho: Povinnost navštěvovati školu počíná dokonaným šestým rokem a trvá až do dokončeného čtrnáctého roku“ — rozumí se pro chlapce i pro děvčata. Krátká to věta, ale cislajtánským mudrcům nenapadlo, co v ní všechno vězí.

S podivením jest, že řečený zákon byl právě na říšské radě usnešen, která se již několik let potýká s absolutistickým výplodem konkordátským. Či si opravdu nikdo nevzpomněl na ustanovení téhož konkordátu, dle něhož děvčata již dvanáctým rokem dospívají k uzavření manželství? Tak jest na jihu. A i v jižních krajinách rakouských bývají většinou chlapci i děvčata ve svém 14. roce pohlavně dospělí, zejména v jižním Tyrolsku, v Gorici a v Istrii, v Krajinsku, v jižním Štýrsku a v Dalmacii — mluvíce o samé Cislajtánii. Moudře ustanovili proto školní zákonotepcové (dárkové nemůžeme říci) za panování Marie Terezie, aby povinnost školní návštěvy trvala jenom do dvanáctého roku.“ — Tak pp. učitelé v „N. L.“ a dále pak píší ještě jasněji následovně: „Naši cislajtánští liberálové chtějí býti mermomocí moudřejší a nechtíce dopřáti školství zemským sněmům rozšířili návštěvu až do „dokonaného čtrnáctého roku“ pro celou Cislajtánii. Měliť ubozí zajisté školu na mysli, než bohužel valná část mládeže sestává na venkově z přesporních, kteří (chlapci i děvčata) musejí mnohdy až i hodinu cesty do školy vážit. Majíce my všelijaké křehkosti náтуры lidské na mysli a jsouce ze zásady rozhodnými přáteli obecného blaha, radíme záhy ve vší upřímnosti k tomu, aby vedle školních rad jmenovali se také mistři porodnictví za příčinou, kterouž soudný čtenář i bez našeho přičinění nyní lehko uhádne.“ Tak se, prosíme, o následcích nuceně osmileté školní návštěvy nevyslovil žádný klerikál, nýbrž liberální učitelé pražští a tak to stojí vytištěno černé na bílém nikoli v „Čechu“ nýbrž v lajbžurnálu všech liberálních pp. učitelů, v „N. L.“ ze dne 3. června 1869. Na ty nechť se tudíž pan učitel Sokol laskavě obrátí, je ať obviňuje, že jednali „proti zdravému rozumu.“)

Zdá se, že za požadavkem snížení návštěvy školy na šest let skrývá se motiv, který se ostýchá vyraziti na veřejnost. Motiv ten dal by se vyjádřiti takto: Návštěva školní ukládá kruhům, které vzdělanosti obecného lidu nepřejí nepohodlné břemeno. Pokud není možno břemene toho zprostiti se zúplna, budiž učiněno aspoň menším! — Tak kdyby se mluvilo, bylo by to aspoň zřejmé a nebylo by třeba viniti školu, že zanedbává povinnost svoji vychovatelskou (Výborně!)

(Pan učitel Sokol jest velmi šarmantní pán; podstrčí „odpůrcům moderní školy“ heslo, jakéhož oni nemají, aspoň ne ve spojení tak nelogickém, (jelikož když i žádají tu a tam snížení školní návštěvy, požadavek svůj zcela jinak odůvodňují), ukáže, že to, čím heslo svoje odůvodňují, jest proti rozumu, a hned zase poví, že toto heslo jejich nikterak není míněno doopravdy, (což jest asi tolik jako šetrně napověditi, že lhou a se přetvařují), nýbrž že „zdá se, že za požadavkem snížit školní návštěvu, skrývá se motiv jiný, sprostít se totiž břemene. A jako by ještě na tom neměl dost, obviňuje „odpůrce školy moderní,“ že prý „vzdělanosti obecného lidu nepřejí.“ — Ubohá školo, kteráž musíš býti hájena nejlepším řečníkem z řad

učitelských důvody takovými! Až udělají liberální pp. učitelé pro „vzdělanost lidu obecného“ alespoň tolik, kolik pro ni udělali až dosud kněží, pak ať si nás třeba obviňují, že vzdělanosti této nepřijem, prozatím však by se mohli aspoň trochu uskrovniti.)

Nemile se mne dotýká, jestliže vychovatelská činnost nynější školy bez příčiny se snižuje, avšak jsem také dalek toho, abych nad míru ji vyvyšoval. Nechci škole připisovati zásluh, kterých nemá, aniž si přeji, aby se od ní očekávaly věci, kterých dokázati nemůže. Neboť právě tím, kdyby nesplnila očekávání přílišných, mohla by časem pozbyti důvěry i strany té, která jí dosud je příznivá.

Chci mluvit o vychovatelské činnosti nynější školy bez všelikého nadsazování, a při tom ukázati nejen k tomu, co nynější škola ve výchování dělá, ale i k tomu, kam za daných poměrů pouštěti se nemůže.

Naše nynější škola vychovává mládež nejprve pro sebe samu, to jest pro to, aby ji v předepsaných předmětech mohla vyučovati a cvičiti. K tomu konci navyká mládež jistému společenskému řádu, přidržuje ji k užitečnému zaměstnání, jakož i společenské slušnosti, přívětivosti, laskavosti, úslužnosti, snášenlivosti; učí ji pořádku, čistotě, trpělivosti, vytrvalosti. Poslušnost nevymáhá pro poslušnost samu, neboť ta u bytosti nadané rozumem a svobodnou vůlí nemůže nikdy býti cílem nejvyšším, domáhá se jí co prostředku k dosažení uvedených vlastností, které mládeži vzhledem ku škole jsou potřebné. Nedá se popírati, že vlastnosti tyto do jisté míry povahu dětskou umravňují.

Kde mládež prospívá ve předmětech učení, tam podává škola důkaz, že je pěstitelkou jmenovaných umravňovacích vlastností: nebo jinak dosáhla by ve předmětech učení výsledku jen nepatrného. (Souhlas.)

(Tyto vlastnosti musí škola pěstovati a kdyby jich nepěstovala, kdyby k nim děti stále a úsilovně nenaváděla, nebyla by vůbec ani školou; proto pravil Sokol dobře, že škola vychovává mládež nejprve pro sebe samu; to však není ještě žádnou velikou školy zásluhou. Nebo pěstuje-li škola u dětí vlastnosti tyto, činí tak přede vším sama pro sebe, aby totiž mohla vyučovati; pěstovati však tyto vlastnosti, není ještě vychovávatí opravdu mravně. To jest právě ta veliká chyba moderní školy, že se domýšlí, že když navádí děti sobě svěřené k slušnosti společenské, přívětivosti, úslužnosti, laskavosti, snášenlivosti, pořádku, čistotě a vytrvalosti, že pro mravnost již dosti učinila. Ale tyto vlastnosti, ač k mravnosti patří, nedělají ještě člověka v pravdě mravným. Při těchto vlastnostech, kteréž lpějí více na zevnějšku, může býti člověk největším nemravou, zlodějem, podvodníkem atd. Proto musí škola, chce-li vychovati děti v pravdě mravné, vštěpovati jim jiné ještě vlastnosti a ctnosti a to přede vším ducha pravé zbožnosti a bázně Boží, a musí je naváděti, by konaly dobré a zlého se varovaly z lásky a poslušnosti ku Pánu Bohu, jelikož jedině v dobrovolném tomto podřízení vůle své pod vůli Boží spočívá pravá mravnost.³⁾ Kde není tohoto dobrovolného a ochotného podřízení vlastní vůle své pod vůli Boží, jejíž výrazem jsou Boží přikázání, kde není upřímné pravé zbožnosti a bázně Boží, tam spočívá mravnost na slabých nohou a v dobách kritických, v dobách pokušení neobstojí. „Mravnost v Bohu

³⁾ Správně dí německý protestanský paedagog Dr. H. Gräfe: „Man hat häufig von der Sittlichkeit sehr falsche Begriffe und setzt sie oft in Dinge, die zwar zu ihr gehören, aber sie noch nicht ganz ausmachen. Das Freisein von groben Verstößen gegen die öffentliche Sitte oder von auffallenden sittlichen Fehlern, sodann Gutmüthigkeit, Wohlthätigkeit, Beobachtung der religiöser Gebräuche, ein vernunftgemässes Handeln, gilt oft genug schon als vollendete Sittlichkeit. Diese wird aber so nöthig auch jene Stücke sind, dadurch nicht erreicht. Sie besteht einzig und allein in der freiwilligen Unterwerfung des eigenen Willens unter den göttlichen Willen in jedem Verhältnisse des Lebens“ („Deutsche Volksschule I. 79; pozn.).

své kořeny má a k Bohu vede," o tom však Sokol v celé své řeči „o výchování mravním a náboženském" neví ničeho.)

Kromě toho dobrá škola s rozumnou rodinou vzájemně se podporují v tom, že obapolně jedna ke druhé budí vážnost a lásku — a zároveň obě snaží se, aby děti i mimo školu a mimo dům otcovský zachovávaly společenský mrav, zejména slušnost, přívětivost, úslušnost.

(Zde zase Sokol zřejmě ukazuje, že nechce znáti mravouky jiné než jen mravouku humanistickou čili zednářskou, kteráž přihlíží jenom k zevnějšímu, jenom ku pěkné, lahodné formě, nitra si však nevšímá. Lahodná, pěkná forma jest sice hezká věc, ale sama o sobě nikterak nestačí; obsah jest věcí hlavní. Společenský mrav, slušnost, přívětivost atd., jsou sice něco hezkého; není-li však jejich podkladem šlechetná mysl a nejsou-li provázeny šlechetnou, dobrou vůlí, láskou k bližnímu a spravedlností, nestojí za mnoho, ano mohou člověku srdce zlého a nešlechetného mocnou býti pomůckou ku snadnějšímu oklamání a vykořistění svého bližního. A proto právě žádají „klerikálové", by se školní výchova nenesla pouze nebo alespoň hlavně jen k tomu, aby pokud se týče mravnosti, jen zevnější forma nebo slupka byla úhledná a pěkná, nýbrž i jádro aby bylo dobré čili jinak řečeno, chtějí, by se škola nespokojovala jenom s naváděním dětí ku slušnosti, přívětivosti, úslušnosti a k zachovávaní tak zvaného mravu společenského, nýbrž aby hleděla veškeru nitro žákovo proniknout, rozum jeho osvětit, vůli pro všechno dobré posílit a srdce zušlechtit; a jelikož škola tomuto svému vznešenému úkolu nemůže dostát, nemůže vyhovět v míře dostatečné bez motivů náboženských, proto dále žádají, aby náboženské důvody a pohnutky učiněny byly opět základem veškerého školního vychovávání čili aby škola byla náboženská nebo konfessionelní.)

Když takto škola s rodinou si vedou, vychovávají mládež sice hlavně pro věk dětský, pro ten věk, ve kterém mládež přímo je podrobena jejich vlivu; avšak dobrý návyk nepřestává okamžikem, kdy mládež vystupuje ze školy, nýbrž trvá tím déle, čím byl mocnější. I můžeme směle říci, že mládež navyklá za mládí pořádku, užitečnému zaměstnání, čistotě, trpělivosti, vytrvalosti, zůstává i pro pozdější život pořádnější, dbalejší, čistotnější, trpělivější, v práci vytrvalejší, než ta, která těmto každému jednotlivci potřebným vlastnostem za mládí nenavykla. A jestliže i nepřítel naši doznávají o českém lidu, že je dbalý, pracovitý, trpělivý, vytrvalý, můžeme snad s dobrým svědomím aspoň část zásluhy o vypěstování těchto dobrých vlastností připsati na vrub vychování školního. (Výborně!)

(Dobrý návyk ovšem nepřestává okamžikem, nýbrž trvá tím déle, čím byl mocnější a čím hlouběji ve vůli i srdci zapustil své kořeny. Nejhlouběji však zasahují v nitro lidské pohnutky náboženské a proto jsou i dobré návyky na těchto pohnutkách vypěstované a o ně se stále opírající nejmocnější a nejtrvalejší. Je-li tudíž mládež, což ostatně nikdo nepopírá, kteráž si z mládí pořádku, užitečnému zaměstnání, čistotě atd. navykla, i v pozdějším věku čistotnější, dbalejší atd. než ta, kteráž za mládí vlastnostem těm nenavykla, díme určitě, že by tak bylo v míře ještě větší, kdyby se tyto dobré návyky již ve škole pojily k motivům náboženským a kdyby se i později stále o ně opíraly.

Lid český má bohudík mnohé krásné a dobré vlastnosti a my nikterak nepopíráme, že „aspoň část zásluhy o vypěstování těchto dobrých vlastností s dobrým svědomím připsati se může na vrub vychování školního," jenom o tom trochu pochybujeme, zdali zásluha ta může se „připsati na vrub" školy moderní. Jest totiž pravdou nepopíratelnou, že dobré tyto vlastnosti v lidu českém — a to hlavně mladším — stále více mizí, že lid tento namnoze nemá potřebné vytrvalosti, že jest nestálý a vrtkavý; dále pak jest pravdou, že se velmi mnozí mladší lidé štítí každé těžší práce, že se za mnohou poctivou prací, kterouž se jejich rodiče a dědové dobře živili, stydí, proto že se domýšlejí, že se práce tato nesrovnává s jejich větším vzdělá-

ním, třebaš toto vzdělání bylo jenom chatrné, že se čím dál tím víc mezi lidem českým zmáhá požitkářství a nehospodárnost, pro kteroužto příčinu velmi četné rodiny přicházejí na mizinu atd. atd. Zdali za nepěkné tyto vlastnosti „aspoň část zásluhy“ připsati jest dlužno „na vrub moderního vychování školního,“ o tom nechceme pronášeti soudu, ač jsou nám známy eklatantní případy, kde mladí lidé, zvláště děvčata a to i chudičká, kteráž chodila do měšťanské školy, všemožně se vyhýbají každé jen poněkud hrubší práci domácí, a nedávno ještě četli jsme v „Niederöster. Schulztg.“ slova učitele Wawrzyka, že prý „žena vzdělaná nemůže pracovat.“ Jeví-li mládež škole odrostlá ku každé těžší neb hrubší práci nechut, tu musí jistě ve školní výchově býti v něčem pochybeno. Úkaz ten by toho jistě zasluhoval, aby o něm pp. učitelé vážně přemýšleli. —)

Navykati mládež společenskému řádu není věcí nejsnadnější. Vídáme to na dětech, které teprve v devátém nebo desátém roce věku svého vstupují do školy. Byť do té doby v domě otcovském sebe pečlivěji vychovávány byly, dělá jim přece společenský řád školní na počátku veliké nesnáze.

Také vlastnosti z tohoto řádu vyplývající nebo k němu se nesoucí zůstávají mládeži z věku dětského i pro věk budoucí a to tím déle, čím pečlivěji školou a rodinou byly vypěstovány.

Lidé byli by jistě mnohem zdivočilejší, neslušnější, nelaskavější, hrubší, kdyby nebylo blahodějného působení školního.

(To jest pravda nepopíratelná a od věků uznávaná; zdali však to něco dokazuje ve prospěch „školy moderní,“ toho nevíme, vědouce dobře, že byly školy a to dost dobré i před nynější érou liberální a že možno jest o výchovu mládeže pečovati i jiným způsobem nežli jen školami po způsobu našem zařízenými. Řekové na př. a staří Peršané podobných škol neměli a přec jsme o nich ještě nečetli, že by byli bývali mravů hrubých a drsných a že by vůbec byli nedbali ctností společenských, slušností a jistě etikety. Pečovaliť o výchovu svého dorostu jiným způsobem. Proto však ovšem nechceme nikterak působení škol po evropsku zařízených podceňovati, znajíce dobře velký jejich vliv v ohledu každém.)

Vzpomínám tu na svůj mladší věk, kdy obcovať jsem více s nejširšími vrstvami lidu. O každém jarmarce vyskytl se nějaký zloděj, který na samém místě skutku od obecnstva dostal svou výplatu, o každé muzice strhla se rvačka, ačkoli rychtář sedával za stolem, rychtářské právo maje před sebou. A jaké to bývaly rvačky!

Lid patrně měl málo smyslu pro společenský řád i pro společenskou slušnost, což se dá tím vysvětliti, že z velké části za mladého svého věku málo chodil do školy. Snad zloději o trzích dosud nevymřeli, snad rvačky o muzikách dosud nepominuly — není mi známo. Na všechn způsob jest jich mnohem méně. Ale co vám je známo všem, je potěšitelné faktum, že neveliké prostranství naší jubilejní výstavy navštíveno bývá každodenně mnoha tisíci lidu, lidu všech stavů a vrstev společenských, lidu namnoze veselého a často velice rozjařeného, aniž by policie mohla raportovati o nějaké výtržnosti nebo nepřistojnosti. Patrně, že lid náš český má smysl pro společenský řád i pro společenskou slušnost, a připíšeme-li část zásluhy o vypěstování této chvalitebné vlastnosti na vrub vychování školního, nebude se nám to snad vykládati za neskromnost. (Výborně!)

(Tohle je věru rozkošné a stojí opravdu za to „výborně!“ hlučně provolané! Dříve „o každém jarmarce vyskytl se nějaký zloděj,“ „o každé muzice strhla se rvačka,“ nyní ovšem „zloději o trzích dosud nevymřeli,“ „rvačky o muzikách“ taky ještě „dosud nepominuly,“ ač již „škola moderní“ přes dvacet let působí, — to však není nikterak k její hanbě, za to ona nemůže; ale že se dosud na výstavě nestrhla žádná rvačka, za to náleží, jak dí Josef Sokol se strojenou skromností a s jakousi ironií aspoň „část zásluhy“ škole moderní! — My ji tuto zásluhu z gruntu srdce přejeme,

— je-li to vůbec jaká zásluha. Jeť vůbec známo, že čím více lidí je kde pohromadě, tím tíž se strhne nějaká rvačka, zvláště jsou li lidé ti mimo domov svůj, jelikož v množství velikém a k tomu ještě na půdě cizí i práci největšímu zajde kuráž; vždyť i kohout ztrácí ku praní kuráž, ocitne-li se ve dvoře cizím. Ze se tudíž ve výstavě, kde je denně tolik tisíc lidí, kde je mimo to tolik dozorců a takový počet strážců bezpečnosti stále připravených k zakročení, nestrhla žádná rvačka, není zajisté pranic divného a záslužného, spíše bychom se musili diviti, kdyby se tam přes vše to hádka nějaká neb rvačka strhla. — Na místech poutnických, kde jak známo není tolik strážců bezpečnosti a kam chodívají skoro výhradně jenom „zpátečníci“ a „nevzdělanci“, schází se rovněž tisíce lidí a to už od let pradávných, od dob kdy ještě o moderní škole a blahodárném její působení nebylo ani slechu. A my jsme ještě neslyšeli a co divnějšího, ani v listech liberálních jsme se nedočetli, že by se byla na místech těchto mezi poutníky strhla kdy jaká dost malá rvačka — a listy liberální by toho jistě nezamlčely.

Bylo by to věru velice smutné, kdyby kultura nepokračovala a kdyby konečně nezačala i vrstvy nejširší. Ostatně to není ještě velikým znamením vzdělanosti a opravdového zušlechtění srdce, je-li v kterém národě méně výbuchů prudké mysli a tudíž méně hádek a rvaček, jeť to často pouhý zevnější šlif, pod nímž se nejednou mohou skrývati vlastnosti mnohem horší a bližnímu mnohem nebezpečnější, než jakými jsou prudké a nekrocené výbuchy mysli. Je-li však skutečně na venku nyní rvaček méně, mají o to zajisté vedle školy moderní velkou zásluhu i moderní četníci, kteří mají nyní stanici svou skoro v každé větši vesnici; a těch že je dosud tak velice třeba v počtu tak velkém, nesvědčí zajisté nikterak pro to, že by cizí majetek byl před zloději nyní bezpečnější a bezpečnost osobní že by nyní byla značně větší, než bývala dříve. — Ostatně snad ví Sokol jako my, že jistá vrstva lidu českého na výstavišti, ač měla plat stkvělý, svého času stávkovala, a nyní zas že se ostentativně výstavy straní; a tu nás tak něco pokouší, abychom se pp. učitelů zrna Sokolova ve vši pokoře a skromnosti zeptali, zdali jest snad možno i za vlastnost tuto aspoň malinkou špetku zásluhy připsati na vrub školy moderní. My však toho pokušení neuposlechnem, jelikož nechcem býti smělymi a neskromnými. Jednu však otázku si přec dovolíme. Když dle Sokola dřív na každém jarmarce vyskytl se nějaký zloděj a když nyní vlivem školy moderní zlodějů jest aspoň méně, z čehož bychom soudili, že se není třeba tolik jich báti: proč pak byla v oddělení školském na jubilejní naší výstavě skoro každá knížka pečlivě přibita, proč tam byla p. Klikova vzorná knihovna učitelská velmi pečlivě zadrátována, proč... proč... no mlčme raději, vždyť bychom se byli ani této otázky neodvážili, kdybychom byli nečtli v „České Škole“ „Zasláno“ prof. J. Šimka, v němž si stěžuje, že byly ve výstavě (oddělení škol.) nějakým nepoctivcem odcizeny jeho „Dějepisné poznámky“ vyložené pod čís. 386)

Jakkoli vlastnosti uvedené prospívají i těm, kteří je mají, i lidské společnosti vůbec, nevypĺňují přece ani zdaleka míru mravní hodnoty, k níž má býti člověk vychován. Člověk nejpořádnější může býti necitou, nejprřívětivější ošemetníkem, nejúslužnější třtinou větrem se klátící. Ani nejpilnější člověk nemusí býti obětavým občanem, ani nejslušnější občan horlivým národovcem.

(Těší nás velice, že to Sokol uznává a že s ním můžeme v příčině této zcela souhlasiti; litujeme však, že se ani v dalším průběhu své řeči nezmínil o tom, co jest nejmocnější podporou mravnosti a bez čehož všechny ty jím jmenované krásné ctnosti, jež ovšem směřují jediné k tomu, co jest světa tohoto, ve světě tomto mají svůj cíl a v něm též hledají svoji odplatu, nemají základu, nemají trvání a neobstojí v dobách kritických.)

Škole třeba je pěstovati společenské vlastnosti vzhledem k rodné obci a k spoluobčanům, vzhledem k vlasti a národu v ní přebývajícimu. Úkol tento u jiných národů je samozřejmý. Divně na př. by pohlíželi Francouzové na

školu, která na francouzské stojíc pŕdĕ, zdráhala by se sloužití svému národu, která by se opovažovala ve mládeži francouzské tlumiti ducha vlasteneckého, která by snad dokonce lákala nebo donucovala některé francouzské občany, aby své děti dávali vychovávatí k národnímu odpadlictví a v duchu národu francouzskému nepřátelském.

Pokud jde o buzení lásky k rodné obci, mám za to, že škola nynější koná svou povinnost, vedouc mládež k tomu, aby snažila se domovu svému dělati česť a pokud možno jej zvelebovatí. Školní zahrádky, knihovny a musea, věci to jindy nebývalé, jsou mládeži mocnou pobídkou umravňovací. (Výborně!)

(My bychom věru rádi věděli a Sokol by se nám velmi zavděčil, kdyby byl tak laskav a nám pověděl, kolik as dětí učinily věci jindy nebývalé, školní totiž zahrádky, knihovny a musea, v pravdě mravnými. Nepopíráme, že dovedný učitel pomocí těchto věcí dovede na mládež v ohledu mravním velmi dobře působiti, ale by věci ty byly opravdu „mocnou pobídkou umravňovací“, musí nutně býti do srdcí dětských vloženy dříve jiné mravní motivy, než jaké lze jest z těchto věcí vyvoditi. Je-li dříve položen do srdce dítky pevný mravní základ, pak působí ovšem na srdce jeho i tyto „pobídky umravňovací“; ale bez tohoto pevného základu jsou jen pouhým pozlátkem, jenom pěkným nátěrem, jenž zůstává pouze na povrchu, brzy se oře, ba úplně mizí. — Jest to věru smutné, když paedagog tak na slovo vzatý, za jakého bývá vyhlašován Sokol, mluvě o mravní výchově, za jednu z hlavních věcí prohlašuje to, co může býti pouhou ozdobou, pouhou jen pomůckou vzdálenější a bez čehož se vychovalo již tisíce lidí mravně dokonaných, charakterů šlechtých, vši úcty hodných. Po našem skromném náhledu nemohl nikdo slabé stránky moderní školní výchovy odkrýti lépe a dokonaleji, nežli to učinil touto řečí Sokol. Z této příčiny jsme mu za řeč jeho opravdu vděčni.)

Zakládají-li se nynějšího času po krajinách českých spolky okrašlovací a vzdělavatelné, o nichž druhdy nebývalo ani potuchy, probouzí-li se v nynějším pokolení znova láska k české knize, u předků našich sice živá a světoznámá, ale v době naší národní mizerie silně utlumená; — vzrůstá-li v něm šetrnost ke starožitným památkám a k uměleckým výplodům, jestliže i o chudině počíná se vésti péče účinnější, smíme snad i v této příčině částečku zásluhy připočísti vychování školnímu. I doufám, že blahodárné výsledky budou patrnější, čím delší bude v obcích působnost nové školy. (Výborně! Hlučný souhlas.)

(Spolky vzdělavatelné zakládaly se u nás dříve nežli škola moderní vstoupila v život; láska k české knize byla snad dříve v mnohých kruzích větší nežli jest nyní, a to jak u spisovatelů, (kteří píšíce, neměli za to odměny buď žádné, neb jen skrovníčkou, ba mnohdy ještě peněžitou škodu), tak u čtenářů, kteří se nemohli knihy dočkati; že tomu tak nyní vždy a všude není, ví zajisté Sokol tak dobře jako my a četl též jistě takřka prosebný onen apell, vydaný autory, nakladateli a podepsaný mimo ně i četnými vlastenci nespisovateli a to jedině za tím účelem, aby v lidu českém roznícena byla větší láska ku — knize české! Rovněž jest zajisté jemu i jeho pp. kolegům dobře povědomo, že kollega jejich p. Frant. Bayer, jenž vydává Komenského „Sebrané spisy vychovatelské“, nařiká, že nemá mezi tolika tisíci učitelů ani celých 600 předplatitelů, že nejednou prošil, by byl podporován, že však prosil marně a proto že rozeslal poslední prosbu, v níž volá ku svým kolegům: „Drazí kolegové! Podporujte kolegu, který vydává za příčinou třístých narozenin našeho velmistra J. A. Komenského jeho Sebrané spisy vychovatelské.“ — Nevíme, jak komu, ale nám zdá se, že tato tak naléhavá prosba není tak příliš stkvělým svědectvím o velké lásce těch, jichž se týče, ku vážné knize české, ku knize při níž se musí trochu — myslit. — Šetrnost k památkám starožitným byla v českém národě probuzena rovněž dávno již před tím, nežli „škola stará“ přeměněna byla v školu „moderní“;

rovněž i výplodů uměleckých bylo již tenkrát dobře šetřeno. Rádi uznáváme, že se o chudinu počíná vésti péče účinnější; ale to si dovolíme říci, že nežli bude u nás o chudinu, o niž starati se naučila lidstvo církev katolická, postaráno tak, jako bylo o ni u nás postaráno v těch „tmářských“ dobách starých, jak o tom svědčí mnohé dosud zachované písemné staré památky, uplyne as Vltavou ještě mnoho vody; a v těch starých dobách přece ještě nebylo školy moderní. — Ostatně jest známo, že to nejsou spisy nejlepšího druhu, kteréž nyní docházejí největší obliby, známo jestli že i mezi vzdělanci čím dál tím více se vzrývá jakási zvláštní surovost smýšlení, kteráž nedbá citu spravedlnosti, a teprve ne milosrdenství, laskavosti a shovívavosti, známo jest, že spolky okrašlovací mívají mnohdy „mladší pomocníky“, kteří stromky vysázené „poopravují“, známo jest též, že zvláště ve městech na různých budovách, i uměleckých „mladí umělci“ zkouší svoje umění okrašlovací uhlím, křídou, hlinkou, kladívkem neb nožem a to tak rádi, že si toho v jistém velkém městě povšiml konečně i veliký žurnál liberální a rozhodně žádal, aby policie „malým těmto umělcům“, kteří se mimo to v tomtéž městě velkém cvičili rádi i taky v umění ballistickém, kteréž se však passantům pranic nelíbilo, co nejpřísněji hleděla na prsty, proto že prý svoje „umění“ provozují bez svolení úředního a tudíž proti právu. A když se proti snaživosti takových mladých „umělců“ ozval rozhodně i list liberální, kterýž, jak známo, každému přeje plnou svobodu a zvláště velkým jest přítelem ústavu, s nímž jsou tito mladí umělci dosud v pevném svazku, musil k tomu zajisté velice vážnou míti příčinu. My však doufáme, že až škola moderní ještě jednou dvacet let bude působit a až tudíž každý Čech naučí se ve škole „svobodně bádát“, budou všichni Čechové čísti jen vážné a umělecky dokonalé knihy, nikdy žádný stromek, a byť stál třebaš při veřejné silnici, že nebude poškozen, nikdo že nebude od svého bližního v nouzi opuštěn, a teprve ne pro svou národnost snad kaceřován, odstrkován a pronásledován, žádná starožitná umělecká památka že nebude více poškozena, žádný dům že nebude více počmárán a pomalován a teprve že se v žádné škole nestane, co se stalo času ne tak dávného ve škole jistého velikého města, kde totiž jistý chovanec té školy, již trochu větší, všem stromkům a květinám, jež tam byly chovány za příčinou názorného vyučování, surázel hlavy a zpřelámal těla, a přejeme p. Sokolovi, by se těchto časů ještě dočkal. Příznaky té nové, utěšené doby nejsou dle všeho již tak daleko.)

Co do pěstování vlastenectví širšího, nemá naše škola tak svobodnou půdu jako u národů samostatných. U nás okřikování bývají učitelé, jdou-li v pěstování vlastenectví jen o krůček za mez přísně vyměřenou. Jinde mládež k vlastenectví všemožným způsobem povzbuzují, u nás vlasteneckých dětí se bojí. Oživujícím pramenem národního vědomí všude je dějepis. Každý národ je hrdým na slavné doby své. U nás nejslavnější doby národní historie nesou na sobě výstražný nápis: Toho se nedotýkej! Ale nápis ten platí jen pro učitele. Jiné kruhy dotýkají se dob těch, jen že ústy nesvatými a rukou rouhavou, tupice, co je v nich slavného a hyzdíce, co je nejkrásnějšího. (Bouřlivý projev nevole.)

(Že jest dějepis oživujícím pramenem národního vědomí, jest ovšem pravda. Že jest každý národ hrdým na slavné doby svých dějiu, jest taky pravda. Jde-li však o bližší určení toho, které doby v dějinách jistého národu mají býti pokládány za nejslavnější, tu se mínění valně rozcházejí. Liberálové, tito dědicové ideí francouzské revoluce, kteří v pozitivní, plodné práci pravými jsou hudlaři, za to však mistry a lidmi plnými energie v negírování, ve strhování a boření toho, čeho buď rozum jejich nechápe, nebo co na nás přešlo jako dědictví z doby minulé, prohlašují ovšem za nejslavnější ony doby dějin, v nichž slavily vítězství: popírání starých a všeobecně uznaných pravd, násilné rušení starých řádů, vraždění krajanů, vybíjení kněží, boření a pálení. Odtud to stále vychvalování a omlouvání revoluce francouzské, odtud u nás to stále velebení doby husitské, odtud v Německu vy-

chvalování tak zvané reformace. I Sokolovi jest husitská doba, kteráž zavinila i veškero pozdější naše neštěstí, dobou nejslavnější. Říci o dobách těchto pravdu, nefalšovanou a čistou pravdu, jest sice podle Sokola „dotýkati se dob těch jen ústy nesvatými a rukou rouhavou,“ jest „tupiti, co v nich slavného, a hyzdití, co je nejkrásnějšího.“ Jak o dobách těchto na základě neklamného svědectví dějin soudíme my, pověděli jsme již v listě tomto, když nám bylo mluvíti o článku Sokolově: „Význam našich dějin vzhledem učení školnímu.“ Že se náš článek p. Sokolovi líbit nebude, věděli jsme dobře; že se nebude líbit liberálním pp. učitelům, věděli jsme též; ale pravda se nesmí nikdy ptát, bude-li se líbit, a nesmí chtít nikdy vyhledávat přízně a nesmí se lekat žádné nevole. Proto nás také onen bouřlivý projev nevole, jaký dali na jevo pp. učitelé při slovech Sokolových, nechává zcela chladnými a klidnými a jen to přání ozývá se skromně na dně srdce našeho, by jejich „bouřlivý projev nevole“ nevycházel pouze z klamného citu, nýbrž z jasného vědění a rozumu a za tou příčinou aby pp. učitelé o dějinách českých nejen mluvili, nýbrž je i pilně studovali a to nikoli snad jen z románů, povídek, „N. L.“, kroniky Zapovy — Kořánovy atd., nýbrž z Palackého, Tomka, Rezka, Gindely-ho a třeba i z listin, a při tomto studiu, by vždy a všude uvažovali, co národu bylo ku prospěchu a co mu škodilo. Když budou takto nepředpojatě studovati české dějiny, pak zajisté nebudou nejslavnější dobou v dějinách českých zváti dobu onu, o níž musil i Palacký napsati: „Ocitujeme se náhle v době (po smrti Václava IV.), kde pod heslem náboženství a víry rozhostily se nešlechtnosti a hříchy, kde utuchla mezi lidmi láska, povzbuzeny náruživosti a vzteky, zaplašen pokoj a pořádek, spácháno hrůz a ohavností bez počtu, vyvolány boje a války neslýchané, povražděno lidu na statisíce, obořeny hrady, vyvrácena města, popáleny vesnice, popleněny celé krajiny a obráceny v spustoty. Fanatismus nábožný protrhal všechny společenské svazky, vyvrátil starodávné základy státu, zničil utěšené květy nauk a krásoumy, zdivočil myslí a zmařil blahobyť obyvatelstva na dlouhý čas. Kdo pojme a obsáhne myslí, kdo popíše všechny zločiny a neřesti, všechny pychy a ukrutnosti, všechna utrpení, bolesti a křiky, pláče a úpění v palácích a chatrčích té doby?“ — Dějiny národa česk. III. l. 299—300.)

Přes to, že učitelům ve pěstování národního smýšlení a snažení činívají se překážky, koná škola česká přece jen svou národní a vlasteneckou povinnost. I máme za to, že konání povinnosti té zasluhuje tím většího uznání, čím je spojeno s většími překážkami. Je-li národ český nyní uvědomělejší, než býval kdy jindy, vzrůstá-li u nás každým rokem počet těch, kteří k národu upřímně lnou a národní podniky obětovně podporují, řídne-li u nás nepřehledný druhdy počet národních netečníků, odpadlíkův a zrádců, germanisační školou odchovaných: smíme snad i část zásluhy o tento potěšitelný zjev připsati novějšímu vychování školnímu. Kéž by jen výsledky stávaly se stále patrnějšími, mocnějšími — obecnějšími. (Výborně!)

(Jak asi velké a jakého druhu jsou ty překážky, kteréž učitelé českému brání, pěstovati v mládeži city vlastenecké, toho nevíme; ale tolik víme, že vědomí vlastenecké, a vlastenecká nadšenost a ráznost byly v Čechách snad živější a mocnější, když ještě nebylo moderní školy nežli jsou nyní. Necht' jen si vzpomene p. Josef Sokol, necht' vzpomenu si jeho kollegové na ty české tábory konané dávno před novou érou školskou, necht' si vzpomenu na tu nadšenost českého lidu pro zbudování národního divadla, necht' si vzpomenu na tuhou ten odpor českého národa za tak zvaného bürgerministerstva. Vše to svědčí zajisté o velkém národním uvědomění, o velké vlastenecké mužnosti a nadšenosti, ráznosti a síle českého lidu. Nová škola našla v tomto ohledu všechno pěkně připraveno a nemusila činit jiného nežli v díle řádně již konaném pokračovati. Tato vlastenecká nadšenost a obětavost českého lidu před novou érou školskou, jest tím většího uznání hodna, čím méně bylo zvláště pro vzdělání poněkud vyšší — českých škol.

Rodičové čeští musili své děti k studiím určené dávati většinou do škol německých a tyto děti se neponěmčily! Nyní však bohužel posílají čeští rodičové a to rodičové, kteří, pokud se aspoň matek týče, obromnou většinou zažili již dobrodiní školy moderní, hned malé svoje děti nerozumně, bez potřeby a z národní netečnosti do škol německých, kdež se děti ty buď poněmčují anebo duševně zakrňují. Jest to věru smutný úkaz a svědčí to o malém národním a vlasteneckém uvědomění, když v samé Praze, kde se přece němčině na školách českých mnohem více času věnuje, než kdekoli jinde, rok od roku stoupá počet dětí českých, kteréž navštěvují školy německé. R. 1886—7 obnášel počet žáků českých na veřejných školách německých 35·8%, o rok později už 37%, roku pak 1891 docela už 41%! a to prosím pouze na veřejných školách; v soukromých však školách německých bylo dětí českých ještě mnohem víc!

Máme tudíž za to, že nová škola na svoje výsledky v ohledu národním a vlasteneckém nemusí být právě tak příliš hrdou. Toto vědomí, zdá se, že se vplížilo jako nějaký příšerný stín i do srdce Sokolova a přimělo jej k povzdechu: „kéž by jen výsledky (školy moderní v ohledu národním) stávaly se stále patrnějšími, mocnějšími — obecnějšími.“ I naším vroucím přáním jest, aby národní uvědomění stále víc rostlo a mohutnělo, neboť jest to smutné, když jsou i v Praze na Novém městě, tedy v nejčeštější části města, školy německé českými dětmi — přeplněny!

Přicházím ke stránce velmi obtížné a nad jiné velmi choulostivé — totiž k výchovatelské činnosti školy vzhledem ku blahobytným poměrům lidské společnosti. „Špatný voják, který nechce býti generálem,“ říkává se v přísloví. Neslyšel jsem nikde, že by přísloví to se bylo něčím omezovalo anebo za nepravé vykládalo. Pokládá se vůbec za správné a rozumí se tomu tak, že každý jednotlivec je nejen oprávněn, anobřz povinen domáhati se ve stavu svém nejvyššího stupně, nejvyšších výhod, největšího blahobytu, jakého stav ten dopouští. Kdo by se toho nedomáhal, vykládalo by se mu to za chybu, za špatnost. Málo se uvažuje o tom, že právě tento směr obyčejné, všední, ale velice rozšířené mravouky, vybízeti každého jednotlivce, aby se domáhal pro sebe výhod nejvyšších, je pro společnost lidskou svrchované nebezpečný, že právě z nauky té pramení se ony neutěšené, ano namnoze nesnesitelné poměry, jimiž společnost lidská je stížena a — pro budoucnost ohrožena.

(Přísloví v sobě mají z pravidla velmi mnoho pravdy; nejsou však vždycky zcela pravdiva, spíše potřebují mnohdy obmezení, a teprve nikdy nesmí se do nich vkládati smysl, jaký v nich dle jejich slovného znění obsažen není. Co pak se týče přísloví právě uvedeného, ví Sokol zajisté velice dobře, že smysl jeho sotva as je ten, že každý, kdo chce dobrým být vojákem, nezbytně musí toužiti po tom, aby se jednou stal generálem. Svědčíť proti tomu každodenní zkušenost, kteráž nás učí, že jest velké množství dobrých vojáků, jimž tato myšlénka ani nenapadne. Bylo by to také velmi pošetilým, kdyby všichni vůbec toužili po tom, čeho z mnoha tisíců dosíci může jen ten neb onen. Ukládati však něco takového za povinnost každému, kdo chce vůbec slouti dobrým vojákem, byl by čirý nesmysl. Nemůžeť nikdy býti povinností vízící všechny, co jest pro velikou většinu lidí naprosto nemožným a nedostizitelným. Ad impossibilia nemo tenetur. I odpadají tudíž samy sebou všechny vývody, jež činí Sokol z přísloví svrchu uvedeného. Pan Sokol má však zvláštní taktiku, již jsme u něho už taky jinde pozorovali. Dává totiž příslovím v jistém smyslu a ohledu správným obsah a smysl příliš rozsáhlý a z toho pak dále činí svoje závěrky.

Že se každý jednotlivec s m^í domáhati, má-li k tomu schopnosti a náležitou kvalifikaci, nejvyššího stupně, jaký stav jeho vůbec dopouští, jest sice pravda, ale pravda ta jest omezena tím, že smí k dosažení tohoto stupně užívati jen prostředků dobrých a dovolených; blud a klam však jest, a to blud a klam velmi osudný, že by měl každý jednotlivec povin-

nost domáhati se „nejvyššího stupně, nejvyšších výhod, největšího blahobytu,“ jakého jen jest možno dosíci ve stavu jeho. Nepravdou jest též, že by se to každému, kdo by tak nečinil, vykládalo za chybu neb docela za špatnost. — Právě li Sokol dále, že „se málo uvažuje o tom, že právě tento směr obyčejné, všední, ale velice rozšířené mravouky, vybízeti každého jednotlivce, aby se domáhal pro sebe výhod nejvyšších, je pro společnost lidskou svrchovaně nebezpečný“ atd., má pravdu potud, pokud má na zřeteli pp. liberály. Nám katolíkům, kteří máme nejen katolické jméno, nýbrž i v pravdě katolické zásady, katolické smýšlení a přesvědčení, jest to tak jasno, že nám o tom není ani třeba dlouho přemýšleti. I to jest každému katolíku zřejmým, jaké postavení třeba zaujmouti vůči zásadě, z níž tak neblahé, škodlivé a zhoubné plynou následky. Liberálové si však v této příčině nevědí rady, vrtí se a kroutí, dělají logické kotrmelce, užívají mnohých zvukných frází, aby jimi jako křídou a klibem zakřídovali a zalepili to, co odusuzuje jejich zásady, k jasnému úsudku se však nepovznosou. To je vidět i na Sokolovi; neboť vedle toho již výše krátce vzpomenutého zaměňování nestejných pojmů patří právě tato částka jeho řeči k tomu nejslabšímu, co na sjezdu mluvil. Nemůže také býti ani jinak; neboť nechtít odsouditi princip a přec chtít aspoň částečně zamezit zhoubné jeho následky, jest věc věru nesnadnou a těžkou a vede nutně k nejasnostem, neurčitostem a sofismatům. Princip, z něhož plynou zhoubné důsledky, musí sám v sobě nutně být falešný; chtít zameziti tyto důsledky a nechtíti zavrhnouti princip, jest tolik jako chtít, aby rostly na hloží hrozny a na bodláci fíky.)

Nynější blahobyt lidské společnosti založen je na přílišně vypěstovaném osobitém prospěchářství — na boji všech proti všem, na boji, v němž na jednoho vítěze připadá vždy několik poražených, na boji, který — ač nevede se způsobem krvavým — vynucuje přece mnoho slz, na boji, jehož hlavní zbraní je lež, jehož smutným výsledkem je všeobecná, vespolečná nedůvěra a zášť jedněch proti druhým.

Tento stav lidské společnosti netrvá od dneška ani od včerejška, nýbrž od mnoha tisíců let. Škola nynější ho nevypěstovala, nemá na něm viny nejmenší. Jest jen otázka, může-li něčím k umírnění jeho přispěti, nebo může-li jej docela zvrátiti.

(„Nynější blahobyt“ ne sice celé lidské společnosti, ale přece značné její části, založen jest v skutku „na přílišně vypěstovaném osobitém prospěchářství“; to platí hlavně o kapitalismu. Ale kdo pak vypěstoval toto prospěchářství? co pak jest příčinou tohoto „boje všech proti všem, v němž teče mnoho slz, v němž hlavní zbraní lež a výsledkem jeho vespolečná nedůvěra?“ — Co jest kde v našem národě dobrého, co mu slouží ku cti, toho reklamoval Sokol vždycky hned aspoň „část“ neb „částičku“ za zásluhu školy moderní; zde však tobo nečiní, nýbrž praví výslovně, že prý na tomto neblahém stavu lidské společnosti „nynější škola nejmenší nemá viny.“ Věru podivno! A což kdyby přec škola moderní měla tu viny „aspoň částičku?“

Že „osobité prospěchářství,“ že egoismus a bezohledné vykořisťování slabších spolubližních netrvají v společnosti lidské teprv ode dneška nebo od včerejška, jest ovšem pravda, ale i to jest neméně pravda, že tento neblahý stav společnosti netrvá „od mnoha tisíců let.“ V starém pohanství bylo to ovšem pravidlem a zvykem, že se mocnější, že se vůbec třídy privilegované obohacovaly na úkor slabších, je vyssávaly a vykořisťovaly. Ale křesťanství zavedlo jiný společenský řád. Křesťanství totiž učilo boháče, aby sami sebe považovali nikoli za pány neobmezené svého majetku, nýbrž spíš za jeho dočasné správce, kteří budou jednou Bohu samému klásti účet z toho, jak svého majetku užívali. Křesťanství ukládá třídám majetným za svatou povinnost péči o chudé a opuštěné; nespravedlivé pak vykořisťování a vyssávání lidí chudých a všeliké jich utiskování prohlašuje za hřích velmi těžký, za hřích, který volá k Bohu o pomstu. Chudým pak káže, aby byli spokojeni s málem, aby zámožnějším nezáviděli, aby živili se prací poctivou. Neodsou-

dilo sice bohatství, jak se mu často neprávem vytýká, ale prohlásilo, že kdo oplývá statky pozemskými, nesnadno uzří království Boží, proto že bohatec svého bohatství snadno zneužívá, prohlásilo že, kdo mermomocí zbohatnouti chce, snadno upadá v osidla hříchu, v osidla ďáblova a poručilo, by každý člověk přede vším hledal království Boží, by shromažďoval sobě poklady ne pro svět tento, nýbrž pro nebe. Tím však uložilo každému vůbec za přísnou povinnost sebezapírání, spravedlnost, obětavost a odsoudilo všecko osobité prospěchářství, zblížilo a spřáteliilo, pokud to vůbec na světě možno, boháče i chudé. Ano i o to postaralo se, aby mocnější, když by i nechtěl dbáti jeho zásad, přece nemohl podle své vůle slabšího bratra vykořisťovati, neboť vlivem jeho byly zdělaný různé zákony, kteréž slabšího braly v ochranu, stíhaly a trestaly všeliké jeho vykořisťování.

Proto také nebylo, dokud bylo šetřeno, jak jednotlivci tak společností, zásad křesťanských, tak příslušného hromadění majetku na straně jedné, nouze a bídy na straně druhé, nebylo velikých kapitalistů, kteří by své jmění nashromáždili špekulacemi, nebylo ale též tolik lidí nemajetných, kteří by byli bývali odkázáni na milost a nemilost kapitalistů. Vůbec byly majetek a plynoucí z něho hmotný blahobyt rozděleny značně rovnoměrněji, než je tomu nyní a proto též nebylo tolik pýchy naduté na straně jedné, a tolik záští, závisti a nepřítelství na straně druhé. Lidé žili šťastněji a spokojeněji i při majetku poměrně skrovném.

To však se bohužel začalo hned měniti, jakmile počal ve srdcích lidských ochabovati duch pravé víry, neboť s ochabnutím křesťanské víry počala v srdcích stydnouti i pravá, křesťanská láska, přestávala obětavost ve prospěch bližních, i nezištnost se stávala vždy řidší a čím dál tím víc zmáhaly se ziskovost, sobectví, nespravedlnost atd. Počátek k tomuto neblahému obratu učiněn byl již tak zvanými mladšími humanisty, kteří se starými řeči klasickými počali křísiti i taky starého, pohanského ducha, a kteří i přímo knížata pobádali, by svoje poddané utiskovali, obmezili jejich svobody i jejich práva atd. To však se mohlo dít z počátku jenom znenáhla a ne bez odporu. Tu však vypukla veliká německá revoluce náboženskosociální, již se vůbec říká „reformace“, a převrátila rázem všecko. Lid selský byl zotročen reformací ještě víc než u nás již dříve válkami husitskými a zůstal nevolníkem na celá století. Protestantská knížata zmocnila se všude církevního majetku, čím přispěla velice ku porušení právního citu v širokých vrstvách lidu. Tyto rány však by se byly snad aspoň časem ještě zacelily, ale protestantismus dal vznik něčemu, co čím dál tím více působí zla. (Pokr.)

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

c) Zajímavost jest posléze zkoumati, jakým způsobem má vyučovati učitel dle vzoru Ježíše Krista.

Způsob vyučování Kristova byl: α) přirozený, β) názorný, γ) zajímavý, δ) stručný, ε) posloupný.

α) Spasitel vyučoval způsobem přirozeným, t. j. každého dle jeho věku, stavu, povolání a nadání, Jinak zajisté mluvil k lidu obecnému, jinak k mužům učeným. Lidu vykládal pravdy Boží zcela prostě, ve stručných průpovědích a pořekadlech, v podobenstvích a příbězích. S hrdými zákonníky pouštěl se do učených hádek a dotíral na ně neúprosnou dialektikou, až zahanbení umkli a odešli, takže nikdo již se neosmělil jeho se tázati. Apoštolům vykládal, co již jinde slyšeli, zevrubněji, protože toho potřebovali jakožto budoucí hlasatelé jeho učení.

Tak čiň každý učitel. „A co pak tak nečiníme všickni?“ namítne se snad odevšad. „Každého žáka zvlášť přece učití nemůžeme; tou měrou k individualnosti jednotlivců přiblížeti nelze; ale máme žactvo dle tříd a zhusta i dle pohlaví rozdělené, celkem jednoho věku a jedné schopnosti. Což tedy? Neučíme-li přirozeně?“ Ano, ale jen zdánlivě. Nestává-li se často, že žáci málo nadaní nebo nedbalí, nebo do školy nedbale docházející neosvojí sobě během roku, co pro ten ročník předepsáno? A přece pouštívají se do vyšší třídy, a to proto, že jsou věkem již pokročilí, a pak aby byl souměrný počet žáků v jednotlivých třídách (ne ku př. jako bývalo druhdy na venkově, v první třídě 120, v druhé 80, v třetí 40), aby snad jeden učitel nebyl přetížen a druhý ušetřen. Nebylo by lépe žákům neschopným a nedbalým, kdyby třídu nižší opakovali? Nemusí se děti vyučování takovýchto žáků ve vyšší třídě způsobem nepřirozeným, t. j. stavu jejich duševnímu nepřiměřeným? To jest také jedna slabá stránka moderního školství. Pohodlí učitelstva staví se nad prospěch žactva!

β) Spasitel vyučoval z p ů s o b e m n á z o r n ý m.

Vykládal nejhlubší tajemství víry a nejvznešenější články mravoslovné tak pochopitelně, že se divil přítel nepřítel. Kdožby neznal krásných podobností Páně? Není-li nám čtoucím je, jakoby se vznášel před očima našima živý obraz? Ptactvo ve vzduchu, vrabci na střeše, kvítí na poli, fík u cesty, vinný keř na vinici — to vše znázorňovalo pravdy nejvznešenější.

V této věci nedostihl božského Učitele ještě žádný učitel lidský, ani proslavený Amos Komenský, jenž se stal naším novověkým pedagogům vzorem názorného vyučování. Nechceme zásluhy Amosa Komenského v této stránce podceňovati, ale trůfáme si přece tvrditi, že nebyl původní. Původní byl potud, že mezi pedagogy nového věku první odhalil zásadu názorného vyučování; ale nebyl původní, protože přijal tuto zásadu z cizojazyčných spisů proskribovaných Jesuitů (kteříž čerpali všelikou moudrost z písem sv.) a v české písemnictví ji uvedl. Že tomu tak, přiznává on sám v předmluvě ku svému spisu „Janua linguarum reserata.“ A kdo čte pozorně ostatní spisy jeho, zvláště Didaktiku, musí přisvědčiti, že vůdcem k názornému vyučování byl Komenskému právě Ten, jehož stavíme my za vzor učiteli křesťanskému, Ježíš Kristus. Obrazy, podobenství, pořekadla a vůbec všechna mluva jeho jest biblická a proto také názorná. Od něho tedy se učíme, a od Toho, jehož on následoval (v učení), učití bychom se nechtěli? Původní pramen vábí více.

γ) Spasitel vyučoval z p ů s o b e m z a j í m a v ý m.

Čtíme jen pozorně sv. evangelia, a již pouhé čtení zaujme mysl naši všechnu; a jak dojímaly as řeči Páně přednesené ústně! Odkud to medle, že lid odevšad se sbíhal k Pánu Ježíši, že ho doprovázel na všech cestách, že zapomínal na pokrm a nápoj, když On učil, že všickni hleděli na učícího Krista neodvratně, že se divili líbezným slovům z úst jeho plynoucím, že dokonce i slídící vyslaní od fariseů s nepořízenou odcházeli, jsouce dojatai jeho řečí a vyznávající: „Tak, jako tento, neučil ještě žádný?“ Odkud to vše? Proč nečteme nikde ve sv. evangeliích, že byl Pán Ježíš ve svých kázáních přerušován, že musil prositi o klid a pozornost, ačkoli víme, že mnohdy se naň až valili, že ho obklopovali tisícové posluchačů? Spasitel učil zajímavě, a sice proto, že svým učením zaměstnával všechny duševní mohutnosti svých posluchačů, netoliko paměť, obraznost a rozum, nýbrž i srdce a vůli; za druhé proto, že tím, co hlásal, sám všecek byl proniknut, anebo že mluvil od srdce a z přesvědčení; za třetí proto, že byl (jak se nyní říká) pánem svého předmětu.

Učitel, jenž následuje tohoto vznešeného vzoru a snaží se vyučovati zajímavě, musí býti též všecek proniknut svým učením a musí býti pánem svého předmětu. Kristu Pánu bylo to dáno, smíme-li tak říci, jako samo sebou, protože přebývá v něm plnost božství. Ale učitel, pouhý člověk, musí se o to přičiniti. Chce-li vyučovati zajímavě, musí na své denní dílo

vždy náležitě se připraviti, a to čtením, přemýšlením, modlitbou, ba i písemnými náčrtky aneb plány, o nichž s velikou chválou vyjadřují se paedagogové všech odstínů, rozhodní křesťané i liberálové.⁶⁴⁾ Nečiní-li tak, bude vyučovati suchopárně a ledabylo a neudrží na dlouho pozornost mládeže, ale ztráví dobrou polovici času odstraňováním překážek, káraním a trestáním.

Znali jsme před lety na jedné škole v Praze dva učitele. Jeden, ve veřejnosti velice skromný a takřka neznámý, na každou školní hodinu doma písemně se připravoval a na děti se těšil více, nežli mnohý otec, kdyby neviděl svých dětí celý rok. A výsledek této každodenní svědomité přípravy? Děti by ho byly na rukou nosily, a když k nim ve škole mluvil, seděly jako pěny, a jen z jiskřících a na ústech učitelových visících očí mohl poznati, jak je učení dojímá a zajímá. Druhý učitel naproti tomu, pedagog u veřejnosti na slovo vzatý, dával se do díla vždy nepřipraven (k čemu by se připravoval, kdo dává jiným rozumy!) házel páté přes deváté (jeho oblíbené pořekadlo) a vždy málo toho podělal (jak sám říkával); nemohl býti s ničím v čas hotov pro veliký nepokoj mezi mládeží a pro stálé výtržnosti.

O kazateli se říká: „Qui ascendit sine labore, descendit sine honore,“ t. j. „Kdo vstupuje (roz. na kazatelnu) bez námahy, sestupuje bez pochvaly.“ A o učiteli mohlo by se říkati: „Qui ascendit sine praeparatione, descendit sine delectatione,“ t. j. „Kdo přichází (do školy) nepřipraven, odchází (ze školy) nepotěšen.“ Nedostatek zajímavosti ve vyučování tresce se tak na učiteli samém; učení ho netěší, ale nudí a mrzí.

Avšak jako každá dobrá věc vůbec, tak i zajímavost ve vyučování může se státi výstředností. Nedomnívej se nikdo, stojíš-li před žáky a mluvíš-li k nim dlouhou souvislou řečí („přednáškou“) tak, že oka od tebe neodvrátí, že vyučuješ zajímavě. Dlouhá souvislá řeč budí v žácích lenost a tlumí jejich samočinnost; jen se dotazuj po takové přednášce na to a ono, a uvidíš, že žáci, ač na tebe hleděli, spali. Aby se nestala zajímavost vyučování chybou, uč se, učiteli, od božského Učitele vyučovati též stručně.

δ) Spasitel vyučoval způsobem stručným.

Mívalť sice někdy dlouhá souvislá kázání⁶⁵⁾, ale častěji a raději vykládal božské pravdy ve způsobu rozmluvy, na př. Samaritance u studnice Jakubovy⁶⁶⁾. — Nejraději však užíval tak zvané sokratické aneb katechetické metody, t. j. kladl otázky a žádal odpovědi. Kteroužto methodou pobádal svých posluchačů k samočinnosti, k přemýšlení a skoumání. Takovým způsobem vedl ku poznání pravdy, zvláště „mistry israelské.“ Jednou se jich tázal: „Křest Janův odkud byl? s nebe-li či z lidí?“ Jindy: „Co se vám zdá o Kristu, či jest syn?“ A opět: „V zákoně co jest psáno, kterak čteš?“⁶⁷⁾

Následuj učitel tohoto vzoru vůbec uznaného. Zanech „přednášek,“ které mnohdy ani na vyšších školách se neosvědčují, ale vpravuj dětem, co jim vpraviti chceš, rozmlouváním a dotazováním. Tímto způsobem více dokážeš než oním; oním děti uspíš, tímto je probudíš. — Souvislé výklady buďtež jenom výjimkou. Jsouť na svém místě, když předmět vyučování tak uchvátí a roznítí učitele, že proud řeči jeho otázkami a odpověďmi přerušiti se nedá, u př. když se líčí smrt Páně na kříži, nebo některý hrdina z dějin vlasteneckých.

ε) Spasitel vyučoval způsobem posloupným.

⁶⁴⁾ U př. L. Kellner v Aforismu 131. a Ad. Novotný v „Učitelských Novinách“ r. 1888. str. 606.

⁶⁵⁾ Viz kázání na hoře Mat. kap. 5—7., kázání o povinnostech apoštolů Mat. kap. 10., poslední řeči Páně Jan kap. 13—16.

⁶⁶⁾ Jan 4, 1—26.

⁶⁷⁾ Mat. 21, 25; 22, 42. Luk. 10, 26.

Od známého postupoval k neznámému, od blízkého ku vzdálenému, od viditelného k neviditelnému, od hmotného k duševnímu, od lehkého k těžkému, od přirozeného k nadpřirozenému. A to vždy zvolna, krok za krokem, nečině nikde „skoků logických a psychologických.“ — Dokud se tázal bohatý mládenec pouze na to, jak dojíti života věčného, odkazuje ho Kristus Pán na příkázání Boží; jakmile počal jeviti jinoch touhu po dokonalosti, poučuje ho o radách evangelických⁶⁸⁾. — Sedě u studnice Jakubovy dává se do řeči se Samaritánkou a žádá od ní pít, aby nabyl její důvěry; nabyv důvěry, vzbuzuje v ní touhu po tajemné živé vodě; jelikož tomu žena nerozumí, zjevuje jí, že zná její život minulý; obměkčiv ji takto, získává ji všecku výkladem o pravé počtě Boží a zřejmým osvědčením, že jest Messiaš. V tomto příběhu jest zvláště zřetelné, jak vede Spasitel ku poznání krok za krokem. Žena nazývá ho nejprve Židem, potom Pánem, dále Prorokem, posléze Kristem⁶⁹⁾. — Nejvíce však dbal Spasitel o posloupnost při vyučování apoštolů. Apoštolové musili věřiti pevně a nezvratně v jeho božství. Na tom záleželo vše. A k této víře jak pomalu a poněnáhu vedl je Kristus Pán! Nejprve činil před očima jejich divy; to byly důkazy bijící v oči. Pak jim ukazoval, jak se vyplňují na něm písmata starého zákona; to byly důkazy ještě konkrétní, ježtž historické, ale přece již těžší. Dále uváděl je v tajemství své nauky; důkazy ještě těžší. Posléze ukázal apoštolům svou božskou slávu, proměniv se před nimi na hoře Tábor; tímto způsobem smysly převyšujícím měla býti víra jejich nadobro utvrzena. To vše vysvítá zřetelně ze sv. evangelií.

Že takovýmto posloupným způsobem dítí se má všecko vyučování školní, zdá se býti nad slunce jasnější, a přece veskrze se neuznává. A tu dlužno se dotknouti našich „osnov“ pro vyučování náboženství. Nejprve má se vykládati dětem nový zákon a potom teprv starý. Jest to didakticky odůvodněná posloupnost? Děj nového zákona tak krátký — 33 let — s tak velikým množstvím abstraktních nauk; starý zákon s dlouhým pásmem dějů — 4000 let — v nichž obsažena všechna učení evangelická, a jak názorně a pochopitelně! Je-li pak možno, aby porozuměly 7leté děti podobenství o hřivnách? V rozvrhu náboženského učiva na středních školách jest také dosti pochybeno proti posloupnosti; ale vad těchto pomíjíme mlčením, vědouce dobře, že hlasu našeho jako neoprávněného dbáno nebude. (Pokrač.)

U č i t e l a n á b o ž e n s t v í.

Uvažuje *František Libor*.

(Dokončení.)

II. *)

K vychování mravné a zbožné mládeže nestačí však dvě hodiny týdně náboženství vykázané, ale musí býti užito každé příležitosti, jichž poskytují ostatní předměty učebné, ku zušlechtění dítek ve směru náboženském. Proto bude tak činiti svědomitý učitel vždy a stále; a prospěch, na nějž jsme poukázali v první části tohoto pojednání, bude jeho působením v tomto směru zajisté získán.

K roznícení zbožnosti může učitel mnoho působiti u vyučování přírodopisu, kde může často ukázati k Božské dobrotě, moudrosti a prozřetelnosti. Vy-

⁶⁸⁾ Mat. 19, 18—22.

⁶⁹⁾ Jan 4, 9. 11. 19. 29.

*) Část tato psána jest se zřetelem ku článku „Katechismus a čítanka na škole málotřídní,“ uveřejněnému v 5. čísle t. l.

učování dějepisu poskytuje mu příležitost, aby ukázal k božské shovívavosti a spravedlnosti. Mimo to setkáváme se v dějinách s panovníky spravedlivými, dobrotivými a zbožnými. Zvláště však může užití učitel výhodně článků mravoučných.

Věci této dotekl se již p. spisovatel článku „Katechismus a čítanka na škole málotřídní,“ v němž vysloveno přání, by u výkladech náboženských poukazováno bylo ku článkům v čítance, v nichž naskytují se případné vzory a příklady, dotvrzující tu kterou náboženskou pravdu. Pan spisovatel myslí asi takto: Katecheta, vykládaje náboženství, poukazuje k čítance. — Toť myšlénka zajisté dobrá. Ale právě tak oprávněno a žádoucno jest přát si: Učíteli, vykládaje článek poukazuje k náboženství.

Poněvadž p. spisovatel zmínil se o čítance na škole málotřídní, proběhne zde články v čítance trojdielné a ukážeme, jak může učitel u výkladu jejich posilovati učení náboženské. Srovnáváme se úplně s p. spisovatelem, že by si bylo přát vhodnějších článků k tomuto účelu, že však třeba mluviti o čítance, jaká nyní jest; a dokládáme k tomu pouze, že učitel i z této čítanky mnoho bude moci těžiti, když jen bude chtíti. Prospěšnost článků čítacích dojista nespočívá ani tak v nich samých, jako v tom, jak jich učitel užije.

Ovšem, připomínáme předem, že jednu mezeru bude učíteli nesnadno vyplniti. V našich čítankách není téměř ani zmínky o Kristu Pánu, a přece by se články o Jeho narození a j. tak překrásně hodily pro malé dítky. Proč toho nedbáno, těžko říci; tu se páni skladatelé ani nemusili báti, že se prohřeší proti té bezkonfesiálnosti. Vždyť i evangelíci v Pána Ježíše věří — a židovské děti bychom v českých školách snadno spočítali. Než, přihlédněme již k našim čítankám.

Čítanka I. má 92 články, již rozděleny jsou takto: I. Dítě doma a ve škole (čl. 1—8.) Oddíl tento obsahuje vesměs články mravoučné, nabádající většinou ku slušnému chování. II. O těle a o duši. (Čl. 9—39.) I v tomto oddíle jest několik článků mravoučných: nabádá se v nich k opatrnosti (tři články: Pozor na tělo! Opatrný Petr, Opatrná Verunka), ku pracovitosti (dva: Chutě k dílu! Pradlenka), k dobročinnosti (dva: Čiň dobře bližnímu, Almužna), k pobožnosti (dva: Uši moje, Poslouchej), ku pravdomluvnosti (Buď upřímný!) III. O zvířatech čtvernohých. (Čl. 40—50.) IV. O ptácích. (Čl. 51—64.) V. Ještě o některých zvířatech. (Čl. 65—70.) VI. O rostlinách. (Čl. 71—76.) VII. O nerostech. (Čl. 77. a 78.) VIII. Čas a jeho rozdíly. (Čl. 79—90.) IX. O Bohu. (Čl. „O Bohu“ a krátká básnička „Důvěra v Boha.“)

Při článku 1. Milý Pán Bůh poučí učitel dítky, že každou práci máme počnati modlitbou, neboť jen s pomocí Boží se nám dílo daří; k tomu čelí i verše na konci čl. 3. Při článku 2. upozorní na modlitbu ranní (Bohumilek poklekl a pomodlil se ku Pánu Bohu). Zmínka o ranní modlitbě jest i ve čl. 6. Čl. 3—6. nabádají ke slušnému chování. Čl. 3—5. jsou hodné suchopárné, zvláště 4, v němž Bohuslávěk „seděl rovně a tiše a nemluvil ani pošeptmo.“ Učitel články ty oživí a učiní zajímavějšími, když připomene, že Bůh vidí dítě všude, tedy i doma i na cestě i ve škole. Upozorní je, že škola jest místo posvátné, ukáže na kříž, který je má pamatovati na přítomnost Boží. Při čl. 5. a 6. podotkne, že Bůh velí rodičům poslouchati, při čl. 8.: rodiče milovati; tu připomene péči rodičů. — V oddíle II. vyloží, jakým darem Božím je zdraví: „Dal nám Pán Bůh ručičky“ (čl. 16.), „Milý Bůh dal potřebný mi zrak“ (čl. 19.), a jak máme za ně Bohu děkovati. Při čl. 28.: Bůh zapovídá nestřídmost; stvořil nás ku práci (totéž při čl. 30.) Při čl. 32.: Dobrota Boží („Dobrý Pán Bůh mi je daroval“); totéž při čl. 34 a 35. Při čl. 36.: Bůh velí mluvit pravdu. Při čl. 33. a 37. Bůh přikazuje bližního milovati. Suchopárný čl. „Duše“ oživí učitel, když připomene, že duše po smrti jde k Bohu, který ji za dobré skutky odmění. (O Bohu není ve článku tom ani zmínky.)

I článků věcných v oddíle III—VI. užije učitel k tomu, aby poukázal k dobrotě Boží, který o všechny tvory pečuje, dává každému, čeho jest mu třeba k zachování života a tělo jejich ustrojil tak, aby si mohli potravu hledati. Byť pak u těchto článků jen malá zmínka o tom se stala, na děti mocně působí, ježto pravdu tu na skutečných věcech poznávají. Zvláště se k tomu hodí čl. „Kolik živočichů.“ Při čl. Skřivánek a Člověk a skřivánek napomene učitel děti ku zbožnosti.

Třeba tu podotknouti, že tyto články přijaty jsou do čítanky ze staré čítanky K. Vinařického.

Taktéž při ostatních článcích o věcech přírodních často může učitel poukázati k dobrotě a prozřetelnosti Boží, př. čl. oddílu VIII. k moudrému uspořádání světa, a konečně při čl. „Koledníci“ promluvit může o Narození Páně.

Takto mohou se státi čítací články oporou učení náboženskému. Ovšem nemůžeme na tomto stupni žádati na mládeži mnoho, zvláště ne dlouhých definic; avšak i když vstoupíme jí pouze ty pravdy, že Bůh ji všudy vidí, že jest všudypřítomný, a že tedy všude a vždy máme se varovati hříchu, že jest všemohoucí a k nám nejvšobdobrotivý, že Ho tedy máme nade všechno milovati, že máme mu děkovati za vše dobrodiní, t. j. modliti se, býti zbožnými, že máme rodičů poslouchati, protože On to poroučí — pak jsme již tu položili dobrý základ k náboženskému přesvědčení, jež jest cílem pravého, rozumného vychování. Čím větší jsou děti, tím větší jest chápavost jejich a tím volnější pole otvírá se zde učiteli, tím méně překážek.

Články v čítance II. jsou takto rozděleny: I. U rodičův a ve škole, II. O člověku, III. V domě, na dvoře a v zahradě, IV. Na poli a v lese, V. Na nebi a na zemi, roční doba, VI. Domov a vlast.

Ku vlastnostem Božím může zde učitel poukázati při článcích: Bratr a sestra, Chudé děti, Sirotkovo čekání, Bůh všude přítomný, Pán Bůh dobrý jest, (v od. I.) Louka (IV.), Radosti všech, Léto, (V.) Ku zbožnosti může povzbuditi při výkladě článků: S Pánem Bohem, Modlitba ranní, Zahradka dětí, Tak se chovej, Píseň večerní, Rozmluva před spaním, Neděle, (I.) Skřivánek za jitra, Ptáčkovo lůžko (IV.) Čmel a včelka, (V.) O plnění čtvrtého přikázání poučí děti při článcích: Máš rozum, Tatínek to nevidí, Jméni, Dobré děti, Nikdo bez práce, Stará chůva, Buď útrpný, (I.) Poslušný Jaroslav, (II.) Vděčná dcera, (IV.) Úcta ku starému věku, (VI.) O plnění přikázání sedmého při článcích: Poctivost, Dráteník, Nalezený peníz, Vzácný bochníček chleba. K lásce k bližnímu pobádají články: Cesta do školy, Stará chůva, (I.) Vzácný bochníček chleba, (II.) Nezištnost, Slavný pohřeb chudého člověka, (VI.) O andělech promluvit může učitel při výkladu čl. „Anděl Strážce;“ články dějepisné seznamují mládež se sv. Cyrilem a Methodějem, sv. Ludmilou, sv. Václavem a sv. Prokopem. Taktéž naskytá se příležitost pobádati k setrvání v dobrém a odpírání hříchu (Přemáhej žádost zlou, Pevná vůle, Tatínek to nevidí, Růže stolistá). Od závisi varují čl.: Jméni, Závisť, Trojí koně, Koník a ovečka, Řepa, od lenosti čl. Z Ledajačka Ledaják.

U většiny těchto článků učiněna jest zmínka o Bohu, tak že učitel u výkladu jejich ani opomenouti toho nemůže, aby o pravlách náboženských se nezmínil. Avšak i jiných článků, kde zmínky takové není, může vhodně užiti. Jest opět želeť, že ani tato čítanka se nezmiňuje o Pánu Ježíši.

V čítance III. pozorujeme krok k lepšímu, a uvedeme pouze názvy článků, jichž učitel k rozmnožení zbožnosti a k pobádání k životu bohumilému užiti může, pouze pořadem, dále jich neroztrídíme. Články, v nichž výslovně o Bohu řeč jest, uvádíme písmem význačným: Všemohoucímu, Modlitba Páně, Otázky, Mnohá přísloví, Večerní píseň, Dobrá jablka a zkažená, Rada v nesnází, Láska synovská, Důvěra v lásku mateřskou, Dítě umírající, Z domu otcovského, Vhodné místo pro stánek Boží, Šlechtnost, Obět za bližního, Našel jsem to, Pán Bůh na mne vzpomněl, Píseň při obžinkách, Pocestný,

Kříž v lese, Dobré s krásným, Pravda vítězí, Zlé svědomí, Pravda a klam, Almužna, Tajemná hrana, Stařeček hospodář, Anna Náprstková, O důležitosti práce, Prostředek zbohatnouti, Sirotkovo lůžko, Miluji vlast, národ, krále, Kde můj je kraj, Řím, Oběžnice, vlasatice, stálice, Sv. Vojtěch, Křižácké výpravy, Tataři na Moravě, Karel IV., Krištof Kolumbus, Mikuláš Zrinský, Měď, stříbro a zlato, O jarních květinách, O stromech ovocných, O zpěvném ptactvu, Kterých ptáků si máme vážiti, O člověku, Smyslové, strážci života našeho.

Jak viděti, může učitel i při nynějších čítankách dosti činiti pro vychování náboženské, kteréž může se dařiti jen tam, kde svorně působí s duchovním, neboť jenom svorná práce zaručuje zdar.

Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí.

Napsal **Ferd. Nicolai.**

I. Vychování a osvěta.

1. Příčina, proč i nyní s tolika špatně vychovanými dětmi (mladšími i staršími) se shledáváme, je ta, že dnes více než kdy jindy nahraditi chtějí vychování osvětou, vzděláním. Toto matení pojmův jest všeobecným a osudným.

Příčina naší bídý společenské — tvrdí — jest nevědomost, neučenost, nevzdělanost. — Možná, ale o jaké nevědomosti, nevzdělanosti tu mluví? Či snad osvěta sama dostačí, by děcko učinila mravným, ctnostným, slovem: aby je vychovala?

V tom je záhada!

Abychom nabyli o tom světla, otevřemež některou školní knihu a čteme: „Věta jest myšlénka pronesená jedním neb několika slovy.“ Nebo jinde: „Sbírce map, myšlénkou rozumnou sestavené, říkáme atlas zeměpisný.“

A chcete, aby z toho naučilo se dítě mravnosti, milosrdenství, pravdě, vůbec všem ctnostem?

Spencer praví: „Jak je to možno, aby ortografie, logická analyse, matematika samy o sobě naučiti mohly někoho vážiti si sebe i jiných?“ —

„Závěr ten není správný,“ řekne někdo. Pravda sice, že gramatika nešlechtí srdce, pravda, že věta Pythagorova nepůsobí na duši dětskou, že vyučování názorné nebudí jemnějších citů, ale nezapomínejte, že osvěta obsahuje též díla filosofův a myslitelův. Nesnadno bylo by dokázati, že díla tolika velikých mistrů nevedou k mravnosti!“

Možná že výtku tato byla by správnou, kdyby nalezen byl způsob, kterak učiti filosofii děti 6, 7 a 8leté.

Má-li však vychování počíti teprve po dokonalém rozvoji intelligence, pak zlé návyky již opanovaly pole. Tu je na to pozdě!

Je sice pravda, že výminečně někteří uprivilegovaní mladíci, poslouchající vyšší učení a obcující s lidmi genialními, nabudou některých mravních zásad — ale celkem, pro massy lidu, jest to nepřístupným.

Potřebí tedy, aby učení stalo se všeobecně přístupným, má-li působiti na srdce mladistvých žáků.

Avšak za pomoci pouhé osvěty nedosáhne se toho resultátu. Třeba tu čeho jiného. —

Tvrdívá se též, že sdělování vědomostí vychovává a zušlechťuje tím, že rozvíjí různé síly a mohutnosti duševní.

Odpovídám k tomu, že zmocňujeme-li duševní sílu jednotlivcovu odebravše mu zároveň víru, zlo ještě zvětšujeme.

Chovanec zlých náklonností, který nemá velikých vědomostí, vlivem svým daleko nedosáhne.

Ale v y u č í m e - l i ho tak dalece, aby zdesateronásobnil svou energii (zanedbavše zároveň úplně stránku mravní), tu především zavrhně obvyklé a všeobecně platné zásady, považuje je za sebe nedůstojné proto, že jsou všem společny, a bude se honiti za třpytným paradoxem, za „koncem konce,“ jak praví La Bruyère, rozumování zapudí u něho rozumnost.

Při tom, kořistě z poznatků dob minulých a méně je podle vlastní své potřeby, dojde jistého druhu civilisovaného barbarství, nejhoršího ze všech.

Na místě obyčejného zločince užítě rafinovaného vraha, který vysmívá se bude spravedlnosti, a před nímž se třásti bude celá společnost lidská. —

2. Historie učí nás, že vzdělání mládeže ve všech dobách bylo neustálou péčí zákonodárcův a filosofův.

V staroslavném Řecku i Římě národní vychování bylo dosti podivným. Nebylo individualit ale byl tu národ; nebylo krbů rodinných, ale veřejná tržiště. —

Brzy však nastala nová éra života lidského, neznámé posud učení se počalo . . .

A od té chvíle teprve objevuje se v dějinách světových v y c h o v á n í . S výšin kazatelný kněz učí víře a mravům. Jest on sluhou církve i učitelem zbloudilých.

V dobách oněch méně bylo lidí učených a vzdělaných než dnes; byli však zcela bez užitku ti bídní chudí duchem, kteří dovedli umíratí pro vlast a víru?

Protož, kdyby vědění bylo sebe dokonalejší, nikdy nedovede nahraditi mravnost a víru. —

Neváháme doznati, že učení bez vychování jest příčinou různých přestupkův a nekázně mládeže.

Proto Francie vydána jest na pospas občasným revolucím . . a jednotlivci svádějí stále boje mezi sebou, otec se synem, občan s úřady, úřady se zásadami volnosti!

Ti, kteří praví, že péče o vychování mravní náleží pouze rodičům, zapomínají, že otec, o denním chlebě pracující, nemá k tomu času, ba často ani potřebné způsobilosti! Musí tedy péči tu z větší části svěřiti učitelům. —

Dáte-li pak učitelům osnovu učebnou, na všeliké výchově nezávislou, tedy osnovu n e u t r a l n o u, tuť chcete učit, abyste ničemu nenaučili.

Již v pojmech učení a neutralnosti je logický spor.

A neutralnost taková, v osnově zavedená, v praxi jest nemožnou.

Jest ku př. možná vyložiti, co značí tisící rok našeho letopočtu, aniž bychom ukázali na epochu křesťanstva a konečně i na „Ježíška v jesličkách?“

Ať se komu líbí nebo ne, víra lidu jest netoliko faktem společenským, ale i aktem citu. —

3. Všickni velcí myslitelé shodují se v tom, že osvěta s a m a o s o b ě vzdělává rozum, ale neslechť srdce.

G u e r r y v práci své, poctěné cenou Akademie, uvádí, že ony departamenty (ve Francii), v nichž osvěta stojí na nejvyšším stupni, největší počet zločinců vykazují.

R i g o t d e M o r o g n e s a d' A n g e v i l l e tvrzení to dosvědčují.

Q u é t e l e t posvětil celý život svůj důkazu, že věda bez mravnosti usnadňuje pouze konání zlého.

F a y j e t dovozuje, že není žádné souvislosti mezi kriminalistikou a nedostatkem osvěty.

„Neboť,“ jak píše Caro ve své zprávě Akademii podané, „osvěta nemá v obsahu svém mravnost.“

Cousin praví: „Osvěta nevede k mravnosti, ale vychování, a to přede vším vychování náboženské. Osvěta sama o sobě má mnohé nebezpečné stránky. — (Dokonč.)

D r o b n o s t i.

Porovnání! V Berlíně působí na školách obecných 2182 mužských a 1018 ženských sil. Jaký jest v této příčině poměr nyní ve Vídni? Ženských správců škol, jakéž Vídeň nyní obdrží — či snad též ne? — v Berlíně není. Co do služného nejsou v Berlíně síly ženské rovněž na roveň postaveny silám mužským a nikdo se též za to nepřimlouvá. — V Hamburku působí 1078 učitelů a 535 učitelek; poslednější bývají, jak o nich píše jistý list německý, často nemocny. Tak byly na jedné dívčí škole najednou nemocny čtyři učitelky. — Tak píše „Freie paed. Blätter“ v č. 30. Přilíš mnoho přízně k ženským silám učitelským ze řádků těchto nekouká.“ (R.)

Spisy redakci zaslané.

1. **Vlast.** Vydává družstvo „Vlast“, red. Tomáš Škrdle. Ročník VIII. č. 1. s následujícím obsahem: Bohumil Fr. Hakl (s podobiznou). Napsal V. Špaček. Regina. Báseň V. Pakosty. Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) ze života v Hrádku od r. 1847—1891. (Pokr.). Památný kříž v Červené Lhotě. Napsal Bedřich Kamarýt. Listy ze slovinských vlastí. Napsal Fr. Stingl. P. Gelasius Dobner, otec českého dějepytu. Ku stoleté památce jeho úmrtí napsal A. Žák. Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války r. 1870. Napsal E. L'Avesue. Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Janeček. Biskup Freppel o francouzské revoluci. Podává prof. Frant. J. Rypáček. V říši bílého medvěda. Črty z dějin polárních výprav. Sebral Václav Frühbauer. Komenský, Poniatovská a jejich vliv na emigraci českou. (Přednáška v historickém kroužku družstva „Vlast“) Napsal Petr Špička. Francouzové na Moravě a zvláště v Brně r. 1805. a počátkem r. 1806. Uveřejňuje J. Michal. Z národního divadla. Literatura. Zprávy spolkové. — 2. **Praktický návod k vyučování počtům ve třídě elementární vůbec a za základě „krychlového počítadla“ zvlášť.** Kandidátům učitelství podává Josef Vlk, učitel vzorné školy při c. k. č. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. Část I. — 3. **První rok školní.** Speciální metodika vyučování v elementární třídě. Kandidátům učitelství podává Jos. Vlk, učitel vzorné školy při c. k. č. ústavu ku vzdělání učitelů v Praze. Část I. Úvaha všeobecná. Cena 20 kr. Oba spisy vyšly nákladem Rohlíčka a Sieverse v Praze a možno je oba doporučiti, což tímto radi činíme.

Obsah „Vychovatele“:

Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Učitel a náboženství. Uvažuje Fr. Libor. (Dokončení.) — Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí. Napsal Ferd. Nicolai. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlasť“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajů německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány vždy redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek

(Pokračování.)

Všichni zajisté, kdož se vážně zabývají studováním otázek národohospodářských a otázky sociální, shodují se v tom, že protestantismus se svým principem svobodného bádání v knihách Písem svatých, zplodil přílišné individualisování, kteréž zplodilo v oboru myšlenkovém velké množství bludů, v oboru pak společenském a hospodářském ziskuchtivost, prospěchářství a vůbec stavění zájmů vlastních, zájmů jednotlivce nad zájmy celku a tím víc nad zájmy jednotlivých bližních. Nepěkné pak tyto vlastnosti zmáhaly se tím víc, čím víc se šířil duch probuzený protestantismem, z něhož se vyvinul průběhem času zcela důsledně — liberalismus, kterýž není vlastně pranic jiného než z oboru náboženského do všech jiných oborů přenesený princip protestantský, tak že, je-li důslednému protestantovi vlastní jeho „já“ nejvyšší soudcem u věcech víry, jest liberálu vlastní jeho „já“: v oboru myšlenkovém nejvyšší autoritou, v oborech pak ostatních nejvyšším cílem, jehož blahu a prospěchu, moci a slávě sloužiti má všecko, což mimo něj jest. Osobité prospěchářství a nectnosti z něho vyplývající jsou tudíž vlastním, plnokrevným dítětem liberalismu a nedají se od něho oddělit. To, zdá se, cítil dobře i Sokol a proto mluvil o působení školy proti nepěkným vlastnostem těmto tak, aby falešnému liberalismu mnoho neublížil. To však mu nemáme nikterak za zlé, dobře vědouce, že nikdo rád neřeže do vlastního masa; bere-li však v příčině této v ochranu moderní školu, řka že ona nemá na neblahém stavu tom ni nejmenší viny, musíme mu nutně odporovati. Z úmysla ovšem nevypěstovala ani škola moderní „osobité prospěchářství“, a teprve ne „boj všech proti všem“; hovic však falešnému liberalismu a kladouc ve svém učivu hlavní váhu na to, co bezprostřední prospěch přináší, podporovala proti své vůli vývin prospěchářství u svých chovanců a to tím více, že i ve své výchově pustila se zřetele moment náboženský a se omezila více méně jen na motivy čistě rozumové, pozemské, prospěchářské. Že tomu tak jest, že totiž i škola na vypě-

stování egoismu a prospěchářství velký má podíl, svědčí i Dr. J. Lindner, když ve své velebené „Paedagogice na základě vývoje přirozeného“ následovně píše: „Opak pravé výchovy, kteráž hledí vypěstiti mravní charakter, jest ona sobecká, prospěchářská výchova, kteráž dnešního dne tak jest rozšířena. Výchova sobecká nedbá vypěstování mravního charakteru, stavíc subjektivní blaho chovancovo nad ethický ideál... Odlučujeť jednostranně zájmy chovancovy od zájmů společenstva a prohřešuje setudíž proti blahovlnosti. Sem náleží nastupování křivých cest, jen když vedou k cíli, posvěcování prostředkův účelem... Devět desetin všech lidí vychovává se tímto způsobem.“ Tak Dr. Lindner (l. c. str. 69. § 33.), jemuž přec nebudou odporovati ani Sokol, ani Klika, aniž kdo jiný z liberálních pp. učitelů. Prospěchářské výchově hověl hlavně Spencer, kterýž ve svém „vychování mravním“ učil zlých vášní a vůbec zlého varovati se ne proto, že to zlé, nýbrž pro nemilé a zlé následky ze zla plynoucí. (Viz jeho „Vychování rozumové, mravné a tělesné“ str. 72 a nn.); že pak ani Sokol není zcela prost bludných těchto náhledů, dosvědčuje i tato jeho řeč, jak na vhodném k tomu místě ukážem.

Kde se člověk odvrací od vytknutého mu cíle věčného, kde se jeho snahy a jeho tužby obmezují pouze na tuto malou hroudu pozemskou, kde se mu zatemňuje anebo přímo zamezuje cesta vedoucí k blaženosti a štěstí věčnému, kde se mu líčí, že celý svět nynější povstal a se udržuje stálým jen bojem a člověk že jest v organismu lidské společnosti malou jen buňkou, která na čas vznikla a zase zanikne, zase klesne v nic: tam se musejí nutně vyvíjet egoismus a osobivé prospěchářství, tam musí nastati boj všech proti všem, v němž teče mnoho trpkých a hořkých slz, v němž jsou hlavní zbraní přetvářka a lež, a výsledek všeho vespolečná nedůvěra, zášť a nepřátelství jedněch proti druhým, proto že chce každý stůj co stůj uloviti co možná největší část blaha a štěstí na této zemi, třeba by při tom bratra svého zničil; láska, útrpnost a spravedlnost prchají pryč a místo nich přilétají ve společnost takovou pýcha, necitelnost, nespravedlnost, zášť, nenávisť a — pomstychtivost. — Jen tudíž pryč ze školy s dogmaty křesťanskými a křesťanskou mravoukou a jen honem do školy v míře ještě větší Darwina, Brehma, Haeckla, Drapera a všechny „výsledky vědeckých jejich výzkumů“ (!) a země bude brzy pravým peklem, v němž bude horko i liberálním pp. učitelům, jejichž myslí se články víry přičí a již chtějí „temnotu“ víry katolické nahraditi „výzkumy“ moderní vědy!

Škola k umírnění těchto společenských bolestí přispívati může — abych tak řekl — jen theoreticky; praktická její činnost ve směru tomto může se díti toliko měrou skrovnickou. To si myslím tak: Vyučuji-li krasopisu, činím to theoreticky i prakticky. Po stránce theoretické ukazují žákům nejúhlednější tvary písmen, jak je mohu provést na tabuli a vysvětlují poměr jednotlivých tahů a vzájemný jejich vztah. Učím-li zároveň prakticky, přihlížím ku každému žákovi, vytýkám chyby těm, kteří tvar písmene náležitě nevyšli, ukazují, jak chyby ty mají opravit a cvičím posléz tak dlouho, až dosáhnou takového výsledku, jakého si přejí.

Podobně by si měli vésti vychovatelé lidského pokolení, kdyby doopravdy o to šlo, aby písmo, jímžto lidstvo své dějiny zaznamenává, bylo úhlednější, pravidelnější, krásnější. Měli by se lidem stavěti na odív vzory ušlechtilosti, to jest činy osob prostých sobeckosti, které pro spásu bližních hotovy jsou obětovati sílu, jmění, čest i život. (Výborně!) To by bylo po stránce theoretické.

(„Kdyby doopravdy o to šlo“ atd. — Tedy o to doopravdy nejde, „aby písmo, jímžto lidstvo své dějiny zaznamenává, bylo úhlednější, pravidelnější, krásnější?“ Skoro zdá se a slova Sokolova o křivdě, o lži, sobectví a o poměru moderní školy k těmto nectnostem mluvená v odstavcích následujících nasvědčují tomu dosti patrně.

„Stavěti na odív vzory ušlechtilosti“, „činy osob prostých sobeckosti, které pro spásu bližních hotovy jsou obětovati sílu, jmění, čest i život“, jest sice velmi pěkné, ale samo o sobě nebude na mládež příliš působiti. Třeba mimo to, a to v míře ještě větší, připomínati dětem důtklivě při každé vhodné příležitosti prikázání Boží, neboť nejkrásnější skutky šlechetnosti, obětavosti atd. rodí se jen tam, kde jsou v srdci lidském zakořeněny pevná víra v Boha svatého a spravedlivého, vroucí láska k Bohu a z ní plynoucí láska k bližnímu. Kde této víry a lásky není, tam člověk obětuje ve prospěch bližního nějaký ten groš ze svého přebytku, když ví, že za to chválen bude v novinách, vykoná snad některý odvážný skutek, snad i život dá v šanc v naději na slávu nebo odměnu, nedovede však obětovati ani trochu času ani majetku a teprv ne sebe, tam kde má obět buď trvati déle aneb kde z ní nekouká žádná sláva a čest, žádný zisk a prospěch před očima světa. Člověk bez víry a naděje věčné hledá vždy a při všem nejdříve sebe, vždy a při všem ptá se egoisticky: co z toho pro mne kouká? co z toho budu mít? Za odměnu světskou, za čest a slávu lidskou udělá všecko, jinak však nic.)

Škola naše to činí. Děje se tak zejména při vykládání mravoučných článků v čítance i v učení dějepisném. Ale do praktické stránky tohoto vychovatelského směru škola pouštěti se nemůže leč měrou nejskrovnější. Ona nemůže vykládati dětem, pokud ten onen známý člověk je sobec, pokud uchyluje se od vzoru šlechetnosti, jakou měrou křivdí jiným; ona nikoho nemůže přidržovati, aby chyby své napravoval. Ba ona i v theoretickém směru si musí vésti opatrně. Nesmí upozorňovati děti na to, co všecko v našem pospolitém životě založeno je na sobectví a tudíž i na křivdě, poněvadž toho je trochu mnoho. (Výborně!) Nesmí každou křivdu ze světa vypovídati, poněvadž nejedna již nabyla občanského práva po celém okrsku naší zeměkoule.

(Čtverák ten pan Sokol! Jak chytře umí všecko navléci a pro svůj účel zužítkovati! Škoda jenom, že jeho dedukce jsou trochu vrátké. — Že škola nemůže, ba ani nesmí „vykládati dětem, pokud ten onen známý člověk je sobec, dokud uchyluje se od vzoru šlechetnosti, jakou měrou křivdí jiným,“ jest svatá pravda; k tomu nemá škola žádného práva a něco takového bylo by též velmi nepaedagogickým. Rovněž i to jest úplně pravda, že škola nemůže nikoho, kdo není ve svazku jejím, přidržovati, by své chyby napravoval; není to také její povinnost. Ale žáky své může a má škola i prakticky k tomu navádět, by nebyli sobeckými, by nebyli k sobě a vůbec k nikomu nelaskavými, necitelnými, nespravedlivými, nýbrž laskavými, vlídnými, útrpnými, dobročinnými a obětavými; činiti tak má slovem i skutkem, jednak kárajíc a trestajíc, jednak povzbuzujíc, chválíc a odměňujíc.

Přímo klassická jsou však další slova p. Sokolova: „Nesmí upozorňovati děti na to, co všecko v našem pospolitém životě založeno jest na sobectví a tudíž i na křivdě, poněvadž je toho trochu mnoho. Na sjezdu bylo při slovech těchto voláno: Výborné! nám však se skoro zdá, že důvod, jaký pro thesi svoji uvedl Sokol, rovněž tak jest rozumný a pádný, jako kdyby na př. řekl někde nějaký policejní ředitel: Zlodějů a darebáků je teď trochu mnoho, proto je nesmíme pochyťat a pozavírat všechny; kam pak by to šlo! Některé musíme nechat taky běžet!“

Praví-li Sokol dále, že škola „nesmí každou křivdu ze světa vypovídati, poněvadž nejedna nabyla již občanského práva po celém okrsku naší zeměkoule,“ nedivíme se mu ani dost málo; vždyť jest liberál a mezi liberály nabyla v skutku tak mnohá křivda „občanského práva“ zvláště tam, kde jde o katolíky, mnohé bezpráví prohlášeno tu za spravedlnost, mnohé násilnictví a zotročování páše se tu v skutku pod krásným jménem svobody víry a svobody svědomí a proto není pp. liberálům vůbec ani možno, nechtějí-li se dostat do sporu sami se sebou, „každou křivdu ze světa vypovídati.“ Ano liberální paedagogové, zvláště ti, kteří se drží Darwinovy theorie evoluční, poučují nás,

„že prý by to nebylo vůbec ani dobře, kdyby se v chovanci příliš vypěstoval smysl pro právo a spravedlnost. Náhledu toho jest zvlášť Herbert Spencer, jenž v příčině této následovně píše: „Pravíme-li, že (chovanec) svou cestou se brátí má; neznamená-li to také jistou způsobilost ku světu, jaký nyní jest? A kdyby podle nějakého systému vzdělavacího možno bylo vypěstovati ideální bytost lidskou, není-li věc pochybná, aby bytost taková způsobilou byla ku světu nynějšímu? Není-li nám naopak obávati se, že jeho příliš vypěstovaný smysl pro spravedlnost, jeho příliš vznešený vzor lidského chování, mu život učiní nesnesitelným a snad i nemožným? A kdyby se také system, takový jednotlivý potkal s výsledky překvapujícími, zdali by se sám neodsoudil, jakmile by se jednalo o společnost a o potomstvo? . . . I to lze vytknouti, kdyby rodičům a učitelům i možno bylo chovati děti dokonale spravedlivě a s láskou vroucí, že by to jen zvýšilo utrpení, které na děti v letech pozdějších sobeckost lidská jistě uvalí“. („Vychování rozumové, mravné a tělesné česk. překl.“ str. 76.) To jest věru roztomilá náuka! Jenom ne příliš vznešený ideál pro výchovu školní; nebo kdyby ho chovanci i na krásně mohli dosíci a skutečně dosáhli, škodilo by jim to! Proto jen hezky kondescendentně ve výchově školní k chybám a vadám, jež právě vládnou ve společnosti, by se chovanci do ní hodili a nebyli z jiných. Proto ať jen škola nevypovídá ze světa každou křivdu, neodsuzuje každé bezpráví, neboť „mnohá křivda a mnohé bezpráví nabyly již občanského práva.“ — Věru, pěkné zásady!

Že škola nemusí, ba ani nemůže každé bezpráví zvlášť vypočítávati a odsuzovati, rádi uznáváme. Ale na to bychom se rádi zeptali p. řečníka, zdali není již vůbec žádného vyššího práva a žádné vyšší autority nad získané „právo občanské“ a nad autoritu „občanskou“? Mezi lidmi ovšem může mnohá křivda průběhem času nabýti moci práva, mnohé bezpráví může se tu státi průběhem času něčím, co se považuje za věc legální; změní se však proto zákon Boží? změní se proto Bohem nám vštípené principy práva a spravedlnosti? Přestane proto křivda býti křivdou, bezpráví bezprávím, lichva lichvou, lež lží atd.? Sotva asi. A co by to bylo člověku platno, kdyby všechny křivdy, jichž se kdy dopustil, byly už nabyly „práva občanského“, když nenabyly práva před Bohem a vlastním svědomím? Či změní snad Bůh k vůli liberálům a vůbec k vůli pokleskům, křivdám a převráceným náhledům lidským svatou vůli svou? Pochybujeme. „Bůh není jako člověk, aby se měnil.“ — I máme tudíž za to, že ani ty křivdy, kteréž „nabyly práva občanského“ na celé zemi nesmí paedagog prohlašovati za něco, co by křivdou nebylo.)

Co pravdy se týče, smí ji sice naše škola vyvyšovati až do nebes, smí o ní říkati, že jest dítětem Božím, smí také od mládeže žádati, aby v jistém smyslu byla pravdomluvnou.

(To jest opět znamenité! Škola „smí také od mládeže žádati, aby v jistém smyslu byla pravdomluvnou!“ — Tedy snad jenom poněkud a někdy? vždycky a ve všem nikoli? V jistém smyslu ano a v jistém smyslu snad opět ne? Toť věru rozkošné!!)

Ale s každou pravdou nesmí škola ven; která není dosud vykoupěna, ta je odsouzena k tuhému vězení, a kdo by se chtěl státi jejím vykupitelem, musil by za ni položiti mnoho, snad i život. (Bohužel!)

(I s každou pravdou, která se hodí pro mladý věk dětský a již děti pochopiti mohou, „smí škola ven!“ všecko všudy však, třebaž to i pravda bylo, nehodí se pro děti a nepatří do školy. — Tu lacinou a na efekt vypočítanou frasi o „pravdě dosud nevykoupěné a odsouzené k tuhému vězení“ mohl si pan řečník uspořiti, nebo ty pravdy, kteréž je dětem znáti potřebno a užitečno, nemusí již nikdo vykupovati; jsou už dávno vykoupěny. Řčení však že by ten, kdo by se chtěl státi vykupitelem té „pravdy dosud nevykoupěné a odsouzené k tuhému vězení,“ „musil za ni položiti mnoho, snad i život“, jest frásí nejen lacinou a planou nýbrž přímo směšnou, zvlášť když jí užívá muž již tak starý jako je Šokol. Uvažme jenom: v době, kdy

každý nedouk a blázen beztrestně za pravdu vydávat smí všechno a veřejně hlásat, co buď ve svém nerozumu aneb ve své zbrklosti za pravdu považuje, v době kdy i mnozí liberální pp. učitelé v časopisech svých bez překážky píší o všech „moderních“ „vědeckých“ pravdách (!) a je už i do škol zavádějí, v době takové vystoupí před četným shromážděním na tribunu řečnickou říšský poslanec p. Jos. Sokol a deklamuje: „kdo by se chtěl státí vykupitelem pravdy dosud nevykoupené, musil by za ni položití mnoho, snad i život“ — není to k smíchu?)

Proti pojmu lež smí škola vystupovati, smí jej v zásadě odsouditi třebaš až do hlubin pekelných, ale před nejednou lží musí se uctivě pokloniti; kdy by toho neučinila, dalo by se jí jako těm prvotným křesťanům, na které se proneslo, že odepřeli čest modlám. Jako tehdaž, tak i nyní svět větší váhu klade na to, co sám za pravdu uznává než na to, co pravdou skutečně jest. (Výborně!)

(Chápeme dobře, kam Sokol míří a co chce trefit svým řečnickým kopím, třebaš byl ani blíž neoznačil „nejednu tu lež,“ před níž „se musí“ moderní škola „uctivě poklonit.“ Nemluvil-li jasněji a určitěji, měl pro to jistě vážné důvody. Mohl se také pouhou narážkou tím spíš spokojit, čím jistěji věděl, že mu jeho pp. kolegové, zvláště když jim nadhodí větu poslední, velice snadno porozumějí. Může však být bez starosti; mučenníkem se jistě nestane ani tenkrát, kdyby se před tím, co zde „lži“ jmenuje, uctivě nepoklonil; velmi snadno však se může užívání frasím takových, jakou jest ta, že by se škole čili resp. učitelé, když by se nechtěl pokloniti lži, „dalo jako těm prvotným křesťanům, na které se proneslo, že odepřeli čest modlám“, státí — směšným. My však se nesmějeme, spíše řečníka, jenž zapaluje před slavným publikem tak lacinou kalafunu, upřímně litujeme a to tím spíše, jelikož při věku tak pokročilém sotva se už asi toho dočeká, by lidé kladli větší váhu na to, „co (podle něho) pravdou skutečně jest,“ než na to, co dosud za pravdu uznávají. Tisíckrát spíše může se státí, že to, co se nám nyní pány liberály, materialisty atd. s bombastem líčí jako skutečná vědecká „pravda“, dávno již bude, jako se to již častěji stalo, hozeno mezi staré haraburdí a ženiální lži, když to, co my nyní „za pravdu máme“, ještě bude chováno v úctě a lásce; nebo lež jest každou chvíli jinou, pravda však se nemění!)

Přesně posouzeno, nestojí tu škola na vrcholu mravní dokonalosti. Protož škola ke svrchované mravní dokonalosti nemůže ani vésti. Svět by toho nestrpěl. Nesmí se však domnívati nikdo, že vada ta shledává se jen při nové škole. Škola staršího rázu byla jí stížena měrou mnohem větší. Je tedy při nové škole znamenati již poněkud nápravu. Kdy se stane náprava úplná? Podle mého názoru jen znenáhla a také působením mimoškolním může obecnstvo býti připravováno na to, aby si pro svůj dorost žádalo vychování ve smyslu úplné spravedlnosti, čisté lásky a dostupné lidem pravdy. (Výborně!)

(Zde s povděkem kvitujeme řečnickovo přiznání, že moderní škola „ne-
stojí na vrcholu mravní dokonalosti“ a proto že „ku svrchované mravní dokonalosti vésti ani nemůže.“ — Když řekneme my, že jest v moderním školním systému ledacos pochybeno, ledacos velmi nedokonalého a proto že škola v mravním ohledu velikých úspěchů dodělati se ani nemůže, hned býváme za to prohlašováni za nepřátele školy, nepřátele osvěty a vzdělanosti. Zde však máme přiznání z úst paedagoga liberálního. — I to jest s jistým obmezením pravda, že by „svět“ (t. j. vlastně pp. liberálové) „toho nestrpěl, aby se škola snažila vésti ku svrchované mravní dokonalosti,“ proto že by pak byl mezi dětmi vychovávanými ku „svrchované mravní dokonalosti“ a mezi liberály kontrast příliš veliký. Proto se nesmí škola nikterak státí konfessní, jelikož by se žáci mohli snadno státí bigotními a bigotní člověk v tomto osvětleném našem století — prosím vás — kam pak by to šlo!? vždyť by se do něho ani nehodil! — Že by v tomto ohledu při nové škole oproti škole rázu staršího jevil se pokrok, jest pouhá fráse, kterou se má

jako nějakým flastrem zjevná vada školy moderní trochu zalepiti. Že se má dítí vychovávání ve smyslu úplné spravedlnosti, čisté lásky a pravdy, rádi souhlasíme. Má-li však, jak řečník výslovně praví, obecnstvo teprv býti na to připravováno, by pro svůj dorost žádalo vychování ve smyslu tomto, jest v tom obsaženo indirektní přiznání, že škola moderní nevychovává ve smyslu úplné spravedlnosti. My to ovšem již víme dávno a pracujem k tomu. aby již tato nespravedlnost jednou přestala a škola by dala každému dítěti bez rozdílu úplně a cele, co mu náleží, aby totiž vedla a vychovávala děti katolické v duchu katolickém, děti pak židovské a protestantské opětně v duchu víry jejich, a jelikož to možno jest jenom ve škole konfessionelní, proto takovou školu žádáme a ze žádných jiných zájmů osobních neb choutek strannických.)

Povšimněme si ještě druhého hesla, které proti nynější škole se staví. Škola obecná, praví se v něm, musí se postavit na základ křesťanský. Tím se chce dáti na srozuměnou, že škola nynější na základě křesťanském nestojí. Avšak to není pravda. Proč to není pravda? Poněvadž by to odporovalo přirozenému běhu věcí. Každý nový kulturní zjev, velký nebo malý, pokud nevznikl násilným, bořivým převratem, stavěn bývá na základě starém, již hotovém. „Nedomnívejte se, že jsem přišel rušit zákona a proroků; nepřišel jsem rušit ale naplnit,“ pravil Kristus vedle sv. Matouše. V. 17.“ Křesťanství apoštolské patrně stálo na základě židovském. Křesťanství Konstantinovo postaveno bylo nepopíratelně na instituce řecko-římského pohanství. Mohamedánství zbudováno bylo na základě křesťanství, židovství a domácího pohanství. Křesťanství Husovo stavělo se na základ písma svatého a podobně o sto let později též reformace německá.

Kde pak tu byl jiný základ pro novou školu nežli křesťanský? A k tomu sluší ještě uvážiti: nestojí-li škola nynější na základě křesťanském, stojí tím méně na základě židovském nebo mohamedánském. K tomu by nebylo rozumných příčin. Chtěl by se tedy vytýkati nové škole základ úplného božbožství? Ale kde pak jsou toho příznaky? Snad v tom, že vodíme děti do chrámu ku předepsaným cvičením náboženským? Snad v těch našich mravoučných povídkách, které jednání lidské jinak ani posuzovati nedovedou, než s hlediska křesťanského? Kdyby škola naše stála na stanovisku protikřesťanském, tu by to v ní zcela jinak dopadalo. Ona by netoliko všemu se vyhýbala, co má na sobě znak křesťanství, alebrž ona by to přímo potlačovala. Že by kdy nynější škola stála na základě nekřesťanském nebo protikřesťanském, jest výtku bezdůvodná. (Výborně!)

(Tyto dva odstavce dokazují, že p. řečník zasluhuje ze sofistiky eminenc, ale s logikou a upřímností že jest na kordy, křesťanství že však podle vzoru německých racionalistických hyperkritikářů a nevěreckých pastorů považuje za něco, co může každý dle svých náhledů měniti a vykládati, za něco, co se průběhem času stále vyvíjí a modifikuje a v čem tudíž není žádné ustálené, objektivní pravdy. Je-li muž, jenž má o Kristovu náboženství náhled takový, dosud křesťanem, o tom nechceme rozhodovati; věřícím křesťanem jistě není. Ale to si dovolíme říci, že křesťanství pravé nemůže býti žádné jiné leč jedině to, jež v sobě chová celou nauku a veškerá nařízení Ježíše Krista neporušeně. Řečník zajisté velmi dobře ví, jaký smysl mají slova: škola má státi na základě křesťanském; ví, že se tím myslí, že mají jak učivo tak i vychovávání proniknuty býti duchem křesťanským, duchem náboženství, jež cele a dokonale zjevil Kristus a jež, jsouc dokonalé, jsouc pravdou božskou, není víc žádného objektivního vyvíjení se a zdokonalování schopno, ovšem ale vývoje subjektivního v srdcích jednotlivcův a v lidské společnosti, v nichž má čím dále tím více růsti a mohutněti, čili jinak řečeno: společnost i jednotlivci mají si čím dál tím více a dokonaleji ducha náboženství křesťanského, jež se nemění, osvojovati, mají čím dál tím líp pravdy v něm skryté poznávati a podle nich se zařizovati. — Sokol však pojal celé křesťanství ve smyslu pouze přirozeného historického procesu myšlenkového, v němž se

průběhem času k myšlénkám starým připojují nové, staré se všelijak přeměňují a opravují, čímž jest všecko v ustavičném proudu, neustálené a nehotové čili slovy jinými: Sokol si myslí křesťanství jako nějakou velkou budovu, kteráž jest už sice široká a vysoká, přece však ještě ne zcela hotová, jako budovu, kteráž nebyla vystavěna najednou jedním stavitelem, nýbrž znenáhla více staviteli bez určitého jednotného plánu, jako budovu, k níž první základy položili židé, na nichž pak dále budoval Kristus a později opět jiní stavitelé, jimž práce všechných jejich předchůdců byla vždycky základem, na němž každý z nich chutě dál stavěl dle vlastního plánu a vlastních nápadů, při čemž ovšem též dílo svých předchůdců buď částečně boural, nebo přeměňoval neb „opravoval“, ale celé stavby nedokončil.

Když si byl Sokol „základ křesťanský“, na němž má státi škola obecná, takto upravil a když byl vyčetl některé ty „stavitele“, kteříž dle něho na základě křesťanském dále stavěli a z nichž si každý na základě tomto vystavěl vlastní křesťanství své, ptá se hrdě a sebevědomě: „Kde pak tu byl jiný základ pro novou školu nežli křesťanský?“ V tom smyslu jak on pojímá tento „základ křesťanský“ a jak vůbec rozumí celému křesťanství, má sice pravdu, neboť křesťanství, třebaž bylo mnohými staviteli nepovolanými všelijak motáno, překrucováno, zkomolováno, ovládá přec ještě, a to snad více než by věřil kdo věcí těchto neznalý, společnost i jednotlivce a všechny zjevy kulturní, proto že svým duchem proniklo záhy evropskou společnost tak velice, že ovládlo všecko její myšlení, cítění, jednání a všechny její kulturní snahy tak intensivně, že ani jednotlivci ani společnost, i když zapírají křesťanskou věrouku, nemohou se sřici, nemohou se přece zhostiti úplně křesťanského ducha, proto že duch tento všecko pronikl a všecko naplnil: vzdělanost, mravy, obyčeje, zvyky, literaturu, zákonodárství, ba i vzduch, jež dýchají. Ovšem jest duch tento ve věcech právě vytčených často až k nepoznání zohaven, přeměněn a všelijak násilně dušen, zkracován, natahován, ale jest to přece jen v jádru svém duch křesťanský. A jelikož duch tento až dosud ještě všecko proniká, nemohli ovšem ani stavitelé školy moderní postaviti školu svou na základ jiný nežli křesťanský, ovšem ale tak že, pokud mohli, ducha v pravdě křesťanského ze všeho učiva a z celé výchovy vymýtili. Základ jest tu ovšem do jisté míry ještě křesťanský a nikoli „židovský nebo mohamedánský“, v tom má Sokol pravdu; ale co na tomto „základě křesťanském“ bylo vystaveno, jest jiná otázka, stavba plně křesťanská to jistě není. Představíme-li si školu křesťanskou jako budovu, kde jsou základy a hlavními zdmi křesťanské články víry, trámovím, stropem, střechou prikázání Boží, výzdobou, okrasou a celým zařízením křesťanské ctnosti vyrůstající ze článků víry a z prikázání Božích a církevních: jeví se nám oproti škole této škola moderní jako budova, z níž základní zdivo bylo vylámáno a nahrazeno jiným chatrnějším, z níž silné trámy byly odstraněny a nahrazeny tenčími, elastickými, z níž „těžká“ střecha byla snesena a nahrazena jinou lehčí a kde jenom tu a tam zůstalo ještě trochu staré malty, kousek staré malby někde na stěně, zůstala částečně (jelikož to jinak vůbec nešlo), i stará forma, zůstala jedna malá světnička se dvěma okénky, již nový stavitelé nechali státi z bázně, aby se jim nová budova nesesypala.

Stavěti školu novou „na základě židovském nebo mohamedánském“, k tomu ovšem „nebylo rozumných příčin“, ba nebylo to vůbec ani možno, proto že se duch náboženství křesťanského nedal tak zhola vyhnat; z téže příčiny nebylo též radno, ba ani možno postaviti školu na „základ úplného bezbožectví.“ Z toho však ještě nenásleduje, že by škola měla základ v pravdě křesťanský, že by v ní vládl křesťanský duch; jeť mezi křesťanstvím, jak je zjevil Kristus, a mezi „úplným bezbožectvím“ mezera veliká, kteráž může býti vyplněna ledačím, co není ani zcela bezbožecké ani křesťanské. Škola moderní bezbožeckou není, jelikož mluví ve svých čítankách o Pánu Bohu — ovšem pouze ve smyslu bezdogmatického monotheismu, — pohanskou není, jelikož nezná polytheismu, ale křesťanskou taky není (— mimo

ty dvě hodiny určené náboženství a mimo některá náboženská cvičení —), neboť její čítanky neznají Krista, neznají dekalogu, neznají církve, neznají svátostí atd., a vyhýbají se úzkostlivě všemu, co jest tak v pravdě a specificky křesťanské. Kdo by se snad domýšlel, že v příčině této upřílišujem, nechť nám jmenuje z celé osmidílné školní čítanky jediný jen článek, který je tak v pravdě cele křesťanský a který by nemohl býti umístěn v čítance pro děti židovské, mohamedánské, indické neb čínské, aniž by se jím tyto urážely, a my svoje tvrzení rádi odvoláme. — Že mnohé články v čítankách obsažené mohou snadno býti vykládány v smyslu křesťanském, přiznáváme rádi, vždyť je psali křesťané, ale mohou býti rovněž velmi snadno vykládány též ve smyslu jiném. Že je snad většina pp. učitelů vykládá skutečně ve smyslu křesťanském, chceme věřiti velice rádi, ale smysl ten se teprv do nich vkládá, sám o sobě v nich obsažen není. A v této příčině nečiní bohužel výjimku ani články psané kněžími katolickými, jichž jest v čítankách umístěno dosti, neboť jsou vybrány ze spisů těchto kněží velmi pečlivě jenom články takové, kteréž se ničím neprozrazují jako křesťanské a teprve ne jako katolické. A to jest, myslíme, patrný důkaz, že škola moderní skutečně „se vyhýbá úzkostlivě všemu, co má na sobě znak křesťanství“, třebaš to Sokol popíral, a že ani výtku, „že by škola nynější stála na základě nekřesťanském“, není bezdůvodná.

Že pp. učitelé „vodí děti do chrámu ku předepsaným cvičením náboženským“, jest ovšem pravda, již velice rádi uznáváme, ale to ještě nedokazuje, že by škola byla křesťanskou. Předně může býti učitelem na škole, kde jest většina dětí katolických, i žid, ba může jich tam býti i více, v kterémžto případě velice snadno může se státi — a ve Vídni se stalo skutečně, — že učitel tento, scházejí-li jiní, vede děti do kostela „ku předepsaným cvičením náboženským“; a to přece není žádným důkazem, že by škola, kde jest možno něco takového, byla křesťanskou. Ačkoli pak jsou četné ještě učitelky a četní učitelé, kteří děti nejen „do chrámu vodí“, proto že jest to jejich povinností, nýbrž i sami „do chrámu chodí“ a tam jsou dětem příkladem a vzorem, kteří děti sobě svěřené z vlastního popudu důtklivě a často k tomu nabádají, by pilně chodily na služby Boží, tož jest přec bohužel jisto, že mnozí vodí do kostela děti jenom neradi, jenom z přinucení a tu že se ještě této své povinnosti rádi vyhýbají; že pak pravda jest, co tu pravíme, toho důkazem jsou četná nařízení okresních školních rad, v nichž se pp. učitelům tato jejich povinnost důtklivě připomíná, toho důkazem jsou mnohé výnosy zemských školních rad, toho důkazem z doby nejnovější výnos c. k. okresní školní rady znojemské, kdež se dotčným pp. učitelům na paměť uvádí § 50. řádu školního a vyučovacího, dva výnosy ministerské vydané zvlášť pro Moravu a § 48. „Školní novelly“ ze dne 2. května 1883. — Dovolává-li se Sokol na důkaz, že moderní škola není nekřesťanskou, „mravoučných povídek“ v čítankách umístěných, „které jednání lidské jinak ani posuzovati nedovedou, než s hlediska křesťanského“, potvrzuje pouze to, co jsme řekli svrchu o duchu křesťanském, jenž pronikl všecko a se tak snadno nedá vypudit; není to však důkazem, že by škola byla v pravdě křesťanskou, jelikož i při těchto mravoučných povídkách vyhýbáno jest se pečlivě všemu, co jest nadpřirozené; to však rádi připouštíme, že i do těchto mravoučných povídek snadno může učitel vložiti smysl v pravdě křesťanský, že je může z oboru přirozeného pošinouiti snadno v obor nadpřirozený čili slovy jinými, že místo motivů mravouky přirozené může do nich ještě vložiti i motivy mravouky zjevené, nadpřirozené. To však záleží na učiteli; škola a látka učebná samy o sobě k tomu nevedou.)

To také cítí jistá část nepřátel nové školy. Ti jí nevyčítají základ nekřesťanský, jim za příčinu k nepřátelství stačí to, že je v ní pozorovati trochu liberalismu. Je toho liberalismu v nynější škole sice jen drobná špetička a jeví se způsobem nikomu nepřekážejícím, jen co slušný ohled k dětem rozličného vyznání. Ale nepřátelům školy i to je mnoho.

(Zde přede vším děkujeme p. řečníku za upřímné přiznání, že jest v naší moderní škole „trochu (falešného) liberalismu“, nebo to jest zároveň jedním z důkazů, že škola moderní křesťanskou není, neboť křesťanství a falešný liberalismus nedají se nikterak spolu smířiti. Že by se však tento liberalismus jevil, jak dí Sokol, „jen co slušný ohled k dětem rozličného vyznání,“ není pravda, neboť právě to, že se tu děti různého vyznání strkají dohromady a žádnému se nedá úplně, co mu právem patří, není liberální, nýbrž nespravedlivé, a zve-li se to přec liberálním, jest to falešný liberalismus, který pod rouškou liberálnosti práva jednotlivcův zkracuje a omezuje, zvláště pak bludí co nejvíce možná poškodit — katolicismus. Že bychom však my, proto že nepřejeme falešnému liberalismu, byli nepřátely školy vůbec, jest urážka ničím neodůvodněná a my zde p. Jos. Sokola veřejně vyzýváme, aby pro své tvrzení, že jsme nepřátely školy, buď podal důkazy, důkazy spolehlivé, anebo aby urážku tu odvolal. Či snad jsou ty oběti, jež katolíci po celé zeměkouli přinášejí ochotně pro svoje školy — obecné, střední i vysoké — důkazy tohoto nepřátelství?) (Pokrač.)

Vzor křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Pokračování.)

3. Třetí prostředek ku zdárnému vychování dětí jest **cvičení**.

Přísloví dí: „Cvičení dává umění.“ Vyučování samo nestačí. Učitel musí poskytovat žákům času a příležitosti, by osvědčili, čemu se naučili.

Vzorem jest učiteli Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus. Od těch, kdož k němu se hlásili a učedníky jeho býti chtěli, žádal především víry a důvěry. Tuto víru a důvěru musili osvědčiti skutkem, jak čteme o dvou slepých, o ženě Chananejské, o otci jednoho pozedlého, o desíti malomocných, o královském úředníku v městě Kafarnaum.⁷⁰⁾ — Spasitel kázal často, že potřebí jest se modlití. Tudíž uváděl své následovníky v takové okolnosti, které jich pobízely k modlitbě, na př. dopustil na ně bouři mořskou, nedostatek chleba, pokušení, opuštěnost.⁷¹⁾ — Spasitel vyučoval své učedníky pokoře; i dával jim často příležitost ku projevení pokory, na př. když zatoužili synové Zebedeovi po přednosti v království Kristově, když Pán Ježíš myl nohy Petrovi.⁷²⁾

Tak a podobně veď své žáky každý učitel. Čemu je učíš, nechť před očima tvýma činí; poprávej jim k tomu času a příležitosti. Pak uvidíš také, přináší-li učení tvé ovoce čili nic. Učíš-li je, jak se mají modlití, dbej, by skutečně tak se modlili ve škole i v kostele. Učíš-li je, že mají mimojdoucích vlídně pozdravovati, přihlížej k tomu, aby skutečně každého mimojdoucího vlídně pozdravovali. Učíš-li je, že mají se všimati přírody, dej si vypravovati od nich, co v přírodě pozorovali. Učíš-li je, že mají šetřiti zdraví svého, netrp, by, jdouce ze zimy, ke kamnům se stavěli, by utíčení pili atd. Takovým stálým vedením osvojí si žáci tvé učení tak, že z duše nikdy nevymizí. Z čehož následuje, že vyplněním školních hodin není vyplněna i povinnost učitelova, že učitel jest učitelem i mimo školu, t. j. že má přihlížeti k tomu, by děti, i když mu nejsou na očích, v učení jeho se cvičily. Jaký to tedy učitel, který tvrdí, že jest učitelem jenom ve škole, ostatně pak občanem jako každý jiný člověk? Taková řeč prozrazuje, že zdar učení jeho na srdci mu neleží.

⁷⁰⁾ Mat. 9, 28; 15, 28. Mark. 9, 22. Luk. 17, 14. Jan 4, 50.

⁷¹⁾ Mat. 8, 23—27. Jan 6, 34. Mat. 26, 41. Sk. ap. 1, 14.

⁷²⁾ Mat. 20, 20—28. Jan 13, 1—16.

4. Čtvrtým prostředkem výchovacím jest **napomínání a varování**.

Obé jest vlastně posledním cílem všeho vyučování a cvičení. Napomínáním a varováním projevuje učitel kategoricky svou vůli, aby žáci učením jeho se řídili.

Kterak se má dítí všeliké napomínání a varování, ukazuje příklad Syna Božího. Každá nauka jeho končí těmi slovy a vrcholí v těch slovech: „Tak čiň“, anebo „Tohoto se varuj!“ Podobenství o Samaritánu vypravuje zákonníkoví, by ho pohnul k milosrdenství; končí pak své vypravování průpovědí stručnou a ráznou: „Jdi i ty a čiň podobně.“⁷³⁾ Podobenství o ne-spravedlivém vladaři vypravuje učeníkům, aby ukázal, že časné statky mají cenu jen potud, pokud se jich užívá k dobrým skutkům; uzavírá pak své naučení průpovědí stručnou a pádnou, řka: „Čiňte sobě přátele z mamony nepravosti, ať vás přijmou do stanů věčných, když dokonáte.“⁷⁴⁾ Podobenství o desíti pannách vypravuje učeníkům, by pochopili, že na smrt stále připraveni býti mají; pročez dokládá úsečně a jadrně: „Bdětež, neb nevíte dne ani hodiny.“⁷⁵⁾ Podobenstvím služebníka, který nechtěl odpustiti svému spolu-služebníku dluh nepatrný, povzbuzuje Pán svých učeníků, by odpouštěli svým vinníkům, chtějí-li dojíti odpuštění od Boha, což vyjadřuje jadrným zakončením: „Takť i Otec můj nebeský učiní vám, neodpustíte-li jeden každý bratru svému ze srdcí svých.“⁷⁶⁾ Když pak dokonal své vypravování o hrůzách zkázy Jerusalema a soudného dne, doložil stručně: „Varujte se obžerství a opilství a pečování tohoto života, aby nepřišel na vás ten den náhle.“⁷⁷⁾

Čemu se učíme z těchto příkladů? To jest nad slunce jasno a zřetelno. Všecko učení a cvičení, které podniká učitel se svými žáky, směřuj k tomu, by žáci pohnuti byli ku konání dobrého a k varování se zlého. Všecko tvé učení a cvičení nechať se končí napomenutím: „Toto čiňte“, anebo: „Onoho se varujte!“ Toto pak napomenutí ať jest vždy stručné, úsečné, pádné, rázné, jadrné. Rozvláčné a suchopárné moralisování neprospívá.

V této stránce dopouští se učitelstvo odchované v zásadách liberálních dvojí chyby nedozrnlých zlých následků.

Jedni neuznávají vůbec za svou povinnost dětí k dobrému napomínati a od zlého varovati; to prý povinnost katechety a rodičův. Namítneš-li, že sám školní zákon vyhlašuje za úkol školy obecné, děti v nábožnosti a mravnosti vychovávat, aniž praví, žeby ten úkol náležel jedině katechetovi a učitelovi nikoliv: nezaleknou se ani dost málo; ale svalí odpovědnost za to na školní řád, řkouce: „My musíme vykládati, co předepsáno; o napomínání a varování není v našich učebných osnovách a návodech ničehož; a chceme-li učební osnovu do konce roku probrati, nezbývá nám času k napomínání a varování.“ To všecko jest planá výmluva pocházející z nedostatku dobré vůle. Učitel jest povinen vychovávat děti v nábožnosti a mravnosti. Zákon výslovně to praví. Nemůžeť tedy zákou učiteli brániti, by všecko své učení podával dětem s úmyslem povzbuditi jich k dobrým předsevzetím a skutkům. K napomínání pak samému netřeba mnoho času, jelikož, jak již řečeno, vždy má býti stručné a úsečné a jinak by ani neprospívalo. Upříti ovšem nelze, že nynější školní zákon napomínání a varování sice nevyklučuje, ale také s náležitým důrazem nepřikazuje. V tom právě jeví se jeho ráz bezkonfesijní; stanoví sice nábožensko-mravní výchování za cíl, ale nepodává k dosažení tohoto cíle vhodných prostředků. Vyučování samo sebou není vychovávání, ba ani prostředkem k vychování. Má-li býti škola opět křesťanská, musí se stanoviti se vši určitostí a rozhodností, kterak se má

⁷³⁾ Luk. 10, 25—37.

⁷⁴⁾ Luk. 16, 1—9.

⁷⁵⁾ Mat. 25, 1—13.

⁷⁶⁾ Mat. 18, 23—35.

⁷⁷⁾ Luk. 21, 5—35.

upravití veškero učivo, aby vyznívalo v posledních koncích v křesťanské napomínání a varování.

Druzí uznávají rozhodně, že mají děti vychovávatí, a že jest nezbytnou povinností učitelovou, dávatí dětem mravná naučení pro život. Jen že tato mravná naučení vyvozují z nauk, které se přičí náboženství křesťansko-katolickému. Není-li dostatečně známo, s jakou tendencí přednášívají někteří učitelé i ve školách obecných o Husovi, Žižkovi, Jiří Poděbradském, reformatořích, papežích atd.? A zákon jim to nepřikazuje ani nezapovídá. A času mívají k takovým výkladům dosti. Ale kterak zodpovídají jednou před Bohem, v něhož přece věří, jak sami vyznávají, ⁷⁸⁾ své počínání? To-li vychování „mravně-náboženské“ zasévati do útlých srdcí lež, předsudek, pochybování u víře, nenávisť víry a kněžstva? Myslí snad takoví učitelé, že jim budou žáci za takové vedení vděční, až dospějí k úsudku samostatnému? Již se ukazuje na všech stranách vděk mládeže od liberálních učitelů liberálně vedené. Mládež škole odrostlá nemá zholu žádné vážnosti k svým bývalým učitelům. Kdo jiného nectí, sám cti hoden není. Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá. (Dokončení.)

Něco o časopisech pro mládež.

„Svět zlepšíme, zlepšíme-li mládež!“

Dr. Pilz.

V pokročilé době naší není oboru, ve kterém by se chod k lepšímu a snaha po zvelebení a zušlechtění zimničným takřka chvatem nejevila. Věda, umění všeho druhu, oekonomie — vše to rychlým spěje letem vždy výš a výše.

Než nemíním se tuto rozepisovati o všech těchto pro život důležitých úkazech a obmezím se pouze na to, co nahoře vytknuto a co nemalý má vliv na vychování a vzdělání mládeže. Míním zmínku o literárních plodech, jež se za pokrm duším dítek podávají.

V přítomné této době panuje jakási zimničná horečka u vydávání časopisů pro mládež. Člověk neví, kam dříve pohlédnouti, co dříve prozkoumati, který časopis s prospěchem mládeži doporučiti. S plným tedy vědomím síly a čilosti ducha našeho národního směle po příkladě Angličanů, Francouzů, Němců a jiných na literaturu bohatých národův k tomu poukázati můžeme, že právě tato literární záplava jest chloubou a pýchou národní. Zrcadlí se v čilém tomto ruchu liter. celý život národní a mocná touha po zdokonalení o zjemnění mravů i citů lidských.

Nechceme nikterak dokazovati pravdivost výroku, že „národ bez literatury jest pro světové dějiny mrtvý“ a jiného toho druhu který praví, „že národ bez literatury nemá nižádné budoucnosti, ale co kapka v bezměrném moři zmizne ve víru světovém —“ neboť pravdivost výroků těch celým světem uznána. Nuž těšme se z toho, že výrok ten nás Čechův se netýká!

V roce 1886. vycházelo veřejně ohlášených periodických časopisů pro mládež 56 v jazyku českém, nepočítajíc v to na sta kusých svazkův, jež do roka v počtu velmi značném pod rozličnými jmény vycházejí. Právěho poněť o počtu takých prací nabudeme jen tehdy, projdeme-li pozorně jen několik seznamů vyšlých spisů. A seznamů těch vydáno je rovněž na kopy.

Časopisy mládeži určené mají snahu vhodnou četbou ducha mládeže vzdělávati a mile pobaviti. Některé také šlechtnému úkolu svému dostojí v plném toho slova znění. Veškeré chvály a plného uznání v ohledu tom

⁷⁸⁾ My všickni věříme v Boha.“ Tak prohlašují „Učitelské noviny“ r. 1888. str. 146.

zasluhují především spisy drobné, které bychom mohli dobře „krejcarovými“ nazvat. Vynikajíť mnohé vhodnou četbou, bohatým výběrem poučných článkův, pěknou úpravou a co nejvíce padá na váhu ve stísněných poměrech finančních, jest jejich láce. Stojí takový sešitek (obyčejně měsíčník) 4—6 kr.

Také slušnými ilustracemi honosí se tyto drobnosti, což před 20—30ti lety v české literatuře vůbec bylo zjevem řídkým a vzácným. Že oproti německým literárním výrobkům naše poměrně přece drahými se zdají, nedá se upříti. Avšak vinu toho nese nedostatečný počet odběratelů.

Pořadatelé těchto časopisů namnoze svědomitě ku pracím přiblížejí a z dobrého jen nejlepší vybírají. Směle tedy můžeme každému, i školním knihovnám spisy ty doporučiti. Dobrých $\frac{8}{10}$ těchto spisů zasluhuje uznání a všemožné podpory. Berouť látku jak z přírodovědy, děje- a zeměpisu, tak i tu hojnost statí mravoučných. Nicméně „všude koukol mezi pšenicí“ a toto staré, ale pravdivé pořekadlo má i zde místa. Jsouť některé periodické časopisy, které úkolu svému a poslání naprosto nevyhovují. Jména jich pro tentokrát nechceme označiti; troufáme, že i těm toto upřímné poučení vodítkem bude na další dráze, ač chtěli se mezi mládeží udržeti a doporučeny býti.

Některé z nich mají sice velmi hezké heslo, ale obsah nad jiné chatrnější. Podávajíť zhusta chatrné překlady a odběratele lákají tak zvanými „premiemi“, což jsou namnoze staré neprodejné škváry. Jiné opět mládeži 10tileté podávají věci duchu a dospělosti nepřiměřených a věci ty líčí a popisují do detailu s nehorázným zápalem. Tak se tam na mnoha stránkách popisují zhoubná torpéda. Jaký, prosím, má mládež užitek z takové četby? — A podobných věcí více.

Rovněž to věčné líčení indianských bojů a krutostí dosud za své nevzalo, ač celým světem paedagogickým dávno to odsouzeno! A přece jsou časopisy „pro mládež“, které dosud si v tom libují. A v jaké míře! Od první do poslední stránky najdeš líčení takové a člověk dospělý a otužilý trne nad tou spleťtostí a nad tím chaosem podivných jmen, které si musí při čtení do příruční knížky poznamenávat, aby prvních pro druhé, druhé pro další, a ty pro poslední v paměti udržel. Inu ovšem! Vždyť jsou to jména indianská a ta musí být hodně skomolena a nevyslovitelná! Některé zase mají zálibu v cizích povídkách, jako by dějiny domácí, tak bohaté a vznešené, dosti látky nepodávaly. Inu svět má své choutky. Jen že choutkám těm nemá podléhati škola křesťanská, která má zdárné křesťany vychovati!

Tak tu najdeš líčení krvavých zápasů s býky, krví prosáklé povídky indické a podobné výplody ztřeštěné fantasmie, která jen mládež od skutečného přemýšlení odvrací a na scestí zavádí. Ale nejlépe to vyvedly ty časopisy, které také bludy a kacírské činy oslavují a mládeži ve způsobě povídek podávají. Článků podobných také dosti po různu otištěných. Tak článek „Za Boha i vlast“ v jednom takovém časopise uveřejněný líčí a velebí odboj protestantský z doby pobělohorské. Jiný podobného druhu pobití křížákův od kališníkův. Bohužel určitý nadpis jeho již mně z paměti se vytratil. Prací druhu podobného však jako máku. „U hrobu božího bojovníka“ (rozuměj kališníka, jak již ilustrace dokazuje) rovněž jest nabízeným plodem takové osvěty. Však „Vychovatel“ si bude věcí těch pilně všímati a na ně veřejně upozorňovati a dle zasloužení kárati. Neboť jest to svatou povinností každého svědomitého vychovatele, aby věci ty vymýtil a mládež před duševní nákazou uvaroval.

Jak se může čistě katolický ráz našich škol s takovými věcmi snést, maje pěstovati zdárné údy matky církve a věrné občany státu? V takových a těch semenech klíčů již ten nedovolený liberalismus, který státu i církvi v míře netušené otřesením hrozí.

Podobných nářků dalo by se více a mnoho napsati na některé časopisy pro mládež. Ale „čas rány hojí“ a my pevně doufáme, že je zcela zhojí.

Jest s podivením, že časopisů ryze katolických, které by opakem těchto byly, více není. Dosud za takový považujeme jen jeden — Anděl Strážce. A ten ještě ani v Čechách nevychází. Což by se v katolickém světě našem nenašel také jeden upřímný redaktor a svědomitý nakladatel, kteří by se věci té s celou duší oddali a úkolu svému v každém ohledu vyhovovali? Doufejme, že co nejdříve tak se stane. Opory by leckde našel a opory vydatné!

Chtíce vychovati zdárné křesťany a občany, musíme začítí od základu budovati. Tím základem je však škola obecná. Toť jsou ty kořeny stromu horčičného, který pečlivým pěstěním hojného ovoce nésti může a má. Nuž tam hledejme nápravy, tam jest místo pilné práce a svatého snažení!

Jinak se i nad tím pozastavujeme, že věci takové, jak nahoře o nich řečeno, projítí mohou přísnou revisí, která je všude na knihovnách žákovských prováděna. Vždyť škola (dle úředních nařízení a informací) ani slovem zmiňovati se nemá o tom, co by se s věroukou katolickou nesrovnávalo. A hle — časopisy zcela veřejně a bez obalu si tak počínají. —

Konečně chceme se ještě zmíniti o tom, které časopisy z těch dobrých nejlepší jsou. Po soudu všeobecném známo dobře, že „Jarý Věk“ a „Budečská zahrádka“ pěkně byly. Pro nedostatek však odběratelů zanikly. Dobrou za ně náhradou jsou věru: „Zlatá kniha“ či „Dědictví sv. Lidmily“ v Písku vydávané, „Dědictví Maličkých“ pro svou ryze vlasteneckou tendenci a ušlechtilou četbu. Rovněž i drobné časopisy „krejcarové“, jak již shora praveno, z nichž „Anděl Strážný“ pěstuje četbu přiměřenou duchu křesťanské mládeže, čímž ovšem sám nejlépe se doporučí. Ostatní drobné časopisy zasluhují doporučení jen potud, pokud se drží vytknutého cíle, jaký časopisy pro mládež na zřeteli míti mají.

Vedle toho prazádné přízně nezasluhují ty časopisy, které líčí náboženské spory a třenice, slabosti některých panovníků neb celých panujících rodin, ba zřejmě dovozují a veřejnosti podávají různice a sváry mezi císařskou matkou M. Ter. a synem J. II., jiný pak svazek pojednává o nenávisti rodičů císařských k synu. A všechny věci ty podávají se mládeži, jak nadpis těchto věcí sám ukazuje. — Že jsou to však věci naprosto závadné a pro mládež nestavitelné — kdož by o tom pochyboval? Dobře ještě, že svazky tyto vydává si sám knihkupec — a žádný paedagog. Že v knihovnách věci ty nejsou, rozumí se; avšak jisto a známo jest, že mládež (hlavně malí studentíci) pilně svazky ty kupují. Stojí svazek takový 15—20 kr. a má barevnou obálku. A čte-li mládež věci ty doma, bere zkázu na mravech a porušenost na svém náboženském přesvědčení. Vydáváním věcí těch, vinna ta přílišná svoboda tisku. Bohužel dává se nyní všechno do tisku, co výslovně vládu neuráží. Na Boha, na svaté náboženství, na křesťanskou mládež zcela se při tom zapomíná. Není tedy divu, že v „osvícené naší době“ tolik a takových nepokojných živlů!

Avšak k věci ještě. Celý, paedagogický vzdělaný svět v tom se srovnává, že četba má veliký vliv na mravnost, na náboženské city, na výchovu vůbec. Může četba mravná a vhodná mládež mile pobaviti a ducha i mravy zušlechťovati, k Bohu — Tvůrci a Pánu svému povznášeti. Známe zkušenost tu sami na sobě. Ale četba nemravná, neznabožská svádí útlé duše do kalu neřestí, zvrhlosti. Pěstuje jen vášnivce, lidi pomstychtivé, zoufalce a zbůjníky, kterým ani zákony Božské ani zákony lidské posvátnými nejsou — a kteří by nejraději celý svět na rub obrátili!

Má-li tedy býti mravná četba mládeži podávána, volme za redaktory a pořadatele muže bezúhonných mravů, jež jich život bezúhonný doporučuje. A ti bdětež bedlivě a opatrně si vedte při výběru věcí nabízených, aby se nic do časopisů pro mládež nedostalo, co by jen stín na náboženské city, na mravnost a nevinnost mládeže vrhalo.

Účel a určení spisův pro mládež toho vyžaduje, aby spisovatelé i pořadatelé stále na mysli měli a ve všem literárním snažení se řídili těmito pravidly:

1. Četba mládeži určená buď ve všem mravná, s naukou náboženskou ve všem se srovnávající.
2. Měj na mysli skutečné, nábožensko-mravné vychování a vzdělání mládeže vůbec.
3. Vzbuzuj lásku k vlasti, národu, řeči i k panujícímu domu.
4. Seznamuj žactvo s ušlechtilými povahami všech oborů a věků, přihlížeje předem k dějinám domácím.
5. Četba poskytuj ušlechtilé a zušlechťující zábavy.
6. Vzbuzuj i úctu a lásku ke všemu svatému. —

Časopisy, které všechny tyto vlastnosti do sebe míti budou, doporučíme vřele mládeži, školním knihovnám i rodičům. Budeme je také v neustálé evidenci míti a občasné a dle nahodilé potřeby o nich posudky podávati, aby vychovatelé mládeže naši již předem věděli, co mládeži podávati a před čím varovati. Domníváme se, že to úzce souvisí s listem naším a tím že plniti budeme svatou povinností svou jako zastáncové pravé křesťanské výchovy a vzdělanosti.

V. M. 62.

D r o b n o s t i .

O tělesném vychování školní mládeže. Prof. dr. v. Ziemssen promluvil v rektorské řeči své o tematé tom následovně: Doznati musíme, že cvičení sil tělesných oproti methodickému rozvíjení sil duševních velice zůstalo pozadu. Škola nese tu však malou část viny, hlavní tíha její spočívá na výchově mimoškolní. Škola jediné tím přičiniti se může o tělesný rozvoj chovancův, že větší pozornost věnuje hrám v přestávkách mezi učením a tělocviku, s druhé strany pak omezí domácí úkoly žákův a tím dopřeje mládeži užiti zdravého vzduchu a přiměřeného při hrách pohybu. Oba tyto požadavky jsou netoliko závažné, ale v pravdě nezbytné. Tělocviku potřeba nejen učiti systematicky, ale i zachovati mu charakter zábavy, aby mládež viděla v něm zdroj nevinné příjemnosti. Mnohem účinněji než škola působiti mohou rodiny a obce ve příčině rozšíření tělesných cvičení mládeže. Rodiče, vedouce ve prázdných chvílích děti své na procházky, do plováren, na kluziště atd., obce, zřizující místa ku hrám, kluziště, plovárny atd., i nejchudším dětem přístupné. Poněvadž mnozí rodiče lhostejně na to patří, sedne-li žák po vyučování školním doma ke knížce nebo jde-li pohráti si ve zdravém vzduchu, bylo by povinností obcí učiniti taková zařízení ke hrám dětským, která by sama sebou mládež lákala. Znamenitý účinek jejich nedá na sebe dlouho čekati; se vzrůstající silou a obratností tělesnou roste i víra v sílu vlastní, odvaha a vytrvalost. Tak ustoupí slabost tělesná, následek jednostranného vychování, slabost charakteru, nedostatek odvahy i víry v sílu vlastní, kteréž ku škodě společnosti lidské i k mukám jednotlivců na tolik lidí těžce doléhají. —b.

* * *

Z místního školního dozoru. Pan místní školní dozorce přišel do třídy s dýmkou. „No, pozdrav pán Bůh učiteli, jak ste se po tom randálu vyspal? máte malé oči — spal byste, vidíte? . . . Co čumíš Anka, neposlouchej to, to není pro tebe, však to doma beztoho táta už taky povídal, jak sme byli včera „veselí“ . . . Já už sem dopoledne trochu si poležel; ale vy jste musel učit. — Kde máte tu knihu, abych se tam podepsal, že sem tady byl, a doma, děti, povězte, že sem byl u vás ve škole, a že se mi to moc líbilo tady, a pane učitel, pusťte to domů; starosta už na nás čeká, abychom si hodili a napravili chuť.“

Takový dozorce umí zajisté odbornou činnost učitelovu výtečně posoudit!!

Na kterých školách vyučují se ve zvláštních odděleních náboženství děti vyznání evangelicko-reformovaného nebo židovského, tam zapisováno budiž učivo z náboženství evangelického nebo židovského v jednotlivých odděleních za každý týden probrané do zvláštní třídní knihy, pro niž užití lze tiskopisův určených na ostatní předměty. (Z c. k. okr. šk. r. v Kolíně, dne 1. července 1889. č. 1311 o. š. z.)

* * *

O tělesném vychování děvčat. Dr. Klement Dukes, jeden z nejznámějších hygienistů školních v Londýně, ukazuje na nedostatky fysické výchovy ve školách ženských, píše: Péče o rozvoj tělesný mládeže má mít ve škole místo jedno z nejdůležitějších. Jest nám zajisté třeba především zdravých, silných žen, plných životní energie, my však nijakých prostředků k účelu tomu nechápeme se právě v době, kdy odbývá se činný vzrůst a rozvoj děvčat. Hodiny školní vyplňujeme všelikou možnou i nemožnou vědou, tělesným cvičením pak jmenujeme volnou a vážnou procházku po ulici, tanec a učení slušnosti, nejvýše pak hru v míč. Tento nedostatek pravidelného cvičení těla způsobuje u děvčat apathii, činí je přespříliš útlými a choulostivými, působí bledost tváří a nepravidelnost physiologických úkonů, ohnutí páteře, chod belhavý a náklonnost k tučnění. Aby tělesnému rozvoji děvčat dosti učiněno bylo, navrhuje Kl. Dukes následující prostředky: 1. Při každé škole zřízeno buď místo ku hrám. 2. Rozvrh hodin budiž tak sestaven, aby děti měly dosti času baviti se hrou. 3. Žádná lekce nesmí trvati déle hodiny. Mezi hodinami nechť jsou přestávky, aby děvčata mohla pohověti rychle rostoucím údům, vydechnouti z plných prsou a duševně si odpočinouti, pak teprve počni v místnosti provětrané nový předmět vyučovací. 4. Při hrách mají děvčata míti šat volný, jenž by nepřekážel volnému pohybu. 5. Cvičení tělesná vůbec a hry zvláště musí býti řádně promyšleny, příhodné obleku dívčímu a co nejvíce různotvaré, aby cvičil se jimi organismus celý. — Celé umění vychování děvčat záleží v řádném střídání práce duševní s odpočinkem. Lékařům ukládá dr. Dukes za povinnost pilně hleděti při vychování děvčat zásad hygieny, jichž dnešní nedostatek „činí z žen individua neužitečná společnosti lidské: s jedné strany ženy, které následkem útlého zdraví a tělesné slabosti proleží půl života na divaně, se strany druhé matky, kteréž nejsou nikterak schopny plniti své povinnosti mateřské.“

—b.

* * *

Čtení románů padla za oběť třináctiletá dívka v Berlíně, kteráž vzala si život ranou z revolveru. Jedinou příčinou této smutné samovraždy byla četba chorobných plodů současné beletristiky. Rodiče nikdy nemohou býti dosti opatrní při dozoru k četbě svých dětí.

—b.

* * *

Panstvo není doma. Německý časopis „Cornelia“ obrací pozornost rodičův k tomu, jak frase ta, nepříjemné hosty odstraňující, na dorůstající mládež působí. Místo dlouhých úvah uvádějí se tu skutečné případy, z nichž dva tuto reprodukuje: 1. Malý synek zámožného a intelligentního odchodníka vběhl do otcovy pisárny a volá smutným nějak hlasem: „Tatínek se nedostane do nebe!“ „Odkud to víš?“ táže se udivený otec. „Protože tatínek lhal, a to je hřích.“ „Co, já že jsem lhal, a kdy?“ „Ano, vzkázal jsi panu B., že nikdo není doma, a tys přece tu!“ — 2. Pan rada měl velmi slabého syna, kterýž onemocněv několik měsíců nemohl choditi do školy. Jakmile se trochu zotavil, vzali mu domácího učitele, a paní radová jako velice pečlivá matka byla vždycky vyučování syna svého přítomna. Když učitel přišel, nařídila sluhovi: „Kdyby někdo přišel, řekneš, že nejsem doma.“ — Za nějaký čas potom, když chlapec úplně ozdravěl, počal choditi opět do školy. A tu přistižen byl při lži, jež velice podobala se denně slýchaným slovům matčiným. Když chlapec zaražený a uplakaný přišel domů, šla matka k učiteli a projevila tu své podivení i mínila, že snad stala se nějaká mýlka. Syn její, pravila,

od dětství již byl zvyklý vždycky mluvit pravdu, nikdy nepřišel do společnosti zlých, zkažených dětí, odkud tedy by se naučil lháti? — Nijak jí ovšem, neopatrně, nepřipadlo, že lži naučila jej sama. —b.

Mladí zločinci. Nesčetné množství nezletilých zločinců, s nimiž měly průběhem jednoho roku soudy ve Filadelfii co činiti, obrátily pozornost tamního časopisectva ku smutnému stavu mravnosti dorůstající mládeže ve městě Kvakerův. Není zločinu, jehož by se děti ne starší desíti let byly nedopustily. Malí chlapci nalézají se v žaláři pro vraždu, děvčata v krátkých sukénkách projevovala záměry samovraždné, jež sotva se podařilo překaziti; malí loupežníci přepadali s revolverem v ruce děti na ulici, aby je obrali; celé bandy zlodějské, složené z výrostkův, okrádaly systematicky krámy a konaly celé výpravy, jichž odkrytí i tajné policii dalo dosti práce a námahy. „Pres“ líčí celou spoustu těchto zločincův udávaje podrobnosti i jména, aby dokázal, že to není obraz fantasie, ale smutné faktum. Zvláštní jest to, že většina mladých těch zločinců nepocházela z rodin špatných, obyčejně byly to děti řádných rodičů, kteří často ani nevěděli, jakou dráhu nastoupilo jejich potomstvo. až teprve při domovní pohliďce policií byli na to upozorněni. —b.

Škoda starých zlatých časů! V letošním „kalendáři učitelském“ na str. 133. čteme stesk následující: „Školní úřadové neměli by na tuto okolnost (totiž na zásluhy o literaturu vychovatelskou) zapomínati, posuzující snažení i skutečné práce učitele — spisovatele; dnes však bohužel — škoda starých zlatých časů, kdy za spisy své dostávali učitelé pochvaly a odměny! — zdá se, jakoby činnost literární spíše učitelům v očích těch kterých představených škodila, nežli prospívala.“ + k.

Spisy redakci zaslané.

1. Římský missál čili Mešní kniha církve svaté, již pro věřící upravil a poznámkami liturgickými opatřil P. Prokop Baudyš, kněz řádu sv. Benedikta kongregace Beuronské v Emausích. S povolením nejd. kníž. arcib. konsistoře v Praze. 1891. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Cena 2 zl. Doporučujeme vřele tento první úplný překlad římského missálu zvláště katolíkům vzdělanějším. — 2. Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych. Roč. II., číslo 1.: Indifferentisté. Napsal Edvard Brynych; číslo 2.: Něco o socialismu. Napsal Václav Žižka. Cena čísla 2 kr. Čistý výnos věnován Jednotě katol. Továřů v Praze. Doporučujeme. — 3. Bayerova Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Ročník V., sešit 5. — 4. Časopis Učitelek. Red. Emilie Schmutzrová. Roč. VII. č. 11. — 5. Dělnické Noviny. Red. Tom. J. Jiroušek, číslo 5. Doporučujeme vřele. — 6. Růže Dominikánská. Red. Fr. Filip Konečný. Ord. Praed. Ročník V. č. 6. s bohatým obsahem.

Obsah „Vychovatele“:

Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Pokračování.) — Něco o časopisech pro mládež. V. M. 62. — Drobnosti. — Spisy redakci zaslané

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASŤ“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Slovo k p. t. čtenářům a příznivcům „Vychovatele“.

Výbor družstva „Vlast“ usnesl se ve schůzi konané 12. listopadu r. t. jednohlasně na tom, aby „Vychovatel“ od počátku roku příštího vydáván byl místo dvakrátě třikrát za měsíc a to vždy dne 5., 15. a 25. každého měsíce, aby tištěn byl na lepším papíře nežli až dosud a tisk aby byl rovněž úhlednější. Z příčiny této bylo ovšem nutno zvýšiti předplatné na „Vychovatele“ z 2. zl. na 3 zl. ročně. Výbor družstva Vlast doufá však pevně, že dosavadní přátelé a příznivci Vychovatele nepatrnou tuto oběť ve prospěch věci dobré a ku zvelebení jediného listu druhu tohoto v zemích koruny svatováclavské rádi přinesou a se přičiní, by zmohutněvšímu „Vychovateli“ získali nových přátel a nových příznivců.

O potřebě listu paedagogického řízeného duchem katolickým nebudem se ani rozepisovati; nebo v době, kdy se „moderní názor světový“ — zatheisovaný darwinismus, materialismus etc. — úsilovně zavléká do paedagogiky a s paedagogikou přímo do školy a kdy se důsledně četnými paedagogy z výchovy školní rozhodně vypovídá všecko náboženství pozitivní a všechna mravouka opírající se o toto náboženství, kdy se četnými paedagogy hlásá, že jest nejvyšším cílem člověka příjemně žíti na této zemi atd., v době takové jest potřeba listu vychovatelského, prodchnutého duchem křesťanským, duchem katolickým až příliš patrnou a naléhavou. Má-li však list katolický úkolu svému vyhovovati, musí sobě nutně všimati všech zjevů v oboru školství a paedagogiky, musí čtenáře své seznamovati s novými zjevy a různými proudy i v oboru literatury paedagogické. To však možno jest jedině tenkrát, když jest buď v jednotlivých číslech obsažnější, nebo když vychází častěji za měsíc. Výbor družstva „Vlast“ usnesl se jednohlasně, aby „Vychovatel“ častěji vycházel a to z té příčiny, aby mohl v čas upozorňovati na rozličné zjevy vyskytující se na poli výchovy školní mládeže a v oboru školství vůbec.

Že má redakce vůli dobrou pracovati v tomto oboru pilně a svědomitě, toho důkazem jest, tušíme, již nynější ročník „Vychovatele“ a to dokáže, dá Bůh, v míře ještě větší ročník příští, pro nějž jsou již nyní připraveny mnohé velmi cenné práce. I prosíme tudíž ještě jedenkrátě všechny p. t. čtenáře a příznivce listu našeho, všechny přátely křesťanského školství a křesťanské

výchovy, aby předplatné na Vychovatele, jenž bude vycházet třikrát za měsíc a v lepší úpravě, záhy obnovili a jemu nových přátel a nových příznivců získati hleděli, nebo čím víc bude předplatitelů, tím víc se bude list zvelebovati. Komu by to však přicházelo za těžké obětovati na list, jenž bojuje pod praporem kříže za výchovu křesťanskou, o 1 zl. ročně více, ten nechť sobě vzpomene na tisíce těch v církvi svatě slavených mužů a žen, kteří bojují pod praporem kříže za spasení své a spásu svých bližních, obětovali pro svoje přesvědčení, pro svoji víru v pevné naději na odplatu věčnou nejen veškerý statky pozemské, nýbrž i krev svou a životy své, a ta malá oběť 1 zl. ve prospěch věci dobré nebude jim pak ni dost málo těžkou. Nechtou-li však neb nemohou-li čísti listu sami, nechť jen dají list čísti laskavě dál a budou i tak míti zásluhu.

P. t. pány spisovatele, kteří se sdružili kolem listu našeho, prosíme snažně, by nám i nadál zůstali věrni, což, jak doufáme, učiní tím spíš, když nám nyní možno bude rychleji než dosud zasláné práce uveřejňovati. Ty pak p. t. přispívatele, jejichž práce dosud otištěny nebyly, prosíme, by nám laskavě poshověli; přijdouť jejich práce na řadu jistě co možná nejdřív.

Konečně ještě připomínáme, že v příštím ročníku „Vychovatele“ počneme postupně uveřejňovati zákony a předpisy týkající se vyučování náboženského a náboženských cvičení na školách obecných a měšťanských, dpp. katechetů, jakož i dozoru k vyučování náboženskému, a že mimo to v listu našem otevřeme stálou rubriku otázek a themat školství a výchovy se týkajících, za jichž zodpovídání a vypracování budem žádati, by ti, kdož říkávají, „proč pak se nepíše nic o tom neb o onom“, měli příležitost přání svoje vysloviti, ti pak, kdož říkají, že „by rádi psali, ale že nevědí, o čem vlastně psát“, aby opět mohli osvědčiti svoje umění a svou ochotu. Ochotníkům těmto naznačí redakce, pokud bude moci, ochotně i prameny a různé pomůcky ku práci, v niž se uvíží.

Nuže, čiň každý, co pro věc dobrou učinit můžeš, a dflu našemu požehná Bůh.

V Praze dne 16. měsíce listopadu 1891.

Redakce „Vychovatele.“

Vz'or křesťanského učitele.

Napsal Klement Markrab.

(Dokončení.)

5. Posledním prostředkem výchovacím jest odměňování a trestání. Že obého jest zapotřebí ku zdárnému vychování dětí, uznává se všeobecně; jen že ani v theorii ani v praxi neklade se na tento prostředek váha náležitá. Nuže nahlédneme ve sv. evangelia. Tu objeví se nám odměňování a trestání v celé své míře a váze.

Aby povzbudil Spasitel svých posluchačů a vyznavačů k dobrým skutkům, chválí je, na př. setník z města Kafarnaum a ženu Chananejskou pro víru jejich, Magdalenu pro účinnou kajicnost její ⁷⁹⁾. Aby získal srdce lidu, prokazoval mu mnoho dobrodiní, k nimž přičísti dlužno zvláště zázračné uzdravování nemocných. Že takovým způsobem skutečně mnoho přívrženců získal, ukazuje obyčejně konec neb výsledek takových zázraků, jako uzdravení

⁷⁹⁾ Mat. 8, 10; 15, 28. Luk. 7, 44.

syna královského úředníka a slepého od narození⁸⁰⁾. — Avšak vyznavači Kristovi mají činiti dobré nejvíce pro odplatu v nebesích.

Tuto odplatu v nebesích sliboval Pán Ježíš, kdykoli vyzýval své učedníky k následování, takže slova jeho: „Blahoslaveni, budete-li činiti, co vám prikazuji,“ téměř na každé stránce sv. evangelíí se opakují. Uděloval pak Spasitel všech těchto odměn veřejně.

Vyskytli se sice lidé, kteří by našli rádi v tomto jednání božského Spasitele jakousi slabou stránku a nedokonalost, říkajíce, že pravý křesťan činí dobré pouze a jedině proto, že to dobré, a nikoliv pro odplatu. Ale to jest klam. Činíš-li dobré pro odplatu u Boha, činíš to pro Boha, jenž jest svrchované dobro, tedy pro dobro samo. Spasitel zavrhuje pouze činiti dobré výhradně pro odplatu časnou, jako činili Fariseové. Odměna skutečná neb aspoň příslibení a naděje odměny jest všelidským podnětem a mocnou pružinou ku konání dobrého. Proto nesmí býti učitel v rozdávání odměn skoupý, tyto pak odměny má rozdávat veřejně.

Nynější škola nevzdala se sice naprosto tohoto prostředku výchovného, ale liší se od školy křesťanské tím, že o nebi a odplatě u Boha, této pravé pohnutce křesťanských ctností, úplně mlčí. Tím sama se přiznává, že nechce vésti dítě k jeho cíli svrchovanému, sice by tento cíl dětem stále na oči stavěla.⁸¹⁾ Pochybujeme však, že ostatní odměny její na zdárné výchování mládeže působiti budou. Naopak lze říci, že mnohé odměny moderní školy spíše napomahají k materialismu, jako vodění na výlety a častování masem, pivem a pod. Arciť od humanismu k materialismu jest jen krok jediný. A nynější škola pěstuje skutečně jen humanismus, protože se snaží pěstovati z dítěte pouze člověka a ne křesťana, protože přestává na lidských pohnutkách ctnostného jednání a pohnutek křesťanských (činiti dobré pro Boha a pro odplatu u něho) úplně mlčením pomíjí. — Co se týče veřejných zkoušek, které se odstranily a pouze tam, kde toho si rodičové přejí, dovolují, ty byly samy sebou dobré, neboť shodovaly se v podstatě s tím, co jsme pravili svrchu o Kristu Pánu. Jediná věc, která mohla se jim vytýkati právem, byla snad přílišná strojenost. Ale v této příčině mělo se jednati dle známého pořekadla: „Tollatur abusus, maneat usus“, t. j. „Zlozvyk se odstrañ, zvyk zůstaň.“ I sebe lepší zřízení časem svým se zvrhne; nemá se tedy šmahem odstraňovati, nýbrž pouze reformovati. Ostatně kdo ví, zdali není mnohem více strojenosti ve výstavách, výletech a národních slavnostech, ježto pořádá nynější škola místo dřívějších zkoušek. Tak aspoň se zdá dle vlastního přiznání jejího.⁸²⁾

Avšak jako lidé vůbec, tak zvláště děti nečiní vždy dobrého po dobrém. Má-li jich nakloniti učitel k dobrému i přes nenáklonnost jejich, musí užiti slova kárajícího, domluvy, důtky, pohrůžky neb i trestu tělesného. Kdy a kterak má sahati učitel k tomuto prostředku výchovnému, ukazuje jasně příklad Ježíše Krista. On zajisté mnohem častěji odměňoval nežli trestal. O odměnách čteme téměř na každé stránce sv. evangelíí; o domluvách, pohrůžkách a trestech jen několikrát⁸³⁾. K trestu sahal vždy jako k prostředku poslednímu, když žádný jiný nezpomahal, zejména tenkrát jenom, když jevíli lidé úmyslný odpor proti učení jeho, jako byli Fariseové; tu ovšem se nešťítíl nazvati je pokrytci, plemenem ještěřím a pod. Když pak trestal, trestal

⁸⁰⁾ Jan 4, 53; 9, 35—38.

⁸¹⁾ Ve všech 5 dílech „Čítanky pro školy obecné“ nalezá se sice čtení poučné, mravoučné, vzdělavací a pod., ale jenom na jednom místě (dílu II. čl. 25.) jest krátká zmínka o tom, že nastane člověku „po tom žití jiný život“.

⁸²⁾ Viz článek „O parádě ve škole“ v „Učitelských Novinách“ r. 1888. str. 421.º

⁸³⁾ Mat. 8, 26; 11, 20—24; 12, 39—42; 23, 13—39. Luk. 9, 41; 12, 56.

vždy z pouhé lásky, nikoliv ze zlosti. Že vyháněl kupce a prodáváče, k tomu ho nepopudila vášně, nýbrž horlivost o čest Boží ⁸⁴⁾.

Tak čiň každý učitel. Vychovávej děti, pokud možná, v dobrotě a vlídnosti. Hněvej se, domlouvej, žehň, hroz a tresci, jen když po dobrém ničeho nesvedeš. Ale pak to čiň klidně a nestranně, by tě nepojali v nenávisť žáci i rodiče jejich.

Jak užívati trestů tělesných, vyložili jsme v jiném článku ⁸⁵⁾.

III. Ježíš Kristus vzorem, jakých úspěchů má učitel očekávati.

Úspěch, jak lahodně zní toto slovo každému pracujícimu! Který učitel nežádal by sobě, by práce jeho vydala ovoce pro čas i pro věčnost? Ale spatří-li a okusí-li ovoce své práce? Tať otázka, na kterou musíme ještě odpověditi, aby pojednání naše bylo úplné. Jakých úspěchů má očekávati učitel, bude-li následovati Spasitele v jeho smýšlení a životě, ukazuje zřetelně sv. evangelium.

Učení Kristovo proniklo všecken svět a nalezlo mnoho vyznavačů, kteří veškeren život svůj dle něho zařídili a tak mu oddáni byli, že obětovali za ně statek i život. Co škodí, že po třech letech neunaveného působení Kristova vyznavačův jeho byl jen malý hlouček, asi sto a dvacet? ⁸⁶⁾ Škola Ježíše Krista obsahuje všechny věky a všechny národy. Co kdy bylo a bude svatých, t. j. pravých křesťanů, tolik jest vyučenců Kristových. Jestli tedy úspěch učitelského úřadu Kristova nesmírný a nekonečný.

Budeš-li ty, učiteli křesťanský, v šlépějích božského Mistra kráčet, dočkáš se úspěchů velmi blahých a utěšených. Byť i většina slov tvých padla na cestu nebo na skálu, přece padne mnohé zrno zlatého učení tvého také na půdu dobrou a přinese užitek stonásobný. Jediný žák zdárně tebou vychovaný může získati pravdě a ctnosti jiné, a tito opět jiné. Jak vznešené to tedy povolání — býti účastníkem díla Kristova, býti spolupracovníkem Kristovým! V pravdě jen tato myšlenka, jen tento ideál může nadchnouti učitele. A jen potud jest povolání učitelské první vedle povolání kněžského, pokud si bere učitel za vzor Ježíše Krista.

Může-li se nadíti jakých úspěchů učitelstvo, jež od tohoto vzoru úmyslně odvrací své oči, ohlížejíc se po vzorech jiných, jako jest Lindner, Král, Sokol? Snad to úspěchem školy beznáboženské, že se rozšířila mezi lidem osvěta? Jest to úspěch skutečný a nepopíratelný; ale zdali také žádoucí a blahodárný? O tom netřeba šířiti slov. Škola beznáboženská odchovala pokolení prázdné víry, prázdné ctnosti, prázdné lásky k vlasti, prázdné lásky k rodině, prázdné lásky k práci a tudíž dokonale způsobilé k podvrácení všeho dobrého pořádku na zemi a k provedení společenských převratů. Kdo má oči k vidění, viz! ⁸⁷⁾ Arciť co ještě dobrého v nynějším mladém pokolení, dlužno přičísti na vrub jednotlivých učitelů křesťansky smýšlejících a ruku v ruce pracujících s Církví. Křesťanské působení těchto jednotlivců má v našich dobách cenu dvojnásobnou.

Nuže, drazí vychovatelé mládeže křesťanské, leží-li vám opravdu na srdci blaho rodiny, obce a vlasti, zanechte studnic lidské moudrosti, ježto si sami vykopali, a nevrátte se k studnici moudrosti božské vykopané a udržované Církví jeho a nalévejte z této studnice sobě i jiným a odvrátíte tak zá-

⁸⁴⁾ Jan 2, 17.

⁸⁵⁾ „Vychovatel“ r. 1891. str. 105.

⁸⁶⁾ Sk. ap. 1, 15.

⁸⁷⁾ Liberální „Učitelské Noviny“ (r. 1888. str. 33.) samy přiznávají, že „prospěchářství rozmáhá se v stavě učitelském značnou měrou“, a dokládají: „Běda generaci odchované takovými učiteli!“ Dále pak píší: „Prospěchářství jest dítětem materialismu.“ — K tomu dokládáme my: „Materialismus jest dítětem liberalismu.“ Tím jest dokázána správnost našeho výroku. Více dokazovati netřeba.

hubu všeho národa. Proud nevěry a z ní plynoucí rozervanosti v národě našem nezastaví leč škola křesťanská, jížto domáhati se nepřestaneme.

Nemůžeme ku konci mlčením pominouti, že, byť i učitel v duchu svého Spasitele co nejlépe působil, časem na některých žácích radosti se nedočká. Avšak takové pozorování nikoho příliš nekormuť. S nezdarem potkal se i Kristus Pán, ač s každým nejlépe smýšlel a povolání svému vše i život obětoval. Když jemu vše se nezdařilo, jak se zdaří tobě, synu lidský? Jednomu podaří se konečně všecko — Bohu všemohoucímu. A kdo ví, zdali právě to, co nazýváš neúspěchem, není v rukou Božích nejvydatnějším prostředkem vychovávacím? Aj, učitel dle vzoru Ježíše Krista jest blažen, ať dochází ve svém povolání úspěchu nebo neúspěchu. Ovoce díla jeho bude spatřáno dokonale, až jednou všechny činy lidské ve svých nejtajnějších příčinách i ve svých nedozírných následcích objeví se před soudem Boha vševědoucího.

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek

(Pokračování.)

Oni vlastně největší pohoršení berou z toho, že učitelé nezdaří se jim býti dosti povolnými šířiteli snah antiliberálních, zpátečnických. Proto prý neustanou, dokud všechen liberalismus nebude ze školy vymytěn, t. j. dokud učitelé se nestanou pouhými nástroji na šíření tmářství a zpátečnictví.

(Z vět těchto jest vidno, že se řeč Sokolova blíží ku konci; proto počíná metati koule nejhrubšího kalibru, jež pro větší dojem hned duplikuje: „snah antiliberálních, zpátečnických — šíření tmářství a zpátečnictví!“ Nás však takové pumy nepoděsí a utíkat před nimi teprv nebudem, jsouť jen — papírové. — Aby učitelé šířili tmářství, toho si my zajisté mnohem méně přejem nežli Sokol sám. Ne, my nechceme mítí za učitele dětí katolických tmáře a zpátečníky, nýbrž muže v pravdě vzdělané a osvícené, muže, kteří dovedou samostatně mysliti, kteří jasně vidí a kteří se nedají zaslepiti lečjakous zvučnou, lesklou frásí, muže, kteří dovedou mysliti přesně logicky a nedají se másti sofismaty, jakých užívá tak rád pan Sokol. Vždyť jest to právě křesťanství, které národům přineslo světlo; božský jeho zakladatel sám se zval světlem, světlem byl nazván od Simeona a apoštolů, a též i od svých stoupenců žádal, by byly syny světla. Ale ovšem mluvil též Kristus o lidech, kteří milovali více tmou než světlo, ano o lidech, kteří světlo nenávidí, o lidech, kteří světlo zovou tmou, tmou pak světlem a pověděl také, proč to tak činí.

Na tato slova vzpomenem si vždy, kdykoli se nám vytýká tmářství a zpátečnictví. Co se rozumí tímto tmářstvím? My bychom si jednou přáli slyšeti přesnou definici tohoto slova. Nemohl by nám ji Sokol podati, když slovem tím tak velmi rád hází? Značí slovo to snad nevědomost? Ale toho nám, jimž se tak rádo spílá tmářů, přece snad ani Sokol neupře, že jsme všichni byli nuceni ještě trochu více studovati, nežli pp. učitelé, že snad tudíž přece také něco víme a že v hlavách našich není snad aspoň větší tma, nežli v hlavách pp. liberálních učitelů. Nemáme sice v řadách svých samé učence a výtečníky — pp. učitelé ovšem také ne —, ale tolik si přec dovolíme říci, že v řadách našich byli vždy a jsou ještě až dosud (a doufáme, že i na dále budou) četní mužové, kteří v oboru různých věd a umění zářili a září jako hvězdy první velikosti, muži, kteří platí i u liberálů a jinověrců

ve svém oboru za autority. Mnohá z těchto jmen si dovolíme připomenouti, až nám bude jednati o článku p. Klikové, svrchu jmenovaném, jelikož, jak se zdá, pražští pp. učitelé, — ti, kteří patří k liberálnímu štábu učitel-skému —, toho nevědí. Oni totiž čerpají, jak jest vidno ze všeho, co buď promluví, nebo napíší, všechnu moudrost svou skoro výhradně ze spisů nám a církvi katolické nepřátelských, ať si jsou již jejich autory plnokrevní dar-winisti, materialisti, reformovaní židé nebo nevěrečtí němečtí pastoři. Proto není divu, že působení katolických kněží a církve katolické v oboru věd a umění, jakož i na poli sociálním vůbec neznají a že se na všechno, cokoli vychází od katolíků, dívají pouze falešnými brejlemi. Odsuzuje snad církev katolická některou vědu, proto že se bojí jejího světla? Tu bychom ale rádi slyšeli, kterou vědu by církev katolická odsuzovala. Snad vědy přírodní? Tak říkávají ovšem někdy lidé, kteří buď neumějí přesně mysliti, neumějí od sebe lišit různé pojmy, nebo z úmysla různé pojmy matou. Proti zneužívání věd přírodních, proti vyvozování falešných závěrů z nauk těchto jest církev naše ovšem. Kdo však by toto prohlásiti chtěl za nepřátelství k vědám pří-rodním, ten by též důsledně musil prohlásit, že kdo jest nepřítelem zneužívání na př. lučby, kdo jest nepřítelem falšování pokrmů a nápojů, už tím samým jest i nepřítelem lučby samé. A to snad přece nebude chtít nikdo tvrditi.

Či snad jest tmářem ten, kdo se drží celé katolické víry? Skoro by se zdálo, že se tmářstvím a zpátečnictvím myslí víra v boží zjevení, víra v dog-mata, nebo jinak by nebylo ni možno, by člověk, jenž mnohdy proběhl sotva několik málo tříd reálky neb gymnasia, neb docela člověk, jenž vychodil sotva vesnickou dvoutřídní universitu, člověk, který nepročetl, vyjma knížky školní a některý denní list politický neb list zábavný, vůbec ani jedné vážnější knihy, zvláště ne knihy přísně vědecké, jiné mnohem vzdělanější, mnohem cvičenější a učenější nazýval tmáři a zpátečníky. — My však máme za to, že tmáři a zpátečníky jsou právě ti, kdož se odvrací hrdě od Boha a bož-ského zjevení, a to z důvodů následujících. „Čím více se kdo blíží ku světlu, tím více bývá od něho osvěcován“, napsal Komenský; čím víc se však kdo vzdaluje od světla, tím méně vidí a konečně se ocituje ve tmě. Čím více se kdo blíží ku cíli cesty, již vykonati jest jeho povinnost, tím víc pokračuje; čím více se však od tohoto svého cíle vzdaluje, tím více jde nazpět. Bůh však jest světlo, jež nás osvětluje a všechny naše schopnosti a síly, světlo, k němuž se stále víc a více máme blížiti; Bůh však jest i pánem všech vědomostí (Scientiarum dominus) a cílem, k němuž máme dospěti; kdo tedy pevně v Boha věří, v Boha doufá, Boha miluje a k Bohu spěje, blíží se k světlu, blíží se k svému nejvyššímu cíli a není tmářem ani zpátečníkem, nýbrž osvětářem a pokrokářem v smyslu nejlepší, ale pravým tmářem a zpá-tečníkem jest každý, kdo se odvrací od Boha, jenž jest pravým světlem pro náš rozum a cílem naším nejvyšším, k němuž dospěti jest naším nejvyšším úkolem životním.)

A co namítá se proti liberalismu? Jak se to kde hodí. U nás chytrým spletením liberálních zásad s liberální stranou německou, která v zásadách těch velice je nedůsledna, namítá se, že změny nynějšími školními zákony za-vedené pocházejí od strany národu našemu nepřátelské.

Ovšem, kdyby německá liberální strana nové školní zákony byla vydala pouze pro nás, mohli bychom míti podezření důvodné, že jsou nám nepřátel-ské. Avšak ona je vydala hlavně pro sebe. My se při nich jen přizívujeme. Nás nemohla z nich vyloučiti, nechtěla-li úplně zapřítí svou liberálnost. Aby zmařila prospěch, jehož se nám mělo dostati novými školními zákony, o to se chtěla postarati jinou cestou: tajnými instrukcemi ve Slezsku, Schulver-einem ve všech zemích slovanských, návrhem zákona Scharschmiedova a nej-nověji punktacemi.

(Tenhle odstavec o liberální straně německé a jejím školním zákoně jest přerozkošný a ukazuje, jak se mění časy a v časech lidé i náhledy jejich.

Sokol jest už starý muž a proto se snad dobře pamatuje na r. 1868, 69 a 70. A když se na tato leta rozpomene a na to, co se o liberálních školních zákonech tenkrát mluvilo a v novinách psalo, mluvilo hlavně českými liberály, liberálními českými učiteli a N. L., jistě nám dá za pravdu, že kdyby tak byl promluvil tenkrát, jako promluvil na sjezdu učitelstva, byl by snad býval hlavně těmi staršími z nynějších svých přátel — vysyčen, vypískán, vyhozen a jako velikou klatbou stížený nepřítel národa všude odkopnut, — a nyní? Jak se ty náhledy českých liberálů velice mění! Člověk ani neví, zač by je měl vlastně považovati, zdali za lidi beze všech zásad, a proto za lidi nestálé a vrtkavé, nebo za lidi, kterým se teprv pozdě rozbřeskuje. Na důkaz slov svých a na důkaz toho, jak hrozně změnili liberální pp. učitelé i jejich laibžurnál N. L. a liberálové naši vůbec, soud svůj a své náhledy o liberálních zákonech školních a liberální straně německé, stůj zde jen toto:

„Prof. Unger však není tak zlý, on poukazuje s jakýmsi blahosklonným pohledem, že tento zákon ponechává zemím mnoho ku př. ustanovení o platu atd.!!! ano, že stát bude i nadál platit podporu!!! koho by při těchto slovech drzého přepychu centralistického a jalového blábolení vídeňského kantora nepojal vztek —“ (N. L. r. 1869. č. 132.)... „V těchto dnech vyšel zákon o národním školství v Cislajtánsku, kterýž je svého druhu unikum: co je zajisté Rakousko Rakouskem, nebylo nic podobného u nás vydáno. Vyjma úřední skribenty jsou lidé všech barev a všech stran ohledně téhož zákona svorní ve svých úsudcích, že tak klasicky matného, tak neurčitého, tak neúplného, tak nejasného, tak nesrozumitelného, tak nepraktického, ba tak okázale nešikovného zákona ještě nebylo, jako je ten přítomný o národním školství. Cislajtanští centralisté si proto popřísahali, aby hned vypracován byl zákon o moderním školství, který by důkladně všechnu samosprávu v té věci zabil a zároveň budoucnost pojistil té politice a těm snahám, které od času Bacha a Šmerlinga až po tuto chvíli proti nám jsou namířeny. To je původ a účel přítomného zákona; vše ostatní není nic jiného nežli zástěra. — Mámeť tudíž před sebou celou organizaci škol národních, občanských a praeparandíí.. Jen tak aby se neřeklo, ponecháno jest něco zemskému zákonodárství, čemu se jedním slovem říká Plattel“ — Tak Národní Listy ze dne 23. května 1869 č. 141. — „Jde jeden o tom hlas, že nové zákony zničí veškerou samosprávu v oboru školství. Obcím odňata jsou veškerá práva vzhledem ku škole a ponecháno jim jen placení... Myslíme, že mužové, kteří jsou si vědomi toho, že po právu přirozeném i spravedlnosti vychování mládeže náleží občanům samým; že tam, kde platí, mají plné právo, aby také sami rozhodovali; že býti pouhým kolečkem v byrokratickém stroji řízeném rukou muže pověstného nejasností své filosofie a svými snahami poněmčovacími, jest nehodno muže opravdu svobodomyšlného a neodvislého, myslíme, že mužové takoví nemohou propůjčiti se ku spolupůsobení při provádění nových školních zákonů. Obhajcové nynější školní soustavy chlubí se, že oni prohlásili a zabezpečili každému úplnou svobodu svědomí. Nuže, užijme svobody té a odepřeme přísahu, která přičí se svědomí našemu! Ukažme, že svaté přesvědčení své nezradí žádný věrný syn národa za tytul — císař. král. rady školního!“ (N. L. ze dne 6. června 1869 č. 157.) Dne 3. června 1869. objevil se pak v „N. L.“ č. 154. námi už výše vzpomnutý článek: „Šulráti a mistři porodnictví“, jenž nebyl psán redakcí „N. L.“ Dne 8. července 1869. byl opět v „N. L.“ článek proti volbám do okresních školních rad, v němž se vyzývalo k tuhé oposici. Dne 20. srpna 1869. bylo v témže listě (čís. 229.) a to pro volby do okresních rad útočeno prudce na hierarchii, že prý se vzdává odporu proti volbám těmto;

článek pak končil doslovně takto: „Největší odpor musí býti heslem našich učitelů, našich obcí a okresních zastupitelstev... Buďme jako Nizozemci, kteří na chvíli sami prokopali hráze, zatopili a zpusťovali zemi svou, jen aby dobyli sobě stálé svobody. Vzali jen hůl a mošnu zanechavše veškeren majetek svůj zkáže: a hle! zničili tím nepřitele, osvobodili vlast a z chvilkových žebráků (Geusův) stali se svobodní občané v bohaté a požehnané vlasti. Nuže budme na chvíli těmito Geusy a vykupme okamžitými ztrátami svobodu a štěstí své a svých potomkův.“ —

Mnozí učitelé stali se skutečně pro odpor proti novým školním zákonům českými Geusy, jelikož byli suspendováni a v šanc vydání bídě a nedostatku. Čtème jen výkřik „N. L.“ ze dne 14. prosince 1869. čís. 345. „Neopouštějme svých učitelů!“ ... „V tomto vzhledě vysloviti musím přede vším soustrast svou s osudem rodin učitelův, které pomsta cislajtanismu zbavila chleba a výživy proti právu a proti všelické lidské spravedlnosti. — Nemine ani dne, aby jim nepadl za oběť některý vlastenecký učitel. Velmi dovedně vybírají sobě nejlepší učitelské síly, ovšem i nejhrošlivější vlastence, aby na nich pokutovali českou oposici opírající se novému vražednému zřízení škol v Čechách. Čtenářové naši dočetli se v těchto listech již celé řady jmen učitelův, kteří zbaveni byli svých úřadův a své výživy nikoliv proto, že by co učitelé byli se prohřešili na svých úředních povinnostech, nýbrž jediné proto, že při svobodné volbě do školních rad osvědčili se co mužové smýšlení a přesvědčení poctivého, vlasteneckého a důsledného.“

Dne 1. ledna 1870. psaly pak opět „N. L.“: „Marná práce! Již půl leta namáhá se celý aparát vládní, aby se provedl nešikovný zákon školní u nás — my tuto oposici svou přenášíme na nový rok 1870 — a přece jen z nejmenší části vzdor Pátkům, Grohmannům a husarům práce vládní se vydařila. A můžeme směle na Nový rok proroctví skromné vysloviti, že obce, okresní zastupitelstva a duchovenstvo za nynější vlády zákon školní nikdy nepřijmou.“

Tak bylo tenkrát. A nyní? Nyní vystoupí před shromážděným českým učitelstvem miláček a protegé týž „N. L.“, které tenkrát každého, kdo se na základě zákonů těchto jen voliti dal, na pranýř stavěly (viz „N. L.“ z r. 1870 a sice čís. a od 9. ledna až do konce srpna) a praví veřejně, že prý německá strana liberální ten druhdy „vražedný“, „matný, nejasný a neurčitý“ zákon školní, kterýž „konfiskuje všecku samosprávu“, nevydala proti nám, nýbrž pro sebe, my že se při něm jen přiživujeme, nám že dopřála jeho dobrodiní jediné proto, že nás z něho nemohla vyloučiti, nechtěla-li úplně zapřítí svou liberálnost! — Věru roztomilé! To co bylo před lety 22 dáno na naši záhubu, to jest pro nás nyní dobrodiním takovým, za jaké Němcům nemůžem ani býti dost vděční, dobrodiním, jakéhož by nám byli Němci nikdy nedopřáli, kdyby nás z něho nějakým způsobem byli mohli vyloučit! Takhle měniti svoje náhledy a svůj úsudek dovede věru jenom — Mladočech.

Že se Sokol po tomto v pravdě „klasickém“ svém pronunciamentu dovolává věcí, kteréž s květnovými zákony školními v pražáduém nejsou spojeny, jako Schulvereinu, návrhu Scharschmiedova, ano i punktací, tomu se nikterak nedivíme, vědouce dobře, že se k muzice, má-li být hlučnou, běře mimo „talíře“ i — turecký buben!

Ostatně to, čím se nové zřízení školské odchyluje od oprávněných přání našich, jichžto splnění chceme se domáhati, to jsem před nedávnem vytkl na říšské radě, a není tedy třeba, abych to zde opětoval.

(Na říšské radě vyslovil Sokol vzhledem ku školství některé požadavky, s nimiž i my rádi souhlasíme; ale on nám odpustí, když tu povíme, že se nemůžem ubrániti myšlénce, jako by celá dlouhá jeho řeč byla jenom mluvena pro N. L. a jich čtenáře a jako by vůbec mladočeští poslanci se svými požadavky vzhledem ku školství nebrali to tak příliš do opravdy, ba jako

by se opravy nynějších školních zákonů skoro — báli, báli z té příčiny, aby snad při tom nebyl s nich aspoň částečně setřen jejich ráz liberální. Z obavy této vyšel všechen odpor proti návrhu Liechtensteinovu, jenž obsahoval mnohé sice vady a nedostatky, (kteréž však mohly říšskou radou snadno býti opraveny), ale to měl dobré, jak i Dr. Trojan veřejně vyznal, že vy-
brazoval ve věcech školských větší právo zemím, kterýžto směr jeho na-
zvaly německé listy potupně „V e r l ä n d e r u n g der Schule.“ Ale naši čeští liberálové lekli se jeho konfesíonelní tendence a proto přivedli ku pádu nejen celý tento návrh, ježž líčili tak, jakoby se na něm nedalo nic měniti, ale překazili (a toho jest právě litovati) i opravu školních zákonů vůbec. Podali sice návrh Heroldův, ale jak se zdá, hlavně jen proto, aby zakryli pravý svůj úmysl, vědouce dobře, že návrh tento nebude přijat, bude-li hned při prvním čtení zamítnut návrh Liechtensteinův. Tak zamezili opravu květ-
nových školních zákonů ve směru autonomním a měli ještě lacinou slávu, že chtěli školství vydobyť zemím! Není nad chytrost!)

I jinde užívá se proti liberalismu důvodů těch, které širším vrstvám jsou nejsympatičtější. Kde vlny antisemitismu v lidu mocně se zdvihají, říká se, že za liberalismem kryjí se židé. Kde dělný lid a malé živnostenstvo trpí pod útlakem kapitálu, volá se, že liberalismus je příčinou jeho bromažení; kde lid je upřímně bohověrný, namlouvá se mu, že liberalismus nesnáší se s křesťanstvím.

Ani jeden z těchto důvodů neobstál by na soudě řádné kritiky a lituji, že pro dnešek nemohu se pustiti do jejich rozboru.

Podotýkám jen tolik, že židé dovedli se chrániti v době té, kdy nebylo pražádného liberalismu; že kapitál stejně může dusiti maloživnostníka, ať je v rukou dle jména liberálních nebo neliberálních, a že tam, kde dusí, poru-
šeny jsou již zásady liberalismu, že křesťanství nejblahodárněji působilo na národy, když v něm zavládly proudy liberální.

(Zdali by ani jediný z důvodů uváděných proti liberalismu neobstál na soudě řádné kritiky, pochybujeme a slyšeli bychom opravdu rádi kritický rozbor důvodů proti němu uváděných. Ovšem, když se jednotlivé výběžky čili odnože liberalismu prohlašují chytře za liberalismus celý, tu jest ovšem dokázati snadno, že tyto odnože nejsou (celým) liberalismem. Ale to by za-
jistě velmi těžko bylo dokázati, že židé nejsou nejhlavnějšími fedrovateli a pěstiteli zásad falešného liberalismu, že liberalismus nezpłodil vyděračský, malého živnostníka, dělníka a řemeslníka dusící kapitalismus, a že konečně zásady falešného liberalismu neodporují pravému křesťanství. Praví-li však Sokol, že tam, kde kapitál maloživnostníka dusí, porušeny jsou již zásady liberalismu, a že křesťanství nejblahodárněji působilo na národy, když v něm zavládly proudy liberální, ukazuje jasně, že liberalismem rozumí hlavně po-
hrdání autoritou církve u věcech víry, zamítání věroučných článků, nedbání dekalogu a rozkazů církve, čili krátce: mělký racionalismus. Zdali však kře-
stánské náboženství tenkrát právě „nejblahodárněji působilo na národy, když v něm zavládly proudy liberální,“ o tom bychom si dovolili trochu pochybovati. Křesťanství jest samo sebou náboženstvím svobody, svobodu hlásá a svobodu šíří; ale pravá svoboda nemůže být bez zákona, bez po-
slušnosti, jak uznávali i staří pohané. Proto křesťanství žádá poslušnost od každého vůbec buď si on kdo buď, v každém bez rozdílu uznává a ctí lid-
skou důstojnost a v každém ji chrání; proto též není v křesťanství nikdo bez práv a nikdo také bez povinností. A na vzájemném uznávání a šetření těchto práv a samým Bohem vytknutých povinností spočívá právě pravá svoboda. Kde však se vtlačily v náboženství křesťánské proudy liberální, kde následkem toho články věroučné libovolně byly vykládány anebo docela za-
mítány a kde pak důsledně i předpisům mravoučným upírána byla všechna závaznost, tam bylo křesťanství porušeno a nemohlo nikterak působit blaho-
dárně. Odtud ten neblahý vliv josefinismu, febronianismu atd atd.)

Pravý a jediný důvod, který jisté kruhy k tomu vede, aby proti liberalismu vystoupily a s ním svedly boj na jeho vyhlazení, ten se ovšem nepoví. Důvod ten jest, že lid svobodomyslný tíže poddává se hmotnému a duševnímu útisku, než lid, který od nejútlejšího mládí navykl si líbat metlu jej šlehající — pouta, jimiž je sevřen. (Výborně! Potlesk.)

Proto antiliberálům záleží hlavně na škole. Mládež se nemá dlouho učit, aby její duch po vědomostech a svobodném bádání se neroztoužil. Ve škole pod rouškou povrchního křesťanství má zavládnouti směr úplně nesvobodomyslný, aby mládež již při pouhém jméně svoboda jata byla posvátnou hrůzou. Z takové mládeže vyroste lid, jak ho zpátečníci potřebují. Zapřáhni jej do pluhu, on potáhne, nalož na něj břemeno sebe těžší, on je ponese, kaž mu o jeho právech, on ti neporozumí a bude tě pokládati za svého škůdce. (Výborně!)

(Zde věru nevíme, komu se máme více diviti: zdali smělému p. řečníkovi, nebo jeho četným posluchačům, kteří mu tleskali a volali: výborně! Kdyby tak mluvili redaktori „Záře“ nebo „Červánků“ nebo „Rašple“ ve schůzi červených socialistů a kdyby tito k slovům jejich tleskali a volali: výborně, nedivili bychom se, ale když tak mluví učitel na vzorné škole, když tak mluví muž již starý a k tomu ještě říšský poslanec a když k slovům jeho, kteráž by se spíše hodila někam do noční schůze hospodské, když už to trochu v hlavách šumí, nežli do denní schůze mužů vážných, učitelé tleskají, tu věru nevíme, co bychom si vlastně jak o řečníku tak posluchačích měli mysliti. Nejraději bychom odložili péro a mlčeli. Nebo, kde se takto mluví a jedná, tam umkla rozvaha, zavládla vášeň a předpojatost, a proti vášni a předpojatosti marné jsou všechny i nejpádnější rozumové důvody. Ale redaktorská povinnost nám káže, abychom psali a proto se pana řečníka ptáme: kdo jsou ty „jisté kruhy“, jimž tak hanebné, despotické, zpátečnické, ba přímo lotrovske úmysly připisuje? Necht' se nám odpoví určitě a jasně a nechť se pro tvrzení tak příliš odvážné a nepravdivé podají důkazy! Muž již tak starý, jenž jest mimo to ještě učitelem na vzorné škole, měl by, tušíme, slova, jež chce mluvit, lépe vážit; muž již tak starý, muž, jenž má titul učitele „vzorného“, měl by, tušíme, víc dbáti pravdy a měl by, tušíme, i ve výrazech býti poněkud ušlechtilejším, by člověk na první pohled nemyslí, že čte řeč nějakého socialistického agitátora! Koho myslí Sokol, ptáme se ještě jednou, těmi „zpátečníky“, kteří chtějí lid duševně i hmotně utisknout, zotročit a mládež tak vychovat, aby „již při pouhém jméně svoboda jata byla posvátnou hrůzou?“ Uvážil Sokol, co tu mluvil? Uvážili to ti, kdož mu tleskali a volali: výborně? Klesli jsme již opravdu tak příliš hluboko, že smí i učitel na vzorné škole takto o nás mluvit a takové úmysly nám přičítati? Slovy zajisté: „ve škole má pod rouškou povrchního křesťanství zavládnouti směr úplně nesvobodomyslný,“ označeno jest, myslíme, že jasně, koho Sokol myslí a komu všechny ty otrokářské a tmářské úmysly tak směle a bezdůvodně vrhá ve tvář. Kdybychom nevěděli, že Sokol není tak příliš — naivní, by nedovedl činit rozdílu mezi láskou ku svobodě či svobodomilovností a mezi falešným liberalismem čili falešnou svobodomyslností, litovali bychom ho, že si dva tak různé pojmy plete, je stotožňuje, takto ale litujeme těch, kteří jeho sofistiku nedovedli prohlédnout a volali: výborně!

Že by ve škole pod rouškou povrchního křesťanství zavládnouti měl duch takový, aby se mládež již při pouhém jméně svoboda chvěla posvátnou hrůzou, jest čirá lež. Křesťanství jest právě náboženstvím pravé svobody a pravého pokroku a to tak, že by bez něho ještě ani dnes nebylo žádné pravé svobody ani občanské či politické, ani náboženské, ani jaké jiné a žádného též stálého pokroku; ba bez něho by ani sám Sokol o svobodě svědomí, svobodomyslnosti, osvětě, pokroku atd. nemohl mluvit, proto že by bez křesťanství věci tyto byly naprosto neznámy. Vždyť pro ně pohané ani žádného jména neměli. Svobodomyslnost jest sice zfalšovaný pojem svobody, ale i ten se může vyskytnout jedině tam, kde jest již pravá svoboda známa

a rozšířena, tak jako se na př. falešné peníze vyskytují pouze tam, kde jsou již v oběhu peníze pravé. Křesťanství lámalo a láme všude pouta otrocká a nechce jimi sevřít nikoho. A nejen ruce sevřené pouty uvolnilo křesťanství zjednavši svobodu tisícům a tisícům ubohých otroků a zjednavajíc ji až dosud všude, kamkoli vnikne, nýbrž i ducha, jež vymanilo z okovů bludu, předsudků, vášní a jež učilo a učí dosud povznášeti se od broudy zemské k říši nadhvězdne. Křesťanství jest to, kteréž vyslovalo památná slova: nebudte otroky lidí; poznáte pravdu a pravda osvobodí vás. Křesťan ovšem není žádným zbůjníkem, poslouchá zákonů, poslouchá i rozkazů řádných vrchností, uikoliv však z bázně nebo z mysli otrocké, nýbrž „z dobré vůle a pro svědomí“; ba tak málo má pravý křesťan ducha otrockého, že tam, kde se rozkaz přičí jeho svědomí, mluví a jedná podle slov písma: „více sluší poslouchati Boha nežli lidí“ a neleká se ani okovů, ani žaláře, ani meče, ani ohně. Nikdy snad nebylo ve světě méně otrockého smýšlení nežli v dobách oněch, kdy duch katolický ovládal mysle vladařů i poddaných a ještě až dosud jest smýšlení otrockého, které se dá třebaš „do pluhu zapřáhnout,“ ze všech zemí evropských nejméně v zemi nejkatoličtější — ve Španělsku, jak jednohlasně dosvědčují všichni, kdož zemi tu znají. — Ducha otrockého vstípl teprv lidu — protestantismus a ujařmění, do jakého lid následkem ideí „reformačních“ všude byl stržen. Kdežto theologové nejkatoličtější, čili podle liberálů „nejtmářštější a nejzpátečnější“ výslovně učili a hájili větu, že lid zde není k vůli králi, nýbrž král k vůli lidu, o jehož blaho má pečovati, že moc královská nikterak není neobmezená nýbrž vázána na zákon boží, jehož má dbáti rovněž tak jako kterýkoli z poddaných: učil otec reformace německé, že jest moc vladařská neobmezená a poddaný že má vrchnosti být poslušen, i kdyžby mu poroučela, co zjevně odporuje přikázáním božím! To jest, myslíme, hlásat a vštěpovat ducha otrockého. Protestantská theorie o moci státní vedla dále nutně k nejtužšímu absolutismu, který nepřál vůbec žádné svobodě a pod nímž bylo sténati i církvi. S tímto duchem zotročovacím nemá však katolictví pranic společného; s duchem však falešné svobodomyslnosti také ne. V duchu falešné svobodomyslnosti vychovaný člověk nedá se ovšem „zapřáhnouti do pluhu, aby táhl,“ nedá na sebe „vložití břímě sebe těžší,“ ale svrhne se sebe i „břímě“ ono, kteréž nésti jest svatou jeho povinností, jakmile se mu stane jen trochu nepohodlným! Již ve škole mu nejednou bude břemenem těžkým autorita učitelova, již proto bude odporovati a již se bude hledět zhostiti, břemenem mu bude autorita rodičů, břemenem zákon božský i lidský, ano břemenem, kteréž nebude chtít nésti, konečně i práce, šetření rozdílu mezi mým a tvým atd. atd. „Práva“ svá bude stavěti ovšem nad všechna práva jiná, též i pro svobodu, pokud z ní pokyne prospěch jemu, bude horovat, nenadchne se však pro právo a svobodu vůbec, ba kde by mu kynul z potlačení práva a svobody prospěch, potlačí obé. Máme uvést důkazy pro své tvrzení? Kdo není slepý, vidí jich všude až příliš mnoho.

Že i antiliberálům záleží na škole, jest ovšem pravda, nechtějí však školy využítkovat k nějakým účelům straunickým, nýbrž hájí důsledně všude zdravou zásadu, že škola není žádným ústavem, jenž by měl cíl svůj v sobě samém, nýbrž že jest zde pouze a výhradně pro děti, těm že náleží, že jest vlastně jen ústavem pomocným, vykonávajíc v zastoupení rodičů, co tito sami z rozličných příčin vykonati nemohou. Ani tomu nechtějí antiliberálové, „by se mládež dlouho neučila, aby její duch po vědomostech a svobodném bádání se neroztoužil“ čili slovy jinými: aby mládež byla hloupou a nevědomou, nýbrž právě naopak zastávají zásadu, že se do mládeže, zvlášt na školách obecných, nemá cpáti příliš mnoho učiva, aby duch její nebyl přetěžován, udušován a soudnost její, aby množstvím učiva nebyla ničena. A zdravá soudnost platí tušíme v životě praktickém neskonale více, nežli celé fůry vědomostí nezažitých a nestrávených, jež se beztoho až příliš brzy vytrácejí z paměti, aniž by měl

mnohdy člověk čeho litovat, jak dosvědčí každý, kdo těch studií trochu prodělal. A neozývají se nyní i mezi liberály stesky na přetěžování mládeže? A nejsou tyto nářky potvrzením toho, co již dávno říkali „klerikálové“? Kdo tu přišel k náhledu teprve pozdě? U mládeže platí: raději méně, ale důkladně, než mnoho a povrchně; ne mnohovědění, ale soudnost, všímavost, samočinnost, snaživost má pěstiti škola, chce-li skutečně mládeži prospěti. Že však to právě se soudností, samočinností a „svobodným bádáním“ u mládeže v našich školách moderních až na řídké výjimky bledě vypadá, jest věc bohužel až příliš známá, tak že před ní ani liberálové nemohou zcela zamhouřiti oči; ano Ital Mantegazza, „proslulý“ svými physiologiemi a liberál od kosti, neostýchal se přirovnati mládež na školách moderních ku krmené huse přecpávané šiškami!

To co mluvil Sokol ve dvou těchto odstavcích své řeči a z čeho zde vinil antiliberály, hodí se mnohem spíš na liberály. Tito se zmocňují vším úsilím školy, ne k vůli dětem, ale za účely strannickými, a proto zařizují školy všude tak, aby z mládeže v nich vychované „vyrostl lid, jak ho potřebují,“ lid domýšlivý, ale nesoudný a nesamostatný, který se dá snadno krmit frásí, lid který „táhne“ s jásotem a hrdostí (!) „pluh“, jímž orají liberálové, lid, který nese trpělivě břemena rozličných frásí, jímž nerozumí, a jenž frásími těmito jsa zmámen, největší své škůdce pokládá za své největší dobrodince, mluví o svobodě a nemá ani potuchy o tom, že nosí pouta otroctví nejhoršího, otroctví duševního, jimiž ho sevřeli — liberálové, ba pouta tato ještě „líbá“, lid, který, když mu pod spoustou frasí dnes někdo řekne, že jeho práva, na něž byl hrdým, nestojí nyní ani za bídnou fajfku tabáku, volá mu „sláva“, a když mu zas zítra týž frasista řekne, že tatáž práva jsou tím nejdražším, co vůbec má, provolává mu opět „sláva“! Za takovouto „svobodomyslnost“ a „samostatnost úsudku“ my „zpátečníci“ pěkně děkujeme, neboť nemáme ni nejmenší chuti býti otroky frase.)

(Pokr.)

Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí.

Napsal Ferd. Nicolai.

(Pokračování.)

Thiers, jsa r. 1843. ministrem vnitra, poznati chtěl důkladně otázku, o níž právě mluvíme, i kázal sbírat i jednotlivých trestnicích příslušný materiál.

Ředitel galejního vězení v Touloně odpověděl: „Nenapravitelnými jsou trestanci vzdělání.“

Téhož mínění byli ředitelé věznic v Clermontě, Loosu, Embrunnu, Limoges a jinde.

Podle Moreaua „nejnebezpečnějšími zločinci jsou ti, kteří inteligenci svou ve školách zbystřili... Ředitelé věznic shodují se v tom, že věda bez výchovy jest původcem zhouby.

A tak je se vším.

Týž nůž, kterým krájíme chudásovi kus chleba almužny, může se státi vražedným nástrojem v rukou zlosyna.

Jedovatá rostlina nevydá ovoce neškodného, zvíře dravé, neskrocené, stává se rostouc stále nebezpečnějším.

Ze všeho toho vidno, že hlavním prostředkem obrození jest vychování; to však nemůže obejít se bez mravnosti, opravdová mravnost pak není bez náboženství.

Nikdo není nucen býti učeným, mravným býti však jest povinností každého! —

Vím, že najdou se mnozí, kteří myšlenky moje tuto uvedené budou chtítí překroutiti.

„Chce, aby lid byl hloupý a nevzdělaný,“ řeknou.

Těm, kteří mní mne býti vrahem osvěty, odpovídám: že nikdo snad netouží tak jako já, aby osvěta i významná její dobrodiní co nejvíce se šířila, leč opakuji ještě jednou, že osvěta bez mravnosti, místo aby napravila mládež, stane se původem její úpadku.

II Osvěta a kriminalnost.

Jest-li pravda, že příčinou všeho zla je nedostatek osvěty, ne však nedostatek zásad vychovatelských, pak dojíti musíme k těmto dvěma výsledkům: předně, že na všech mravnost státi musí na stupni mnohem nižším než ve městech, poněvadž vesničané méně dbají o vzdělání, a za druhé, že cit povinnosti daleko je slabší u ženy než u muže, který honosí se větším vzděláním. —

Zatím je to naopak.

Ve skutečnosti obyvatelé měst, čítající tři desetiny všeho obyvatelstva, činí právě polovinu všech obžalovaných, tedy poměr 3 ku 1.

A pak, statisticky dokázáno, že žena dopouští se čtyřikrát méně přestupků než muž, a šestkrát méně vražd.

V jednom čtvrtstoletí z pěti milionů přestupků vinni byli čtyřmi miliony muži.

Co se týče vražd, vykonaných muži, průměr obnáší asi 85 ze 100, u žen pouze 15 ze 100.

Konečně ze 7.570 samovraždníků bylo 5.960 mužův.

Příčina toho jednoduše ta: dcery u nás ještě se vychovávají, synové pouze vzdělávají.

A připustíme-li, že ženě nedostalo se velikého vychování, tu přece zachová si první, nejmocnější dojmy, poněvadž vyrůstá neznajíc sofismat falešné filosofie, řečnických paradoxův i chvástavosti polovzdělancův. —

Vzpomeňte jen Aspasié, Marie Delorme, Alžběty Anglické, a nebudete tvrditi, že nedostatek osvěty zkazil srdce ženské.

Mnoho pravdy též v satíře, že „žena velmi vzdělaná je často až příliš vzdělanou.“

Prozřetelnost, hledíc k významu ženy v domácnosti a rodině, obdařila ji zvláštní intuicí čili jasnoviděním ve mnohých příčinách.

Svobodní myslitelé francouzští poznali, jaké kořisti nabyti mohou ze skepticismu, plynoucího z vědomostí mnohých.

I počítali, že sítě nespokojenosti a zoufalivosti, zaseté v srdce ženy, té učitelky pokolení lidského, — *reipublicae damnum aut salus*, vedle slov Senecy — jest zajisté nejlepším prostředkem, udusiti víru v samém zárodku! —

Prakticky vzato, k čemu došlo?

V šesti letech ze 300.000 kandidátek (ve Francii), z nichž 138.000 obdrželo diplomy, většina nadarmo touží po nějakém místě nebo zaměstnání.

Vypočítáno též, že oněch 138.000 čekati by musilo na místo 71 let. Mnohé z nich takorba zmírají hladu. Mohly se státi výbornými hospodyněmi, kdyby nebylo ješitné touhy dosáhnouti diplomu! —

Tolik práce ztracené!

Táží se, co získá děvče, dovede-li napsati charakteristiku Macedonie při úpadku Hellenismu, nebo srovnati civilisaci evropskou v civilisaci chaldejskou?

A těm věcem je učí.

Běda časům, v nichž učivo suché a bezplodné sžehne všecken cit v srdci matek i žen, kdy žena, místo aby byla muži mravní podporou a kněžkou

domácího štěstí, stává se dítěti svému pouhým paedagogem a muži prostým kolegou.

Od té chvíle rodina existuje pouze dle jména. —

Často četl jsem úsudek: „důvodem, že osvěta činí lid mravnějším, budiž to, že ze sta zločinců pouze dva nebo tři skončili vyšší učení.“

Naivní, kteří těší se těmito zprávami, vyňatými ze statistiky vězeňské, ukazují jimi velikou omezenost. Jeť to právě tak, jako kdyby kdo řekl: „Mezi stem odsouzených byli pouze dva ryšaví a jeden hrbatý, mezi dvaceti vrahy bylo pouze osm recidivistův a jeden galejní propuštěnec. Jsou proto ryšaví, hrbatí, recidivisté a galejníci mravnější jiných lidí.

A lidé učení, vysokého vzdělání, nejsou oni též menšinou společnosti lidské, ba pouze nepatrným její zlomkem? —

A nyní ještě, pokud škol se týče, což nejdůležitější.

Roku 1826 na př. bylo ve Francii 30.000 škol obecných, nyní jest jich 80.000.

Kdo by však chtěl tvrditi, že mravnost mládeže v poměru tom se též zlepšila?

A kdo může popřítí faktum, že nikdy ještě nespáchány hroznější vraždy, zvláště lidmi mladými, vyššího vzdělání, jako v dobách našich?

Ne, nikdy zajisté nechrání vzdělání od konání zla, ale srdce.

(Dokončení.)

D r o b n o s t i .

Tělesný trest příčinou smrti. V „Zeitschrift für Medizinalbeamte“ popisuje dr. Thiele případ porušení tkaniva mozkového a výlevu krve následkem udeření do hlavy. — Sedmiletý chlapec potrestán byl od učitele pro nepozornost a ospalost udeřením do hlavy. Hned po tom příznaky ospalosti se zvětšovaly a zároveň objevily se známky zánětu mozku, následkem čehož chlapec onen zemřel. Otec dítěte žaloval u soudu. I nařízena byla soudní pytva zesnulého, již bylo zjištěno: 1. Chlapec zemřel následkem zánětu mozku. 2. Zápal ten vyvolán byl krvavým výlevem, jenž způsoben byl udeřením do hlavy. 3. Udeření silnou rukou způsobiti může výlev krve i porušení tkaniva zvláště v malém mozku. S tímto lékařským výrokem dr. Thieleho nesouhlasil však jiný lékař, kterýž uváděl, že již před udeřením jeví se na chlapci příznaky zápalu mozku, ona ospalost, již učitel považoval za nepozornost a lenost. Soud přidal se k těmto vývodům a učitele prohlásil za nevinnu.

—b.

* * *

Čemu dítě rozumí? Pod tímto titulem uvažuje A. W. v „Ženskoje obrazovaniye“, o čem před dětmi mluvíti se smí. Často se stává, že matka vypravuje před malými dívčinkami různé pikantní klepy, přesvědčena jsouc, že jim dítě nerozumí. Rozmluva starších osob dítě zajímá, i vyptává se rádo později po tom, čemu nerozumělo. Nedostane se mu sice odpovědi, ale jakýsi nejasný obraz přece v duši jeho zůstane. Když pak dívka vyroste v pannu, ráda naslouchati bude věcem, které nějak spojeny jsou s tím, co slýchala v dětství, ale nerozuměla. Pak diví se matky, že dcery jejich v 18 letech mají známost věcí, kterých ony neznaly ani několik let po svatbě. Někteří rodiče opět činí děti své tajemníky svých strastí a klopot. Následkem toho děcko místo aby užívalo života vlastním svým způsobem a těšilo se různými drobnými příjemnostmi, předčasně si hraje na dospělá a často i při nedorozumění mezi rodiči straní jednomu z nich.

—b.

* * *

„Škola budoucnosti.“ „Ve škole budoucnosti bude se svítiti světlem elektrickým a každý žák bude míti svou lampu. (Patrně se tedy bude vyučovati v noci.) U každé školy bude dvůr nebo místnost krytá skleněnou střešou,

aby si tam děti mohly hráti a se procházeti. Lékař bude přicházeti do školy bez opovědi, aby se přesvědčil, jak bylo čistěno, topeno, větráno. (Za dnů našich by toho bylo věru potřebí na mnohé škole.) Každého půlletí budou se děti vážiti a měřiti do výšky i šířky, budou se zkoumati jejich čidla a zuby. O své prohlídce bude lékař podávati zprávy rodičům. Ve škole bude státi automatický momentní aparát fotografický, aby každé chvíle mohl dáti obraz, jak děti sedí. Těsnopisu se bude učiti hned v nižších třídách. Lékař bude míti hlas při sestavování rozvrhu hodin. Také bude dbáti, aby školy nebyly přeplněny; aby v nižších nebylo přes 40, ve vyšších přes 30 žáků. Cizím jazykům budou vyučovati učitelé, jimž jazyky ty jsou řečí mateřskou.“ — Tak aspoň o škole „budoucnosti“ přednášel ve Břesku u Konice dne 4. června t. r. Dr. Kohn, universitní professor z Vratislavě. („Komenský“ 1891 str. 339.) Kněz do školy nevstoupí a náboženství patrně vyučovati se více nebude. Škoda, že p. professor aspoň přibližně neudal, kdy se již zápis do těch škol bude konati.

+ k.

* * *

Předůležitý dotaz. V letošním ročníce časopisu „Komenský“ čteme na str. 410. v listárně redakční věc následující: „Sleč. M. Š. v K. Tázete se nás, jste-li jako učitelka industrialní povinna pozdravovati paní nadučitelovou. K dotazu tomu Vám odpovědět nemůžeme, ponechávajíce úplně Vašemu jemnému citu pro slušnost a Vašemu společenskému taktu, abyste rozhodla sama, sluší-li se tak činiti čili nic.“ — Nevíme, jak se odpověď tato slečně líbila, málo asi. Nebude-li však s ní spokojena a obrátí-li se k vyšší instanci, tu bychom ji prosili, by se při té příležitosti laskavě též optala, zdali katecheta jest povinen pozdravovati (v budově školní) učitelky, podučitelky a industrialní učitelky; nebo na mnohých školách se mu tato „povinnost“ mermomocí „upírá“. —

+ k.

L i t e r a t u r a.

P. R. Didon, Jesus Christ vydán bude co nejdříve v jazyku českém. Dílo to způsobilo ve Francii hluboký dojem; první dvě vydání ve velikém nákladu v krátké době byla rozebrána. Sám svatý Otec poslal spisovateli Svůj dík a apoštolské požehnání. V době jednoho roku přeloženo výtečné toto dílo téměř do všech evropských jazyků. České vydání vzala na se knihtiskárna Cyrillo-Methodějská (V. Kotrba) v Praze. Překlad pořídil slovatný prof. Jan Ev. Hulakovský. Upozorňujeme na vzácné toto dílo, jež ve vzdělaném světě budí obdiv a nadšení.

Spisy redakci zaslané.

1. **Vlast.** Red. Tomáš Škrdlé. Ročník VIII. číslo 2. s následujícím obsahem: Vzpomínky Fr. Pravdy (Vojtěcha Hlinky) ze života v Hrádku od r. 1847.—1891. (Pokr.) Regina. Báseň V. Pakosty. (Pokr.) Památný kříž v Červené Lhotě. Napsal Bedřich Kamarýt. (Pokr.) Biskup Freppel o francouzské revoluci. Podává prof. Frant. J. Rypáček. (Dokončení.) Komenský, Poniatowská a jejich vliv na emigraci českou. (Přednáška v historickém kroužku družstva „Vlast“) Napsal Petr Špička. (Dokončení.) Francie křesťanská za doby francouzsko-pruské války r. 1870. Napsal E. l'Avesue. (Pokr.) Ambrož. Román o dvou dílech. Napsal Jaroslav Janeček. (Pokr.) Francouzové na Moravě a zvláště v Brně r. 1805. a počátkem r. 1806. Uveřejňuje J. Michal. (Pokrač.) Z básní P. Jos. Bergmanna. Přeložil Jan A. Dvořák. P. Gelasius Dobner, otec českého dějepytu. Ku stoleté památce

jeho úmrtí napsal A. Žák. (Pokr.) V říši bílého medvěda. Črty z dějin polárních výprav. Sebral Václav Frühbauer. (Pokr.) Literatura. Zprávy spolkové. — 2. Bayerova Bibliotéka paedagogických klassikův. Ročník V. seš. 5. — 3. Jana Amosa Komenského sebrané spisy vychovatelské. Druhé, laciné vydání. Vydává Fr. Bayer. Dílo I. Brána věcí otevřená. Sešit 1. — 4. Růže Dominikánská. Red. Fr. Filip Konečný Ord. Paed. Ročník V. č. 7. — 5. Z nákladu knihkupectví Dr. Bačkovského v Praze: a) Pohádkové večery. Svazek 19. a svazek 4.—7. v druhém vydání. Cena svazku 5 kr. b) Dětská knihovna. Číslo 5. „Zvířátka a děti“. Drobné povídky. Napsal Ant. Svoboda. Cena 15 kr. c) Malé noviny pro děti s mnoha obrázky. Ročník III. č. 2. a 3. d) Allegoria Protheus felicitatis et miseria Čechiae. Staročeská země. Satyra od Jana Fl. Hameršmida. Třetí vydání. Cena 10 kr. e) A. V. Šmilovského Pozůstalá dramata. Svazek 1. Natalie. Scéna ze salonu. Cena 60 kr. f) Ethiopská Lilie. Romanetto. Napsal J. Arbes. Druhé vydání. g) Veselé vojenské historky. Napsal A. Hrdlička. Druhé vydání. Cena 80 kr. — 6. Hlasy katolického spolku tiskového vyšlo na r. 1891. číslo 3. a 4. („Nástin svobodného zednářství.“ Dle pramenů vypsal V. Sladomel. Cena 30 kr. a „O náboženské lhostejnosti.“ Napsal Josef Pošmourný. Cena 25 kr.). — 7. „Dědictví Maličkových“ v Hradci Králové, č. 35., obsahuje dvě povídky. I. Sirotek z chudoby. Vychovatelský obraz ze života. Napsal Ant. Širůček, farář v Bělé. II. Osudy zbloudilého. Kresba cest Prozřetelnosti Boží. Napsal Karel Zíkoucký, učitel v Seči. Obě tyto povídky malé čtenáře mile pobaví. Odporučujeme „Dědictví Maličkových“ co nejvřeleji, ale při tom nemůžeme nepodotknouti, že poslední odstavec na str. 248, na nás velmi nemilý dojem učinil, jelikož se nezakládá zcela na pravdě, proto že nešlo o žádné „instruktivní pojednání“, nýbrž o kritiku pochvalnou napřed objednávanou a ta jediné nebyla přijata. Ostatné se může přesvědčiti každý, kdo jen oči má, že jsou ve „Vlasti“ zprávami a velmi pochvalnými kritikami o „Dědictví Maličkových“ vyplněny celé strany. Proto se bojíme, že, když o věci té souditi bude „zdravý rozum sám“, úsudek vypadne as trochu jinak, než jak si myslí vldp. pisatel, ale přes to přese vše „D. M.“ doporučujem a jeho vldp. zakladateli přejeme ze srdce to nejlepší.

Adresy diků sv. Oteci za jeho Encykliku o socialní otázce jednající přijímá redakce „Vlasti“ u Prahy až do 31. prosince t. r. Podpisování adres bylo rozšířeno vedle dělníků a řemeslníků i na všechny ženy a dívky, které jsou v poměru služebném, tedy služky, šičky, posluhovačky, dělnice tovární a hospodářské a vůbec na všechny, které se služebnou prací zabývají a za mzdu pracují. Adresy zanášejí se na archy velkého kancelářského papíru opatřené v čele česky a latinsky místem, z něhož pocházejí, a po případě i jménem spolku, jehož členové adresu podpisují. Jak slyšíme, počet nových adres bude hojný, i budou jako doplněk k oněm již svázaným přiloženy.

Obsah „Vychovatele“:

Slovo k p. t. čtenářům a příznivcům „Vychovatele.“ — Vzor křesťanského učitele. Napsal Klement Markrab. (Dokončení.) — Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek. (Pokračování.) — Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí. Napsal Ferdinand Nicolai. (Pokračování.) — Drobnosti. — Literatura. — Spisy redakci zaslané

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLASTI“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají sleveno 10%, a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu buďtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně?

Píše Leopold Kolísek.

O letošních prázdninách o sjezdu učitelstva z Čech, Moravy a Slezska dne 6. srpna byla mimo jiné na programě otázka: „Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně?“ Pan Josef Sokol, učitel a říšský poslanec, miláček to učitelstva, převzal toto věčné thema a mluvil ve své přednášce o všem možném, jenom ne striktně o daném tematě, by dokázal, že na nynějších školách se nábožensko-mravně vychovává. Lépe si v té věci počínal druhý řečník p. Karel Tuček, učitel ze Štáhlav; avšak ani ten ani onen nedokázali, že na nynějších školách se vychovává nábožensko-mravně. — Není úlohou naší, bychom obě řeči posoudili a nepravdivost jejich mnohých výroků dokazovali — to stalo se na jiném místě. My chceme jednoduše totéž thema probrati a zcela objektivně dokázati, jak daleko jsou pravdiva slova, že na nynějších školách se nábožensko-mravně vychovává. — Dříve však než odpovíme na otázku: „Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně —“ zodpovíme jiné dvě otázky a to předně; „Co rozumí se nábožensko-mravní výchovou“ a za druhé: „Zdali třeba takové výchovy.“

Nábožensko-mravní výchovou rozumí se taková výchova, kde na základě náboženství dítky tak se vychovávají, by věděly, co jest jim činiti a čeho se varovati — a podle toho by život svůj uspořádaly. — Neboť mravnost není nic jiného leč — praktické náboženství — život podle náboženství. Druhá otázka: Zdali třeba nábožensko-mravní výchovy — a tu zajisté každý z vás přisvědčí, že ano, a proto netřeba se u otázky této dlouho zdržovati

A když je třeba nábož.-mravní výchovy, pak se již táží, zda se nynější školský zákon o to postaral. Na otázku tuto zajisté každý učitel odpoví, že ano, my přece řekneme, že nikoli. Namítne se nám: Vždyť v zákoně stojí, že dítky se mají nábožensko-mravně — vlastně mravně-nábožensky vychovávat. Zákonem říšským ze dne 14. května r. 1869. (č. 62. zák. říš.) stanoví se účel nynější naší školy obecné těmito slovy § 1.:

„Školy obecné zřizeny jsou k tomu, by děti v mravnosti a náboženství vychovávaly, ducha jejich vyvíjely, známosti a zběhlosti, jichž mají k dalšímu vzdělání v životě potřebi, jim poskytovaly a byly základem, aby se z nich stali hodní lidé a občané.“ Je to pravda, že tak v zákoně stojí, avšak, co jest nejdůležitější — v zákoně nestojí — jak se toho docíliti má . . .

Tím se zákon o to málo postaral, když řekl, co se má činiti — a opomenul způsob, jakým . . . ba naopak jiným paragrafem učinil nábožensko-mravní výchovu ne-li nemožnou, tož aspoň velmi nesnadno dosažitelnou . . .

Tím, že vykázány jisté hodiny sv. náboženství, tím není postaráno ještě o nábož.-mravní výchovu. Náboženství jest sice hlavní předmět, nicméně je to předmět jenom jeden — a tento jediný předmět nepostačí k nábož.-mravní výchově. —

Třeba, by všechny předměty k nábož. se pěkně družily poskytující učitelům příležitost mluvit o Bohu, jeho vlastnostech, a tak nabádati k mravnosti. Jinými slovy má učitel sám nábožensko-mravně vychováti. Tím celá škola nabývá náboženského rázu — a takovou školu nazýváme náboženskou. Francouzský protestant Quizot pravil před 50 lety: „Všechny předměty učebné musejí se podříditi mravně-náboženskému vychování. Zvláštní vyučování náboženství nestačí nikterak; jest rozhodně potřebno, by národní škola nábožensky mravním duchem provanuta byla . . . Neopírá-li se veškero vychování o moralku a nábož., tož nedojde se cíle, kterého první vyučování dosíci má.

Nepřehlédněte to, co nikdy jindy tak jasně jako za času nynějšího se neobjevilo. Zajisté duševní vyvinutí jest krásná věc, jakmile a pokud s ním ruku v ruce kráčí i vývoj mravní a náboženský; čistě rozumový vývoj naproti tomu spočívá-li jen sám na sobě beze všeho sdružení s náboženstvím a mravností, stane se původem zla a zavádí k nemírné hrdosti, vzpouře, neposlušnosti, hledání sama sebe, a tím také vyvolává největší nebezpečí pro společenství občanské.“ Př. d. 87. II.

Slov tohoto protestantského učenice ovšem náš zákon nedbal, neboť — jak jsme pravili — učinily některé paragrafy zákona školského onen účel školy to jest: nábožensko-mravní výchovu nemožným. Důkazy nám dává sám zákon:

§ 3. zákona ze dne 25. květ. 1868. nedovoluje děti rozdělovati dle náboženství, ani když jest jich dostatečný počet, a nutí tudíž učitele, aby si u dětí různého náboženství počínal k náboženství lhostejně, nemá-li urážeti náboženství jedněch hově nábož. vyznání druhých.

§ 2. zák. z r. 1868.: „Vyučování ostatním předmětům učebním jest neodvislé od vlivu každé církve nebo společnosti náboženské.“

„Služba na školách veřejných jest veřejným úřadem a jest stejně přístupna všem rakouským občanům státním bez rozdílu nábož. vyznání.“ (§ 48. r. 1869.) Až do roku 1883. ustanovoval tento § také takové nadučitele katolickým dítkám.

Zákonem tímto tedy smazán úplně ráz náboženský — a proto říkáme, že škola nynější jest bezkonfessionální.

Dle tohoto zákona má učitel vychováti nábožensko mravně a nesmí se o náboženství ve škole ani zmíniti, jak tedy možno nábožensko-mravně vychováti?!

Připadá nám to tak, jakoby měl učitel žáky před sebou jazyka českého, německého, francouzského, maďarského, angl. atd. — a měl je všechny vyučovati — ale tak, aby neurážel žádné národnosti — nesměl by mluvit ani česky, ni německy, ni francouzsky atd., nýbrž jakousi řečí všeobecnou, které by všichni rozuměli — snad tedy volapükem. —

A jako je to s řečí, tak i s náboženstvím, poněvadž různá náboženství mají různé morálky, a mysliti si jakousi všeobecnou mravnost, která by odpovídala všem náboženstvím, jest — nesmysl.

A přece zákony ty mají platnost u nás přes 20 roků — a po nápravě aspoň částečné posud „marné volání“.

A k jakým důsledkům dospělo jejich provádění, stáňte zde aspoň některé příklady!

Úřadové ustanovili svého času na př. na Jihlavských školách skoro 20 Židů učitelů (nyní jest jich tam 11); a známe jednu školu jednotřídní úplně katolickou, na které byl ustanoven žid, který ovšem později se dal pokřtiti.

Ve Vídni svého času přivedl školní dítky do katolického kostela učitel — žid. Když se tam místa Božího nedůstojně choval — jistý Lang — katolík ho napomenul, aby se choval ve chrámu P. slušně... A co se nestalo! Žid podal žalobu — na Langa a tento byl odsouzen.

„Vaterland“ tenkrát podotkl: „Významno bylo při tom i to, že hlavními žalobníky byli dotčený žid a bývalá jeptiška, která zrušivši sliby řeholní nyní jest učitelkou katolické mládeže.“ Blah. 1888, 5. 47.

Po náb. hodině, v níž farář vykládá 7. a 11. čl. víry o vzkříšení z mrtvých a o posledním soudu mluvil, optav se učitel dítek, co jim farář vykládal, počal jim vykládati jinak: „Příroda o vzkříšení z mrtvých a o posledním soudu nic neví, protože nic takového není.“

Jiný nadučitel, nyní již od několika let školní hodnostář, vyučoval dítky přírodovědě dle něm. pomocné knihy v ten smysl, že prý ze všech zvířat jsou člověku nejpodobnější opice a že se člověk od nich liší jen svou zpřímenou chůzí a svou řečí; tak to odříkávaly děti u přítomnosti okres. dozorce škol. a členů místní školní rady.

Jistý učitel rouhavě mluvil — posud-li tak činí, nevíme — v hostincích a vůbec ve veřejných místnostech, a jako na potupu, když lidé z přífařených osad šli do kostela v neděli a ve svátek, on v tu dobu, by jich co nejvíce potkal, šel do hostince, a když lidé šli z kostela, šel jim p. učitel naproti z hostince.

Na jisté matičné škole vyučoval kněz z vlasteneckého popudu bezplatně v pěti třídách sv. náboženství. V třídě V. mívával hodinu náboženskou po hodině, v níž vyučováno silozpytu. Katecheta vkročiv do třídy té — vždy byl svědkem toho, že p. učitel velmi horlivě silozpytu vyučoval, což v duchu jemu často pochválil. K nemalému ustrnutí však záhy se přesvědčil, že důkladnost mladého pána zabíhá do krajností. Katecheta totiž mluvil o stvoření světa, jak nám je písmo sv. vykládá, když tu najednou dítky 11 a 12leté se hlásily, zvěstující užaslému katechetovi svému, že to tak, jak to písmo sv. praví, není pravda, že p. učitel je tomu jinak učil. A tu se katecheta dověděl, že p. učitel těmto malým dítkám vyprávěl o vzniku světa dle theorie Laplace-ovy.

My ovšem nejsme proti tomu, že vysvětloval dotyčný p. učitel vznik světa dle theorie Laplace-ovy, vždyť i ta se dá srovnati s písmem sv., ale pochybil, že řekl dítkám, tak že to není pravda, jak to v písmě sv. stojí.

Může se o takových učitelích říci, že vychovávají nábožensko-mravně?!

Než mohl by mnohý říci: „To jsou jednotlivci — a všude koukol mezi pšenicí, i v kněžském stavu jsou mnozí toho stavu nehodní!“

Uznáváme tuto námítku docela a nemohli bychom dle jednotlivých příkladů těchto souditi o školní nábožensko-mravní výchově všeobecně, kdyby skutečně to byli jenom jednotlivci, kteří proti náboženství a tedy proti nábožensko-mravní výchově na odpor se postavili — ale bohužel nejsou to jenom jednotlivci, nýbrž celé spolky a časopisy, které jaksi záměry všech učitelů sledují a uskutečňují. Vždyť nebyli to jednotlivci, nýbrž místní i okresní školní rady, které postaraly se o to, aby zmizely z chodeb a světnic katolických škol odznaky katolické a učivo by upraveno bylo na interkonfessionální.

Vídeňská městská rada dala svého času kříže z učeben školních odstraniti. Arcibiskup Kutschker zakoupil nové kříže a daroval je obci Vídeňské pro školy. Tato však darem tím puhrdla. (N. a Š. č. 12. 1891). Teprve loni před vánocemi a to na návrh P. Latschky, jenž zasedá ve výboře, usnesla se městská rada věnovati 1000 zl. na zakoupení obrazův Ukřižovaného Krista, jež ve školách obecných vyvěšeny býti mají.

I modlitba měla býti jaksí interkonfessionální. Připomeneme zde příklad, který byl letos příčinou interpellace na říšské radě.

V Tachově jest v jedné škole 50 dítek křesťanských a 15 židovských. Ředitel ústavu odstranil „Otčenáš“ před vyučováním a s dorozuměním okresního hejtmana zavedl „interkonfessionální modlitbu.“ — Modlitba tato zní: Modlitba před vyučováním:

„Milý, nebeský Otče! Posilni nás, abychom pozorně sledovali slova učitelův a tak sobě zjednali poklad, který základem jest našeho pravého štěstí a který nám nemůže býti vyrván. Dej nám sílu, abychom, seč jsme, k tomu přispěli, by stali se z nás moudří a dobří lidé, jejichžto největší štěstí v tom spočívá přispěti k blahu svých bližních.“ Amen.

Modlitba po vyučování:

„Děkujeme Ti, nebeský Otče, za Tvou velikou dobrotu, kterou Jsi nám v uplynulých hodinách vyučovacích prokázal. Popřej, aby vědomosti a známosti, jakých jsme dnes nabyli, dobrá naučení, jaká v srdce naše vštípena, sloužily k našemu blahu. Propůjč nám síly, bychom i mimo školu o pravém svém vzdělání pracovali. K tomu nám dopomáhej, Otče náš!“ Amen.

O tomto případě interpeloval poslanec Schlesinger — ředitel vyšší školy pro zemědělství ve Vídni — ministra vyučování na říšské radě ve 4. sezení dne 20. dubna t. r.

Liberální listy dělaly pro tuto interpellaci veliký rámus. Mezi nimi také Jihlavský „Grenzbote“, který hájí těchto modliteb proti „Otčenáši“, který prý děti odříkávají často tak, že je to pouhé odříkávání — ein Lippengebet, bei welchem die Kinder nichts mehr denken. —

Ale proti tomu tvrdíme, že „Otčenáš“ je bez odporu mnohem obsažnější než tyto modlitby, jež nejsou ničím jiným, leda snůškou několika frází, — a že dítky odříkávají mnohdy „Otčenáš“ roztržitě — to přece není vina modlitby, nýbrž je tím vinna roztržitost dítek samých. A modlívali-li se dítky „Otčenáš“ roztržitě, tím není řečeno, že by se tyto modlitby modlily nábožně a myslí sebranou.

Při tom myslíme, že dítky budou se raději vždy modliti „Otčenáš“, poněvadž vědí, že tak učil se nás modliti sám J. Kr. — než ledajakou modlitbičku složenou ledajakým — učitelem.

Ano i to katolické pozdravení: „Pochválen buď Ježíš Kristus“ vymizelo z katolických škol.

Minulého roku konala se v Rumburku v severních Čechách okresní konference učitelská, při níž nový c. k. okresní hejtman Křikava ve své řeči takto pravil: „Musím se také dotknouti jisté stinné stránky. Ve mnohých školách tohoto okresu neshledal jsem kříže . . . My jsme ve státu křesťanském a záleží mi na tom, abychom se ku křesťanství veřejně a rozhodně přiznávali. Tak též jsem nebyl potěšen, když jsem při vstoupení do školy neslyšel křesťanského pozdravu: „Pochválen buď Ježíš Kr.“ Přeji si, by toto pozdravení na školách našeho křesťanského státu všude k úplné platnosti přivedeno bylo. Nezdá se mi býti na místě, ni to není dítku přiměřeno, když vrchního náčelníka okresu pozdraví zběžným: „dobrý den“, jak se mi to při inspekcích častěji stalo. Pro mládež hodí se nejlépe pozdrav: „Pochválen buď J. Kr.“ Přeji si, by mládež křesťanská nábožensky vychovávána byla, neboť nábožensko-mravným vychováním klade se do srdcí mládeže zárodek dobra, by mohla odpor klásti svůdnosti a neřesti. Vychovává-li se mládež bez ohledu na Boha a věčnost, pak padnouti musí veškerý světový pořádek. Náboženský indiferentismus není ve škole na místě, naopak nech se mu rozhodně ukáží dvěře.“ („Mír“, 24. prosince 1891).

Ale nejenom že odznaky a pozdrav křesťanský vymizely z mnohých škol — nýbrž vypovězeno z nich i náboženství samo . . . a to ne od jednotlivců, nýbrž od jednot a valných hromad učitelských.

Na sjezdu učitelském v Liberci dne 4. a 5. srpna 1876. zamítnuto komitétem důvěrníků bez udání důvodů thema, jež chtěl na sjezdu tom probrati

prof. Theodor Böhme z Liberce: „Vychovávání dítěte pro Boha, císaře a vlast;“ a nejen to, nýbrž na sjezdu tom byla zamítnuta křesť. mravouka. Když totiž při debatě o jisté thesi ředitel Heinrich z Prahy navrhl, aby se do resoluce přijalo, že jest úkolem školy obecné vštěpovati dětem zásady mravouky křesťanské, povstala proti slovu „křesťanské“ bouřlivá opposice a slovo to musilo býti škrtnuto. Tak tedy odsoudili křesťanští pp. učitelé křesťanskou mravouku r. 1876. Však nebylo to první zřejmé osvědčení proti náboženství katolickému se strany učitelstva. Neboť již r. 1870. na sjezdu učit. ve Vídni mluvil dr. Dittes, ředitel učitelského ústavu: „Die theologischen Lehren von der Erbsünde, von der Trinität, von den Wundern, von den Engeln und Teufeln — haben mit dem anthropologischen Princip, das auf Induction, auf Naturwissenschaft, auf Erfahrung, Erkenntniss, Vernunft beruht, nichts zu schaffen. Ich muss mich als Vertreter der Paedagogik verwahren, dass man solche unerwiesene und unerweisbare Sätze als wissenschaftliche Grundlage der Paedagogik und als praktische Normen des Schul- und Erziehungswesens uns aufdrängt. (Vych. 322. III.) Tak mluvil tenkrát dr. Dittes, onen Dittes, který též pověděl, že kdyby už šel do nebe, ba kdyby už stál ve bráně nebeské, ale kdyby spatřil jen jednoho mnicha, že by se obrátil a šel raději k čertu, než aby byl s mnichem v království nebeském — a učitelé Vídeňští — odhlasovali, že se ve škole nemá vyučovati žádnému náboženství pozitivnímu. Tak stalo se ve Vídni r. 1870. v sídle ministra vyučování.

Týž Dittes praví ve svém spisku: „Grundriss der Erziehungslehre“ str. 227.: „Co jest posledním cílem člověka, nevíme a též pro výchovu to úplně lhostejno jest.“

V kalendáři školním Vídeňském z r. 1878—79. jsou oznámeny spisy Dittesovy — jakožto díla methodická a u knihy — Grundriss der Erziehungslehre — čteme: Šesté vydání

Týž Dittes rediguje „Pädagogium, měsíčník pro výchovu a vyučování“ — časopis ten vyložen jest v mnohých učitelských sborovnách. —

Seš. VI. 1884. 8. 370:

„V Japonsku není žádného vyučování náboženského, žádného bohosloví, žádných kněží, kteří by mládež dle zásad kněžských cvičili a vychovávali; doufáme, že i evropské státy poznají a naučí se tomu, co jim ku pokoji jest.“

Právě tak, jako bychom chtěli říci: „Na ostrovech australských a jinde jsou lidožrouti; doufáme, že i evropské státy poznají a naučí se tomu, co jim ku pokoji jest.“

R. 1871. usnesli se opět učitelé na sjezdu v Celovci jednohlasně, že se ve škole nemá vyučovati žádnému náboženství konfessiímu. Mimo to žádaly jednotlivé sjezdy učitelské jako na př. v Koruně (v Brašově v Sedmíhradsku,) aby se purgírovala biblická dějepřava určená pro školy obecné a to v ten způsob, by se z ní přede vším vymýtilo všechno, co jedná o Kristu a jeho zázracích.

Tedy čeští učitelé vzali si vzor od rakouských němcův učitelův a proto r. 1880. na sjezdě učitelském v Praze a r. 1882. na sjezdě učitelském v Plzni usnesli se učitelé, že „školy veřejné nemají ani v úpravě vnější, ani ve zřízení vnitřním míti jakéhosi rázu konfessiíního.“ (Lep. Šk. ob. str. 19.) (Vych. III. 291.).

A když byl dán návrh Liechtenstejnův, tu volal učitel Frumar: „Pryč s dogmaty křesťanskými, pryč se školou křesťanskou.“ (N. L. 2. března 1888) (Vych. III. 307.) A místo dogmat křesťanských chce učitel Hůlka dáti dětem i matkám bibli — ale ne bibli svatou — nýbrž volá nadšeně o sjezdu učit. v Praze slovy Svatopluka Čecha: „Příroda spasí Vás; v té bibli čtěte!“

Ještě uvedeme některá místa ze spisův a listův učitelských, která ozřejmují, jakým směrem se učitelstvo ubírá.

Tyrolský jeden list — „der Burggräfler“ poukázal k tomu, že v Rakousku oproti 18 liber. a církvi nepřátelským listům školským a vychovatelským — jest jediný katolický: „Die christlich pädagogischen B'ätter.

V „Ústředních listech rakouského školství“ ve Vídni dočítáme se v prvním sešitě z r. 1872. — tohoto výroku: „Když víra na autoritě založena a výplod lidského bádání si odporují, tu musí ustoupiti víra.“

V „paedagogických listech“ zněl nápis prvního čl. čísla 36. z r. 1888: „My učitelé jsme — svobodní zednáři.“

Článek tento vychvaluje a doporučuje čtenářům a hlavně učitelům svobodné zednářství — ačkoli prý klerikalové přívržence směru tohoto často za „pravé dítky ďáblov“ vyhlašují.

„Linecké učitelské noviny“ z r. 1876. projádřily se otevřeně: „Stará škola měla za úlohu z lidí udělati křesťany, úlohou nové školy však jest z křesťanův udělati lidi.“ (Dokonč.)

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek.

(Pokračování.)

Četl jsem nedávno v listě, který své nepřátelství proti nové škole a svobodomyslnému učitelstvu honosivě staví na odiv, že škola je zástupkyní rodičů, a že by tedy vésti měla mládež v duchu tom, jak si toho přejí rodičové. Přijímám ten výrok za svůj, neboť i já několikrát v podobném smyslu jsem se pronesl, jen jej podmiňuji tím, aby rodiče ti byli rozumní a dovedli směr vychování posouditi. (Výborně!)

(Za ten kompliment učiněný nám a našemu listu uctivě děkujem a ku větě p. řečníkově, již právo rodičů podmiňuje, podotýkáme, že to podmiňování rozličných práv jde u pp. liberálů trochu daleko. Oni totiž chtějí nechat každému všechna jeho práva, ale jenom s podmínkou, by jich užíval, jak oni chtějí a předpisují. I rodičům chtějí ponechat právo žádati, by škola děti jejich vedla v duchu takovém, v jakém je oni chtějí mítí vychovány, ale jenom s podmínkou, „aby rodičové byli rozumní a dovedli směr vychování posouditi,“ jak pravil Sokol. Myslíme, že k tomu není potřebí příliš mnoho vědomostí a velkého rozumu, by rodiče mohli poznati, vedou li se děti v duchu jejich náboženství nebo nikoli; do způsobu pak vyučování se rodiče nepletou a plésti nechtějí. V podmínce Sokolově vězí však něco, čeho jasně neřekl a my jsme oprávněni hledati to v jeho podmínce tím spíše, čím jistěji víme, že se tak rozhodně se soudruhy svými vyslovil proti škole konfessionelní. Liberální listy učitelské holdují totiž vesměs náhledu, že tam, kde jde o školu, nic jiného nesmí rozhodovati, nikdo nemá žádného práva mluvit, leč jedině — paedagogika, ovšem moderní, což jinak řečeno jest asi tolik, jako že o škole, o duchu výchovy atd. mají jedině rozhodovati pp. učitelé. Tím jest ovšem úplně zvrácen pojem školy jakožto ústavu výpomocného, jenž má ve vyučování a vychovávání zastupovati rodiče, dílo rodičů doplňovati a dále vésti a jenž nikdy nesmí děti sobě svěřené v jiném duchu vésti a vychovávat, než v jakém je mají podle práva božského i přirozeného vychovávat a vésti rodiče; nebo škola moderní staví se tu zřejmě na stanovisko samostatné, zástupce rodičů dělá se tu pánem nezávislým a rodiče, kteří děti škole svěřují, snižují se tu, bychom tak řekli, na dodavače materiálu, který škola moderní vzdělává a vychovává dle vlastních náhledů, ve svém vlastním duchu, bez ohledu na to, jaký duch vládne neb vládnouti má v oné rodině, která dítě své svěřila škole. Souhlasí-li rodina s duchem školní výchovy, dobře, je rozumná; nesouhlasí-li, je nerozumná a pozbývá práva o věcech těchto mluvit a rozhodovati.

Každý zabradník ví, že pro všechny druhy stromů a květin nehodí se půda jednotejná, ale moderní paedagogové chtějí všechny ty různé dětské stromky, nechť si již vznikly a povyroستly na půdě katolické, protestantské, židovské nebo mohamedánské, přesaditi všechny do stejné půdy a všechny pěstovati stejným způsobem, bez ohledu na svatá a nezadatná práva rodičů a práva dětí. Může-liž být zásady, kteráž by více porušovala práva a spravedlnost? Může-liž být zásady despotičtější? Rodiče mají podle práva božského a přirozeného právo a povinnost děti své vychovávat. Právo rodičovské jest právo nejstarší, starší než právo státu, nebo stát povstal teprve z rodin, kteréž, i když se ve stát spojily, nezřekly se práv, která již měly na základě zákona přirozeného. Mají-li však rodiče právo a povinnost, povinnost, kteréž je nikdo na světě zbavit nemůže, děti svoje vychovávat, mají též povinnost, když svoje právo vychovávací přenášejí na jiného, na něm žádati, by děti jejich vychovával v témž duchu, v jakémž oni je vychovávali a vychovávají (nebo tato jejich povinnost trvá i vedle školy), a nemohou po právu býti nuceni a nesmějí svoliti, aby děti jejich v jiném duchu byly vychovávány. Proto mají též katoličtí rodičové svatou povinnost, aby děti své vychovávali po katolicku; když však děti svoje svěrují škole, mají svaté právo a svatou povinnost na škole žádati, by děti jejich vychovávala tak, jak oni sami — po katolicku. Ku pochopení těchto jedině pravých a zdravých zásad není tušíme potřebí příliš velikého důmyslu; jenom moderní paedagogové à la Rousseau, Fichte atd. atd., kteříž stavěli na větě revoluční, že děti patří spíš republice nežli rodičům, nechtějí těchto zásad uznati. A pak prý jsou v pravdě liberální.)

Nuže, co z toho následuje? Náš český lid velkou většinou je vyznání křesťanského a katolického. Proto nikdo rozumný proti tomu nic nemá, jestliže mládež ve školách učí se křesťanskému, po případě katolickému náboženství. Avšak lid náš český rozhodně dokázal ve případech mnohých, že je svobodomyšlný. Tolik aspoň odvažují si tvrditi na jisto, že těch uvědomělých a vzdělaných Čechů, kteří by byli zcela nesvobodomyšlní, je tuze málo.

Byl by tedy nepočestný útok na rozhodnou většinu obyvatelstva českého, které při nynějším zřízení školním nemá potřebného vlivu na směr školního učení ani na školní výchovu, kdyby od těch, jejichž rukám mládež česká je svěřena, podloudně a proti zákonům vnášel se do škol směr zpátečnický, otrokářský. (Výborně! Potlesk.)

(Zde si jen dovolíme konstatovati, že slova tato mluvil učitel „na vzorné škole“ a čeští učitelé že k slovům jeho volali „výborně“ a mu tleskali; zdali tak však činilo všech těch osm tisíc, o tom bychom přece pochybovali. My na pp. lib. učitelích nežádáme jistě, aby pašovali, aby dělali něco podloudně a proti zákonům; ale tolik na nich můžem všim právem žádati, by o víře naší, o víře velké většiny národa, by náboženství, jež jest náboženstvím i našeho císaře a krále, mluvili poněkud šetrněji a je nesmyslně nestotožňovali s duchem otrokářským a zpátečnickým, abychom jim nemusili říci, že jsou sami otroky nesmyslných frásí.

Z jedné příčiny však jsme jim za tento veřejný projev opravdu vděční a to z té, že snad nyní poznají i ti nejústupnější, nejpovornější a nejpohodlnější, takhle že to nemůže dál jíti, nemá-li veškerá náboženská výchova liberálními pp. učiteli býti mařena; nebo jak, prosím vás, může na děti rodičů katolických působiti učitel, jemuž jest náboženství, k němuž se tyto děti hlásí a v němž mají býti vychovávány, tolik jako tmářství, zpátečnictví a zotročování ducha? Co pořídí ve škole vedle učitele takového katecheta i nejhorlivější? Nejjasnější důkaz, že jest ve školství třeba nápravy, že jest třeba by v něm zavládl duch jiný, nemají-li vzíti neodvratné školy náboženství, církev, vlast i společnost, podal právě sjezd učitelstva českého a z příčiny této jsme jak Sokolovi tak i jeho posluchačům opravdu vděční a toto vše jim připomeneme, až zase budou o sobě tvrdit, že jsou křesťany, dobřími křesťany!)

Snad je to přece jen chybou, že národ český je svobodomyslný. Snad by mu prospívalo lépe, kdyby byl smýšlení otrockého, kdyby si svobody nežádal a jí se opíral. — Pohledme na národy světa a pozorujme, kterým se daří lépe, zdali těm, kteří se radují občanské svobodě anebo těm, kde každé svobodné hnutí náleží k nemožnostem. Národ třeba malý, jen když občanské svobody dosáhl a rozumně jí užívá, je vzdělanější, bohatší, šťastnější než sebe větší národ zotročený. A co prospívá národu každému, to by jediné nám mělo škoditi? (Výborně!)

(Zde bychom byli p. řečníkovi upřímnou radou, aby studoval trochu logiku a synonymiku, by si, až zas bude veřejně mluvit, nepletl pojmu. Či tak činil z úmyslu? To by ovšem bylo ještě smutnější. Smutné to věru, když muž již tak starý a k tomu učitel na vzorné škole, neumí neb nechce činit rozdílu mezi svobodou, láskou ku svobodě, hájením svobody a — svobodomyslností čili falešným liberalismem a když jako eskamotér před slavným publikem zaměňuje rychle jedno za druhé. Smutné to věru, když slavné publikum eskamotérských kousků těch neprohlédne a volá mu: výborně! — Jak dávno jest tomu, co svoboda občanská, láska k svobodě a tak nazývaná svobodomyslnost jsou jedno a totéž? Jakým právem smí kdo pojmy tyto míchat, jako by to byly pojmy totožné! Že „národ třeba malý, jen když občanské svobody dosáhl a rozumně jí užívá, je vzdělanější, bohatší, šťastnější, než sebe větší národ zotročený“, jest ovšem pravda, ale svobodný a šťastný tento národ nemusí býti „svobodomyslným“ v tom smyslu, v jakém se slovo to nyní z pravidla bere a jak mu i Sokol rozumí, ba svobodný a šťastný tento národ může býti při vši svobodě své občanské a horoucí ku svobodě lásce nejkatoličtějším, čili abychom použili slov u liberálů nyní vůbec běžných, „ultramontánním a klerikálním“. Ba takový národ nejsnáze uhájí svobody své občanské, protože jí dovede dobře užívat a pro ni přinášet i osobní oběti, kdežto právě národ „svobodomyslný“ v běžném toho slova smyslu, obzvláště je-li počtem malý, nejsnáze se připraví o svou svobodu, proto že svobody snadno zneužívá, nemá úcty k autoritě, nemá úcty k zákonům, nešetří přísně spravedlnosti, je pln nesvornosti atd., čímž sám svobodě své vykopává hrob. — Svoboda jest dítkem náboženství křesťanského čili určitěji: náboženství katolického. Křesťanství napsalo a to již v době, kdy všechno všude otroctví bylo plno, na svůj prápor zlaté slovo svoboda, svoboda osobní, svoboda občanská, svoboda svědomí a prápor tento jednou vztýčený drží pevně vzhůru už po více než 18 století, pod praporem tímto bojuje, trpí, vítězí, — trpí a zkouší nejvíce od těch, kdož se nazývají „svobodomyslnými“, proto že tito chtějí svobodu jenom pro sebe a kdo s nimi nechce ve všem býti za jedno, toho nenávidí, pronásledují a svírají pouty otrockými, čímž ovšem dle slov našeho pěvce jen ukazují, že sami nejsou svobody hodni a že ta jejich „svobodomyslnost“ jest jen — falešná a jednostranná. — Že národ, jenž nemá o vychvalované Sokolem „svobodomyslnosti“ ani ponětí a jenž věrně stojí k víře křesťanské a k církvi katolické, může si svobody více vážiti, pro ni víc obětí přinášeti, statečněji pro ni bojovati nežli třeba národ svobodomyslný, toho důkazem jsou dějiny národů křesťanských, toho důkazem chabrost našich katolických předků, kdykoli šlo o hájení svobody, toho důkazem čeští Husité, kteří přec nebyli „svobodomyslnými“ ve smyslu Sokolově. A byli snad Švýcarové, když v bitvě u Sempachu tak statečně hájili a uhájili svobody své země, liberály či svobodomyslníky? Liberální národ r. 1386. byl by věru vzácností!!)

U nás jen ti balamutiti mohou národ český, že svobodomyslnost je něco škodlivého, kteří jej znova chtějí ujařmiti. Ale lid český již je z těch let venku, kde se dal vodit na provázku každému, kdo jen bič v ruce měl a zpět po těch dobách jistě nikdy nezatožít.

Učitelstvo české však nezapomene, že vychovává mládež národa svobodomyslného. (Výborně!) Nedá se másti ani sebe hrubším křikem zpátečnické žurnalistiky. Tu malou jiskřičku svobody, která naší škole zákonem je přána,

svévolně neudusí, ale vloží ji do srdce české mládeže a bude ji tam pečlivě opatrovati. Býti strážcem svobody národu se všech stran ohroženého, je úřad ze všech nejvznešenější a učitelstvo české nedá se přemluvit ke zpozdilosti té, aby jím pohrdlo. (Výborně! Potlesk.)

(Že „býti strážcem svobody národa se všech stran ohroženého, úřadem je ze všech nejvznešenějším“, rádi přiznáváme; ale strážce má svatou povinnost, střežiti a ne falšovati, čeho strážcem jest; kdo však svobodu přes tu chvíli mate a zaměňuje se svobodomyslností čili s falešným liberalismem a tento falešný liberalismus vydává za svobodu, podobá se člověku, jenž pod vignetou čistého vína přírodního prodává padělek prosycený fuslem. — Že Sokol nemohl stati této zakončit bez podezřívání, že by v našem národě byli „jistí“ lidé, kteří chtějí národ znova ujařmit a že katolickou žurnalistiku nazval zpátečnickou a hlas její obranný „hrubým křikem“, tomu se nedivíme, nebo nazývati všecko katolické „tmářským a zpátečnickým“ patří u liberálních pp. učitelů nyní k bon tonu: že však pro větší efekt řeči své uchopil se i „biče“ a „provázku“ a že vůbec rád útočiště bere k „metle šlehající“, k „poutům svírajícím“, ku „zpátečnictví“, „smýšlení otrockému“ a „otrokářství“, jest mírně řečeno — charakteristické. Chtěl patrně ukázati, že nemluví jako zkušený paedagog, nýbrž jako mladočeský stranník a politický agitátor a sjezd že mu byl jenom vítanou příležitostí, by mohl bušiti do klerikálů a fedrovat stranu pseudoliberální, kteráž jest se svým ajnmolancem v koncích. A kdyby to byl aspoň učinil způsobem jen poněkud originálním! Opakuje-li však ve variantech ošuntělé frase po Dru Grégrovi a věrných jeho, působí to na člověka, jenž rozumu svého ještě nepohřbil ve frásích „chřestících“ a „práskajících“, přímo komicky. — „Biče! Provázky!“ Divno! Možná, že Sokol slyšel někde něco o pánu velkém, velmocném, jenž prý jezdí v papírovém kočáře, zasedá však vždy jen na kozlíku s bičem v ruce jedné, s provázky v ruce druhé; provázky řídí zvláštní spřežení své, jakož i trabanty pobíhající za jeho vozem, bičem pak práská obzvláště někdy až sluch přechází a šlehá nehorázně všecko napořád, co mu stojí v cestě a nechce dbáti jeho komanda. Slyšel-li Sokol něco takového a ví-li, kde pán onen přebývá, zavděčil by se nám velice velmi, kdyby nám, co ví, laskavě pověděl. My bychom totiž onoho pána i ty, jež prý vodí hezky na provázku, rádi viděli; nebo pán takový jest jistě prototypem muže velice svobodomyslného, a svobodomyslní jsou zajisté i jeho trabanti!)

Nebude se mi snad vytýkati mimo kruhy naše, že jsem vychovatelskou činnost nové školy stavěl příliš vysoko, spíše bratři a sestry mého stavu mají právo vytknouti mně, že jsem mohl ještě na mnohé vychovatelské zásluhy nové školy upozorniti. Uskrovnil jsem se schválně ve vypisování zásluh těch, drže se jen oněch výsledků, které mimo vás i jiným kruhům musí býti patrný. Kdybych nebyl učitelem, našel bych v učitelském stavu hojně příležitosti ku pochvale — ano, ku chvále nadšené. Mohl bych dokázati, že mezi našimi učiteli a učitelkami jsou duše ideální, konající při skrovnické mzdě ve vychování pravé divy a prokazující národu službu větší, než mnohý vysoký úředník, jenž na stav náš pozírá s pohrdáním. (Výborně! Potlesk.) Neučinil jsem tak, nechtěje přiblížeti k jednotlivcům. Jestli že tedy ti, kteří mimo kruhy naše stojí, shledávají na nás také nedostatky, nechať novým způsobem pro ně najdou spravedlivou omluvu. Nechať i oni uváží, že z jednotlivých případů nemají se činiti úsudky obecné, a nechať se rozpomenou, že škole bývá namnoze bojovati s překážkami nepřekonatelnými.

(Ano, jsou mezi českými učiteli a učitelkami bohudík dosud „duše ideální, konající ve výchování pravé divy“, ale tito učitelé a učitelky nesmýšlejí, nemluví a nepíší tak, jako Sokol a náčelníci pražského štábu; netlačí se také všude do popředí, věnují se škole a pro školu žijí. Jména jejich jsou mnohem méně známa, ano jména některých jsou širším kruhům zcela neznáma; za to však se těší tím větší úctě a vážnosti všech, kdož je znají. — Že chyby a poklesky jednotlivců nesmějí se přenášeti na celý stav,

toho žádá logika, žádá spravedlnost; ale to by si měli zvlášť dobře pamatovati liberálové, kteří v tuto chybu rádi upadají. Zároveň pak by měli po-
mníti, že se z jednotlivých buď nedosti jasných nebo nesprávných výroků
lidí, kteří v jisté straně zaujmají místo jen podřízené, nesmí souditi hned
na smýšlení nebo názory celé velké strany a teprve že se nesmí slovům jejich
dávati smysl jiný, než jaký jim patří; a toho pp. liberálové často nedbají.
Jeť logika vůbec u pánů těchto stránkou nejslabší a to jest též příčinou, že
výtky, jež se činí systému, jež se činí na př. zřízení školnímu, velmi rádi
vztahují hned na osoby, čímž vznikají četná nedorozumění.)

Avšak i z těch vychovatelských výsledků, jakých škola nynější v národě
našem všeobecně již dokázala, musí každý upřímný Čech se radovati; pozná
z toho, jak důležitou institucí pro národ je škola a jakým důležitým činitelem
v národě je učitelstvo úkolu svého pamětlivé. Národ český postřehne z toho,
čeho ve své škole by se měl domáhati, čeho varovati. My upozorňujeme, národ
porozumí. (Výborně! Hlučný potlesk a volání „Sláva!“ a „Živio!“)

(Ano, právě z řeči Sokolovy poznáváme jasně, že škole naší mnohých
věcí jest se varovati, mnohých domáhati. Byloť úkolem jeho mluvití „o vcho-
vání a vyučování náboženském a mravním,“ on však k jádru these své vůbec
ani nepřišel. Mluvil sice mnoho o „mravnosti“, „umravňování“, o pobídkách
„umravňovacích“, ale právě tím, co uváděl za důkaz výchovy mravní, ukázal
jasně, že pojem, jaký on má o mravnosti, jest příliš mělký a nedokonalý
a že nemá žádného pevného základu, že visí tak řka ve vzduchu a žák že
v něm nemůže najíti žádné pevné opory. Veškerá mravnost, o jakéž mluvil,
zredukuje se na zevnější slušnost, společenský takt, uhlazené a zdvořilé se
chování a nanejvýš ještě na pracovitost a trpělivost. Že však člověk při všech
těchto osobních a společenských ctnostech velkým může býti lotrem a že
tudíž mravnost pravá mnohem hlubší musí míti kořeny a mnohem mocnější
a vyšší pohnutky a mnohem vyšší cíl, to mu nepřišlo ani na mysl. O nábo-
ženském pak vyučování a vychování, o němž podle these rovněž mluvití měl,
nezmínil se vůbec ani slovem. Mluvil sice o křesťanství, ale tím, co mluvil,
jenom ukázal, že křesťanství považuje za něco takového, co se nachází na
rovném stupni s nějakým systemem filosofickým, za něco, co smí každý měniti
a podle svých choutek a náklonností přizpůsobovati, osekávati, zkomolovati. Že
však názor tento není křesťanský, nemusíme ani připomínati. A což pak to
trhání vychovávání mravního od vychování náboženského? Je nějaká mravnost,
kteráž by se neopírala o náboženství a v něm neměla svoje kořeny? Při-
pomínáte mi Herbarta a jiné a pravíte mi, že právě Herbart postavil mravouku
na vlastní nohy a vědecky odůvodnil? Připomínáte mi praktické jeho ideje,
kteréž jsou základem jeho mravouky? — Já však pravím vám, že praktické
tyto ideje jsou vlastně jenom ideje vzaté z křesťanského náboženství, větve
odtržené od živého stromu a zasazené v půdu neplodnou, ve kteréž jenom
bídne živoří. Má-li mravouka nésti ovoce, musí míti nutně kořeny své v nábo-
ženství, v pevné a živé víře. Má-li se tudíž i ve škole dařiti mravní výchova,
musí tam býti náboženství ještě něčím více než jen pouhým předmětem vy-
učovacím, obmezeným na dvě hodiny v témdni. A toho že jest nutně potřeba,
ukázal nechtě řečí svou Sokol.)

Tolik o řeči první; k řečníkovi však a k některým jeho vývodům bude
se nám ještě v poznámkách k řeči p. Tučkově, jež chceme omezit na míru
nejškrovnější, nejednou vrátiti.

Pan Karel V. Tuček, učitel ze Štáhlav, jenž vystoupil na řečníště po
Sokolovi, pravil v krátkém úvodu ku své řeči, že prý „vystoupiti na kolbiště
po tak výtečném výkonu řečnickém, jímž honositi se dáno jest jedině slovu-
tnému našemu říšskému poslanci, neohroženému bojovníku a vzoru učitelstva
československého, panu Josefu Sokolovi — jest věru odvahou,“ avšak prý
mu odvahy dodává snaha, „by se pokusil zjednati právo pravdě, že škola
národní, že učitelstvo československé ze všech sil se přičiňuje, aby mládež
sobě svěřenou vychovávalo mravně.“ Škoda, že nám tu p. Tuček nepověděl,

jakou mravnost myslí, zdali křesťanskou nebo nějakou humanistickou čili „čistě“ lidskou. Pravil ovšem v postupu své řeči, že prý „mravnost v Bohu kořeny své má“, to však není ještě, ač tu rádi uznáváme, že se již tím postavil na stanovisko mnohem vyšší nežli poslanec Sokol, nic takového, z čehož bychom musili nutně souditi, že má na mysli mravnost křesťanskou. Neznajíce však p. Tučka blíže, nechcem tu pronášet žádného soudu, abychom mu snad neukřivdili. Řeč jeho aspoň, ač s ní v mnohých věcech nikterak nemůžem souhlasiti, činí na nás dojem, že byla mluvena z přesvědčení, při čemž jest jenom toho litovati, že řečník nebyl o mnohých věcech lépe zpraven a že se o nich lépe nepoučil. Kdyby byl nespolehal na zprávy některých listů učitelských a liberálních listů denních a kdyby byl četl, co se skutečně moderní škole právem vytýká, kdyby se byl informoval ve spisech mužů patřících k straně, proti níž v své řeči polemizuje, byl by mnohé věci jinak formuloval a byl by odpůrcům nepřičítal místy, čeho oni netvrdí a nikdy neutvrdili.

Praví-li řečník, že „nic dokonalého není pod sluncem, tudíž ani ta naše moderní škola“, i té že „jest potřebí oprav“, potvrzuje, že není všecko bezdůvodné, co se vytýká modernímu školství a že se tudíž nesmějí všichni ti, kdož, třeba nepatřili k „cechu“ světských učitelů, upozorňují na některé vady, pokládati šmahem za nepřátely školy a učitelstva, jak se tu a tam nejednou činí. Aby však mluvě o „křivých pomluvách, utrhaní a bezdůvodném podezřívání“, jež prý rozhodně od sebe a svých kolegů odmítá, „byť je pronášely osoby sebe výše postavené“ (výborně!), sám nechtě do pomluv a bezdůvodného podezřívání neupadl, nesmí věřit všemu, co píší o tom neb onom liberální listy a nesmí nikterak domýšleti se, že všichni vesměs učitelové, i ti kdož popírají články víry křesťanské, Kristovo božství, stvoření člověka, nesmrtelnost duše atd. s mravní výchovou tak to berou do opravdy jako snad on.

Toto předeslav, mluvil řečník dále: „Těžké obžaloby chrlí na moderní školu a učitelstvo jedna část veřejného mínění — ona část — již naopak se zdá učitelstvo i žactvo nynější školy příliš svobodným a volným a jež si přeje, aby svazky, učitelstvo vízící nebyly uvolňovány, ale spíše utuženy“. (Tedy zase otrokáři, kteří chtějí otroky a smýšlení otrocké? Což musí i tu kráčet p. Tuček za svým „vzorem“?) „Pronáší žaloby přímo hrozné. Mládež z nové školy vycházející valnou prý měrou upadá v nemrav. — Lichých učenců prý vychovávala stará škola méně, za to tím více mužů povahy skromné a ryzé, tím více takých lidí, o nichž říkáme, že jsou ještě „z těch starých“ „dobrých“ a s nimiž prý se čím dále tím řidčeji potkáváme, proto že prý z nové školy lidé takto vychovaní nevycházejí. Řídkými prý jsou případy, kdy mládež nynější školou vychovaná vděčně připomíná si učitelů svých duchovních i světských, jakožto svých dobrodincův.“

Že se dobré karaktery stávají nyní řídkými, přiznávají i listy učitelské; o nejen nevďěčném, nýbrž i zpupném, vzdorovitém, ba až surovém chování se mnohých žáků k učitelům svým píší dost často i liberální listy učitelské („Niederöster. Schulztg., „Freie paed. Bl.“) — naše časopisy těchto věcí ovšem pomíjejí důsledně hrobovým mlčením; že pak mládež nyní upadá zhusta nejenom v nemrav, nýbrž bohužel i ve zločiny, toho řečník, ač chtěl, nikterak nevyvrátil.

Leč vraťme se k dalším vývodům jeho. Když byl připomněl, že prý se moderní škole vytýká, „že její zásluhou mládež valnou měrou upadá v nemrav“, pravil doslovně: „Nemrav prý se jeví v neuctivém chování se mládeže při výkladu náuk náboženských, což prý pochodí odtud, že ostatní předměty školní nejsou v žádném spojení s věroukou, v žádném poměru k mravouce křesťanské“. Dále pak praví, že „kdyby soud ten pronášel se o některé vrstvě mládeže škol vysokých“, tu že „bychom se tomu snad ani nedivili, domnívajíce se, že jinoši universitní bezpochyby nasákli teoriemi Büchnerovými“ — čítali spisy Vogtovy, uvěřili de la Mettrievi . . . , ale vyhláší-li prý se „těkavost a neposednost dětská za ohavný nemrav, jevící nelásku a neváž-

nost ku svatým pravdám náboženským“, pak prý „se — mírně řečeno — přehání“ (výborně!).

Nám však zdá se, že tu „přehání“ pan K. V. Tuček, když říká, že se „těkavost a neposednost dětská vyhláší za ohavný nemrav.“ Kdybychom si nyní u mládeže školní nemusili stěžovati na nic jiného, než jen na těkavost a neposednost dětskou, mohla by si věru škola moderní gratulovati, neboť těkavými byly děti vždycky a budou vždycky, ležít to již v jejich dětské povaze. Ale u mládeže bohužel i školní jeví se nyní — ne všude stejně — častěji než jindy, někde příliš často mnohem horší věci: vzdorovitost, neposlušnost, neuctivost ke všemu svatému a nejednou nemrav v nejvyšším smyslu. Jsou ovšem i tací pedagogové, kteří i hříchy pohlavní a krádeže u mládeže školní vyhláší za věc, kteráž prý se dítěti nesmí vždy počítat za provinění se proti šestému resp. sedmému přikázání božímu, nýbrž prý jen za poklesek proti slušnosti atd. atd. (viz na př. *Moderne Erziehung und die sittliche Verwilderung der Jugend etc.* von Hermann Renner str. 6.), k těm však, myslíme, p. Tuček nepatří. Ačkoli však těkavost a neposednost úzce souvisí s povahou dětskou a samy o sobě nejsou ještě chybou aneb aspoň ne žádnou velkou chybou, přece může i tato neposednost, je-li přílišná, při vyučování náboženském býti známkou nevážnosti ku předmětu samému. Netvrdíme nikterak, že jest tím vinna škola, znající dobře mnohé neblahé vlivy mimoškolní na dítě nejednou působící. Byly-li však děti při vyučování náboženském vždycky pozorné a v učení pilné, staly-li se však k učení tomu netečnými a nedbalými, sotva že je dostal jiný učitel a opakuje-li se úkaz ten pravidelně v třídě téhož učitele, kde tu vězí vina?

„Že by ostatní předměty vyučovací v nižádné nebyly souvislosti s věroukou, v nižádném poměru s mravoukou náboženskou,“ řečník popírá, mluvě následovně: „Nestranný posuzovatel, chop se prvé knížky maličkých a přesvědčš se, že sotva to dítě hlásky a písmenka v slabiky se skládati naučilo, již tu čítá na předních stránkách té I. čítanky pravdy, jimiž se pobádá k pilnosti a pracovitosti povědomými tam větami“. — Řečník na to obšírnými citáty z učebnice dovozuje, že při celém vyučování vede se mládež k mravnosti a zbožnosti a dokládá:

„O nás, kteří věnujeme vychování mládeže svou sílu, svou svěžest, o nás, kteří pod tíží břemen klesáme, o nás, kteří za nepatrný žold těžký boj bojujeme, o nás platí v pravdě řečť „Ni zisk, ni slávu!“ O nás smí se beztretně tvrditi, že nevychováme mládež mravně? — To Bohu budiž žalováno! (Souhlas.) Veřejné mínění má pro učitele celý slovník ctností; za odměnu však poskytuje mu nejčastěji nevděk a neuznalost. — Unavil bych vás věru, kdybych dále vyčísti měl veškerý stati školních knih, kde líčí se žákům křesťanské obyčeje, kde opovrhují se hříchem, kde se mládež vede ku ctnosti; stati, které podávají životy svatých, líčí zakládání stánků božích, klášterů a škol, uvádějí se řady přísloví vyňaté z věro- a mravouky křesťanské. Znáte množství článků psaných vedle slavných spisovatelů světských i proslulými kněžími, jakými byli: Vinařický, Doucha, Jablonský, Beneš-Třebízský, Vacek Kamenický, Kulda a jiní! A po všem tom ještě vyhláší odpůrci nové školy čítanky naše za bezbarvé ve směru náboženském, vytýkají učitelstvu nevěru, neznalost, ano i nechť k zásadám vychování nábožensko-mravního. — Aj, právě opak toho je pravdivý! (Výborně!)“

Prohlédli jsme celou osmidílnou čítanku pro školy obecné a pravíme i přes tvrzení p. Tučkovo, ne že by mnohé z článků v nich obsažených nebyly v žádném užším „poměru s mravoukou náboženskou“ vůbec a se žádnou též „věroukou“, nýbrž že vyjma článek jeden jediný („U jeslíček,“ čítanka III.) v žádném nejsou nutném spojení s mravoukou a věroukou křesťanskou vůbec a teprve ne s mravoukou a věroukou katolickou zvlášť, a že v tomto ohledu jsou skutečně bezbarvé, jak jsme již svrchu krátce připomněli. Životy některých maloučko svatých jsou tam ovšem podány, proto že tu nebylo, měly-li to býti čítanky české, kteréž

přihlížejí též k dějinám českým, žádného vyhuťtí. Ale přijde na to, jak jsou tyto životy svatých podány?! A tu díme směle, že jest tu setřen skoro všecken pel, tak že místo života světcova čteme skoro jen dosti suše psaný článek historický, v němž se vždycky zvláštní váha klade na bohoslužbu slovanskou. Vždyť musili na př. v článku: „Svatý Václav“ pozbyti skutečnosti i ti dva andělé, kteří dle legendy nad sv. Václavem se ukázali, když měl bojovati s Radislavem, neboť v článku stojí, že prý se Radislavovi „zdálo, že vidí dva anděly“ atd. Tolik prozatím o věci této, neboť o článcích obsažených v čítánkách, jejichž spisovateli jsou kněží, pronesli jsme už náhled svůj výše. Ostatně se o to postaráme, aby všechny školní čítanky po stránce jak mravoučné i věroučné kriticky byly probrány a tento mravoučný a věroučný obsah jejich aby porovnán byl s katolickou mravo- a věroukou. Ovšem, kdo má za křesťanské již všechno to, kde se děje o křesťanství, o věcech a osobách, jež byly a jsou s křesťanstvím ve spojení, dost malá zmínka, ten najde v našich čítánkách toho křesťanství dost; kdo však hloub hledí, poznává záhy, že jsou naše čítanky v tomto ohledu bez jakéhokoli konfessionálního přibarvení; zvlášť pak vět věroučných že jest v nich pramálo, z křesťanské pak věrouky skoro docela nic. O jediném Bohu, stvořiteli a odplatiteli, se v nich sice mluví, to však není ještě nic zvlášť křesťanského a to tím méně, když se tam i Kristus v historickém článku, mimo báseň svrchu uvedenou jediném, kde se o něm vůbec činí zmínka, nazývá jenom „zakladatelem křesťanského náboženství.“ — To však připouštíme, že se do mnohých článků našich čítanek dá velmi snadno vdechnouti duch křesťanský, což záleží zcela na učiteli, tak že kdybychom mohli míti jistotu, že se do článků těch nevkládá nikde jiný duch nežli duch mravouky a věrouky křesťanské, nemusili bychom proti nim ani mnoho namítati. Ale, jak, prosím vás, bude články ty vykládati učitel, jenž jest nepřítel dogmat křesťanských, učitel, jehož evangeliem jsou „resultáty (!) moderní vědy“, učitel, jenž má za nezvratnou pravdu různé theorie monistické? A že tací učitelé tu a tam jsou, toho neupře ani p. Tuček. Že se učitelé, jak dí p. Tuček, řídí „výborným spisem Sokolovým“: „Průvodce četby mravoučné,“ není žádným důkazem, že by všichni z nich, pravíme všichni, činíce při čtení aneb i jinak „mravní aplikace“, činili je v duchu mravouky křesťanské, a o to tu běží. „Mravní aplikace“ činí i učitelé na bezbožeckých státních školách francouzských, kdež jest i pouhé jméno „Bůh“ proskribováno, ba vyučují tam mravouce jako zvláštnímu předmětu. Stačí to však skutečně pro mravné mládeže vychování? Snad nám nyní i p. Tuček uvěří, díme-li, že nás každá mravouka neuspokojí; chceme mravouku určitou, mravouku, kteráž se vždy a všude opírá o naši věrouku a toužíme na to, že se této mravouce nevěnuje ve škole při mravních aplikacích všude pozornost.

Klade-li pan Tuček „odpůrcům učitelstva“ do úst mnohé otázky a odpovídá-li k nim rovněž otázkami, pravíme, že tyto jeho otázky nejsou všechny správné formulovány, otázky pak, jež uvádí na místo odpovědí, že jsou pochybeny. Slyšme však jej samého.

„Nuže,“ odvěti naši odpůrci (praví p. Tuček), „když tak svědomitě si vedete ve výchově mládeže, vy učitelé, proč až podnes setkáváme se s lidmi, na jichž nemravný život, na jichž nepravosti svět si stěžuje? Proč nejsou pozavírány četné ty trestnice a ústavy kárné, proč dnem i nocí zasedají soudcové, aby odsuzovali zločince, již sotva byli školu vaši opustili? Odkud to, že nyní materialismus tak se rozmohl, že převahy nabývá snaha, kdo s koho, ten s toho? Odkud ta rozmařilost a snaha po zbohatnutí bez práce, odkud ty sebevraždy i mnohých žáků, odkud ta děsná činnost oné mezinárodní propagandy, která sahá k dynamitu a nitroglycerinu, aby společnost pomocí pekelných strojů, kde jí překáží, vyhubila? Odkud to klesání mravní hladiny?“ — K tomu odpovídám rovněž otázkou, dí Tuček dále: „Odkud to, že na témž stromě není všechno ovoce stejné velikosti a stejné chuti; vždyť jediným pnem váží potravu ze země a týmž vzduchem dýše listí jeho? Proč

nepodařilo se kazatelům, aby obrátili všechny hříšníky ku pokání, vždyť pro všechny kážou slovo boží, všechněm k srdci mluví a všechněm otvírají chrámy a zvou je k oltáři?“ (Výborně!) (Dokonč.)

Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí.

Napsal **Ferd. Nicolai.**

(Dokončení.)

III. Atheismus. — Náboženství.

Všecky věky i všickni národové zavrhovali lhostejnost náboženskou.

Slyšme některé ze starých:

Platon praví: „Neznámost pravého Boha je pro zemi největším nebezpečím.“

Plutarch: Myslím, že by snáze bylo vystavěti město ve vzduchu, než aby mohla povstati a udržeti se obec bez víry v božstvo. (Advers. Colot.).

Cicero: „Není tak barbarského národa, který by nevěděl, že nějaké božstvo ctíti jest třeba.“

Quinctilian žádá na učních všelikých ctností: *sanctitatem docentis*.

Z novějších dob **Walter** vypráví o působení Božím na veškerenstvo, a jinde volá: „Lid bez Boha byl by bandou lupičův“. (Naturrecht und Politik).

„Bez Boha není pravé počestnosti“, dí **Rousseau**.

„Pravé lidské vzdělání musí býti náboženské, křesťanské“, osvědčuje **Cousin**. A dodává: „Osvěta buď rozšiřuje blud nebo pravdu, pravdivé nebo falešné světlo. Vždyť známe lidi velmi osvícené a velmi nemravné.“

„Má-li býti vyučování elementární užitečným, musí býti náboženským“, soudí **Guizot**.

„Jaký užitek máš,“ volá **Robespierre**, „namlouváš-li lidu, že slepá síla pouze vládne jejich osudem a pouhou náhodou míří buď na dráhu cnosti nebo nepravosti?“

Kdož ví, nenazvali-li by dnes **Robespierra** klerikalem a reakcionistou!?

Konečně slova **Napoleona I.**: „Člověk bez Boha, ach! viděl jsem jej v r. 93. Takých lidí mám již dosti! Aby člověk stal se člověkem, třeba mítí Boha za sebou. Žádná společnost nemůže existovati bez mravnosti, a mravnost vyžaduje víry.“

Zaznamenávám pouhá fakta a mluvím o vychování negativním, které zavéstí usilují ve Francii.

Právě v době, kdy budí se vášně a potřeba mravní podpory nejvíce se jeví, neozbrojují dítě proti útokům zla, které je otáčí, ani proti nezřízeným výlevům dětské fantasie.

I vysílají je do boje beze zbraně, bez štítu!

Po kolik let zbaveno je dítě života mravního, má pouhou chladnou vědu. Vzdělávati budou jeho schopnosti, neukáží mu však jasného cíle, k němuž se bráti má, srdci dají schnouti ve stínu obojetnosti a samolásky.

Matka vštěpovala v srdce dětské cit náboženský tenkrát, když mu ještě rozuměti nemohlo, a v den, kdy rozum jeho byl by s to dobýti myšlenku z formule ji obalující, učitel umlkne, jak by se bál sebe menší připomínky.

Slovem, vychování každému člověku nezbytné vyloučeno tu z programu školního zvláště v čase oné evoluce, kdy z chlapce stává se muž.

Takou budoucnost mu připravují!

V jediném pouze roce spácháno 398 samovražd lidmi neplnoletými, mezi nimi 67 dětmi. Věc strašlivá a významná!

Těm, kteří se považují za apoštoly nevěry, dáváme v úvahu slova Platónova: „Kdokoli napadá víru, nemiluje své vlasti, neboť atheismus jest zhoubou národův.“ —

Na konec ještě slova Viktora Huga:

„Až Francie celá již bude uměti čísti, nenechte ji bez vůdců, kteří by vzbuzené myšlenky její dále řídili, neboť nevědomost a neučenost lepší jsou než vědomosti zle použité.“

I dodává:

„A zatím rozsévejte po vsích Evangelia.“

A jinde opět:

„Co přináší úlevu v utrpení, co posvěcuje práci; co člověka činí dobrým, silným, moudrým, trpělivým i dobročinným, jest to, že má před sebou obraz lepšího světa, osvětlující temnosti tohoto života. Já věřím pevně v onen svět lepší i osvědčuji zde, že víra jest největší radostí mé duše i nejprvnějším základem mého rozumu.“ —

Že pojmy vzdělání (nabytí vědomostí) a vychování se často zaměňují, toho důkazem jsou hovory rodičů, jež často slyšíme:

„Není li syn náš vychován tak, jak by býti měl, není to naší vinou. My nemůžeme si činiti žádných výčitek . . . Když byl malý, přijali jsme sluhu jen pro něho. Později dali jsme mu domácí učitele. Sotva dospěl předepsaného stáří, dali jsme jej do nejlepšího gymnasia a platili mu korrepetitory všeho druhu, kromě toho nelitovali jsme groše na jeho zábavy. Stojí nás tolik a tolik ten nevďěčník, co jsme mohli učiniti více?“

Pravda. Chlapec naučil se čísti a psát, pak gramatice a pravopisu, načež studoval u výtečných profesorů. Zná geografii, historii, mythologii . . . naučil se latinské prosodii v Horatiovi, Ovidu, Virgilovi, pak přeložil několik knih Illiady, což činí jej způsobilým, by v letech pozdějších rozprávěl o „božském Homéru.“

Dovede ještě odmocňovati, řešiti rovnice, hledati logarithmy . . .

Konečně seznal myšlenky několika filosofů, věnuje každému nejméně hodinu, ba přečetl 50 stran Dugold-Stewart a 200 str. Cousina . . .

Slovem, jest to člověk, který odbyl celá studia!

Překrásně!

Avšak rodiče jaksi cítí, že chlapec jejich, ač stal se mužem, přece nemá pravého vychování. V hlavě rojí se hejno vědomostí, srdce však pusté, prázdné, ne-li hůře . . . zkažené. —

Jeden z mých profesorů napomínal nás ve škole: „Rodiny vysilují se, aby na vás mohly platiti, vy nechcete zajistě, aby peníze své vyhazovaly zbytečně!“

To byly po osm let veškeré rady a napomenutí našeho „poctivého“ profesora.

A to mělo dostačiti?

Na štěstí čekalo nás něco jiného v domě otcovském. Kolik mladíků však postrádá této péče a vůdců ruky rodičův!

Ve školách veřejných sotva za kázeň jsou zodpovědní. Učitelé myslí, že žák nabude vychování u rodičů, tito opět důvěřují slepě učiteli, jemuž přece za to — platí!

Či snad plat „za všecko“, zvláště v pensionátech, nerozumí se: za vychování, učení, výživu, prádlo a čištění obuvi?!

Rodiče jsou o tom z hloubi duše přesvědčeni.

* * *

Možná, že neuvedli jsme ještě všecko, abychom dokázali pravdu věty, že: „Osvěta sama nedovede chovance učiniti mravným. Ale i to stačí, bychom poznali, že jest třeba sloučiti ji s vychováním.“ Přel. — b.

D r o b n o s t i.

Chvályhodná upřímnost. V učitelské schůzi Kroměřížsko-přerovského „Komenského“ měl učitel J. Vít přednášku o domácích poradách učitelských. Pan řečník položiv v úvodu axioma, že charakter učitelův mnoho přispívá ku zdaru školy, ačli zúplna jej nepodmiňuje, vyvodil dále, že zrcadlem pro charakter nebo též **necharakter** správců škol jsou domácí porady a konečně vylíčil smutné zkušenosti, jakých v té příčině nabyl. Líčení to dopadlo, jako obžaloba všech správců škol, což vyvolalo mezi přítomnými tuhý odpor. — V řeči, kterou potom předseda učinil, pronesena nejedna pěkná myšlenka vzhledem k té smutné a pravdivé skutečnosti, že v našich sborech učitelských opravdu vyskytují se četná nedorozumění. Jsme všichni lidé a tak někdy chybí správce školy, někdy zase třídní učitel; faktum jest pouze, že nám schází mnoho dobré vůle. Mohli bychom si opravdu všimnouti v té příčině jiných stavů, kterak podřízení ctí své představené, byť se s nimi často i neshodovali. Ať tedy mladší kolégové néposuzují vše výlučně se stanoviska svého. Správcové škol pak ať zase nemyslí, že spor kolikráte malicherný vyřídí nejlépe, když zaběhnou s ním hned za tepla k — inspektorovi.“ („Komenský“ 1891. str. 243.) Upřímnosti takové věru se podivujeme.

+ k.

* * *

Spálená kniha. V letošním „Nov. kalendáři učitelském“ uveřejnil prof. Šmaha o Komenském věci, které, jak sám praví, životopiscům Komenského jsou venkonce nepovědomy. Čteme tam na str. 149. také „novinku“ následující: „Prvá duši mé pokušení (tak píše Komenský rakouskému baronovi Wolzogenovi) umítl ďábel skrze vaše lidi za mého chlapectví za příčinou takovou. Šli městem naším, přivinuli pak k sobě Vlacha de Potasari. Oni stavějí se za reformované (vyznavače víry) porozprávěvše s učitelem naším Tomášem Dubinem domácíy a důvěrně po dva dni, na odchodné darovali mu nedávno vydanou knížku, katechismus Moskoroviův. I z ní on teprva poznáv, jaké měli jsme hosti. vyjevil věc superintendentu našemu. I jakkoli jím tato knížka (by nikoho nenakazila jedem svým) oddána byla plamenům, přece zůstavila v myslích mladších lidí (až i také v mé — totiž Komenského) ostnů zvědavosti, se kterými po několik let byl mi boj trapný a pomnám, že mnoho to stálo úsilí, prve nežli bylo lze vyvrci onu chiméru. Tolik síly má do sebe i tak skrovninký kousek kvasu někde v puštěný.“ —

+ k.

* * *

Následování hodno. Jakož z visitační zprávy zpracované podle výroční zprávy velesl. c. k. zemské školní rady moravské (Komenský l. r. str. 326) vysvitá, jest na školách moravských dovoleno, aby žáci v hodinách čtení určených čtli svatá evangelia. Něco podobného věru lze jen chváliti a následovati, nebo v nových čítankách našich knihy knih — písma sv. na velikou škodu mládeže školní příliš se zapomenulo!

+ k.

Obsah „Vychovatele“:

Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně? Píše Leopold Kolísek. — Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna r. 1891. Píše Fr. Pohunek (Pokračování.) — Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí. Napsal Ferd. Nicolai. (Dokončení.) — Drobnosti.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. — Odpovědný redaktor František Pohunek.

Tisk knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Kotrba) v Praze.

VYCHOVATEL.

List věnovaný zájmům křesťanského školství.

Vychází 15. a posledního dne každého měsíce. — Předplácí se celoročně 2 zl., půlletně 1 zl. v administraci časopisu „Vlast“ v Žižkově u Prahy č. p. 505. — Do krajín německých, Bosny a Hercegoviny předplácí se na „Vychovatele“ 2 zl. 50 kr., do ostatních zemí 3 zl. ročně. Pp. knihkupcům slevujeme 25%, a „Vychovatel“ se jim dává toliko za hotové. Alumnové, klerikové a studující mají slevu 10% a sběratel dostane na 10 jedenáctý exemplář zdarma. — Redakční exempláře knih a časopisů na výměnu budtež zasílány výhradně redakci „Vychovatele“ na faře u sv. Štěpána v Praze č. p. 568—II.

Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně?

Píše Leopold Kolísek.

(Dokončení.)

A nejnověji čteme ve „Freie pädag. Blätter“ Nro 32: „Die Gelehrten haben erkannt, dass Darwins Lehre . . . Wahrheit . . . der grossen Masse aber, die aus den Volks- Bürger- und Mittelschulen hervorgeht, wird die sonnenklare Wahrheit der Abstammung seit 30 Jahren systematisch todtschwiegen und der 3500jährige Mythos des mosaischen Schöpfungsbeweises, das Schöpfungswunder in seiner rohen Gestalt, als Wahrheit verkündet. Gibt es zweierlei Wahrheit? Nein! . . . Wir können nicht an Moses festhalten für die niederen Schulstufen und zugleich von der Abstammung überzeugt sein . . . Denn niemals werden sich Moses und Darwin in Compromisse einlassen entweder oder! Entweder Moses oder Darwin! A ku konci praví se: „Wir haben den Schutt (rozuměj: zjevenou pravdu o stvoření světa) dort wegzuräumen, wo das neue Gebäude (roz. materialistická nevěra) stehen soll.“

Z těchto ukázek snadno lze poznati, jakého smýšlení jest učitelstvo — proto ne divu, že zesnulý kardinal Vídeňský stěžoval si na špatné vychování ve školách, když ve své řeči dne 3. března 1872. takto pravil: „Z četných stížností a zpráv nabyt jsem té smutné jistoty, že mnozí učitelé národní z učení a nařízení církve sv. bez ostychu posměch si tropí, žáky své zrovna vybízí, by nevěřili tomu, co jim učitel náboženství praví, protože prý to není pravda, a odvolávajíce se na předstírané výzkumy přírodovědy hledí v dítkách podvrátiti víru v Boha a nesmrtelnost. Hlavně chtějí dítkám namluviti, že člověk pochází z opice. Toto bláznovství, za něž bychom se styděti měli, zdá se, že těm mladým učeňákům osvěty velmi se líbí. Jaký účinek takové řeči mají, můžeme mezi jiným posouditi z toho, že již častěji dítky jdouce právě ze školy na kněze mimojdoucího pokřikovaly a jemu nadávaly . . .“

Důležitá jsou v té příčině slova, která r. 1888. pronesl — liberalní list „das neue Wiener Tagblatt“: „Nyní utvořil se ve škole podivný poměr mezi školou a katechetou, který v podstatě záleží v tom, že katecheta nestará se

o školu a škola o katechetu. Učitel náboženství drží se jen náboženských pravd svých; zeměznalec, přírodopysce a dějepisec jde však bezohledně až k nejkrajnějším důsledkům vědy — a símě učitelem zaseté rozptýlí se jako větrem prach! Takto stalo se vyučování náboženství pouhým předmětem vyučovacím; o náboženství a náboženské výchově nemůže býti ani řeči.“ Přítel dít. 1888. III.

Jak potom můžeme souhlasiti s řečmi řečníkův — učitelů, kteří tvrdí, že školy nynější jsou náboženské a že se v nich vyučuje nábožensko-mravně?

Mylného jest tedy názoru „slavný paedagog“ (toho názvu jsme si vypůjčili z „Nár. L.“), když pravil ve své přednášce v Budči Libeňsko-Karlínské: „Bezkonfessionální naše školy nejsou. Bezkonfessionální jsou jen takové školy, kde se neučí žádné věrouce, a kde se děti nepřidrží ani k modlitbě ni k jiným náboženským obřadům.“ (Č. Š. č. 19. 88.)

Podobně učitel Hůlka ve valné hromadě učitelských jednot mylně vykládal: „Školou bezkonfessií rozumí se škola, kde se nevyučuje žádnému náboženství. U nás dal se název ten škole, když se jí dala světská správa a dozor státní, toho názvu nedal jí ani zákon ani učitelstvo, a ti, kteří název ten u nás zdomácněli, podložili mu význam bezbožnosti. (P. z B. č. 26. 88.)

A tvrdí-li p. ředitel Slaměník v řeči své proslovené v Brně dne 22. května 1888, že všechny školy v Rakousku jsou náboženské, když praví: „Každá veřejná škola v Rakousku musí míti ráz katolický; vždyť naše náboženství katolické jest státní náboženství“ (Š. a N. č. 12. 1888) — pak již naprosto rozcházíme se v mínění tomto, jelikož to není pravda.

Z příkladů těchto jasně vysvítá, že učitelstvo až posud zaujímá příkré stanovisko proti škole náboženské a tím tedy že samo se vzdaluje cíle, by dovedlo nábožensko-mravně mládež vychovávat.

Že tomu tak, dokázalo učitelstvo opětě resolucí vydanou a schálenou letos dne 6. srpna o sjezdu, v níž (citujeme doslovně počátek resoluce). „A) Vzhledem k projevům, v posledním čase veřejně učiněným, jež směřují k tomu, by školy obecné nabyly rázu konfessionálního, prohlašuje učitelstvo české, shromážděné na valném sjezdu v Praze dne 6. srpna 1891., že trvá na resolucích, které v té příčině přijaly sjezdy učitelstva r. 1880. v Praze, r. 1882. v Plzni a r. 1886. v Praze.“ Jaké byly by resoluce zmíněných roků, již jsme uvedli, a celou tuto resoluci poslední nechceme rozebírat, poněvadž na jiném místě se tak stalo.

Bylo by ovšem nespravedливо v té věci jediné na učitelstvo svalovati všecku vinu. Nikoli; nechceme také tak činiti posuzující všechno objektivně, ačkoli jsme uvedli příklady, kde učitelé vylučovali křesťanství ze škol obecných. Vina vězí jinde. Jest to zednářsko-židovské působení. O důkazy není potíže.

Již okolo r. 1830. pronesl Badenský svobodný zednář Attenstein tato slova: „Dejte nám školu — a ostatní půjde samo.“ V nejnovější době promluvil svobodný zednář Bluntschli ještě otevřeněji: „Nedopustíme se více té chyby, bychom nás py (barikády) stavěli a řádným vojskem přemoci se dali; my zvolíme delší sice, ale bezpečnější cestu — my se zmocníme školy.“

V říjnu r. 1866. — tedy před vydáním našich školních zákonů psaly noviny zednářské tajně v Paříži vycházející pod názvem: „Le mond Maçonique“:

„Musí se profání svět tak zaříditi, by přijal naše zásady. Považují vyučování elementární za úhelny kámen naší budovy.“ Na otázku, má-li se náboženství ze škol vymýtiti, odpovídá list: „Zásada v autoritě nadpřirozené, která člověka o jeho důstojnost olupuje, jest k výchově dítek nepotřebna a mohla by působiti k potlačení vši mravnosti, proto má se vzíti se zřetele. My budeme vyučovati právům a povinnostem jménem svobody, svědomí, rozumu a také ve jménu sjednoceného občanstva. Zednářstvo musí býti vzorem moderní společnosti, musí vychovávat svobodné lidi.“

Francouzské lože vzaly tedy podle tohoto návrhu výchovu mládeže do svých rukou. Velký Orient v Paříži zval k tomu oběžníkem. Zařizeny sbírky a ceny za žáky ustanoveny. Zvláštní cena 500 fr. byla vypsána na sepsání katechismu mravoučného, který měl nahraditi katechismus náboženský. Tak znenáhla vyvíjely se školy, z nichž náboženství vypuzeno.

Tak praví výslovně zednářský časopis „Le congrès liberal“: „Naším cílem jest zničiti nejen všecku politiku katolicismu, nýbrž i jeho články věroučné, jež jsou člověčenstvu tak škodlivy.“ A zednář belgický Quinet vyznává bez obalu: „Nám nejde o vědecké vyvrácení nauk papeženských, nýbrž o úplné vyhlazení papismu, ne však jen o úplné vyhlazení, nýbrž i o jeho zhanobení, ne však jen o jeho zhanobení, nýbrž i o to, bychom ho v kalu utopili.“

Ragon, zednář a spisovatel, jehož spisy mají u zednářů platnost úřední, dává ve své obřadní knize poučení: „V ložích se naučíte, jak se mají mocnářům a kněžím svazovati ruce a nohy, aniž by to zpozorovali . . .“

V tajné instrukci zednářské čteme: „Když napřed zničíme náboženství, shroutíme potom také monarchie.“ Zednář Louis Richard praví: „Zednářstvo má cíl vyrotiti všude katolické náboženství.“ — (Hlas 25. pros. 1889.)

V zednářském okružníku, vydaném r. 1886, čteme mezi jiným, kde mluví se o školním vyučování bez náboženství: „Aby se však docílilo na školách dobrých výsledků (totiž naturalistických), jest naprosto třeba zamknouti kněžstvu ústa. Dokud vláda nemůže kněží sesazovati a přesazovati a tím ničiti jejich vliv na lid, musíte ještě dále uličovati kněze na podvodníky a pokrytce, namlouvající lidu, že kněží ctnosti kážou, ale nekonají, že hlásají nauku, ale nevěří, že z hlupoty a lehkověrnosti lidu se živi“ . . . a cíl zednářstva, k němuž podvratnými naukami směřují, bude asi ten, jež sami v oběžníku tom naznačují — neboť praví: „Pak již brzo přijde onen den, v který přirozenost (t. j. rozpoutaná lidská přirozenost a ta popředně v punktu volné lásky) — v který přirozenost na zříceninách náboženství zapěje píseň svého vykoupení, den, v který lidstvo cestou pokroku bez překážky kráčet bude jedině o to pečující, aby si na této zemi připravilo blaženost, kterou dnes jen jako nějaký sen v jakémsi budoucím životě očekává.“

V Lipsku vyšel r. 1887. spisek nadepsaný „Papežova církev a zednářstvo. Zednářská odpověď na papežskou encykliku.“ — Z toho jasně vysvítají záměry zednářů. Program jejich jest vyložen následovně:

1. Zničení církevní autority.

„Jeden každý zednář (čteme na str. 27.) pozná, k čemu naše důležitá a vytrvalá práce směřovati musí — totiž ku zničení církevní zásady a autority, jak dosud při výchově o školním řízení v národě platnost má.“

Toho dosíci se má slovem, pérem i štětcem . . .

2. Úplné oddělení církve od školy.

„Duchovním se musí ve škole každý vliv odejmouti, oni musejí vyloučení býti z míst učitelských, ze školních místních rad a z dozoru ku školám; duchovní řády, ženské i mužské, nechť se odstraní od stolic učitelských ihned, kde to jde; a kde to právě není možno, ať se jim přístup všemožně nemožným činí . . . Všecky školy musejí přijíti do rukou svobodomyslných učitelů, kteří naprosto s duchovenstvem nedrží.“

3. Odstranění každého vyučování náboženství . . .

V první řadě (str. 28. a 29.) — musí býti obecné vyučování náboženství odstraněno, a o to též se zednáři zasazují — . . . neboť vyučování náboženství přivádí jen mravní zmatek v mladou mysl lidu a kupí mlhavé mraky kolem dětského rozumu a poznání . . . Vyučování náboženství kazí, zdivočuje . . . Vývoj svobodného lidského myšlení jest obmezen, zlomen a vzlet citu pomaten . . .“

4. Odkřesťanění života rodinného.

Žádný církevní sňatek (civilní manželství), žádné svěcení neděl ve smyslu křesťanském. Ale za to národní slavnosti, výlety a schůze. V domích žádné obrazy svatých — a přístup do rodin nebudiž knězi dovolen — . . .

5. Emancipace žen.

Mají se zařizovati pensionaty pro dívky, avšak bez všelikého rázu náboženského, pod dohledem a vedením emancipovaných žen. (Francie, Německo i Belgie mají již takové.) Vychovávání dívek ku zdravé lidskosti: Tělocvik, tanec, všeobecná nauka o kráse, vzdělaná četba . . .

Tot program jejich — vznešený!!!

A že mnoho professorův a mnoho učitelů jest v ložích zednářských — jest zajisté známo.

Pravili jsme, že židé jsou také původcové a zastancové bezkonfessionální školy. Není tomu dávno, co ve Vídni byla vydána brožura, obsahující 12 odstavců, v nichž naznačeno, jakým způsobem mají židé nabyti moci a vlády nade vším.

Čtvrtý odstavec zní v doslovném překladu takto:

„Přirozeným nepřítelem naším jest křesťanská církev; proto jde o to, bychom ji zničili usnadňující její rozštěpování. Podporujeme v ní svobodomyšlného ducha, pochybovačnost, nevěru, rozkol. Proto bojujme ustavičně proti kněžstvu v časopisech, očerňující je a nadávající na ně. Hlavním sloupem církve je škola. Na vychování křesťanské musíme dostati vliv; proto odtrhneme školu od církve. Pod praporem pokroku a oprávněnosti všech vyznání proměněna budiž křesťanská škola v beznáboženskou, pak můžeme býti učiteli na všech školách. Vychování křesťanské bude omezeno na dům a poněvadž množství či massa („die Masse“ stojí v originalu ani ne „Volk“ — jako by ten lid byl opravdu jen kus něčeho, s čím se „kšeftuje“) nemá k tomu kdy, a poněvadž náboženství vyšších kruhů jest otřeseno, brzy zanikne. Agitujeme pro zrušení církevního a školního majetku, pro převzetí církevního a školního majetku státem čili dříve neb později n á m i.“ —

Nynější tedy škola jest ovocem působení zednářsko-židovského a učitelstvo — jest nástrojem. Jak nedůstojno to vznešeného stavu učitelského! K tomu tedy nynějšími zákony dospěla škola, že sloužiti má zednářům — lidím bez Boha — a židům — a potom se mluví o nábožensko-mravní výchově na nynějších školách.

Když pak věci tak se mají, kdo pak by si ještě troufal tvrditi, že vychovává se na nynějších školách nábožensko-mravně? A přece jsme to my, kteří tak tvrdíme; vždyť nechceme nikomu křivditi a křivdili bychom jistě mnohým pp. učitelům, kdybychom bez výminky všechny odsoudili.

Víme z vlastní zkušenosti (a zde to s radostí nemalou zaznamenáváme), že přemnozí učitelé — a bohudíky jest jich valná většina (aspoň na Moravě) vyučují nábožensko mravně Nejen že katechetu vydatně podporují u vyučování sv. náboženství, nýbrž i ve svých předmětech mnoho k nábožensko-mravní výchově přispívají činíce dobré aplikace při čtení a tak srdce i ducha svěřených dítek obrozují a ušlechťují. Ale činí tak podle zákona? Nikoli, vždyť podle zákona nesmějí se o náboženství ani zmíniti — činí tak tedy o své újmě podle svého přesvědčení a vlastně proti zákonu. — Ostatně bylo by dobře, kdyby ti učitelé liberální, kterým náboženství jest trnem v oku, docela podle zákona jednali o náboženství žádné zmínky nečiníce, ale v tom jeví se veliká chyba a nedůslednost, že i liberální učitelé často ve svých přednáškách o náboženství zavadí — ale jen proto, by mu uškodili, jak jsme některými příklady objasnili. —

Nejsou tedy všichni učitelé liberální, mnozí, přemnozí zůstali dobrými katolíky; kterak tedy si vysvětlíme onen zjev, když dán byl návrh Liechtenšteinův, že tak šmahem skoro všichni učitelé, tedy i ti hodní katolíci, podepisovali petici proti návrhu?

Vysvětlíme případ ten. Tvrdíme, že stalo se tak z neznalosti věci, o kterou šlo. Hlavní chyba byla a je až posud ta, kdykoli byla řeč o změně zákona na prospěch školního vyučování a vychovávání, že vždy každý učitel jen posuzoval školu — podle svého působení a neučinil si pojmu všeobecného o školách všech. Tím se stalo, že učitelé, kteří vychovávají dobře mládež,

tedy nábožensko-mravně, nevěděli, proč vlastně má nastávati změna. Obávali se Bůh ví čeho netušíce, že v jejich vyučování by nebyla docela žádná změna, nýbrž že by vyučovali tak dále, jenom s tím rozdílem, že nyní tak vyučovali nejsouce k tomu zákonem vázáni a v budoucnosti že by vyučovali na základě zákona.

Mimo tuto neznalost pravého stavu věci byli rozjitřeni překroucenými výklady, jimiž liberalní listy učitelské i neučitelské změnu zákona na pranýř postavily, a proto nedivu, že onino dobří vychovávatelé mládeže dali se strhnouti a zaujali protivné stanovisko proti návrhu Liechtenšteinovu a proti jakékoli změně zákona ve smyslu nábožensko-mravní výchovy.

Ti pak, kteří na základě zákona hodně liberálně si počínají — a děti také liberálně (špatně) vychovávají, ti ovšem nemohli připustiti, by nastala změna. Proč, uhodne snadno každý sám. —

Byl to opravdu boj urputný s obou stran proti i pro návrh Liechtenšteinův, boj ne sice mečem, nýbrž pérem a to přechoť místo v inkoustu namočeným ve — žluči.

Návrh Liechtenšteinův ovšem padl, nedivíme se také tomu, poněvadž žádal mnoho a můžeme říci, že žádný přítel školství s návrhem tím v plném jeho znění nesouhlasil — avšak věc není ukončena. Hlasy o nápravu ve školství ozývají se posud a trváme, že nepřestanou se ozývati, pokud nebude spravedlivé žádosti katolíků učiněno zadosť. Hlasy ty ozývaly se tu a tam i na říšské radě, kde mnozí poslanci konservativní pronesli svá přání za školu náboženskou.

A kdo je až posud proti škole náboženské? Jsou to liberálové ať čeští ať němečtí, jsou to židé, jsou to evangelíci — a jsou to katoličtí učitelé. Není to bolestné, když katolický učitel veřejně se ozývá proti katolickému náboženství, proti katolickému duchovenstvu? Nelze nám vypsat, jak trpce a bolestně jsme byli dojati, když jsme slyšeli o schůzi letošní na Žofíně dne 6. srpna, jak voláno p. Sokolovi bouřlivě „sláva“, kdykoli pronesl slovo zpátečník — a kdykoli se příkře dotekl katolického duchovenstva. Přiznáváme se, že jsme odcházeli ze schůze té na nejvyšší rozechvění, sklamáni, poněvadž do té doby měli jsme přece docela jiné mínění a poněť o našem učitelstvu — katolickém. Ostatně nechceme nikterak křivditi — možná že ve schůzi té nejvíce rámusu nadělali učitelé — jiného vyznání než katolického a nedivili bychom se tomu pranic, poněvadž p. Sokol jim hlavně mluvil po chuti. Habeant sibi!

Když už zmínili jsme se o těch učitelích evangelického vyznání, chceme k tomu přičiniti ještě několik slov; netýkají se jen učitelův evangelických samých, nýbrž i duchovních správcův a hlavně časopisův evangelických. Kdy kdo četl nebo slyšel, že bychom my katolíci nepřáli evangelíkům náboženské školy? Nikdo zajisté a nikde. Naopak říkává se s naší strany: „Jako židé a evangelíci mají své náboženské školy, tak ať je mají katolíci“ — a hle tu povstávají židé i evangelíci — a brojí zuřivě proti naší škole náboženské. Kde tu spravedlnost?! A učitelstvo katolické jim přizvukuje, ve škole náboženské vidí zničení svobody, robotu, kněžskou nadvládu a Bůh ví, co ještě hrozného. Učitelstvo tu nejedná správně. Mluví-li se o žádoucí nápravě ve školství, tu učitelstvo se domnívá, že snaha ta jest namířena proti učitelstvu. Není tomu tak. Školou náboženskou má se docíliti nábožensko-mravní výchovy — a nikterak snad toho, by učitel byl zbaven své svobody atd.

Nejsou tedy stesky na nynější školu namířeny proti učitelům — nýbrž proti vyučování — a proto jest naprosto nesprávné, by učitel vztahoval nespokojenost s nynější školou hned na sebe — on přece zákonů školních nedal, on jen podle nich vyučuje.

Připadá nám to právě tak, jako kdyby úředníci berní zlobili se na to, že někteří poplatníci láteří na velké daně. — Trochu té zášti ovšem padne i na úřednictvo — ale úředníci za to nerohou — oni jsou jenom ustanoveni, by prováděli zákon. —

Tak jest i ve škole. Jeví-li se nespokojenost s nynějším zařízením školy — pak není přece vinen učitel — a mluví-li se proti nynější škole — nemluví se tím hned proti učitelstvu — které při neuspokojivém zařízení školním vyučuje a vychovává přece svědomitě . . . Toto zmatení pojmů jest všeobecné — a odtud ta rozhořčenost . . .

Zbývá nám ještě říci a objasniti, čeho si vlastně přeje duchovenstvo, domáhajíc se školy náboženské. Řekněme vlastně napřed, čeho si nepřeje duchovenstvo a dobrý katolický lid. Vytýkáno, že duchovenstvo si přeje náboženskou školou zbaviti učitelstvo jeho svobody, jakou nyní má. Není to pravda, toho si nepřeje. Této výtky nelze žádným způsobem z našich časopisů dokázati. — Mínění toto vzniklo jen v liberálních listech učitelských a jest jen proto rozšiřováno mezi učitelstvem a mezi lidem, aby tím větší odpor měli proti duchovenstvu. Duchovenstvo jest si dobře vědomo slov Kolárových: „Ten, kdo svobody hoden, svobodu zná vážiti každou, kdo do pout jímá otroky, sám jest otrok“, a podle nich jedná.

Obmezení svobody učitelstva si duchovenstvo nepřeje. Nepřeje si také panství nebo nadvládu nad učitelstvem, jak mylně a zlomyslně vykládáno. O této nadvládě není taktéž žádná zmínka. Mluví-li se o dozoru církevním, míní se tím vždy dozor věcný, t. j. na učivo — nikoli však na učitele, tvrdí-li však učitelstvo, že duchovenstvo chce je ujařmiti, chce mu vládnouti, nad ním míti panství, nadvládu — jest to jednoduše lež, pocházející z nepravého pojmání věci — a často ze zlomyslnosti některých mladých učitelů, kteří svým křikem a balamucením snaží se strhnouti i rozváznější.

Nadvládu tuto vylučuje také nezbytná shoda kněze s učitelem. Kde této není, marná snaha vychovávatí nábožensko-mravně. A shoda tato by byla úplně nemožná, kdyby měl učitel ku knězi jako ku svému představenému, neřkuli jako k policejstvi pohlížeti, před nímž by se bál, že by mu mohl uškoditi. Duchovenstvo této nadvlády si nepřeje; souhlasí tu úplně s Guizotem, který pravil: „Má-li učitel své úloze dostáti, pak nesmí býti nikoho ni poníženým služebníkem ani otrokem.“ A čeho si tedy přeje? Již z počátku jsme pravili, že třeba jest nábožensko-mravní výchovy a dokázali jsme, že na základě dosavadních školních zákonů nábožensko-mravní výchova není možná. Přeje si tedy duchovenstvo, by dány byly zákony takové, na základě kterých by byla nábožensko-mravní výchova — možná.

Slyšeli jsme nedávno, jak jistá choť doktora medicíny se tomu divila, že letos na české národní škole katolické přijat za učitele — žid. Co by říkali židé, kdyby na židovské škole byl učitelem katolík? Ohradili by se jistě proti tomu a měli by příčinu, neboť mohli by míti oprávněnou obavu, že učitel katolík nebude vychovávatí podle náboženství židovského — a my katolíci? My musíme mlčeti.

Aby takové případy se neopakovaly — aby židé si vyučovali na židovských, evangelíci na evangelických, katolíci na katolických — to jest přání duchovenstva, ano to jest přání též katolického lidu, jenž tak často si stěžuje do nezvedenosti mládeže, pro jejíž dobré vychování nynější škola při veškeré snaze, pší a svědomitosti přemnohých učitelů jest nedostatečná. Mluvíme-li o nezvedenosti a znemravnělosti mládeže, nechceme tím obviňovati učitelstvo, víme dobře, že hlavním spolučinitelem u vychování jsou rodiče, a že mnozí rodiče špatně dítky své vychovávají a boří, co škola vystavěla, jest bohužel všeobecně známo; nicméně nemálo viny nese škola, poněvadž mnoho vyučuje, ale málo — vychovává. Působí na rozum, ale cit zůstává pozadu. A přece hlavním účelem školy jest „nábožensko-mravní výchova“, tedy nejen aby se ve škole vyučovalo, nýbrž také vychovávalo, by rozumu nevzdělával se na úkor citu, srdce, nýbrž aby obé stejnoměrně se vyvíjelo, vzdělávalo.

Přeje si proto duchovenstvo, by na školách nejenom bylo náboženství vyučováno jako předmětu, nýbrž aby bylo náboženstvím provanuto veškero učivo . . . aby tak náboženství dodávalo rázu celé škole — aby bylo ohniskem, sluncem a ostatní předměty jeho paprsky.

Přeje si, by zákonem dostaly se opět do všech škol katolických katolické odznaky, by modlitba se nezanedbávala, by pozdrav křesťanský: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“ opět z úst školních katolických dítek všude zníval.

Přeji si a to nejvíce, by byla shoda mezi knězem a učitelem, neboť každý kněz i učitel ví předobře z vlastní zkušenosti, že bez této shody škola dobře prospívati nemůže. Proto jest si přáti, by shoda ta ni s té ni s oné strany snad osobními zájmy se nerušila. Slovem si přejeme, by to, co se nyní děje na dobrých katolických školách jen z dobré vůle a zvláštního popudu učitele a nikoli z vůle zákona, nýbrž vlastně proti zákonu na prospěch nábožensko-mravní výchovy — aby to dalo se na základě zákona všude.

To jest naše přání a toto přání ozývá se po veškeré naší říši a nepřestane se ozývati, dokud nebude splněno, neboť tímto přáním chceme jenom uskutečniti, co zákon nynější si již přeje, ale k čemu týž zákon neudal prostředků t. j. aby na školách obecných vychovávalo se „nábožensko-mravně“. —

Chválení a kárání u vychování.

Velmi mocnou pobídkou a podporou mravnosti jest každému člověku cit pro čest a jeho strážce stud. Člověk naskrz zkažený jest lhostejný k tomu, má-li u lidí čest a dobrou pověst, anebo hanbu a jméno zlé. Kdo se Boba nebojí, lidí se nestydí.

V mnohém člověku jeví se ctižádost, kteráž hledí vynikati. I tato vlastnost dobrá jest, dokud se nestává přílišnou, dokud nepřechází v pýchu, chlubitost a v pohrdání jinými. Bez ctižádosti by se mnohý byl nedodělal štěstí, nedosáhl důstojnosti své.

Spasitel sám uložil hleděti si cti a stanovil její pravidlo rozkazem: „Tak svět světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a slavili Otce vašeho, jenž jest v nebesích.“ (Mat. 5, 16.). A sv. Pavel přikazuje: „Opatrujte dobré netoliko před Bohem, ale i před všemi lidmi.“ (Řím. 12, 17.).

Cit pro čest a stud se oživuje o podněcuje chválou za dobré a pokáráním za zlé chování, zvláště v srdcích dítek, i jest dlužno k jejich zdárnému vychování tyto pudy v nich pěstiti a šlechtiti. Pochvala neb pohana od učitele vniká dítěti v duši a jest mu stálou pružinou ku konání dobrého a varování se zlého, není-li to ovšem dítě zaryté, z něhož se musí zarytosť vyhánět, trestem citelným. I božský Učitel užíval chvály jakožto prostředku vychovavacího. Vychválil učenníkům dítek nevinu a pokoru, když pacholík vybral ze zástupu, postavil v jejich střed, naň ukázal a řekl: „Neobrátíte-li se a nebudete-li jako maličká pacholátka, nevejdete do království nebeského; kdokoli se poníží, jako toto pachole, ten jest větší v království nebeském.“ (Mat. 18., 2—4.). To si jistě zapamatoval onen chlapec na celý svůj život, a přičinil se zajisté, aby zůstal hodným takové chvály, a druzí opět byli povzbuzeni, aby se stali též takovými. Jak rozjařeny byly ty dítky, které Pána doprovázely, když slavnostně vjížděl do Jerusálema! Ještě v chrámě mu provolávaly radostně „Hosanna“, když se jich zastal proti reptání židovských předáků, kteříž se nad tím horšili řka k nim: „Nikdy-liž jste nečtli: Z úst dítek dokonal jsi sobě chválu?“ (Mat. 21.)

Rovněž i pokáral božský učitel svéhlavost dětí připodobniv nevěřící židy „dětem na náměstí sedícím, kteréž volajíce na sobě rovné říkají: Pískali jsme vám, a neskákali jste; žalostně jsme naříkali, a neplakali jste“ (Mat. 11, 16. 17.).

Sv. Pavel varoval před dětskou lehkověrností a vrtkavostí řka, abychom nebyli jako maličká pacholata sem a tam se zmítající a netočili se každým

větreu učení skrze nešlechtnost lidskou, skrze chytrou k oklamání bludu“ (Efes. 4, 14.)

Chvála a hana vyžaduje mnoho opatrnosti, aby spíš neškodila než prospívala.

Nechval na dítěti nic, co nepochází z jeho svobodné dobré vůle, ne duševní schopnosti, bystrou chápavost a věrnou paměť, tělesnou hbitost a úhlednost; tím by se navádělo k domýšlivosti a vynášení se nad jiné. Netup vady, za které dítě nemůže, jako na př. duchovní tupost a tělesnou neohrabanost; tím by se dítě rmoutilo a zarputilo. Nechval ani nehaň předčasně aniž víc, než si dítě zaslouží. Zkoumej pozorně u každého dítěte osobní jeho zvláštnosti, náklonnosti, letoru, vůbec tak zvanou individualnost, a dle ní suď. Některý žák má tvářnost ustavičně usmívavou, jiný škaredou, jako by zle smýšlel, ale nebývá tomu vždy tak. Někdo sedí pořád jako kameuný, zdá se, že dychtivě dává pozor na všechno, co učitel povídá a vykládá, ale v skutečnosti téká mysl jeho Bůh sám ví kde. Později se ukáže z jeho nevědomosti a zarputilosti, že klamal neb byl přechválen. Některé dítě hledí neustále upřeně brzy na to, brzy na ono, očima sem tam míhá, rukama rozmetá, nohama klátí, domníváme se, že není ve škole pranic platno, že jen vyrušuje, a ono pojednou jako ze sna probuzené se vzchopí a odpovídá na všechny otázky. Některé dítě pouhým pohledem, neb mírným slovem, nebo všeobecným upozorněním přivede se zpět na pravou cestu, některé vážnějším a přísnějším pokáráním se napraví.

Jakož všechno, co se často opakuje zevšední a mime se s účinkem, rovněž tak jest tomu při chvále i haně. Dávej obou skrovně. Užívej víc domluvy, aby chybní se poznal a chybu svou napravil; začíná-li se lepšiti, pochvalou ho pobádej, trpělivě mu shovívej, jednej tak, abys v útlé duši třtiny nalomené nedolomil, nýbrž ji narovnal a knotu doutnajícího neuhasil, ale rozdmýchal, aby se vzňal plamenem. Vychováním budiž v mládí veden každý, aby zlého se varoval a dobré činil posléz bez ohledu na lidskou chválu nebo hanu z lásky k Bohu, z poslušnosti k jeho zákonu a pro spásu duše své.

Jestliže veškeré vychovávání jest nad míru nesnadné, po výroku velikého církevního učitele a papeže sv. Řehoře „umění nad umění“ (ars artium), tedy zvláště těžké jest chváliti a kárati v čas a v míře spravedlivé. Jest to dar Boží, kterého se dostává tomu, kdo zaň prosí a má dobrou vůli. *F. Musil.*

Valný sjezd učitelstva a přátel školství,

jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891.

Píše Fr. Pohunek.

(Dokončení.)

Žádný z nás, již snad jsme odpůrci nynějšího bezkonfessiího směru školního, nikdy však odpůrci učitelů jakožto učitelů, nebude se nikdy ptáti naivně: „proč se až podnes setkáváme s lidmi nemravnými atd., nýbrž jenom: proč jest lidí takových nyní mnohem víc než bývalo jindy? proč tolik žalářů přeplněných? atd. atd. — K dalším pak otázkám odpovídáme, že nejsou dobře voleny, jelikož na stromě není sice všechno ovoce stejné velikosti a stejné chuti, nikdy však přec není na stromě dobrém ovoce z části jedlé a z části zdraví lidskému škodné neb jedovaté. Má li však strom patřící k druhu stromů dobrých značnou část plodů špatně vyvinutých, nechutných atd., jest jistě někde nějaká chyba buď v stromě samém anebo v půdě, do níž byl vsazen; a zabíhá-li mládež škole odrostlá, mnohdy ještě

ani škole neodrostlá, nyní tak zhusta a v počtu tak značném na cesty hříchu atd., musí rovněž nutně býti někde chyba: buď ve školní výchově, nebo v rodině, nebo v společnosti, do níž děti přicházejí. Kazatelé otvírají ovšem chrámy všem a pro všechny kázají, ale nemohou hříšníky nutit, by do chrámu přišli; k hříšníkům však nepřítomným těžko mluvit, těžko je přivést ku pokání; do školy však všechny děti chodit musejí! Z toho viděti, že přirovnání p. Tučkovo pronesené otázkou velice kulhá. — Poslyšme však další obranu řečníkovu.

„Není to škola moderní,“ tak mluvil řečník dále, „která činí neznabohy, nevychovává ona rovněž vrahy, lupiče, žháře a ničemy. O toto vychování mají zásluhu zcela jiní činitelé, a správně děl onehdy prof. Masaryk, že se škola nalezá nyní v kritickém stadiu. Škola již není tím, čím bývala ve středověku a ve starších dobách, kde prostředky vzdělávací mimo školu byly velmi nepatrné. Divadlo, lektura, časopisy a noviny: zkrátka, tyto a jiné prostředky vzdělávací, které každému jsou po ruce, jsou to, které již naši útlou mládež povzbuzují. Rodina zdá se tu býti jediným útlukem, kde by se mohl skrýti jednotlivec před všemohoucím vlivem společnosti, avšak nadarmo! Právo domácí nemůže zabrániti oněm mohutným proudům velmocí společenských, aby nepřekročily prah domácnosti. Ve způsobě ranních a večerních listů, týdeníků a měsíčníků, v podobě rozličných oznámení a pozvání, v rozmanitých spisech a uměleckých výrobcích, přicházejí do domu, rozšívajíce buď zárodky blaha, buď semeno zkázy. A proto dobře dí Lindner: „Veřejný život je tou vysokou školou, ve které jednotlivec dospívá na charakter. Toho si byli vědomi oni velcí zákonodárci v dávnověkosti, jako Mojžíš, Lykurg, Solon, kteří lid svůj vychovávali rovněž cestou zákonodárnou.“ S tím srovnává se, co nám vypravují nejstarší památky a podání náboženská o společnostech, které se zvrhly tak, že nebylo v nich možno nalézti ani skrovného počtu spravedlivých a které musily býti zahlazeny sírou a ohněm. A správně děl zvěčnělý paedagog Jan Havelka: „Sami hlasové veřejného mínění, již tak rádi Mentory jsou nám učitelům, působí mnohdy na lidi dospělé dosti neblaze. O činech šlechtných, o příkladech obětavé lásky ku bližnímu, o zbožném a vznešeném působení šíří se málo. Za to každou ohavnost rozebírají s obšírností až smutnou, jako by na cesty posvítiti hodlali, po kterých jest zločincům nastávajícím kráčet; v textu varují před lichváři a mezi inseráty ohlašují firmy lichvářské; v textu poučují o mravnosti a v témž listě místa poprávají ohlášek, zvoucím do místností, kdež mnohdy čirá nemravnost slaví orgie. Mohou tyto a podobné zlořády následků míti dobrých?“ — Bloudí ti, kdož žádají na škole divy, od ní a jen od ní žádají nápravy; ona aby potřela hydru korrupce, ona aby vrátila starou prostoduchost mravů, ona aby obnovila společnost. Zapomínají, co hlásá denní zkušenost, že zájmy mocnější jsou než ideje, příklady mocnější než náuka, život důtklivější nežli škola. Jakmile člověk vykoná osudný krok ze školy do života, octne se na novém světě, kde platí jiné zásady a řády. Odstraňte zlořády ze života, upravte poměry sociální a nebudete pak naříkati na školu, kterou se vchází do života a která, jsouc jeho přípravnou, životu praktickému ve všem dobrém se musí přispůsobiti.“ (Výborně!) — Podobně mluvil i Josef Sokol na říšské radě říka: „bez podstatného napravení společenských poměrů nedá se na nějaké opravdové vyšší umravnění lidské společnosti ani pomysli“; o „poměrech“ těch pak dí výslovně, že „jsou založeny na přetvářce a klamu“ (Uč. Nov. 1891. str. 329.). Leč slyšme dále p. Tučka: „Kdo medle z učitelstva byl by, který by při mládeži nedbal o mravnost, divotvornou tuto moc, uvádějící v harmonický celek veškeré ty neskonalé rozmanitosti poměrů lidských a při tom se přece nikdy neměnicí, onu zázračnou formuli, jež má býti člověku ředidlem ve všech okolnostech místa a času a při všech těch proměnách, které proud událostí s sebou přináší.

Dříve učitel práv byl trestati mládež na těle — jinak řečeno — dříve přenešeno na učitele kus práva rodičů. Vyhostěním trestů tělesných ze školy

(čeho ovšem nijak nelitujeme), zůstaveno opět všecko právo to rodičům. Dříve úkol výchovný až po meze jisté uložen byl jedině osobě, totiž učiteli samému, nyní — pozorujme věc bedlivě — i v mezích oněch rozdělen úkol na dvě. Část připadla rodičům, část zbyla ještě učiteli, který jak samo se rozumí, i nyní nepřestal býti mládeže vychovatelem. Místo jednoho činitele jsou zde nyní dva. Přísná kázeň ponechána samojediným rodičům, učiteli toliko kázeň mírná, humanní. Co se učitelů týká, ti novým ve věci té poměrům vyhovují svědomitě. Jiná jest však otázka, zdali také rodičové mládeže školní jsou si toho vědomi, že odstraněním tělesných trestů ze školy přibýlo jim povinností důležitých, že neplnění jich, na zmar přivéstí mohou všecek úkol výchovný? Vždyť to obecně známo, že první a nejdůležitější školou charakteru je bez odporu domácnost. Tam každá bytost lidská nabývá svého dobrého nebo zlého výchovného mravního, neboť tam nadchne se zásadami chování, jež trvají do věku dospělého a přestávají jen s životem zároveň. V domácnosti otevírá se srdce, tvoří se zvyky, probouzí se rozum a povaha se obrací buď na dobrou nebo zlou stránku. Nejjemnější drobtý mínění naseté do duše dětí v životě soukromém vnášejí se a vyrůstají takřka do světa a stávají se jeho veřejným míněním, neboť národové sbírají se ze světnic dětských a ti, kdo v rukách mají vodítka dětská, mohou snad větší mocí působiti, než oni, kdož v rukách mají otěže vlády. Lidé jsou hlavně tací, jaké jsou rodiny, ze kterých pocházejí a jaké jsou společnosti ve kterých žijí.“

Je-li vliv školy na smýšlení a mravy mládeže tak příliš malý, jak tuto líčí p. Karel Tuček, a jsou-li lidé hlavně tací, jaké jsou rodiny, ze kterých pocházejí, proč pak mají liberální pp. učitelové tak náramný strach ze školy konfesionální a proč se bojí, že by „úmorný duch středověký“, „středověké mátohy“, „předsudky a pověry“ zaneseny byly dětmi do rodin a z rodin do národa, jak r. 1888 s velikým páthosem na ostrově Střeleckém za hlučného souhlasu pražských pp. učitelů deklamovala slečna Čadova? Proč pak se nám ustavičně hlásá, že komu patří škola, tomu že patří budoucnost? Nám se zdá, že snahou pp. učitelů na sjezdě bylo za všecko, co se v národě našem jeví dobrého, připsati „aspoň část zásluhy na vrub školy moderní,“ za všecko pak zlé a za všecky nedostatky, jež upříti není lze, uvaliti zodpovědnost na kohokoliv, jen aby tu stála škola moderní před zraky nemyslicích neb myslících teprv podle receptu liberálních novin jako nevinná čistá panenka!

Nejsme z těch, kteří domýšleli se (jako na př. J. J. Rousseau), že jest školní výchování všemohoucí, že učitel může ze žáka učinit, cokoli chce; rovněž nejsme z těch, jsou-li vůbec tací lidé na světě, kteří by žádali a očekávali všechnu nápravu „jen a jen od školy“; uznáváme úplně překážky, jež kladou výchování školnímu v cestu různé vlivy společenské, ale ptáme se: Jak to přijde, že chovanci školy moderní vlivům těmto tak příliš snadno a v počtu tak velkém podléhají? Kdo a co jest příčinou, že poměry společenské jsou tak neblahé, novinářstvo namnoze tak znemravnělé. literatura jedem prosáklá a vše že jest založeno „na klamu a přetvářce?“ „Můžeme-li směle říci,“ jak pravil Sokol, „že mládež navyklá za mládí (školou) pořádku, užitečnému zaměstnání, čistotě, trpělivosti, zůstává i pro pozdější život pořádnější, dbalejší čistotnější atd.,“ jak to přijde, že ta mládež ve škole tak mravně vychovávána, sotva že vstoupila do veřejnosti, v počtu tak velkém klesá v náruč různým nepravostem? — Podle všeho jest základ, na němž školní mravní výchova byla budována příliš mělký, nebo jinak by nemohla budova na něm vystavená při nárazu jen poněkud větším dostávati hned povážlivé trhliny nebo docela se i bořiti. O, kdo nestaví mravní výchovu na základ náboženský, staví na písku a budovu jeho pode-mele děš, smete vítr, odnese příval!

A proč pak jest asi v nynější společnosti „založeno všecko na klamu a přetvářce,“ proč pak jest asi žurnalistika velkou měrou znemravnělá? proč

v principech nedůsledná? proč v textu jiný směr a v části insertní opětně jiný, často právě opačný? proč se bérout i mnohé časopisy — zábavné i poučné, proč divadlo, proč jiná umění směrem takovým, jenž podřívá mravnost a vůbec působí na mysle lidské, na mysle zvláště lidí nezkušených zhoubně a zkázonosně? Proto že se odchýlily od pravdy věčné, od zásad vznešeného náboženství křesťanského, povrhly křesťanskou mravoukou a hoví na skrz falešné zásadě, že prý pro umění, pro plody básnické atd. neplatí pravidla obyčejné morálky, neplatí pravidla mravouky křesťanské, nebo ta prý by je příliš tísnila! A kdo pak jsou hlavními fedrovateli tohoto směru? Bratří zednáři, liberálové, a mezi těmito opětně hlavně tak zvaní „Press- und Literaturjuden“. A kdo jsou hlavními fedrovateli novin, časopisů a zásad falešného liberalismu obzvláště na našem venkově? Kdo pak poslouchá u nás jako na kommando těch hesel vydávaných liberalistickým časopisectvem? Kdo pak rozšiřoval po našem venkově nejhorlivěji onen časopis, jenž se živí pouze karikováním? Kdo pak u nás vyhláší hned za svatou pravdu každou zbrklou hypotézi, jen když odporuje názorům a pravdám křesťanským? Kdo pak nazývá každé zabočení, každé vrácení se ku křesťanským zásadám, křesťanské pravdě vždy hned zpátečnictvím, tmářstvím a otrokářstvím? O tom by, tušíme, vážně měli přemýšlet hlavně liberální pp. učitelé; nebo že se tímto jednáním a fedrováním věcí takových přímo k tomu působí, by poměry společenské, vlivy časopisů, novin, divadla, literatury tak zvané krásné byly takové, jak je vylíčil p. K. V. Tuček, toho, tušíme, neupře nikdo a nemůže upřít. Právě-li p. Tuček, že všichni velcí zákonodárci v dávnověkosti byli sobě vědomi, že veřejný život je tou školou vysokou, ve které jednotlivec dospívá na charakter a proto že lid svůj vychovávali rovněž cestou zákonodárnou, čímž chce asi naznačiti, že by se mělo zákonodárstvím zasáhnouti trochu do poměrů společenských a jinak že není možno nadíti se nějaké nápravy: proč pak vzpírají se „liberální“ živlové každému pokusu o stanovení určitého zákona, jímž by se čelilo tomu neb onu „společenskému“ zlu? Či tak nečiní? — Ovšem ani zákonodárstvím se všecko ne napraví, nebo zákonu možno mnohdy uniknouti, možno jej i obejít. Náprava musí počítati od základů. Život jednotlivců i společnosti musí býti opět postaven na pevné a nezvratné principy náboženské, kteréž regulují nejen život zevnější, nýbrž i vnitřní, kteréž dále sáhají a mocněji působí nežli sebe lepší zákony světské, kteréž nesvedou příliš mnoho tam, kde přišly v nevážnost pravdy náboženské a zákon božský. A kde se má, prosím, s nápravou začít, ne-li u dětí?

Starý strom jest těžko ohýbati, starý, proschlý a prohnílý strom těžko roubovati; třeba šlechtiti hned stromek mladý. Ovšem, pravda jest, že škola nemůže činit žádných divů, že z ní nemůže přijít všecka náprava, ale toho, tušíme, neupře nikdo, že v příčině této škola zmůže mnoho, že zmůže tím víc, čím řádnější, svědomitější, zbožnější a vzornější budou učitelé u žáků malých i u žáků větších, čím výmluvněji a přesvědčivěji budou jim hlásat slova pravdy věčné, čím horlivěji budou jim vštěpovati zásady vznešené mravouky křesťanské — neboť slovo ze srdce mluvené jde opět k srdci — čím lepším budou žákům příkladem ve ctnosti každé, obzvláště pak ve pravé zbožnosti a bázni boží, neboť „příklady jsou“, jak pověděl dobře p. K. V. Tuček, ještě „mocnější nežli náuka“. — Ale pan řečník, jenž jiným vytýkal, ať si již právem nebo neprávem, že prý žádají všecku nápravu jen a jen od školy, upadá proti všemu nadání do chyby opačné, když očekává všecku nápravu jenom výhradně od společnosti řka: „Odstraňte všechny zlořády ze života, upravte poměry sociální a nebudete pak naříkati na školu, kterou se vchází do života.“ — My však myslíme, že se musí pracovati k napravení neblahých poměrů společenských cestou obojí — školou i společností; společnost že musí zákonodárstvím a oživováním pravd náboženských uváděna býti na lepší cesty a škola že musí postaviti mravní vychovávání na pevný základ mravouky křesťanské, jejíž pod-

kladem jsou křesťanské články víry. Bez opravdového však navracení se k zásadám křesťanským, ku křesťanskému „Credu“ a „Dekalogu“ není vůbec možná žádná náprava a kdo tomuto navracení se k jediné pravým zásadám křesťanským činí překážky, ať již jde o školu neb o společnost, kdo zásady tyto nazývá tmářstvím, zpátečnictvím, otrokářstvím, jako se to dělo i na sjezdu učitelském v Praze, ten překáží vůbec každé nápravě a nemá práva sobě naříkat na zbledované poměry společenské, jelikož jest těchto neblahých poměrů spoluvinníkem!

Že vychovávání rodinné hyne, že jsou rodiče a poměry v rodině největší mnohdy překážkou zdárného mravního vychovávání, jest svatá pravda. Ale co pak jest toho příčinou? Zásady falešného liberalismu, jež rodičové do sebe vsáli, zásady buď falešné paedagogiky nebo zásady špatně pochopené, že se má dětem nechati „volnost“, že se jim nemají vštěpovati pravdy náboženské, „dokud jich nemohou pochopiti,“ čímž se stává, že si dítě zvyká poslouchat jenom vlastní hlavy své, že srdce jeho, dřív nežli bylo vpuštěno do něho sítě pravdy božské, zarůstá různým bejlím, kteréž pak sítě pravdy boží dusí. A kdo pak zas tyto zásady fedruje? „Ultramontáni“ zajisté ne.

O úlevách ve školní návštěvě, na něž si p. Tuček dále stěžuje, jsme sice již mluvili aspoň kratince, proto bychom mohli o věci této snadno pomlčeti; ale slova p. Tučkova pronesená v příčině této jsou tak charakteristická, že jich nesmíme pominouti mlčením. Poslyšme tudíž: „Říšským zákonem ze dne 2. května 1883 poskytnutí se mládeži úlevy v návštěvě školní. Ó, těch neblahých úlev! V kolika případech povolují se úlevy tak, jak to předpisuje § 21. dotýčného zákona, „z důvodů totiž podstatných.“ — V kolika případech dbá se vyjádření dotýčného sboru učitelského? — Úlevy se povolují místy šmahem každému, kdo o ně zadá. Nehledí se ani na to, vykazuje-li zpráva školní špatný prospěch žákův, ba ani, vyznačují-li se na zprávě mravy špatnou známkou! To naši mládež demoralisuje. — Mnozí žáci zůstávají doma bez potřeby, povalují se po mezích a pastvinách, lenoší, pustnou na mravech a když byli za celé léto na polích, v lesích a ovocných sadech cizí majetek nenechavostí svou častokráte ohrožovali, když byli při hromadných pracích polních a lesních ve společnosti spustlé čeládky a lidí mravně zkažených bez rozdílu pohlaví neslušné řeči a nestoudné vtipy vyslechli — vracejí se na zimu do škol, aby té mládeži dosud nezkažené drastické podali výklady „mravní dokonalosti,“ jižto, díky úlevám, se skvějí. Nechce-li učitel dopustiti, aby mravy ostatní mládeže zkázu vzaly, potřebí, aby Argusovým zrakem svěřence své střežil a mravnost „úleváků“ stále na zřeteli měl. (Souhlas).“ Dále dí řečník, že prý v roce třináctém nastává u žáků doba myšlení, počínají rozum, soudnost a chápavost nabývatí rozměrů netušených a z této perly věku lidského, z tohoto zlatého věku že se u nás vytrhuje mládež „úlevami“, a dodatkem volá: „Jeví-li se tu mezi mládeží nemrav, nezavinila ho škola! (Výborně!)“.

Pro nás za nás nechť si trvá školní návštěva třebas do let patnácti, jen když bude mládeži k užitku a prospěchu a když to budou rodiče a poplatníci moci vydržeti: ale ze slov p. Tučkových jde, tušíme, na jevo, že četní rodiče dlouhé školní návštěvě valně nepřejí, sic by nežádali bez potřeby o „úlevu“; dále pak ze slov jeho patrno, že mravní stav mládeže škole odrostlé, jakož i na mnoze mládeže škole teprve odrůstající, není valně stkvělý a „úleváci“ že jsou žákům ostatním ku pohoršení, z čehož plyne závěrek, že mládež nynější až příliš snadno podléhá různým vlivům nepříznivým a se kazí a že by vzhledem k pohoršlivému příkladu úleváků pro školu snad bylo s prospěchem, kdyby se povinná školní návštěva obmezila tam, kde toho žádají mnohé okolnosti, na dokončený rok třináctý, od tohoto pravidla by se nečinily žádné výjimky a za příčinou dalšího vzdělání a vychovávání aby mládež byla nucena přicházeti do školy v určitý čas až do stáří 14 neb 15 let. Tím by žákům menším nebyla pohoršením a ve svém vzdělání nebyla by též nijak zkrácena.

Dí-li řečník dále: „Škola zůstala věrnou zásadám, jež hlásal Božský Spasitel — škola vede si dosud dle toho, jak byl napsal hluboký anglický myslitel Young: „Mravnost v Bohu kořeny své má!“ díme z plna srdce: Kéž by to platilo o škole každé! Ale že by tomu bylo tak ve všech školách, tomu věřiti jest věru těžko. Že „učitelstvo české“, jak dí řečník dále, „věří našemu Durdíkovi, kterýž dí: „Bez principu božstva zůstane vesmír strojem, pro nějž naprosto není možná se rozehráti, byť byl sebe větší a spleťtější“, rádi věříme; ale to bychom rádi věděli, zdali si všichni pp. učitelé tento „princip božstva“ myslí po křesťanskou. Neboť podle zásad křesťanských, podle Bohem samým učiněného nám zjevení, není „božstvo“, božstvo pravé, žádným pouhým strojníkem, který, když stroj zhotovil, dál se o něj nestará. S pouhým jménem „Bůh“, s pouhým jménem tvůrce světa, nemůže křesťan nikdy a nikterak býti spokojen; ba ani ne s takovým pojmem o Bohu, jaký o něm měli a mají dosud věřící židé; neboť Kristus nám o Bohu zjevil ještě mnohem víc; od něho víme, že jest Bůh v Trojici jeden čili jeden ve třech osobách, Kristus že jest vtělený Syn Boží, světa Spasitel a Vykupitel, pravý Bůh i člověk v osobě jedné. A tohoto Boha v Trojici jediného moderní škola v čítankách svých nezná, nezná Krista Syna Božího, neboť o něm rovněž ve svých čítankách, až na případ jediný svrchu uvedený, ničeho neví a když o něm přece v historickém článku činí zmínku, mluví o něm pouze jako o osobě historické zovouc ho prostě „zakladatelem křesťanského náboženství“, tak jako nazývá na př. Mohameda zakladatelem islamu. Proto jest nám tomu těžko uvěřiti, že by škola byla zůstala věrnou zásadám, jež hlásal Božský Spasitel. Jednotliví učitelové ano, a dejme i tomu, že snad jest těchto učitelů dosud počet veliký, že je jich více, nežli bychom mohli souditi podle projevů veřejně učiněných, zůstali těmto zásadám věrni, ale proto ještě nezůstala zásadám hlásaným Kristem Spasitelem věrnou škola celá. — Nebo kdyby „škola“ nynější věrnou byla zásadám, jež hlásal Kristus, jak pak by mohli mnozí a mnozí učitelové takovými býti odpůrci a nepřáteli školy křesťanské, školy, v níž jsou pravidlem smýšlení i jednání zásady hlásané Božským Spasitelem? Odpor učitelů proti škole křesťanské byl by v tomto případě zcela nemožným, a nejevil se odpor ten i na sjezdu? Některé zásady mravoučné hlásané Kristem škola moderní ovšem podržela a dosud se jimi ve výchově řídí, ale za koho pak při všem tom považuje Krista Spasitele a jakou známkou odívá mravní zásady jím hlásané? Čím jest moderní paedagogice Kristus? Ničím více nežli moudrým mužem, než učitelem lidu. Je to Kristus biblický? — Koryfeové moderní paedagogiky neznají ani stvoření světa ve smyslu biblickém, jak pak by teprv mohli uznávati Vykupitele ve smyslu svatých evangelií? Čím byl Kristus Lindnerovi? čím je Dittesovi? Čím byl Diesterwegovi, čím Rousseauovi? A nevládnou tito veškerou moderní paedagogikou aspoň v zemích našich? (O Komenském se u nás sice mluví, mnoho mluví, ale zásad jeho vychovatelských se vůbec nedbá.) Ani jednomu z těchto paedagogů není Kristus Synem Božím, Božským Spasitelem, ani jednomu není Vykupitelem ve smyslu křesťanském; u všech jest pouze moudrým učitelem a ničím více. A když se škola řídí zásadami těchto paedagogů, když stojí v souhvězdí Dittesa, jenž neví, k čemu a proč jest člověk na světě, Lindnera, jenž nezná ani stvoření, ani pádu lidí, ani vykoupění, Rousseaua, jenž nezná žádné porušení vniklé v člověka a tudíž rovněž žádného vykoupění, Diesterwega atd., jakým pak právem smí o sobě tvrditi, že zůstala věrnou zásadám, jež hlásal Božský Spasitel? Myslí p. Tuček, že jsme opravdu tak naivními, bychom se chytli na pěknou frasi? — Kdyby tak tvrdil o své vlastní škole, nehádal bychom se, poněvadž jí neznáme a jeho také ne; ale když tak dí o škole vůbec, tu pravíme se vši rozhodností, že to není pravda!

Slyšme však dále, co dí na obranu moderní školy.

„Ostatně vedly se a vedou stesky na nemrav a spustlost povahy lidské od nepaměti. Již Komenský touží na ni slovy: „Aby dnes mezi nás Diogenes, Sokrates, Seneca, ba Šalomoun přišel, jiného by nespátřili, než to, co jest;

by se nám dnes Bůh s nebe ozvati měl, jiného by neřekl, než to, což prve řekl: že jsme porušeni ve všech snažnostech svých“. Že však naši dobu jen tak ledabylo z nemravnosti rovněž vinit nelze, vysvětluje z výroku předsedy porotního soudu mnichovského, který konstatoval, že působením školy počet zločinů valně se zmenšil (Hlasy: U nás též!) — Rovněž na starou školu vedeny stesky, že nevychovává mládež mravně. Svědčí o tom kurenda královhradecká z r. 1856, kde na straně 249 se čte: Shledalo se, že mnozí učitelé o účelu obecné školy pravého ponětí ani nemají a tudy, že se ani opravdu nestarají, by povolání svému dosti činili. Což viděti bývá ve všech takových školách, kde učitelé vzdělání rozumu i srdce dětí sobě svěřených dokonce si nevšímají atd.

Tu, hle, podobná žaloba, jaká se vede nyní na novou školu, stihla i školu starou. Ale proto přece nám ani na mysl nepřipadá, abychom pro několik ojedinělých případů starou školu zatracovali. Vímeť dobře, že nelze učiteli mnohdy ani při nejlepší vůli zameziti mnohé skutky mládeže nemravné, ani přispěti slovem, písmem aneb příkladem tak přímo, by rozhodností povahy své (zde upřímně vyznáváme, že nevíme, co se tímto rčením vlastně chce říci) na žactvo a občanstvo mocněji působil, poněvadž musí nositi na ústech zámek, na srdci kámen, a na rukou a na nohou pouta. (Výborně!) Svoboda, již se těší stav učitelský, věru není závidění hodna. Jsmeť nevolníky a za přestupky, za něž jiný je trestán jednou, dotkne se nás trest aspoň dvakráte“.

Když byl řečník ještě pověděl, že pp. učitelé vychovávají mládež tak, „aby zdárnou byla i za hranicemi vlasti, nejen ve přítomnosti, ale i v budoucnosti“ (výborně!), zakončil následovně: „Díte, že v nemrav upadá naše mládež! Nuže, spočívají-li na pravdě tyto těžké obžaloby vaše, pak nejsme více učiteli, pak nestává žádného vychování, pak jest práce, kterou konáme, jen dressurou a děti, jež nám pečlivé matky do škol vodí, jsou jen skročená zvířata, v nichž charakteru hledati nelze. (Viz, laskavý čtenáři, co pravil výše p. učitel Tuček „o úlevácích“!) A jestliže již po jedenadvacet roků (tak dlouho totiž trvá nová škola) rok po roce odevzdáváme národu takto nevychovanou, ale toliko vydressírovanou mládež, kde vzala se tu ta práce národa českého, již jsme se tyto dny přišli pokořit a již v málo nedělích uznal a slavil celý vzdělaný svět? (Výborně!) Či pracuje člověk nemravný s takým úsilím pro věc dobrou? — Či snad se vzdalovaly všechny ty tisíce tisíců novou školou již odchovaných mužů a žen, jinochů a děv blahoplodné práce, z jejíhož paláce tamto vítězná koruna, oslňující paprsky nejen v obvod nejbližší, ale i daleko za hranice vlasti vysílá? — Či nedokazují právě nepřehledné ty legiony junáckých Sokolův, jichž heslem: „V myslí vlast, v srdci smělost, v páži síla“, nedokazují tito nositelé vlasteneckých idejí, buditelé vědomí národního, většinou odchovanci nové školy, že sledují cíle mravné? (Výborně!) A čím to, že ten národ český, jehož řady těžkou kletbou stížená nová škola doplňuje, právě v nové době zbudoval překrásné chrámy, zřídil četné lidumilné spolky, že s krajany svými v těžkých dobách živelních pohrom tak ochotně o statek svůj se dělí? Lze skutků takých nadíti se od lidu, jehož školy zadost nečiní mravnosti? (Výborně!) —

Ustaňte tudíž, pro Bůh, podezřívati nás křivě! Ustaňte podrývati autoritu školy, neboť vězte, že tím podrýváte i autoritu církve! Bez školy není vědění, bez vědění není víry, tudíž ani zbožnosti a mravnosti. Čiňte nám výtky spravedlivé, výtky, jichž zasluhujeme — nezlehčujte dílo naše a neuvádějte u veřejnosti v opovržení přední naše muže, kteří v práci školní sešedivěli, muže, kteří nám září jako vzory nejen svou dovedností, ale i ušlechtilou, mravní povahou. Chcete-li napravovati pokleslé mravy, volte zbraně počestné a veďte o to boj mravný! (Výborně! Hlučný souhlas a potlesk).“

Tak pan řečník — a my si nyní dovolíme k slovům jeho přičiniti jenom několik málo poznámek. Ty muže, „kteří v práci školní sešedivěli a kteří učitelstvu září jako vzory nejen svou dovedností, ale i ušlechtilou mravní

povahou“, a kteréž prý my „u veřejnosti uvádíme v opovržení“, necháme stranou, podotýkajíce jen mimochodem: neuvedou-li se mužové tito před s o u d n o u veřejností v opovržení svými řečmi sami, my jim toho jistě neučiníme; ale právo kritiky posuzovatí nestranně a spravedlivě zjištěné jejich výroky a řeči si proto přece vzítí nedáme, třebaš bychom touto spravedlivou kritikou, kteráž nehledá nic než čirou pravdu, ku zvýšení jejich vědeckého a paedagogického vėhlasu nikterak nepřispěli. Že jsou v očích pp. liberálních učitelů zbraně, jimiž se hájíme proti různým útokům a podezříváním, hned „nečestnými“, a boj náš „nemravným“, rozumí se samo sebou; jinak mluviti pp. liberální už ani nedovedou. Když však nás oni přes tu chvíli vyhlašují za „nepřátele školy“, za lidi, „kteří vzdělání lidu nepřejí“, „kteří nechtějí, aby se mládež déle učila“, když nás vyhlašují za tmáře i zpátečníky, za lidi, kteří chtějí šířiti smýšlení otrocké, smýšlení takové, kteréž „se leká již jen pouhého jména svoboda“: to není pražádné podezřívání, to jsou zbraně „čestné“, to je boj „mravný“!! Nám tohle jednání připadá právě tak jako jednání čínského kdesi soudu, který potrestal napadeného a rdoušeného, proto že — volal o pomoc, útočníky však nechal běžet!

Dí-li p. Tuček, že se na nemrav a spustlost vedly a vedou stesky od nepaměti, a uvádí-li na důkaz slova Komenského a kurrendu z r. 1856., má ovšem pravdu; ba mohl pro důkaz jíti ještě dál, jako to učinil výše jmenovaný Renner, jenž háje školu moderní, v příčině této zašel si hned až do Starého zákona a uvedl příklady dětské neposlušnosti a mnohých hříchů. Vyvrací to však výtky činěné škole moderní? O případy ojedinělé tu neběží, ty se vyskytovaly vždy a všude; ale o to jde, že v době naší jest těchto případů m n o h o a že jsou to nejednou případy veliké spustlosti a zne-mravnělosti a to mnohdy již u dětí škole je št ě n e o d r o s t l ý c h anebo s o t v a š k o l e o d r o s t l ý c h. Dovolává-li se p. Tuček výstavy, té práce národa českého, již se učitelé „přišli pokořit a již v málo nedělich uznal a slavil celý vzdělaný svět“, díme bez bázně, že by nás mohl usvědčit kdo z nepravdy, že ani výstava ještě stkvělejší než byla stkvělá výstava naše, již bylo bojovati s nepřítelstvím našich politických odpůrců a dlouho i s nepřítelstvím velikého listu českého, jejž pp. učitelé velmi dobře znají, v příčině naší ničeho vůbec nedokazuje. To nejlepší a nejdůležitější, co bylo na naší jubilejní výstavě, co zbudilo obdiv znalců cizích, to nebylo dílem „mužů a žen, jinochů a děv“ odchovaných školou moderní, neboť skoro všecky ty firmy, jejichž výrobky zaujímaly na výstavě místo nejčestnější, starší jsou nežli škola moderní a byly většinou již tenkrátě známy, chvalně známy, v Čechách i mimo Čechy, ba některé ve světě celém (sklárný Harrachov), když o škole moderní nebylo ještě ani potuchy. Pan Tuček ve svém tvrzení upřílišuje, stavě thesi tak, jako by odpůrci nynější školy říkali, že je skoro všecka mladší generace znemravnělá, a výstava mu má podati důkaz, že to není pravda. Kdo pak ale tvrdí anebo tvrdil něco podobného, co p. řečník odpůrcům nové školy podkládá? A ostatně, buďme upřímní: pokrok vzdělanosti, pokrok v umění, v průmyslu, v řemeslech atd. nestojí v žádném přímém poměru s mravností a proto ani česká výstava pro mravní hodnotu českého lidu, mravní v užším smyslu, ani dost málo nedokazuje. V době největšího rozkvětu umění, v době svého největšího kulturního pokroku byl národ řecký, byl i národ římský mravně již prohnílý a proto u něho následoval po krátké době lesku a slávy tak náhlý a tak hrozný pád, z něhož se nikdy víc nevzpamatoval. A mimo to ještě: Ti, kdož sobě získali o zdar a úspěch naší výstavy zásluh největších, nejsou odchovanci školy moderní; a kdyby i nákrásně výstava jubilejní byla dílem školy moderní, nesmělo by se ještě ani tu zapomínati, že každá doba stojí na bedrách doby předchozí a co dokáže, že není výhradně její zásluhou, jelikož by mnoho nedokázala, kdyby jí všecky doby předchozí nebyly pomáhaly, nebyly jí pracovaly, jak říkáme, do rukou.

Tvrdí-li p. řečník, dovoláváje se po příkladu „Uč. Nov.“ svědectví před-sedy porotního soudu mnichovského, že zločinců u b ý v á, a uvádí-li v tvrzení

tomto školu v přímé spojení se statistikou zločinců, pravíme, že jest toto jeho jednání zbraní dvojsečnou, kteráž může nebezpečně zranit školu moderní, již chce p. Tuček přece hájiti. Nebo, co dokazuje nejnovější statistika? — Ze zločinů v úžasném míře přibývá. Případ mnichovský, kde jsou velkou většinou „ultramontáni“, stojí tu úplně ojedinělý! Na důkaz pravdy svého tvrzení uvedeme jenom některé doklady, jež se nám náhodou dostaly do ruky, aniž bychom jich byli hledali.

Na základě kriminální statistiky uveřejněné „císařským statistickým úřadem“ konstatuje berlínská „Post“, že v roce 1889. stoupl počet zločinů měrou takovou, jakou nestoupl v říši německé dosud ještě nikdy. „Roku 1888 bylo odsouzených 350 666! počet tento však vzrostl r. 1889. na 364 644 odsouzených. Těch, kdož se provinili na cizím majetku, přibýlo oproti roku předešlému 12.976 t. j. 8.5%; odsouzených pro podvod přibývá pak od r. 1885. po 12%. Zvláště pak vzrostl způsobem nápadným počet mladých odsouzených (od 12. do 18. roku), neboť jich bylo v roce jmenovaném 36 737 čili 10% všech odsouzených, t. j. každý desátý ze 369.644 odsouzených náležel mezi zločince mladistvé, což jest zajištěn ukaz velmi smutný.“ —

Tak v Německu; a ve Francii? Roku 1886. bylo pohnáno před francouzské soudy porotní 23.000 nezletilých provinilců; roku 1887. již 28.000. Samovražd lidí mladších než 16 let bylo od r. 1875—1877 ročně průměrně 47, od r. 1885—1887 ročně průměrně 66 66. Úhrnný počet všech samovražd vzrostl v obou obdobích o 41.21%, počet mladých samovrahů (kteří ještě nedosáhli 21. roku svého věku) vzrostl pak v té době o 72.27%! —

Roku 1890 bylo jenom v Paříži uvězněno 17.000 mladých zlosynů a sice 30 pro sprostou vraždu, 39 pro vraždu loupežnou, 3 pro otcovraždu, 2 pro travičství, 44 pro zavraždění dítěte, 4212 pro rvačky a poranění, 25 pro paličství, 83 pro přestupky proti veřejné mravopoctnosti, 458 pro krádež a 11.862 pro různé zločiny.

To jsou jistě brozná čísla; a kde vězí kořen tak velikého zla? Guillot, člen soudního dvoru sekvanského prohlásil opět, že příčinou vzrůstajícího se zločinů jest novotářství ve školním vyučování a vychovávání; ano i sama „Revue de deux mondes“ žádá, aby opraven byl plán vyučovací, Týž list připomíná, že bylo ministrowi vyučování posláno z Paříže a z jiných částí země od školních inspektorů 500 zpráv, jež se všechny vesměs shodují v tom, že mladý dorost pozbývá stále víc a více všelikého pojmu o uctivosti, povinnosti a poslušnosti.

Tak, prosíme, ve Francii, na jejíž státní školství hledí naši svobodomyšlní pp. učitelé jako na vzor, jehož nemohou ani dost vynachválit!

Nyní poslyšme, co napsal liberální učitel Wawrzyk o mládeži vídeňské. „Morální vzdělání vídeňské mládeže vyžaduje mnohem větší starosti a péče se strany faktorůúčastněných a proto musí škola vídeňská za účelem výchovy opatřena býti zcela jinými prostředky nežli škola vesnická anebo škola v malém městečku. Der Gefühlsverrohung der Schuljugend begegnen wir nicht selten. Můžeme pozorovati, že mládež školní nachází radost na ukájení smyslných pudů, že u ní všecko budí nechuť, co jest tomuto ukájení na odpor. Mládež tato mívá z toho radost, může-li trápit zvířata a může-li bližním svým učinit něco zlého. Konečně nacházíme u části naší školní mládeže spustlou vůli. Příčina této spustlé vůle jsou: slabá kázeň v domě otcovském, nedostatečné disciplinární prostředky a nesamostatnost školy ve vykonávání trestního práva nad žáky. Nezřídka shledáváme u mládeže školní slabost vůle a bezcharakternost, kteráž přechází v charakter z úmysla zlý. Mládež tato považuje všecko za zotročování, co jí překáží v provádění její sobeckých choutek, zlatou však svobodu spatřuje v odstranění všech těch hrází, jež jí překáží v ukájení choutek těchto aneb které ukájení jich činí nemožným. Diese Jugend ist es auch welche der Zucht nur Trotz, Gewalthätigkeit und Wi-

derspenstigkeit und aller Autorität hochfahrende Geringschätzung entgegenbringt.“ Tak liberální učitel Wavrzyk o školní mládeži vídeňské. — Ano i největší zastánkyně moderní školy „Neue freie Presse“ napsala dne 14. měsíce února r. 1888. doslovně takto: „Wir stehen vor einer unabwendbaren betäubenden Thatsache: es ist erwiesen, dass ein Theil unserer Jugend einer Verwahrlosung anheimfällt, die das Schlimmste befürchten lässt.“

Kdyby tak napsal „Čech“, nebo „Vaterland“ nebo „Vychovatel“ řekli by snad pp. učitelé, že je to nespravedlivé podezřívání, ale časopisu, jakým je „Neue fr. Presse“ snad budou přec věriti; a liberálnímu listu paedagogickému budou snad též věriti, proto uvedeme ještě svědectví aspoň jednoho z nich. „Čím více si získala průběhem let posledních uznání myšlénka, že má stát povinnost, by se ujal v boji hospodářském zvláštními předpisy chudých a slabých, tím více byla zcela přirozeně obrácena pozornost na ochranu oněch osob, kteréž pro svůj mladý věk samy se hájiti nemohou, na ochranu totiž dětí proti rodičům a vychovatelům. Die durch die progressive Bewegung der Kriminalität jugendlicher Personen konstatierte Thatsache, dass in Folge einer ungeeigneten Erziehung zahllose Kinder dem Verbrechen und der Unsittlichkeit anheimfallen a tím neb oním způsobem dříve nebo později hynou, musilo moc státní tím spíše k tomu přiměti, by otázce této věnovala svou zvláštní pozornost.“ Tak píše liberální časopis paedag. „Neue Bahnen“ r. 1891. seš. IV. str. 201—202.

Kriminalita stoupá a zvláště pak stoupá počet provinilců mladých. To se vůbec uznává; jenom naši liberální pp. učitelé toho stále ještě popírají. Nenít u nás ovšem — zvláště v krajích českých — v příčině této ještě tak zle jako na př. v Paříži, v Berlíně, ve Vídni; ale toho přece nikdo neupře, že se i u nás mládež — nejednou ještě školou povinná — dopouští mnohých přestupků a zločinů, hlavně krádeže, skutků nemravných, ano i vražd a samovražd. Třeba jenom vzíti do ruky kterékoli noviny, abychom se přesvědčili, že nemine skoro nijednoho dne, by nepřinesly zprávy o nějakém zločinu spáchaném lidmi mladými. Citujeme jenom nahodile z počátku roku tohoto: „Čtrnáctiletá matka vražednice, devítiletý samovrah (v Liboci), devítiletý travič, šestnáctiletý samovrah, samovražda dvou mladých lidí atd. atd.!“ A což jest těch krádeží spáchaných lidmi mladými, již se spojují nejednou v dobře organisované zlodějské bandy, jak snad je i Sokolovi dobře povědomo. Či nespáchali i na výstavišti žáci velkou krádež odcizivše zlatníkovi p. Kettnerovi zboží v ceně přes 400 zl.?

Ptá-li se kdo, co tu činiti, aby mravnost byla povznesena, zločinů a přečinů aby alespoň ubylo, odpovídá se s určitostí takovou, jako by to byla dlouhou zkušeností zjištěná pravda, že jest třeba pečovati o větší vzdělání a s větším vzděláním že se dostaví i větší mravnost. Že však jest to náhled pochybený, dokazuje to, že se různých přečinů, přestupků a zločinů lidé vzdělaní, lidé studovaní dopouštějí rovněž tak jako nevzdělaní, ba některých zločinů ještě v míře větší než lidé nevzdělaní. Uvedeme toho některé jen doklady podle výstřížků z letošní německé „Politiky“. „Podvod spáchaný politickými úředníky v Uhrách (26. ledna); berní kontrolor Christfi prchl do Ameriky zpronevěřiv 10.000 zl. (6. února); podvod v peněžním ústavu ve Vídni ve výši 33.000 (6. února); ředitel ústavu „Banca del popolo“ Giovanni Moschini zpronevěřil půldruhého millionu lir (5. července); ředitelové pojišťovacího ústavu „Freya“ byli zatčeni zpronevěřivše 50.000 marek (23. srpna); pokladník římské banky Guatieri byl zatčen zpronevěřiv 200.000 franků (3. července); professor zatčený pro krádež (29. srpna); aféra Reisingrova, zpronevěření přes 233 000 zl. (28. června); zpronevěření 52.000 zl. v záložně bakovské v Čechách (6. října); uprchlý advokát Dr. M. Dauer ve Vídni; zpronevěřil prý 30.000 zl. (11. srpna); podvody v celním úřadě v Černovicích (30. července); pro čin nemravný stíhaný lékař Dr. J.

S., žid (2. července) atd. atd., nebo všechno vyčísti, co v příčině této přinesl jen tento jediný list, trvalo by dlouho.

Z toho, tuším, viděti, že pouhá vzdělanost před zločiny nechrání. Ano v zemích některých, jako zvláště ve Francii, vyskytuje se největší počet zločinů a přečinů právě v krajinách s obyvatelstvem nejvzdělanějším, a ředitelé francouzských věznic souhlasně dosvědčují, že vzdělaní zločinci bývají z pravidla nepolepšitelní. V příčině této jsou zvláště hodna pozornosti statistická data uveřejněná hrabětem d'Haussonvillem, z nichž patrně vysvítá, že vzdělanost nezmenšuje počet zločinů. Zajímavé jest, jakou úvahou provází tato statistická data „Hamburger Correspondent“, jenž, jak známo, není žádným časopisem ultramontánním. „Náuka o spásné moci vzdělanosti,“ tak píše onen list, „opouští nás tudíž úplně; ale jiné naučení vnučuje se nám mocí takoruka nepřekonatelnou. Poslední léta dějin francouzských jsou nejen svědky většího zmuhutnění a rozšíření vzdělanosti lidu, nýbrž i svědky vyloučení náboženství ze školy obecné a z života lidu ve státě francouzském. Otázka, je-li mezi odkřesťaněním Francie a mezi přibýváním zločinů a přečinů v zemi té jakási souvislost, leží tak na snadě, že se jí nemůže vyhnouti nikdo, kdo jen trochu myslí. Kdyby větší vzdělání intelektuelní a vyšší civilisace samy o sobě mohly zlepšit mravy, tuť by musilo ubývat i aspoň oněch zločinů a přečinů, kteréž nemají nic společného s politickými a sociálními protivami. Ale právě o proviněních proti mravnosti a o útocích na život a zdraví spolubližných dovídáme se, že se v době přibývajících vzdělání stávají vždy častějšími, ano počet prvnějších že se ztrojnásobnil, počet pak zločinců vzdělaných že se zdvojnásobnil.“ (Srovn. Stimmen aus M. L. 1887)

Větší vzdělání samo o sobě nečiní tudíž člověka mravnějším; že však ani výchování na základě mravouky beznáboženské mravnost nepovznese, viděti jest na Francii, kde mají v školách státních té bezbožecké čili nezávislé, krásnými veršíky vyšpikované mravouky až dost a kde se přece v míře tak úžasné rozmáhá počet zločinců vůbec a mladých zvláště, tak že tam nejsou osmnácti-, sedmnácti-, šestnáctiletí vrahové a lupiči žádnou vzácností. — Uznají to však liberální pp. paedagogové, že bez náboženství žádná výchova — ani nejlepší — za mnoho nestojí a že je tudíž nezbytně třeba, aby všechna výchova domácí i školní prodchnuta byla duchem náboženským, duchem křesťanským? Tak hned, myslíme, se to ještě nestane; raději budou dál experimentovat a tapat ve tmách, jenom aby se nemusili vrátit ku světlu, jež k nám v Ježíši Kristu přišlo s nebes.

Dosud aspoň spatřují příčinu nezdaru mravní výchovy, kde ji u mládeže přiznat musejí, ne v pochybeném systému školském, nýbrž hlavně v tom, že „nemohou“ jak dí resoluce, „vždy a všude jednati tak přímo, by rozhodností povahy své na žactvo a občanstvo působili,“ jelikož prý „musejí,“ jak pravil p. Tuček, „nositi na ústech zámek, na srdci kámen a na rukou a na nohou pouta.“ — Ubozí učitelé! Dříve prý byli kněžskými otroky, před farářem prý se musili plazit, farským kuchařkám prý musili líbat ruce atd.; teď se sice už před farářem neplazí, „pannám kuchařinkám“ taky už nyní „ruce nelíbají,“ za to však „musejí na ústech nosit zámek, na srdci kámen a na rukou a na nohou pouta.“ — Upřímnou soustrast!

Pan Tuček překonal v příčině této samého Sokola, jenž si na říšské radě do té učitelské svobody tolik stěžoval. — Je to snad od nás odvážné, ale přec se osmělujem prositi ve vši pokorě, by nám pověděl, jak je to možno, aby člověk, jenž má na ústech zámek, proslovil řeč tak klassickou, jako na př. na sjezdu Sokol aneb jakou proslovil a pak tisknout dal v „Paed. Rozhledech“ učitel Klika? Musí to být věru velké umění mít na ústech zámek a přec takhle mluvit! A pak ta pouta na rukou a na nohou! Pouta na rukou bychom si ještě tak trochu vysvětlili. Soudíce totiž podle řeči Sokolovy na říšské radě, máme za

to, že jimi myslí nikoli snad to, že nesmí učitel na žáka nekárance, jenž mu pije krev, pobuřuje žluč, vzítí rákosku, nikoli, — nebo to bylo by proti lid-skosti, proti humanitě, — nýbrž velké množství podrobných nařízení a osnovy učebné vypracované mnohdy až do směšných malicherností, tak že má učitel předepsanou maršrutu, nucenou maršrutu, od níž se nesmí v ničem uchýliti, čímž má ovšem ruce spoutané. V tom však dáváme Sokolovi zcela za pravdu, že se „prospěch školy nezakládá tak velice na ohromném počtu podrobných nařízení; ne v nařízení, by ve všech školách v určitou hodinu učili se žáci znáti a počítati 2×2 , popisovati koně; ne v nařízení, by se při výkladu některého předmětu neřeklo o slovo více ani méně atd., nýbrž spíše v horli-vosti a v nadšení učitelů pro své povolání důkladně vzdělaných“ („Uč. Nov.“ 1891. str. 328); ale — komu pak onen zákon školní, jenž ku věcem takovým nutně vede, přirostl tak k srdci jak liberálním pp. učitelům? Či ne-mohly si nohy uběhat, plíce vymluvit, když běželo o to, by zákon tento říšskou radou byl trochu pozměněn, a to všechno jen za tím účelem, aby zůstalo všechno při starém? Nám se proto zdá, že, ač na ně naříkají, jsou jim ta pouta na jejich rukou přece ještě milejší, nežli trochu toho křesťan-ského ducha ve školní výchově. Tolik o poutech na rukou našich pp. učitelů; co by se však mělo rozuměti pouty na jejich nohou, toho věru nevíme.

Kdyby učitelé byli skutečně takovými nevolníky, za jaké je tu vydává p. Tuček, bylo by nám jich upřímně líto; ano my bychom se vši rozhodností protestovali proti takovému zotročování našich učitelů, jelikož paedagog tak zotročený nemůže děti řádně vychovávat, nemůže vypěstit žádných přímých, poctivých a rázných charakterův. Ale p. Tuček prostě přepíná, mnoho přepíná, čímž dělá věc směšnou. — Požadavkům stavu učitelského vychází se vstříc se vši možnou ochotou, četné listy liberální čekají jen na pokyn, aby tlumočily všechna jejich přání; i většina obcí dělá pro školu a stav učitelský, co jen dělat může. Svoboda slova není u pp. učitelů menší nežli u osob kteréhokoli jiného stavu; důkazem toho jsou jejich řeči mluvené na sjezdech a v různých schůzích. A jsou snad jejich občanská a politická práva menší nežli práva občanů jiných? O tom bychom rovněž pochybovali. Ovšem není ani učitelů dovoleno všechno; ale je to dovoleno někomu jinému? Kdo jako učitel zastává nějaký úřad veřejný, musí si ovšem v některých věcech vésti poněkud opatr-něji, než kdo v úřadě takovém není, snad si musí též v některých věcech ukládati jakous takous rezervu vzhledem na úřad, jaký zastává a vzhledem k oněm, pro něž byl ve svůj úřad dosazen, by s nimi zbytečně nepřišel do sporu. Netrpí-li se učitelé tu a tam politické agitátorství, netrpí se též osobám stavů jiných, pokud zastávají úřad veřejný; a stěžoval-li si na říšské radě Sokol, že prý někteří čeští učitelé byli trestáni proto, že se „súčastnili“ sbírky na pomník mistra Husi, tu prostě přepínal; nestalo se to pro pouhé seúčastnění sbírky, nýbrž pro agitace v příčině této, a ty se, myslíme, učitelé katolíku působícímu mimo to ještě na škole, již navštěvují děti katolické, přec jen nesluší. Že se Husovi nestalo žádné bezpráví, že nebylo se strany církve katolické opomenuto ani nejmenšího, by to nepřišlo ku koncům tak tragickým, jest pravda, kteréž vydává svědectví i sám Palacký, ač jistě nebyl proti Husovi nikterak předpojat. Že pak Hus nebyl mužem tak svatým, za jakého jej vy-dávají naši liberálové a čeští protestanti, kteří se jen proto tak rádi věší na šosy českého Husi, aby se u nás pod touto firmou se svým zbožím německým stali poněkud populárnějšími, dosvědčuje opětně protestant Palacký, když výslovně píše, že Hus zapomínal, že pýcha a neposlušnost jsou také hříchem. Že pak Hus byl skutečně bludařem pro řád společenský velmi ne-bezpečným, hlásav nauky, kteréž by musily nezbytně vésti k anarchismu, socialismu a komunismu, o tom tušíme nemůže býti dnes žádného sporu. Staví-li se tudíž učitel „katolík“ v popředí agitací pro pomník muže tohoto a koná-li ostentativně na pomník ten sbírky, je to vlastně demonstrace proti církvi katolické, jejíž členové u nás přece tvoří velkou většinu a k níž se hlásí i císař a král náš, jest to demonstrace v jistém smyslu i proti moci

vládní, jelikož Hus souzen byl po zákonu světském tenkrát platném, jest to v jistém smyslu i vystupování, třeba si toho činitel nebyl vědom, pro zásady revoluční, pro zásady podvrtné, jakéž Hus hlásal a od kterých nelze osobu jeho nikterak odloučit. Netrpí-li se tudíž liberálním pp. učitelům, kteří jsou dle jména přece ještě katolíky a učiteli dětí katolických, takové demonstrace, není to ještě zkracováním žádné svobody, nýbrž jediné napomenutím, aby pomněli, čím že vlastně jsou a jaký jest úřad jejich. Až budou pastory čili faráři protestantskými aneb aspoň jejich ovečkami a nebudou učiteli dětí katolických, pak jim jistě nebude ve sbírkách oněch nikdo překážeti!

Dovolával-li se poslanec Sokol, mluvě o tomto demonstrativním kultu Husovu, náboženské svobody, ukázal patrně, že pojmu „svoboda náboženská“ buď nerozumí neb rozumět nechce, jelikož to, co svobodou zove, jest vlastně náboženský anarchismus, a ten přec nemůže býti ku prospěchu žádnému národu, žádnému státu, jelikož jest hrotem všeho náboženství pozitivního a vede důsledně k náboženskému nihilismu, jenž jest opět otcem anarchismu a nihilismu politického. —

Tímto svoje pojednání o řečech a resoluci pražského sjezdu učitelského zakončíme. Z celé resoluce a z celého jednání o výchově mravní a náboženské vysvítá jasně předpojatost účastníků sjezdu zvláště proti všemu, co jest katolické. Řeč Sokolova, částečně ovšem i p. Tučkova, a některé body resoluce byly namířeny hlavně proti kněžím a církvi katolické; ano resoluce a zvláště řeč Sokolova vtiskly sjezdu celému ráz protikněžský a proticírkevní a podaly důkaz nepopíratelný, že jest ve školství třeba nápravy.

A titěž páni, kteří svobody takto užívají, kteří svému jazyku tak pustili uzdu a svému srdci tak ulevili, nařikají ještě, že musejí nositi na ústech zámek, na prsou kámen a na rukou a na nohou pouta! — Co pak rozumějí vlastně svobodou a kdy pak přestanou nařikat na otroctví? Stane se to snad aspoň tenkrát, až budou moci „vždy a všude“, jak dí resoluce, „jednati tak přímo, by rozhodností povahy své na žactvo a občanstvo mocněji působili?“ Co však rozumějí touto frází? My jí, jak už jsme svrchu, pravili, nerozumíme a hádati nechceme, jelikož by nám mohla velmi snadno přijít na mysl divná myšlenka, jako na př. že snad frází tou chtějí říci, že učitel nemůže nyní všude od každého žádati poslušnost nepodmíněnou a bezvýminečné podrobení se jeho náhledům a dokud všude toho nebude, že se nebudou těšit úplné svobodě občanské a že se též ve škole nebudou moci u žáků dodělati větších úspěchů v ohledu mravním. Taková však myšlenka nesvobodomyslná svobodomyslným pp. učitelům jistě ani ve snách nenapadne a proto raději hádat nebudem a počkáme si na výklad authentický.

Spisy redakci zaslané.

1. „Vlast.“ Časopis pro po čtení a zábavu. Majitel a vydavatel družstvo „Vlast.“ Redaktor Tom. Škrdl. Roč. VIII. č. 3. s bohatým a zajímavým obsahem s archivou vědeckou přílohou pro členy zakládající: „Jak píše professor dr. Masaryk o katolické vědě a víře?“ od Fr. Filipa Konečného Ord. Praed. — 2 Slova pravdy. Laciné čtení časové. Vydává Edvard Brynych. Roč. II. č. 3. a 4. (Atheista. Napsal Edvard Brynych — Papíroví proroci. Napsal František Vaněček.) — 3. Časopis učitelek. R-č. Emilie Schmutzrová. Čís. 12. s důkladným obsahem.

Obsah „Vychovatele“

Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně? Píše Leopold Kolísek. (Dokončení.) — Chválení a kárání u vychování. — Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891. Píše Fr. Pohunek (Dok.) —

Knihy redakci zaslané. — Titul a obsah.

Majitel, vydavatel a nakladatel družstvo „VLAST“. Odpovědný redaktor František Pohunek.

VYCHOVATEL

list věnovaný zájmům

křesťanského školství.

Ročník VI.

Majitel a vydavatel:

Družstvo „Vlast“.

Odpovědný redaktor:

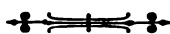
Frant. Pohunek.

V Praze 1891.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (Václav Kotrba).

Nákladem družstva „Vlast“.

O B S A H.

	Str.
Aforismy o vyučování náboženství na školách středních	28
Blbé dítky a jejich náboženské vychování (Al. Dostál)	46
Dějepisné ideály p. Sokolovy (Fr. Pohunek)	61, 92, 108, 122, 137
Drobnosti 15, 31, 88, 102, 116, 118, 134, 151, 195, 223, 246, 262, 278, 295, 317, 341, 368, 382, 398, 416	295, 317, 341, 368, 382, 398, 416
ebauerova „Mluvnice česká“ po stránce náboženské (Ant. Vápeník)	84
las francouzského myslitele o výchově dívčí	70
lídka časopisecká	86, 161, 260, 276, 293
lídka školská	71, 101, 181, 244
Chválení a kárání u vychování	423
Jak a čemu křesťanskou mládež navykati?	189, 214, 228
Jak by se měla vykládati představa lítosti potřebné ku pokání? (Klement Markrab)	39
Jak domoci se vyrovnání v nekonečných sporech o školství obecné. (Podává Jan Lepař)	7, 21, 127
„Jen hezky poctivě a — lidsky!“ (Redakce)	231
Ještě slovo o katechismu a ku katechismu	12
Juana Vivesa dvě osnovy učebné (V. Petrů)	9, 25, 54, 96, 113
K aforismům o vyučování náboženství na školách středních (Liga + 23)	111
Katechismus a čítanka na škole málotřídní (Vojt. — áč)	80, 289
Kterak pěstovati city idejné? (Josef Nedvídek) 153, 169, 185, 205, 225, 249, 265	153, 169, 185, 205, 225, 249, 265
Literatura	165, 198, 224, 299
Máme-li dítky obecných škol voditi ku sv. přijímání v neděli či všedního dne (V. B.)	216
Náboženství a jeho místo v rozvrhu hodin na školách obecných a měšťanských (+ K.)	314
Náboženství ve vychování (Jos. Flekáček)	5, 23, 37, 78, 131, 149
Náčrtky k vyučování náboženství v I. třídě (Fr. Vohnout)	53
Návštěva služeb božích v době zimní	99
Něco o časopisech pro mládež	379
Něco o schůzích katechetských	146, 158
Něco ze školní diaetetiky (Boh. Hakl)	133, 160, 222, 241, 273
O jedné časté anomalii jazyka a kterak lze ji léčiti cestou paedagogickou? (A. P—a)	50, 67
O modlitbě ve škole (E. Cívka)	41
Oslava třetí stoleté památky sv. Aloisia	172
O trestu tělesném ve škole (Liga + 23)	210
O zpěvu chrámovém (Alba Fortýnová)	288
Povolání učitelovo (A. Marczewski)	157, 171, 191
Proč i v našem „osvíceném“ století je tolik špatně vychovaných dětí. (Ferd. Nicolai)	366, 396, 414

	Str.
Příčiny, které jsou na závalu křesťanskému vychování a vyučování (Josef Moudrý)	193, 220, 258, 275
Restaurujme auktoritu církve ve škole (Jos. Nedvídek)	17, 33
Roseggrova „Prosba k duchovenstvu“ (Red.)	174
Sirotčinec. Úvaha o vychování sirotek v ústavě a v rodině (Al. Matuška)	57 76, 90, 129, 143
Slovo k p. t. čtenářům (Red.)	1
Slovo k p. t. čtenářům a příznivcům „Vychovatele“	385
Slovo o katechismu a ku katechismu	48
Société général d'éducation et d'enseignement (Fr. Žák)	340
Schliemannova metoda učiti se jazykům (Petr Kopal)	14
Škola a rodina (Podává Klement Markrab)	89, 105, 121
Škola a veřejné zábavy (Marius)	49
Škola chlapecká a dívčí (Napsal E. Cívka)	201
Trestníci a vězňové pod vlivem církve (V. Čečetka)	81
Účel školy obecné (Napsal Em. Žák)	43
Učitel a náboženství (Frant. Libor)	285, 300, 334, 363
Užívání Písma sv. při vyučování katechetickém (Alois Dostál)	147
Valný sjezd učitelstva a přátel školství, jenž se konal v Praze 6., 7. a 8. srpna 1891 (Frant. Pohunek)	291, 305, 321, 345, 369, 389, 406, 424
Vychování a věznice (Frant. Vaněček)	286, 302, 336
Vychovatelna Olivových (Karel Kamenář)	217, 243, 254
Vychovává-li se na nynějších školách nábožensko-mravně? (Leop Kolísek)	401, 417
Vyučování budiž jednotné (Karel Slavík)	73
Vzor křesťanského učitele (Kl. Markrab)	252, 271, 281, 297, 360, 377, 386

